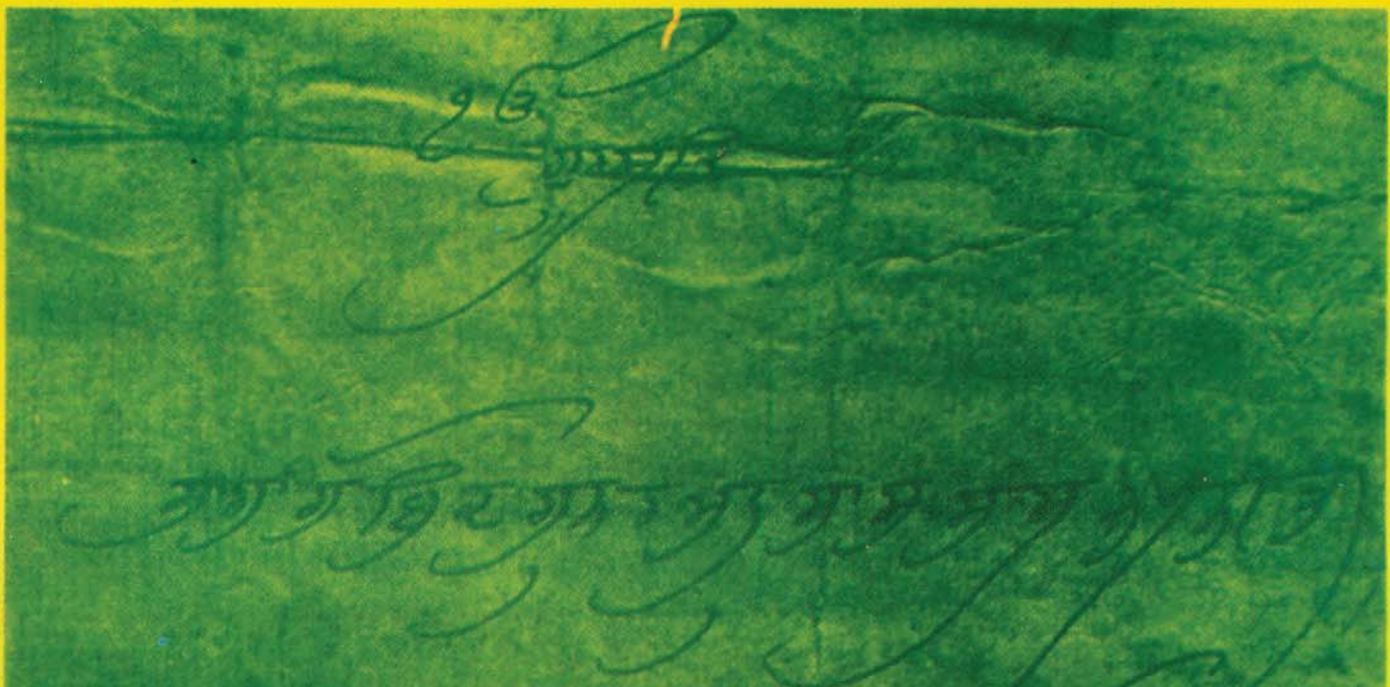
SRI DASAM GRANTH SAHIB

TEXT AND TRANSLATION

DR. JODH SINGH

VOLUME - II

SRI
DASAM GRANTH SAHIB
TEXT AND TRANSLATION

SRI
DASAM GRANTH SAHIB
TEXT AND TRANSLATION

VOLUME II

Dr. Jodh Singh

Sikh Heritage Publications
Patiala (INDIA)
147004

Rs. 500/-

First Edition 1999
Second Edition 2006
Reprint 2013
Published by : Sikh Heritage Publications, 12 Basant Vihar,
Sirhind Road, Patiala - 147004
Ph:- 0175-2353102, (M) 98159 14691, 98144 14691
Printed in India.

Printed at : Twentyfirst Century Printing Press, Patiala
Ph.: 0175-3202003

Dedicated

to

the Khalsa Panth

epitome of the highest
spiritual and temporal values

CONTENTS

INTRODUCTION

We are happy to bring out for the readers the second volume of the English rendition of the *Dasam Granth.* This volume begins with the "Chaubis Autar" (Twenty-four Incarnations)and comprises the complete accounts of the first twenty and part of the twenty-first incarnation, i.e. Krishna. Of these, the first nineteen are quite brief and sketchy whereas the twentieth (Rama, son of King Dasharath) and Krishna are rather longish.

At the head of this work is what may be called the prologue which contains the author's views on the doctrine of incarnation. This is some thing very appropriate and important because otherwise the reader might have mistaken this work to be the argument in favour of the theory of incarnation. Here the Guru calls Primordial Being, herein referred to as Kal and Akal whois Time and beyond Time, the sole creator of the so-called incarnations and the entire manifest world. All beings are the manifestation, in spirit, of the Creator. Says the author of this work that all these twenty-four incarnations and Vishnu himself are the creation of the Real One, but they also failed to realize Him. Thus, this prelude warns the reader that the following narrative is not the work of a devotee of any of these incarnations but his aim is just to inspire and exhort the reader to fight, as did these Puranic personages, for a righteous cause–*dharam judh ke chai.*

We have made every endeavour to keep the English rendering as close to the original text as possible. The aim throughout has been to render the text in an easy and comprehensible language so that the scholars as well as the lay men could get benefit from it. This has been, to our mind, the first ever translation of these texts, into English, and we shall welcome any suggestions for further improvement of the work.

Jodh Singh

Punjabi University
Patiala
30 March 1999

SRI
DASAM GRANTH SAHIB
TEXT AND TRANSLATION

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ
ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦

ਅਥ ਚਉਬੀਸ ਅਉਤਾਰ

ਚਉਪਈ

ਅਬ ਚਉਬੀਸ ਉਚਰੌ ਅਵਤਾਰਾ । ਜਿਹ ਬਿਧ ਤਿਨ ਕਾ ਲਖਾ ਅਖਾਰਾ ।
ਸੁਨੀਅਹੁ ਸੰਤ ਸਬੈ ਚਿਤ ਲਾਈ । ਬਰਨਤ ਸਯਾਮ ਜਥ ਮਤਿ ਭਾਈ ॥੧॥
ਜਬ ਜਬ ਹੋਤਿ ਅਰਿਸਟਿ ਅਪਾਰਾ । ਤਬ ਤਬ ਦੇਹ ਧਰਤ ਅਵਤਾਰਾ ।
ਕਾਲ ਸਬਨ ਕੋ ਪੇਖਿ ਤਮਾਸਾ । ਅੰਤਹਕਾਲ ਕਰਤ ਹੈ ਨਾਸਾ ॥੨॥
ਕਾਲ ਸਭਨ ਕਾ ਕਰਤ ਪਸਾਰਾ । ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਸੋਈ ਖਾਪਨਿਹਾਰਾ ।
ਆਪਨ ਰੂਪ ਅਨੰਤਨ ਧਰ ਹੀ । ਆਪਹਿ ਮੱਧਿ ਲੀਨ ਪੁਨਿ ਕਰਹੀ ॥੩॥
ਇਨ ਮਹਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁ ਦਸ ਅਵਤਾਰਾ । ਜਿਨ ਮਹਿ ਰਮਿਆ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ।
ਅਨਤ ਚਤੁਰਦਸ ਗਨਿ ਅਵਤਾਰੂ । ਕਹੋਂ ਜੁ ਤਿਨ ਤਿਨ ਕੀਏ ਅਖਾਰੂ ॥੪॥
ਕਾਲ ਆਪਨੋ ਨਾਮੁ ਛਪਾਈ । ਅਵਰਨ ਕੇ ਸਿਰਿ ਦੈ ਬੁਰਿਆਈ ।
ਆਪਨ ਰਹਤ ਨਿਰਾਲਮ ਜਗ ਤੇ । ਜਾਨ ਲਏ ਜਾਨਾ ਮੈ ਤਬ ਤੇ ॥੫॥
ਆਪੇ ਰਚੇ ਆਪ ਕਲ ਘਾਏ । ਅਵਰਨ ਕੈ ਦੈ ਮੂੰਡਿ ਹਤਾਏ ।
ਆਪ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹਾ ਨ ਪਾਯਾ । ਤਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਬਿਅੰਤ ਕਹਾਯਾ ॥੬॥
ਜੋ ਚਉਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਏ । ਤਿਨ ਭੀ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭ ਤਨਿਕ ਨ ਪਾਏ ।
ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਭਰਮੇ ਭਵਰਾਯੰ । ਤਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਬਿਅੰਤ ਕਹਾਯੰ ॥੭॥
ਸਭਹੀ ਛਲਤ ਨ ਆਪ ਛਲਾਯਾ । ਤਾਂ ਤੇ ਛਲੀਆ ਆਪ ਕਹਾਯਾ ।
ਸੰਤਨ ਦੁਖੀ ਨਿਰਖਿ ਅਕੁਲਾਵੈ । ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਤਾ ਤੇ ਕਹਲਾਵੈ ॥੮॥
ਅੰਤਿ ਕਰਤ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਕਾਲ । ਨਾਮੁ ਕਾਲ ਤਾ ਤੇ ਜਗ ਡਾਲਾ ।
ਸਮੇ ਸੰਤ ਪਰ ਹੋਤ ਸਹਾਈ । ਤਾ ਤੇ ਸੰਖਯਾ ਸੰਤ ਸੁਨਾਈ ॥੯॥

One Oankar
Victory to the Wondrous Lord
The Tenth Master

Now begins the Twenty-four Incarnations

Chaupai

Now I recite as I have seen the feats of the twenty-four incarnations. O saint! listen to it attentively; Shyam, according to his wisdom is describing it ॥ 1 ॥

As and when many inimical persons emerge (and the spirit of rigtheousness decreases), it is supposed that the incarnation (of the Lord) takes place. The time (*kal*) aspect of Lord beholds the feats of all and ultimately perishes one and all ॥ 2 ॥

Kal gives birth to all and ultimately subsumes all in Him. He assumes His many forms and at the end merges all in Him ॥ 3 ॥

In the Time have been created the ten incarnations and in all of them pervades Ram (the transcendental Lord). Beside ten, fourteen other incarnations have also been created and the feats they have performed are delineated here ॥ 4 ॥

Kal (the infinite Lord) keeping His own name concealed and not shouldering any blame holds all others responsible for their evils. This fact I know already that He keeps Himself detached from the temporal activities of this world ॥ 5 ॥

Kal Himself creates, Himself destroys but making others the efficient cause for the good and evil holds them responsible for their deeds. He remains away from all sorts of evil and His extent could not be known by anyone. That is why His one name 'Infinite' is also there ॥ 6 ॥

The so-called twenty four incarnations, O Lord, could not attain even an iota of you. Becoming worldly kings they got deluded in the worldly affairs and are known by many names ॥ 7 ॥

O Lord! you have been deluding one and all but you yourself were never deceived by anybody. That is why you are called the deluder (Chhaliya) also. Seeing the saints suffering you become anguished and that is why you are called friend of the poor (Deen-bandhu) ॥ 8 ॥

Time to time you annihilate the whole universe and that is why this world calls you *Kal* also. On different occasions and in different Ages you have been helping the saints and accordingly your incarnations have been counted by the saints ॥ 9 ॥

ਨਿਰਖਿ ਦੀਨ ਪਰ ਹੋਤ ਦਿਆਰਾ । ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਹਮ ਤਬੈ ਬਿਚਾਰਾ ।
ਸੰਤਨ ਪਰ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਢਰਈ । ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਿ ਜਗ ਤਬੈ ਉਚੱਰਈ ॥੧੦॥
ਸੰਕਟ ਹਰਤ ਸਾਧਵਨ ਸਦਾ । ਸੰਕਟ ਹਰਨ ਨਾਮੁ ਭਯੋ ਤਦਾ ।
ਦੁਖ ਦਾਹਤ ਸੰਤਨ ਕੇ ਆਯੋ । ਦੁਖ ਦਾਹਨ ਪ੍ਰਭ ਤਦਿਨ ਕਹਾਯੋ ॥੧੧॥
ਰਹਾ ਅਨੰਤ ਅੰਤ ਨਹੀ ਪਾਯੋ । ਯਾ ਤੇ ਨਾਮੁ ਬਿਅੰਤ ਕਹਾਯੋ ।
ਜਗ ਮੋ ਰੂਪ ਸਭਨ ਕੈ ਧਰਤਾ । ਯਾ ਤੇ ਨਾਮੁ ਬਖਨੀਯਤ ਕਰਤਾ ॥੧੨॥
ਕਿਨਹੂੰ ਕਹੂੰ ਨ ਤਾਹਿ ਲਖਾਯੋ । ਇਹ ਕਰਿ ਨਾਮ ਅਲਖ ਕਹਾਯੋ ।
ਜੋਨਿ ਜਗਤ ਮੈਂ ਕਬਹੂੰ ਨ ਆਯਾ । ਯਾ ਤੇ ਸਭੋਂ ਅਜੋਨ ਬਤਾਯਾ ॥੧੩॥
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਬ ਹੀ ਪਚਿ ਹਾਰੇ । ਬਿਸਨ ਮਹੇਸਵਰ ਕਉਨ ਬਿਚਾਰੇ ।
ਚੰਦ ਸੂਰ ਜਿਨਿ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਾ । ਤਾ ਤੇ ਜਨੀਯਤ ਹੈ ਕਰਤਾਰਾ ॥੧੪॥
ਸਦਾ ਅਭੇਖ ਅਭੇਖੀ ਰਹਈ । ਤਾਤੇ ਜਗਤ ਅਭੇਖੀ ਕਹਈ ।
ਅਲਖ ਰੂਪ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿ ਜਾਨਾ । ਤਿਹਕਰ ਜਾਤ ਅਲਖ ਬਖਾਨਾ ॥੧੫॥
ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ ਅਪਾਰਾ । ਭੇਖ ਅਭੇਖ ਸਭਨ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ।
ਦਾਇਕ ਸਭੋ ਅਜਾਚੀ ਸਭ ਤੇ । ਜਾਨ ਲਯੋ ਕਰਤਾ ਹਮ ਤਬ ਤੇ ॥੧੬॥
ਲਗਨ ਸਗਨ ਤੇ ਰਹਤ ਨਿਰਾਲਮ । ਹੈ ਯਹ ਕਥਾ ਜਗਤ ਮੈ ਮਾਲਮ ।
ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਨ ਰਿਝਾਯਾ । ਭੇਖ ਕਰਤ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿ ਪਾਯਾ ॥੧੭॥
ਜਗ ਆਪਨ ਆਪਨ ਉਰਝਾਨਾ । ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾਹੂੰ ਨ ਪਛਾਨਾ ।
ਇਕ ਮੜ੍ਹੀਅਨ ਕਬਰਨ ਵੇ ਜਾਹੀਂ । ਦੁਹੂੰਅਨ ਮੈ ਪਰਮੇਸ੍ਰ ਨਾਹੀ ॥੧੮॥
ਏ ਦੋਊ ਮੋਹ ਬਾਦ ਮੋ ਪਚੇ । ਤਿਨ ਤੇ ਨਾਥ ਨਿਰਾਲੇ ਬਚੇ ।
ਜਾ ਤੇ ਛੂਟਿ ਗਯੋ ਭ੍ਰਮ ਉਰ ਕਾ । ਤਿਹ ਆਗੈ ਹਿੰਦੂ ਕਿਆ ਤੁਰਕਾ ॥੧੯॥

Seeing the helpless you show your kindness and realizing this we call you the friend of poor ones. Your compassionate sentiments rain upon the saints and that is why the world calls you the treasure of compassion ॥ 10 ॥

You always wipe out the troubles of the saints and that is why your one name is trouble-wiper (*sankatharan*). You have been destroying the sufferings of the saints and that is why you are called perisher of the suffering ॥ 11 ॥

You are ever eternal and none could know your mystery. That is why your name Infinite is also known. In the world you assume the forms of all and that is why your name is called the creator also ॥ 12 ॥

None could perceive you so far, so your name Imperceptible is also known. You never take birth in the world and that is why you are called unborn by the people ॥ 13 ॥

In the process of knowing your mystery the poor fellows Brahma, Vishnu, Mahesh et al. have got tired. Moon and Sun also ponder upon you, that is why you are known as their creator ॥ 14 ॥

You also remain without any guise so the world says you are beyond all the garbs. Your invisible form is not known to anybody and that is why you are delineated as imperceptible ॥ 15 ॥

Your beauty is incomparable and form infinite, guise or no guise you are different from all. You are the giver to all and you yourself beg from nobody. That is why we know you in the form of Creator ॥ 16 ॥

You do not get influenced by the omens and the auspicious time etc. is known for the whole world. No *mantra*, *yantra* or *tantra* can make you happy and even through different garbs none could attain you ॥ 17 ॥

The creatures of the world are deeply engrossed in their own selfish ends and none has identified the transcendental Lord. To attain you many go to the cemeteries or the cremation grounds but in both these places no Lord is there ॥ 18 ॥

These both types of persons engrossed in their infatuations and oral debates are waste, but O Lord! You are different from these both. Attaining whom one clears away the delusions of the heart, before that Lord, no one is Hindu or a Muslim ॥ 19 ॥

ਇਕ ਤਸਬੀ ਇਕ ਮਾਲਾ ਧਰ ਹੀਂ । ਏਕ ਕੁਰਾਨ ਪੁਰਾਨ ਉਚਰਹੀਂ ।
ਕਰਤ ਬਿਰੁੱਧ ਗਏ ਮਰਿ ਮੂੜ੍ਹਾ । ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਰੰਗ ਨ ਲਾਗਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ॥੨੦॥
ਜੋ ਜੋ ਰੰਗ ਏਕ ਕੇ ਰਾਚੇ । ਤੇ ਤੇ ਲੋਕ-ਲਾਜ ਤਜਿ ਨਾਚੇ ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਜਿਨਿ ਏਕੁ ਪਛਾਨਾ । ਦੁਤੀਆ ਭਾਵ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਆਨਾ ॥੨੧॥
ਜੋ ਜੋ ਭਾਵ ਦੁਤਿਯ ਮਹਿ ਰਾਚੇ । ਤੇ ਤੇ ਮੀਤ ਮਿਲਨ ਤੇ ਬਾਚੇ ।
ਏਕ ਪੁਰੁਖ ਜਿਨਿ ਨੈਕੁ ਪਛਾਨਾ । ਤਿਹ ਹੀ ਪਰਮ ਤਤ ਕਹ ਜਾਨਾ ॥੨੨॥
ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ ਜੇਤੇ । ਮੁੰਡੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗਨ ਕੇਤੇ ।
ਭੇਖ ਧਰੇ ਲੂਟਤ ਸੰਸਾਰਾ । ਛਪਤ ਸਾਧੁ ਜਿਹ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥੨੩॥
ਪੇਟ ਹੇਤੁ ਨਰ ਡਿੰਭੁ ਦਿਖਾਹੀਂ । ਡਿੰਭ ਕਰੇ ਬਿਨੁ ਪਈਯਤ ਨਾਹੀਂ ।
ਜਿਨ ਨਰ ਏਕ ਪੁਰਖ ਕਹ ਧਿਆਯੋ । ਤਿਨ ਕਰਿ ਡਿੰਭ ਨ ਕਿਸੀ ਦਿਖਾਯੋ ॥੨੪॥
ਡਿੰਭ ਕਰੇ ਬਿਨੁ ਹਾਥਿ ਨ ਆਵੇ । ਕੋਊ ਨ ਕਾਹੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ ।
ਜੋ ਇਹ ਪੇਟ ਨ ਕਾਹੂੰ ਹੋਤਾ । ਰਾਵ ਰੰਕ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਕਹਤਾ ॥੨੫॥
ਜਿਨ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਵਹੈ ਠਹਰਾਯੋ । ਤਿਨ ਕਰ ਡਿੰਭ ਨ ਕਿਸੂ ਦਿਖਾਯੋ ।
ਸੀਸ ਦੀਯੋ ਉਨ ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਨਾ । ਰੰਚ ਸਮਾਨ ਦੇਹ ਕਰਿ ਚੀਨਾ ॥੨੬॥
ਕਾਨ ਛੇਦ ਜੋਗੀ ਕਹਵਾਯੋ । ਅਤਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਰ ਬਨਹਿ ਸਿਧਾਯੋ ।
ਏਕ ਨਾਮੁ ਕੋ ਤੱਤੁ ਨ ਲਯੋ । ਬਨ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਭਯੋ ॥੨੭॥
ਕਹਾ ਲਗੈ ਕਬਿ ਕਥੈ ਬਿਚਾਰਾ । ਰਸਨਾ ਏਕ ਨ ਪਇਯਤ ਪਾਰਾ ।
ਜਿਹਬਾ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਕੋਊ ਧਰੈ । ਗੁਣ-ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੂ ਪਾਰ ਨ ਪਰੈ ॥੨੮॥
ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਤਾਤਾ । ਤਾ ਤੇ ਭਯੋ ਤੇਜ ਬਿਖਯਾਤਾ ।
ਸੋਈ ਭਵਾਨੀ ਨਾਮੁ ਕਹਾਈ । ਜਿਨਿ ਸਿਗਰੀ ਯਹ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥੨੯॥

One uses beads and the other keeps rosary; one recites the holy Quran and the other Purans. Persons of both these sects are dying while opposing each other and none of these have got the fast colour of the love of the Lord ॥ 20 ॥

Those who have dyed in the fast colour of the Lord, they repudiating the worldly shame dance in sheer happiness. Those who have identified the one primal Lord from their hearts the sense of duality has perished ॥ 21 ॥

Those who are absorbed in the sense of duality i.e. who consider them separate from the Lord are in fact away from meeting Lord, the supreme friend. Who has even a bit understood the Lord in fact has understood Him as the supreme reality ॥ 22 ॥

As much as *yogis*, ascetics, the shaven heads, and Muslim *fakirs* are there, they assuming their different guises are looting the world. The saints whose total base is the name of the Lord, never become manifest before the people and keep themselves concealed ॥ 23 ॥

The worldly creatures show their hypocrisies just for the sake of bread and butter because without hypocrisy they don't get any monetary profits. The person who has concentrated upon one supreme reality, has never shown any pretentions to anybody ॥ 24 ॥

Without pretentions the selfish ends are not attained and none bows before anybody. Had this belly not been there attached with the body, nobody would have been king or a pauper in this world ॥ 25 ॥

Those who have accepted God as one have never shown any pretentions to anybody. Such person gets his head cut but never repudiates the truth. And only such person accepts this body as a particle of dust ॥ 26 ॥

Split ear, the individual is known as yogi who being variously hypocritical goes to the forest. If he has not realized the essence of the Name of the Lord, he is neither useful in the forest nor he remains of any use for the household ॥ 27 ॥

How long this poet can describe because one tongue cannot know the mystery of that infinite. Maybe somebody has crores of tongues, even then the end limit of your ocean of qualities cannot be known ॥ 28 ॥

First of all the Lord in the form of *Kal* is the father of whole creation and from Him emerged tremendous radiance which was known by the name of Bhavani. Who further created this universe ॥ 29 ॥

ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨਿ ਕਹਾ । ਸੋ ਧੁਨਿ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋਂ ਰਹਾ ।
ਤਾ ਤੇ ਜਗਤ ਭਯੋ ਬਿਸਥਾਰਾ । ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਜਬ ਦੁਹੂ ਬਿਚਾਰਾ ॥੩੦॥
ਜਗਤ ਭਯੋ ਤਾ ਤੇ ਸਭ ਜਨੀਯਤ । ਚਾਰ ਖਾਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਟ ਬਖਨੀਯਤ ।
ਸਕਤਿ ਇਤੀ ਨਹੀਂ ਬਰਨ ਸੁਨਾਊਂ । ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਿ ਨਾਮ ਬਤਾਊਂ ॥੩੧॥
ਬਲੀ ਅਬਲੀ ਦੋਊ ਉਪਜਾਏ । ਊਚ ਨੀਚ ਕਰਿ ਭਿੰਨ ਦਿਖਾਏ ।
ਬਪੁ ਧਰਿ ਕਾਲ ਬਲੀ ਬਲਵਾਨਾ । ਆਪਹਿ ਰੂਪ ਧਰਤ ਭਯੋ ਨਾਨਾ ॥੩੨॥
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜਿਮੁ ਦੇਹ ਧਰਾਏ । ਤਿਮੁ ਤਿਮੁ ਕਰ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਏ ।
ਪਰਮ ਰੂਪ ਜੋ ਏਕ ਕਹਾਯੋ । ਅੰਤਿ ਸਭੋ ਤਿਹ ਮੱਧਿ ਮਿਲਾਯੋ ॥੩੩॥
ਜਿਤਿਕ ਜਗਤਿ ਕੇ ਜੀਵ ਬਖਾਨੋ । ਏਕ ਜੋਤਿ ਸਭ ਹੀ ਮਹਿ ਜਾਨੋ ।
ਕਾਲ ਰੂਪ ਭਗਵਾਨ ਭਨੈਬੋ । ਤਾ ਮਹਿ ਲੀਨ ਜਗਤਿ ਸਭ ਹ੍ਵੈਬੋ ॥੩੪॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਦਿਸਟਿ ਅਗੋਚਰ ਆਵਤ । ਤਾ ਕਹੁ ਮਨ ਮਾਯਾ ਠਹਰਾਵਤ ।
ਏਕਹਿ ਆਪ ਸਭਨ ਮੋ ਬਿਆਪਾ । ਸਭ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਿ ਥਾਪਾ ॥੩੫॥
ਸਭ ਹੀ ਮਹਿ ਰਮ ਰਹਯੋ ਅਲੇਖਾ । ਮਾਂਗਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤੇ ਲੇਖਾ ।
ਜਿਨ ਨਰ ਏਕ ਵਹੈ ਠਹਰਾਯੋ । ਤਿਨ ਹੀ ਪਰਮ ਤੱਤੁ ਕਹੁ ਪਾਯੋ ॥੩੬॥
ਏਕਹ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪਾ । ਰੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵਤ ਕਹੂੰ ਭੂਪਾ ।
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹਨ ਉਰਝਾਯੋ । ਸਭ ਤੇ ਜੁਦੋ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਯੋ ॥੩੭॥
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹੂੰ ਉਪਜਾਯੋ । ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਿ ਤਿਨੋ ਖਪਾਯੋ ।
ਆਪ ਕਿਸੂ ਕੋ ਦੋਸ ਨ ਲੀਨਾ । ਅਉਰਨ ਸਿਰ ਬੁਰਿਆਈ ਦੀਨਾ ॥੩੮॥

ਅਥ ਪ੍ਰਥਮ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਚਉਪਈ

ਸੰਖਾਸੁਰ ਦਾਨਵ ਪੁਨਿ ਭਯੋ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੈ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖਦਯੋ ।
ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਆਪਿ ਪੁਨਿ ਧਰਾ । ਆਪਨ ਜਾਪੁ ਆਪ ਮੋਂ ਕਰਾ ॥੩੯॥
ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਤੁੱਛ ਮੀਨ ਬਪੁ ਧਰਾ । ਪੈਠਿ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਝਕਝੋਰਨ ਕਰਾ ।
ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਕਰਤ ਭਯੋ ਬਿਸਥਾਰਾ । ਸੰਖਾਸੁਰਿ ਤਬ ਕੋਪ ਬਿਚਾਰਾ ॥੪੦॥

First He articulated Oankar and this resonance became diffused in the whole world. From this and the combination of the Prakriti and Purusha this world got expanded II 30 II

The creation got created and since then this is known as the world. Grossly the four mines of creation are described (these mines are egg. foetus, sweat and vegetation). I have not that much of power that could describe their various names II 31 II

That Lord created both powerful and the weak and cleared the distinction of the high and low. The mighty *Kal* (Lord) assuming bodies manifested Himself in different forms II 32 II

As and when (that Lord) assumed body, He became popular in the forms of different incarnations. But ultimately all merged in the Supreme form of the Lord II 33 II

As much as in number the *jivas* are there in the world, consider them all enligthened by the One flame (of the Lord). Whole of world subsumes in that Lord God who is known in the form of *kal* II 34 II

Whatever is perceptible is given the name of *maya* by our mind. He, the One pervades through all and people have established Him according to their own understandings II 35 II

That invisible (Lord) permeates all, and all the creatures according to their station in life due to their *karmas* beg of Him. Whosoever has known that Lord as One, only he has attained the Supreme Reality II 36 II

His one (formless) form is superb one and He only is at one place, a king and at other a pauper. He has entrapped all variously but Himself is detached from all, and none could know His mystery II 37 II

In different forms He has created all and He only annihilates them differently. He never takes any responsibility of any wrong done; *jivas* (created) rather are held responsible for their evils II 38 II

Once upon a time a demon named Shankhasur flourished who had made the world suffer variously. Then Lord assumed the form of a fish and pondering upon Himself identified His own self II 39 II

First, the Lord assumed the form of a small fish and churned the whole ocean. Then gradually He extended His form, seeing which Shankhasur got enraged II 40 II

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਕਬੈ ਕੋਪ ਗਰਜਿਯੋ, ਬਲੀ ਸੰਖ ਬੀਰੰ। ਧਰੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ, ਸਜੇ ਲੋਹ ਚੀਰੰ।
ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਪਾਤੰ, ਕੀਯੋ ਸਿੰਧੁ ਮੱਧੰ। ਤ੍ਰਸਯੋ ਅਸਟਨੈਣੰ, ਕਰਿਯੋ ਜਾਪੁ ਸੁੱਧੰ ॥੪੧॥
ਤਬੈ ਸੰਭਰੇ, ਦੀਨ ਹੇਤੰ ਦਿਆਲੰ। ਧਰੇ ਲੋਹ ਕ੍ਰੋਹੰ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ।
ਮਹਾਂ ਅਸਤ੍ਰ ਪਾਤੰ, ਕਰੇ ਸਸਤ੍ਰ ਘਾਤੰ। ਟਰੇ ਦੇਵ ਸਰਬੰ, ਗਿਰੇ ਲੋਕ ਸਾਤੰ ॥੪੨॥
ਭਏ ਅਤ੍ਰ ਘਾਤੰ, ਗਿਰੇ ਚਉਰ ਚੀਰੰ। ਰੁਲੇ ਤੱਛ ਮੁੱਛੰ, ਬੁਠੇ ਤਿੱਛ ਤੀਰੰ।
ਗਿਰੇ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੰ, ਰਣੰ ਭੀਮ ਰੂਪੰ। ਮਨੋ ਖੇਲ ਪਉਢੇ, ਹਠੀ ਫਾਗੁ ਜੂਪੰ ॥੪੩॥
ਬਹੇ ਖੱਗਯੰ, ਖੇਤ ਖਿੰਗੰ ਸੁ ਧੀਰੰ। ਸੁਭੈ ਸਸਤ੍ਰ ਸੰਜਾਨ, ਸੌ ਸੂਰਬੀਰੰ।
ਗਿਰੇ ਗਉਰਿ ਗਾਜੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੱਥ ਬੱਥੰ। ਨਚਿਯੋ ਰੁਦ੍ਰ ਰੁਦ੍ਰੰ ਨਚੇ ਮੱਛ-ਮੱਥੰ ॥੪੪॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਮਹਾ ਬੀਰ ਗੱਜੇ। ਸੁਭੰ ਸਸਤ੍ਰ ਸੱਜੇ।
ਬੱਧੇ ਗੱਜਗਾਹੰ। ਸੁ ਹੂਰੰ ਉਛਾਹੰ ॥੪੫॥
ਢਲਾ ਢੁੱਕ ਢਾਲੰ। ਝਮੀ ਤੇਗ ਕਾਲੰ।
ਕਟਾ ਕਾਟ ਬਾਹੈਂ। ਉਭੈ ਜੀਤ ਚਾਹੈਂ ॥੪੬॥
ਮੁਖੰ ਮੁੱਛ ਬੰਕੀ। ਤਮੰ ਤੇਗ ਅਤੰਕੀ।
ਫਿਰੈਂ ਗਉਰ ਗਾਜੀ। ਨਚੈਂ ਤੁੰਦ ਤਾਜੀ ॥੪੭॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਭਰਯੋ ਰੋਸ ਸੰਖਾਸੁਰੰ ਦੇਖ ਸੈਣੰ। ਤਪੇ ਬੀਰ ਬਕਤ੍ਰ ਕੀਏ ਰਕਤ ਨੈਣੰ।
ਭੁਜਾ ਠੋਕ ਭੂਪੰ ਕਰਯੋ ਨਾਦ ਉੱਚੰ। ਸੁਣੇ ਗਰਭਣੀਆਨ ਕੇ ਗਰਭ ਮੁੱਚੰ ॥੪੮॥

Bhujang Prayat Chhand

Then the angered Shankhasur thundered and adorning his weapons put on his iron armour. He threw all the four Vedas into sea seeing which the eight-eyed Brahma became frigthened and started remembering the Lord ॥ 41 ॥

Then sympathetic to both (the Lord) became full of compassion and (to kill Shankhasur) getting enraged that kind hearted Lord donned His weaponry. The strokes of the weapons started and the missiles were raining. All the gods moved from their places and all the seven worlds started trembling due to this fierce battle ॥ 42 ॥

With the strokes of flying weapons the canopies and the clothes started falling on the ground and with rain of arrows the bodies cut to pieces started coming down to earth. The severed trunks and heads of elephants were falling and the spectacle was such as if groups of stubborn young men were playing *holi*, a festival of colours ॥ 43 ॥

The swords of the forbearing warriors were moving and the great warriors are getting dressed with their armours and weaponry. Great warriors are lying down empty handed and seeing this all Rudra is dancing on the one hand and on the other the Fish is also happily churning (the ocean) ॥ 44 ॥

Rasaval Chhand

Armed with fine weapons the great warriors thundered. Beholding the killing of the elephant-like warriors, the fairies to have them as spouse (in the heavens) are feeling happy ॥ 45 ॥

The thuds of shields and the sparkle of the swords is seen all around. Producing the sound of 'cut' the swords are moving and both the sides are desiring to win ॥ 46 ॥

Fine moustaches on the mouth (lips) and horrible swords in the hands are there. In the battlefield great warriors are moving and very fast horses are dancing ॥ 47 ॥

Bhujang Prayat Chhand

Beholding the army Shankhasur became enraged. Other warriors also consumed in their anger started crying and their eyes became full of blood. The king (Shankhasur) slapping his arms thundered and listening to his horrible voice the pregnant women got aborted ॥ 48 ॥

ਲਗੇ ਠਾਮ ਠਾਮੰ ਦਮਾਮੰ ਦਮੰਕੇ । ਖੁਲ੍ਹੇ ਖੇਤ ਮੋ ਖੱਗ ਖੂਨੀ ਖਿਮੰਕੇ ।
ਭਏ ਕ੍ਰੂਰ ਭਾਂਤੰ ਕਮਾਣੰ ਕੜੱਕੇ । ਨਚੇ ਬੀਰ ਬੈਤਾਲ ਭੂਤੰ ਭੜੱਕੇ ॥੪੯॥
ਗਿਰਯੋ ਆਯੁਧੰ ਸਾਯੁਧੰ ਬੀਰ ਖੇਤੰ । ਨਚੇ ਕੰਧਹੀਣ ਕਮੱਧੰ ਅਚੇਤੰ ।
ਖੁਲੇ ਖਗ ਖੂਨੀ ਖਿਆਲੰ ਖਤੰਗੰ । ਭਜੇ ਕਾਤਰੰ ਸੂਰ ਬੱਜੇ ਨਿਹੰਗੰ ॥੫੦॥
ਕਟੇ ਚਰਮ ਬਰਮੰ ਗਿਰਿਯੋ ਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰੰ । ਭਕੈ ਭੈ-ਭਰੇ ਭੂਤ ਭੂਮੰ ਨ੍ਰਿਸਤ੍ਰੰ ।
ਰਣੰ ਰੰਗ ਰੱਤੇ ਸਭੀ ਰੰਗ ਭੂਮੰ । ਗਿਰੇ ਜੁੱਧ ਮੱਧੰ ਬਲੀ ਝੂਮਿ ਝੂਮੰ ॥੫੧॥
ਭਯੋ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧੰ ਰਣੰ ਸੰਖ ਮੱਛੰ । ਮਨੋ ਦੋ ਗਿਰੰ ਜੁੱਧ ਜੁਟੇ ਸਪੱਛੰ ।
ਕਟੇ ਮਾਸ ਟੁੱਕੰ ਭਖੇ ਗਿੱਧਿ ਬ੍ਰਿਧੰ । ਹਸੈਂ ਜੋਗਣੀ ਚਉਸਠੰ ਸੂਰ ਸੁੱਧੰ ॥੫੨॥
ਕੀਯੋ ਉਧਾਰ ਬੇਦੰ ਹਤੇ ਸੰਖ ਬੀਰੰ । ਤਜਯੋ ਮੱਛ ਰੂਪੰ ਸਜਯੋ ਸੁੰਦ੍ਰ ਚੀਰੰ ।
ਸਬੈ ਦੇਵ ਥਾਪੇ ਕੀਯੋ ਦੁਸਟ ਨਾਸੰ । ਟਰੇ ਸਰਬ ਦਾਨੋ ਭਰੇ ਜੀਵ ਤ੍ਰਾਸੰ ॥੫੩॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ

ਸੰਖਾਸੁਰ ਮਾਰੇ ਬੇਦ ਉਧਾਰੇ ਸਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰੇ ਜਸੁ ਲੀਨੋ ।
ਦੇਵੇਸ ਬੁਲਾਯੋ ਰਾਜ ਬਿਠਾਯੋ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਯੋ ਸੁਖ ਦੀਨੋ ।
ਕੋਟੰ ਬਜੇ ਬਾਜੇ ਸੁਰ ਸਭ ਗਾਜੇ ਸ਼ੁਭ ਘਰਿ ਸਾਜੇ ਸੋਕ ਹਰੇ ।
ਦੈ ਕੋਟਕ ਦੱਛਨਾ ਕ੍ਰੋਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਆਨਿ ਸੁ ਮੱਛ ਕੇ ਪਾਇ ਪਰੇ ॥੫੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ, ਮੱਛ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਤਾਰ, ਸੰਖਾਸੁਰ ਬਧਹ, ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ।

ਅਥ ਕੱਛ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਕਿਤੋ ਕਾਲ ਬੀਤਯੋ ਕਰਯੋ ਦੇਵ ਰਾਜੰ । ਭਰੇ ਰਾਜਧਾਮੰ ਸੁਭੰ ਸਰਬ ਸਾਜੰ ।
ਗਜੰ ਬਾਜ ਹੀਣੰ ਬਿਨਾਂ ਰਤਨ ਭੂਪੰ । ਕਰਯੋ ਬਿਸਨ ਬੀਚਾਰ ਚਿੱਤੰ ਅਨੂਪੰ ॥੧॥

All stood fast at their places and the drums now sounded loudly. In the battlefield, bloody swords came out to glitter. Cracking sounds of pitiless bows started and the ghosts and goblins in full rage started dancing ॥ 49 ॥

The warriors along with their weaponry began to fall in the battlefield and headless bodies in their unconscious state started dancing in the battle. Bleedy swords and sharp arrows were being plied; the drums were beaten and the warriors started running helter- skelter ॥ 50 ॥

The armours and bodies of the warriors were cut (to pieces) and the weapons fell (on the ground). The ghosts becoming full of fear started moving on earth. All were coloured in the colour of war i.e. got fully absorbed and in the battlefield the great warriors were falling waverly ॥ 51 ॥

Such a fierce duel ensued between Shankhasur and the Fish as if clearly two mountains were fighting with each other. Pieces of the flesh started falling (on earth) which were devoured by the vultures. Beholding this horrible battle, the sixty four *yoginis* (witches) started laughing loudly ॥ 52 ॥

Having killed Shankhasur the Fish saved the Vedas and then the Lord repudiating the form of a fish adorned Himself with beautiful garments. Wiping out the knaves the Lord again established all the gods and all the frigthening demons were finished ॥ 53 ॥

Tribhangi Chhand

Killing Shankhasur, liberating the Vedas and annihilating enemies, the Lord earned great glory. He called Indra, the king of gods, handed over kingdom to him and made him happy. Crores of instruments started ringing, gods started making sounds of applause and the sorrow from all the homes was wiped out. All the gods putting up offerings and performing crores of circumambulations fell on the feet of First incarnation as Fish ॥ 54 ॥

In *Bachitra Natak* the description of Shankhasur killing ends

Tortoise (Kachchhap) incarnation begins

Bhujang Prayat Chhand

For a long time the gods ruled as kings and filled their palaces with all pleasures. Once Vishnu in his great mind thought that though these kings have much material yet they are without horses, elephants and jewels (some arrangement for them should be made) ॥ 1 ॥

ਸਬੈ ਦੇਵ ਏਕਤ੍ਰ ਕੀਨੇ ਪੁਰਿੰਦ੍ਰੰ। ਸਸੰ ਸੂਰਜੰ ਆਦਿ ਲੈਕੇ ਉਪਿੰਦ੍ਰੰ।
ਹੁਏ ਦਈਤ ਜੇ ਲੋਕ ਮੱਧਯੰ ਹੰਕਾਰੀ। ਭਏ ਏਕਠੇ ਭ੍ਰਾਤਿਭਾਵੰ ਬਿਚਾਰੀ ॥੨॥
ਬਦਯੋ ਅਰਧੁ ਅਰਧੰ ਦੁਹੂੰ ਬਾਂਟਿ ਲੀਬੋ। ਸਬੋਂ ਬਾਤ ਮਾਨੀ ਯਹੇ ਕਾਮ ਕੀਬੋ।
ਕਰੋ ਮੱਥਨੀ ਕੂਟ ਮੰਦ੍ਰਾਚਾਲੇਯੰ। ਤਕਯੋ ਛੀਰ ਸਾਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇਅੰ ਅਦੇਯੰ ॥੩॥
ਕਰੀ ਮੱਥਕਾ ਬਾਸਕੰ ਸਿੰਧ ਮੱਧੰ। ਮਥੈ ਲਾਗ ਦੋਊ ਭਏ ਅੱਧੁ ਅੱਧੰ।
ਸਿਰੰ ਦੈਤ ਲਾਗੇ ਗਹੀ ਪੂਛ ਦੇਵੰ। ਮਥਯੋ ਛੀਰ ਸਿੰਧੰ ਮਨੋ ਮਾਟਕੇਵੰ ॥੪॥
ਇਸੋ ਕਉਣ ਬੀਯੋ ਧਰੇ ਭਾਰੁ ਪੱਬੰ। ਉਠੇ ਕਾਂਪ ਬੀਰੰ ਦਿੱਤਯਾਦਿਤਯ ਸੱਬੰ।
ਤਬੈ ਆਪ ਹੀ ਬਿਸ਼ਨ ਮੰਤ੍ਰੰ ਬਿਚਾਰਯੋ। ਤਰੇ ਪਰਬਤੰ ਕੱਛਪੰ ਰੂਪ ਧਾਰਯੋ ॥੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕੱਛ ਦੁਤੀਆ ਅਉਤਾਰ ਬਰਨਨੰ ਸੰਪੂਰਨਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤ ॥

ਅਥ ਛੀਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਥਨ ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਕਥਨੰ

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਮਿਲਿ ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਸਿੰਧੁ ਮਥਯੋ। ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਵਿੱਤਨ ਮੱਧਿ ਕਥਯੋ।
ਤਬ ਰਤਨ ਚਤੁਰਦਸ ਯੋਂ ਨਿਕਸੇ। ਅਸਿਤਾ ਨਿਸਿ ਮੋ ਸਸਿ ਸੇ ਬਿਗਸੇ ॥੧॥
ਅਮਰਾਂਤਕ ਸੀਸ ਕੀ ਓਰ ਹੂਅੰ। ਮਿਲਿ ਪੂਛ ਗਹੀ ਦਿਸਿ ਦੇਵ ਦੂਅੰ।
ਰਤਨੰ ਨਿਕਸੇ ਬਿਗਸੇ ਸਸਿ ਸੇ। ਜਨੁ ਘੂਟਨ ਲੇਤ ਅਮੀ ਰਸ ਕੇ ॥੨॥
ਨਿਕਸਯੋ ਧਨੁ ਸਾਇਕ ਸੁੱਧ ਸਿਤੰ। ਮਦਪਾਨ ਕਢਯੋ ਘਟ ਮਦਯ ਮਤੰ।
ਗਜ ਬਾਜ ਸੁਧਾ ਲਛਮੀ ਨਿਕਸੀ। ਘਨ ਮੋ ਮਨੋ ਵਿੱਦੁਲਤਾ ਬਿਗਸੀ ॥੩॥

Indra made moon, sun and junior Indras to assemble. The arrogant demons seeing and considering it any intrigue against them also got together there ॥ 2 ॥

Now both the groups finalized that whatever will be received will be divided half and half. Accepting this, all started working. Making *Mandrachal* mountain as the churning stick, these gods and demons made the programme of churning the ocean of milk (*kshirsagar*) ॥ 3 ॥

Vasuki snake was made string of the churning stick and dividing the whole group into two both the ends of that string were caught. Head-side was caught by the demons and the tail by the gods. They started churning the ocean of milk as if curd is churned in a pitcher ॥ 4 ॥

Now the question emerged as to who is brave one who could bear the weight of the mountain (because the base under mountain was required). Hearing this, sons of *Diti* and *Aditi* i.e. demons and gods felt wonder struck and began trembling. Realizing this problem, Vishnu himself thought over it and assuming the form of tortoise settled under the mountain ॥ 5 ॥

In Bachitra Natak, the description of second incarnation-Kachchhap (Tortoise) ends here.

Churning of the milk-ocean and the description of the fourteen jewels commences

॥ Invocation to the Divine ॥

Totak Chhand

The gods and demons jointly churned the ocean which has been described by Shyam, the poet in Kabitts (a syllabic metre in Hindi). The fourteen jewels came out as if in the night, the moon adorns the night ॥ 1 ॥

Towards head stood demons and the gods caught Vasuki, the snake from the tail side. Seeing the jewels coming out they were looking to be so happy as if they were enjoying the happiness after having drunk the nectar ॥ 2 ॥

Sheer white coloured bow and arrow came out and those entrapped ones brought out one pitcher of wine also. Elephant named Airavat, a horse, nectar and Lakshmi, the goddess of wealth were adorned in such a way as if the ligthning had shined in the clouds ॥ 3 ॥

ਕਲਪਾਦ੍ਰੁਮ ਮਾਹੁਰ ਅਉ ਰੰਭਾ। ਜਿਹ ਮੋਹਿ ਰਹੈ ਲਖਿ ਇੰਦ੍ਰ ਸਭਾ।
ਮਨਿ ਕੌਸਤਭ ਚੰਦ ਸੁ ਰੂਪ ਸੁਭੰ। ਜਿਹ ਭੱਜਤ ਦੈਤ ਬਿਲੋਕ ਜੁਧੰ ॥੪॥
ਨਿਕਸੀ ਗਵਰਾਜ ਸੁ ਧੇਨੁ ਭਲੀ। ਜਿਹ ਛੀਨਿ ਲਯੋ ਸਹਸਾਤ੍ਰ ਬਲੀ।
ਗਨਿ ਰਤਨ ਗਨਉਂ ਉਪ ਰਤਨ ਅਬੈ। ਤੁਮ ਸੰਤ ਸੁਨੋ ਚਿਤ ਲਾਇ ਸਬੈ ॥੫॥
ਗਨਿ ਜੋਕ ਹਰੀਤਕੀ ਔਰ ਮਧੰ। ਜਨਪੰਚ ਸੁ ਨਾਮਯ ਸੰਖ ਸੁਭੰ।
ਸਸਿਬੇਲ ਬਿਜਿਯਾ ਅਰੁ ਚੱਕ੍ਰ ਗਦਾ। ਜੁਵਰਾਜ ਬਿਰਾਜਤ ਪਾਨਿ ਸਦਾ ॥੬॥
ਧਨੁ ਸਾਰੰਗ ਨੰਦਗ ਖੱਗ ਭਣੰ। ਜਿਨ ਖੰਡਿ ਕਰੇ ਗਨ ਦਈਤ ਰਣੰ।
ਸਿਵ ਸੂਲ ਬੜਵਾਨਲ ਕਪਿਲ ਮੁਨੰ। ਤਿ ਧਨੰਤਰ ਚਉਦਸਵੋਂ ਰਤਨੰ ॥੭॥
ਗਨਿ ਰਤਨ ਉਪ ਰਤਨ ਔ ਧਾਤ ਗਨੋਂ। ਕਹਿ ਧਾਤ ਸਬੈ ਉਪ ਧਾਤ ਭਨੋਂ।
ਸਬ ਨਾਮ ਜਥਾ ਮਤਿ ਸਯਾਮ ਧਰੋ। ਘਟ ਜਾਨ ਕਵੀ ਜਿਨਿ ਨਿੰਦ ਕਰੋ ॥੮॥
ਪ੍ਰਿਥਮੋ ਗਨਿ ਲੋਹ ਸਿੱਕਾ ਸ੍ਵਰਨੰ। ਚਤੁਰਥ ਭਨ ਧਾਤ ਸਿਤੰ ਰੁਕਮੰ।
ਬਹੁਰੋ ਕਥਿ ਤਾਂਬਰ ਕਲੀ ਪਿਤਰੰ। ਕਥਿ ਅਸਟਮ ਜਿਸਤੁ ਹੈ ਧਾਤ ਧਰੰ ॥੯॥

ਉਪਧਾਤ ਕਥਨੰ

ਸੁਰਮੰ ਸਿੰਗਰਫ ਹਰਤਾਲ ਗਣੰ। ਚਤੁਰਥ ਤਿਹ ਸਿੰਬਲਖਾਰ ਭਣੰ।
ਮ੍ਰਿਤਸੰਖ ਮਨਾਸਿਲ ਅਭ੍ਰਕਯੰ। ਭਨਿ ਅਸਟਮ ਲੋਣ ਰਸੰ ਲਵਣੰ ॥੧੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਧਾਤ ਉਪਧਾਤ ਜਥਾ ਸਕਤਿ ਸੋਹੋਂ ਕਹੀ ਬਨਾਇ।
ਖਾਨਨ ਮਹਿ ਭੀ ਹੋਤ ਹੈਂ ਕੋਈ ਕਹੂੰ ਕਮਾਇ ॥੧੧॥

ਚੌਪਈ

ਰਤਨ ਉਪਰਤਨ ਨਿਕਾਸੇ ਤਬਹੀ। ਧਾਤ ਉਪਧਾਤ ਦਿਰਬ ਮੋਂ ਸਬ ਹੀ।
ਤਿਹ ਤਬ ਹੀ ਬਿਸਨਹਿ ਹਿਰ ਲਯੋ। ਅਵਰਨਿ ਬਾਂਟ ਅਵਰਨਹਿ ਦਯੋ ॥੧੨॥
ਸਾਰੰਗ ਸਰ ਅਸਿ ਚਕ੍ਰ ਗਦਾ ਲੀਅ। ਪਾਂਚਾਮਰ ਲੈ ਨਾਦ ਅਧਿਕ ਕੀਅ।
ਸੂਲ ਪਿਨਾਕ ਬਿਸਹ ਕਰਿ ਲੀਨਾ। ਸੋ ਲੈ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਉ ਦੀਨਾ ॥੧੩॥

Wish fulfilling tree (Kalpadrum) , poison and a fairy named Rambha also came out, seeing whom every one in the assembly of Indra felt enticed. Also brought out were *Kaustubhmani* (a special jewel) and moon which are desired by the demons in the battle field ॥ 4 ॥
Wish fulfilling cow also came out which was captured by mighty Sahsrarjuna. Having counted the jewels now I count the secondary jewels. O saints, you listen to it with single mind ॥ 5 ॥
Came out jewels were leech (Hirudo medicinalis), yellow myrobalan, honey, Panchajanaya conch, Somavine, hemp and disc-mace which adorn the hands of the princes ॥ 6 ॥
Bow-arrow, Nandi (ox) and the double-edged sword were there which wiped out the demons. Trident of Shiva, fire of ocean, Kapil, the sage and Dhanvantri, the medicine expert, came out as the fourteenth jewel ॥ 7 ॥
Having counted the main and secondary jewels now I count the metals and secondary metals. These all names have been counted by Shyam, the poet according to his own wisdom. Considering them less in number, the poet not be condemned ॥ 8 ॥
First I count iron, lead and gold and the fourth metal I call white silver. Then describing copper, tin, the leafy metal, I consider zinc as the eighth metal which lies buried in the earth ॥ 9 ॥
Description of the secondary metals-
Antimony, *siharaf, haratal, simbal, khar, mrtshankh, abhrak* (mica), *lavan* (salt) etc. are (all Indian names of different metals) the secondary metals ॥ 10 ॥

Dohara

These primary and secondary metals I have described according to my own wisdom. These all are available in the mines and whosoever desires can acquire them ॥ 11 ॥

Chaupai

Jewels, metals etc. when came out, they were all captured by Vishnu and other materials were distributed among all ॥ 12 ॥
Bow and arrow, sword, disc, mace and conch Panchjanya etc. he himself took over and trident a bow named Pinak and the poison picking up in his hand he handed over to Shiva, the great god ॥ 13 ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਦੀਯੋ ਇੰਦ੍ਰ ਐਰਾਵੰਤ ਬਾਜ ਸੂਰੰ। ਉਠੇ ਦੀਹ ਦੀਨੋ ਜੁਧੰ ਲੋਹ ਪੂਰੰ।
ਅਨੀ ਦਾਨਵੀ ਦੇਖਿ ਉੱਠੀ ਅਪਾਰੰ। ਤਬੈ ਬਿਸਨ ਜੂ ਚਿਤਿ ਕੀਨੋ ਬਿਚਾਰੰ ॥੧੪॥

ਅਥ ਨਰ ਨਾਰਾਇਣ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਨਰੰ ਅਉਰ ਨਾਰਾਇਣੰ ਰੂਪ ਧਾਰੀ। ਭਯੋ ਸਾਮੁਹੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਸੰਭਾਰੀ।
ਭਟੰ ਐਠਿਫੈਂਟੇ ਭੁਜੰ ਠੋਕਿ ਭੂਪੰ। ਬਜੇ ਸੂਲ ਸੇਲੰ ਭਏ ਆਪ ਰੂਪੰ ॥੧੫॥
ਪਰਯੋ ਆਪ ਮੋ ਲੋਹ ਕ੍ਰੋਹੰ ਅਪਾਰੰ। ਧਰਯੋ ਐਸ ਕੈ ਬਿਸਨੁ ਤ੍ਰਿਤੀਆਵਤਾਰੰ।
ਨਰੰ ਏਕੁ ਨਾਰਾਇਣੰ ਦੁਐ ਸਰੂਪੰ। ਦਿਪੈ ਜੋਤਿ ਸਉਂਦਰ ਜੁ ਧਾਰੇ ਅਨੂਪੰ ॥੧੬॥
ਉਠੇ ਟੂਕ ਟੋਪੰ ਗੁਰਜੰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ। ਜੁਟੇ ਜੰਗ ਕੋ ਜੰਗ ਜੋਧਾ ਜੁਝਾਰੇ।
ਉਡੀ ਧੂਰਿ ਪੂਰੰ ਛੁਹੀ ਐਨ ਗੈਨੰ। ਡਿਗੇ ਦੇਵਤਾ ਦੈਤ ਕੰਪਿਯੋ ਤ੍ਰਿਨੈਨੰ ॥੧੭॥
ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਏਕੰ ਅਨੇਕੰ ਪ੍ਰਕਾਰੰ। ਸੁਭੈਂ ਜੰਗ ਮੋਂ ਜੰਗ ਜੋਧਾ ਜੁਝਾਰੰ।
ਪਰੀ ਤੱਛ ਮੁੱਛ ਸਭੈਂ ਅੰਗ ਭੰਗੰ। ਮਨੋ ਪਾਨ ਕੈ ਭੰਗ ਪੌਢੇ ਮਲੰਗੰ ॥੧੮॥
ਦਿਸਾਮਉਨ ਆਈ ਅਨੀ ਦੈਤ ਰਾਜੰ। ਭਜੇ ਸਰਬ ਦੇਵੰ ਤਜੇ ਸਰਬ ਸਾਜੰ।
ਗਿਰੇ ਸੰਜ ਪੁੰਜ ਸਿਰੰ ਬਾਹੁ ਬੀਰੰ। ਸੁਭੈ ਬਾਨ ਜਿਉਂ ਚੇਤਿ ਪੁਹਪੰ ਕਰੀਰੰ ॥੧੯॥
ਸੁਰੇ ਜੰਗ ਹਾਰਿਯੋ ਕੀਯੋ ਬਿਸ਼ਨ ਮੰਤ੍ਰੰ। ਭਯੋ ਅੰਤ੍ਰਧਯਾਨੰ ਕਰੱਯੋ ਜਾਨੁ ਤੰਤ੍ਰੰ।
ਮਹਾਂ ਮੋਹਨੀ ਰੂਪ ਧਾਰਯੋ ਅਨੂਪੰ। ਛਕੇ ਦੇਖਿ ਦੋਊ ਦਿਤਿਯਾਦਿਤਿ ਭੂਪੰ ॥੨੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਨਰ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਅਤੇ ਨਰਾਇਣ ਚਤਰਥੋਂ ਅਵਤਾਰ ਸੰਪੂਰਨੰ ॥

Bhujang Prayat Chhand

Airavat was given to Indra and the horse to Sun seeing which the demons getting enraged became ready to fight. Beholding the innumerable demon army moving forward to attack, Vishnu pondered upon the matter ॥ 14 ॥

Description of Nar-Narayan incarnation now begins

Bhujang Prayat Chhand

Vishnu in the form of Nar and Narayan taking over His weapons came to stand firmly before the army of demons. The brave warriors tied their clothes and the kings started slapping their arms. Tridents and spears started clashing each other in that battle ॥ 15 ॥

Anger and iron started raining upon one another and in the meanwhile Vishnu assumed his third incarnation. Nar and Narayan both have the same form and one excels the other hundred times in brightness ॥ 16 ॥

Wearing iron headgears the warriors are striking with maces and the great warriors are absorbed in the battle. So much of dust has blown in the sky that the god and the demons going astray are falling down and Shiva has also got frigthened ॥ 17 ॥

In various ways the warriors were falling on the grounds and the great figthers were adoring the battlefield. Getting piece to piece the warriors were falling and it was looking as if the wrestlers having drunk hemp are lying intoxicated ॥ 18 ॥

From another direction the army of demons came in and seeing that the gods leaving behind their provisions took to their heels. Clusters of limbs were falling and the arrows were looking so beautiful as if in the month of Chaitra the flowers are adorning on the tree of acacia ॥ 19 ॥

The gods got defeated and then Vishnu after consulting them vanished with the help of his Tantric skills. Then demons as well as gods both became very elated ॥ 20 ॥

In the Bachitra Natak, Nar, the third and Narayan, the fourth one incarnation ends here.

੧ਓਂ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਅਥ ਮਹਾਂ ਮੋਹਨੀ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਮਹਾਂਮੋਹਨੀ ਰੂਪ ਧਾਰਯੋ ਅਪਾਰੰ । ਰਹੇ ਮੋਹਿਕੈ ਦਿਤਿਆਦਿਤਿਯ ਕੁਮਾਰੰ ।
ਛਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਰੰ ਰਹੇ ਰੀਝ ਸਰਬੰ । ਤਜੈ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤੰ ਦੀਯੋ ਛੋਰ ਗਰਬੰ ॥੧॥
ਫੰਧੇ ਪ੍ਰੇਮ ਫਾਧੰ ਭਯੋ ਕੋਪ ਹੀਣੰ । ਲਗੈ ਨੈਨ ਬੈਨੰ ਧਯੋ ਪਾਨਿ ਪੀਣੰ ।
ਗਿਰੇ ਝੂੰਮਿ ਭੂਮੰ ਛੁਟੇ ਜਾਣ ਪ੍ਰਾਣੰ । ਸਭੇ ਚੇਤਹੀਣੰ ਲਗੇ ਜਾਨ ਬਾਣੰ ॥੨॥
ਲਖੇ ਚੇਤਹੀਣੰ ਭਏ ਸੂਰ ਸਰਬੰ । ਛੁਟੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਸਭੈ ਅਰਬ ਖਰਬੰ ।
ਭਯ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਰੰ ਲਗੇ ਨੈਨ ਐਸੇ । ਮਨੌ ਫਾਂਧਿ ਫਾਂਧੇ ਮ੍ਰਿਗੀਰਾਜ ਜੈਸੇ ॥੩॥
ਤਿਨੈ ਰਤਨ ਬਾਂਟੇ ਜਿਨੈ ਤਾਹਿੰ ਜਾਨਯੋ । ਕਥਾ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਬਾਤ ਥੋਰੀ ਬਖਾਨਯੋ ।
ਸਬੈ ਪਾਂਤਿ ਪਾਤੰ ਬਹਿਠੇ ਸੁ ਬੀਰੰ । ਕਟੰ ਪੇਚ ਛੋਰੇ ਤਜੇ ਤੇਗ ਤੀਰੰ ॥੪॥

ਚੌਪਈ

ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਜੁ ਧਨੰਤ੍ਰਿ ਦੀਆ । ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਲਛਮੀ ਕਰਿ ਲੀਆ ।
ਸ਼ਿਵ ਮਾਹੁਰ ਰੰਭਾ ਸਭ ਲੋਕਨ । ਸੁਖ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਸਭ ਸੋਕਨ ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਸਸਿ ਕ੍ਰਿਸ ਦੇ ਕਰਬੇ ਨਮਿਤ ਮਨਿ ਲੱਛਮੀ ਕਰਿ ਲੀਨ ।
ਉਰਿ ਰਾਖੀ ਤਿਹ ਤੇ ਚਮਕ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਈ ਦੀਨ ॥੬॥
ਗਾਇ ਰਿਖੀਸਨ ਕਉ ਦਈ ਕਹ ਲਉ ਕਰੋਂ ਬਿਚਾਰ ।
ਸਾਸਤ੍ਰ ਸੋਧ ਕਬੀਅਨ ਮੁਖਨ ਲੀਜਹੁ ਪੂਛਿ ਸੁਧਾਰ ॥੭॥

Description of Maha Mohini incarnation begins

॥ Invocation to the Divine ॥

Bhujang Prayat Chhand

Vishnu assumed the form of Maha Mohini seeing whom gods and demons both became enamoured. All tried to please her and resolved to become her lover. Now all repudiated their weapons as well as ego ॥ 1 ॥

All getting bound in her love became devoid of anger and to enjoy the sweetness of her talks and flicker of her eyes, all swarmed towards her. All with faltering steps were falling on earth as if they were about to die. All became unconscious before that Maha Mohini as the warriors getting arrows struck, lose their wits ॥ 2 ॥

Beholding them unconscious the infinite weapons of gods plied with all might. Demons were dying and feeling as if now they have been accepted by Mohini fit for her love. They all were looking like a lion encaged ॥ 3 ॥

You already know about the distribution of the jewels and therefore fearing the extensions of the stories now I describe briefly. Loosening the waist clothes, all the warriors leaving aside their swords now set in line ॥ 4 ॥

Chaupai

Dhanvantri was given for the world and the wish fulfilling tree (*Kalpavraksha*) and Lakshmi, the goddess of wealth, was given to gods. Poison to Shiva and fairy Rambha, who was giver of all pleasures and wiper of all sorrows, was given to all others (to enjoy her dance) ॥ 5 ॥

Dohara

To give someone the moon and to have herself *Kaustubhmani* and Lakshmi, Mahamohini took them up in her hand. The *mani* (jewel) she concealed in her heart but its glitter was clearly visible ॥ 6 ॥

Dohara

Kamdhenu, the wish fulfilling cow was handed over to the *rishis* and now how long this can be described. You please go through other relevant literature (*shastras*) and asking the poets make amends in the description ॥ 7 ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥

ਰਹੇ ਰੀਝ ਐਸੇ ਸਬੈ ਦੇਵ ਦਾਨੰ ।
ਮ੍ਰਿਗੀਰਾਜ ਜੈਸੇ ਸੁਨੇ ਨਾਦ ਕਾਨੰ ।
ਬਟੇ ਰਤਨ ਸਰਬੰ ਗਈ ਛੁਟ ਰਾਰੰ ।
ਧਰਯੋ ਐਸ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸਨੁ ਪੰਚਮ ਵਤਾਰੰ ॥੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਗ੍ਰੰਥੇ ਮਹਾਂਮੋਰਨੀ ਪੰਚਮੋ ਅਵਤਾਰ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤ ਸੁਭਮਸਤੁ ॥

ਅਥ ਬੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥

ਦਯੋ ਬਾਂਟ ਮਦਿਯੰ ਅਮੱਦਿਯੰ ਭਗਵਾਨੰ । ਗਏ ਠਾਮ ਠਾਮੰ ਸਬੈ ਦੇਵ ਦਾਨੰ ।
ਪੁਨਰ ਦ੍ਰੋਹ ਬੱਢਯੋ ਸੁਆਪੰ ਮਝਾਰੰ । ਭਜੇ ਦੇਵਤਾ ਦਈਤ ਜਿੱਤੇ ਜੁਝਾਰੰ ॥੧॥
ਹਿਰਿਨਯੋ ਹਿਰਿੰਨਾਛਸੰ ਦੋਇ ਬੀਰੰ । ਸਬੈ ਲੋਗ ਕੈ ਜੀਤ ਲੀਨੇ ਗਹੀਰੰ ।
ਜਲੰ ਬਾ ਥਲੇਯੰ ਕੀਯੋ ਰਾਜ ਸਰਬੰ । ਭੁਜਾ ਦੇਖਿ ਭਾਰੀ ਬਢਯੋ ਤਾਹਿੰ ਗਰਬੰ ॥੨॥
ਚਹੈ ਜੁੱਧੁ ਮੋ ਸੋ ਕਰੇ ਆਨਿ ਕੋਊ । ਬਲੀ ਹੋਏ ਵਾ ਸੋ ਭਿਰੇ ਆਨਿ ਸੋਊ ।
ਚੜ੍ਹਯੋ ਮੇਰਸ੍ਰਿੰਗੰ ਪਰੰਗੁਸਟ ਸੰਗੰ । ਹਰੇ ਬੇਦ ਭੂਮੰ ਕੀਏ ਸਰਬ ਭੰਗੰ ॥੩॥
ਧਸੀ ਭੂਮਿ ਬੇਦੰ ਰਹੀ ਹੁਐ ਪਤਾਰੰ । ਧਰਯੋ ਬਿਸਨ ਤਉ ਦਾੜ੍ਹਗਾੜ੍ਹਾਵਤਾਰੰ ॥
ਧਸਯੋ ਨੀਰ ਮੱਧੰ ਕੀਯੋ ਊਚ ਨਾਦੰ । ਰਹੀ ਧੂਰਿ ਪੂਰੰ ਧਨੂੰ ਨਿਰਬਿਖਾਦੰ ॥੪॥
ਬਜੇ ਡਾਂਕ ਡਉਰੂ ਦੋਊ ਬੀਰ ਜਾਗੇ । ਸੁਨੇ ਨਾਦਿ ਬੰਕੇ ਮਹਾਂ ਭੀਰ ਭਾਗੇ ।
ਝਮੀ ਤੇਗ ਤੇਜੰ ਸਰੋਸੰ ਪ੍ਰਹਾਰੰ । ਖਿਵੀ ਦਾਮਿਨੀ ਜਾਣੁ ਭਾਦੋ ਮਝਾਰੰ ॥੫॥
ਮੁਖੰ ਮੁੱਛ ਬੰਕੀ ਬਕੈ ਸੂਰਬੀਰੰ । ਤੜੰਕਾਰ ਤੇਗੰ ਸੜੰਕਾਰ ਤੀਰੰ ।
ਧਮੱਕਾਰ ਸਾਂਗੰ ਖੜੱਕਾਰ ਖੱਗੰ । ਟੁਟੇ ਟੂਕ ਟੋਪੰ ਉਠੇ ਨਾਲ ਅੱਗੰ ॥੬॥

Bhujang Prayat Chhand

Demons and gods were swinging in such a way as if the king of deer was feeling enchanted by listening to the voice. All the jewels were distributed and the quarrell ended. Thus emerged the fifth incarnation of Vishnu ॥ 8 ॥

In the *Bachitra Natak* the fifth incarnation named Mahamohini ends here

Description of the Bairah *Varah* (Boar) incarnation begins

Bhujang Prayat Chhand

When the Lord (Vishnu) had distributed wine and nectar, all the gods and demons left for their abodes. Again among them enmity increased and the war took place in which brave demons invaded the gods to take to their heels ॥ 1 ॥

Hiranyaksh and Hiranyakshipu, the demon warriors conquered the treasures of all the world. They ruled on water, earth and everywhere, and seeing the strength of their arms their pride increased manyfold ॥ 2 ॥

They started desiring that someone should battle with them but only he who were exceptionally great and brave warrior could grapple with them. Mounting the peak of Sumer mountain they hit with their maces and stealing the earth and the Vedas they ransacked all the laws of nature ॥ 3 ॥

The earth sank into the nether world and then Vishnu assumed the incarnation of Boar with its horrible and hard teeth. He pushing himself into the water made a thundering roar which pervaded the whole world without any obstruction ॥ 4 ॥

Seeing this horrible sound and the beat of drums both the brave ones got up. Hearing their roar, the cowards took to their heels. The battle raged and the sounds of the thuds of swords and the wrathful strokes were heard now. The glittering of the swords was looking as if the lightning was flashing in the (rainy) month of Bhadon ॥ 5 ॥

The brave ones having beautiful moustaches are shouting. Rustling sound of arrows and cracking noise of swords are heard (all around). With the thump of spears and rattling sounds of double-edged swords, the broken headgears were falling and the sparks are coming out of them ॥ 6 ॥

ਉਠੇ ਨੱਦ ਨਾਦੰ ਢਮੱਕਾਰ ਢੋਲੰ । ਢਲੰਕਾਰ ਢਾਲੰ ਮੁਖੰ ਮਾਰ ਬੋਲੰ ।
ਖਹੇ ਖਗ ਖੂਨੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਬੀਰ ਖੇਤੰ । ਨਚੇ ਕੰਧਿਹੀਣੰ ਕਮੱਧੰ ਨ੍ਰਿਚੇਤੰ ॥੭॥
ਭਰੇ ਜੋਗਣੀ ਪੱਤ੍ਰ ਚਉਸਠ ਚਾਰੀ । ਨਚੀ ਖੋਲ੍ਹਿ ਸੀਸੰ ਬਕੀ ਬਿਕਰਾਰੀ ।
ਹਸੈਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੰ ਮਹਾ ਬਿਕਰਾਲੰ । ਬਜੇ ਡਾਂਕ ਡਉਰੂ ਕਰੂਰੰ ਕਰਾਲੰ ॥੮॥
ਪ੍ਰਹਾਰੰਤ-ਮੁਸਟੰ ਕਰੈਂ ਪਾਂਤ ਘਾਤੰ । ਮਨੋ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੰ ਡਹੇ ਗਜਮਾਤੰ ।
ਛੁਟੀ ਈਸ ਤਾੜੀ ਡਗਿਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੰ । ਭਜਯੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਕਾਂਪ ਭਾਨੰ ਮਧਸਾਨੰ ॥੯॥
ਜਲੇ ਬਾ ਥਲੇਯੰ ਥਲੰ ਤਥ ਨੀਰੰ । ਕਿਧੋ ਸੰਧਯੰ ਬਾਣ ਰਘੁਇੰਦ੍ਰ ਬੀਰੰ ।
ਕਰੈ ਦੈਤ ਆਘਾਤ ਮੁਸਟੰ ਪ੍ਰਹਾਰੰ । ਮਨੋ ਚੋਟ ਬਾਹੈ ਘਰਿਯਾਰੀ ਘਰਿਯਾਰੰ ॥੧੦॥
ਬਜੇ ਡੰਕ ਬੰਕੇ ਸੁਕ੍ਰੂਰੰ ਕਰਾਰੇ । ਮਨੋ ਗਜ ਜੁੱਟੇ ਦੰਤਾਰੇ ਦੰਤਾਰੇ ।
ਢਮੰਕਾਰ ਢੋਲੰ ਰਣੰਕੰ ਨਫੀਰੰ । ਸੜੰਕਾਰ ਸਾਂਗੰ ਤੜੱਕਾਰ ਤੀਰੰ ॥੧੧॥
ਦਿਨੰ ਅਸਟ ਜੁੱਧੰ ਭਯੋ ਅਸਟ ਰੈਣੰ । ਡਗੀ ਭੂਮਿ ਸਰਬੰ ਉਠਯੋ ਕਾਂਪ ਗੈਣੰ ।
ਰਣੰ ਰੰਗ ਰੱਤੇ ਸਭੈ ਰੰਗਭੂਮੰ । ਹਣਯੋ ਬਿਸਨ ਸੱਤ੍ਰੰ ਗਿਰਯੋ ਅੰਤਿ ਝੂਮੰ ॥੧੨॥
ਧਰੇ ਦਾੜ੍ਹ ਅਗ੍ਰੰ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਤਬੰ । ਹਠੀ ਦੁਸਟਿ ਜਿੱਤੇ ਭਜੇ ਦੈਤ ਸਬੰ ।
ਦਈ ਬ੍ਰਹਮ ਆਗਿਆ ਧੁਨੰ ਬੇਦ ਕੀਯੰ । ਸਬੈ ਸੰਤਨੰਤਾਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਯੰ ॥੧੩॥
ਧਰਯੋ ਖਸਟਮੰ ਬਿਸਨ ਅੰਸਾਵਤਾਰੰ । ਸਬੈ ਦੁਸਟ ਜਿੱਤੇ ਕੀਯੋ ਬੇਦ ਉਧਾਰੰ ।
ਥਟਯੋ ਧਰਮਰਾਜੰ ਜਿਤੇ ਦੇਵ ਸਰਬੰ । ਉਤਾਰਯੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸੋਂ ਤਾਹਿ ਗਰਬੰ ॥੧੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਬੈਰਾਹ ਖਸ਼ਟਮ ਅਵਤਾਰ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥

Along with the thunder of drums and thuds of shields, the noise of 'kill kill' is heard. In the battlefield the bloody swords are unsheathed and in the unconscious state the headless bodies are dancing ॥ 7 ॥

Sixty four *yoginis* (witches) have filled their bowls with blood and unleashing their matted hair, they are horribly shrieking. Ghosts and goblins are making horse-laugh and the noise of terrible witches is heard ॥ 8 ॥

The warriors were striking with their fists and feet in such a way as if the lions were attacking one another roaring. Hearing the tumultous fury of the battle the concentration of Shiva and Brahma got shattered. The moon trembled and the noon sun also getting frightened ran away ॥ 9 ॥

Up, down, hither, thither, everywhere was water and then and there Vishnu aimed his arrow. The demons were also striking fiercely with their fists as if a time keeper is hitting a gong ॥ 10 ॥

The drums were beaten and the mighty cruel warriors grappled with each other as if the long toothed tuskers were hitting each other. The sound of drums and trumpets was heard and the spears and arrows were making whistling and cracking sounds ॥ 11 ॥

For eight days and nights the battle continued and during this fight the earth shaked and the sky got trembling. In the battlefield all were looking absorbed in war and in the battlefield itself Vishnu killed the enemy who fell on the earth unsteadily ॥ 12 ॥

He lifted the four Vedas on the tip of his teeth and drove away the stubborn demons. Brahma created Dhanurveda on the bidding (of Vishnu) and bestowed happiness upon all the saints ॥ 13 ॥

Thus, this was minor sixth incarnation of Vishnu who decimated the enemies and salvaged the Vedas. The righteousness became victorious, the gods conquered and they completely wiped out the pride of all ॥ 14 ॥

In Bachitra Natak the sixth incarnation of Vishnu as Boar ends here

ਅਥ ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ
ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ।
ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ ॥

ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕੀਯੋ ਦਿਵਰਾਜ ਰਾਜ । ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਸੁਭ ਸਰਬ ਸਾਜ ।
ਜਬ ਦੇਵਤਾਨ ਬਢਯੋ ਗ਼ਰੂਰ । ਬਲਵੰਤ ਦੈਂਤ ਉਠੇ ਕਰੂਰ ॥੧॥
ਲਿੱਨੋ ਛਿਨਾਇ ਦਿਵਰਾਜ ਰਾਜ । ਬਾਜਿਤ੍ਰ ਨੇਕ ਉੱਠੇ ਸੁ ਬਾਜਿ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਜਗਤੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰਾਇ । ਜਲ ਬਾ ਥਲੇਅੰ ਹਿਰਿਨਾਛਰਾਇ ॥੨॥
ਇਕ ਦਯੋਸ ਗਯੋ ਨਿਜ ਨਾਰਿ ਤੀਰ । ਸਜਿ ਸੁੱਧ ਸਾਜ ਨਿਜ ਅੰਗਿ ਬੀਰ ।
ਕਿਹ ਭਾਂਤਿ ਸ੍ਰਿਤ੍ਰਿਯ ਮੋਂ ਭਯੋ ਨਿਰੁਕਤ । ਤਬ ਭਯੋ ਦੁਸਟ ਕੋ ਬੀਰਜ ਮੁਕਤ ॥੩॥
ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਲੀਨੋ ਵਤਾਰ । ਸਬ ਕਰਨਿ ਕਾਜ ਸੰਤਨ ਉਧਾਰ ।
ਚਟਸਾਰ ਪੜ੍ਹਨਿ ਸਉਂਪਯੋ ਨ੍ਰਿਪਾਲਿ । ਪਟੀਯਹਿ ਕਹਿਯੋ ਲਿਖਿ ਦੈ ਗੁਪਾਲ ॥੪॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਇਕਿ ਦਿਵਸ ਗਯੋ ਚਟਸਾਰਿ ਨ੍ਰਿਪੰ । ਚਿਤਿ ਚੌਕ ਰਹਯੋ ਸੁਭਿ ਦੇਖਿ ਸੁਤੰ ।
ਜੋ ਪੜ੍ਹਯੋ ਦਿਜ ਤੇ ਸੁਯ ਤਾਹਿੰ ਰੜੋ। ਨਿਰਭੈ ਸਿਸੁ ਨਾਮ ਗੁਪਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ॥੫॥
ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਗੁਪਾਲ ਰਿਸਯੋ ਅਸੁਰੰ । ਬਿਨੁ ਮੋਹਿ ਸੁ ਕਉਣ ਭਜੋ ਦੁਸਰੰ ।
ਜੀਯ ਮਾਹਿ ਧਰੋ ਸਿਸੁ ਯਾਹਿ ਹਨੋਂ । ਜੜ੍ਹ ਕਿਉਂ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਨਾਮ ਭਨੋ ॥੬॥
ਜਲ ਅਉਰ ਥਲੰ ਇਕ ਬੀਰ ਮਨੰ । ਇਹ ਕਾਹਿ ਗੁਪਾਲ ਕੋ ਨਾਮੁ ਭਨੰ ।
ਤਬ ਹੀ ਤਿੱਹ ਬਾਂਧਤ ਥੰਮ ਭਏ । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨਨ ਦਾਨਵ ਬੈਨ ਧਏ ॥੭॥
ਗਹਿ ਮੂੜ੍ਹ ਚਲੇ ਸਿਸੁ ਮਾਰਨ ਕੋ । ਨਿਕਸੌ ਬ ਗੁਪਾਲ ਉਬਾਰਨ ਕੋਂ ।
ਚਕਚਉਂਧ ਰਹੇ ਜਨ ਦੇਖਿ ਸਬੈ । ਨਿਕਸਯੋ ਹਰਿ ਫਾਰਿ ਕਿਵਾਰ ਜਬੈ ॥੮॥
ਲਖਿ ਦੇਵ ਦਿਵਾਰ ਸਬੈ ਥਹਰੇ । ਅਵਿਲੋਕਿ ਚਰਾਚਰ ਹੂੰ ਹਿਹਿਰੇ ।
ਗਰਜੇ ਨਰਸਿੰਘ ਨਰਾਂਤ ਕਰੋਂ । ਦ੍ਰਿਗ ਰੱਤ ਕੀਏ ਮੁਖ ਸ੍ਰੋਣ ਭਰੰ ॥੯॥

Description of Man-lion incarnation begins

॥ Invocation to the Divine ॥

Padhari Chhand

Thus, the king of gods ruled all over and filled his coffers abundantly. When the arrogance of gods increased much then to smash their pride, the cruel and powerful demons again stood up ॥ 1 ॥

Padhari Chhand

The kingdom of Indra was usurped and all around this was promulgated with the drum beats that on waters and earth everywhere Hiranyakshipu is the emperor ॥ 2 ॥

Once, fully embellished this mighty one went to his wife and got so much absorbed in coition that his semen fell out ॥ 3 ॥

Padhari Chhand

From it, devotee Prahalad took birth to liberate the saints and to do their work. When king handed him over to the teacher in the school he insisted upon the teacher to write the name of the Lord upon his slate i. e. Prahalad became absorbed in the devotion of the Lord God ॥ 4 ॥

Totak Chand

One day the king went to the seminary and felt shocked to see his son. When the king asked, as to what the boy had studied, Prahalad fearlessly started reciting the name of the Lord ॥ 5 ॥

Hearing the name of the Lord, the demon became enraged and said, who is there except him whom you are meditating upon. He decided that this disciple (of Lord) has to be killed and said, 'O block head, why are you reciting the name of Lord' ॥ 6 ॥

On earth and in water only one brave person (Hiranyakashipu) is known. Why are you reciting the name of God. The demons got command of tying Prahlad with the pillar and they rushed towards the latter to do so. They tied him with pillar ॥ 7 ॥

As soon as these stupid ones moved forward to kill the disciple child, the Lord manifested Himself in order to liberate and save him. Beholding the manifest Lord, and further seeing Him vanquishing all the obstacles, all fled wonder-struck ॥ 8 ॥

Gods and demons all seeing Him started trembling and the movables and immovables all in their hearts became frightened. In man-lion from the Lord with his blood red eyes and mouth thundered terribly ॥ 9 ॥

ਲਖਿ ਦਾਨਵ ਭਾਜ ਹਲੇ ਸਬ ਹੀ । ਗਰਜਯੋ ਨਰਸਿੰਘ ਰਣੰ ਜਬ ਹੀ ।
ਇਕ ਭੂਪਤਿ ਠਾਢਿ ਰਹਯੋ ਰਣ ਮੈ । ਗਹਿ ਹਾਥਿ ਗਦਾ ਨਿਰਭੈ ਮਨ ਮੈ ॥੧੦॥
ਲਰਜ਼ੇ ਸਬ ਸੂਰ ਨ੍ਰਿਪੰ ਗਰਜੇ । ਸਮੁਹਾਤ ਭਏ ਭਟ ਕੇਹਰਿ ਕੇ ।
ਜੁ ਗਏ ਸਮੁਹੇ ਛਿਤ ਤੈ ਪਟਕੇ । ਰਣਿ ਭੈ ਰਣਧੀਰ ਬਟਾ ਨਟ ਕੇ ॥੧੧॥
ਬਬਕੇ ਰਣਧੀਰ ਸੁਬੀਰ ਘਣੇ । ਰਹਿ ਗੇ ਮਨੋ ਕਿੰਸਕ ਸ੍ਰੋਣ ਸਣੇ ।
ਉਮਗੇ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਤੇ ਰਿਪਯੋਂ । ਬਰਸਾਤਿ ਬਹਾਰ ਕੇ ਅਭ੍ਰਨ ਜਿਯੋਂ ॥੧੨॥
ਬਰਖੈਂ ਸਰ ਸੁੱਧ ਸਿਲਾ ਸਿਤਯੰ । ਉਮਡੇ ਬਰਬੀਰ ਦਸੋਂ ਦਿਸਿਯੰ ।
ਚਮਕੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਸੁ ਬਾਣ ਜੁਧੰ । ਫਰਹੰਤ ਧੁਜਾ ਜਨੁ ਬੀਰ ਕ੍ਰੁੱਧੰ॥੧੩॥
ਹਹਰੰਤ ਹਠੀ ਬਰਖੰਤ ਸਰੰ । ਜਨੁ ਸਾਵਨ ਮੇਘ ਬੁਠਯੋ ਦੁਸਰੰ ।
ਫਹਰੰਤ ਧੁਜਾ ਹਰਹੰਤ ਹਯੰ । ਉਪਜਿਓ ਜਿਅ ਦਾਨ ਰਾਇ ਭਯੰ ॥੧੪॥
ਹਿਹਨਾਤ ਹਯੰ ਗਰਜੰਤ ਗਜੰ । ਭਟ ਬਾਂਹ ਕਟੀ ਜਨੁ ਇੰਦ੍ਰ ਧੁਜੰ ।
ਤਰਫੰਤ ਭਟੰ ਗਰਜੰਤ ਗਜੰ । ਸੁਨ ਕੈ ਧੁਨਿ ਸਾਵਣ ਮੇਘ ਲਜੰ ॥੧੫॥
ਬਿਚਲਯੋ ਪਗ ਦ੍ਵੈਕੁ ਫਿਰਯੋ ਪੁਨਿ ਯੋਂ । ਕਰਿ ਪੁੰਛ ਲਗੇ ਆਹਿ ਕ੍ਰੁੱਧਤ ਜਿਯੋ ।
ਰਣਰੰਗ ਸਮੈ ਮੁਖ ਯੋ ਚਮਕਯੋ । ਲਖਿ ਸੂਰ ਸਰੋਰਹੁ ਸੋ ਦਮਕਯੋ ॥੧੬॥
ਰਣ ਰੰਗ ਤੁਰੰਗਨ, ਐਸ ਭਯੋ । ਸਿਵ ਧਿਆਨ ਛੁਟਯੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਡੁਲਯੋ ।
ਸਰ ਸੇਲ ਸਿਲਾ ਸਿਤ ਐਸ ਬਹੇ । ਨਭ ਅਉਰ ਧਰਾ ਦੋਊ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ॥੧੭॥
ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਦੇਖਿ ਦੋਊ ਹਰਖੇ । ਪੁਹਪੰਜੁਲਿ ਦੇਵ ਸਭੈ ਬਰਖੇ ।
ਮਿਲ ਗੇ ਭਟ ਆਪ ਬਿਖੈ ਦੋਊ ਯੋਂ । ਸਿਸ ਖੇਲਤ ਰੈਣਿ ਹੁਡੂਹੁਡ ਜਯੋਂ ॥੧੮॥

ਬੇਲੀ ਬਿੰਦ੍ਰਮ ਛੰਦ

ਰਣਧੀਰ ਬੀਰ ਸੁਗਜਹੀਂ । ਲਖਿ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਸੁਲੱਜਹੀਂ ।
ਇਕ ਸੂਰ ਘਾਇਲ ਘੂਮ ਹੀਂ । ਜਨੁ ਧੂਮਿ ਅਧੋਮੁਖ ਧੂਮ ਹੀਂ ॥੧੯॥

With this spectacle before them and hearing the roar of the man-lion all the demons took to their heels. Only, the King (Hiranyakashipu) with mace in his hand, stood firmly in the field ॥ 10 ॥
When the emperor roared loudly, all the warriors trembled and started coming before that lion. Like an acrobat, that Man-lion dashed all the warriors who came before him, to the ground ॥ 11 ॥
The warriors started challenging each other fiercely and drenched in blood began to fall (on earth). As the clouds rise and spread out, enemies started swarming from all around ॥ 12 ॥
Welled up from all the ten directions the warriors started raining arrows and the rocks. Swords, arrows began to shine in the battlefield and enraged warriors started fluttering their flags ॥ 13 ॥
Causing others to shudder, the warriors were raining the arrows as if the clouds were pouring in the rainy season (of Savan Month). Flags are fluttering, the horses are neighing and beholding all this, the heart of the demon king also became frightened ॥ 14 ॥
The horses are neighing and the elephants are trembling. The cut out long arms of the warriors are looking as if they are the flags of Indra. The warriors are screaming and the elephants are trumpeting in such a way that hearing them, the clouds of rainy seaon are also feeling shy (of their feebleness) ॥ 15 ॥
As soon as Hiranyakashipu turned a bit, he himself getting restless came back two steps. However, he was as furious as a snake becomes irate when its tale is pressed by foot. His face was so much shining in the battlefield as the lotus blooms while beholding the sun ॥ 16 ॥
Horses in the battlefield were moving and neighing in the battlefield and due to their noise the concentration of Shiva got shattered. It seemed as if the whole universe became destablized. Flying arrows, spears and rocks were filling the space between earth and the sky ॥ 17 ॥
The *ganas* and the *gandharvas* became happy to see them both and the gods showered flowers upon them. Both these warriors were grappling with one another in such a way as if the children in the night were playing competitive games ॥ 18 ॥

Beli Bindram Chhand

In battlefield are thundering the warriors and to behold them demons as well as gods were becoming shy. The injured brave ones are roaming as if the down headed smoke is (trying)to go up ॥ 19 ॥

ਭਟ ਏਕ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀਂ । ਜੁੱਝੇ ਅਜੁੱਝ ਜੁਝਾਰ ਹੀਂ ।
ਫਹਰੰਤ ਬੈਰਕ ਬਾਣਯੰ । ਠਹਰੰਤ ਜੋਧ ਕਿਕਾਣਯੰ ॥੨੦॥

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਹਿਹਣਾਂਤ ਕੋਟ ਕਿਕਾਨ । ਬਰਖੰਤ ਸੇਲ ਜੁਆਨ ।
ਛੁਟਕੰਤ ਸਾਇਕ ਸੁੱਧ । ਮਚਯੋ ਅਨੂਪਮ ਜੁੱਧ ॥੨੧॥
ਭਟ ਏਕ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ । ਜੁੱਝੇ ਅਨੰਤ ਸੁਾਰ ।
ਬਾਹੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਨਿਸੰਗ । ਮਚਯੋ ਅਪੂਰਬ ਜੰਗ ॥੨੨॥

ਦੋਧਕ ਛੰਦ

ਬਾਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਸੁ ਬਾਣ ਭੱਟਗਣ । ਅੰਤਿ ਗਿਰੇ ਪੁਨਿ ਜੂਝਿ ਮਹਾਂ ਰਣਿ ।
ਘਾਇ ਲਗੈ ਇਮ ਘਾਇਲ ਝੂਲੈਂ । ਫਾਗੁਨਿ ਅੰਤਿ ਬਸੰਤ ਸੇ ਫੂਲੈਂ ॥੨੩॥
ਬਾਂਹਿ ਕਟੀ ਭਟ ਏਕਨ ਐਸੀ । ਸੁੰਡ ਮਨੋ ਗਜਰਾਜਨ ਜੈਸੀ ।
ਸੋਹਤ ਏਕ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੰ । ਫੂਲ ਖਿਲੇ ਜਨੁ ਮੱਧਿ ਫੁਲਵਾਰੰ ॥੨੪॥
ਸ੍ਰੋਣ ਰੰਗੇ ਅਰਿ ਏਕ ਅਨੇਕੰ । ਫੂਲ ਰਹੇ ਜਨੁ ਕਿੰਸਕ ਨੇਕੰ ।
ਧਾਵਤ ਘਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਪ੍ਰਹਾਰੰ । ਜਾਨੁ ਕਿ ਕੋਪ ਪ੍ਰਤੱਛ ਦਿਖਾਰੰ ॥੨੫॥
ਜੂਝਿ ਗਿਰੇ ਅਰਿ ਏਕ ਅਨੇਕੰ । ਘਾਇ ਲਗੇ ਬਿਸੰਭਾਰ ਬਿਸੇਖੰ ।
ਕਾਇ ਗਿਰੇ ਭਟ ਏਕਹਿ ਵਾਰੰ । ਸਾਬੁਨ ਜਾਨੁ ਗਈ ਬਹਿ ਤਾਰੰ ॥੨੬॥
ਪੂਰ ਪਰੇ ਭਏ ਚੂਰ ਸਿਪਾਹੀ । ਸੁਆਮਿ ਕੇ ਕਾਜ ਕੀ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੀ ।
ਬਾਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣਨ ਬਾਣ ਸੁਬੀਰੰ । ਅੰਤਿ ਭਜੇ ਭਯ ਮਾਨਿ ਅਧੀਰੰ ॥੨੭॥

ਚਉਪਈ

ਤਜਾਗਿ ਚਲੇ ਰਣ ਕੋ ਸਬ ਬੀਰਾ । ਲਾਜ ਬਿਸਰ ਗਈ ਭਏ ਅਧੀਰਾ ।
ਹਿਰਿਨਾਛਸ ਤਬ ਆਪੁ ਰਿਸਾਨਾ । ਬਾਂਧਿ ਚਲਯੋ ਰਣ ਕੋ ਕਰਿ ਬਾਨਾ ॥੨੮॥
ਭਰਯੋ ਰੋਸ ਨਰਸਿੰਘ ਸਰੂਪੰ । ਆਵਤ ਦੇਖਿ ਸਮੁਹੇ ਰਣਿ ਭੂਪੰ ।
ਨਿਜ ਘਾਵਨ ਕੋ ਰੋਸ ਨ ਮਾਨਾ । ਨਿਰਖਿ ਸੇਵਕਹਿ ਦੁਖੀ ਰਿਸਾਨਾ ॥੨੯॥

Variously the warriors are grappling with each other. Spears and arrows are flying and the horses of the warriors are moving further slowly ॥ 20 ॥

Tomar Chhand

Innumerable horses are neighing and the warriors are pouring arrows. The bows are dropping from hands and thus an incomparable war is on ॥ 21 ॥

Many types of warriors and many a rider are fighting with each other. They are plying their swords fearlessly and thus unprecedented war is going on ॥ 22 ॥

Having shot arrows and sêt in motions their swords, ultimately the warriors fell down. Wounded ones are stumbling and looking as if at the end of Phagun (month) the spring season has flowered ॥ 23 ॥

Dodhak Chhand

Somewhere the severed arms of the warriors are lying and they look so grand as if the flowers have blossomed in the garden ॥ 24 ॥

Enemies were dyed in blood and they were looking like blossomed flowers. Wounded with swords the warriors were roaming. They were looking as if the angers incarnate was moving around ॥ 25 ॥

Totak Chhand

Many an enemy fell fighting and several wounds were inflicted upon Vishnu in the form of Man-lion. Having got cut in single stroke, in the blood stream warriors are floating as if the foam bubbles are moving on the surface of rain water ॥ 26 ॥

The fighting soldiers broken to pieces fell down but they maintained the reputation of their masters. Ultimatley pouring the strokes of swords and arrows, the frightened warriors fled (from the battle field) ॥ 27 ॥

Chaupai

All the warriors left the battlefield and ran away. Now impâtient as they were they put aside their shame (and took to their heels). Beholding this, the enraged Hiranyakashipu accepting the challenge himself came forward to fight ॥ 28 ॥

Seeing the emperor coming forward to fight, the Man-like also became full of fury. Caring and not worrying about his own wounds he was much aggrieved to see the sufferings of the devotees ॥ 29 ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਕੰਪਾਈ ਸਟਾ ਸਿੰਘ ਗਰਜਯੋ ਕ੍ਰੂਰੰ । ਉਡਯੋ ਹੇਰਿ ਬੀਰਾਨ ਕੇ ਮੁਖਿ ਨੂਰੰ ।
ਉਠਯੋ ਨਾਦ ਬੰਕੇ ਛੁਹੀ ਗੈਣਿ ਰੱਜੰ । ਹਸੇ ਦੇਵ ਸਰਬੰ ਭਏ ਦੈਤ ਲੱਜੰ ॥੩੦॥
ਮਚਯੋ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧੰ ਮਚੇ ਦੁਇ ਜੁਆਣੰ । ਤੜੱਕਾਰ ਤੇਗੰ ਕੜੱਕੇ ਕਮਾਣੰ ।
ਭਿਰਯੋ ਕੋਪ ਕੈ ਦਾਨਵੰ ਸੁਲਤਾਣੰ । ਹੜੰ ਸ੍ਰੋਣ ਚਲੇ ਮਧੰ ਮੁਲਤਾਣੰ ॥੩੧॥
ਕੜੱਕਾਰ ਤੇਗੰ ਤੜੱਕਾਰ ਤੀਰੰ । ਭਏ ਟੂਕ ਟੂਕੰ ਰਣੰ ਬੀਰ ਧੀਰੰ ।
ਬਜੇ ਸੰਖ ਤੂਰੰ ਸੁਢੋਲੰ ਢਮੰਕੇ । ਰੜੰ ਕੰਕ ਬੰਕੇ ਡਹੇ ਬੀਰ ਬੰਕੇ ॥੩੨॥
ਭਜੇ ਬਾਜਿ ਗਾਜੀ ਸਿਪਾਹੀ ਅਨੇਕੰ । ਰਹੇ ਠਾਢਿ ਭੂਪਾਲ ਆਗੇ ਨ ਏਕੰ ।
ਫਿਰਯੋ ਸਿੰਘ ਸੂਰੰ ਕ੍ਰੂਰੰ ਕਰਾਲੰ । ਕੰਪਾਈ ਸਟਾ ਪੂਛ ਫੇਰੀ ਬਿਸਾਲੰ ॥੩੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਗਰਜਤ ਰਣਿ ਨਰਸਿੰਘ ਕੇ ਭੱਜੇ ਸੂਰ ਅਨੇਕ ।
ਏਕ ਟਿਕਯੋ ਹਿਰਿਨਾਛ ਤਂਹ ਅਵਰ ਨ ਜੋਧਾ ਏਕੁ ॥੩੪॥

ਚਉਪਈ

ਮੁਸਟ ਜੁੱਧ ਜੁੱਟੇ ਭਟ ਦੋਊ । ਤੀਸਰ ਤਾਹਿੰ ਨ ਪੇਖੀਅਤ ਕੋਊ ।
ਭਏ ਦੁਹੂਨ ਕੇ ਰਾਤੇ ਨੈਣਾ । ਦੇਖਤ ਦੇਵ ਤਮਾਸੇ ਗੈਣਾ ॥੩੫॥
ਅਸਟ ਦਿਵਸ ਅਸਟੇ ਨਿਸਿ ਜੁੱਧਾ । ਕੀਨੋ ਦੁਹੂੰ ਭਟਨ ਮਿਲਿ ਕ੍ਰੁੱਧਾ ।
ਬਹੁਰੋ ਅਸੁਰ ਕਿਛੁ ਕੁ ਮੁਰਝਾਨਾ । ਗਿਰਯੋ ਭੂਮਿ ਜਨੁ ਬ੍ਰਿਛ ਪੁਰਾਨਾ ॥੩੬॥
ਸੀਚਿ ਬਾਰਿ ਪੁਨਿ ਤਾਹਿੰ ਜਗਾਯੋ । ਜਗੇ ਮੂਰਛਨਾ ਪੁਨਿ ਜੀਯ ਆਯੋ ।
ਬਹੁਰੋ ਭਿਰੇ ਸੂਰ ਦੋਈ ਕ੍ਰੁੱਧਾ । ਮੰਡਯੋ ਬਹੁਰਿ ਆਪ ਮਹਿ ਜੁੱਧਾ ॥੩੭॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਹਲਾ ਚਾਲ ਕੈ ਕੈ ਪੁਨਰ ਬੀਰ ਢੂਕੇ । ਮਚਯੋ ਜੁੱਧ ਜਿਯੋਂ ਕਰਨ ਸੰਗੰ ਘੜੂਕੇ ।
ਨਖੰਪਾਤ ਦੋਊ ਕਰੇ ਦੈਂਤ ਘਾਤੰ । ਮਨੋ ਗਜ ਜੁੱਟੇ ਬਨੰ ਮਸਤਿ ਮਾਤੰ ॥੩੮॥

Bhujang Prayat Chhand

Giving jerk to his neck the lion roared fiercely and hearing his roar the faces of the warriors became dull and colourless. Due to that terrible sound (the earth trembled) and the dust of earth started touching the sky. The gods began to smile and the heads of demons were lowered II 30 II

Duel fight of both the warriors flared up and crackling of swords and cracking of bows began to be heard. The demon king grappled furiously and the battlefield flooded with blood II 31 II

With the cracklings of arrows and cracking of swords in the battlefield patienceful great warriors got cut into small pieces. Conches, trumplets and drums started making sounds and riding the fast horses the skilled warriors stood firm in the battlefield II 32 II

Riding their horses and elephants innumerable soldiers ran away and no king could withstand Narsingh, the Man-lion. That cruel and terrible lion waving its head and tail started roaring in the battlefield II 33 II

Dohara

With the thunder of Man-lion many a warrior took to their heels and none except Hiranyakashipu could stay in the battlefield II 34 II

Chaupai

Between both the warriors now boxing started and except these two none else was seen in the battlefield. The eyeballs of both were red now and in the sky all the gods were beholding their feat II 35 II

For eight days and eight nights both these warriors fought fiercely. After that the demon king became a bit spiritless and fell on the ground as if some old tree falls on land II 36 II

Sprinkling nectar Man-lion awakened him from his unconscious state and coming to the senses he again reversed his balance. Again being full of wrath these warriors grappled with one another and the fierce battle began again II 37 II

Bhujang Prayat Chhand

Challenging one another again both the fighters engaged in duel and to conquer the other a terrible fight began. With nails, both were inflicting fatal blows and looked as if two intoxicated elephants were grappling with one another II 38 II

ਪੁਨਰ ਨਾਰਸਿੰਘ ਧਰਾ ਤਾਹਿੰ ਮਾਰਯੋ । ਪੁਰਾਨੋ ਪਲਾਸੀ ਮਨੋ ਬਾਇ ਡਾਰਯੋ ।
ਹਨਯੋ ਦੇਖਿ ਦੁਸਟੰ ਭਈ ਪੁਹਪ ਬਰਖੰ । ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਯੋਂ ਆਨਕੇ ਜੀਤ ਕਰਖੰ ॥੩੯॥

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ

ਕੀਨੋ ਨਰਸਿੰਘ ਦੁਸਟੰ ਸੰਘਾਰ । ਧਰਯੋ ਸੁ ਬਿਸਨ ਸਪਤਮ ਵਤਾਰ ।
ਲਿੱਨੋ ਸੁ ਭਗਤ ਅਪਨੋ ਛਿਨਾਇ । ਸਬ ਸਿਸਟਿ ਧਰਮ ਕਰਮਨ ਚਲਾਇ ॥੪੦॥
ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਰਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਛੱਤ੍ਰ ਫੇਰਿ । ਦੀਨੋ ਸੰਘਾਰ ਸਬ ਇਮ ਅੰਧੇਰ ।
ਸਬ ਦੁਸਟ ਅਰਿਸਟ ਦਿੱਨੇ ਖਪਾਇ । ਪੁਨਿ ਲਈ ਜੋਤਿ ਜੋਤਹਿ ਮਿਲਾਇ ॥੪੧॥
ਸਭ ਦੁਸਟ ਮਾਰਿ ਕੀਨੇ ਅਭੇਖ । ਪੁਨਿ ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਭੀਤਰ ਅਲੇਖ ।
ਕਬਿ ਜਥਾ ਮਤਿ ਕਥਯੋ ਬਿਚਾਰੁ । ਇਮ ਧਰਯੋ ਬਿਸਨੁ ਸਪਤਮ ਵਤਾਰ ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਨਰਸਿੰਘ ਸਪਤਮੋ ਅਵਤਾਰ ਸਮਾਪਤਮਸਤ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥

ਅਥ ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ ॥

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਭਏ ਦਿਵਸ ਕੇਤੇ ਨਰਸਿੰਘਾਵਤਾਰੰ । ਪੁਨਰ ਭੂਮਿ ਮੋਂ ਪਾਪ ਬਾਢਯੋ ਅਪਾਰੰ ।
ਕਰੇ ਲਾਗ ਜੱਗੰ ਪੁਨਰ ਦੈਤ ਦਾਨੰ । ਬਲੀਰਾਜ ਕੀ ਦੇਹਿ ਬੱਢਿਯੋ ਗੁਮਾਨੰ ॥੧॥
ਨ ਪਾਵੈਂ ਬਲੰ ਦੇਵਤਾ ਜੱਗ ਬਾਸੰ । ਭਈ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਰਾਜਧਾਨ ਬਿਨਾਸੰ ।
ਕਰਹੀ ਜੋਗ ਅਰਾਧਨਾ ਸਰਬ ਦੇਵੰ । ਪ੍ਰਸੰਨੰ ਭਏ ਕਾਲਪੁਰਖੰ ਅਭੇਵੰ ॥੨॥
ਦੀਯੋ ਆਇਸੰ ਕਾਲਪੁਰਖੰ ਅਪਾਰੰ । ਧਰੋ ਬਾਵਨਾ ਬਿਸਨੁਅਸਟਮ ਵਤਾਰੰ ।
ਲਈ ਬਿਸਨੁ ਆਗਿਆ ਚਲਯੋ ਧਾਇ ਐਸੇ । ਲਹਯੋ ਦਾਰਦੀ ਭੂਪ-ਭੰਡਾਰ ਜੈਸੇ ॥੩॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਸਰੂਪ ਛੋਟ ਧਾਰਿ ਕੈ । ਚਲਯੋ ਤਹਾਂ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ।
ਸਭਾ ਨਰੇਸ ਜਾਨਯੋ । ਤਹੀਂ ਸੁ ਪਾਂਵ ਠਾਨਯੋ ॥੪॥
ਸੁ ਬੇਦ ਚਾਰ ਉਚਾਰ ਕੈ । ਸੁਣਯੋ ਨ੍ਰਿਪੰ ਸੁਧਾਰ ਕੈ ।
ਬੁਲਾਇ ਬਿਪ੍ਰ ਕੋ ਲਯੋ । ਮਲਯਾਗਰ ਮੂੜ੍ਹਕਾ ਦਯੋ ॥੫॥

Again the Man-lion struck Hiranyakashipu against ground as with the wind blow old *plash* tree (Butea frandosa) falls on land. Seeing the wicked dead, the flowers were showered and the gods sang victory songs variously ॥ 39 ॥

Padhari Chhand

Man-lion killed the wicked (demon) and this way Vishnu assumed his seventh incarnation. He protected his devotee and spread righteousness in the world ॥ 40 ॥

Waving canopy over the head of Prahalad, he was made king and this dark like demons were annihilated. Having killed all the wicked and tyrants he merged his light in the Supreme light ॥ 41 ॥

Killing all the rouges they were put to shame and that imperceptible Lord merged in his own original form. The poet according to his own wisdom has described the above that this way Vishnu assumed his seventh incarnation ॥ 42 ॥

Man-lion, the seventh incarnation ends here.

Description of Vaman (Drawf) incarnation begins

॥ I invoke the Divine ॥

Bhujang Prayat Chhand

Enough time after the Man-lion incarnation again plenty of sin increased on the earth. Saints and demons again started doing *yajnas* and king Bali became proud of his greatness ॥ 1 ॥

In the burnt oblations (*yajnas*) of Bali, no place was there for the gods and the capital of Indra also was perished. Anguished as they were all the gods worshipped and the Supreme Lord became happy ॥ 2 ॥

From among the gods, the Lord commanded Vishnu to assume eight incarnation in the form of Vaman. Vishnu took leave and hastened in such a way as a servant getting the wealth of a king goes away swiftly ॥ 3 ॥

Naraj Chhand

Assuming small size and deciding something in his mind he set out and reaching the court of Bali, the king he stood firmly ॥ 4 ॥

This (small sized) man recited all the four Vedas which were heard carefully by the king. King Bali called this brahmin and respectfully made him sit on the sandalwood seat ॥ 5 ॥

ਪਦਾਰਥ ਦੀਪ ਦਾਨ ਦੈ । ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਅਨੇਕ ਕੈ ।
ਕਰੋਰਿ ਦੱਛਨਾ ਦਈ । ਨ ਹਾਥਿ ਬਿੱਪ ਨੈ ਲਈ ॥੬॥
ਕਹਯੋ ਨ ਮੋਰ ਕਾਜ ਹੈ । ਮਿਥਯਾ ਇਹ ਤੋਰ ਸਾਜ ਹੈ ।
ਅਢਾਇ ਪਾਂਵ ਭੂਮਿ ਦੈ । ਬਸੇਖ ਪੂਰ ਕੀਰਤਿ ਲੈ ॥੭॥

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਦਿਜ ਐਸ ਬਖਾਨੀ ਬਾਨੀ । ਭੂਪਤਿ ਸਹਤ ਨ ਜਾਨਯੋ ਰਾਨੀ ।
ਪੈਰ ਅਢਾਇ ਭੂੰਮਿ ਦੇ ਕਹੀ । ਦਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਬਾਤ ਦਿਜੋਤਮ ਗਹੀ ॥੮॥
ਦਿਜਬਰ ਸੁੱਕ੍ਰ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪ ਤੀਰਾ । ਜਾਨ ਗਯੋ ਸਭ ਭੇਦੁ ਵਜੀਰਾ ।
ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਦੇਨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕਹੈ । ਤਿਮੁ ਤਿਮੁ ਬਾਂਹਿ ਪੁਰੋਹਿਤ ਗਹੈ ॥੯॥
ਜਬ ਨ੍ਰਿਪ ਦੇਨ ਧਰਾ ਮਨੁ ਕੀਨਾ । ਤਬ ਹੀ ਉੱਤ੍ਰ ਸੁੱਕ੍ਰ ਇਮ ਦੀਨਾ ।
ਲਘੁ ਦਿਜ ਯਾਹਿ ਨ ਭੂਪ ਪਛਾਨੋ । ਬਿਸਨੁ ਅਵਤਾਰ ਇਸੀ ਕਰਿ ਮਾਨੋ ॥੧੦॥
ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਦਾਨਵ ਸਭ ਹਸੇ । ਉਚਰਤ ਸੁੱਕ੍ਰ ਕਹਾ ਘਰਿ ਬਸੇ ।
ਸਸਿਕ ਸਮਾਨ ਨਾ ਦਿਜ ਮਹਿ ਮਾਸਾ । ਕਸ ਕਰ ਹੈ ਇਹ ਜੱਗ ਬਿਨਾਸਾ ॥੧੧॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਸੁੱਕ੍ਰੋਬਾਚ

ਜਿਮ ਚਿਨਗਾਰੀ ਅਗਨਿ ਕੀ ਗਿਰਤ ਸਘਨ ਬਨ ਮਾਹਿ ।
ਅਧਿਕ ਤਨਿਕ ਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਤਿਮ ਦਿਜਬਰ ਨਰਨਾਹਿ ॥੧੨॥

ਚੌਪਈ

ਹਸਿ ਭੂਪਤਿ ਇਹ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ਸੁਨਹੁ ਸੁੱਕ੍ਰ ਤੁਮ ਬਾਤ ਨ ਜਾਨੀ ।
ਫੁਨਿ ਇਹ ਸਮੋ ਸਭੋ ਛਲ ਜੈ ਹੈ । ਹਰਿ ਸੋ ਫੇਰਿ ਨ ਭਿੱਛਕ ਐ ਹੈ ॥੧੩॥
ਮਨ ਮਹਿ ਬਾਤ ਇਹੈ ਠਹਰਾਈ । ਮਨ ਮੋ ਧਰੀ ਨ ਕਿਸੂ ਬਤਾਈ ।
ਭ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮਾਂਗ ਕਮੰਡਲ ਏਸਾ । ਲਗਯੋ ਦਾਨ ਤਿਹ ਦੇਨ ਨਰੇਸਾ ॥੧੪॥
ਸੁੱਕ੍ਰ ਬਾਤ ਮਨ ਮੋ ਪਹਿਚਾਨੀ । ਭੇਦ ਨ ਲਹਤ ਭੂਪ ਅਗਿਆਨੀ ।
ਧਾਰ ਮਕਰਿ ਕੇ ਜਾਰ ਸਰੂਪਾ । ਪੈਠਿਯੋ ਮੱਧ ਕਮੰਡਲ ਭੂਪਾ ॥੧੫॥
ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਪਾਨਿ ਸੁਰਾਹੀ ਲਈ । ਦਾਨ ਸਮੈ ਦਿਜ ਬਰ ਕੀ ਭਈ ।
ਦਾਨ ਹੇਤ ਜਬ ਹਾਥ ਚਲਾਯੋ । ਨਿਕਸ ਨੀਰ ਕਰਿ ਤਾਹਿੰ ਨ ਆਯੋ ॥੧੬॥

Taking the footwash of the brahmin, king gave many donations and circumambulated many times around the brahmin. Thereafter, the king presented crores of offerings but that brahmin did not even touch any of them ॥ 6 ॥

Brahmin told that this all is no use to me and your this whole ostentation is a false show. You may give me land only two and a half footsteps and earn special merit ॥ 7 ॥

Chaupai

When the brahmin said this all, the king along with his queen could not understand it. The brahmin again told firmly that he had demanded only two and a half steps of land from the king ॥ 8 ॥

Guru Shukracharya was nearby the king at that time. He and all the ministers understood the mystery of this demand. As again and again the king asks to offer the land, priest Shukracharya prevents him to do so ॥ 9 ॥

But when the king ultimately made firm resolution of bestowing the land , Shukracharya replying the king said that O Lord, do not consider him a small brahmin and know him as the incarnation of Vishnu ॥ 10 ॥

Hearing this all the demons laughed and said what in vain Shukracharya was thinking about. How a brahmin having no flesh even equal to the meat of a hare on his body, could destroy the world ॥ 11 ॥

Dohara

॥ Shukra said ॥ As a spark of fire falling in the deep forest increases (and destroys it), likewise this brahmin is not a small man ॥ 12 ॥

Chaupai

King Bali laughed and said, O Shukracharya, you have not understood the matter, for this lost time I will never be holding again. Where would I find again a beggar like god ॥ 13 ॥

The king resolved in his mind but said nothing to anybody. Asking for a spout from a servant, the king posed to donate (the land) ॥ 14 ॥

Shukracharya understood his mind but the ignorant king could not know the mystery. Assuming the form of a small fish Shukracharya sat in the spout ॥ 15 ॥

King held that water pot in his hand and now the time of giving the gift approached. When for bestowing gift the king wished to throw water by taking it in his hand the water did not come out of that spout ॥ 16 ॥

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਚਮਕਯੋ ਤਬੈ ਦਿਜਰਾਜ ਕਰੀਐ ਨ੍ਰਿਪੇਸੁ ਇੱਲਾਜ ।
ਤਿਨਕਾ ਮਿਲੇ ਇਹ ਬੀਚਿ । ਇਕਚੱਛ ਹੁਐ ਹੈ ਨੀਚ ॥੧੭॥
ਤਿਨੁਕਾ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕਰਿ ਲੀਨ । ਭੀਤਰ ਕਮੰਡਲ ਦੀਨ ।
ਸੁੱਕ੍ਰ ਆਂਖਿ ਲਗੀਆ ਜਾਇ । ਇਕਚੱਛ ਭਯੋ ਦਿਜ ਰਾਇ ॥੧੮॥
ਨੇਤ੍ਰ ਤੇ ਜੁ ਗਿਰਯੋ ਨੀਰ । ਸੋਈ ਲੀਯੋ ਕਰਿ ਦਿਜ ਬੀਰ ।
ਕਰਿ ਨੀਰ ਚੁਵਨ ਨ ਦੀਨ । ਇਮ ਸੁਆਮਿ ਕਾਰਜ ਕੀਨ ॥੧੯॥

ਚੌਪਈ

ਚੱਛਨੀਰ ਕਰ ਭੀਤਰ ਪਰਾ । ਵਹੈ ਸੰਕਲਪ ਦਿਜਹ ਕਰਿ ਧਰਾ ।
ਐਸ ਤਬੈ ਨਿਜ ਦੇਹ ਬਢਾਯੋ । ਲੋਕ ਛੇਦਿ ਪਰਲੋਕਿ ਸਿਧਾਯੋ ॥੨੦॥
ਨਿਰਖ ਲੋਗ ਅਦਭੁਤ ਬਿਸਮਏ । ਦਾਨਵ ਪੇਖਿ ਮੂਰਛਨ ਭਏ ।
ਪਾਂਵ ਪਤਾਰ ਛੁਯੋ ਸਿਰ ਕਾਸਾ । ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਏ ਲਖਿ ਲੋਕ ਤਮਾਸਾ ॥੨੧॥
ਏਕੈ ਪਾਂਵ੍ ਪਤਾਰਹਿ ਛੂਆ । ਦੂਸਰ ਪਾਂਵ ਗਗਨ ਲਉ ਹੂਆ ।
ਭਿਦਯੋ ਅੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਪਾਰਾ । ਤਿਹ ਤੇ ਗਿਰੀ ਗੰਗ ਕੀ ਧਾਰਾ ॥੨੨॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਭੂਪ ਅਚੰਭਵ ਲਹਾ । ਮਨ ਕ੍ਰਮ ਬਚਨ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੁਐ ਰਹਾ ।
ਸੁ ਕੁਛ ਭਯੋ ਜੋਊ ਸੁੱਕ੍ਰਿ ਉਚਾਰਾ । ਸੋ ਅੱਖੀਯਨ ਹਮ ਆਜ ਨਿਹਾਰਾ ॥੨੩॥
ਅਰਧਿ ਦੇਹਿ ਅਪਨੋ ਮਿਨਿ ਦੀਨਾ । ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੈ ਭੂਪਤਿ ਜਸੁ ਲੀਨਾ ।
ਜਬ ਲਉ ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੋ ਨੀਰਾ । ਤਬ ਲਉ ਚਲੀ ਕਥਾ ਜਗਿ ਧੀਰਾ ॥੨੪॥
ਬਿਸਨ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੁਐ ਕਹਾ । ਚੋਬਦਾਰੁ ਦੁਆਰੇ ਹੁਐ ਰਹਾ ।
ਕਹਯੋ ਚਲੇ ਤਬ ਲਗੈ ਕਹਾਨੀ । ਜਬ ਲਗ ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੋ ਪਾਨੀ ॥੨੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਜੱਹ ਸਾਧਨ ਸੰਕਟ ਪਰੈ ਤਹੱ ਤਹੱ ਭਏ ਸਹਾਇ ।
ਦੁਆਰਪਾਲ ਹੁਐ ਦਰਿ ਬਸੇ ਭਗਤ ਹੇਤ ਹਰਿਰਾਇ ॥੨੬॥

Tomar Chhand

Immediately, the great priest got enraged and asked the king to set right the spout. With a straw the pipe of the spout was dug and by that digging Shukracharya lost his one eye ॥ 17 ॥

The king took straw in his hand and moved it into the spout. That struck in the eye of Shukracharya and his one eye got damaged ॥ 18 ॥

The water which fell from the eye of Shukracharya was taken in hand by the king. Shukracharya did not allow the water to drip down and thus tried to save the destruction of his master ॥ 19 ॥

Chaupai

As soon as the water of eye fell upon the hand, the king in the form of his resolution gifted it on the hand of the brahmin. Immediately the dwarf (brahmin) expanded his body which was now crossing this end and the other world ॥ 20 ॥

Beholding this, all felt utterly surprised and seeing the larger body of Vishnu the demons fell unconscious. The feet of Vishnu touched the netherworld and head the sky. This spectacle made one and all wonderstruck ॥ 21 ॥

In one step he measured the nether world and in other the sky. This was Vishnu who pierced the whole world and from the cosmos the current of Ganges started flowing downward ॥ 22 ॥

King Bali also felt wonderstruck and thought that whatever Shukracharya said is materialising. I am beholding everything (come true) with my own eyes ॥ 23 ॥

Getting his own body measured in half step, Bali the king earned merit. So long the water flows in the Ganges and Yamuna, the story of this perseverant one will continue to be told and listened to ॥ 24 ॥

Being glad then Vishnu made himself manifest and said, 'O King, becoming your servent I myself will guard your doors and so long Ganges and Yamuna hold water in them, the tale of your gift will continue to be told ॥ 25 ॥

Dohara

When and where ever the sadhus are endangered, the Lord God himself helps them. In the guise of a doorkeeper, the Lord remained at the door of the devotee ॥ 26 ॥

ਚੌਪਈ

ਅਸਟਮ ਅਵਤਾਰ ਬਿਸਨ ਅਸ ਧਰਾ। ਸਾਧਨ ਸਬੈ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਾ।
ਅਬ ਨਵਮੋਂ ਬਰਨੋ ਅਵਤਾਰਾ। ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਚਿਤ ਲਾਇ ਸੁਧਾਰਾ ॥੨੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਬਾਵਨ ਅਸਟਮੋ ਅਵਤਾਰ ਬਲਿ ਛਲਨ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥

ਅਥ ਪਰਸਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਚੌਪਈ

ਪੁਨਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਭਏ ਬਿਤੀਤਾ। ਛੱਤ੍ਰਨਿ ਸਕਲ ਧਰਾ ਕੱਹੁ ਜੀਤਾ।
ਅਧਿਕ ਜਗਤ ਮਹਿ ਊਚ ਜਨਾਯੋ। ਬਾਸਵ ਬਲਿ ਕਹੂੰ ਲੈਨ ਨ ਪਾਯੋ ॥੧॥
ਬਿਆਕੁਲ ਸਕਲ ਦੇਵਤਾ ਭਏ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭੁ ਬਾਸ਼ਵ ਪੈ ਗਏ।
ਛਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਧਰੇ ਸਭੁ ਅਸੁਰਨ। ਆਵਤ ਕਹਾ ਭੂਪ ਤੁਮਰੇ ਮਨਿ ॥੨॥
ਸਬ ਦੇਵਨ ਮਿਲਿ ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਛੀਰਸਮੁਦ੍ਰ ਕਹੁ ਚਲੇ ਸੁਧਾਰਾ।
ਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਕੀ ਕਰੀ ਬਡਾਈ। ਇਮ ਆਗਿਆ ਤਹਾਂ ਤੇ ਤਿਨਿ ਆਈ ॥੩॥
ਦਿਜ ਜਮਦਗਨਿ ਜਗਤ ਮੋ ਸੋਹਤ। ਨਿਤ ਉਠਿ ਕਰਤ ਅਘਨ ਓਘਨ ਹਤ।
ਤਹ ਤੁਮ ਧਰੋ ਬਿਸਨ ਅਵਤਾਰਾ। ਹਨਹੁ ਸੱਕ੍ਰ ਕੇ ਸਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰਾ ॥੪॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਜਯੋ ਜਾਮਦਗਨੰ ਦਿਜੰ ਆਵਤਾਰੀ। ਭਯੋ ਰੇਣੁਕਾ ਤੇ ਕਵਾਚੀ ਕੁਠਾਰੀ।
ਧਰਯੋ ਛਤ੍ਰੀਯਾਪਾਤ ਕੋ ਕਾਲ ਰੂਪੰ। ਹਨਯੋ ਜਾਇ ਜਉਨੇ ਸਹੰਸਾਸਤ੍ਰ ਭੂਪੰ ॥੫॥
ਕਹਾ ਰੰਮਿ ਏਤੀ ਕਥਾ ਸਰਬ ਭਾਵਉਂ। ਕਥਾ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਥੋਰੀਐ ਬਾਤ ਰਾਖਉਂ।
ਭਰੇ ਗਰਬ ਛੱਤ੍ਰੀ ਨਰੇਸੰ ਅਪਾਰੰ। ਤਿਨੈ ਨਾਸ ਕੋ ਪਾਣਿ ਧਾਰਯੋ ਕੁਠਾਰੰ ॥੬॥
ਹੁਤੀ ਨੰਦਨੀ ਸਿੰਧਜਾ ਕੀ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰੀ। ਤਿਸੈ ਮਾਂਗ ਹਾਰਯੋ ਸਹੰਸਾਸਤ੍ਰ ਛਤ੍ਰੀ।
ਲੀਯੋ ਛੀਨ ਗਾਯੰ ਹਤਯੋ ਰਾਮ ਤਾਤੰ। ਤਿਸੀ ਬੈਰ ਕੀਨੇ ਸਬੈ ਭੂਪ ਪਾਤੰ ॥੭॥

Chaupai

Thus assuming the eighth incarnation, Vishnu gratified all the sadhus. Now I relate ninth incarnation to which with making corrections all the saints may understand and listen to carefully ॥ 27 ॥

In Bachitra Natak, the description of eighth Vaman incarnation and beguiling of Bali (by Vishnu) ends here

Description of Parshu Ram incarnation begins

॥ I invoke the Divine ॥

Chaupai

Many a day went by and the Kshtriyas conquered the whole world. They started considering themselves the highest ones and their strength became limitless ॥ 1 ॥

All the gods became restive and they jointly approached Indra and said to him, "All the demons have assumed the forms of Kshtriyas. In such circumstances, O King tell us your mind" (on the problem) ॥ 2 ॥

The gods consulted each other and for their betterment moved towards milk-ocean (Kshirsagar). There they eugolised the Lord (God) and then only they got the command ॥ 3 ॥

The Lord told that on earth resides a rishi named Jamdagni who daily annihiltes his sins by doing meritorious deeds. O Vishnu, you take birth there and wipe out the enemies of Indra ॥ 4 ॥

Bhujang Prayat Chhand

Hail to Jamdagni rishi, the spritually glorious person whose wife Renuka gave birth to the armoured son who took over axe in his hand (Parshu Ram). To destroy Kshatriyas he assumed the form of death and wiped out even the king like Sahasrabahu ॥ 5 ॥

Where have the capacity to tell the whole story, therefore fearing the bulk of the story I tell the tale in a nut-shell. The Kshatriya kings were engrossed in their pride and to destroy them Parashu Ram took his axe in his hand ॥ 6 ॥

Cow Nandini was like a daughter to the sage Jamdagni and king Sahasrabahu had got tired of demanding the cow from the rishi. Ultimately he grabbed the cow and killed the sage and to avenge this killing Parshu Ram exterminated all the Kshatriyas ॥ 7 ॥

ਗਈ ਬਾਲਤਾ ਤੇ ਲੀਯੋ ਸੋਧ ਤਾ ਕੋ । ਹਨਯੋ ਤਾਤ ਮੇਰੋ ਕਹੋ ਨਾਮੁ ਵਾਂ ਕੋ ।
ਸਹੰਸਾਸਤ੍ਰ ਭੂਪੰ ਸੁਣਯੋ ਸ੍ਰਉਨਿ ਨਾਮੰ । ਗਹੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਚਲਯੋ ਤਉਨ ਠਾਮੰ ॥੮॥
ਕਹੋ ਰਾਜ ਮੇਰੋ ਹਨਜੋ ਤਾਤ ਕੈਸੇ । ਅਬੈ ਜੁੱਧ ਜੀਤੌਂ ਹਨੌਂ ਤੋਹਿ ਤੈਸੇ ।
ਕਹਾ ਮੂੜ੍ਹ ਬੈਠੋ ਸੁ ਅਸਤ੍ਰੰ ਸੰਭਾਰੋ । ਚਲੋ ਭਾਜ ਨ ਤੋ ਸਬੈ ਸਸਤ੍ਰ ਡਾਰੋ ॥੯॥
ਸੁਣੇ ਬੋਲ ਬੰਕੇ ਭਰਜੋ ਭੂਪ ਕੋਪੰ । ਉਠਯੋ ਰਾਜ ਸਰਦੂਲ ਲੈ ਪਾਨਿ ਧੋਪੰ ।
ਹਠਜੋ ਖੇਤਿ ਖੂਨੀ ਦਿਜੰ ਖੇਤ੍ਰਹਾਯੋ । ਚਹੇ ਆਜ ਹੀ ਜੁੱਧ ਮੋ ਸੋ ਮਚਾਯੋ ॥੧੦॥
ਧਏ ਸੂਰ ਸਰਬੰ ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਰਾਜੰ । ਚੜਯੋ ਕ੍ਰੁੱਧ ਜੁੱਧੰ ਸ੍ਰਜੇ ਸਰਬ ਸਾਜੰ ।
ਗਦਾ ਸੈਹਥੀ ਸੂਲ ਸੇਲੰ ਸੰਭਾਰੀ । ਚਲੇ ਜੁੱਧ ਕਾਜੰ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ॥੧੧॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਪਾਣ ਧਾਰਿ ਕੈ । ਚਲੇ ਬਲੀ ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ ।
ਸੁ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਭਾਖ ਹੀ । ਸਰੋਘ ਸ੍ਰੋਣ ਚਾਖ ਹੀ ॥੧੨॥
ਸੰਜੋਇ ਸੈਹਥੀਨ ਲੈ । ਚੜ੍ਹੇ ਸੁ ਬੀਰ ਰੋਸ ਕੈ ।
ਚਟਾਕ ਚਾਬਕੰ ਉਠੇ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਸਾਇਕੰ ਬੁਠੇ ॥੧੩॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਭਏ ਏਕ ਠਉਰੇ । ਸਬੈ ਸੂਰ ਦਉਰੇ । ਲਯੋ ਘੇਰਿ ਰਾਮੰ । ਘਟਾ ਸੂਰ ਸਜਾਮੰ ॥੧੪॥
ਕਮਾਣੰ ਕੜੰਕੇ । ਭਏ ਨਾਦ ਬੰਕੇ । ਘਟਾ ਜਾਨਿ ਸਿਆਹੰ । ਚੜ੍ਹਿਓ ਤਿਉਂ ਸਿਪਾਹੰ ॥੧੫॥
ਭਏ ਨਾਦ ਬੰਕੇ । ਸੁ ਸੇਲੰ ਧਮੰਕੇ । ਗਜਾ ਜੂਹ ਗੱਜੇ । ਸੁਭੰ ਸੱਜ ਸੱਜੇ ॥੧੬॥
ਚਹੂੰ ਓਰ ਢੂਕੇ । ਗਜੰ ਜੂਹ ਝੂਕੇ । ਸਰੰ ਸਜੂਹ ਛੂਟੇ । ਰਿਪੰ ਸੀਸ ਫੂਟੇ ॥੧੭॥
ਉਠੇ ਨਾਦ ਭਾਰੀ । ਰਿਸੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ । ਘਿਰਯੋ ਰਾਮ ਸੈਨੰ । ਸਿਵੰ ਜੇਮ ਮੈਨੰ ॥੧੮॥
ਰਣੰ ਰੰਗ ਰੱਤੇ । ਤ੍ਰਸੇ ਤੇਜ ਤੱਤੇ । ਉਠੀ ਸੈਨ ਧੂਰੰ । ਰਹਜੋ ਗੈਣ ਪੂਰੰ ॥੧੯॥

From the very childhood Parshu Ram kept alive in his memory that his father had been killed by someone; and he is to know his name. As soon as he heard that that man was king Sahasrabahu, he taking his weapons with him rushed towards his (king's) palace ॥ 8 ॥
Parshu Ram asked from the king that O King, tell me how did you kill my father. Right now I will fight and kill you. O fool, take care of your weapons or surrender your weaponry and run away from here ॥ 9 ॥
Hearing these satirical remarks the king became full of wrath and taking weapons in his hand sttod like a lion. Understanding that the brahmin Parshu Ram is eager to fight me today itself, the steadfast king reached the battlefield ॥ 10 ॥
Listening to the king, all the enraged warriors got ready and swarmed for the fight. Taking over tridents, spears and maces etc. the great canopied kings moved for the battle ॥ 11 ॥

Naraj Chhand

Holding swords in hands the warriors came out crying. They are shouting 'kill, kill' and their arrows are soaking blood ॥ 12 ॥
Along with their armours and double-edged sword, the enraged warriors mounted the attack. The whips made cracking sounds on the horse backs, and thousands of arrows were shot at ॥ 13 ॥

Rasaval Chhand

All the warriors ran and gathered at one place. They encircled Parshu Ram in such a way as the sun is surrounded by the clouds ॥ 14 ॥
From the crackings of bows a wondrous type of sound started emerging and the army gathered as if the black clouds swarmed ॥ 15 ॥
Curious sound of thumping of spears emerged; the groups of elephants started trumpeting and all the people in their dressed armour were adorning (the place) ॥ 16 ॥
Gathering from different directions the groups of elephants grappled with each other. Bunch of arrows started being shot and the heads of the kings were breaking ॥ 17 ॥
Terrible sound started and all the kings became full of wrath. Parshu Ram was surrounded by the army as if the army of Kamdev (god of love and sex) have encircled Shiva ॥ 18 ॥
Getting imbued with the colour of war, they became afraid of the glory of each other. The dust, due to army, was produced so much that the whole sky got covered by it ॥ 19 ॥

ਘਣੇ ਢੋਲ ਬੱਜੇ । ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਗੱਜੇ । ਮਨੋ ਸਿੰਘ ਛੁੱਟੇ । ਇਮੰ ਬੀਰ ਜੁੱਟੇ ॥੨੦॥
ਕਰੈਂ ਮਾਰਿ ਮਾਰੰ । ਬਕੈਂ ਬਿਕਰਾਰੰ । ਗਿਰੇ ਅੰਗ-ਭੰਗੰ । ਦਵੰ ਜਾਨ ਦੰਗੰ ॥੨੧॥
ਗਏ ਛੂਟ ਅਸਤ੍ਰੰ । ਭਜੇ ਹ੍ਵੈ ਨ੍ਰਿਅਸਤ੍ਰੰ । ਖਿਲੈਂ ਸਾਰ ਬਾਜੀ । ਤੁਰੇ ਤੁੰਦ ਤਾਜੀ ॥੨੨॥
ਭੁਜਾ ਠੋਕਿ ਬੀਰੰ । ਕਰੇ ਘਾਇ ਤੀਰੰ । ਨੇਜੇ ਗੱਡ ਗਾਢੇ । ਮਚੇ ਬੈਰ ਬਾਢੇ ॥੨੩॥
ਘਣੰ ਘਾਇ ਪੇਲੇਂ । ਮਨੋ ਫਾਗ ਖੇਲੇਂ । ਕਰੀ ਬਾਣ ਬਰਖਾ । ਭਏ ਜੀਤ ਕਰਖਾ ॥੨੪॥
ਗਿਰੇ ਅੰਤ ਘੂਮੰ । ਮਨੋ ਬ੍ਰਿਛ ਝੂਮੰ । ਟੂਟੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ । ਭਜੇ ਹੁਐ ਨਿਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ॥੨੫॥
ਜਿਤੇ ਸਤ੍ਰੁ ਆਏ । ਤਿਤੇ ਰਾਮ ਘਾਏ । ਚਲੇਂ ਭਾਜਿ ਸਰਬੰ । ਭਯੋ ਦੂਰ ਗਰਬੰ ॥੨੬॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਮਹਾਂ ਸਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਚਲਯੋ ਆਪ ਭੂਪੰ । ਲਏ ਸਰਬ ਸੈਨਾਂ ਕੀਏ ਆਪ ਰੂਪੰ ।
ਅਨੰਤ ਅਸਤ੍ਰ ਛੋਰੇ ਭਯੋ ਜੁੱਧੁ ਮਾਨੰ । ਪ੍ਰਭਾ ਕਾਲ ਮਾਨੋ ਸਭੈ ਰਸ਼ਮਿ ਭਾਨੰ ॥੨੭॥
ਭੁਜਾ ਠੋਕਿ ਭੂਪੰ ਕੀਯੋ ਜੁੱਧ ਐਸੇ । ਮਨੋ ਬੀਰ ਬ੍ਰਿਤਰਾਸੁਰੇ ਇੰਦ੍ਰ ਜੈਸੇ ।
ਸਬੈ ਕਾਟ ਰਾਮੰ ਕੀਯੋ ਬਾਂਹਿ ਹੀਨੰ ! ਹਤੀ ਸਰਬ ਸੈਨਾ ਭਯੋ ਗਰਬ ਛੀਨੰ ॥੨੮॥
ਗਹਯੋ ਰਾਮ ਪਾਣੰ ਕੁਠਾਰੰ ਕਰਾਲੰ । ਕਟੀ ਸੁੰਡ ਸੀ ਰਾਜਿ ਬਾਹੰ ਬਿਸਾਲੰ ।
ਭਏ ਅੰਗਭੰਗੰ ਕਰੰ ਕਾਲ ਹੀਣੰ । ਗਯੋ ਗਰਬ ਸਰਬੰ ਭਈ ਸੈਣ ਛੀਣੰ ॥੨੯॥
ਰਹਯੋ ਅੰਤ ਖੇਤੰ ਅਚੇਤੰ ਨਰੇਸੰ । ਬਚੇ ਬੀਰ ਜੇਤੇ ਗਏ ਭਾਜ ਦੇਸੰ ।
ਲਈ ਛੀਨ ਛਉਨੀ ਕਰੇ ਛਤ੍ਰਿ ਘਾਤੰ । ਚਿਰੰਕਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰੀ ਲੋਕ-ਮਾਤੰ ॥੩੦॥

Fearful sounds of drums started striking (against ears) and the great warriors began to roar. Warriors were striking each other as if free roaming lions were grappling with one another ॥ 20 ॥
With the cries of 'kill, kill' the warriors were loudly talking nonsensically. The cut organs of warriors are falling and it looks as if the whole surrounding is on fire ॥ 21 ॥
The flying weapons (missiles) were dropping from the hands and unarmed warriors started fleeing. The horses are neighing and moving swiftly helter-skelter ॥ 22 ॥
Slapping their arms the warriors, pouring the arrows, are injuring the enemies. Pitching their spears and enhancing the sentiment of enemity they are fighting terribly ॥ 23 ॥
Wounds are inflicted and the injured warriors look as if they are celebrating the festival of colours (*holi*). Raining their arrows all desire to be victorious ॥ 24 ॥
Moving around, the warriors are falling as if the trees are swinging. Getting weapons broken and becoming unarmed, the warriors have fled (from battlefield) ॥ 25 ॥
As much enemies came, Parshu Ram killed them all. Ultimately all ran away and their pride was wiped out ॥ 26 ॥

Bhujang Prayat Chhand

Taking over large weapons, the king himself along with his soldiers moved forward in the battle. He shot many a flying weapon and began to fight terribly. As the moving sun, king himself was looking steadfast in the battlefield ॥ 27 ॥
Slapping his arms, the king fought firmly as Vritrasur has fought against Indra. Parashu Ram, cutting all his arms made him (king) armless and decimating all his armies shattered his pride ॥ 28 ॥
Parashu Ram took over his terrible axe in his hand and cut away the elephant like arm of the king. As the luck would have it, all the organs of soldiers (and the king) were cut to pieces; their pride shattered and the whole army got perished ॥ 29 ॥
Ultimately the king fell unconscious in the battlefield and all the surviving warriors fled to their respective abodes. Seizing his capital Parashu Ram killed all the Kshatriyas and for a long time people worshipped him ॥ 30 ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਜਾ ਸਹੰਸ੍ਰਬਾਹ ਬਧਹਿ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ॥

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਲਈ ਛੀਨ ਛਉਨੀ ਕਰੇ ਬਿੱਪ ਭੂਪੰ । ਹਰੀ ਫੇਰਿ ਛਤ੍ਰਿਨ ਦਿਜੰ ਜੀਤਿ ਜੂਪੰ ।
ਦਿਜੰ ਆਰਤੰ ਤੀਰ ਰਾਮੰ ਪੁਕਾਰੰ । ਚਲਿਯੋ ਰੋਸ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲੀਨੇ ਕੁਠਾਰੰ ॥੩੧॥
ਸੁਨਯੋ ਸਰਬ ਭੂਪੰ ਹਠੀ ਰਾਮ ਆਏ । ਸਭੰ ਜੁੱਧੁ ਕੋ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਬਨਾਏ ।
ਚੜੇ ਚਉਪ ਕੈ ਕੈ ਕੀਏ ਜੁੱਧ ਐਸੇ । ਮਨੋਂ ਰਾਮ ਸੋਂ ਰਾਵਣੰ ਲੰਕ ਜੈਸੇ ॥੩੨॥
ਲਗੇ ਸਸਤ੍ਰੰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਲਖੇ ਰਾਮ ਅੰਗੰ । ਗਹੇ ਬਾਣ ਪਾਣੰ ਕੀਏ ਸਤ੍ਰ ਭੰਗੰ ।
ਭੁਜਾ ਹੀਣ ਏਕੰ ਸਿਰੰ ਹੀਣ ਕੇਤੇ । ਸਬੈ ਮਾਰ ਡਾਰੈ ਗਏ ਬੀਰ ਜੇਤੇ ॥੩੩॥
ਕਰੀ ਛਤ੍ਰਹੀਣੰ ਛਿਤੰ ਕੀਸ ਬਾਰੰ । ਹਣੇ ਐਸ ਹੀ ਭੂਪ ਸਰਬੰ ਸੁਧਾਰੰ ।
ਕਥਾ ਸਰਬ ਜਉ ਛੋਰ ਤੇ ਲੈ ਸੁਨਾਊਂ । ਹ੍ਰਿਦੈ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਬਾਢਬੇ ਤੇ ਡਰਾਊਂ ॥੩੪॥

ਚੌਪਈ

ਕਰਿ ਜਗ ਮੋਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਅਖਾਰਾ । ਨਵਮ ਵਤਾਰ ਬਿਸਨ ਇਮ ਧਾਰਾ ।
ਅਬ ਬਰਨੋ ਦਸਮ ਅਵਤਾਰਾ । ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਕਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥੩੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਨਵਮੋਂ ਅਵਤਾਰ ਪਰਸਰਾਮ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ ॥

ਅਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਉਚਰੋਂ ਮੈ ਕਥਾ ਚਿਰਾਨੀ । ਜਿਮ ਉਪਜਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੁਰ ਗਿਆਨੀ ।
ਚਤੁਰਾਨਨ ਅਘ ਓਘਨ ਹਰਤਾ । ਉਪਜਜੋ ਸਕਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਕਰਤਾ ॥੧॥
ਜਬ ਜਬ ਬੇਦ ਨਾਸ ਹੋਇ ਜਾਹੀ । ਤਬ ਤਬ ਪੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਗਟਾਹੀ ।
ਤਾਂ ਤੇ ਬਿਸਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਪੁ ਧਰਾ । ਚਤੁਰਾਨਨ ਕਰ ਜਗਤ ਉਚਰਾ॥੨॥
ਜਬ ਹੀ ਬਿਸਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਪੁ ਧਰਾ । ਤਬ ਸਬ ਬੇਦ ਪ੍ਰਚੁਰ ਜਗਿ ਕਰਾ ।
ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸਕਲ ਬਨਾਏ । ਜੀਵ ਜਗਤ ਕੇ ਪੰਥਿ ਲਗਾਏ ॥੩॥

In the Bachitra Natak, the killing of Sahasrabahu ends

॥ I invoke the Divine ॥

Bhujang Prayat Chhand

Seizing the capital the brahmin was installed as the king, but again, exterminating the brahmins, the kshatriyas grabbed their city. The suffering brahmins called Parashu Ram for help and enraged as he became, Parashu Ram taking over his axe moved towards them ॥ 31 ॥

When all the kings heard that the stubborn Parashu Ram has arrived, all of them prepared their weaponry for the battle. Getting full of wrath all struck in the battle as if in Lanka the fight between Rama and Ravan was on ॥ 32 ॥

Having seen that he is being attacked with arms, Parashu Ram holding arrows in his hand crushed the enemy. Many a warrior became armless and many headless. As much warriors came across Parashu Ram, he killed them all ॥ 33 ॥

Twenty-one time he made this earth bereft of Kshatriyas and thus perished the roots of all the kings. If I relate the whole story, I am afraid that the size of the work will much enhance ॥ 34 ॥

Chaupai

Thus the arena of sport was created and this way Vishnu assumed his ninth incarnation. Now I relate the tenth incarnation who is the base of the lives of the saints ॥ 35 ॥

In the Bachitra Natak the description of the ninth incarnation Parashu Ram ends auspiciously

Description of Brahma incarnation begins

॥ I invoke the Divine ॥

Chaupai

Now I relate the ancient story as to how the knowledgeable Brahma was born. Four-faced Brahma in the form of creator of the whole creation and annihilatoer of sins was born ॥ 1 ॥

As and when the principles cherished in the Vedas are wiped out, Brahma manifests himself (in the world). That is why Vishnu assumed the body of Brahma and came to be known in the world by the name of *chaturanan* (having four faces) ॥ 2 ॥

When Vishnu assumed the incarnation in the form of Brahma, he spread the Vedas in the world. He prepared Shastras and Smrities and showed the path to the creatures of the world ॥ 3 ॥

ਜੇ ਜੇ ਹੁਤੇ ਅਘਨ ਕੇ ਕਰਤਾ । ਤੇ ਤੇ ਭਏ ਪਾਪ ਤੇ ਹਰਤਾ ।
ਪਾਪ ਕਰਮੁ ਕਰ ਪ੍ਰਗਟਿ ਦਿਖਾਏ । ਧਰਮ ਕਰਮ ਸਬ ਜੀਵ ਚਲਾਏ ॥੪॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਵਤਾਰਾ । ਸਬ ਪਾਪਨ ਕੋ ਮੇਟਨਹਾਰਾ ।
ਪ੍ਰਜਾ ਲੋਕੁ ਸਬ ਪੰਥ ਚਲਾਏ । ਪਾਪ ਕਰਮ ਤੇ ਸਬੈ ਹਟਾਏ ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਬਿਧ ਪ੍ਰਜਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰ ਧਰਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਵਤਾਰ ।
ਧਰਮ ਕਰਮ ਲਾਗੇ ਸਬੈ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਹੱ ਡਾਰਿ ॥੬॥

ਚੌਪਈ

ਦਸਮ ਅਵਤਾਰ ਬਿਨ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮਾ । ਧਰਜੋ ਜਗਤਿ ਭੀਤਰਿ ਸੁਭ ਕਰਮਾ ।
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸਨ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਨ ਲਹੀਐ । ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭੀਤਰ ਇਮ ਕਹੀਐ ॥੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਸਮੋਂ ਅਵਤਾਰ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥੧੦॥

ਅਥ ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਬਰਨਨੰ

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਸਬ ਹੀ ਜਨ ਧਰਮ ਕੇ ਕਰਮ ਲਗੇ । ਤੁਜਿ ਜੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਗੇ ।
ਜਬ ਧਰਮ ਚਲੇ ਤਬ ਜੀਉ ਬਢੇ । ਜਨੁ ਕੋਟਿ ਸਰੂਪ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ਗਢੇ ॥੧॥
ਜਗ ਜੀਵਨ ਭਾਰ ਭਰੀ ਧਰਣੀ । ਦੁਖ ਆਕੁਲ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਬਰਣੀ ।
ਧਰ ਰੂਪ ਗਊ ਦਧਸਿੰਧ ਗਈ । ਜਗਨਾਇਕ ਪੈ ਦੁਖੁ ਰੋਤ ਭਈ ॥੨॥
ਹਸਿ ਕਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਤਬ ਹੀ । ਦੁਖ ਸ੍ਰਉਨਨ ਭੂਮਿ ਸੁਨਯੋ ਜਬ ਹੀ ।
ਢਿਗ ਬਿਨੁ ਬੁਲਾਇ ਲਯੋ ਅਪਨੇ । ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹਯੋ ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਪਨੇ ॥੩॥
ਸੁ ਕਹਜੋ ਤੁਮ ਰੁਦ੍ਰ ਸਰੂਪ ਧਰੋ । ਜਗ ਜੀਵਨ ਕੋ ਚਲਿ ਨਾਸ ਕਰੋ ।
ਤਬਹੀ ਤਿਹ ਰੁਦ੍ਰ ਸਰੂਪ ਪਰਜੋ । ਜਗ ਜੰਤ ਸੰਘਾਰ ਕੈ ਜੋਗ ਕਰਜੋ ॥੪॥
ਕਹਿ ਹੋਂ ਸਿਵ ਜੈਸ ਕ ਜੁੱਧ ਕੀਏ । ਸੁਖ ਸੰਤਨ ਕੋ ਜਿਹ ਭਾਂਤਿ ਦੀਏ ।
ਗਨਿਹੋਂ ਜਿਹ ਭਾਂਤਿ ਬਰੀ ਗਿਰਜਾ । ਜਗਜੀਤ ਸੁਯੰਬਰ ਮੋ ਸਪ੍ਰਭਾ ॥੫॥

Having known the Vedic knowledge all those who were sinners became the annihilators of the sins. A clear explanation of the sinful deeds was done and all the creatures became rapt in the actions of dharma ॥ 4 ॥

Thus became Brahma incarnation who is the wiper of all the transgressions against morality. Now all the people followed the way of dharma and remained away from sinful acts ॥ 5 ॥

Dohara

Thus to purify the public, incarnation of Brahma took place and the people discarding the evil deeds started acting according to the divine moral law ॥ 6 ॥

Chaupai

Tenth incarnation of Vishnu is Brahma who established meritorious deeds in the world. In the Shastras and the Smrities it is told that there is no difference between Brahma and Vishnu ॥ 7 ॥

In the Bachitra Natak, the description of tenth incarnation Brahma ends here

Here begins the account of Rudra incarnation

॥ I invoke the Divine ॥

Totak Chhand

All the people got engaged in the deeds of dharma. But after a long time the postulates of yoga and the devotion were repudiated (by the people). When dharma acts all round only then the creatures become happy and behaving on a par with each other realizes Brahma, pervading one and all ॥ 1 ॥

This earth got burdened of the load of the sufferings of people and its sorrows were ineffable. Then the earth assuming the form of cow entered into the milk ocean and weeping and wailing reached before the protagonists of the world (Akalpurakh) ॥ 2 ॥

When Himself heard the sufferings of the earth, the Akalpurakh smiled a bit happily. He called Vishnu nearby and said thus ॥ 3 ॥

Akalpurakh, the Timeless supreme Lord, said to Vishnu that you while assuming the form of Rudra destroy the creatures of the world. Then Vishnu assumed the form of Rudra, killed the creatures of the world and established the yoga there in ॥ 4 ॥

How the battles were fought by Shiva and how he imparted happiness to the saints will be described by me. I will tell this as much also as to how he won over Parvati in the conditioned marriage (Svayambar) ॥ 5 ॥

ਜਿਮ ਅੰਧਕ ਸੋਂ ਹਰਿ ਜੁੱਧ ਕਰਯੋ । ਜਿਹ ਭਾਂਤਿ ਮਨੋਜ ਕੋ ਮਾਨ ਹਰਯੋ ।
ਦਲ ਦੈਂਤ ਦਲੇ ਕਰ ਕੋਪ ਜਿਮੰ । ਕਹਿ ਹੋਂ ਸਬ ਛੋਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਮੰ ॥੬॥

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ

ਜਬ ਹੋਤ ਧਰਨ ਭਾਰਾਕਰਾਂਤ । ਤਬ ਪਰਤ ਨਾਹਿ ਤਿਹ ਹ੍ਰਿਦੈ ਸਾਂਤਿ ।
ਤਬ ਦਧ ਸਮੁੰਦ੍ਰਿ ਕਰਈ ਪੁਕਾਰ । ਤਬ ਧਰਤ ਬਿਸਨ ਰੁਦ੍ਰਾਵਤਾਰ ॥੭॥
ਤਬ ਕਰਤ ਸਕਲ ਦਾਨਵ ਸੰਘਾਰ । ਕਰਿ ਦਨੁਜ ਪ੍ਰਲਵ ਸੰਤਨ ਉਧਾਰ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਸਕਲ ਕਰਿ ਦੁਸਟ ਨਾਸ । ਪੁਨਿ ਕਰਤਿ ਹ੍ਰਿਦੈ ਭਗਤਾਨ ਬਾਸ ॥੮॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਤ੍ਰਿਪੁਰੈ ਇਕ ਦੈਤ ਬਢਿਯੋ ਤ੍ਰਿਪੁਰੰ । ਜਿਹ ਤੇਜ ਤਪੈ ਰਵਿ ਜਿਉਂ ਤ੍ਰਿਪੁਰੰ ।
ਬਰਦਾਇ ਮਹਾਸੁਰ ਐਸ ਭਯੋ । ਜਿਨਿ ਲੋਕ ਚਤੁਰਦਸ ਜੀਤ ਲਯੋ ॥੯॥
ਜੋਊ ਏਕ ਹੀ ਬਾਣ ਹਣੈ ਤ੍ਰਿਪੁਰੰ । ਸੋਊ ਨਾਸ ਕਹੈ ਤਿਹ ਦੈਂਤ ਦੁਰੰ ।
ਅਸ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਕਬਿ ਤਾਹਿ ਗਨੈ । ਇਕ ਬਾਣ ਹੀ ਸੋ ਪੁਰ ਤੀਨ ਹਨੈ ॥੧੦॥
ਸਿਵ ਧਾਇ ਚਲਯੋ ਤਿਹ ਮਾਰਨ ਕੋ ਜਗ ਕੇ ਸਬ ਜੀਵ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ।
ਕਰਿ ਕੋਪਿ ਤਜਯੋ ਸਿਤ ਸੁੱਧ ਸਰੰ । ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਨਾਸ ਕੀਯੋ ਤ੍ਰਿਪੁਰੰ ॥੧੧॥
ਲਖਿ ਕਉਤੁਕ ਸਾਧ ਸਬੈ ਹਰਖੇ । ਸੁਮਨੰ ਬਰਖਾ ਨਭ ਤੇ ਬਰਖੇ ।
ਧੁਨਿਪੂਰ ਰਹੀ ਜਯਸੱਦ ਹੂਅੰ । ਗਿਰਿਹੇਮ ਹਲਾਚਲ ਕੰਪ ਭੂਅੰ ॥੧੨॥
ਦਿਨ ਕੇਤਕ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ ਹੀ । ਅਸੁਰੰਧਕ ਬੀਰ ਬੀਯੋ ਤਬ ਹੀ ।
ਤਬ ਬੈਲਿ ਚੜ੍ਹਯੋ ਗਹਿ ਸੂਲ ਸਿਵੰ । ਸੁਰ ਚਉਕਿ ਚਲੇ ਹਰਿ ਕੋਪ ਕਿਵੰ ॥੧੩॥
ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਜੱਛ ਸਬੈ ਉਰਗੰ । ਬਰਦਾਨ ਦਯੋ ਸਿਵ ਕੋ ਦੁਰਗੰ ।
ਹਨਿ ਹੋ ਨਿਰਖੰਤ ਮੁਰਾਰਿ ਸੁਰੰ । ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ ਹਨਯੋ ਜਿਮ ਕੈ ਤ੍ਰਿਪੁਰੰ ॥੧੪॥
ਉਹ ਓਰਿ ਚੜ੍ਹੇ ਦਲ ਲੈ ਦੁਜਨੰ । ਇਹ ਓਰ ਰਿਸਯੋ ਗਹਿ ਸੂਲ ਸਿਵੰ ।
ਰਣ ਰੰਗ ਰੰਗੇ ਰਣਧੀਰ ਰਣੰ । ਜਨ ਸੋਭਤ ਪਾਵਕ ਜੁਆਲ ਬਣੰ ॥੧੫॥

How Shiva fought Andhakasur (a demon), crushed the pride of Kamdev (god of sex) and getting angry wiped out the hordes of demons; I will relate all these states ॥ 6 ॥

Padhari Chhand

When the earth gets pressed under the burdens of sins, its heart cannot remain at peace. It goes into the milk ocean, cries hard and then Vishnu incarnates as Rudra ॥ 7 ॥

Then born as incarnation Rudra destroys the demons and liberates the saints. Thus wiping out all the knaves, he resides in the heart of the saints ॥ 8 ॥

Totak Chhand

In Tripura (region) a demon named Tripur lived whose glory was like Sun which has its impact upon the three worlds. Having obtained boon, that demon became so powerful that he conquered all the fourteen worlds i.e. whole of universe ॥ 9 ॥

That horrible demon had the boon that whosoever had the power of killing him by hitting only one arrow could kill him. Now the poet wishes to delineate that who is such a person who could kill the demon by one arrow ॥ 10 ॥

To kill that demon and liberate the world Shiva moved forward. The angered Shiva hit an arrow and by one stroke killed Tripura, the demon ॥ 11 ॥

Witnessing this feat, all the saints became happy and the gods from the sky showered flowers. Hailing applause emerged; the Himalayan region became unstable and the whole world trembled ॥ 12 ॥

After a long time there emerged a demon named Andhakasur. Then mounting the ox and catching hold of the tridents, Shiva moved towards him. Seeing his fierce form the gods were also amazed ॥ 13 ॥

Alongwith *ganas*, *gandharvas*, *yakshas*, and *nags* Shiva came forth and Durga also granted him many boons (for victory). The gods were seeing that Andhakasur will also be killed in the manner Tripur was destroyed by Shiva ॥ 14 ॥

From the other side came forward the ill willed demon and from this side Shiva having trident in his hand moved. Intoxicated by the sentiment of the battle all the mighty warriors were producing such a spectacle as the flames of fire were coming up in the forest ॥ 15 ॥

ਦਨੁ ਦੇਵ ਦੋਊ ਰਣਰੰਗ ਰਚੇ । ਗਹਿ ਸਸਤ੍ਰ ਸਬੈ ਸਰਰੁਦ੍ਰ ਮਚੇ ।
ਸਰ ਛਾਡਤ ਬੀਰ ਦੋਊ ਹਰਖੈਂ । ਜਨੁ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਲੈ ਘਨ ਸੇ ਬਰਖੈਂ ॥੧੬॥

ਰੂਆਮਲ ਛੰਦ

ਘਾਇ ਖਾਇ ਭਜੇ ਸੁਰਾਰਦਨ ਕੋਪੁ ਓਪ ਮਿਟਾਇ ।
ਅੰਧਿਕੰਧਿ ਫਿਰਜੋ ਤਬੈ ਜਲ ਦੁੰਦਭੀਨ ਬਜਾਇ ।
ਸੂਲ ਸੈਹਥਿ ਪਰਿਘ ਪਟਸਿ ਬਾਣ ਓਘ ਪ੍ਰਹਾਰ ।
ਪੇਲਿ ਪੇਲਿ ਗਿਰੇ ਸੁ ਬੀਰਨ ਕੇਲ ਜਾਨੁ ਧਮਾਰ ॥੧੭॥
ਸੇਲ ਰੇਲ ਭਈ ਤਹਾਂ ਅਰੁ ਤੇਗ ਤੀਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ।
ਗਾਹਿ ਗਾਹਿ ਫਿਰੇ ਫਵਜਨ ਬਾਹਿ ਬਾਹਿ ਹਥਿਯਾਰ ।
ਅੰਗਭੰਗ ਪਰੇ ਕਹੂੰ ਸਰਬੰਗ ਸ੍ਰੋਨਤ ਪੂਰ ।
ਏਕ ਏਕ ਬਰੀ ਅਨੇਕਨ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸੁ ਹਰ ॥੧੮॥
ਚਉਰ ਚੀਰ ਰਥੀ ਰਥੋਤਮ ਬਾਜਰਾਜ ਅਨੰਤ ।
ਸ੍ਰੋਣ ਕੀ ਸਰਤਾ ਉਠੀ ਸੁ ਬਿਅੰਤ ਰੂਪ ਦੁਰੰਤ ।
ਸਾਜ ਬਾਜ ਕਟੇ ਕਹੂੰ ਗਜਰਾਜ ਤਾਜ ਅਨੇਕ ।
ਉਸਟਿ ਪੁਸਟਿ ਗਿਰੇ ਕਹੂੰ ਰਿਪੁ ਬਾਚੀਯੰ ਨਹੀਂ ਏਕੁ ॥੧੯॥
ਛਾਡਿ ਛਾਡਿ ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਜ ਬਾਜ ਅਨੰਤ ।
ਗਾਜ ਗਾਜ ਹਨੇ ਸਦਾ ਸਿਵ ਸੂਰਬੀਰ ਦੁਰੰਤ ।
ਭਾਜ ਭਾਜ ਚਲੇ ਹਠੀ ਹਥਿਆਰ ਹਾਥਿ ਬਿਸਾਰਿ ।
ਬਾਣ ਪਾਣ ਕਮਾਣ ਛਾਡਿ ਸੁ ਚਰਮ ਬਰਮ ਬਿਸਾਰਿ ॥੨੦॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਜਿਤੇ ਕੁ ਸੂਰ ਧਾਈਯੰ । ਤਿਤੇਕੁ ਰੁਦ੍ਰ ਘਾਈਯੰ ।
ਜਿਤੇ ਕੁ ਅਉਰ ਧਾਵਹੀ । ਤਿਤਿਯੋ ਮਹੇਸ ਘਾਵਹੀ ॥੨੧॥
ਕਬੰਧ ਅੰਧ ਉੱਠ ਹੀਂ । ਬਸੇਖ ਬਾਣ ਬੁੱਠ ਹੀਂ ।
ਪਿਨਾਕ ਪਾਨਿ ਤੇ ਹਣੇ । ਅਨੰਤ ਸੂਰਮਾ ਬਣੇ ॥੨੨॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਸਿਲਹ ਸੰਜਿ ਸੱਜੇ । ਚਹੂੰ ਓਰਿ ਗੱਜੇ । ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਬੰਕੇ । ਮਿਟੈ ਨਾਹਿ ਡੰਕੈ ॥੨੩॥

Demons and gods got engaged in the battle and taking hold of their weapons they all started enjoying the sentiment of anger. Warriors of both the sides are happy with their shooting of arrows. The arrows are poured in such a way as if the clouds are raining on the day of dissolution ॥ 16 ॥

Ruamal Chhand

Getting injured and fainted when the demons started fleeing, Andhakasur with blowing trumpets moved towards the battlefield. The strokes were on by tridents, swords, arrows and other weapons and the warriors were falling down in such a way as if some riotous revelry was going on ॥ 17 ॥

With the strokes of swords and arrows, pushing and jostling ensued in the battlefield and using their arms the warriors started churning the armies. At places organless warriors and at other places the full bodies were lying immersed in blood. The warriors killed in action married after search, the fairies of their choice ॥ 18 ॥

Scattered here and there were many a dress, chariot, the rider of the chariots and the horse. In the battlefield the horrible river was flowing. At one place bedecked horses and elephants were lying and at other place the heaps of (dead) warriors were there. Not a single enemy survived ॥ 19 ॥

The kings left their bedecked elephants and horses and ran away. The thundering Shiva killed mighty brave warriors. Leaving back their weapons the warriors have fled and their bows-arrows, steel armours have also left behind ॥ 20 ॥

Naraj Chhand

As much as warriors come to confront Shiva, he kills them all. Whosoever other will come forward will be also destroyed by Shiva ॥ 21 ॥

Blind headless bodies are emerging from the battlefield and are pouring certain arrows. Innumerable warriors by shooting the arrows are proving to be brave warriors ॥ 22 ॥

Rasaval Chhand

Adorned with steel armour the brave warriors are thundering all around. Imperishable in all respects, these handsome warriors are adorning there ॥ 23 ॥

ਬਜੇ ਘੋਰਿ ਬਾਜੰ । ਸਜੇ ਸੂਰ ਸਾਜੰ । ਘਣੰ ਜੇਮ ਗੱਜੇ । ਮਹਿਖੁਆਸ ਸੱਜੇ ॥੨੪॥
ਮਹਿਖੁਆਸ ਧਾਰੀ । ਚਲੇ ਬਿਯੋਮਚਾਰੀ । ਸੁਭੰ ਸੂਰ ਹਰਖੇ । ਸਰੰ ਧਾਰ ਬਰਖੇ ॥੨੫॥
ਧਰੇ ਬਾਣ ਪਾਣੰ । ਚੜ੍ਹੇ ਤੇਜਮਾਣੰ । ਕਟਾ ਕਟਿ ਬਾਹੈਂ । ਅਧੋ ਅੰਗ ਲਾਹੈਂ ॥੨੬॥
ਰਿਸੇ ਰੋਸਿ ਰੁਦ੍ਰੰ । ਚਲੇ ਭਾਜ ਛੁਦ੍ਰੰ । ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਗੱਜੇ । ਸਿਲਹ ਸੰਜਿ ਸੱਜੇ ॥੨੭॥
ਲਏ ਸਕਤਿ ਪਾਣੰ । ਚੜ੍ਹੇ ਤੇਜ ਮਾਣੰ । ਗਣੰ ਗਾੜ੍ਹ ਗਾਜੇ । ਰਣੰ ਰੁਦ੍ਰ ਰਾਜੇ ॥੨੮॥
ਭਭੰਕੰਤ ਘਾਯੰ । ਲਰੇ ਚਉਪ ਚਾਯੰ । ਡਕੀ ਡਾਕਣੀਯੰ । ਰੜੈਂ ਕਾਕਣੀਯੰ ॥੨੯॥
ਭਯੰ ਰੋਸ ਰੁਦ੍ਰੰ । ਹਣੇ ਦੈਤ ਛੁਦ੍ਰੰ । ਕਟੇ ਅੱਧੁ ਅੱਧੰ । ਭਈ ਸੈਣ ਬੱਧੰ ॥੩੦॥
ਰਿਸਜੋ ਸੂਲ ਪਾਣੰ । ਹਣੈ ਦੈਤ ਭਾਣੰ । ਸਰੰ ਓਘ ਛੁੱਟੇ । ਘਣੰ ਜੇਮ ਟੁੱਟੇ ॥੩੧॥
ਰਣੰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਗੱਜੇ । ਤਬੈ ਦੈਤ ਭੱਜੇ । ਤਜੇ ਸਸਤ੍ਰ ਸਰਬੰ । ਮਿਟਿਓ ਦੇਹਗਰਬੰ ॥੩੨॥

ਚੌਪਈ

ਧਾਯੋ ਤਬੈ ਅੰਧਕ ਬਲਵਾਨਾ । ਸੰਗ ਲੈ ਸੈਨ ਦਾਨਵੀ ਨ੍ਹਾਨਾ ।
ਅਮਿੱਤ ਬਾਣ ਨੰਦੀ ਕਹੁ ਮਾਰੇ । ਬੇਧਿ ਅੰਗ ਕਹ ਪਾਰ ਪਧਾਰੇ ॥੩੩।
ਜਬ ਹੀ ਬਾਣ ਲਗੇ ਬਾਹਣ ਤਨਿ । ਰੋਸ ਜਗਯੋ ਤਬ ਹੀ ਸਿਵ ਕੇ ਮਨਿ ।
ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਕਰਿ ਬਿਸਖ ਚਲਾਏ । ਭੂਮਿ ਅਕਾਸਿ ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਛਾਏ ॥੩੪॥
ਬਾਣਾਵਲੀ ਰੁਦ੍ਰ ਜਬ ਸਾਜੀ । ਤਬ ਹੀ ਸੈਣ ਦਾਨਵੀ ਭਾਜੀ ।
ਤਬ ਅੰਧਕ ਸਿਵ ਸਾਮੁਹੁ ਧਾਯੋ । ਦੁੰਦ ਜੁੱਧੁ ਰਣ ਮੱਧਿ ਮਚਾਜੋ ॥੩੫॥

ਅੜਿਲ

ਬੀਸ ਬਾਣ ਤਿਨ ਸਿਵਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਕੋਪ ਕਰਿ । ਲਗੇ ਰੁਦ੍ਰ ਕੇ ਗਾਤ ਗਏ ਓਹ ਘਾਨਿਕਰ ।
ਗਹਿ ਪਿਨਾਕਕਹ ਪਾਨਿ ਪਿਨਾਕੀ ਧਾਇਓ । ਹੋ ਤੁੱਮੁਲ ਜੁੱਧੁ ਦੁਹੂੰਅਨ ਰਣ ਮੱਧਿ ਮਚਾਇਓ ॥੩੬॥

The deep sounds of instruments is heard and bedecked warriors are seen there. The bows are cracking as if the clouds are thundering ॥ 24 ॥
The gods also taking over their bows have moved forward and all the warriors happily are pouring arrows ॥ 25 ॥
Taking arrows in their hands the glorious and proud warriors have swarmed up and by the 'cut-cut' movement of their weapons, the bodies of the enemies are being cut into two pieces ॥ 26 ॥
Seeing wrath of Shiva the lowly demons ran away. The mighty braves adorned in their armours are thundering ॥ 27 ॥
Taking hold of *shakti* (powerful weapon) in his hand, the glorious and deep thundering Shiva has come forward in the battle. His *ganas* are fiercely roaring and Shiva is adorning the battlefield ॥ 28 ॥
From wounds the blood is gushing forth and all are fighting enthusiastically. The witches are feeling happy and the horses are falling on the ground ॥ 29 ॥
The enraged Shiva has destroyed the demons and cutting their bodies piece to piece has encircled the army ॥ 30 ॥
The trident holder Shiva has become very much full of wrath and has wiped out the demons. The groups of arrows are shot in such a way as if burst clouds are falling on earth ॥ 31 ॥
When Rudra thundered in the battlefield, all the demons fled away. All abandoned their weapons and the pride of all got crushed ॥ 32 ॥

Chaupai

In the meantime, the mighty Andhakasur ran forward along with his demonic army. He shot many arrows at Nandi (the vehicle of Shiva) which pierced out its organs ॥ 33 ॥
Seeing arrows in the body of his vehicle, the wrath in the mind of Shiva increased. In anger he shot poisoned arrows, which instantly filled in between the earth and the sky ॥ 34 ॥
When Rudra incessantly poured arrows the demon army took to their heels. Then Andhakarsur confronted Shiva and now a duel was on in the battlefield ॥ 35 ॥

Aril

The enraged demon hit Shiva with twenty arrows which struck to the body of Shiva and wounded him. Shiva also catching hold of the bow ran forward and a fierce duel ensued there ॥ 36 ॥

ਤਾੜਿ ਸਤ੍ਰ ਕਹੱ ਬਹੁਰਿ ਪਿਨਾਕੀ ਕੋਪੁ ਹੁਐ। ਹਣੇ ਦੁਸਟ ਕਹੁ ਬਾਣ ਨਿਖੰਗ ਤੇ ਕਾਢ ਦੁਐ।
ਗਿਰਿਯੋ ਭੂਮਿ ਭੀਤਰਿ ਸਿਰਿ ਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ । ਹੋ ਜਨੁਕ ਗਾਜ ਕਰਿ ਕੋਪ ਬੁਰਜ ਕਹੁ ਮਾਰਿਯੋ ॥੩੭॥

ਤੋਟਕ

ਘਟਿ ਏਕ ਬਿਖੈ ਰਿਪੁ ਚੇਤ ਭਯੋ। ਧਨੁ ਬਾਣ ਬਲੀ ਪੁਨਿ ਪਾਣਿ ਲਯੋ।
ਕਰਿ ਕੋਪ ਕੁਵੰਡ ਕਰੰ ਕਰਖਯੋ। ਸਰ ਧਾਰ ਬਲੀ ਘਨ ਜਿਯੋਂ ਬਰਖਯੋ ॥੩੮॥
ਕਰਿ ਕੋਪ ਬਲੀ ਬਰਖਯੋ ਬਿਸਖੰ। ਇਹ ਓਰ ਲਗੇ ਨਿਸਰੇ ਦੁਸਰੰ।
ਤਬ ਕੋਪ ਕਰੰ ਸਿਵ ਸੂਲ ਲੀਯੋ। ਅਰਿ ਕੋ ਸਿਰੁ ਕਾਟਿ ਦੁਖੰਡ ਕੀਯੋ ॥੩੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਪਿਨਾਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਹਿ ਅੰਧਕ ਬਧਹਿ ਰੁਦ੍ਰੋਸਤਤਿ ਧਜਾਇ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭ ਮਸਤੁ ।

ਅਥ ਗਉਰ ਬਧਹ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਸੁਰਰਾਜ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਭਏ ਤਬ ਹੀ। ਅਰਿ ਅੰਧਕ ਨਾਸ ਸੁਨਿਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਇਮਕੈ ਦਿਨ ਕੇਤਕ ਬੀਤ ਗਏ। ਸਿਵ ਧਾਮਿ ਸਤਕ੍ਰਿਤ ਜਾਤ ਭਏ ॥੧॥
ਤਬ ਰੁਦ੍ਰ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਧਰਯੋ। ਹਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰੰ ਹਥਿਆਰ ਹਰਯੋ।
ਤਬ ਹੀ ਸਿਵ ਕੋਪ ਅਖੰਡ ਕੀਯੋ। ਇੱਕ ਜਨਮ ਅੰਗਾਰ ਅਪਾਰ ਲੀਯੋ ॥੨॥
ਤਿਹ ਤੇਜ ਜਰੇ ਜਗ ਜੀਵ ਸਬੈ। ਤਿੰਹ ਡਾਰ ਦਯੋ ਮਧਿ ਸਿੰਧੁ ਤਬੈ।
ਸੋਊ ਡਾਰ ਦਯੋ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿ ਨ ਗਯੋ। ਤਿਹ ਆਨਿ ਜਲੰਧਰ ਰੂਪ ਲਯੋ ॥੩॥

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਅਸੁਰ ਬਲਵਾਨਾ। ਲਯੋ ਕੁਬੇਰ ਕੋ ਲੂਟ ਖਜਾਨਾ।
ਪਕਰ ਸਮਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ਰੁਵਾਯੋ। ਇੰਦ੍ਰ ਜੀਤਿ ਸਿਰ ਛੱਤ੍ਰ ਢੁਰਾਯੋਂ ॥੪॥
ਜੀਤਿ ਦੇਵਤਾ ਪਾਇੰ ਲਗਾਏ। ਰੁਦ੍ਰ ਬਿਸਨੁ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਬਸਾਏ।
ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਆਨਿ ਰਾਖੇ ਗ੍ਰਿਹ। ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਬੈਠਾਏ ਨਵ ਗ੍ਰਹ ॥੫॥

Aiming at the enemy Shiva got more than enraged and picking out two arrows from his quiver he shot at the knave (Andhakasur). These arrows hit the enemy in the head and he fell down on the earth. He fell as if struck by lightning a column had fallen ॥ 37 ॥

Totak Chhand

After few minutes (one *ghari*) Andhakasur regained consciousness and that mighty one again took his bow and arrow in his hand. Becoming full of wrath, the pulling of the bow in his hand started, and, like rains from the clouds arrows started pouring ॥ 38 ॥

Being full of wrath, that mighty one started pouring arrows with special power. These arrows pierced on one side and came out from the other side. Then the enraged Shiva took over trident in his hand and cut the enemy head into two pieces ॥ 39 ॥

In the Bachitra Natak, the killing of Andhak and eulogization of Rudra Chapter ends here.

Description begins of the slaying of Parvati

॥ I invoke the Divine ॥

Totak Chhand

When Indra learnt of the annihilation of Andhkasur, he felt rather pleased. Many days thus went by, and Shiva also went to his abode ॥ 1 ॥

Then Rudra took a frightening form. Shiva's weapon was searched for and found out. Then Shiva also felt highly enraged and became red like the burning coal ॥ 2 ॥

All the beings in the world started burning with this heat. Shiva threw away his weapons and anger in the sea so as to calm himself down. But his anger did not drown in the sea and took the form of Jalandhar demon ॥ 3 ॥

Chaupai

This demon was thus very mighty. He looted the treasure of Kuber. He asserted Brahma and made him weep. He also vanquished Indra and took upon on his head Indra's royal umbrella ॥ 4 ॥

He vanquished the gods and subdued them. He compelled Vishnu and Shiva to live in his kingdom. He gathered together the fourten jewels in his house and even planted nine planets here and there ॥ 5 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਜੀਤਿ ਬਸਾਏ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਅਸੁਰ ਸਕਲ ਅਸੁਰਾਰ ।
ਪੂਜਾ ਕਹੀ ਮਹੇਸ ਕੀ ਗਿਰਿ ਕੈਲਾਸ ਮਝਾਰ ॥੬॥

ਚੌਪਈ

ਧਯਾਨ ਬਿਧਾਨ ਕਹੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ । ਸੇਵਾ ਕਰਹੀ ਅਧਿਕ ਦਿਨ ਰਾਤਾ ।
ਐਸ ਭਾਤਿ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ । ਅਬ ਪ੍ਰਸੰਗਿ ਸਿਵ ਊਪਰ ਆਯੋ ॥੭॥
ਭੂਤਰਾਟ ਕੋ ਨਿਰਖਿ ਅਤੁਲ ਬਲ । ਕਾਂਪਤ ਭਏ ਅਨਿਕ ਅਰਿ ਜਲ ਥਲ ।
ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਹੋਤ ਨ੍ਰਿਪਤ ਬਰ । ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਦੁਹਿਤਾ ਤਾ ਕੇ ਘਰ ॥੮॥
ਤਿਨ ਇਕ ਬਾਰ ਸੁਯੰਬਰ ਕੀਯਾ । ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਦੁਹਿਤਾ ਇਸ ਦੀਯਾ ।
ਜੋ ਬਰੁ ਰਚੈ ਬਰਹੁ ਅਬ ਸੋਈ । ਊਚ ਨੀਚ ਰਾਜ ਹੋਇ ਕੋਈ ।੯॥
ਜੋ ਜੋ ਜਿਸੈ ਰੁਚਾ ਤਿਨਿ ਬਰਾ । ਸਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਜਾਤ ਉਚਰਾ ।
ਜੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਹਿ ਛੋਰਿ ਸੁਨਾਊਂ । ਕਥਾ ਬ੍ਰਿਧਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਡਰਾਊਂ ॥੧੦॥
ਚਾਰ ਸੁਤਾ ਕੱਸਪ ਕਹ ਦੀਨੀ । ਕੇਤਕ ਬਜਾਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਲੀਨੀ ।
ਕੇਤਕ ਗਈ ਅਉਰ ਦੇਸਨ ਮਹਿ । ਬਰਯੋ ਗਉਰਜਾ ਏਕ ਰੁਦ੍ਰ ਕਹਿ ॥੧੧॥
ਜਬ ਹੀ ਬਯਾਹ ਰੁਦ੍ਰ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਨੀ । ਚਲੀ ਜੱਗ ਕੀ ਬਹੁਰਿ ਕਹਾਨੀ ।
ਜਬ ਦੁਹਿਤਾ ਤਿਹ ਬੋਲਿ ਪਠਾਈ । ਲੀਨੇ ਸੰਗਿ ਭਤਾਰਨ ਆਈ ॥੧੨॥
ਜੇ ਜੇ ਹੁਤੇ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸਾ । ਜਾਤ ਭਏ ਸਸੁਰਾਰਿ ਨਰੇਸਾ ।
ਨਿਰਖਿ ਰੁਦ੍ਰ ਕੋ ਅਉਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਭੂਪਤਿ ਤਾਹਿੰ ਚਿਤਾਰਾ ॥੧੩॥
ਨਹਨ ਗਉਰਜਾ ਦੱਛ ਬੁਲਾਈ । ਸੁਨਿ ਨਾਰਦ ਤੇ ਹ੍ਰਿਦੈ ਰਿਸਾਈ ।
ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਪਿਤ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗਈ । ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇਜ ਤਨ ਤਈ ॥੧੪॥
ਜੱਗ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰੀ ਉਛਰ ਕਰਿ । ਸਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਪਾਵਕ ਭਈ ਸੀਤਰਿ ।
ਜੋਗ-ਅਗਨਿ ਕਹੁ ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਕਾਸਾ । ਤਾ ਤਨ ਕੀਯੋ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਨਾਸਾ ॥੧੫॥
ਆਇ ਨਾਰਦ ਇਮ ਸਿਵਹਿ ਜਤਾਈ । ਕਹਾਂ ਬੈਠਿ ਹੋ ਭਾਂਗ ਚੜ੍ਹਾਈ ।
ਛੂਟਯੋ ਧਯਾਨ ਕੋਪੁ ਜੀਯ ਜਾਗਾ । ਗਹਿ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਤਹ ਕੋ ਉਠ ਭਾਗਾ ॥੧੬॥

Dohara

The demon-king vanquished all and made them settle down as his subjects in his kingdom. The gods went to the Kailash mountain and paid obeisance to Shiva ॥ 6 ॥

Chaupai

Meditation, worship and obeisance were paid in different ways. They served Shiva day and night. Thus a long time passed. Now the entire matter rested on Shiva ॥ 7 ॥

Sensing the immense strength of Shiva, enemies on earth and water (everywhere) trembled. Daksh Prajapati was the greatest among kings. He had ten thousand daughters ॥ 8 ॥

The king once held a *swaiambar.* He told his ten thousand daughters that they can marry anybody, not considering the high or low status of the prospective groom. He may not even be a king ॥ 9 ॥

The girls married whosoever they liked. All the details cannot be mentioned here. In case I give all the details, I am afraid the volume of the book will become very bulky ॥ 10 ॥

Four of the daughters were given to Kashyap *rishi.* Many were married off to Moon. Many went to other lands. But Gauri (Parvati) gave her preference for Shiva ॥ 11 ॥

When she reached Shiva's abode after marriage, several ancedotes became current. The king sent for all her daughters who came there along with their husbands ॥ 12 ॥

All the kings of surrounding countries left for their in-laws. Finding Shiva in a strange attire, the king or anyone else did not think of inviting him ॥ 13 ॥

The king did not invite Parvati. When she heard from Narad (of her father's invitation to all other sisters), she went to her father's place uninvited. She was besides herself with rage ॥ 14 ॥

In rage she jumped into the *yajna* pit. The charm of her fidelity turned the burning fire cold. However, she created fire with her yogic powers and thus destroyed her body and ended her life ॥ 15 ॥

Narad went to Shiva and told him : have you taken *bhang* (that you do not know of Parvati's burning herself) ? On hearing this, Shiva's concentration was broken and he got enraged. He got hold of his trident and ran towards that place ॥ 16 ॥

ਜਬ ਹੀ ਜਾਤ ਭਯ ਤਿਹ ਥਲੈ । ਲਯੋ ਉਠਾਇ ਸੂਲ ਕਰਿ ਬਲੈ ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਤਿਨ ਕਰੇ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਸਕਲ ਬਿਧੁੰਸ ਜੱਗ ਕਰ ਡਾਰਾ ॥੧੭॥
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਤਨ ਭੂਪ ਸੰਘਾਰੇ । ਇਕ ਇਕ ਤੇ ਕਰ ਦੁਇ ਦੁਇ ਡਾਰੇ ।
ਜਾ ਕਹੁ ਪਹੁੰਚਿ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਤਾ ਕਹੁ ਮਾਰ ਠਉਰ ਹੀ ਡਾਰਾ ॥੧੮॥
ਜੱਗ-ਕੁੰਡ ਨਿਰਖਤ ਭਯੋ ਜਬ ਹੀ । ਜੂਟ ਜਟਾਂਨ ਉਖਾਰਸ ਤਬ ਹੀ ।
ਬੀਰਭਦ੍ਰ ਤਬ ਕੀਆ ਪ੍ਰਕਾਸਾ । ਉਪਜਤ ਕਰੋ ਨਰੇਸਨ ਨਾਸਾ ॥੧੯॥
ਕੇਤਕ ਕਰੇ ਦੁਖੰਡ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਰ । ਕੇਤ ਪਠੈ ਦਏ ਜਮ ਕੇ ਘਰਿ ।
ਕੇਤਕ ਗਿਰੇ ਧਰਨਿ ਬਿਕਰਾਰਾ । ਜਨੁ ਸਰਤਾ ਕੇ ਗਿਰੇ ਕਨਾਰਾ ॥੨੦॥
ਤਬ ਲਉ ਸਿਵਹ ਚੇਤਨਾ ਆਈ । ਗਹਿ ਪਿਨਾਕ ਕਹੁ ਪਰੋ ਰਿਸਾਈ ।
ਜਾ ਕੋ ਤਾਨਿ ਬਾਣ ਤਨ ਮਾਰਾ । ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਤਿਨ ਪਾਨਿ ਨ ਚਾਰਾ ॥੨੧॥
ਡਮਾ ਡਮ ਡਉਰੂ ਬਹੁ ਬਾਜੇ । ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਦਸਊ ਦਿਸਿ ਗਾਜੇ ।
ਝਿੱਮ ਝਿੱਮ ਕਰਤ ਅਸਿਨ ਕੀ ਧਾਰਾ । ਨਾਚੇ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਿਕਰਾਰਾ ॥੨੨॥
ਬੱਜੇ ਢੋਲ ਸਨਾਇ ਨਗਾਰੇ । ਜੁਟੇ ਜੰਗ ਕੋ ਜੋਧ ਜੁਝਾਰੇ ।
ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰੇ ਅਪਰ ਰਿਸ ਬਢੇ । ਬਹੁਰਿ ਨ ਦੇਖੀਯਤ ਤਾਜੀਅਨ ਚਢੇ ॥੨੩॥
ਜਾ ਪਰ ਮੁਸਟ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਪ੍ਰਹਾਰਾ । ਤਾ ਕਹੁ ਠਉਰ ਮਾਰ ਹੀ ਡਾਰਾ ।
ਐਸੋ ਭਯੋ ਬੀਰ-ਘਮਸਾਨਾ । ਭਕ ਭਕਾਇ ਤਹ ਜਗੇ ਮਸਾਨਾ ॥੨੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਤੀਰ ਤਬਰ ਬਰਛੀ ਬਿਛੂਅ ਬਰਸੇ ਬਿਸਖ ਅਨੇਕ ।
ਸਬ ਸੂਰਾ ਜੂਝਤ ਭਏ ਸਾਬਤ ਬਚਾ ਨ ਏਕ ॥੨੫॥

ਚੌਪਈ

ਕਟਿ ਕਟਿ ਮਰੇ ਨਰੇਸ ਦੁਖੰਡਾ । ਬਾਇ ਹਨੇ ਗਿਰਿਗੇ ਜਨੁ ਝੰਡਾ ।
ਸੂਲ ਸੰਭਾਰਿ ਰੁਦ੍ਰ ਜਬ ਪਰਯੋ । ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਅਯੋਧਨ ਕਰਯੋ ॥੨੬॥
ਭਾਜ ਭਾਜ ਤਬ ਚਲੇ ਨਰੇਸਾ । ਜੱਗ ਬਿਸਾਰ ਸੰਭਾਰਯੋ ਦੇਸਾ ।
ਜਬ ਰਣ ਰੁਦ੍ਰ ਰੁਦ੍ਰ ਹੁਐ ਧਾਏ । ਭਾਜਤ ਭੂਪ ਨ ਬਾਚਨ ਪਾਏ ॥੨੭॥

When Shiva reached the place where his wife had burnt herself, he tigthened his grip on the trident. He made attacks in various ways and turned the *yajna* topsy-turvy ॥ 17 ॥
Many kings lost their lives. Their bodies were slain into twos. Whosoever was hit with the trident got instantly killed at the same place ॥ 18 ॥
When Shiva looked at the *yajna* pit (wherein Parvati had burnt herself), he began pulling his hair. At that moment Vir Bhadra appeared on the scene, and immediately there after he began killing the kings ॥ 19 ॥
Many kings were slain into twos, and many were despatched to the god of death. Many frightening warriors fell down dead as the banks of a river get eroded when in flood ॥ 20 ॥
By then Shiva had also regained full consciousness. He took up bow in hand and attacked with full vigour. Whosoever was hit with Shiva's arrow gave away his life instantly ॥ 21 ॥
Many drums were being beaten. Ghosts and witches roared in all the ten directions. The swords shown splendidly. Headless bodies began dancing all around ॥ 22 ॥
The drums and cattle drums were sounded. The soldiers got engaged in fighting. They got further enraged as they clashed. None of them was seen riding the horse after the fighting (implying all fell down dead) ॥ 23 ॥
Whosoever was hit with the trident held in Shiva's grip, he did instantly at that very place. Vir Bhadra caused so furious a battle that ghosts and witches in cremation grounds also got up ॥ 24 ॥

Dohara

Arrows, spears, *bichhue*, and many other kinds of weapons were used. All the warriors laid down their lives, and not a single one survived ॥ 25 ॥

Chaupai

The slain bodies of kings lay on the ground like the trees felled down the high velocity wind. When Shiva, with trident in hand, caused havoc, it presented a strange sight ॥ 26 ॥
These kings now began to flee. They forgot the *yajna* and became concerned for their countries. Shiva in a frightening form chased them, and none of the fleeing kings could save his life ॥ 27॥

ਤਬ ਸਬ ਭਰੇ ਤੇਜ ਤਨੁ ਰਾਜਾ। ਬਾਜਨ ਲਗੇ ਅਨੰਤਨ ਬਾਜਾ।
ਮਚਯੋ ਬਹੁਰਿ ਘੋਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ। ਜਮ ਕੋ ਭਰਾ ਛਿਨਕ ਮਹਿ ਧਾਮਾ ॥੨੮॥
ਭੂਪਤ ਫਿਰੇ ਜੁੱਧ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਲੈ ਲੈ ਬਾਣਿ ਪਾਣਿ ਹਥਯਾਰਨ।
ਧਾਇ ਧਾਇ ਅਰ ਕਰਤ ਪ੍ਹਾਰਾ। ਜਨ ਕਰ ਚੋਟ ਪਰਤ ਘਰੀਯਾਰਾ ॥੨੯॥
ਖੰਡ ਖੰਡ ਰਣਿ ਗਿਰੇ ਅਖੰਡਾ। ਕਾਂਪਜੋ ਖੰਡ ਨਵੈਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ।
ਛਾਡਿ ਛਾਡਿ ਅਸਿ ਗਿਰੇ ਨਰੇਸਾ। ਮਚਿਯੋ ਜੁੱਧੁ ਸੁਜੰਬਰ ਜੈਸਾ ॥੩੦॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਅਰੁਝੇ ਕਿਕਾਣੀ। ਧਰੇ ਸਸਤ੍ਰ ਪਾਣੀ। ਪਰੀ ਮਾਰ ਬਾਣੀ। ਕੜੱਕੇ ਕਮਾਣੀ ॥੩੧॥
ਝੜੱਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ। ਧਰੇ ਧੂਲ ਧਾਣੀ। ਚੜ੍ਹੇ ਬਾਣ ਸਾਣੀ। ਰਟੈ ਏਕ ਪਾਣੀ ॥੩੨॥
ਚਵੀ ਚਾਂਵਡਾਣੀ। ਜੁਟੇ ਹਾਣੂ ਹਾਣੀ। ਹਸੀ ਦੇਵ ਰਾਣੀ। ਝਮੱਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ ॥੩੩॥

ਬ੍ਰਿਧ ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਸੁ ਮਾਰੁ ਮਾਰ ਸੂਰਮਾ ਪੁਕਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਚਲੇ।
ਅਨੰਤ ਰੁਦ੍ਰ ਕੇ ਗਣੋ ਬਿਅੰਤ ਬੀਰਹਾ ਦਲੇ।
ਘਮੰਡ ਘੋਰ ਸਾਵਣੀ ਅਘੋਰ ਜਿਉਂ ਘਟਾ ਉਠੀ।
ਅਨੰਤ ਬੂੰਦ ਬਾਣ ਧਾਰ ਸੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕੈ ਬੁਠੀ ॥੩੪॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਬਿਅੰਤ ਸੂਰ ਧਾਵਹੀਂ। ਸੁ ਮਾਰੁ ਮਾਰੁ ਘਾਵਹੀ।
ਅਘਾਇ ਘਾਇ ਉਠ ਹੀਂ। ਅਨੇਕ ਬਾਣ ਬੁੱਠਹੀ ॥੩੫॥
ਅਨੰਤ ਅਸਤ੍ਰ ਸੱਜ ਕੈ। ਚਲੇ ਸੁ ਬੀਰ ਗੱਜ ਕੈ।
ਨਿਰਭੈ ਹਥਯਾਰ ਝਾਰਹੀਂ। ਸੁ ਮਾਰੁ ਮਾਰ ਉਚਾਰਹੀਂ ॥੩੬॥
ਘਮੰਡ ਘੋਰਿ ਜਿਉ ਘਟਾ। ਚਲੇ ਬਨਾਇ ਤਿਉਂ ਥਟਾ।
ਸੁਸਸਤ੍ਰ ਸੂਰ ਸੋਭਹੀਂ। ਸੁਤਾਸੁਰਾਨ ਲੋਭ ਹੀਂ ॥੩੭॥
ਸੁ ਬੀਰ ਬੀਨ ਕੈ ਬਰੈਂ। ਸੁਰੇਸ ਲੋਗਿ ਬਿਚਰੈ।
ਸੁ ਤ੍ਰਾਸ ਭੂਪ ਜੇ ਭਜੇ। ਸੁ ਦੇਵ ਪੁਤ੍ਰਕਾ ਤਜੇਂ ॥੩੮॥

Then the (remaining) kings got inspired by heroism. Numerous kinds of instruments began to be played. A furious battle ensued again, and the house of the god of death began to fill with the dead ॥ 28 ॥

The kings returned to battle. They had bows and other weapons in hands. They ran to strike with strength as the huge bell was beaten to ring ॥ 29 ॥

The strong warriors fell down slain into pieces. All the nine realms, the entire universe trembled. The kings fell down dead and their swords also fell down. The battle was furious enough to look like a *swaiyambar* ॥ 30 ॥

Naraj Chhand

The warriors rode their horse with weapons in hand. The arrows were shot and bows twitched ॥ 31 ॥

Swords fell off hands. Dust rose up from the ground. On the one hand, sharp arrows are being shot, and on the other there are repeated cries for water ॥ 32 ॥

The kites fly down sharp on to the dead. Equally strong warriors are fighting. Durga laughs at this, and the swords shine as they are swung ॥ 33 ॥

Bridh Naraj Chand

The warriors left with the cries of 'kill ! kill !', and the disciples of Shiva killed hordes of warriors. Just as dark clouds overcast the sky and pour down heavy rain, arrows were showered in plenty by the enraged soldiers ॥ 34 ॥

Naraj Chhand

Innumerable warriors move ahead. They cry 'kill ! kill !' and injure the enemy. Some of the injured get up again and begin shooting arrows ॥ 35 ॥

Equipped with many a weapon, the soldiers set out roaring. They use their weapons fearlessly as they cry out 'kill ! kill !' ॥ 36 ॥

Just as dark clouds come up on the sky, the warriors move up majestically. They are valiant and weapons adorn them. Looking at them even the fairies feel enchanted ॥ 37 ॥

They 'marry' the warriors by choice. All the kings move about in the field. Those among the kings who are given to fear are ditched by these supernatural maids ॥ 38 ॥

ਬ੍ਰਿਧ ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਸੁ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਸੱਜ ਕੈ ਪਰੇ ਹੰਕਾਰ ਕੈ ਹਠੀ ।
ਬਿਲੋਕਿ ਰੁੱਦ੍ਰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੋ ਬਨਾਇ ਸੈਣ ਏਕਠੀ ।
ਅਨੰਤ ਘੋਰ ਸਾਵਣੀ ਦੁਰੰਤ ਜਯ ਉਠੀ ਘਟਾ ।
ਸੁਸੋਭ ਸੂਰਮਾ ਨਚੈ ਸੁ ਛੀਨਿ ਛੱਤ੍ਰ ਕੀ ਛਟਾ ॥੩੯॥
ਕ੍ਰਿਪਾਇ ਖੱਗ ਪਾਣ ਮੋ ਤ੍ਰੁਪਾਇ ਤਜਾਯਨ ਤਹਾਂ ।
ਜੁਆਨ ਆਨ ਕੈ ਪਰੈ ਸੁ ਰੁਦ੍ਰ ਠਾਢਬੋ ਜਹਾਂ ।
ਬਿਅੰਤ ਬਾਣ ਸੈਹਥੀ ਪ੍ਰਹਾਰ ਆਨ ਕੈ ਕਰੈਂ ।
ਧਕੇਲਿ ਰੇਲਿ ਲੈ ਚਲੈ ਪਛੇਲ ਪਾਂਵ ਨਾ ਟਰੈ ॥੪੦॥
ਸੜੱਕ ਸੂਲ ਸੈਹਥੀ ਤੜੱਕ ਤੇਗ ਤੀਰਯੰ ।
ਬਬੱਕ ਬਾਘ ਜਿਯੋਂ ਬਲੀ ਭਭੱਕ ਘਾਇ ਬੀਰਯੰ ।
ਅਘਾਇ ਘਾਇ ਕੈ ਗਿਰੇ ਪਛੇਲ ਪਾਵ ਨਾ ਟਰੇ ।
ਸੁ ਬੀਨ ਬੀਨ ਅੱਛਰੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਦੀਨ ਹੁਇ ਬਰੇ ॥੪੧॥

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੁਝਿ ਗਿਰਯੋ ਸਬ ਸਾਥਾ । ਰਹਿ ਗਯੋ ਦੱਛ ਅਕੇਲ ਅਨਾਥਾ ।
ਬਚੇ ਬੀਰ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਬੁਲਾਇਸੁ । ਪਹਰਿ ਕਵਚ ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਇਸੁ ॥੪੨॥
ਆਪਨ ਚਲਾ ਜੁੱਧ ਕਹੁੱ ਰਾਜਾ । ਜੋਰ ਕਰੋਰ ਅਯੋਧਨ ਸਾਜਾ ।
ਛੂਟਤ ਬਾਣ ਕਮਾਣ ਅਪਾਰਾ । ਜਨੁ ਦਿਨ ਤੇ ਹੁਐ ਗਯੋ ਅੰਧਾਰਾ ॥੪੩॥
ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਮਸਾਣ ਹਕਾਰੇ । ਦੂਹੂੰ ਓਰ ਡਉਰੂ ਡਮਕਾਰੇ ।
ਮਹਾਂ ਘੋਰ ਮੱਚਯੋ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ । ਜੈਸਕ ਲੰਕਿ ਰਾਵਣ ਅਰੁ ਰਾਮਾ ॥੪੪॥

ਭੁਜੰਗ ਪਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਭਯੋ ਰੁਦ੍ਰ ਕੋਪੰ ਧਰਯੋ ਸੂਲ ਪਾਣੰ । ਕਰੇ ਸੂਰਮਾ ਸਰਬ ਖਾਲੀ ਪਲਾਣੰ ।
ਉਤੇ ਏਕ ਦੱਛੰ ਇਤੈ ਰੁਦ੍ਰ ਏਕੰ । ਕਰਯੋ ਕੋਪ ਕੈ ਜੁੱਧ, ਭਾਂਤੰ ਅਨੇਕੰ ॥੪੫॥
ਗਿਰਯੋ ਜਾਨੁ ਕੂਟਸਥਲੀ ਬ੍ਰਿਛ ਮੂਲੰ । ਗਿਰਯੋ ਦੱਛ ਤੈਸੇ ਕਟਯੋ ਸੀਸ ਸੂਲੰ ।
ਪਰਿਯੋ ਰਾਜ ਰਾਜੰ ਭਯੋ ਦੇਹ ਘਾਤੰ । ਹਨਯੋ ਜਾਨੁ ਬਜ੍ਰੰ ਭਯੋ ਪੱਬ ਪਾਤੰ ॥੪੬॥
ਗਯੋ ਗਰਬ ਸਰਬੰ ਭਜੇ ਸੂਰਬੀਰੰ । ਚਲਯੋ ਭਾਜ ਅੰਤਹ ਪੁਰ ਹੁਐ ਅਧੀਰੰ ।
ਗਰੇ ਡਾਰ ਅੰਚਰ ਪਰੇ ਰੁਦ੍ਰ ਪਾਯੰ । ਅਹੋ ਰੁਦ੍ਰ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਸਹਾਯੰ ॥੪੭॥

Bridh Naraj Chhand

The warriors set out to attack roaring loud and well armed. Looking at the frightening form of Shiva, they gathered together their armies. The soldiers moved in strength like the rising dark clouds during the rainy season. They danced and seemed to have captured unto themselves the glory of sky ॥ 39 ॥

Taking the sword in hand and making their horses pace up fast, these warriors moved up to where stood Shiva. They attacked him with numerous arrows and other weapons. They pushed one another ahead and retracted not a step ॥ 40 ॥

The sound of spears shot and swords struck is heard. The warriors attack and injure one another just like wolves. Getting injured, they fall down but retract not their steps ॥ 41 ॥

Chaupai

Thus all companions (of Daksh) fell down fighting. He remained alone, hapless. He summoned all the surviving soldiers. He put on the armour and blew the trumpet ॥ 42 ॥

Daksh himself set out for the battle. He was followed by a huge horde of soldiers. Innumerable arrows began to be shot from his bow. They covered the sky and darkness prevailed even during daytime ॥ 43 ॥

Ghosts, witches and evil spirits began crying. Drums were sounded on both the sides. A furious battle began as if it were a war between Rama and Ravan in Lanka ॥ 44 ॥

Bhujang Prayat Chhand

Shiva was highly enraged and he held the trident in hand. He killed many warriors, thus emptying the saddle of many horses. Now on one side was Daksh alone and on the other Shiva alone. They fought furiously using many methods ॥ 45 ॥

Shiva slew off Daksh's head with his trident and his slain head fell down as a tree falls after getting uprooted. Daksh, the king of kings, was badly injured and fell down like a mountain whose wings had been clipped off by Shiva ॥ 46 ॥

All pride of Daksh was gone and the warrior Shiva badly mauled it. Now Shiva felt depressed and he hastened towards inner places. There all greeted him with bowed heads. They sought Shiva's grace and wanted him to help them ॥ 47 ॥

ਚੌਪਈ

ਹਮ ਤੁਮਰੋ ਹਰ ਓਜ ਨ ਜਾਨਾ। ਤੁਮ ਹੋ ਮਹਾਂ ਤਪੀ ਬਲਵਾਨਾ।
ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਭਏ ਰੁਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਅਜਾ ਸੀਸ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋਰਿ ਉਤਾਲਾ ॥੪੮॥
ਰੁਦ੍ਰ ਕਾਲ ਕੋ ਧਰਾ ਧਿਆਨਾ। ਬਹੁਰਿ ਜੀਯਾਇ ਨਰੇਸ ਉਠਾਨਾ।
ਰਾਜ-ਸੁਤਾ ਪਤਿ ਸਕਲ ਜੀਯਾਏ। ਕਉਤਕ ਨਿਰਖਿ ਸੰਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥੪੯॥
ਨਾਰਿ ਹੀਨ ਸਿਵ ਕਾਮ ਖਿਝਾਯੋ। ਤਾ ਤੇ ਸੰਭੁ ਘਨੋ ਦੁਖੁ ਪਾਯੋ।
ਅਧਿਕ ਕੋਪ ਕੈ ਕਾਮ ਜਰਾਯਸ। ਬਿਤਨ ਨਾਮ ਤਿਹ ਤਦਿਨ ਕਹਾਯਸ ॥੫੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੱਛ ਬਧਹ ਰੁਦ੍ਰ ਮਹਾਤਮੇ ਗਉਰ ਬਧਹ ਧਿਆਇ ਗਿਆਰ੍ਹਵੋਂ ਅਵਤਾਰ ਸੰਪੂਰਣ ਮਸਤੁ ਸੁਭ ਮਸਤੁ ॥੧੧॥

ਅਥ ਜਲੰਧਰ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਚੌਪਈ

ਵਹੁ ਜੋ ਜਰੀ ਰੁਦ੍ਰ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਤਿਨਿ ਹਿਮ ਗਿਰਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਿਯ ਅਵਤਾਰਾ।
ਛੁਟੀ ਬਾਲਤਾ ਜਬ ਸੁਧਿ ਆਈ। ਬਹੁਰੋ ਮਿਲੀ ਨਾਥ ਕਹੁ ਜਾਈ ॥੧॥
ਜਿ ਬਿਧੀ ਮਿਲੀ ਰਾਮ ਸੋ ਸੀਤਾ। ਜੈਸਕ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਤਨ ਗੀਤਾ।
ਜੈਸੇ ਮਿਲਤ ਸਿੰਧ ਤਨ ਗੰਗਾ। ਤਯੋ ਮਿਲਿ ਗਈ ਰੁਦ੍ਰ ਕੈ ਸੰਗਾ ॥੨॥
ਜਬ ਤਿਹ ਬਯਾਹਿ ਰੁਦ੍ਰ ਘਰਿ ਆਨਾ। ਨਿਰਖਿ ਜਲੰਧਰ ਤਾਹਿ ਲੁਭਾਨਾ।
ਦੂਤ ਏਕ ਤੱਹ ਦੀਯੋ ਪਠਾਈ। ਲਿਆਉ ਰੁਦ੍ਰ ਤੇ ਨਾਰਿ ਛਿਨਾਈ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਲੰਧਰੁ ਬਾਚ

ਕੈ ਸਿਵ ਨਾਰਿ ਸੰਗਾਰ ਕੈ ਮਮ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਹਿ ਪਠਾਇ।
ਨਾਤਰ ਸੂਲ ਸੰਭਾਰ ਕੇ ਸੰਗਿ ਲਰਹੁ ਮੁਰਿ ਆਇ ॥੪॥

ਚੌਪਈ

ਕਥਾ ਭਈ ਇਹ ਦਿਸ ਇਹ ਭਾਂਤਾ। ਅਰ ਕਹੋ ਬਿਸਨ ਤ੍ਰੀਯਾ ਕੀ ਬਾਤਾ।
ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਿਕ ਦਿਨ ਏਕ ਪਕਾਏ। ਦੈਤ ਸਭਾ ਤੇ ਬਿਸਨੁ ਬੁਲਾਏ ॥੫॥

Chaupai

O Shiva ! We had failed to realize your grandeur and might. You are a great sage and mighty warrior. On hearing this, Shiva became compassionate. He re-united Daksh's head and he was alive again ॥ 48 ॥

Then Shiva contemplated upon God and revived other kings as well. The husbands of all princesses were restored to life. Seeing this, all the saints felt highly pleased ॥ 49 ॥

The widower Shiva was now highly tortured by lust. Shiva suffered a lot on this count. Once when highly upset, Shiva burnt to ashes the god of lust himself. Since then the latter has also been called Anang or bodiless ॥ 50 ॥

Thus concludes the section dealing with the killing of Daksh and the death of Parvati. Eleven chapters conclude

Now begins the discription of Jalandhar incarnation.

May Sri Bhagauti help me

Chaupai

The wife of Shiva, who had burnt herself to death, took rebirth in the house of Himalaya. When her childhood was over and she came of age, she again met Lord Shiva ॥ 1 ॥

Just as Sita is one with Rama, the ideology of the Gita is one with the Vedic one, the Ganga becomes one with the ocean as it reaches there, she met with Shiva in the same manner ॥ 2 ॥

When Shiva brought her to his home after marrying her, a demon, called Jalandhar felt enchanted by her beauty. He sent a messenger with the instruction that he should charm Shiva's wife and bring her here ॥ 3 ॥

Jalandhar's saying :

Dohara

Tell Shiva that he should send his wife, after her make up, to me or failing that he should take up his trident and fight with me ॥ 4 ॥

Chaupai

This episode happened this way. Now I narrate the story of Vishnu's wife as related to it. One day she cooked brinjals. That very day a message arrived from the court of demons inviting Vishnu there ॥ 5 ॥

ਆਇ ਗਯੋ ਤਹ ਨਾਰਦ ਰਿਖਿਬਰ। ਬਿਸਨ ਨਾਰਿ ਕੇ ਧਾਮਿ ਛੁਧਾਤਰ ।
ਬੈਂਗਨ ਨਿਰਖਿ ਅਧਿਕ ਲਲਚਾਯੋ । ਮਾਂਗ ਰਹਿਯੋ ਪਰ ਹਾਥਿ ਨਾਂ ਆਯੋ ॥੬॥
ਨਾਥ ਹੇਤੁ ਮੈ ਭੋਜ ਪਕਾਯੋ । ਮਨੁੱਛ ਪਠੈ ਕਰ ਬਿਸਨੁ ਬੁਲਾਯੋ ।
ਨਾਰਦ ਖਾਇ ਜੂਠ ਹੋਇ ਜੈ ਹੈ । ਪੀਅ ਕੋਪਤਿ ਹਮਰੇ ਪਰ ਹੁਐ ਹੈ ॥੭॥

ਨਾਰਦ ਬਾਚ

ਮਾਂਗ ਥਕਯੋ ਮੁਨਿ ਭੋਜ ਨ ਦੀਆ । ਅਧਿਕ ਰੋਸੁ ਮੁਨਿ ਬਰਿ ਤਬ ਕੀਆ ।
ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਨਾਮ ਰਾਛਸੀ ਬਪੁ ਧਰਿ । ਤ੍ਰੀਆ ਹੁਐ ਬਸੋ ਜਲੰਧਰ ਕੇ ਘਰਿ ॥੮॥
ਦੇਕਰ ਸ੍ਰਾਪ ਜਾਤ ਭਯੋ ਰਿਖਿਬਰ । ਆਵਤ ਭਯੋ ਬਿਸਨ ਤਾ ਕੇ ਘਰਿ ।
ਸੁਨਤ ਸ੍ਰਾਪ ਅਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਪਾਯੋ । ਬਿਹਸ ਬਚਨ ਤ੍ਰੀਯ ਸੰਗਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥੯॥

ਦੋਹਰਾ

ਤ੍ਰੀਯ ਕੀ ਛਾਯਾ ਲੈ ਤਬੈ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਰਚੀ ਬਨਾਇ ।
ਧੂਮ੍ਰਕੇਸ ਦਾਨਵ ਸਦਨਿ ਜਨਮ ਧਰਤ ਭਈ ਜਾਇ ॥੧੦॥

ਚੌਪਈ

ਜੈਸਕ ਰਹਤ ਕਮਲ ਜਲ ਭੀਤਰ । ਪੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬਸੀ ਜਲੰਧਰ ਕੇ ਘਰਿ ।
ਤਿਹ ਨਿਮਿਤ ਜਲੰਧਰ ਅਵਤਾਰਾ । ਧਰ ਹੈ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਮੁਰਾਰਾ ॥੧੧॥
ਕਥਾ ਐਸ ਇਹ ਦਿਸ ਮੋ ਭਈ । ਅਬ ਚਲਿ ਬਾਤ ਰੁਦ੍ਰ ਪਰ ਗਈ ।
ਮਾਂਗੀ ਨਾਰਿ ਨ ਦੀਨੀ ਰੁਦ੍ਰਾ । ਤਾਂ ਤੇ ਕੋਪ ਅਸੁਰ ਪਤਿ ਛੁਦ੍ਰਾ ॥੧੨॥
ਬੱਜੇ ਢੋਲ ਨਫੀਰਿ ਨਗਾਰੇ । ਦੂਹੂੰ ਦਿਸਾ ਡਮਰੂ ਡਮਕਾਰੇ ।
ਮਾਚਤ ਭਯੋ ਲੋਹ ਬਿਕਰਾਰਾ । ਝਮਕਤ ਖੱਗ ਅਦੱਗ ਅਪਾਰਾ ॥੧੩॥
ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਪਰਤ ਸੁਭਟ ਰਣ ਮਾਹੀਂ । ਧੁਕ ਧੁਕ ਉਠਤ ਮਸਾਣ ਤਹਾਂ ਹੀ ।
ਗਜੀ ਰਥੀ ਬਾਜੀ ਪੈਦਲ ਰਣਿ ਜੂਝਿ ਗਿਰੇ ਰਣ ਕੀ ਛਿਤਿ ਅਨਗਣ ॥੧੪॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਬਿਚਰੇ ਰਣਬੀਰ ਸੁਧੀਰ ਕ੍ਰੁਧੰ । ਮੱਚਿਯੋ ਤਿਹ ਦਾਰੁਣ ਭੂਮਿ ਜੁੱਧੰ ।
ਹਹਰੰਤ ਹਯੰ ਗਰਜੰਤ ਗਜੰ । ਸੁਣਿਕੈ ਧੁਨਿ ਸਾਵਣ ਮੇਘ ਲਜੰ ॥੧੫॥
ਬਰਖੈ ਰਣਿ ਬਾਣ ਕਮਾਣ ਖਣੰ । ਤਹ ਘੋਰ ਭਯਾਨਕ ਜੁੱਧ ਜਗੰ ।
ਗਿਰ ਜਾਤ ਭਟੰ ਹਹਰੰਤ ਹਠੀ । ਉਮਗੀ ਰਿਪੁ ਸੈਨ ਕੀਏ ਇਕਠੀ ॥੧੬॥

At that time Narad came to their house. He was highly hungry as he reached there. Seeing the vegetable of brinjals, his desire for food aggravated further. He even asked for it, but got nothing ॥ 6 ॥

(Vishnu's wife said :) I have cooked this food for my husband. I have sent someone to bring him home. If Narad is given food, it might become impure, and her husband will get annoyed at this ॥ 7 ॥

Thus spoke Narad :

Muni Narad got tired of asking food again and again, but nothing was given to him, he felt rather angry. He said : you will take the form of Vrinda and live with Jalandhar as his wife ॥ 8 ॥

Narad muni thus cursed her and went out. At that very moment, Vishnu entered his house. He felt rather pained on learning of the curse. His wife also repeated the same to her husband ॥ 9 ॥

Dohara

Vishnu took the shadow of his wife and transformed it into Vrinda and she took birth on the earth in the house of demon Dhumraketu ॥ 10 ॥

Chaupai

Just as lotus remained in water yet unaffected by it, similarly Vrinda lived in Jalandhar's house. For her, Vishnu also incarnated himself as Jalandhar, thus taking to a uniquely beautiful form ॥ 11 ॥

Thus, the story took this turn. Now the story comes to Shiva. Shiva refused to give over his wife to Jalandhar at which the demon-king felt rather enraged ॥ 12 ॥

On all sides were sounded drums and trumpets were also sounded on both sides. Iron ferociously struck iron and the shine of swords was seen everywhere ॥ 13 ॥

Warriors began to fall down dead in the field. Ghosts and witches got up and ran around. Innumerable soldiers on elephants, chariots, horses and on foot were falling down fighting ॥ 14 ॥

Totak Chhand

The warriors wandered in the field enraged. A furious battle began. Listening to the neighing of horses and cries of elephants even the clouds of rainy season felt ashamed ॥ 15 ॥

In the battle, full use of swords and arrows was made. Thus a furious battle took place in the world. The warriors fall down but they are so valiant that they shout challenges even then. Thus hordes of enemy troops gathered from all sides ॥ 16 ॥

ਚਹੂੰ ਓਰ ਘਿਰਯੋ ਸਰ ਸੋਧਿ ਸਿਵੰ । ਕਰਿ ਕੋਪ ਘਨੋ ਅਸੁਰਾਰ ਇਵੰ ।
ਦੁਹੂੰ ਓਰਨ ਤੇ ਇਮ ਬਾਣ ਬਹੇ । ਨਭ ਅਉਰ ਧਰਾ ਦੋਊ ਛਾਇ ਰਹੇ ॥੧੭॥
ਗਿਰਗੇ ਤਹ ਟੋਪਨ ਟੂਕ ਘਨੇ । ਰਹਗੇ ਜਨੁ ਕਿੰਸਕ ਸ੍ਰੋਣ ਸਨੇ ।
ਰਣ ਹੇਰਿ ਅਗੰਮ ਅਨੂਪ ਹਰੰ । ਜੀਯ ਮੋ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰੰ ॥੧੮॥
ਜੀਯ ਮੋ ਸਿਵ ਦੇਖਿ ਰਹਾ ਚਕ ਕੈ । ਦਲ ਦੈਤਨ ਮੱਧਿ ਪਰਾ ਹੱਕ ਕੈ ।
ਰਣਿ ਸੂਲ ਸੰਭਾਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੰ । ਸੁਣ ਕੈ ਧੁਨਿ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਡਰੰ ॥੧੯॥
ਜੀਵ ਮੋ ਸ਼ਿਵ ਧਯਾਨ ਧਰਾ ਜਬ ਹੀ ਕਲਿ ਕਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਭਏੈ ਤਬ ਹੀ ।
ਕਹਯੋ ਬਿਸਨ ਜਲੰਧਰ ਰੂਪ ਧਰੋ । ਪੁਨਿ ਜਾਇ ਰਿਪੇਸ ਕੋ ਨਾਸ ਕਰੋ ॥੨੦॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਦਈ ਕਾਲ ਆਗਿਆ ਧਰਿਯੋ ਬਿਸਨ ਰੂਪੰ । ਸਜੇ ਸਾਜ ਸਰਬੰ ਬਨਯੋ ਜਾਨ ਭੂਪੰ ।
ਕਰਯੋ ਨਾਥ ਯੌਂ ਆਪ ਨਾਰੰ ਉਧਾਰੰ । ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਸਤੀ ਸੱਤ ਟਾਰੰ ॥੨੧॥
ਤਜਯੋ ਦੇਹਿ ਦੈਤੰ ਭਈ ਬਿਸਨੁ ਨਾਰੰ । ਧਰਯੋ ਦੁਆਦਸਮੋ ਬਿਸਨੁ ਦਈਤਾਵਤਾਰੰ ।
ਪੁਨਰ ਜੁੱਧੁ ਸੱਜਯੋ ਗਹੇ ਸਸਤ੍ਰ ਪਾਣੰ । ਗਿਰੇ ਭੂਮਿ ਮੋ ਸੂਰ ਸੋਭੇ ਬਿਮਾਣੰ ॥੨੨॥
ਮਿਟਯੋ ਸਤਿ ਨਾਰੰ ਕਟਯੋ ਸੈਨ ਸਰਬੰ । ਮਿਟਯੋ ਭੂਪ ਜਾਲੰਧਰੰ ਦੇਹ ਗਰਬੰ ।
ਪੁਨਰ ਜੁਧ ਸੱਜਯੋ ਹਠੇ ਤੇਜ ਹੀਣੰ । ਭਜੇ ਛਾਡ ਕੈ ਸੰਗ ਸਾਥੀ ਅਧੀਣੰ ॥੨੩॥

ਚੌਪਈ

ਦੁਹੂੰ ਜੁੱਧੁ ਕੀਨਾ ਰਣ ਮਾਹੀ । ਤੀਸਰ ਅਵਰੁ ਤਹਾਂ ਕੋ ਨਾਹੀਂ ।
ਕੇਤਕ ਮਾਸ ਮਚਯੋ ਤਹ ਜੁੱਧਾ । ਜਾਲੰਧਰ ਹੁਐ ਸਿਵ ਪੁਰ ਕ੍ਰੁੱਧਾ ॥੨੪॥
ਤਬ ਸਿਵ ਧਿਆਨ ਸਕਤਿ ਕੌ ਧਰਾ । ਤਾਂ ਤੇ ਸਕਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕਰਾ ।
ਤਾ ਤੇ ਭਯੋ ਰੁਦ੍ਰ ਬਲਵਾਨਾ । ਮੰਡਯੋ ਜੁੱਧੁ ਬਹੁਰਿ ਬਿਧਿ ਨ੍ਹਾਨਾ ॥੨੫॥

Surrounded from all sides, Shiva took up his bow. He was highly enraged on the demons. Arrows were shot at such a fast pace from both the sides as the sky got overcast and the earth was covered with shadow ॥ 17 ॥

The helmets fell down in the field just as blood-drenched flowers had fallen. Unfathomable and unparalleled Shiva contemplated upon thus in the field of battle ॥ 18 ॥

Shiva looked into his heart with amazement and then invaded the army of demons. He took hold of the trident and made the attack. Listening to the sound of his blows, both the gods and demons got frigthened ॥ 19 ॥

Totak Chhand

Now Shiva set his mind on God who felt instantly pleased. He decreed Vishnu to take birth as Jalandhar and thus annihilate the enemy king ॥ 20 ॥

Bhujang Prayat Chhand

God decreed and Vishnu transformed himself as Jalandhar. Equipped in all respects, he looked like a king . Vishnu took to this form for the amelioration of his wife. Thus he deflowered Vrinda ॥ 21 ॥

Giving up the form of demoness, she again became Lakshmi, i.e. Vishnu's wife. Thus Vishnu incarnated himself for the twelfth time as Jalandhar demon. Again, the fighting began and the warriors held weapons in hand. Warriors began to fall to ground and they were instantly transported to heaven ॥ 22 ॥

As soon as the maiden was deflowered, the entire army got annihilated. Pride of Jalandhar was also shattered. The determined but majesty-less king continued the fight. All of his companions deserted him in the field ॥ 23 ॥

Chaupai

Both Shiva and Jalandhar clashed in the field. There was no third person. The battle continued for many months. And, Jalandhar felt highly enraged on Shiva ॥ 24 ॥

The Shiva concentrated on Shakti who showered her grace on him. This added to Shiva's might and he engaged in fighting through various ways ॥ 25 ॥

ਉਤ ਹਰਿ ਲਯੋ ਨਾਰਿ ਰਿਪ ਸਤ ਹਰਿ । ਇਤ ਸਿਵ ਭਯੋ ਤੇਜ ਦੇਬੀ ਕਰਿ ।
ਛਿਨ ਮੋ ਕੀਯੋ ਅਸੁਰ ਕੋ ਨਾਸਾ । ਨਿਰਖਿ ਰੀਝ ਭਟ ਰਹੇ ਤਮਾਸਾ ॥੨੬॥
ਜਲੰਧਰੀ ਤਾ ਦਿਨ ਤੇ ਨਾਮਾ । ਜਪਹੁ ਚੰਡਿਕਾ ਕੋ ਸਬ ਜਾਮਾ ।
ਤਾਂ ਤੇ ਹੋਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੀਰਾ । ਜਿਮ ਨ੍ਹਾਏ ਜਲ-ਗੰਗ ਗਹੀਰਾ ॥੨੭॥
ਤਾ ਤੇ ਕਹੀ ਨ ਰੁਦ੍ਰ ਕਹਾਨੀ । ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਕੀ ਚਿੰਤ ਪਛਾਨੀ ।
ਤਾ ਤੇ ਕਥਾ ਥੋਰਿ ਹੀ ਭਾਸੀ । ਨਿਰਖਿ ਭੂਲਿ ਕਬਿ ਕਰੋ ਨ ਹਾਸੀ ॥੨੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਜਲੰਧਰ ਅਵਤਾਰਾ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥੧੨॥

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਅਥ ਬਿਸਨੁ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਮੈਂ ਗਨੋ ਬਿਸਨੁ ਅਵਤਾਰਾ । ਜੈਸਿਕ ਧਰਯੋ ਸਰੂਪ ਮੁਰਾਰਾ ।
ਬਿਆਕੁਲ ਹੋਤਿ ਧਰਨਿ ਜਬ ਭਾਰਾ । ਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਪਹਿ ਕਰਤ ਪੁਕਾਰਾ ॥੧॥
ਅਸੁਰ ਦੇਵਤਨ ਦੇਤਿ ਭਜਾਈ । ਛੀਨ ਲੇਤ ਭੂਅ ਕੀ ਠਕੁਰਾਈ ।
ਕਰਤ ਪੁਕਾਰ ਧਰਣਿ ਭਰਿ ਭਾਰਾ । ਕਾਲਪੁਰਖ ਤਬ ਹੋਤ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ ॥੨॥

ਦੋਹਰਾ

ਸਬ ਦੇਵਨ ਕੋ ਅੰਸ ਲੈ ਤੱਤੁ ਆਪਨ ਠਹਰਾਇ ।
ਬਿਸਨੁ ਰੂਪ ਧਾਰਤ ਤਦਿਨ ਗ੍ਰਿਹਿ ਅਦਿੱਤ ਕੇ ਆਇ ॥੩॥

ਚੌਪਈ

ਆਨਿ ਹਰਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੋ ਭਾਰਾ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਸੁਰਨ ਕਰਤ ਸੰਘਾਰਾ ।
ਭੂਮਿ ਭਾਰ ਹਰਿ ਸੁਰਪੁਰਿ ਜਾਈ । ਕਾਲਪੁਰਖ ਮੋ ਰਹਤ ਸਮਾਈ ॥੪॥
ਸਕਲ ਕਥਾ ਜਉ ਛੋਰਿ ਸੁਨਾਊਂ । ਬਿਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਹਤ ਸ੍ਰਮ ਪਾਊਂ ।
ਤਾ ਤੇ ਥੋਰੀਐ ਕਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸੀ । ਰੋਗ ਸੋਗ ਤੇ ਰਾਖੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਬਿਸਨੁ ਅਵਤਾਰਾ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤ ॥੧੩॥

On the one hand, Vishnu had deflowered the maiden and on the other Shiva became much stronger as a result of the blessing of the goddess. He now killed the demon in an instant. Looking at this sight, everybody felt rather pleased ॥ 26 ॥

All those who worship Chandi know that since that day she is known as Jalandhari as well. (It is said that) remembering her makes one as pure as does bathing in the waters of the Ganga ॥ 27 ॥

I have not narrated the entire story of Shiva as I was afraid it might make the volume bulky. The story has been retold in brief. The poets may not laugh at me on this count ॥ 28 ॥

Thus concludes the account of Jalandhar, the twelfth incarnation of Vishnu

Now begins the discription of Vishnu-incarnation

May Sri Bhagauti Ji help me

Chaupai

Now I count the incarnations of Vishnu as well as tell as to which forms Vishnu took. When the earth gets disquiet with the burden of sins, it expresses its pain before the Timeless Lord ॥ 1 ॥

Chaupai

When the demons cause the gods to flee and usurp from them the suzerainty of earth, the earth burdened with sins makes an appeal and the Lord shows mercy to it ॥ 2 ॥

Dohara

Then taking in the partial essence of all gods and placing Himself primarily therein, Vishnu assumes various forms and takes birth in the house of Aditya ॥ 3 ॥

Chaupai

Thus incarnating Himself, Vishnu unburdens the earth and annihilates the demons in diverse ways. After unburdening the earth, he once again leaves for his heavenly abode and there absorbs himself in the Timeless Lord ॥ 4 ॥

If I narrate all these episodes in deatil, it will be mistaken as an account of Vishnu alone. That is why I narrate the story in brief. O God! protect me from malady and sorrow ॥ 5 ॥

Thus concludes the thirteenth incarnation of Vishnu

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਅਥ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਬਧਨ ਕਥਨੰ

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਹਿ ਮੋ ਕੋਟਿਕ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ।
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਿਤੇ ਰਵਿ ਸਸਿ ਕ੍ਰੋਰ ਜਲੇਸ ॥੧॥

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰਮਿਤ ਬਿਸਨੁ ਤੱਹ ਰਹਤ ਸਮਾਈ । ਸਿੰਧੁ ਬਿੰਧੁ ਜਹ ਗਨਯੋ ਨ ਜਾਈ ।
ਸੇਸਨਾਗਿ ਸੇ ਕੋਟਿਕ ਤਹਾਂ । ਸੋਵਤ ਸੈਨ ਸਰਪ ਕੀ ਜਹਾਂ ॥੨॥
ਸਹੰਸ੍ਰ ਸੀਸ ਤਬ ਧਰ ਤਨ ਜੰਘਾ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਪਾਵ ਕਰ ਸਹੰਸ ਅਭੰਗਾ ।
ਸਹੰਸਰਾਛ ਸੋਭਤ ਹੈਂ ਤਾਕੇ । ਲਛਮੀ ਪਾਂਵ ਪਲੋਸਤ ਵਾ ਕੇ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਮਧੁ ਕੀਟਭ ਕੇ ਬਧ ਨਮਿਤ ਜਾ ਦਿਨ ਜਗਤ ਮੁਰਾਰਿ ।
ਸੁ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਤਾ ਕੋ ਕਹੇ ਚੌਦਸਵੋਂ ਅਵਤਾਰ ॥੪॥

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰਵਣ ਮੈਲ ਤੇ ਅਸੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸਤ । ਚੰਦ ਸੂਰ ਜਨੁ ਦੁਤੀਯ ਪ੍ਰਭਾਸਤ ।
ਮਾਯਾ ਤਜਤ ਬਿਸਨੁ ਕਹੁ ਤਬ ਹੀ । ਕਰਤ ਉਪਾਧਿ ਅਸੁਰ ਮਿਲਿ ਜਬ ਹੀ ॥੫॥
ਤਿਨ ਸੌਂ ਕਰਤ ਬਿਸਨੁ ਘਮਸਾਨਾ । ਬਰਖ ਹਜਾਰ ਪੰਚ ਪਰਮਾਨਾ ।
ਕਾਲਪੁਰਖ ਤਬ ਹੋਤ ਸਹਾਈ । ਦੁਹੂੰਅਨਿ ਹਨਤ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜਾਈ ॥੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਧਾਰਤ ਹੈ ਐਸੋ ਬਿਸਨੁ ਚੌਦਸਵੋਂ ਅਵਤਾਰ ।
ਸੰਤ ਸੰਬੂਹਨਿ ਸੁਖ ਨਮਿਤ ਦਾਨਵ ਦੁਹੂੰ ਸੰਘਾਰਿ ॥੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਬਧਹ ਚਤੁਰਦਸਵੋਂ ਅਵਤਾਰ ਬਿਸਨੁ ਸਮਾਪਤਮ ॥੧੪॥

ਅਰਿਹੰਤ ਦੇਵ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਜਬ ਦਾਨਵ ਕਰਤ ਪਸਾਰਾ । ਤਬ ਤਬ ਬਿਸਨੁ ਕਰਤ ਸੰਘਾਰਾ ।
ਸਕਲ ਅਸੁਰ ਇਕਠੇ ਤਹਾਂ ਭਏ । ਸੁਰਅਰਿ ਗੁਰੁ ਮੰਦਿਰਿ ਚਲਿ ਗਏ ॥੧॥

May Sri Bhagauti Ji help me

Dohara

In the all-pervasive body of the Lord reside millions of Vishnus and Shivas. Millions of Indras, Suns, Moons and Varuns are also present in his body ॥ 1 ॥

Chaupai

Tired with exertion, Vishnu remains occupied with it. As to how many oceans and streams are in His body cannot be counted. There are millions of other Sheshnags where he sleeps making Sheshnag's bed ॥ 2 ॥

He has thousands of heads, bodies and thighs. The indivisible Lord has thousands of hands and feet. He has thousands of eyes and the majesty of each kind falls at his feet ॥ 3 ॥

Dohara

The day Vishnu incarnated himself with the aim of slaying Madhu and Kaitabh demons, the poet Shyam knows him to be the fourteenth incarnation ॥ 4 ॥

Chaupai

The demons were born of the ear-wax and began to be acknowledged as majestic as Sun and Moon. With the order of Timeless Lord when Vishnu discarded *maya* and incarnated himself, the demons began creating much mischief ॥ 5 ॥

Vishnu fought furiously against them for few thousand years. Then the Timeless Lord helped Vishnu and in an enraged mood both the demons were slain ॥ 6 ॥

Dohara

Vishnu takes form as the fourteenth incarnation, and annihilates both these demons so as to provide comfort to the saintly ones ॥ 7 ॥

Thus concludes the (account of) fourteenth incarnation in *Bachitra Natak*

Now begins the account of Arihant Dev

May Sri Bhagauti Ji help me

Chaupai

As the demons spread their sway, Vishnu annihilates them (by taking different forms). Once all the demons got together at one place. Seeing them all the gods and preceptors went to their respective abodes ॥ 1 ॥

ਸਬਹੂੰ ਮਿਲਿ ਅਸ ਕਰਜੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਦਈਤਨ ਕਰਤ ਘਾਤ ਅਸੁਰਾਰਾ।
ਤਾ ਤੇ ਐਸ ਕਰੋ ਕਿਛੁ ਘਾਤਾ। ਜਾ ਤੇ ਬਨੇ ਹਮਾਰੀ ਬਾਤਾ ॥੨॥
ਦਈਤ-ਗੁਰੂ ਇਮ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। ਤੁਮ ਦਾਨਵੋ ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨਾ।
ਵੇ ਮਿਲਿ ਜੱਗ ਕਰਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ। ਕੁਸਲ ਹੋਤ ਤਾ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤਾ ॥੩॥
ਤੁਮ ਹੂੰ ਕਰੋ ਜੱਗ ਆਰੰਭਨ। ਬਿਜੈ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ ਤਾ ਤੇ ਰਨਿ।
ਜੱਗ ਅਰੰਭਜ ਦਾਨਵਨ ਕਰਾ। ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਥਰਹਰਾ ॥੪॥
ਬਿਸਨੁ ਬੋਲ ਕਰਿ ਕਰੋ ਬਿਚਾਰਾ। ਅਬ ਕਛੁ ਕਰੋ ਮੰਤ੍ਰ ਅਸੁਰਾਰਾ।
ਬਿਸਨੁ ਨਵੀਨ-ਕਹਯੋ ਬਪੁ ਧਰਿਹੋ। ਜੱਗ ਬਿਘਨ ਅਸੁਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੋ ।੫॥
ਬਿਸਨੁ ਅਧਿਕ ਕੀਨੋ ਇਸਨਾਨਾ। ਦੀਨੇ ਅਮਿਤ ਦਿਜਨ ਕਹੁ ਦਾਨਾ।
ਮਨ ਮੋ ਕਵਲਾਸ੍ਰਿਜੋ ਗਯਾਨਾ। ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਧਰਜੋ ਧਯਾਨਾ ॥੬॥
ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਬ ਭਏ ਦਇਆਲਾ। ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਹ ਬਚਨ ਰਿਸਾਲਾ।
ਧਰੁ ਅਰਹੰਤ ਦੇਵ ਕੋ ਰੂਪਾ। ਨਾਸ ਕਰੋ ਅਸੁਰਨ ਕੇ ਭੂਪਾ ॥੭॥
ਬਿਸਨੁ ਦੇਵ ਆਗਿਆ ਜਬ ਪਾਈ। ਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਕਰੀ ਬਡਾਈ।
ਭੂਅ ਅਰਹੰਤ ਦੇਵ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਆਨਿ ਅਉਰ ਹੀ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ ॥੮॥
ਜਬ ਅਸੁਰਨ ਕੋ ਭਯੋ ਗੁਰ ਆਈ। ਬਹੁਤਿ ਭਾਂਤਿ ਨਿਜ ਮਤਹਿ ਚਲਾਈ ॥
ਸ੍ਰਾਵਗਮਤ ਉਪਰਾਜਨ ਕੀਆ। ਸੰਤ ਸੰਬੂਹਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਆ ॥੯॥
ਸਬਹੂੰ ਹਾਥਿ ਮੋਚਨਾ ਦੀਏ। ਸਿਖਾ-ਹੀਣ ਦਾਨਵ ਬਹੁ ਕੀਏ।
ਸਿਖਾ ਹੀਣ ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਫੁਰੈ। ਜੋ ਕੋਈ ਜਪੈ ਉਲਟ ਤਿਹ ਪਰੇ ॥੧੦॥
ਬਹੁਰਿ ਜਗ ਕੋ ਕਰਬ ਮਿਟਾਯੋ। ਜੀਅ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਸਬਹੂੰ ਹਟਾਯੋ।
ਬਿਨੁ ਹਿੰਸਾ ਕੀਆ ਜੱਗ ਨ ਹੋਈ। ਤਾ ਤੇ ਜੱਗ ਕਰੇ ਨਾ ਕੋਈ ॥੧੧॥
ਯਾ ਤੇ ਭਯੋ ਜਗਨ ਕੋ ਨਾਸਾ। ਜੋ ਜੀਯ ਹਨੇ ਹੋਇ ਉਪਹਾਸਾ।
ਜੀਆ ਮਰੇ ਬਿਨੁ ਜੱਗ ਨ ਹੋਈ। ਜੱਗ ਕਰੈ ਪਾਵੈ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ॥੧੨॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਦੀਯੋ ਸਭਨ ਉਪਦੇਸਾ। ਜੱਗ ਸਕੈ ਕੋ ਕਰ ਨ ਨਰੇਸਾ।
ਅਪੰਥ ਪੰਥ ਸਬ ਲੋਗਨ ਲਾਯਾ। ਧਰਮ ਕਰਮ ਕੋਊ ਕਰਨ ਨ ਪਾਯਾ ॥੧੩॥

All the demons got together and discussed that Vishnu always kills them. Now they should attack in such a way as our majesty and honour remain in tact ॥ 2 ॥

The guru of demons, Shukracharya, said : "O demons ! you have not comprehended this mystery so far. These gods jointly perform different kids of *yajnas* as a result of which they are always safe" ॥ 3 ॥

"You should also begin performing *yajnas*. You will see that hence victory will be yours." The demons began the *yajna*. Listening to it, the entire kingdom of gods was filled with fear ॥ 4 ॥

All the gods went to Vishnu and said : "O killer of demons ! now make some remedy." Vishnu replied that he will be born in a new body and disturb the *yajna* of demons ॥ 5 ॥

Vishnu bathed at innumerable pilgrimage centres and gave away immense wealth in charity to brahmins. The lotus-born Brahma infused knowledge in Vishnu and the latter set his mind on the Timeless Lord ॥ 6 ॥

Then the Lord showed His grace and addressed His slave Vishnu with sweet words : "O Vishnu ! You take the form of Arihant and annihilate the chiefs of demons ॥ 7 ॥

Vishnu received this decree from Divine and sang His eulogies. Vishnu incarnated himself in this world in the form of Arihant, and the latter started a new *panth* or tradition ॥ 8 ॥

When he became the preceptor of the demons, he started several new faiths. One of these new faiths was Jainism. Thus he provided comfort to all the saints ॥ 9 ॥

He made all hold pluckers in hand and thus made innumerable demons devoid of knowledge. To these demons without knowledge did not recite a *mantra*, one suffered the opposite effect ॥ 10 ॥

Then he put an end to the tradition of holding *yajna*. He made all give up violence towards all beings. Since no *yajna* was possible without sacrifice of an animal, no *yajna* was organized ॥ 11 ॥

Thus *yajnas* were put to an end. Whosoever killed a being was derided. No *yajna* was possible without violence to an animal. Moreover, if one did perform a *yajna*, he achieved nothing ॥ 12 ॥

Thus Arihant preached in such a way as no king could perform a *yajna*. All were put on the wrong path, nobody did any religious deed ॥ 13 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਅੰਨਿ ਅੰਨਿ ਤੇ ਹੋਤੁ ਜਯੋਂ ਘਾਸਿ ਘਾਸਿ ਤੇ ਹੋਇ ।
ਤੈਸੇ ਮਨੁੱਛ ਮਨੁੱਛ ਤੇ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਤਾ ਕੋਇ ॥੧੪॥

ਚੌਪਈ

ਐਸ ਗਿਆਨ ਸਬੂਹਨ ਦ੍ਰਿੜਾਜੋ । ਧਰਮ ਕਰਮ ਕੋਊ ਕਰਨ ਨ ਪਾਯੋ ।
ਇਹ ਬ੍ਰਿਤ ਬੀਚ ਸਭੋ ਚਿਤ ਦੀਨਾ । ਅਸੁਰ ਬੰਸ ਤਾ ਤੇ ਭਯੋ ਛੀਨਾ । ੧੫॥
ਨ੍ਹਾਵਨ ਦੈਂਤ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਈ । ਬਿਨੁ ਇਸਨਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨ ਹੋਈ ।
ਬਿਨੁ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੋਈ ਫੁਰੇ ਨ ਮੰਤ੍ਰਾ । ਨਿਫਲ ਭਏ ਤਾ ਤੇ ਸਭ ਜੰਤ੍ਰਾ ॥੧੬॥
ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਬਰਖ ਕੀਅ ਰਾਜਾ । ਸਬ ਜਗ ਮੋ ਮਤ ਐਸੁਪਰਾਜਾ ।
ਧਰਮ-ਕਰਮ ਸਬ ਹੀ ਮਿਟਿ ਗਯੋ । ਤਾ ਤੇ ਛੀਨ ਅਸੁਰ ਕੁਲ ਭਯੋ ॥੧੭॥
ਦੇਵ ਰਾਇ ਜੀਅ ਮੋ ਭਲੁ ਮਾਨਾ । ਬਡਾ ਕਰਮੁ ਅਬ ਬਿਸਨੁ ਕਰਾਨਾ ।
ਆਨੰਦ ਬਢਾ ਸੋਕ ਮਿਟ ਗਯੋ । ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਬਹੂੰ ਬਧਾਵਾ ਭਯੋ ॥੧੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਸਨ ਐਸ ਉਪਦੇਸ ਦੈ ਸਬ ਹੂੰ ਧਰਮ ਛੁਟਾਇ ।
ਅਮਰਾਵਤਿ ਸੁਰ ਨਗਰ ਮੋ ਬਹੁਰਿ ਬਿਰਾਜਯੋ ਜਾਇ ॥੧੯॥
ਸ੍ਰਾਵਗੇਸ ਕੋ ਰੂਪ ਧਰਿ ਦੈਤ ਕੁਪੰਥ ਸਬ ਡਾਰਿ ।
ਪੰਦ੍ਰਵੋਂ ਅਵਤਾਰ ਇਮ ਧਾਰਤ ਭਯੋ ਮੁਰਾਰਿ ॥੨੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਅਰਹੰਤ ਪੰਦ੍ਰਸਵੋਂ ਅਵਤਾਰ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥੧੫॥

ਅਥ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰਾਵਗ ਮਤ ਸਬ ਹੀ ਜਨ ਲਾਗੇ । ਧਰਮ-ਕਰਮ ਸਬ ਹੀ ਤਜਿ ਭਾਗੇ ।
ਤਜਾਗ ਦਈ ਸਬਹੂੰ ਹਰਿਸੇਵਾ । ਕੋਇ ਨ ਮਾਨਤ ਭੇ ਗੁਰ ਦੇਵਾ ॥੧॥
ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਸਬੈ ਹੁਐ ਗਏ । ਧਰਮ-ਕਰਮ ਸਬ ਹੂੰ ਤਜਿ ਦਏ ।
ਕਾਲਪੁਰਖ ਆਗਯਾ ਤਬ ਦੀਨੀ । ਬਿਸਨੁ ਚੰਦ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ॥੨॥

Dohara

Just as grains are heaped of grains sown, and just as grass cause the growth of further grass, similarly human is born of another human (implying that there was no Creator-God) ॥ 14 ॥

Chaupai

He gave this kind of knowledge to all and consequently no one was doing any religious deeds. All got engrossed in such thinking and thus the demons began getting weak ॥ 15 ॥

Such principles were determined that no one could even bathe, and none could become pious without bathing. Without becoming pious, recitation of *mantras* was not possible. Thus all activities became fruitless ॥ 16 ॥

Thus Arihant ruled for about ten thousand years, and spread his faith throughout the world. Religion became absent from the earth and thus the demons got weakened ॥ 17 ॥

The king Indra liked this very much in his heart that Vishnu had done a very vital job for them. All (of the gods) gave up sorrow and became joyous. Songs of joy began to be sung in all houses ॥ 18 ॥

Dohara

Vishnu, as a result of his preaching, caused all to give up religious activities. Thereafter he again returned to his heavenly abode ॥ 19 ॥

Thus Vishnu incarnated himself for the fifteenth time as the supreme preceptor of Jains and with a view to putting the demons on the wrong track ॥ 20 ॥

Thus concludes the account of the fifteenth incarnation in the *Bachitra Natak*

Now begins the account of King Manu

May Sri Bhagauti Ji help me

Chaupai

The entire populace got converted to Jainism and they all gave up all religious deeds. All of them discarded the service of God, and none had faith in the Timeless Lord ॥ 1 ॥

The saints became unsaintly, and all discarded religious activities. Then God decreed and Vishnu acted as per the command of the Timeless Lord ॥ 2 ॥

ਮਨੁ ਹ੍ਵੈ ਰਾਜ ਵਤਾਰ ਅਵਤਰਾ । ਮਨੁ ਸਿਮਿਰਿਤਹਿੰ ਪ੍ਰਚੁਰ ਜਗਿ ਕਰਾ ।
ਸਕਲ ਕੁਪੰਥੀ ਪੰਥਿ ਚਲਾਏ । ਪਾਪ-ਕਰਮ ਤੇ ਲੋਗ ਹਟਾਏ ॥੩॥
ਰਾਜ-ਅਵਤਾਰ ਭਯੋ ਮਨੁ ਰਾਜਾ । ਸਬ ਹੀ ਸਿਰਜੇ ਧਰਮ ਕੇ ਸਾਜਾ ।
ਪਾਪ ਕਰਾ ਤਾ ਕੋ ਗਹਿ ਮਾਰਾ । ਸਕਲ ਪ੍ਰਜਾ ਕਹੁ ਮਾਰਗਿ ਡਾਰਾ ॥੪॥
ਪਾਪ ਕਰਾ ਜਾ ਹੀ ਤਹ ਮਾਰਸ । ਸਕਲ ਪ੍ਰਜਾ ਕਹੁ ਧਰਮ ਸਿਖਾਰਸ ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਸਬਹੂਨ ਸਿਖਾਰਾ । ਸ੍ਰਾਵਗ ਪੰਥ ਦੂਰ ਕਰਿ ਡਾਰਾ ॥੫॥
ਜੇ ਜੇ ਭਾਜਿ ਦੂਰ ਕਹੁ ਗਏ । ਸ੍ਰਾਵਗ-ਧਰਮ ਸੋਊ ਰਹਿ ਗਏ ।
ਅਉਰ ਪ੍ਰਜਾ ਸਬ ਮਾਰਗਿ ਲਾਈ । ਕੁਪੰਥ ਪੰਥ ਤੇ ਸੁਪੰਥ ਚਲਾਈ ॥੬॥
ਰਾਜ ਅਵਤਾਰ ਭਯੋ ਮਨੁ ਰਾਜਾ । ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਗ ਮੋਂ ਭਲੁ ਸਾਜਾ ।
ਸਕਲ ਕੁਪੰਥੀ ਪੰਥ ਚਲਾਏ । ਪਾਪ ਕਰਮ ਤੇ ਧਰਮ ਲਗਾਏ ॥੭॥

ਦੋਹਰਾ

ਪੰਥ ਕੁਪੰਥੀ ਸਬ ਲਗੇ ਸ੍ਰਾਵਗ ਮਤ ਭਯੋ ਦੂਰ ।
ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਕੋ ਜਗਤ ਮੋਂ ਰਹਿਯੋ ਸੁਜਸੁ ਭਰਪੂਰ ॥੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਗ੍ਰੰਥੇ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਅਵਤਾਰ ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥੧੬॥

ਅਥ ਧਨੰਤਰ ਬੇਦ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਚੌਪਈ

ਸਭ ਧਨਵੰਤ ਭਏ ਜਗ ਲੋਗਾ । ਏਕੁ ਨ ਰਹਾ ਤਿਨੋ ਤਨਿ ਸੋਗਾ ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਭੱਛਤ ਪਕਵਾਨਾ । ਉਪਜਤ ਰੋਗ ਦੇਹ ਤਿਨ ਨਾਨਾ ॥੧॥
ਰੋਗਾਕੁਲ ਸਬ ਹੀ ਭਏ ਲੋਗਾ । ਉਪਜਾ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਸੋਗਾ ।
ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੀ ਕਰੀ ਬਡਾਈ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਤਿਨ ਪਰ ਹਰਿਰਾਈ ॥੨॥
ਬਿਸਨ ਚੰਦ ਕੋ ਕਹਾ ਬੁਲਾਈ । ਧਰੁ ਅਵਤਾਰ ਧਨੰਤਰ ਜਾਈ ।
ਆਯੁਰਬੇਦ ਕੋ ਕਰੋ ਪ੍ਰਕਾਸਾ । ਰੋਗ ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ ਕਰੀਯਹੁ ਨਾਸਾ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂ ਤੇ ਦੇਵ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁਐ ਮਧਯੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰਹਿ ਜਾਇ ।
ਰੋਗ ਬਿਨਾਸਨ ਪ੍ਰਜਾ ਹਿਤ ਕਢਯੋ ਧਨੰਤਰ ਰਾਇ ॥੪॥

Vishnu incarnated himself in the form of King Manu. He preached *Manusmriti* throughout the world. All those who had gone astray were brought back to the right track. Thus he freed them of all their sins ॥ 3 ॥
Vishnu incarnated himself in the form of King Manu and graced again all religious deeds. He who sinned was killed. Thus, the king did the good deed of bringing the entire mankind on the right track ॥ 4 ॥
The sinner was instantly killed. The entire populace was given the education of remembering Divine Name and of giving in charity. Thus the king made people discard Jainism ॥ 5 ॥
Only those who fled away from Manu's kingdom could keep their Jain faith. The others followed the path of righteousness. They discarded the wrong track and followed the path of religion. ॥ 6 ॥
King Manu was Vishnu's incarnation, and he popularized the deeds of religion throughout the world. All those who had gone astray were brought back to the right path. Those freed from sins were put on the path of religion ॥ 7 ॥

Dohara

Those going astray returned to the right path and thus Jainism got away from the masses. For this job done, King Manu received eulogies throughout the world ॥ 8 ॥

Thus concludes (the account of) the sixteenth incarnation of Vishnu

Now begins the narrative of Dhanvantri Vaid

May Sri Bhagauti Ji help me.

Chaupai

All people of the world became rich and they had no stress or strain on their body or mind. They relished varied recipes in consequence of which numerous maladies were born in their bodies ॥ 1 ॥
All mankind was disquiet with these maladies. They all sang eulogies of God and He showered his grace on all ॥ 2 ॥
Timeless One summoned Vishnu and ordered him to take birth in the form of Dhanvantri (*Vaid*). He was also told to spread the knowledge of Ayurveda and annihilate the maladies of the people ॥ 3 ॥

Dohara

Then all gods got together. They churned the ocean. They got Dhanvantri from the ocean for the welfare of mankind and for the remedy of their maladies ॥ 4 ॥

ਚੌਪਈ

ਆਯੁਰਬੇਦ ਤਿਨਿ ਕੀਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸਾ । ਜਗ ਕੇ ਰੋਗ ਕਰੇ ਸਬ ਨਾਸਾ ।
ਬਈਦਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹੁ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਵਾ । ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਅਉਖਧੀ ਬਤਾਵਾ ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਰੋਗ ਰਹਤ ਕਰਿ ਅਉਖਧੀ ਸਬ ਹੀ ਕਰਯੋ ਜਹਾਨ ।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਤੱਛਕਿ ਹਨਿਯੋ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੀਯੋ ਪਯਾਨ ॥੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਧਨੰਤ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਸਤਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥੧੭॥

ਅਥ ਸੂਰਜ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਚੌਪਈ

ਬਹੁਰਿ ਬਢੇ ਦਿੱਤਿ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੁਲਿ ਬਲਿ । ਅਰਿ ਅਨੇਕ ਜੀਤੇ ਜਿਨ ਜਲਿ ਥਲਿ ।
ਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਾਈ । ਰਵਿ ਅਵਤਾਰ ਧਰਯੋ ਹਰਿਰਾਈ ॥੧॥
ਜੇ ਜੇ ਹੋਤ ਅਸੁਰ ਬਲਵਾਨਾ । ਰਵਿ ਮਾਰਤ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਨ੍ਹਾਨਾ ।
ਅੰਧਕਾਰ ਧਰਨੀ ਤੇ ਹਰੇ । ਪ੍ਰਜਾ ਕਾਜ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਉਠਿ ਪਰੇ ॥੨॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਬਿਸਾਰਿ ਆਲਸੰ ਸਬੈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਲੋਗ ਜਾਗਹੀਂ ।
ਅਨੰਤਿ ਜਾਪ ਕੋ ਜਪੈਂ ਬਿਅੰਤ ਧਯਾਨ ਪਾਗਹੀਂ ।
ਦੁਰੰਤ ਕਰਮ ਕੋ ਕਰੈਂ ਅਥਾਪ ਥਾਪ ਥਾਪਹੀਂ ।
ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਸੰਧਿਯਾਨ ਕੈ ਅਜਾਪ ਜਾਪ ਜਾਪਹੀਂ ॥੩॥
ਸੁ ਦੇਵ ਕਰਮ ਆਦਿ ਲੈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਜਾਗ ਕੈ ਕਰੈਂ ।
ਸੁ ਜੱਗ ਧੂਪ ਦੀਪ ਹੋਮ ਬੇਦ ਬਿਯਾਕਰਨ ਰਰੈਂ।
ਸੁ ਪਿਤ੍ਰਕਰਮ ਹੈਂ ਜਿਤੇ ਸੋ ਬ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰੈਂ ।
ਸੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਉਚਰੰ ਸੁ ਧਰਮ ਧਯਾਨ ਕੋ ਧਰੈਂ ॥੪॥

ਅਰਧ ਨਿਰਾਜ ਛੰਦ

ਸੁ ਧੂਮ ਧੂਮ ਧੂਮ ਹੀਂ । ਕਰੰਤ ਸੈਨ ਭੂਮਿ ਹੀਂ ।
ਬਿਅੰਤਿ ਧਯਾਂਨ ਧਯਾਵਹੀਂ । ਦੁਰੰਤ ਠਉਰ ਪਾਵਹੀਂ ॥੫॥

Chaupai

He popularized Ayurveda and annihilated all diseases from the world. He brought Ayurvedic texts to light, put them before people and made mention of different kinds of medicines ॥ 5 ॥

Dohara

Providing medicine to the entire mankind, he made the world disease-free. With the passage of time and after having been bitten by a snake, he returned to his heavenly abode ॥ 6 ॥

Thus concludes (the account of) the seventeenth incarnation of Dhanvantri Vaid

Now begins the account of Suraj (Sun).

May Sri Bhagauti Ji help me.

Chaupai

The power of demons, sons of Diti, increased very much and they trampled under their feet many enemies on earth and water. Following the directive of Timeless Lord, Vishnu incarnated himself as Sun ॥ 1 ॥

Whenever the demons got powerful, Sun killed them in various ways. Sun eradicated darkness from earth and would wander hither and thither so as to provide comfort to the people ॥ 2 ॥

Naraj Chhand

Looking at Sun, people would give up their lethargy and wake up early morning. They would concentrate on all-pervasive God and variously remembered His name. Performing difficult deeds, they would place in their hearts the Lord who otherwise cannot be put up anywhere. They would also recite Gayatri *mantras* in the evening ॥ 3 ॥

All the people recited Divine Name in the morning and did noble deeds. They performed *yajnas, havan, hom,* etc, besides discoursing on the Vedas and their grammar. They would also perform as per their capability duties towards their ancestors. They would also recite Shastras and Smritis and perform religious deeds ॥ 4 ॥

Ardh Naraj Chhand

Smoke arising from *yajnas* was seen all around. Everybody slept on earth. People concentrated on God in diverse ways and realized the far-off places ॥ 5 ॥

ਨਾਰਾਜ ਛੰਦ

ਅਨੰਤ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਰੈਂ । ਸੁਜੋਗ ਜਾਪਨਾ ਕਰੈਂ ।
ਨ੍ਰਿਬਾਨ ਪੁਰੁਖ ਧਯਾਵਹੀਂ । ਬਿਮਾਨ ਅੰਤਿ ਪਾਵਹੀਂ ॥੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਇਮ ਬੀਤਯੋ ਕਰਤ ਧਰਮੁ ਅਰੁ ਦਾਨ ।
ਬਹੁਰਿ ਅਸੁਰ ਬਢਿਯੋ ਪ੍ਰਬਲ ਦੀਰਘੁ ਕਾਇ ਦੁਤਿਮਾਨ ॥੭॥

ਚੌਪਈ

ਬਾਣ ਪ੍ਰਜੰਤ ਬਢਤ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਤਨ । ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਘਾਤ ਕਰਤ ਦਿਜ ਦੇਵਨ ।
ਦੀਰਘੁ ਕਾਇ ਐਸੋ ਰਿਪੁ ਭਯੋ । ਰਵਿ ਰਥਿ ਹਟਕ ਚਲਨ ਤੇ ਗਯੋ ॥੮॥

ਅੜਿਲ

ਹਟਕ ਚਲਤ ਰਥੁ ਭਯੋ ਭਾਨ ਕੋਪਯੋ ਤਬੈ ।
ਅਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਲੈ ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਲੈ ਦਲ ਸਬੈ ।
ਮੰਡਯੋ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਾਂ ਰਣ ਜਾਇ ਕੈ ।
ਹੋ ਨਿਰਖ ਦੇਵ ਅਰੁ ਦੈਤ ਰਹੇ ਉਰਝਾਇ ਕੈ ॥੯॥
ਗਹਿ ਗਹਿ ਪਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਦੁਬੱਹੀਯਾ ਰਣਿ ਭਿਰੇ ।
ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੁਐ ਗਿਰੇ ਨ ਪਗ ਪਾਛੇ ਫਿਰੇ ।
ਅੰਗਨਿ ਸੋਭੇ ਘਾਇ ਪ੍ਰਭਾ ਅਤਿ ਹੀ ਬਢੇ ।
ਹੋ ਬਸਤ੍ਰ ਮਲੋ ਛਿਟਕਾਇ ਜਨੇਤੀ ਸੇ ਚਢੇ ॥੧੦॥

ਅਨੁਭਵ ਛੰਦ

ਅਨਹਦ ਬੱਜੇ । ਧੁਨਿ-ਘਣ ਲੱਜੇ । ਘਣਹਣ ਘੋਰੰ । ਜਣ ਬਣ ਮੋਰੰ ॥੧੧॥

ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਛੰਦ

ਢਲ ਹਲ ਢਾਲੰ । ਜਿਮ ਗੁਲ ਲਾਲੰ । ਖੜਬੜ ਬੀਰੰ । ਤੜ ਸੜ ਤੀਰੰ ॥੧੨॥
ਰੁਣ ਝੁਣ ਬਾਜੇ । ਜਣੁ ਘਣ ਗਾਜੇ । ਢੰਮਕ ਢੋਲੰ । ਖੜਬੜ ਖੋਲੰ ॥੧੩॥
ਥਰਹਰ ਕੰਪੈ । ਹਰਿ ਹਰਿ ਜੰਪੈ । ਰਣ ਰੰਗ ਰੱਤੇ । ਜਣੁ ਗਣ ਮੱਤੇ ॥੧੪॥
ਥਰਕਤ ਸੂਰੰ । ਨਿਰਖਤ ਹੂਰੰ । ਸਰਬਰ ਛੁਟੇ । ਕਟਿ ਭਟ ਲਿਟੇ ॥੧੫॥

Reciting *mantras* of innumerable kinds, people performed yogic exercise and meditations. They concentrated on the Immaculate Being and ultimately achieved the *biman,* the heavenly vehicle (to reach heaven) ॥ 6 ॥

Dohara

Thus a long time passed by performing rigtheousness and giving charity. Then appeared on the scene a demon, huge-bodied, powerful and majestic ॥ 7 ॥

Chaupai

His body increased by one arrow (about one yard) daily and he killed gods and brahmins day and night. With the birth of such a huge-bodied animal even the chariot of Sun hesitated to move ॥ 8 ॥

Aril

When the chariot came to a halt, Sun got highly enraged and moved ahead arming himself and taking his army along. He began the battle in various ways, looking at which both the gods and demons were at a loss ॥ 9 ॥

Taking swords in hand. people from both sides entered the field of battle and clashed. They began falling down in pieces but they refused to retract. The wounds caused on their bodies added to their glamour and they looked like members of a marriage party showing their (coloured) clothes ॥ 10 ॥

Anubhav Chhand

The clouds felt ashamed listening to the beating of drums.The armies moved ahead from all directions like the oncoming clouds. It seemed as if a huge horde of peacocks had gathered in the forest ॥ 11 ॥

Madhur Dhun Chhand

The shine of the shields looks like red roses. The rustle of the moving soldiers and the sound of the arrows shot were also heard ॥ 12 ॥

The sound like the thunder of clouds is heard in the field of battle. The sound of the beating drums and the empty quivers is also heard ॥ 13 ॥

The warriors' bodies vibrate, and they think of God seeing the ferocity of battle. All are engrossed in the battle and they are dyed in the hue of battle ॥ 14 ॥

The warriors move hither and thither, and the fairies look at them with intent. The warriors make supreme sacrificies. They become headless and breathe their last ॥ 15 ॥

ਚਮਕਤ ਬਾਣੰ । ਫੁਰਹ ਨਿਸਾਣੰ । ਚਟ ਪਟ ਜੂਟੇ । ਅਰਿ ਉਰ ਫੂਟੇ ॥੧੬॥
ਨਰ ਬਰ ਗੱਜੇ । ਸਰ ਬਰ ਸੱਜੇ । ਸਿਲੱਹ ਸੰਜੋਯੰ । ਸੁਰ ਪੁਰ ਪੋਯੰ ॥੧੭॥
ਸਰਬਰ ਛੂਟੇ । ਅਰ ਉਰਿ ਫੂਟੇ । ਚਟ ਪਟ ਚਰਮੰ । ਫਟ ਫੁਟ ਬਰਮੰ ॥੧੮॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਦਿਨੇਸ ਬਾਣ ਪਾਨਿ ਲੈ ਰਿਪੇਸ ਤਾਕਿ ਧਾਈਯੰ ।
ਅਨੰਤ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰਧੁ ਸੁਧੁ ਭੂਮਿ ਮੈ ਮਚਾਈਯੰ ।
ਕਿਤੇਕ ਭਾਜਿ ਚਾਲੀਯੰ ਸੁਰੇਸ ਲੋਗ ਕੋ ਗਏ ।
ਨਿਸੰਤ ਜੀਤ ਜੀਤ ਕੈ ਅਨੰਤ ਸੂਰਮਾ ਲਏ ॥੧੯॥
ਸਿਮਟ ਸੇਲ ਸਾਮੁਹੇ ਸਰੱਕ ਸੂਰ ਝਾੜਹੀਂ ।
ਬਬੱਕ ਬਾਧ ਜਯੋਂ ਬਲੀ ਹਲਕ ਹਾਕ ਮਾਰਹੀਂ ।
ਅਭੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹ੍ਵੈ ਉਤੰਗ ਜੰਗ ਮੋ ਗਿਰੇ ।
ਸੁਰੰਗ ਸੂਰਮਾ ਸਬੈ ਨਿਸੰਗ ਜਾਨ ਕੈ ਅਰੈ ॥੨੦॥

ਅਰਧ ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਨਵੰ ਨਿਸਾਣ ਬਾਜੀਯੰ । ਘਟਾ ਘਮੰਡ ਲਾਜੀਯੰ ।
ਤਬੱਲ ਤੁੰਦਰੰ ਬਜੇ । ਸੁਣੰਤ ਸੂਰਮਾ ਗਜੇ ॥੨੧॥
ਸੁ ਜੂਝਿ ਜੂਝਿ ਕੇ ਪਰੈਂ । ਸੁਰੇਸ ਲੋਗ ਬਿੱਚਰੈਂ ।
ਚੜ੍ਹੇ ਬਿਵਾਨ ਸੋਭਹੀਂ । ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਲੋਭਹੀਂ ॥੨੨॥

ਬੇਲੀ ਬਿੰਦ੍ਰਮ ਛੰਦ

ਡਹ ਡਹ ਸੁ ਡਾਮਰ ਡੰਕਣੀ । ਕਹ ਕਹ ਸੁ ਕੂਕਤ ਜੋਗਣੀ ।
ਝਮ ਝਮਕ ਸਾਂਗ ਝਮੱਕੀਯੰ । ਰਣਿ ਗਾਜ ਬਾਜ ਉਥੱਕੀਯੰ ॥੨੩॥
ਢਮ ਢਮਕ ਢੋਲ ਢਮੱਕੀਯੰ । ਝਲ ਝਲਕ ਤੇਗ ਝਲੱਕੀਯੰ ।
ਜਟ ਛੋਰਿ ਰੁਦ੍ਰ ਤਹ ਨੱਚੀਯੰ । ਬਿਕ੍ਰਾਰ ਮਾਰ ਜਹ ਮੱਚੀਯੰ ॥੨੪॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਉਥਕੇ ਬੀਰਣ ਬਾਜ ਬਰੰ । ਝਮਕੀ ਘਣ ਬਿੱਜੁ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਰੰ ।
ਲਹਕੇ ਰਣ ਧੀਰਣ ਬਾਣ ਉਰੰ । ਰੰਗ ਸ੍ਰੋਣਤ ਰੱਤ ਕਢੇ ਦੁਸਰੰ ॥੨੫॥
ਫਰਹੰਤ ਧੁਜਾ, ਥਹਰੰਤ ਭਟੰ । ਨਿਰਖੰਤ ਲਜੀ ਛਬਿ ਸਿਯਾਮ ਘਟੰ ।
ਚਮਕੰਤ ਸੁ ਬਾਣ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਰਣੰ । ਜਿਮ ਕਉਧਿਤ ਸਾਵਣ ਬਿੱਜੁ ਘਣੰ ॥੨੬॥

The arrows shine and flags flutter. Warriors gather in front of one another. Blood flows out of the wounds on their chests ॥ 16 ॥

Armed with arrows, the warriors roar about. They have put on armours and are ready to leave for heaven ॥ 17 ॥

As soon as the five arrows are shot, the chest of the enemy is pierced through. The shields are getting broken and the armours torn ॥ 18 ॥

Naraj Chhand

Sun, with arrow in hand, moved towards the huge-bodied demon. In an enraged state, he began a ferocious battle. Many people fled to seek shelter with the gods. Sun, the eradicator of darkness, overcame many an enemy ॥ 19 ॥

Warriors come face to face, get hold of the spear and attack. They roar like the lion and challenge the opponent. The well-proportioned limbs fall down in the battlefield. Handsome and brave soldiers face the enemy fearlessly ॥ 20 ॥

Ardh Naraj Chhand

The clouds get ashamed at the loud sound of the drums. The drums are beaten and hearing their sound, the warriors roar about ॥ 21 ॥

The gods and their kings move about the field as they fight ferociously. They move about aboard their *bimans* (Celestial vehicles) and both gods and demons feel enchanted looking at them ॥ 22 ॥

Beli Bindram Chhand

The sound of the witches and the cries of *yoginis* is heard. The spears shine brightly and the elephants and horses jump about in the field of battle ॥ 23 ॥

The beating of drums is heard and the shine of swords dazzles. Shiva, with loose hair, dances there, too. A ferocious battle goes on there ॥ 24 ॥

Totak Chhand

In the field. the beautiful horses of warriors jumped about. Swords in the hands of warriors shine like lightning in the clouds. Arrows pierced the chests of warriors are seen. Thus they shed blood of each other ॥ 25 ॥

Flags flutter and the soldiers seem to have got frigthened. The shine of swords and arrows puts to shame even the lightning in dark clouds. The entire scene looks as if it ligthened in the dark clouds of the rainy season ॥ 26 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਥਾ ਬ੍ਰਿਧਿ ਤੇ ਮੈ ਡਰੋਂ ਕਹਾ ਕਰੋਂ ਬਖਯਾਨ ।
ਨਿਸਾਹੰਤ ਅਸੁਰੇਸ ਸੋ ਸਰ ਤੇ ਭਯੋ ਨਿਦਾਨ ॥੨੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਸੂਰਜ ਅਸਟਦਸਮੋ ਅਵਤਾਰ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥੧੮॥

ਅਥ ਚੰਦ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਦੋਧਕ ਛੰਦ

ਫੇਰਿ ਗਨੋ ਨਿਸਰਾਜ ਬਿਚਾਰਾ । ਜੈਸ ਧਰਯੋ ਅਵਤਾਰ ਮੁਰਾਰਾ ।
ਬਾਤ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਊਂ । ਜਾ ਤੇ ਕਵਿਕੁਲ ਸਰਬ ਰਿਝਾਊਂ ॥੧॥
ਨੈਕ ਕ੍ਰਿਸਾ ਕਹੂੰ ਠਉਰ ਨ ਹੋਈ । ਭੂਖਨ ਲੋਗ ਮਰੈ ਸਭ ਕੋਈ ।
ਅੰਧਿ ਨਿਸਾ ਦਿਨ ਭਾਨੁ ਜਰਾਵੈ । ਤਾਤੇ ਕ੍ਰਿਸ ਕਹੂੰ ਹੋਨ ਨ ਪਾਵੈ ॥੨॥
ਲੋਗ ਸਬੈ ਇਹ ਤੇ ਅਕੁਲਾਨੇ । ਭਾਜਿ ਚਲੇ ਜਿਮ ਪਾਤ ਪੁਰਾਨੇ ।
ਭਾਂਤ ਹੀ ਭਾਂਤ ਕਰੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ । ਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਭਏ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥੩॥
ਨਾਰਿ ਨ ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਨਾਥੰ । ਲੀਨੇ ਹੀ ਰੋਸੁ ਫਿਰੈਂ ਜੀਅ ਸਾਥੰ ।
ਕਾਮਿਨਿ ਕਾਮੁ ਕਹੂੰ ਨ ਸੰਤਾਵੈ । ਕਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋਊ ਕਾਮ ਨ ਭਾਵੈ ॥੪॥

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਪੂਜੇ ਨ ਕੋ ਤ੍ਰੀਯਾ ਨਾਥ । ਐਠੀ ਫਿਰੈ ਜੀਅ ਸਾਥ ।
ਦੁਖਵੈ ਨ ਤਿਨ ਕਹੁ ਕਾਮ । ਤਾ ਤੇ ਨ ਬਿਨਵਤ ਬਾਮ ॥੫॥
ਕਰ ਹੈ ਨ ਪਤਿ ਕੀ ਸੇਵ । ਪੂਜੈਂ ਨ ਗੁਰ ਗੁਰਦੇਵ ।
ਧਰਹੈਂ ਨ ਹਰਿ ਕੋ ਧਯਾਨ । ਕਰਿ ਹੈਂ ਨ ਨਿਤ ਇਸਨਾਨ ॥੬॥
ਤਬ ਕਾਲਪੁਰਖ ਬੁਲਾਇ । ਬਿਸਨੈ ਕਹਯੋ ਸਮਝਾਇ ।
ਸਸਿ ਕੋ ਧਰਹੁ ਅਵਤਾਰ । ਨਹੀਂ ਆਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰ॥੭॥
ਤਬ ਬਿਸਨੁ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ । ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਕਹੀ ਬਨਾਇ ।
ਧਰਿ ਹੌਂ ਦਿਨਾਂਤ ਵਤਾਰ । ਜਿਤ ਹੋਇ ਜਗਤ ਕੁਮਾਰ ॥੮॥
ਤਬ ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਮੁਰਾਰਿ । ਧਰਿਯੋ ਸੁ ਚੰਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ।
ਤਨ ਕੈ ਮਦਨ ਕੋ ਬਾਨ । ਮਾਰਿਯੋ ਤ੍ਰੀਯਨ ਕਹੁ ਤਾਨਿ ॥੯॥
ਤਾਂਤੇ ਭਈ ਤ੍ਰੀਯ ਦੀਨ । ਸਬ ਗਰਬ ਹੁਐ ਗਯੋ ਛੀਨ ।
ਲਾਗੀ ਕਰਨ ਪਤਿ ਸੇਵ । ਯਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਭਏ ਦੇਵ ॥੧੦॥

Dohara

How long can I go apprehending the narrative to become rather lengthy. Ultimately, an arrow from Sun caused death of that demon ॥ 27 ॥

Thus concludes the (account of the) eigtheenth incarnation Sun in the *Bachitra Natak*

Now begins the account of Moon

May Sri Bhagauti Ji help me

Dodhak Chhand

Now I think of another incarnation Moon, as to how Vishnu incarnated himself as Moon. I narrate a hoary story listening to which all the poets will be pleased ॥ 1 ॥

At that time there was no cultivation at all and people died of hunger. The nights were pitch darkness and the Sun was burning hot during the days. Consequently, nothing grew anywhere ॥ 2 ॥

As a result of this, all beings were upset, and were dying the way old leaves do. All performed worship and service in various ways which pleased the Timeless Lord ॥ 3 ॥

The wife would not (at that time) serve her husband and was ever displeased with him. Women were never pricked by lust, and in the absence of any desire for sex the entire process of procreation came to a stop ॥ 4 ॥

Tomar Chhand

No wife worshipped her spouse, rather she was full of pride in herself. She had no suffering, nor was she ever desirous of sex. Consequently, she lacked the sense of humility ॥ 5 ॥

She served neither her husband nor the spiritual preceptors. They did not meditate on God, nor did they bathe daily ॥ 6 ॥

Then the Timeless Lord summoned Vishnu and advised him thus: You incarnate yourself as Moon without bringing any second thought to mind ॥ 7 ॥

Vishnu bowed his head and said with folded hands: I incarnate as Moon so that beauty increases in the world ॥ 8 ॥

Then the highly majestic Vishnu took the form of Moon and he shot arrows of lust on women ॥ 9 ॥

As a result of this,women became humble by nature. Their ego was gone. They again started serving their spouses. Consequently, all gods also got pleased ॥ 10 ॥

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਬਹੁ ਕ੍ਰਿਸਾ ਲਾਗੀ ਹੋਨ। ਲਖਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਕੀ ਜੋਨ।
ਸਬ ਭਏ ਸਿੱਧ ਬਿਚਾਰ। ਇਮ ਭਯੋ ਚੰਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ॥੧੧॥

ਚੌਪਈ

ਇਮ ਹਰਿ ਧਰਾ ਚੰਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰਾ। ਬਢਿਯੋ ਗਰਬ ਲਹਿ ਰੂਪ ਅਪਾਰਾ।
ਆਨ ਕਿਸ ਕਹੁ ਚਿੱਤਿ ਨ ਲਿਆਯੋ। ਤਾ ਤੇ ਤਾਹਿ ਕਲੰਕ ਲਗਾਯੋ ॥੧੨॥
ਭਜਤ ਭਯੋ ਅੰਗਿਰ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਕੀਯ ਮੁਨਿ ਰੋਸ ਅਪਾਰਾ।
ਕ੍ਰਿਸਨਾਰਜੁਨ ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ ਚਲਾਯੋ। ਤਿਹ ਕਰਿ ਤਾਹਿ ਕਲੰਕ ਲਗਾਯੋ ॥੧੩॥
ਸ੍ਰਾਪ ਲਗਯੋ ਤਾਂ ਕੋ ਮੁਨਿ ਸੰਦਾ। ਘਟਤ ਬਢਤ ਤਾ ਦਿਨ ਤੇ ਚੰਦਾ।
ਲਜਿਤ ਅਧਿਕ ਹਿਰਦੇ ਮੋ ਭਯੋ। ਗਰਬ ਅਖਰਬ ਦੂਰ ਹੁਐ ਗਯੋ ॥੧੪॥
ਤਪਸਾ ਕਰੀ ਬਹੁਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪੁਨਿ ਭਯੋ ਦਿਆਲਾ।
ਛਈ ਰੋਗ ਤਹ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸਾ। ਭਯੋ ਸੂਰ ਤੇ ਊਚ ਨਿਵਾਸਾ ॥੧੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚੰਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਉੱਨੀਸਵੋਂ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥੧੯॥

Seeing the moon, the work of cultivation went on in full swing. All the deeds under consideration came to fruition. Thus was moon, the Vishnu-incarnate, born ॥ 11 ॥

Chaupai

Thus Vishnu incarnated himself as Moon, but he also became proud of his beauty. He also stopped reflecting on anyone else. Consequently, he also got a slur ॥ 12 ॥

He got infatuated with the wife of Gautam *rishi* which made the *rishi* enraged. He attacked him with his deer-skin which caused a slur on him ॥ 13 ॥

He suffered the *rishi's* curse as a result of which he daily increases or decreases. This process made him rather shameful and all its ego got shattered ॥ 14 ॥

Then he again meditated for a long time as a result of which Lord was again pleased with him. His malady was gone and as a result of Divine grace he got a place in sky higher than even sun

Thus concludes the (account of the) nineteenth incarnation, moon.

ੴ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ

ਅਥ ਬੀਸਵਾਂ **ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ** ਕਥਨੰ

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਮੈ ਕਹੌਂ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰਾ। ਜੈਸਿ ਜਗਤ ਮੋ ਕਰਾ ਪਸਾਰਾ।
ਬਹੁਤੁ ਕਾਲ ਬੀਤਤ ਭਯੋ ਜਬੈ। ਅਸੁਰਨ ਬੰਸ ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ ਤਬੈ ॥੧॥
ਅਸੁਰ ਲਗੇ ਬਹੁ ਕਰੈ ਬਿਖਾਧਾ। ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਤਿਨੈ ਤਨਿਕ ਮੈ ਸਾਧਾ।
ਸਕਲ ਦੇਵ ਇਕਠੇ ਤਬ ਭਏ। ਛੀਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਜਹ ਥੇ ਤਹਿਂ ਗਏ ॥੨॥
ਬਹੁ ਚਿਰ ਬਸਤ ਭਏ ਤਿਹ ਠਾਮਾ। ਬਿਸਨੁ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਿਹ ਨਾਮਾ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੀ ਦੁਖਤ ਪੁਕਾਰਤ। ਕਾਨ ਪਰੀ ਕਲ ਕੇ ਧੁਨਿ ਆਰਤ ॥੩॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਬਿਸਨਾਦਿਕ ਦੇਵ ਲਖੇ ਬਿਮਨੰ। ਮ੍ਰਿਦੁਹਾਸ ਕਰੀ ਕਰਿ ਕਾਲਿ ਧੁਨੰ।
ਅਵਤਾਰ ਧਰੋ ਰਘੁਨਾਥ ਹਰੰ। ਚਿਰੁ ਰਾਜੁ ਕਰੋ ਸੁਖ ਸੋ ਅਵਧੰ ॥੪॥
ਬਿਸਨੈਸ ਧੁਨੰ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮੁਖੰ। ਅਬ ਸੁੱਧ ਚਲੀ ਰਘੁਬੰਸ ਕਥੰ।
ਜੁ ਪੈ ਛਰਿ ਕਥਾ ਕਵਿ ਯਾਹਿ ਰਚੈ। ਇਨ ਬਾਤਨ ਕੋ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬਚੈ ॥੫॥
ਤਿਹ ਤੇ ਕਹੀ ਥੋਰੀਐ ਬੀਨ ਕਥਾ। ਬਲਿ ਤ੍ਰੈ ਉਪਜੀ ਬੁੱਧਿ ਮੱਧਿ ਜਥਾ।
ਜਹ ਭੂਲਿ ਭਈ ਹਮ ਤੇ ਲਹੀਯੋ। ਸੁ ਕਬੋ ਤਹ ਅਛ੍ਰ ਬਨਾ ਕਹੀਯੋ ॥੬॥
ਰਘੁਰਾਜ ਭਯੋ ਰਘੁਬੰਸ ਮਣੰ। ਜਿਹ ਰਾਜ ਕਰਯੋ ਪੁਰਿ ਅਉਧ ਘਣੰ।
ਸੋਊ ਕਾਲਿ ਜਿਣਯੋ ਨ੍ਰਿਪਰਾਜ ਜਬੰ। ਭੂਅ ਰਾਜ ਕਰਯੋ ਅਜ ਰਾਜ ਤਬੰ ॥੭॥
ਅਜ ਰਾਜ ਹਣਯੋ ਜਬ ਕਾਲਿ ਬਲੀ। ਸੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕਥਾ ਦਸਰਥ ਚਲੀ।
ਚਿਰ ਰਾਜ ਕਰੋ ਸੁਖ ਸੋ ਅਵਧੰ। ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰਿ ਬਿਹਾਰਿ ਬਣੰ ਸੁ ਪ੍ਰਭੰ ॥੮॥
ਜਗ ਧਰਮ ਕਥਾ ਪਚੁਰੀ ਤਬ ਤੇ। ਸੁਮਿਤ੍ਰੇਸ ਮਹੀਪ ਭਯੋ ਜਬ ਤੇ।
ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਬਣੈਸਨ ਬੀਚ ਫਿਰੈ। ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਕਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਨੇਤਿ ਹਰੈ ॥੯॥

One Oankar

Rama Avtar

Victory be to the Wondrous Lord

Now begins the account of twentieth incarnation Rama

Chaupai

Now I narrate (the story of) Rama as he lived his life in this world. After the passage of a long time, the family of demons began to increase ॥ 1 ॥

The demons began to make much mischief and none could set them right soon. Then all the gods got together and from there went to *kshirasagar*, the ocean of milk ॥ 2 ॥

They lived there for quite long. Vishnu and Brahma were also there with them. In their agony they made repeated prayers which ultimately reached the ear of Akalpurakh. ॥ 3 ॥

Totak Chhand

When Akalpurakh saw Vishnu and other gods in a mood of depression, He first smiled and then uttered aloud : " O Vishnu ! you go to the mundane worlds in the form of Rama and there rule in Avadh for quite a long time ॥ 4 ॥

Vishnu heard this command from the lips of Brahma (and accepted it). Now begins the story proper of Rama's family. If the poet wanted to narrate details of the story, it would require a full volume ॥ 5 ॥

Thus the story is being narrated in brief and selectively as has emerged in my intellect by your might. For my ommisions I am responsible and O God, bless me to say this story through the medium of a fine language ॥ 6 ॥

King Raghu has been the pre-eminent name in the Raghu dynasty. He ruled for long in Avadhpuri (Ayodhya). When death overcame Raghu, he was succeeded by King Aj to rule there ॥ 7 ॥

When the great king Aj was also overcome by death, crown was put on the head of Dasharath. He also ruled over Avadh (Ayodhya) in peace. He also used to go (unchallenged) deep into the beautiful forests chasing animals ॥ 8 ॥

Since kingship came to Dasharath, the husband of Sumitra, religious ceremonies increased. The king would roam in the forests hunting lion, elephant and deer ॥ 9 ॥

ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਥਾ ਉਹ ਠੌਰ ਭਈ । ਅਬ ਰਾਮ ਜਯਾ ਪਰ ਬਾਤ ਗਈ ।
ਕੁਹੜਾਮ ਜਹਾਂ ਸੁਨੀਐ ਸਹਰੰ । ਤਹੱ ਕੌਸਲ ਰਾਜ ਨ੍ਰਿਪੇਸ ਬਰੰ ॥੧੦॥
ਉਪਜੀ ਤਿਹ ਧਾਮ ਸੁਤਾ ਕੁਸਲੰ । ਜਿਹ ਜੀਤ ਲਈ ਸਸਿ ਅੰਸ ਕਲੰ ।
ਜਬ ਹੀ ਸੁਧਿ ਪਾਇ ਸੁਯੰਬ੍ਰ ਕਰਿਓ । ਅਵਧੇਸ ਨਰੇਸਹਿ ਚੀਨਿ ਬਰਿਓ ॥੧੧॥
ਪੁਨਿ ਸੈਨ ਸੁਮਿੱਤ੍ਰ ਨਰੇਸ ਬਰੰ । ਜਿਹ ਜੁੱਧ ਲੀਏ ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ ਹਰੰ ।
ਸੁਮਿੱਤ੍ਰਾ ਤਿਹ ਧਾਮ ਭਈ ਦੁਹਿਤਾ । ਜਿਹ ਜੀਤ ਲਈ ਸਸਿ ਸੂਰ ਪ੍ਰਭਾ ॥੧੨॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਸੋਊ ਬਾਰਿ ਸੁਬੁੱਧਿ ਭਈ ਜਬਹੀ । ਅਵਧੇਸਹਿ ਚੀਨਿ ਬਰਿਓ ਤਬਹੀ ।
ਗਨਿ ਯਾਹ ਭਣੌ ਕਸਟੁਆਰ ਨ੍ਰਿਪੰ । ਜਿਹ ਕੇਕਈ ਧਾਮ ਸੁਤਾ ਸੁਪ੍ਰਭੰ ॥੧੩॥
ਇਨ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੋ ਸੁਤ ਜਉ ਨ ਥੀਓ । ਤਬ ਬੈਠਿ ਨਰੇਸ ਬਿਚਾਰ ਕੀਓ ।
ਤਬ ਕੈਕਈ ਨਾਰਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰੀ । ਜਿਹ ਤੇ ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਸੋਭ ਧਰੀ ॥੧੪॥
ਤਿਹੱ ਬਿਯਾਹਤ ਮਾਂਗ ਲਏ ਦੁਬਰੰ । ਜਿਹ ਤੇ ਅਵਧੇਸ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਹਰੰ ।
ਸਮਝੀ ਨ ਨਰੇਸਰ ਬਾਤ ਹੀਏ । ਤਬ ਹੀ ਤਿਹ ਕੋ ਬਰ ਦੋਇ ਦੀਏ ॥੧੫॥
ਪੁਨਿ ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਜੁੱਧ ਪਰੋ । ਜਹੱ ਜੁੱਧ ਘਣੋ ਨ੍ਰਿਪ ਆਪ ਕਰੋ ।
ਹਤਿ ਸਾਰਥੀ ਸਿਯੰਦਨ ਨਾਰ ਹਕਿਯੋ । ਯਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਨਰੇਸ ਚਕਿਯੋ ॥੧੬॥
ਪੁਨਿ ਰੀਝਿ ਦਏ ਦੋਊ ਤੀਅ ਬਰੰ । ਚਿਤ ਮੋ ਸੁਬਿਚਾਰ ਕਛੂ ਨ ਕਰੰ ।
ਕਹੀ ਨਾਟਕ ਮੱਧ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਥਾ । ਜੱਯ ਦੀਨ ਸੁਰੇਸਿ ਨਰੇਸ ਜਥਾ ॥੧੭॥
ਅਰਿ ਜੀਤਿ ਅਨੇਕ ਅਨੇਕ ਬਿਧੰ । ਸਬ ਕਾਜ ਨਰੇਸੂਰ ਕੀਨ ਸਿਧੰ ।
ਦਿਨ ਰੈਣ ਬਿਹਾਰਤ ਮੱਧਿ ਬਣੰ । ਜਲ ਲੈਨ ਦਿਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸ੍ਰਵਣੰ ॥੧੮॥
ਪਿਤੁ ਮਾਤ ਤਜੇ ਦੋਊ ਅੰਧ ਭੁਯੰ । ਗਹਿ ਪਾਤ੍ਰ ਚਲਿਯੋ ਜਲੁ ਲੈਨ ਸੁਯੰ ।
ਮੁਨਿਨੋਦਿਤ ਕਾਲ ਸਿਧਾਰ ਤਹਾਂ । ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਠ ਪਤਉਵਨ ਬਾਂਧਿ ਜਹਾਂ ॥੧੯॥

Things went on thus in Avadh and we come to the story of Rama's mother. There was a warrior king known as Kaushalraj in a town named Ghuram ॥ 10 ॥

In his house was born a daughter, named Kaushalya. She seemed to excel the moon-beam in beauty. A *swayambar* was arranged as she came of age and she chose Dasharath, the ruler of Avadh, as her husband ॥ 11 ॥

There was a great warrior King, named Sumitar, who has overrun Madr Desh. In his house was born a daughter, Sumitra. She was so beautiful that she seemed to excel both Sun and Moon ॥ 12 ॥

When Sumitra was past her childhood and became of age, she also chose Avadh-king as her husband. The same happened to the king of Kaikeya in whose palace was born a charming and beautiful daughter, Kaikeyi ॥ 13 ॥

His earlier wives had not yet given birth to a son (when King Dasharath married Kaikeyi). The king of Kakeya held a conference with her daughter who excelled Sun and Moon in beauty so as to think of the status of the son who might be born to her ॥ 14 ॥

Soon after the marriage, she secured two promises from the king. These later on caused the king's death. The king failed to comprehend the mystery (of seeking two promises) and gave the word ॥ 15 ॥

There took place a war between gods and demons. The king himslf took part in this ferocious battle. When the king's charioteer got killed in the battle, Kakei herself acted as one. On seeing this miracle, the king was wonderstruck ॥ 16 ॥

The king was so pleased that he again made two promises without any serious reflection or apprehension. The story as to how did the king help Indra secure victory is narrated in the "Hanuman Natak" as well as in (the Guru's own) "Charitra- Pakhayan" ॥ 17 ॥

The king fulfilled all his worldly desires by overpowering the enemies in various ways. The king spent his days and nights in the forest (enjoying himself). There once Shravan, a brahmin, went to fetch water ॥ 18 ॥

He left his blind parents behind sitting on ground. He took up a pitcher and set out to fetch water. The brahmin went in that direction as guided by death itself. The king sat there in a tempory hutment (waiting for a prey to hunt) ॥ 19 ॥

ਭਭਕੰਤ ਘਟੰ ਅਤਿ ਨਾਦਿ ਹੂਅੰ । ਧੁਨਿ ਕਾਨਿ ਪਰੀ ਅੱਜ ਰਾਜੱ ਸੁੱਅੰ ।
ਗਹਿ ਪਾਣਿ ਸੁ ਬਾਣਹਿ ਤਾਨਿ ਧਨੰ । ਮ੍ਰਿਗ ਜਾਣ ਦਿਜੰ ਸਰ ਸੁੱਧ ਹਨੰ ॥੨੦॥
ਗਿਰ ਗਯੋ ਸੁ ਲਗੇ ਸਰ ਸੁੱਧ ਮੁਨੰ । ਨਿਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹਹਕਾਰ ਧੁਨੰ ।
ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਤ ਕਹਾ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਇ ਲਹੈ । ਦਿਜ ਦੇਖ ਦੁਊ ਕਹ ਦਾਂਤ ਗਹੇ ॥੨੧॥

ਸਰਵਣ ਬਾਚਿ ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਕਛੁ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੇ ਤਿਹ ਮੱਧ ਤਨੰ । ਨਿਕਰੰਤ ਕਹਾ ਜੀਅ ਬਿੱਪ ਨ੍ਰਿਪੰ ।
ਮੁਰ ਤਾਤਰੁ ਮਾਤ ਨ੍ਰਿਚੱਛ ਪਰੇ । ਤਿੱਹ ਪਾਨਿ ਪਿਆਇ ਕ੍ਰਿਪਾਧ ਮਰੇ ॥੨੨॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਬਿਨਚੱਛ ਭੂਪ ਦੋਊ ਤਾਤ ਮਾਤ । ਤਿਨ ਦੇਹ ਪਾਨਿ ਤੁਹ ਕਹੋ ਬਾਤ ।
ਮਮ ਕਥਾ ਨ ਤਿਨ ਕਹੀਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਸੁਨਿ ਮਰਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇਊ ਹੋਹਿ ਛੀਨ ॥੨੩॥
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਜਬੈ ਦਿਜ ਕਹੇ ਬੈਨ । ਜਲ ਸੁਨਤ ਭੂਪ ਚੁਐ ਚਲੇ ਨੈਨ ।
ਧ੍ਰਿਗ ਮੋਹਿ ਜਿਨ ਸੁ ਕੀਨੋ ਕੁਕਰਮ । ਹਤਿ ਭਯੋ ਰਾਜ ਅਰੁ ਗਯੋ ਧਰਮ॥੨੪॥
ਜਬ ਲੌ ਭੂਪ ਤਿਹੱ ਸਰ ਨਿਕਾਰ । ਤਬ ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਮੁਨਿਬਰ ਉਦਾਰਿ ।
ਪੁਨਿ ਭਯੋ ਰਾਵ ਮਨ ਮੈ ਓਦਾਸ । ਗ੍ਰਿਹਿ ਪਲਟਿ ਜਾਨ ਕੀ ਤਜੀ ਆਸ ॥੨੫॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਜੀਅ ਠਟੀ ਕਿ ਧਾਰੋਂ ਜੋਗ ਭੇਸ । ਕਹੂੰ ਬਸੋਂ ਜਾਇ ਬਨਿ ਤਿਆਗਿ ਦੇਸ ।
ਕਿਹੱ ਕਾਜ ਮੋਰ ਯਹ ਰਾਜ ਸਾਜ । ਦਿਜ ਮਾਰਿ ਕੀਯੋ ਜਿਨ ਅਸ ਕੁਕਾਜ ॥੨੬॥
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹੀ ਪੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਸਬ ਜਗਤ ਕਾਲ ਕਰ ਮੈਂ ਅਧੀਨ ।
ਅਬ ਕਰੋਂ ਕਛੁ, ਐਸੋ ਉਪਾਇ । ਜਾ ਤੇ ਸੁ ਬਚੈਂ ਤਿਹ ਤਾਤੁ ਮਾਇ ॥੨੭॥
ਭਰਿ ਲਯੋ ਕੁੰਭ ਸਿਰ ਪੈ ਉਠਾਇ । ਤੱਹ ਗਯੋ ਜਹਾਂ ਦਿਜ ਤਾਤੁ ਮਾਇ ।
ਜਬ ਗਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਧਾਰ । ਤਬਲਖੀ ਦੁਹੂੰ ਤਿਹ ਪਾਂਵ ਚਾਰ ॥੨੮॥

As he put pitcher in water to be filled, the air pushed out by water gave a gurgling sound. The king put arrow on the bow, stretched it and shot the arrow at the brahmin mistaking him for a deer. The brahmin got killed there ॥ 20 ॥

Muni Shravan Kumar fell down as soon as hit by the arrow. A cry came out of his lips. The king also went in that direction to see his hunted deer but was surprised and grief-stricken to see the brahmin ॥ 21 ॥

Shravan's Utterences

Totak Chhand

Shravan had some life still left in him. As he was about to breath his last, he said to the king : "My mother and father are blind and they sit thither. Please go and give water to them who are half-dead with thirst" ॥ 22 ॥

Padhari Chhand

O king ! my parents are blind. Listen to me and give them water. Do not tell them of what has happened to me. The news of son's death will cause them much suffering and death ॥ 23 ॥

When the brahmin said these words and the king learnt of the need for water, his eyes became flooded with water. "Damn me, the doer of this wicked deed. I have failed in my kingly duty, and I am devoid of dharma" ॥ 24 ॥

When the king brought Shravan out of the pond, the benevolent *muni* (Sharvan) breathed his last. At this the king became sad and gave up all hope of returning home ॥ 25 ॥

Padhari Chhand

An idea came to him to become an ascetic, to renounce household and reside in forests. 'To me all kingly comforts are futile since I have done the wicked deed of killing a brahmin' ॥ 26 ॥

The king again said that he has overpowered everything that is there in time and space "Now", he said, "I should do something so that his parents are saved" ॥ 27 ॥

He filled the pitcher with water and placed it on his head. He went where his parents sat. When the king approached them, they heard the sound of somebody's footsteps ॥ 28 ॥

ਦਿਜੁ ਬਾਚ ਰਾਜ ਸੌਂ ।

ਕਹ ਕਹੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਾਗੀ ਅਵਤਾਰ । ਸੁਨਿ ਰਹਿਓ ਮੋਨ ਭੂਪਤਿ ਉਦਾਰ ।
ਫਿਰਿ ਕਹਯੋ ਕਾਹਿ ਬੋਲਤ ਨ ਪੂਤ । ਚੁਪ ਰਹੇ ਰਾਜ ਲਹਿ ਕੈ ਕਸੂਤ ॥੨੯॥
ਨ੍ਰਿਪ ਦੀਓ ਪਾਨਿ ਤਿੰਹ ਪਾਨਿ ਜਾਇ । ਚਕਿ ਰਹੇ ਅੰਧ ਤਿਹ ਕਰ ਛੁਹਾਇ ।
ਕਰਿ ਕੋਪ ਕਹਿਯੋ ਤੂ ਆਹਿ ਕੋਇ । ਇਮ ਸੁਨਤ ਸਬਦ ਨ੍ਰਿਪ ਦਯੋ ਰੋਇ ॥੩੦॥

ਰਾਜਾ ਬਾਜ ਦਿਜ ਸੌਂ ।

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ।

ਹਉ ਪੁਤ੍ਰ-ਘਾਤ ਤੁਵ ਬ੍ਰਹਮਣੇਸ । ਜਿਹ ਹਨਿਯੋਂ ਸ੍ਰਵਣ ਤੁਵ ਸੁਤ ਸੁਦੇਸ ।
ਮੈ ਪਰਯੋ ਸਰਣਿ ਦਸਰਥ ਰਾਇ । ਚਾਹੋ ਸੁ ਕਰੋ ਮੋਹਿ ਬਿਪ ਆਇ ॥੩੧॥
ਰਾਖੈ ਤੂ ਰਾਖੁ ਮਾਰੈ ਤੁ ਮਾਰੁ । ਮੈਂ ਪਰੋ ਸਰਣਿ ਤੁਮਰੈ ਦੁਆਰਿ ।
ਤਬ ਕਹੀ ਤਿਨੋ ਦਸਰਥ ਰਾਇ । ਬਹੁ ਕਾਸਟ ਅਗਿਨ ਦੋਊ ਦੈ ਮੰਗਾਇ ॥੩੨॥
ਤਬ ਲੀਯੋ ਅਧਿਕ ਕਾਸਟ ਮੰਗਾਇ । ਚੜ੍ਹਿ ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ ਸਲ ਕਉ ਬਨਾਇ ।
ਚਹੂ ਓਰ ਦਈ ਜੁਆਲਾ ਜਗਾਇ । ਦਿਜ ਜਾਨ ਗਈ ਪਾਵਕ ਸਿਰਾਇ ॥੩੩॥
ਤਬ ਜੋਗ ਅਗਿਨਿ ਤਨ ਤੇ ਉਪ੍ਰਾਜ । ਦੁਹੂੰ ਮਰਨ ਜਰਨ ਕੋ ਸਜਿਯੋ ਸਾਜ ।
ਤੇ ਭਸਮ ਭਏ ਤਿਹ ਬੀਚ ਆਪ । ਤਿਨ ਕੋਪਿ ਦੁਹੂੰ ਨ੍ਰਿਪ ਦੀਯੋ ਸਰਾਪ ॥੩੪॥

ਦਿਜ ਬਾਚ ਰਾਜਾ ਸੌਂ ।

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਜਿਮ ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਮ ਸੁਤਿ ਬਿਛੋਹਿ । ਤਿਮ ਲਗੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁਨ ਭੂਪ ਤੋਹਿ ॥
ਇਮ ਭਾਖਿ ਜਰਯੋ ਦਿਜ ਸਹਤ ਨਾਰਿ । ਤਜਿ ਦੇਹ ਕੀਯੋ ਸੁਰਪੁਰਿ ਬਿਹਾਰ ॥੩੫॥

ਰਾਜਾ ਬਾਚ ।

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ।

ਤਬ ਚਹੀ ਭੂਪ ਹਉਂ ਜਰੋਂ ਆਜ । ਕੈ ਅਤਿਥਿ ਹੋਊਂ ਤਜਿ ਰਾਜ ਸਾਜ ।
ਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਜੈ ਕੈ ਕਰਿਹੋਂ ਉਚਾਰ । ਮੈਂ ਦਿਜ ਆਯੋ ਨਿਜੁ ਕਰ ਸੰਘਾਰ ॥੩੬॥

ਦੇਵ ਬਾਨੀ ਬਾਚ ।

ਤਬ ਭਈ ਦੇਵ ਬਾਨੀ ਬਨਾਇ । ਜਿਨਿ ਕਰੋ ਦੁਖ ਦਸਰਥ ਰਾਇ ।
ਤਵ ਧਾਮ ਹੋਹਿੰਗੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਸਨੁ । ਸਬ ਕਾਜ ਆਜ ਸਿੱਧ ਭਏ ਜਿਸਨ ॥੩੭॥
ਹੁਐ ਹੈ ਸੁ ਨਾਮ ਰਾਮਾਵਤਾਰ । ਕਰ ਹੈ ਸੁ ਸਕਲ ਜਗ ਕੋ ਉਧਾਰ ।
ਕਰ ਹੈ ਸੁ ਤਨਿਕ ਮੈ ਦੁਸਟ ਨਾਸ । ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕੀਰਤਿ ਕਰ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੩੮॥

Brahmin's Address to the King

Tell us son, how did you get so late ? On hearing this the benevolent king kept quiet. He again said : "why don't you respond, son ?" The king still remained silent apprehending the worst ॥ 29 ॥

The king went near and gave water in their hands. As they touched his hand, they got startled. In a fury, they said "who are you?" On hearing this, the king started weeping ॥ 30 ॥

King's Address to the brahmin

"O great brahmin, I am the killer of your son–the one who has killed your good son, Sharvan. I, King Dasharath, seek your protection. You can do to me whatever you wish ॥ 31 ॥

You may either absolve me or kill me. I submit myself to your protection. Then they said : "King Dasharath, send for huge quantity of wood" ॥ 32 ॥

The king arranged for huge quantity of wood. They made a pyre of them and sat over them. Fire was lit on all four sides. Thus, both of them ended their physical sojourn ॥ 33 ॥

Then they produced with their yogic fire from their bodies : they thus planned to end their lives. Both of them burnt themselves to ashes. Before they died, they gave a curse to the king ॥ 34 ॥

Address to the King

Padhari Chhand

"As we have lost our lives in separation of our son, we curse you suffer the same." Saying this the *muni* burnt along with his wife. They gave up their bodies and went over to heaven ॥ 35 ॥

Utterence of the King

Then the king desired : " I will either burn myself to death or denounce royalty to become an ascetic. What will I say on reaching home–that I have killed a brahmin with my own hands. ॥ 36 ॥

Divine Voice

Then a revelatory voice was heard : "O Dasharath, do not feel aggrieved. Vishnu will be born to you as your son. Through him will be wiped off the sin you have committed today ॥ 37 ॥

He will be known as Rama, an incarnation. He will ameliorate the entire world. He will annihilate the wicked in a moment. Thus his fame will spread far and wide ॥ 38 ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਨਚਿੰਤ ਭੂਪ ਚਿੱਤਿ ਧਾਮਿ ਰਾਮ ਰਾਇ ਆਇ ਹੈਂ ।
ਦੁਰੰਤ ਦੁਸਟ ਜੀਤ ਕੈ ਸੁ ਜੈਤਪੱਤ੍ਰ ਪਾਇ ਹੈਂ ।
ਅਖਰਬ ਗਰਬ ਜੇ ਭਰੇ ਸੁ ਸਰਬ ਗਰਬ ਘਾਲ ਹੈਂ ।
ਫਿਰਾਇ ਛੱਤ੍ਰ ਸੀਸ ਪੈ ਛਿਤੀਸ ਛੋਣਿ ਪਾਲ ਹੈਂ ॥੩੯॥
ਅਖੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੈ ਅਡੰਡ ਡੰਡ ਦੰਡ ਹੈਂ ।
ਅਜੀਤ ਜੀਤਿ ਜੀਤ ਕੇ ਬਿਸੇਖ ਰਾਜ ਮੰਡ ਹੈਂ ।
ਕਲੰਕ ਦੂਰ ਕੈ ਸਬੈ ਨਿਸੰਕ ਲੰਕ ਘਾਇ ਹੈਂ ।
ਸੁ ਜੀਤਿ ਬਾਂਹ-ਬੀਸ ਗਰਬਈਸ ਕੋ ਮਿਟਾਇ ਹੈਂ ॥੪੦॥
ਸਿਧਾਰ ਭੂਪ ਧਾਮ ਕੋ ਇਤੋ ਨ ਸੋਕ ਕੋ ਧਰੋ ।
ਬੁਲਾਇ ਬਿੱਪ ਛੋਣੀ ਕੇ ਅਰੰਭ ਜੱਗ ਕੋ ਕਰੋ ।
ਸੁਣੰਤ ਬੈਣ ਰਾਵ ਰਾਜਧਾਨੀਐ ਸਿਧਾਰੀਅੰ ।
ਬੁਲਾਇਕੈ ਬਸਿਸਟ ਰਾਜਸੂਇ ਕੋ ਸੁਧਾਰੀਅੰ ॥੪੧॥
ਅਨੇਸ ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੈ ਨਰੇਸ ਬੋਲ ਕੈ ਲਏ ।
ਦਿਜੇਸ ਬੇਸ ਬੇਸ ਕੈ ਛਿਤੇਸ ਧਾਮ ਆ ਗਏ ।
ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਮਾਨ ਕੇ ਦਿਵਾਨ ਬੋਲ ਕੈ ਲਏ ।
ਸੁ ਜੱਗ ਰਾਜਸੂਇ ਕੋ ਅਰੰਭ ਤਾ ਦਿਨਾਂ ਭਏ ॥੪੨॥
ਸੁਪਾਦਿ-ਅਰਘ ਆਸਨੰ ਅਨੇਕ ਧੂਪ ਦੀਪ ਕੈ ।
ਪਖਾਰਿ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮਣੰ ਪ੍ਰਦੱਛਣਾ ਬਿਸੇਖ ਦੈ ।
ਕਰੋਰ ਕੋਰ ਦੱਛਨਾਦਿ ਦਿਜੇਕ ਏਕ ਕਉ ਦਈ ।
ਸੁ ਜੱਗ ਰਾਜ ਸੂਇ ਕੀ ਅਰੰਭਤਾ ਦਿਨਾਂ ਭਈ ॥੪੩॥
ਨਟੇਸ ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਅਨੇਕ ਗੀਤ ਗਾਵਹੀਂ ।
ਅਨੰਤ ਦਾਨ ਮਾਨ ਲੈ ਬਿਸੇਖ ਸੋਭ ਪਾਵਹੀਂ ।
ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਲੋਗ ਜੇ ਭਏ ਸੁ ਜਾਤ ਕਉਨ ਤੇ ਕਹੇ ।
ਬਿਮਾਨ ਆਸਮਾਨ ਕੈ ਪਛਾਨ ਮੋਨ ਹੁਐ ਰਹੈ ॥੪੪॥
ਹੁਤੀ ਜਿਤੀ ਅਪੱਛਰਾ ਚਲੀ ਸੁਵਰਗ ਛੋਰ ਕੈ ।
ਬਿਸੇਖ ਹਾਇ ਭਾਇ ਕੈ ਨਚੰਤ ਅੰਗ ਮੋਰ ਕੇ ।
ਬਿਅੰਤ ਭੂਪ ਰੀਝ ਹੀਂ ਅਨੰਤ ਦਾਨ ਪਾਵ ਹੀਂ ।
ਬਿਲੋਕਿ ਅੱਛਰਾਨ ਕੋ ਅਪੱਛਰਾ ਲਜਾਵਹੀਂ ॥੪੫॥

Naraj Chhand

O king, give up all worry and go home. Rama will be born in your home. He will overcome the wicked and receive from them the victory-letter. Those who are full of ego will have their egos vanquished. Royal umbrella will be above his head, and he will be provider to all kings of the earth ॥ 39 ॥

Killing the mighty, he will punish those whom no one so far has been able to punish. He will overpower the so far invincible and thus add to his kingdom. He will wash off all blemishes and certainly overcome Lanka. He will subdue 20-armed Ravana and thus erase the pride of Shiva (whose blessings Ravana had) ॥ 40 ॥

O king, forget about this grief and go home. Send for the brahmins and make preparations for the *yajna*. On hearing, this the king returned to his capital town. He sent for Vasishat *muni* and began preparations for the *rajsuya yajna* ॥ 41 ॥

King and emperors of many countries were invited. Brahmins belonging to different traditions also came to the town of Dasharath. The king expressed honours for them in his durbar. Thus began the *rajsuya yajna* ॥ 42 ॥

The king expressed his sense of respect towards them by touching and washing their feet, offering fragrance and especially circumambulating them. Crores of coins were given in offering to each brahmin. Thus began from that day the *rajsuya yajna* ॥ 43 ॥

Players and singers from different regions came and sang songs. They all felt especially honoured having received different kinds of gifts. It is not possible to express the extent of happiness of the people. The fly vehicle of gods from heaven were so numerous that they could not be identified ॥ 44 ॥

The nymphs left their abode in heaven and danced there giving diverse expression on faces and twisting their limbs. Numerous kings were immensely pleased and they got a lot in gifts. Looking at the extremely beautiful queens even the nymphs felt ashamed ॥ 45 ॥

ਅਨੰਤ ਦਾਨ ਮਾਨ ਦੈ ਬੁਲਾਇ ਸੂਰਮਾ ਲਏ ।
ਦੁਰੰਤ ਸੈਨ ਸੰਗ ਦੈ ਦਸੋ ਦਿਸਾ ਪਠੈ ਦਏ ।
ਨਰੇਸ ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪੇਸ ਪਾਇ ਪਾਰੀਅੰ ।
ਮਹੇਸ ਜੀਤ ਕੈ ਸਬੈ ਸੁ ਛਤ੍ਰ-ਪਤ੍ਰ ਢਾਰੀਅੰ ॥੪੬॥

ਰੂਆਮਲ ਛੰਦ

ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਨ੍ਰਿਪੰ ਨਰੇਸੁਰ ਸੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ।
ਬਿਪ੍ਰ ਆਦਿ ਬਿਸਿਸਟ ਤੇ ਲੈਕੈ ਸਬੈ ਰਿਖਰਾਇ ।
ਕ੍ਰੁੱਧਿ ਜੁੱਧ ਕਰੇ ਘਨੇ ਅਵਗਾਹਿ ਗਾਹਿ ਸੁਦੇਸ ।
ਆਨਿ ਆਨਿ ਅਵਧੇਸ ਕੇ ਪਗ ਲਾਗੀਅੰ ਅਵਨੇਸ ॥੪੭॥
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿਨ ਦੈ ਲਏ ਸਨਮਾਨ ਆਨਿ ਨ੍ਰਿਪਾਲ ।
ਅਰਬ ਖਰਬਨ ਦਰਬ ਦੈ ਗਜਰਾਜ ਬਾਜ ਬਿਸਾਲ ।
ਹੀਰ ਚੀਰ ਨ ਕੋ ਸਕੈ ਗਨ ਜਟਤ ਜੀਨ ਜਰਾਇ ।
ਭਾਊ ਭੂਖਨ ਕੋ ਕਹੈ ਬਿਧ ਤੇ ਨ ਜਾਤ ਬਤਾਇ ॥੪੮॥
ਪਸਮ ਬਸਤ੍ਰ ਪਟੰਬਰਾਦਿਕ ਦੀਏ ਭੂਪਨ ਭੂਪਿ ।
ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ ਸੋਭਿਤ ਕਉਨ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰੂਪ ।
ਦੁਸਟ ਪੁਸਟ ਤ੍ਰਸੈਂ ਸਬੈ ਥਰਹਰਯੋ ਸੁਨਿ ਗਿਰਰਾਇ ।
ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਨ ਦੈ ਮੁਝੈ ਨ੍ਰਿਪ ਬਾਂਟਿ ਬਾਂਟਿ ਲੁਟਾਇ ॥੪੯॥
ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਕਰਿਕੈ ਸਬੈ ਦਿਜ ਕੀਅਸ ਜੱਗ ਅਰੰਭ ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬੁਲਾਇ ਹੋਮਤ ਰਿੱਤਜਾਨ ਅਸੰਭ ।
ਅਧਿਕ ਮੁਨਿਬਰ ਜਉ ਕੀਯੋ ਬਿਧਿ ਪੂਰਬ ਹੋਮ ਬਨਾਇ ।
ਜੱਗ ਕੁੰਡਹੁ ਤੇ ਉਠੇ ਤਬ ਜੱਗ ਪੁਰਖ ਅਕੁਲਾਇ ॥੫੦॥
ਖੀਰ ਪਾਤ੍ਰ ਕਢਾਇ ਲੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਆਨਿ ।
ਭੂਪ ਪਾਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਜਿਮੁ ਦਾਰਦੀ ਲੈ ਦਾਨ ।
ਚਤ੍ਰ ਭਾਗ ਕਰਯੋ ਤਿਸੈ ਨਿਜ ਪਾਨਿ ਲੈ ਨ੍ਰਿਪਰਾਇ ।
ਏਕ ਏਕ ਦਯੋ ਦੁਹੂੰ ਤ੍ਰੀਅ ਏਕ ਕੋ ਦੁਇ ਭਾਇ ॥੫੧॥
ਗਰਭਵੰਤਿ ਭਈ ਤ੍ਰਿਯੋ ਤ੍ਰਿਯ ਛੀਰ ਕੋ ਕਰਿ ਪਾਨ ।
ਤਾਹਿ ਰਾਖਤ ਭੀ ਭਲੋ ਦਸ ਦੋਇ ਮਾਸ ਪ੍ਰਮਾਨ ।
ਮਾਸ ਤ੍ਰਿਉਦਸਮੋ ਚਢਯੋ ਤਬ ਸੰਤਨ ਹੇਤ ਉਧਾਰ ।
ਰਾਣਵਾਰਿ ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਜਗਿ ਆਨਿ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ॥੫੨॥

The king also invited many warriors and gave them offerings and expressed his respect. He provided them with army and sent them out in all the ten directions. They overpowered kings of many countries and made them captive before Dasharath. Thus vanquishing all the kings they made them fall on the feet of royal King Dasharath ॥ 46 ॥

Ruamal Chhand

Having vanquished kings and emperors, he sent for all friends and foes, very well known sage Vasishtha and the not-so-known saints (and persuaded them to side with him). Those who did not side with him were annihilated by the furious king in the field of battle. Thus, all the kings on this earth submitted to him ॥ 47 ॥

All the kings were honoured in various ways and they were given horses, elephants and other things worth billions of coins. Robes and jewels, the gem-studded horse-saddles thus offered could not be counted. The jewels could not be fully appreciated even by Brahma ॥ 48 ॥

The king gave in offering both woollen and silken robes. The beauty of all the assemblage excelled even Indra who looked ugly before them. All the wicked felt frightened and even the Sumer trembled fearing that king Dasharath might not slay them and distribute their slain bodies amongst the assembled ॥ 49 ॥

Reciting the Vedic hymns, the brahmins started the *yajna.* The innumerable priests invited for the purpose began reciting different hymns. When the *munis* duly performed the *yajna,* the Lord of the world emerged from the fire of the *yajna* ॥ 50 ॥

He had a bowl of *khir* (milk and rice pudding) with Him which He made over to the king. The king felt pleased receiving this as a poor fellow feels having got something in charity. He divided the *khir* in form of equal shares and gave one share to each of the two queens and the remaining two to the third queen ॥ 51 ॥

After partaking the *khir,* the three queens became pregnant and remained so for twelve months. When the thirteenth month started, Rama, the killer of Ravan and the ameliorator of the saintly, was born ॥ 52 ॥

ਭਰਥ ਲਛਮਨ ਸਤ੍ਰੁਘਨ ਪੁਨਿ ਭਏ ਤੀਨ ਕੁਮਾਰ ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਨ ਬਾਜੀਯੰ ਨ੍ਰਿਪਰਾਜ ਬਾਜਨ ਦੁਆਰਿ ।
ਪਾਇ ਲਾਗਿ ਬੁਲਾਇ ਬਿੱਪਨ ਦੀਨ ਦਾਨ ਦੁਰੰਤਿ ।
ਸਤ੍ਰ ਨਾਸਤ ਹੋਹਿੰਗੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ ਸਭ ਸੰਤ ॥੫੩॥
ਲਾਲ ਜਾਲ ਪ੍ਰਵਿਸਟ ਰਿਖ ਬਰ ਬਾਜ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਨ ਦੇਤ ਭਯੋ ਦਿਜਪਤਿਨ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪਰਾਜ ।
ਦੇਸ ਅਉਰ ਬਿਦੇਸ ਭੀਤਰਿ ਠਉਰ ਠਉਰ ਮਹੰਤ ।
ਨਾਚਿ ਨਾਚਿ ਉਠੇ ਸਬੈ ਜਨੁ ਆਜ ਲਾਗਿ ਬਸੰਤ ॥੫੪॥
ਕਿਕੰਣੀਨ ਕੇ ਜਾਲ ਭੂਖਿਤ ਬਾਜ ਅਉ ਗਜਰਾਜ ।
ਸਾਜਿ ਸਾਜਿ ਦਏ ਦਿਜੇਸਨ ਆਜ ਕਉਸਲ ਰਾਜਿ ।
ਰੰਕ ਰਾਜ ਭਏ ਘਨੇ ਤਹਂ ਰੰਕ ਰਾਜਨ ਜੈਸਿ ।
ਰਾਮ ਜਨਮਤ ਭਯੋ ਉਤਸਵ ਅਉਧ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਐਸਿ ॥੫੫॥
ਦੁੰਦਭ ਅਉਰ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਤੂਰ ਤਰੰਗ ਤਾਨ ਅਨੇਕ ।
ਬੀਨ ਬੀਨ ਬਜੰਤ ਛੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਬੀਨ ਬਿਸੇਖ ।
ਝਾਂਝ ਬਾਰ ਤਰੰਗ ਤੁਰਹੀ ਭੇਰਿ ਨਾਦਿ ਨਿਯਾਨ ।
ਮੋਹਿ ਮੋਹਿ ਗਿਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਸਰਬ ਬਯੋਮ ਬਿਵਾਨ ॥੫੬॥
ਜੱਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਬਿਦੇਸਿ ਦੇਸਨ ਹੋਤ ਮੰਗਲਚਾਰ ।
ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਕਰੈਂ ਲਗੇ ਸਬ ਬਿਪ੍ਰ ਬੇਦ ਬਿਚਾਰ ।
ਧੂਪ ਦੀਪ ਮਹੀਪ ਗ੍ਰਹ ਸਨੇਹ ਦੇਤ ਬਨਾਇ ।
ਫੂਲ ਫੂਲਿ ਫਿਰੈਂ ਸਬੈ ਗਣ ਦੇਵ ਦੇਵਨ ਰਾਇ ॥੫੭॥
ਆਜ ਕਾਜ ਭਏ ਸਬੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬੋਲਤ ਬੈਨ ।
ਭੂਮਿ ਭੂਰ ਉਠੀ ਜਯਤ ਧੁਨੀ ਬਾਜ ਬਾਜਤ ਗੈਨ ।
ਐਨਿ ਐਨਿ ਧੁਜਾ ਬਧੀ ਸਬ ਬਾਟ ਬੰਦਨਵਾਰ ।
ਲੀਪ ਲੀਪ ਧਰੇ ਮਲਯਾਗਰ ਹਾਟ ਪਾਟ ਬਜਾਰ ॥੫੮॥
ਸਾਜਿ ਸਾਜਿ ਤੁਰੰਗ ਕੰਚਨ ਦੇਤ ਦੀਨਨ ਦਾਨ ।
ਮਸਤ ਹਸਤਿ ਦਏ ਅਨੇਕਨ ਇੰਦ੍ਰ ਦੁਰਦ ਸਮਾਨ ।
ਕਿੰਕਣੀ ਕੇ ਜਾਲ ਭੂਖਤ ਦਏ ਸਯੰਦਨ ਸੁੱਧ ।
ਗਾਇਨਨ ਕੇ ਪੁਰ ਮਨੋ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਆਵਤ ਬੁੱਧਿ ॥੫੯॥

Thereafter were born three princes–Bharat, Lakshman and Shatrughan. Different kinds of instruments began to be played at the door-steps of Dasharath's palace. The king touched the feet of the brahmins and gave them immense wealth in charity. Everybody felt that now all the wicked will get destroyed and all the saints will enjoy peace ॥ 53 ॥

The *rishis*, wearing precious rubies, added to the grandeur of the royal court. The king offers to the brahmins many gifts in salvers of silver and gold. Religious leaders from different countries expressed their joy. Everybody danced with joy as if it were spring today ॥ 54 ॥

There are many elephants and horses on which are placed trumpets. These decorated animals are being presented by the king to King Dashratha of Ayodhya. Such grand celebrations have been observed in Ayodhya at the time of Rama's birth as even the beggers have become affluent having got so much in charity ॥ 55 ॥

Sound of trumpets and pipes can be heard. Also heard is the sound of flutes and stringed *veena*. Sound of trinklets, *jaltarang* and *bheria* is also audible. These sounds are so charming that even the planes of gods get attracted to earth ॥ 56 ॥

Joyous celebrations were made everywhere within the country and without. All the savants sitting there began discussions on Vedas. The grandeur of the king's palace looked so great because of the lamps and the incense that all gods and king of gods happily hovered around it ॥ 57 ॥

Everybody says that his desires have been fulfilled. Entire earth echoes with the shouts of joy and the musical instruments are played in the sky. Flags fluttered on all housetops and gates were erected on pathways. All shops and bazars have been painted with sandal ॥ 58 ॥

Horses decorated with gold are being given in charity. Many an elephant, as enchanting as Airavat of Indra, is also doled out. Chariots decorated with chains of small bells are also given. It seems as if enjoyment itself were coming to the village of bands ॥ 59 ॥

ਬਾਜ ਸਾਜ ਦਏ ਇਤੇ ਜਿਹ ਪਾਈਐ ਨਹੀਂ ਪਾਰ ।
ਦਯੋਸ ਦਯੋਸ ਬਢੈ ਲਗਯੋ ਰਨਧੀਰ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ।
ਸਸਤ੍ਰ ਸਾਸਤ੍ਰਨ ਕੀ ਸਬੈ ਬਿਧਿ ਦੀਨ ਤਾਹਿੰ ਸੁਧਾਰ ।
ਅਅਸਟ ਦਯੋਸਨ ਮੋ ਗਏ ਲੈ ਸਰਬ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ॥੬੦॥
ਬਾਨ ਪਾਨਿ ਕਮਾਨ ਲੈ ਬਿਰਹੰਤ ਸਰਜੂ ਤੀਰ ।
ਪੀਤ ਪੀਤ ਪਿਛੌਰ ਕਾ ਰਨਧੀਰ ਚਾਰਹੁੰ ਬੀਰ ।
ਬੇਖ ਬੇਖ ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਬਿਹਰੰਤ ਬਾਲਕ ਸੰਗ ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਨ ਕੇ ਧਰੇ ਤਨ ਚੀਰ ਰੰਗਤਰੰਗ ॥੬੧॥
ਐਸਿ ਬਾਤ ਭਈ ਇਤੈ ਉਹ ਓਰਿ ਬਿਸ੍ਵਮਿਤ੍ਰ ।
ਜੱਗ ਕੋ ਸੁ ਕਰਯੋ ਅਰੰਭਨ ਤੋਖਨਾਰਥ ਪਿਤ੍ਰ ।
ਹੋਮ ਕੀ ਲੈ ਬਾਸਨਾ ਉਠਿ ਧਾਤ ਦੈਂਤ ਦੁਰੰਤ ।
ਲੂਟ ਖਾਤ ਸਬੈ ਸਮਗਰੀ ਮਾਰਿ ਕੂਟਿ ਮਹੰਤ ॥੬੨॥
ਲੂਟ ਖਾਤ ਹਵਿਖਯ ਜੇ ਤਿਨ ਪੈ ਕਛੂ ਨ ਬਸਾਇ ।
ਤਾਕਿ ਅਉਧਹ ਆਇਯੋ ਤਬ ਰੋਸ ਕੈ ਮੁਨਿਰਾਇ ।
ਆਇ ਭੂਪਤਿ ਕਉ ਕਹਾ ਸੁਤ ਦੇਹੁ ਮੋਕਉ ਰਾਮ ।
ਨਾਤ੍ਰ ਤੋ ਕਉ ਭਸਮ ਕਰਿ ਹਉ ਆਜ ਹੀ ਇਹ ਠਾਮ ॥੬੩॥
ਕੋਪ ਦੇਖਿ ਮੁਨੀਸ ਕਉ ਨ੍ਰਿਪ ਪੂਤ ਤਾ ਸੰਗ ਦੀਨ ।
ਜੱਗ ਮੰਡਲ ਕੋ ਚਲਯੋ ਲੈ ਤਾਹਿ ਸੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨ ।
ਏਕ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਹੈ ਇੱਕ ਨੀਅਰ ਹੈ ਸੁਨਿ ਰਾਮ ।
ਰਾਹ ਮਾਰਤ ਰਾਛਸੀ ਜਿਹ ਤਾਰਕਾ ਗਨਿ ਨਾਮ ॥੬੪॥
ਜਉਨ ਮਾਰਗੁ ਤੀਰ ਹੈ ਤਿਹ ਰਾਹਿ ਚਾਲਹੁ ਆਜ ।
ਚਿੱਤ ਚਿੰਤ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦਿਜ ਦੇਵ ਕੇ ਹੈਂ ਕਾਜ ।
ਬਾਟਿ ਚਾਪੈ ਜਾਤ ਹੈਂ ਤਬ ਲਉ ਨਿਸਾਚਰਿ ਆਨਿ ।
ਜਾਹੁਗੇ ਕਤ ਰਾਮ ਕਹਿ ਮਗੁ ਰੋਕਿਯੋ ਤਜਿ ਕਾਨ ॥੬੫॥
ਦੇਖਿ ਰਾਮ ਨਿਸਾਚਰੀ ਗਹਿ ਲੀਨ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ।
ਭਾਲ ਮੱਧ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ ਸਰ ਤਾਨਿ ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ।
ਬਾਨ ਲਾਗਤ ਹੀ ਗਿਰੀ ਧ੍ਰਿਸੰਭਾਰ ਦੇਹਿ ਬਿਸਾਲ ।
ਹਾਥਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਨਾਥ ਕੇ ਭਯੋ ਪਾਪਨੀ ਕੋ ਕਾਲ ॥੬੬॥

The king gave in charity so many horses and elephants that they cannot be counted. Rama, the incarnated who never loses patience in the battle field, also grew up. He was given good and thorough education in scriptures as well as in the use of arms. The prince Rama acquired all knowledge in just eight days ॥ 60 ॥
He used to wander on the banks of the Saryu with bow and arrows in hands The four brother princes used to put yellow scarfs on their shoulders. Seeing the princes wander on its banks, the waves of the Saryu also began adopting numerous colours ॥ 61 ॥
When things went on this way on this side, Vishvamitra on the other arranged a *yajna* for the worship of his ancestors. Smelling the fragrance of the incensed material meant for use, the cruel demons would come to the place and loot the materials and beat the priests ॥ 62 ॥
Seeing the material meant for use in the *yajna* being thus looted and finding himself helpless in the face of this situation, Vishvamitra left for Ayodhya. He requested the King: "Lend me [the services of] your son, Rama, for a few days or I will burn you to ashes this very moment ॥ 63 ॥
Finding the rishi engrossed in such anger, the king bade his son accompany him. The rishi took him along and set out to complete the *yajna.* The rishi asked Rama : "There are twopaths–one longer and the other short-cut, but on the latter path resides a female demon called Taraka, who kills the travellers" ॥ 64 ॥
Rama replied : "Let us today follow the shorter path and you give up all anxiety. To kill the demons is the duty of the gods." They went on their way. Then came the demons and they unhesitatingly bade them halt saying, "Where will you now go, Rama ?" ॥ 65 ॥
When Rama saw Taraka, he put his hand on the bow, stretched it and shot the arrow at her forehead. As soon the arrow hit her, her heavy body fell down. Thus, the sinner got killed at the hands of Rama ॥ 66 ॥

ਐਸ ਤਾਹਿੰ ਸੰਘਾਰ ਕੈ ਕਰ ਜੱਗ ਮੰਡਲ ਮੰਡ ।
ਆਇਗੇ ਤਬ ਲਉ ਨਿਸਾਚਰ ਦੀਹ ਦੋਇ ਪ੍ਰਚੰਡ ।
ਭਾਜਿ ਭਾਜਿ ਚਲੇ ਸਭੈ ਰਿਖਿ ਠਾਢ ਭੇ ਹਠਿ ਰਾਮ ।
ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਰਯੋ ਤਿਹੂੰ ਤਿਹ ਠਉਰ ਸੋਰਹ ਜਾਮ ॥੬੭॥
ਮਾਰੁ ਮਾਰੁ ਪੁਕਾਰ ਦਾਨਵ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਿ ।
ਬਾਨ ਪਾਨ ਕਮਾਨ ਕਉ ਧਰਿ ਤਬਰ ਤਿੱਛ ਕੁਠਾਰਿ ।
ਘੇਰਿ ਘੇਰਿ ਦਸੋ ਦਿਸਾ ਨਹਿ ਸੂਰਬੀਰ ਪ੍ਰਮਾਥ ।
ਆਇਕੈ ਜੂਝੈ ਸਬੈ ਰਣਿ ਰਾਮ ਏਕਲ ਸਾਥ ॥੬੮॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਰਣੰ ਪੇਖਿ ਰਾਮੰ । ਧੁਜੰ ਧਰਮ ਧਾਮੰ । ਚਹੂੰ ਓਰਿ ਢੂਕੇ । ਮੁਖੰ ਮਾਰ ਕੂਕੈ ॥੬੯॥
ਬਜੇ ਘੋਰ ਬਾਜੇ । ਧੁਣੰ ਮੇਘ ਲਾਜੇ । ਝੰਡਾ ਗੱਢ ਗਾਢੇ । ਮੰਡੇ ਬੈਰ ਬਾਢੇ ॥੭੦॥
ਕੜੱਕੇ ਕਮਾਣੰ । ਝੜੱਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ । ਢਲਾ ਢੁੱਕ ਢਾਲੈਂ । ਚਲੀਂ ਪੀਤ ਪਾਲੈਂ ॥੭੧॥
ਰਣੰ ਰੰਗ ਰੱਤੇ । ਮਨੋ ਮੱਲ ਮੱਤੇ । ਸਰੰ ਧਾਰ ਬਰਖੇ । ਮਹਖੁਆਸ ਕਰਖੈ ॥੭੨॥
ਕਰੀ ਬਾਨ ਬਰਖਾ । ਸੁਨੇ ਜੀਤ ਕਰਖਾ । ਸੁਬਾਹੰ ਮਰੀਚੰ । ਚਲੇ ਬਾਂਛਿ ਮੀਚੰ ॥੭੩॥
ਇਕੈ ਬਾਰ ਟੂਟੇ । ਮਨੋ ਬਾਜ ਛੂਟੇ । ਲਯੋ ਘੇਰਿ ਰਾਮੰ । ਸਸੰ ਜੇਸ ਕਾਮੰ ॥੭੪॥
ਘਿਰਯੋ ਦੈਂਤ ਸੈਣੰ । ਜਿਮੰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਮੈਣੰ । ਰੁਕੇ ਰਾਮ ਜੰਗੰ । ਮਨੋ ਸਿੰਧ ਗੰਗੰ ॥੭੫॥
ਰਣੰ ਰਾਮ ਬੱਜੇ । ਧੁਣੰ ਮੇਘ ਲਜੇ । ਰੁਲੇ ਤੱਛ ਮੁੱਛੰ । ਗਿਰੇ ਸੂਰ ਸ੍ਵੱਛੰ ॥੭੬॥
ਚਲੈ ਐਠ ਮੁੱਛੈਂ । ਕਹਾਂ ਰਾਮ ਪੁੱਛੈਂ । ਅਬੈ ਹਾਥਿ ਲਾਗੈ । ਕਹਾਂ ਜਾਹੁ ਭਾਗੇ ॥੭੭॥

When the *yajna* was started after thus killing her, there appeared two huge-bodied demons. On seeing them all the rishis fled and only Rama remained there adament. Rama fought them continuously for sixteen *pahars* (two days and two nights) ॥ 67 ॥

The demons took up their arms and weapons and cried "kill ! kill !". They held in their hands axes, bows and arrows. Many warriors reached there from all the directions and began fighting against the lone Rama ॥ 68 ॥

Rasaval Chhand

The demons saw Rama in the battlefield : he fluttered the flag of *dharma*. They came from all the directions and made loud shouts ॥ 69 ॥

Loud instruments were played upon. Their deep sound put to shame the thunder of clouds. The demons fixed their flags and started a ferocious fight ॥ 70 ॥

The bows clicked and swords swung. The sounds of bang caused when shields were hit. The swords bowed to hit the shields as if kissing them with love ॥ 71 ॥

All the warriors were as thoroughly engrossed in the battle as the wrestlers are in a bout. Arrows were rained and sound of twang caused by bows was also heard ॥ 72 ॥

Listening to the songs of victory, the demons rained arrows. Both the demons, Subahu and Marich, set out unmindful of death hovering over them ॥ 73 ॥

They together fell on Rama like hawk. They besieged Rama as Kama god had besieged moon ॥ 74 ॥

Rama was surrounded by the demon army as Rudra had been by the army of Kama god. Just like the Ganga which acquires the strength of sea as it merges with it in all patience, Rama kept his cool and kept on fighting ॥ 75 ॥

In the battlefield Rama gave so loud a roar that put to shame even the clouds. The slain soldiers fell dead on dust. Many great warriors fell down dead ॥ 76॥

Twisting their moustache, (Marich and Subahu) demons began searching for Rama saying, "He will fall in our hands as he cannot escape us" ॥ 77 ॥

ਰਿਪੰ ਪੇਖ ਰਾਮੰ । ਹਠਯੋ ਧਰਮ ਧਾਮੰ । ਕਰੈ ਨੈਣ ਰਾਤੰ । ਧਨੁਰ ਬੇਦ ਗਯਾਤੰ ॥੭੮॥
ਧਨੰ ਉਗ੍ਰ ਕਰਖਯੋ । ਸਰੰ ਧਾਰ ਬਰਖਯੋ । ਹਣੀ ਸੱਤ੍ਰ ਸੈਣੰ । ਹਸੇ ਦੇਵ ਗੈਣੰ ॥੭੯॥
ਭਜੀ ਸਰਬ ਸੈਣੰ । ਲਖੀ ਮ੍ਰੀਚ ਨੈਣੰ । ਫਿਰਯੋ ਰੋਸ ਪ੍ਰੇਰਯੋ । ਮਨੋ ਸਾਂਪ ਛੇਰਯੋ ॥੮੦॥
ਹਣਯੋ ਰਾਮ ਬਾਣੰ । ਕਰਯੋ ਸਿੰਧ ਪਿਆਣੰ । ਤਜਯੋ ਰਾਜ ਦੇਸੰ । ਲਯੋ ਜੋਗ ਭੇਸੰ ॥੮੧॥
ਸੁ ਬਸਤ੍ਰੰ ਉਤਾਰੇ । ਭਗਵੇ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ । ਬਸਯੋ ਲੰਕ ਬਾਗੰ । ਪੁਨਰ ਦ੍ਰੋਹ ਤਿਆਗੰ ॥੮੨॥
ਸਰੋਸੰ ਸੁਬਾਹੰ । ਚੜ੍ਹਯੋ ਲੈ ਸਿਪਾਹੰ । ਠਟਯੋ ਆਣ ਜੁੱਧੰ । ਭਯੋ ਨਾਦ ਉਧੰ ॥੮੩॥
ਸੁਭੰ ਸੈਣ ਸਾਜੀ । ਤੁਰੇ ਤੁੰਦ ਤਾਜੀ । ਗਜਾ ਜੂਹ ਗੱਜੇ । ਧੁਣੰ ਮੇਘ ਲੱਜੇ ॥੮੪॥
ਢਕਾ ਢੁੱਕ ਢਾਲੰ । ਸੁਭੀ ਪੀਤ ਲਾਲੰ । ਗਹੇ ਸੱਸਤ੍ਰ ਉੱਠੇ । ਸਰੰ ਧਾਰ ਬੁੱਠੇ ॥੮੫॥
ਬਹੈ ਅਗਨ ਅਸਤ੍ਰੰ । ਛੁਟੇ ਸਰਬ ਸਸਤ੍ਰੰ । ਰੰਗੇ ਸ੍ਰੋਣ ਐਸੇ । ਚੜ੍ਹੇ ਬਯਾਹ ਜੈਸੇ ॥੮੬॥
ਘਣੈ ਘਾਇ ਘੂਮੇ । ਮਦੀ ਜੈਸ ਝੂਮੇ । ਰਹੇ ਬੀਰ ਐਸੇ । ਫੂਲੇ ਫੂਲ ਜੈਸੇ ॥੮੭॥
ਹਠਯੋ ਦਾਨਵੇਸੰ । ਭਯੋ ਆਪ ਭੇਸੰ । ਬਜੇ ਘੋਰ ਬਾਜੇ । ਧੁਣੰ ਅਭ੍ਰ ਲਾਜੇ ॥੮੮॥
ਰਥੀ ਨਾਗ ਕੂਟੇ । ਫਿਰੈਂ ਬਾਜ ਛੂਟੇ । ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਭਾਰੀ । ਛੁਟੀ ਰੁਦ੍ਰ ਤਾਰੀ ॥੮੯॥
ਬਜੇ ਘੰਟ ਭੇਰੀ । ਡਹੇ ਡਾਮ ਡੇਰੀ । ਰਣੰਕੇ ਨਿਸਾਣੰ । ਕਣੰਛੇ ਕਿਕਾਣੰ ॥੯੦॥
ਧਹਾ ਧੂਹ ਧੋਪੰ । ਟਕਾਟੂਕ ਟੋਪੰ । ਕਟੇ ਚਰਮ ਬਰਮੰ । ਪਲਿਯੋ ਛੱਤ੍ਰ ਧਰਮੰ ॥੯੧॥
ਭਯੋ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧੰ । ਭਰਯੋ ਰਾਮ ਕ੍ਰੁੱਧੰ । ਕਟੀ ਦੁਸਟ ਬਾਹੰ । ਸਿੰਘਾਰਯੋ ਸੁਬਾਹੰ ॥੯੨॥

On seeing his enemies, Rama became more cool and adament. The eyes of knower of the art of archery were red with rage ॥ 78 ॥
Rama twang his huge bow and rained arrows. The annihilation of the army of enemies began. On seeing this, the gods in the sky smiled ॥ 79 ॥
Marich saw his army fleeing from the field. He addressed his soldiers as if the snake was being teased ॥ 80 ॥
Rama shot an arrow towards the direction of Marich. He fled towards the sea. Renouncing his kingdom he adopted the garb of an ascetic ॥ 81 ॥
Discarding his beautiful vesture, he put on ocre robes of an ascetic. He gave up all ill intentions and made a hut in Lanka his abode ॥ 82 ॥
Subhahu felt enraged and moved ahead with his army. He began a ferocious fight as deep trumpets were sounded ॥ 83 ॥
The army was well-equipped. The fast-paced horses ran hither and thither. The elephants screamed which excelled even the thunder of clouds ॥ 84 ॥
The shields were hit by the swords and the yellow and red shields looked beautifully decorative. The warriors got up with weapons in hand and the arrows were shot in a consistent stream ॥ 85 ॥
Fire producing (missile-like) weapons were fired and the weapons in hand began falling. The warriors were so drenched with blood that they seemed to be wearing red robes for a marriage feast ॥ 86 ॥
Many wounded roam about like the drunkard. The warriors have so engaged each other as a flower meets another and feels pleased ॥ 87 ॥
The demon-chief was killed, and he came out in his real appearance. The trumpets were sounded putting the clouds [thundering] to shame ॥ 88 ॥
Many charioteers lost their lives and the masterless horses roamed about. The battle was so ferocious that it disturbed even the concentration of Shiva ॥ 89 ॥
Bells rang and trumpets were beaten. Sound of the tabor was also heard. Drums were beaten and the horses neighed ॥ 90 ॥
Different sounds rose up from the field caused by the hitting of the helmet, breaking of the armour, etc. The warriors fulfilled the duty of a *kshatriya* ॥ 91 ॥
Finding the battle getting ferocious, Rama felt enraged. He slayed the arms of Subhahu and then killed him ॥ 92 ॥

ਤ੍ਰਸੈ ਦੈਤ ਭਾਜੈ । ਰਣੰ ਰਾਮ ਗਾਜੇ । ਭੂਅੰ ਭਾਰ ਉਤਾਰਯੋ । ਰਿਖੀਸੰ ਉਬਾਰਯੋ ॥੯੩॥
ਸਬੈ ਸਾਧ ਹਰਖੇ । ਭਏ ਜੀਤ ਕਰਖੇ । ਕਰੈਂ ਦੇਵ ਅਰਚਾ । ਰਰੈਂ ਬੇਦ ਚਰਚਾ ॥੯੪॥
ਭਯੋ ਜੱਗ ਪੂਰੰ । ਗਏ ਪਾਪ ਦੂਰੰ । ਸੁਰੰ ਸਰਬ ਹਰਖੇ । ਧਨੰਧਾਰ ਬਰਖੇ ॥੯੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਕਥਾ ਸੁਬਾਹੁ ਮਰੀਚ ਬਧਹੁ ਜੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨੰ ਸਮਾਪਤਹਿ ।

ਅਥ ਸੀਤਾ ਸੁਯੰਬਰ ਕਥਨੰ ।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।

ਰਚਯੋ ਸੁਯੰਬਰ ਸੀਤਾ । ਮਹਾਂ ਸੁੱਧ ਗੀਤਾ । ਬਿਧੰ ਚਾਰ ਬੈਣੀ । ਮ੍ਰਿਗੀਰਾਜ ਨੈਣੀ ॥੯੬॥
ਸੁਨਯੋ ਮੋਨੋਨੇਸੰ । ਚਤੁਰ ਚਾਰ ਦੇਸੰ । ਲਯੋ ਸੰਗਰਾਮੰ । ਚਲਯੋ ਧਰਮਧਾਮੰ ॥੯੭॥
ਸੁਨੋ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ । ਚਲੋ ਸਾਥ ਹਮਾਰੇ । ਸੀਆ ਸੁਯੰਬਰ ਕੀਨੋ । ਨ੍ਰਿਪੰ ਬੋਲ ਲੀਨੋ ॥੯੮॥
ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਾਤ ਜੱਈਐ । ਸੀਆ ਜੀਤ ਲੱਈਐ । ਕਹੀ ਮਾਨ ਮੇਰੀ । ਬਨੀ ਬਾਤ ਤੇਰੀ ॥੯੯॥
ਬਲੀ ਪਾਨ ਬਾਂਕੇ । ਨਿਪਾਤੋ ਪਿਨਾਕੇ । ਸੀਆ ਜੀਤਿ ਆਨੋ । ਹਨੋ ਸਰਬ ਦਾਨੋ ॥੧੦੦॥
ਚਲੇ ਰਾਮ ਸੰਗੰ । ਸੁਹਾਏ ਨਿਖੰਗੰ । ਭਏ ਜਾਇ ਠਾਢੇ । ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਬਾਢੇ ॥੧੦੧॥
ਪੁਰੰ ਨਾਰ ਦੇਖੈਂ । ਸਹੀ ਕਾਮ ਲੇਖੈਂ । ਰਿਪੰ ਸਤ੍ਰ ਜਾਨੈ । ਸਿਧੰ ਸਾਧ ਮਾਨੈ ॥੧੦੨॥
ਸਿਸੰ ਬਾਲ ਰੂਪੰ । ਲਹਯੋ ਭੂਪ ਭੂਪੰ । ਤਪਯੋ ਪਉਨਹਾਰੀ। ਭਟੰ ਸਸੱਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ॥੧੦੩॥
ਨਿਸਾ ਚੰਦ ਜਾਨਯੋ । ਦਿਨੰ ਭਾਨ ਮਾਨਯੋ । ਗਣੰ ਰੁਦ੍ਰ ਰੇਖਯੋ । ਸੁਰੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇਖਯੋ ॥੧੦੪॥
ਸ੍ਰੁਤੰ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨਯੋ । ਦਿਜੰ ਬਯਾਸ ਮਾਨਯੋ । ਹਰੀ ਬਿਸਨੁ ਲੇਖੇ । ਸੀਆ ਰਾਮ ਦੇਖੇ ॥੧੦੫॥

The frightened demons fled. Rama roared in the field. He unburdened the earth and saved the great sages ॥ 93 ॥
All the saints got pleased. Songs of victory began to be sung. Worship of gods and discourse of Vedas began ॥ 94 ॥
The *yajna* [of Vishvamitra] was completed. Sins were annihilated. All the gods were pleased and they rained blessings ॥ 95 ॥

This concludes the episode of killing Marich and Subhahu and completion of *yajna* from the story of Rama in the *Bachitra Natak*

Now begins the account of Sita's *Swayambar* (marriage)

Rasaval Chhand

The *swayambar* of Sita was arranged. Sita is as pious as a spontaneous lyric. Her voice is melodoius like nightangale's and her eyes are wide and beautiful like deer's ॥ 96 ॥
The great sage [Vishvamitra] heard [of Sita's *swayambar*] and of the arrival of great kings from all sides. Rama had won battle. So they left for Sita's place ॥ 97 ॥
"Listen to me, dear Rama. You come with me, Sita's *swayambar* is scheduled and king has sent for us" ॥ 98 ॥
"Let us go to that country and win Sita. You should heed to my advice. It will be to your advantage" ॥ 99 ॥
"You have powerful hand and with them you break the bow. You thus win Sita and annihilate all the demons" ॥ 100 ॥
Adorned with quiver Rama accompanied the sage. They reached the destination and this added to the joy of the people there ॥ 101 ॥
The ladies of the town looked at Rama and took him to be god Kama. The contending kings are also aware of the purpose of his arrival, and the sages feel pleased at king ॥ 102 ॥
The king saw his child like innocent form and was pleased. The sages were pleased but the kings became anxious ॥ 103 ॥
Some compare him with moon at night and others with sun during day. Ganas, companions of Rudra see Rudra in him and the gods take him for Indra ॥ 104 ॥
The knower of shrutis take him for Brahman and the brahmins for Vyas. People were pleased to see in him both Vishnu and Shiva. [During this while] Sita also saw Rama ॥ 105 ॥

ਸੀਆ ਪੇਖ ਰਾਮੰ । ਬਿਧੀ ਬਾਣ ਕਾਮੰ । ਗਿਰੀ ਝੂਮਿ ਭੂਮੰ । ਮਦੀ ਜਾਣੁ ਘੂਮੰ ॥੧੦੬॥
ਉਠੀ ਚੇਤਿ ਐਸੇ । ਮਹਾਂਬੀਰ ਜੈਸੇ । ਰਹੀ ਨੈਨ ਜੋਰੀ । ਸਸੰ ਜਿਉ ਚਕੋਰੀ ॥੧੦੭॥
ਰਹੇ ਮੋਹ ਦੋਨੋ । ਟਰੇ ਨਾਹਿ ਕੋਨੋ । ਰਹੇ ਠਾਂਢ ਐਸੇ । ਰਣੰ ਬੀਰ ਜੈਸੇ ॥੧੦੮॥
ਪਠੇ ਕੋਟਿ ਦੂਤੰ । ਚਲੇ ਪਉਨ ਪੂਤੰ । ਕੁਵੰਡਾਨ ਡਾਰੇ । ਨਰੇਸੋਂ ਦਿਖਾਰੇ ॥੧੦੯॥
ਲਯੋ ਰਾਮ ਪਾਨੰ । ਭਰਯੋ ਬੀਰ ਮਾਨੰ । ਹਸਯੋ ਐਂਚ ਲੀਨੋ । ਉਭੈ ਟੂਕ ਕੀਨੋ ॥੧੧੦॥
ਸਬੈ ਦੇਵ ਹਰਖੇ । ਘਨੰ ਪੁਹਪ ਬਰਖੇ । ਲਜਾਨੇ ਨਰੇਸੰ । ਚਲੇ ਆਪ ਦੇਸੰ ॥੧੧੧॥
ਤਬੈ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆ । ਤਿਹੂੰ ਲੋਕ ਧੰਨਿਆ । ਧਰੈ ਫੂਲ ਮਾਲਾ । ਬਰਯੋ ਰਾਮ ਬਾਲਾ ॥੧੧੨॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਕਿਧੋ ਦੇਵ ਕੰਨਿਆਂ ਕਿਧੌ ਬਾਸਵੀ ਹੈ । ਕਿਧੋ ਜੱਛਨੀ ਕਿੰਨ੍ਰਨੀ ਨਾਗਨੀ ਛੈ ।
ਕਿਧੌ ਗੰਧ੍ਰਬੀ ਦੈਤ ਜਾ ਦੇਵਤਾ ਸੀ । ਕਿਧੌ ਸੂਰਜਾ ਸੁੱਧ ਸੋਧੀ ਸੁਧਾ ਸੀ ॥੧੧੩॥
ਕਿਧੋ ਜੱਛ ਬਿੱਦਿਆਧਰੀ ਗੰਧ੍ਰਬੀ ਹੈ । ਕਿਧੌ ਰਾਗਨੀ ਭਾਗ ਪੂਰੇ ਰਚੀ ਹੈ ।
ਕਿਧੌ ਸੁਵਰਨ ਕੀ ਚਿਤ੍ਰ ਕੀ ਪੁੱਤ੍ਰਕਾ ਹੈ । ਕਿਧੌ ਕਾਮ ਕੀ ਕਾਮਿਨੀ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈ ॥੧੧੪॥
ਕਿਧੌ ਚਿੱਤ੍ਰ ਕੀ ਪੁੱਤ੍ਰਕਾ ਸੀ ਬਨੀ ਹੈ । ਕਿਧੌ ਸੰਖਿਨੀ ਚਿਤ੍ਰਨੀ ਪਦਮਨੀ ਹੈ ।
ਕਿਧੌ ਰਾਗ ਪੂਰੇ ਭਰੀ ਰਾਗਮਾਲਾ । ਬਰੀ ਰਾਮ ਤੈਸੀ ਸੀਆ ਆਜ ਬਾਲਾ ॥੧੧੫॥
ਛਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੋਨੋ ਲਗੇ ਨੈਨ ਐਸੇ । ਮਨੋ ਫਾਂਧਿ ਫਾਧੇ ਮ੍ਰਿਗੀਰਾਜ ਜੈਸੇ ।
ਬਿਧੁ ਬਾਕ ਬੈਣੀ ਕਟੰ ਦੇਸ ਛੀਣੰ । ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਰਾਮੰ ਸੁਨੈਣੰ ਪ੍ਰਬੀਣੰ ॥੧੧੬॥
ਜਿਣੀ ਰਾਮ ਸੀਤਾ ਸੁਣੀ ਸ੍ਰਉਣ ਰਾਮੰ । ਗਹੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਿਸਯੋ ਤਊਨ ਜਾਮੰ ।
ਕਹਾਂ ਜਾਤ ਭਾਖਯੋ ਰਹੋ ਰਾਮ ਠਾਢੇ । ਲਖੋਂ ਆਜ ਕੈਸੇ ਭਏ ਬੀਰ ਗਾਢੇ ॥੧੧੭॥

Beholding Rama Sita was struck by the arrows of love god. She fell down on the ground as if someone were drunk ॥ 106 ॥
She regained consciousness and got up, as do the great warriors in the battlefield. She continued staring at Rama as the Chakori (female partridge) looks at moon ॥ 107 ॥
Both felt charmed by eachother's presence, and neither stepped aside. They stood opposing each other like two warriors in the battlefield ॥ 108 ॥
The King sent his messenger to the fort. They rushed fast like Hanuman. They brought the bow and the king showed it to all the present princes ॥ 109 ॥
Rama held this bow in hand. Other kings [present there] got jealous of him. Rama smilingly stretched the bow and broke it into two ॥ 110 ॥
All the gods were pleased and they showered flowers profusely. Other kings felt ashamed and left for their respective kingdoms ॥ 111 ॥
Then came Sita. She was the most beautiful in the three worlds. She had a garland of flowers which she put around Rama's neck and chose him to be her husband ॥ 112 ॥

Bhujang Prayat Chhand

Sita looked as if she were either a daughter of a god, or Shakti of Shiva, Yakshini, Kinnarani or daughter of serpent god. She seemed to be Gandharavi, daughter of demon or god. She seemed daughter of sun and the pious nectar-like light of moon ॥ 113 ॥
She seemed to be musical tone or a complete musical measure. She appears to be an image of god and the grandeur of the arrows of love-god ॥ 114 ॥
She seems to be the perfect image of a painting and also appears to be a woman with three different kinds of temper. She seems to be the tone of all measures. Such Sita, the young lass, was married by Rama today ॥ 115 ॥
Enchanted they look into each other's eyes as if two love-charmed deer look at each other. Her voice is sweet like nightingale's and her waist is thin. Dyed in the colour of Rama's love her eyes look beautiful and charming ॥ 116 ॥
Parashu Ram heard that Rama has won Sita [and broke the bow]. He immediately put on arms and challenged Rama : "Where are you going? I shall also see what kind of a warrior you are" ॥ 117 ॥

ਭਾਖਾ ਪਿੰਗਲ ਕੀ ।

ਸੁੰਦਰੀ ਛੰਦ ।

ਭਟ ਹੁੰਕੇ ਧੁੰਕੇ ਬੰਕਾਰੇ । ਰਣਿ ਬੱਜੇ ਗੱਜੇ ਨੱਗਾਰੇ ।
ਰਣ ਹੁੱਲ ਕਲੋਲੰ ਹੁੱਲਾਲੰ । ਢਲਹੱਲੰ ਢੱਲੰ ਉਛਾਲੰ ॥੧੧੮॥
ਰਣ ਉੱਠੇ ਕੁੱਠੇ ਮੁੱਛਾਲੇ । ਸਰ ਛੁੱਟੇ ਜੁੱਟੇ ਭੀਹਾਲੇ ।
ਰਤੁ ਡਿੱਗੇ ਭਿੱਗੇ ਜੋਧਾਣੰ । ਕਣਣੱਛੇ ਕੱਛੇ ਕਿਕਾਣੰ ॥੧੧੯॥
ਭੀਖਣੀਯੰ ਭੇਰੀ ਭੁੰਕਾਰੰ । ਝਲਲੰਕੇ ਖੰਡੇ ਦੁੱਧਾਰੰ ।
ਜੁੱਧੰ ਜੁੱਝਾਰੰ ਬੁੱਬਾੜੇ । ਰੁੱਲੀਏ ਪਖਰੀਏ ਆਹਾੜੇ ॥੧੨੦॥
ਬੱਕੇ ਬੱਬਾੜੇ ਬੰਕਾਰੰ । ਨੱਚੇ ਪੱਖਰੀਏ ਜੁਝਾਰੰ ।
ਬੱਜੇ ਸੰਗਲੀਏ ਭੀਹਾਲੇ । ਰਣ ਰੱਤੇ ਮੱਤੇ ਮੁੱਛਾਲੇ ॥੧੨੧॥
ਉਛਲੀਏ ਕੱਛੀ ਕੱਛਾਲੇ । ਉੱਡੇ ਜਣੁ ਪੱਖੰ ਪੱਛਾਲੇ ।
ਜੁੱਟੇ ਭਟ ਛੁੱਟੇ ਮੁੱਛਾਲੇ । ਰੁਲੀਏ ਆਹਾਨੰ ਪਖਰਾਲੇ ॥੧੨੨॥
ਬੱਜੇ ਸੰਧੂਰੰ ਨਗਾਰੇ । ਕੱਛੇ ਕੱਛੀਲੇ ਲੁੱਝਾਰੇ ।
ਗਣ ਹੂਰੰ ਪੂਰੰ ਗੈਣਾਯੰ । ਅੰਜਨਯੰ ਅੰਜੇ ਨੈਣਾਯੰ ॥੧੨੩॥
ਰਣਣੱਕੇ ਨਾਦੰ ਨਾਫੀਰੰ । ਬੱਬਾੜੇ ਬੀਰੰ ਹਾ ਬੀਰੰ ।
ਉਘੇ ਜਣੁ ਨੇਜੇ ਜੱਟਾਲੇ । ਛੁੱਟੇ ਸਿਲ ਸਿੱਤਿਯੰ ਮੁੱਛਾਲੇ ॥੧੨੪॥
ਭਟ ਡਿੱਗੇ ਘਾਯੰ ਅੱਘਾਯੰ । ਤਨ ਸੁੱਭੇ ਅੱਧੋ ਅੱਧਾਯੰ ।
ਦਲ ਗੱਜੇ ਬੱਜੇ ਨੀਸਾਣੰ । ਚੰਚਲੀਏ ਤਾਜੀ ਚੀਹਾਣੰ ॥੧੨੫॥
ਚਵ ਦਿਸਯੰ ਚਿੰਕੀ ਚਾਵੰਡੇ । ਖੰਡੇ ਖੰਡੇ ਕੈ ਆਖੰਡੇ ।
ਰੜੜੰਕੇ ਗਿੱਧੰ ਉਧਾਣੰ । ਜੈ ਜੰਪੈ ਸਿੱਧੰ ਸੁੱਧਾਣੰ ॥੧੨੬॥
ਫੁੱਲੇ ਜਣੁ ਕਿੰਸਕ ਬਾਸੰਤੰ । ਰਣ ਰੱਤੇ ਸੂਰਾ ਸਾਮੰਤੰ ।
ਡਿੱਗੇ ਰਣਿ ਸੁੰਡੀ ਸੁੰਡਾਣੰ । ਧਰਿ-ਭੂਰੰ ਪੂਰੰ ਮੁੰਡਾਣੰ ॥੧੨੭॥

ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਛੰਦ

ਤਰ ਭਰ ਰਾਮੰ । ਪਰ ਹਰ ਕਾਮੰ । ਧਰ ਬਰ ਧੀਰੰ । ਪਰ ਹਰ ਤੀਰੰ ॥੧੨੮॥

Bhakha Pingal Ki : Sundari Chhand

The warriors challenged and the drums produced fightening sound. The trumpets were also sounded. The field of battle presents a sight of chaos and tumult. The warriors are pleased and they pick up weapons ॥ 118 ॥

Warriors with twisted moustaches got ready for war. Shooting arrows ferociously, they were engaged in fighting. Blood-drenched bodies of warriors fell down dead. The horses with well proportioned bodies were trampled in the field ॥ 119 ॥

The trumpets of the *yoginis* were blown and the double-edged swords shone. The warriors roared and fought. Those with armours on also fell down dead ॥ 120 ॥

The valiant soldiers roared and danced with their armours on. The huge drums (mounted and chained on elephants) were beaten. Those with twisted moustaches were engaged in the field ॥ 121 ॥

The quality bred warriors of Kachchh jump so high that they look like mountains flying with wings. The warriors twist their moustaches to fight and the bodies of the brave ones in armour are seen lying in dust ॥ 122 ॥

Beat of drums was heard far and wide. Horses ran and the warriors fought. The nymphs moved about in the sky. They have put collyrium in eyes [make-up] and have come to see the battle ॥ 123 ॥

Heavy drums were beaten and the warriors roared. Warriors took up spears in hand and attacked. Weapons of different kind were hurled in all directions ॥ 124 ॥

Many wounded soldiers fell down and many more were slain. Soldiers thundered and drums were beaten. The agile horses in the field neighed ॥ 125 ॥

Kites were heard in all the four directions and they began shearing further into pieces the already broken dead bodies of soldiers. The vultures were seen flying in the sky. The realized yogis and siddhas prayed for [Rama's] victory ॥ 126 ॥

As the flowers blossom in spring, the strong warriors are seen fighting in the field. Both the elephants and their riders have fallen down dead. The entire ground was filled with slain heads ॥ 127 ॥

Madhur Dhun Chhand

Devoid of woldly desires Parashu Ram created a stampede there. He with full attention began shooting arrows ॥ 128 ॥

ਦੁਰ ਬਰ ਗਯਾਨੰ । ਪਰ ਹਰਿ ਧਯਾਨੰ । ਥਰਹਰ ਕੰਪੈ । ਹਰਿ ਹਰਿ ਜੰਪੈ ॥੧੨੯॥
ਕ੍ਰੋਧੰ ਗਲਿਤੰ । ਬੋਧੰ ਦਲਿਤੰ । ਕਰ ਸਰ ਸਰਤਾ । ਧਰਮਰਿ ਹਰਤਾ ॥੧੩੦॥
ਸਰ ਬਰ ਪਾਣੰ । ਧਰ ਕਰਿ ਮਾਣੰ । ਅਰਿ ਉਰ ਮਾਲੀ । ਧਰ ਉਰਿ ਮਾਲੀ ॥੧੩੧॥
ਕਰ ਬਰ ਕੋਪੰ । ਥਰਹਰ ਧੋਪੰ । ਗਰਬਰ ਕਰਣੰ । ਘਰਿ ਬਰ ਹਰਣੰ॥੧੩੨॥
ਛਰ ਹਰ ਅੰਗੰ । ਚਰ ਖਰ ਸੰਗੰ । ਜਰਬਰ ਜਾਮੰ । ਝਰ ਹਰ ਰਾਮੰ ॥੧੩੩॥
ਟਰ ਧਰਿ ਜਾਯੰ । ਠਰ ਹਰਿ ਪਾਯੰ । ਢਰਹਰ ਢਾਲੰ । ਥਰਹਰ ਕਾਲੰ ॥੧੩੪॥
ਅਰਿ ਬਰ ਦਰਣੰ । ਨਰ ਬਰ ਹਰਣੰ । ਧਰ ਬਰ ਧੀਰੰ । ਫਰਹਰ ਤੀਰੰ ॥੧੩੫॥
ਬਰ ਨਰ ਦਰਣੰ । ਭਰ ਹਰ ਕਰਣੰ । ਹਰ ਹਰ ਰੜਤਾ । ਬਰ ਹਰ ਗੜਤਾ ॥੧੩੬॥
ਸਰ ਬਰ ਹਰਤਾ । ਚਰਮਰਿ ਧਰਤਾ । ਬਰ ਮਰਿ ਪਾਣੰ । ਕਰ ਬਰ ਜਾਣੰ ॥੧੩੭॥
ਹਰ ਬਰਿਹਾਰੰ । ਕਰ ਬਰ ਬਾਰੰ । ਗੜਬੜ ਰਾਮੰ । ਗੜਬੜ ਧਾਮੰ ॥੧੩੮॥

ਚਰਪਟ ਛੀਗਾ ਕੇ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਤ ਛੰਦ

ਖੱਗ ਖਯਾਤਾ ਗਯਾਨ ਗਯਾਤਾ । ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਰਮਾ ਚਾਰ ਚਰਮਾ ॥੧੩੯॥
ਸਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆਤਾ । ਸਸਤ੍ਰੰ ਖਯਾਤਾ । ਚਿਤ੍ਰੰ ਜੋਧੀ । ਜੁੱਧੰ ਕ੍ਰੋਧੀ ॥੧੪੦॥
ਬੀਰੰ ਬਰਣੰ । ਭੀਰੰ ਭਰਣੰ । ਸਤ੍ਰੰ ਹਰਤਾ । ਅਤ੍ਰੰ ਧਰਤਾ ॥੧੪੧॥
ਬਰਮੰ ਬੇਧੀ । ਚਰਮੰ ਛੇਦੀ । ਛਤ੍ਰੰ ਹੰਤਾ । ਅਤ੍ਰੰ ਗੰਤਾ ॥੧੪੨॥
ਜੁਧੰ ਧਾਮੀ । ਬੁਧੰ ਗਾਮੀ । ਸਸਤ੍ਰੰ ਖਯਾਤਾ । ਅਸਤ੍ਰੰ ਗਯਾਤਾ ॥੧੪੩॥

The enlightened ones concentrated on God. They trembled and recited Divine Name ॥ 129 ॥
Fully consumed by anger Parashu Ram lost all sense of discrimination and shot arrows in abundance ॥ 130 ॥
The warriors, full of pride, hold arrows and shoot. They shoot arrows [in enemy's body] as a gardener sows the plants into the earth ॥ 131 ॥
Because of the anger of the warriors all began trembling. Warriors are full of pride, and they have destroyed many family heads ॥ 132 ॥
Weapons were used to slay bodies of enemies, cutting through the armour. Parashu Ram fought against Rama in an enraged mood ॥ 133 ॥
The earth may stop movement, feet may get transfixed and shields may come down, but none gets away safe from the death (caused by Parashu Ram) ॥ 134 ॥
The great warriors were being killed. The brave met with death. The valiant soldiers remain cool and shoot arrows ॥ 135 ॥
Great human beings were being annihilated. There was tumult. Many recited Divine Name as chaos was caused in the battlefield ॥ 136 ॥
The axe-wielder Parashuram was a great archer, capable of tearing apart armours and the shields. He possessed long arms and was thus called *ajanubahu* ॥ 137 ॥
The brave ones struck blows and the head-garland adorned the neck of Shiva. Ramà stood firm and caused chaos even in the palaces ॥ 138 ॥

Charpat Chhiga Chhand

Expert in using sword and knowledgeable are beholden in the battle field. Knower of shastras and wielder of swords and armour wearing braves are looking like paintings ॥ 139 ॥
Knower of scriptures and known as the fighters are furiously engaged in fighting ॥ 140 ॥
Killer of great warriors and awe-inspirer among the enemy are annihilating the enemies ॥ 141 ॥
The armours are being torn apart and bodies wounded and the umbrellas of kings are falling as the expert wielders use their weapons ॥ 142 ॥
The enlightened, known wielders of weapons and arms set out for the field to fight ॥ 143 ॥

ਜੁੱਧਾ ਮਾਲੀ । ਕੀਰਤਸਾਲੀ । ਧਰਮੰ ਧਾਮੰ । ਰੂਪੰ ਰਾਮੰ ॥੧੪੪॥
ਧੀਰੰ ਧਰਤਾ । ਬੀਰੰ ਹਰਤਾ । ਜੁਧੰ ਜੇਤਾ । ਸਸਤ੍ਰੰ ਨੇਤਾ ॥੧੪੫॥
ਦੂਰਦੰ ਗਾਮੀ । ਧਰਮੰ ਧਾਮੀ । ਜੋਗੰ ਜੁਵਾਲੀ । ਜੋਤੰ ਮਾਲੀ ॥੧੪੬॥

ਪਰਸੁ ਰਾਮੁ ਬਾਚ

ਸ੍ਵੈਯਾ

ਤੂਨਿ ਕਸੇ ਕਟ ਚਾਂਪ ਧਰੇ ਕਰ ਕੋਪ ਕਹੀ ਦਿਜ ਰਾਮ ਅਹੋ ।
ਗ੍ਰਿਹ ਤੋਰਿ ਬਰਾਸਨ ਸੰਕਰ ਕੋ ਸੀਅ ਜਾਤ ਹਰੇ ਤੁਮ ਕਉਨ ਕਹੋ ।
ਬਿਨ ਸਾਚ ਕਹੇ ਨਹੀ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚੇ ਜਿਨਿ ਕੰਠ ਕੁਠਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਸਹੋ ।
ਘਰ ਜਹੁ ਚਲੇ ਤਜ ਰਾਮ ਰਣੰ ਜਿਨਿ ਜੂਝਿ ਮਰੋ ਪਲ ਠਾਢ ਰਹੋ ॥੧੪੭॥
ਜਾਨਤ ਹੋ ਅਵਿਲੋਕ ਮੁਝੈ ਹਠਿ ਏਕ ਬਲੀ ਨਹੀ ਠਾਂਢ ਰਹੈਂਗੇ ।
ਤਾਤਿ ਗਹਯੋ ਜਿਨ ਕੇ ਤ੍ਰਿਣ ਦਾਂਤਨ ਤੇਨ ਕਹਾਂ ਰਣ ਆਜ ਗਹੈਂਗੇ ।
ਬੰਬ ਬਜੇ ਰਣਖੰਭ ਗਡੇ ਗਹਿ ਹਾਥ ਹਥਿਆਰ ਕਹੂੰ ਉਮਹੈਂਗੇ ।
ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਦੁਰੈਬੇ ਕਉ ਰਾਮ ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਠਾਮ ਲਹੈਂਗੇ ॥੧੪੮॥

ਕਬਿ ਬਾਚ

ਯੋ ਜਬ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਅਰਿ ਕੇ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਬਲੀ ਬਲ ਕਾਨੇ ।
ਸਾਤ ਸੁਮੰਦ੍ਰਨ ਲੌ ਗਰੁਵੇ ਗਿਰ ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਦੋਊ ਥਹਰਾਨੇ ।
ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾਨ ਕੇ ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਦੁਹੂੰ ਡਰ ਮਾਨੇ ।
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਨਾਥ ਕਮਾਨ ਲੈ ਹਾਥਿ ਕਹੋ ਰਿਸ ਕੈ ਕਿਹ ਪੈ ਸਰ ਤਾਨੇ ॥੧੪੯॥

ਪਰਸੁ ਰਾਮ ਬਾਚ ਰਾਮ ਸੋਂ ।

ਜੇਤਕ ਬੈਨ ਕਹੇ ਸੁ ਕਹੇ ਜੁ ਪੈ ਫੇਰਿ ਕਹੇ ਤੁ ਪੈ ਜੀਤ ਨ ਜੈ ਹੋ ।
ਹਾਥਿ ਹਥਿਆਰ ਗਹੇ ਸੁ ਗਹੇ ਜੁ ਪੈ ਫੇਰਿ ਗਹੇ ਤੂ ਪੈ ਫੇਰਿ ਨ ਲੈ ਹੋ ।
ਰਾਮ ਰਿਸੈ ਰਣ ਮੈ ਰਘੁਬੀਰ ਕਹੋ ਭਜਿ ਕੈ ਕਤ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚੈ ਹੋ ।
ਤੋਰ ਸਰਾਸਨ ਸ਼ੰਕਰ ਕੋ ਹਰਿ ਸੀਅ ਚਲੇ ਘਰਿ ਜਾਨ ਨ ਪੈ ਹੋ ॥੧੫੦॥

The warriors move in the field and prune the reputation of the brave ones as the gardener prunes his plants. In that field stands Rama, the beauteous one and the embodiment of *dharma* ॥ 144 ॥

He is the most cool, great killer of enemies, victor of the battle and expert wielder of weapons ॥ 145 ॥

He moves like the elephants, and is embodiment of *dharma*, master of the flame of *yoga* and the light effulgent ॥ 146 ॥

Utterance of Parashuram

Savaiya

Wielder of the quiver and bow Parashuram in a great fury said to Rama: "Tell me who are you to break Shiva's bow and take Sita home ? You will not be able to save your life without telling the truth. Or you will have to bear the blow of my axe on your neck. It will be of good to you, O Rama, if you give up the field and go home. A moment's delay here would mean your death in this very field" ॥ 147 ॥

"You know that no might one can stand up to me. How can they fight against me whose ancestors had surrendered to me ? Howsoever fierce the battle might be, they dare not put on weapons and come to fight. Where on earth, sky or underworld will you, O Rama, hide yourself to protect against me ?" ॥ 148 ॥

Poet's Utterances

On listening to these words of enemy, Rama started looking like a mighty warrior. Finding Rama as calm as the seven seas, the earth, sky and mountains trembled. The *yaksha*, *bhujang*, gods and demons everywhere felt frightened. Rama took his bow in hand and asked Parashuram as to on whom has he aimed his bow in such a fury ? ॥ 149 ॥

Parashu Ram's Address to Rama

"Whatever you have said is said; any more will cause your ceratin death. The bow already in your hand is all right; any attempt to put your hand on another weapon will be futile." The enraged Parashuram asked Rama as to where he will run from the field to save his life. Having broken Shiva's bow and married Sita, you would not now reach home ॥ 150 ॥

ਸਵੈਯਾ ।

ਬੋਲ ਕਹੇ ਸੁ ਸਹੇ ਦਿਜ ਜੂ ਜੁ ਪੈ ਫੇਰਿ ਕਹੇ ਤੁ ਪੈ ਪ੍ਰਾਨ ਖ੍ਵੈ ਹੋ ।
ਬੋਲਤ ਐਠਿ ਕਹਾ ਸਠ ਜਿਉਂ ਸਭ ਦਾਂਤ ਤੁਰਾਇ ਅਬੈ ਘਰਿ ਜੈ ਹੋ ।
ਧੀਰ ਤਬੈ ਲਹਿ ਹੈ ਤੁਮ ਕਉ ਜਬ ਭੀਰ ਪਰੀ ਇਕ ਤੀਰ ਚਲੈ ਹੋ ।
ਬਾਤ ਸੰਭਾਰ ਕਹੋ ਮੁਖਿ ਤੇ ਇਨ ਬਾਤਨ ਕੋ ਅਬ ਹੀ ਫਲਿ ਪੈ ਹੋ ॥੧੫੧॥

ਪਰਸੁ ਰਾਮ ਬਾਚ ।

ਤਉ ਤੁਮ ਸਾਚ ਲਖੋ ਮਨ ਮੈ ਪ੍ਰਭ ਜਉ ਤੁਮ ਰਾਮ ਵਤਾਰ ਕਹਾਓ ।
ਰੁਦ੍ਰ ਕੁਵੰਡ ਬਿਹੰਡੀਯ ਜਿਉ ਕਰ ਤਿਉਂ ਅਪਨੌ ਬਲ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਓ ।
ਤਉਹੀ ਗਦਾ ਕਰਿ ਸਾਰੰਗ ਚਕ੍ਰ ਲਤਾ ਭ੍ਰਿਗੁ ਕੀ ਉਰ ਮੱਧ ਸੁਹਾਓ ।
ਮੇਰੋ ਉਤਾਰ ਕੁਵੰਡ ਮਹਾਂਬਲ ਮੋਹ ਕਉ ਆਜ ਚੜ੍ਹਾਇ ਦਿਖਾਓ ॥੧੫੨॥

ਕਬਿ ਬਾਚ

ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿਰੋਮਨਿ ਸੂਰ ਕਵੰਡ ਲਯੋ ਕਰ ਮੈ ਹਸਿ ਕੈ ।
ਲੀਅ ਚਾਂਪ ਚਟਾਕ ਚੜ੍ਹਾਇ ਬਲੀ ਖਟ ਟੂਕ ਕਰਯੋ ਛਿਨ ਮੈ ਕਸਿਕੈ ।
ਨਭ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਂਹਿ ਹਤੀ ਸਰ ਸੋ ਅਧਬੀਚ ਹੀ ਬਾਤ ਰਹੀ ਬਸਿਕੈ ।
ਨ ਬਸਾਤ ਕਛੂ ਨਟ ਕੇ ਬਟ ਜਯੋਂ ਭਵ ਪਾਸ ਨ੍ਰਿਸੰਗਿ ਰਹੈਂ ਫਸਿਕੈ ॥੧੫੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੁੱਧ ਜਯਤ ।

ਅਥ ਅਉਧ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕਥਨੰ ।

ਸਵੈਯਾ

ਭੇਟਿ ਭੁਜਾ ਭਰਿ ਅੰਕਿ ਭਲੇ ਭਰਿ ਨੈਨ ਦੋਊ ਨਿਰਖੇ ਰਘੁਰਾਈ ।
ਗੁੰਜਤ ਭ੍ਰਿੰਗ ਕਪੋਲਨ ਊਪਰਿ ਨਾਗ ਲਵੰਗ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ।
ਕੰਜ ਕੁਰੰਗ ਕਲਾਨਿਧ ਕੇਹਰਿ ਕੋਕਿਲ ਹੇਰ ਹੀਏ ਹਹਰਾਈ ।
ਬਾਲ ਲਖੈਂ ਛਬਿ ਖਾਟ ਪਰੈਂ ਨਹਿ ਬਾਟ ਚਲੈਂ ਨਿਰਖੈਂ ਅਧਿਕਾਈ ॥੧੫੪॥
ਸੀਅ ਰਹੀ ਮੁਰਝਾਇ ਮਨੈ ਮਨਿ ਰਾਮ ਕਹਾਂ ਮਨ ਬਾਤ ਧਰੈਂਗੇ ।
ਤੋਰਿ ਸਰਾਸਨਿ ਸੰਕਰ ਕੋ ਜਿਮ ਮੋਹਿ ਬਰਿਓ ਤਿਮ ਅਉਰ ਬਰੈਂਗੇ ।
ਦੂਸਰ ਬਜਾਹ ਬਧੂ ਅਬ ਹੀ ਮਨ ਤੇ ਮੁਹਿ ਨਾਥ ਬਿਸਾਰ ਡਰੈਂਗੇ ।
ਦੇਖਤ ਹੌ ਨਿਜ ਭਾਗ ਭਲੇ ਬਿਧ ਆਜ ਕਹਾਂ ਇਹ ਠੌਰ ਕਰੈਂਗੇ ॥੧੫੫॥

"O brahmin, whatever you have said is all right, any further utterance would imply your loosing life. Why do you speak so arrogantly ? You will soon return home defeated. I look at you in all patience. In case the need be, I shall have to shoot a single arrow. So talk with sense or you will reap the fruit just now ॥ 151 ॥

Parashu Ram's Utterence

Savaiya

In case you consider yourself a Divine incarnation, you should show me your strength as you have shown in breaking Shiva's bow. Also show me the mace and bow and the scar of the kick given by Bhrigu. At the same time you should also pick up my bow and first unfasten and then fasten it with its thread, if you can ॥ 152 ॥

Poet's Utterance

The greatest warrior, Rama smilingly took up the bow in hand and soon stretched it to shoot the arrow but the bow broke into six pieces. As soon as the bow got broken, the sound was so terrible as if the arrow has pierced and fragmented the sky. As the acrobat jumps on the rope, the whole universe trembles and got struck into the pieces of bow ॥ 153॥

Now begins the account of entry into Avadh

Savaiya

Rama's eyes were filled with tears of joy as he embraced members of his family (as he entered Ayodhya along with Sita). The black bee hovered around the cheeks of Sita (red cheeks looked like flowers to them) and the curls hung on her face as snakes hang on clove-flowers. Lotus flower, deer, moon, lion and cuckoo felt surprised (as they were excelled by Sita's pretty, wide eyes, beauty, moral strength and sweet voice, respectively). The young lasses look at her beauty and fall back on the cot and the passengers forgetful of their journey ahead stop and continue looking at her ॥ 154 ॥

Sita felt a bit distressed in her mind thinking whether Rama will or will not accede to her wishes. Maybe, he marries some other woman as well as he had married me after breaking Shiva's bow. In case he had a desire for second marriage, he will certainly become forgetful of me. Let us see what Almighty has written in my fate and how does he behave with me now ॥ 155 ॥

ਤਉਹੀ ਲਉ ਰਾਮ ਜਿਤੇ ਦਿਜ ਕਉ ਅਪਨੇ ਦਲ ਆਇ ਬਜਾਇ ਬਧਾਈ ।
ਭੱਗੁਲ ਲੋਕ ਫਿਰੈਂ ਸਭ ਹੀ ਰਣ ਮੋਂ ਲਖਿ ਰਾਘਵ ਕੀ ਅਧਿਕਾਈ ।
ਸੀਅ ਰਹੀ ਰਨਿ ਰਾਮ ਜਿਤੇ ਅਵਧੇਸਰ ਬਾਤ ਜਬੈ ਸੁਨਿ ਪਾਈ ।
ਫੂਲਿ ਗਯੋ ਅਤਿ ਹੀ ਮਨ ਮੈ ਧਨ ਕੇ ਘਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ ॥੧੫੬॥
ਬੰਦਨਵਾਰ ਬਧੀ ਸਭ ਹੀ ਦਰ ਚੰਦਨ ਸੌ ਛਿਰਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਰੇ ।
ਕੇਸਰ ਡਾਰਿ ਬਰਾਤਨ ਪੈ ਸਬ ਹੀ ਜਨ ਹੁਇ ਪੁਰਹੂਤ ਪਧਾਰੇ ।
ਬਾਜਤ ਤਾਲ ਮੁਚੰਗ ਪਖਾਵਜ ਨਾਚਤ ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਿ ਅਖਾਰੇ ।
ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਸਭ ਹੀ ਅਗੂਆ ਸੁਤ ਕਉ ਪਿਤੁ ਲੈ ਪੁਰਿ ਅਉਧ ਸਿਧਾਰੇ ॥੧੫੭॥

ਚੌਪਈ ।

ਸਭਹੂੰ ਮਿਲ ਗਿਲ ਕੀਯੋ ਉਛਾਹਾ । ਪੂਤ ਤਿਹੂੰ ਕਉ ਰਚਯੋ ਬਿਯਾਹਾ ।
ਰਾਮ ਸੀਆ ਬਰ ਕੈ ਘਰਿ ਆਏ । ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਹੋਤ ਬਧਾਏ ॥੧੫੮॥
ਜਹ ਤਹ ਹੋਤ ਉਛਾਹ ਅਪਾਰੂ । ਤਿਹੂੰ ਸੁਤਨ ਕੋ ਬਿਯਾਹਾ ਬਿਚਾਰੂ ।
ਬਾਜਤ ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਅਪਾਰੰ । ਨਾਚਤ ਕੋਟਨ ਕੋਟ ਅਖਾਰੰ ॥੧੫੯॥
ਬਨਿ ਬਨਿ ਬੀਰ ਪਖਰੀਆ ਚਲੇ । ਜੋਬਨਵੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਭਲੇ ।
ਭਏ ਜਾਇ ਇਸਥਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਦਰਪਰ । ਮਹਾਂਰਥੀ ਅਰੁ ਮਹਾ ਧਨੁਰਧਰ ॥੧੬੦॥
ਬਾਜਤ ਚੰਗ ਮੁਚੰਗ ਅਪਾਰੰ । ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸੁਧਾਰੰ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਚੰਚਲਾ ਨਾਰੀ । ਨੈਨ ਨਚਾਇ ਬਜਾਵਤ ਤਾਰੀ ॥੧੬੧॥
ਭਿੱਛਕਨ ਹਉਸ ਨ ਧਨ ਕੀ ਰਹੀ । ਦਾਨ ਸਵਰਨ ਸਰਤਾ ਹੁਇ ਬਹੀ ।
ਏਕ ਬਾਤ ਮਾਂਗਨ ਕਉ ਆਵੈਂ । ਬੀਸਕ ਬਾਤ ਘਰੈ ਲੈ ਜਾਵੈਂ ॥੧੬੨॥
ਬਨਿ ਬਨਿ ਚਲਤ ਭਏ ਰਘੁਨੰਦਨ । ਫੂਲੇ ਪੁਹਪ ਬਸੰਤ ਜਾਨੁ ਬਨਿ ।
ਸੋਭਤ ਕੇਸਰ ਅੰਗਿ ਡਰਾਯੋ । ਆਨੰਦ ਹੀਏ ਉਛਰ ਜਨੁ ਆਯੋ ॥੧੬੩॥
ਸਾਜਤ ਭਏ ਅਮਿੱਤ ਚਤੁਰੰਗਾ । ਉਮਡਿ ਚਲਤ ਜਿਹ ਬਿਧੀ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ।
ਭਲ ਭਲ ਕੁਅਰ ਚੜ੍ਹੇ ਸਜ ਸੈਨਾ । ਕੋਟਕ ਚੜ੍ਹੇ ਸੂਰ ਜਨੁ ਗੈਨਾ ॥੧੬੪॥

At that very moment the group of brahmins came ahead and congratualted Rama, the victor of Parashuram. Everybody ran hither and thither in the joy of Rama's victory. When king Dasharath heard that Rama had won the battle as well as won Sita in marriage, his joy knew no bounds. He showered lot of money on his subjects as cloud showers rain on earth ॥ 156 ॥

Every door (in Ayodhya) was decorated and sandal was sprinkled within the houses. Saffron was sprinkled on all accompanying Rama. It seemed as if Indra was to visit this town. The lutes were played and tambourines sounded. Many dancers danced different styles. Everybody came forward to meet Rama. Father Dasharath took his son to the palace ॥ 157 ॥

Chaupai

Everybody felt joyous. Marriages of other three sons were also arranged. Congratulatory messages from within and outside the country arrived after Rama's marriage with Sita and their arrival home ॥ 158 ॥

There was an environment of immense joy all around. Preparations and plans for the marriages of the other three sons were in progress. Music was played and dances of many groups went on ॥ 159 ॥

Many warriors dressed themselves and set out (for Dasharath's palace). They were all young, fine soldiers. They went and stood at the king's portals. There were many expert charioteers and archers among them ॥ 160 ॥

Numerous kinds of instruments such as flutes, bells etc. were played. Large drums were sounded and two faced drums were played upon. Many sportive women sang songs and they gave a mischievous look as they clapped ॥ 161 ॥

Even the beggers now had no more desire for money. Donations in the form of gold flowed like a stream. He who came asking for one thing went back having received twenty ॥ 162 ॥

Wandering in the forests Rama looked like fully blossomed flowers in spring. Saffron sprinkled on the body is seen as if joy poured itself out of body ॥ 163 ॥

He has been arranging his *chaturangini* (for block) army in such a way as if it were the Ganga flowing instead of army. The princes accompanying their armies look like billions of suns in the sky ॥ 164 ॥

ਭਰਥ ਸਹਿਤ ਸੋਭਤ ਸਭ ਭ੍ਰਾਤਾ । ਕਹਿ ਨ ਪਰਤ ਮੁਖ ਤੇ ਕਛੁ ਬਾਤਾ ।
ਮਾਤਨ ਮਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਤ ਮੋਹੈਂ । ਜਨੁ ਦਿਤਿ ਗ੍ਰਹ ਰਵਿ ਸਸਿ ਦੋਊ ਸੋਹੈਂ ॥੧੬੫॥
ਇਹੱ ਬਿਧਿ ਕੈ ਸਜ ਸੁੱਧ ਬਰਾਤਾ । ਕਛੁ ਨ ਪਰਤ ਕਹਿ ਤਿਨਕੀ ਬਾਤਾ ।
ਬਾਢਤ ਕਹਤ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਤਨ ਕਰ । ਬਿਦਾ ਹੋਨ ਸਿਸ ਚਲੇ ਤਾਤ ਘਰ ॥੧੬੬॥
ਆਇ ਪਿਤਾ ਕਹੁ ਕੀਨ ਪ੍ਰਨਾਮਾ । ਜੋਰਿ ਪਾਨ ਠਾਢੇ ਬਲ ਧਾਮਾ ।
ਨਿਰਖਿ ਪੁਤ੍ਰ ਆਨੰਦ ਮਨ ਭਰੇ । ਦਾਨ ਬਹੁਤ ਬਿੱਪਨ ਕਹੁ ਕਰੇ ॥੧੬੭॥
ਤਾਤ ਮਾਤ ਲੈ ਕੰਠਿ ਲਗਾਏ । ਜਨ ਦੁਇ ਰਤਨ ਨਿਰਧਨੀ ਪਾਏ ।
ਬਿਦਾ ਮਾਗ ਜਬ ਗਏ ਰਾਮ ਘਰਿ । ਸੀਸ ਰਹੇ ਧਰਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ॥੧੬੮॥

ਕਬਿੱਤ ।

ਰਾਮ ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਸਿਰ ਚੂਮਯੋ ਪਾਨ ਪੀਠ ਧਰੇ ਆਨੰਦ ਸੋ ਭਰੇ ਲੈ ਤੰਬੋਰ ਆਗੇ ਧਰੇ ਹੈ ।
ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਇ ਤੀਨੋ ਭਾਈ ਯੌ ਚਲਤੇ ਭਏ ਮਾਨੋ ਸੂਰ ਚੰਦ ਕੋਟਿ ਆਨਿ ਅਵਤਰੇ ਹੈਂ ।
ਕੇਸਰ ਸੌ ਭੀਜੇ ਪਟ ਸੋਭਾ ਦੇਤ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਮਾਨੋ ਰੂਪ ਰਾਗ ਕੇ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਭਰੇ ਹੈਂ ।
ਰਾਜਾ ਅਵਧੇਸ ਕੇ ਕੁਮਾਰ ਐਸੇ ਸੋਭਾ ਦੇਤ ਕਾਮ ਜੂ ਨੇ ਕੋਰਿਕ ਕਲਿਯੋਗ ਕੈਧੋਂ ਕਰੇ ਹੈਂ ॥੧੬੯॥
ਅਉਧ ਤੇ ਨਿਸਰਿ ਚਲੇ ਲੀਨੇ ਸੰਗਿ ਸੂਰ ਭਲੇ ਰਨ ਤੇ ਨ ਟਲੇ ਪਲੇ ਸੋਭਾ ਹੂੰ ਕੇ ਧਾਮ ਕੇ ।
ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਉਰਿ ਹਾਰ ਸੋਭਿਅਤ ਅਪਾਰ ਤੀਨੋ ਲੋਗ ਮਧ ਕੀ ਮੁਹੱਯਾ ਸਬ ਬਾਮ ਕੇ ।
ਦੁਰਜਨ ਦਲੱਯਾ ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਕੇ ਜਿਤੱਯਾ ਤੀਨੋ ਰਾਮ ਜੂ ਕੇ ਭਯਾ ਹੈਂ ਚਹੱਯਾ ਹਰਿਨਾਮ ਕੇ ।
ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਉਦਾਰ ਹੈਂ ਸਿੰਗਾਰ ਅਵਤਾਰ ਦਾਨ ਸੀਲ ਕੇ ਪਹਾਰ ਕੈ ਕੁਮਾਰ ਬਨੇ ਕਾਮ ਕੇ ॥੧੭੦॥

ਅਸਵ ਬਰਨਨੰ ।

ਨਾਗਰਾ ਕੇ ਨੈਨ ਹੈਂ ਕਿ ਚਾਤੁਰਾ ਕੇ ਬੈਨ ਹੈਂ ਬਘੂਲਾ ਮਾਨੋ ਗੈਨ ਕੈਸੇ ਤੈਸੇ ਥਹਰਤ ਹੈਂ ।
ਨ੍ਰਿਤਕਾ ਕੇ ਪਾਉ ਹੈਂ ਕਿ ਜੂਪ ਕੈਸੇ ਦਾਉ ਹੈਂ ਕਿ ਛਲ ਕੋ ਦਿਖਾਉ ਕੋਊ ਤੈਸੇ ਬਿਹਰਤ ਹੈਂ ।
ਹਾਂਕੇ ਬਾਜ ਬੀਰ ਹੈਂ ਤੁਫੰਗ ਕੈਸੇ ਤੀਰ ਹੈਂ ਕਿ ਅੰਜਨੀ ਕੇ ਧੀਰ ਹੈਂ ਕਿ ਧੁਜਾ ਸੇ ਫਹਰਤ ਹੈਂ ।
ਲਹਰੈਂ ਅਨੱਗ ਕੀ ਤਰੰਗ ਜੈਸੇ ਰੀਗ ਕੀ ਅਨੰਗ ਕੈਸੇ ਅੰਗ ਜਯੋਂ ਨ ਕਹੂੰ ਠਹਰਤ ਹੈਂ ॥੧੭੧॥

All the brothers, along with Bharat, occupy their seats. The splendour of the moment is beyond words. The handsome princes are looking charming to their mothers as if both Sun and Moon had added to the glory of the house having taken birth in Diti's house ॥ 165 ॥

Thus appeared the marriage party. Its grandeurs cannot be put in words. Any attempts to do so will result in the increase of the book size. All the sons went to the palace to seek their father's permission before setting out ॥ 166 ॥

They went to their father and bowed before him. They stood with folded hands. Seeing his sons, the king was full of joy and he distributed a lot of wealth in charity among the brahmins ॥ 167 ॥

The parents embraced their sons and felt as pleased as a poor man does on getting jewels. Seeking leave from there, they went to Rama's place and bowed their heads on his feet ॥ 168 ॥

Kabitt

Rama bade them good-bye happily, patting them on back and presenting with beetle leaves. Music was played and the brothers set out as if billions of suns and moons had been born in the world. Saffron-sprinkled robes so grand as if Beauty itself appeared in person. King Dasharath's sons are so handsome that god of love seemed to have taken difffernt forms ॥ 169 ॥

They left Ayodhya accompanied by warriors who never retreat from the battle. The princes are handsome and garlands around their necks look splendid. Ladies of the three worlds are charmed by their presence. They, the brothers of Rama are the beloved of God's Name, victors of the three worlds and killers of the wicked. They are liberal in outlook, beauty incarnate, epitome of benevolence and are identical with Rama ॥ 170 ॥

An Account of Horses

They (the horses) are agile like the eyes of a wanton woman, fast like the talk of a clever man, mercurial like wind, alert and playful like a dancer's feet or a gambler's gameplan. They are so fast-paced that they look like a phantasy. As the warriors ride them, they run fast like an arrrow. They are fast and powerful like Hanuman. They move like the unfurled flag, fast like a thought, or Ganga's wave. They are beautiful like the god of love and they never stand still ॥ 171 ॥

ਨਿਸਾ ਨਿਸ ਨਾਥਿ ਜਾਨੈ ਦਿਨ ਦਿਨ ਪਤਿ ਮਾਨੈ ਭਿੱਛਕਨ ਦਾਤਾ ਕੈ ਪ੍ਰਮਾਨੇ ਮਹਾਂ ਦਾਨਿ ਹੈਂ।
ਅਉਖਧੀ ਕੈ ਰੋਗਨ ਅਨੰਤ ਰੂਪ ਜੋਗਨ ਸਮੀਪ ਕੈ ਬਿਯੋਗਨ ਮਹੇਸ ਮਹਾਂ ਮਾਨ ਹੈਂ।
ਸਤ੍ਰ ਖੱਗ ਖਯਾਤਾ ਸਿਸ ਰੂਪਨ ਕੈ ਮਾਤਾ ਮਹਾਂ ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਗਯਾਤਾ ਕੈ ਬਿਧਾਤਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈਂ।
ਗਨਨ ਗਨੇਸ ਮਾਨੇ ਸੁਰਨ ਸੁਰੇਸ ਜਾਨੇ ਜੈਸੇ ਪੇਖੇ ਤੈਸੇਈ ਲਖੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈਂ ॥੧੭੨॥
ਸੁਧਾ ਸੌਂ ਸੁਧਾਰੇ ਰੂਪ ਸੋਭਤ ਉਜਿਯਾਰੇ ਕਿਧੌ ਸਾਂਚੇ ਬੀਚ ਢਾਰੇ ਮਹਾਂ ਸੋਭਾ ਕੈ ਸੁਧਾਰ ਕੈ।
ਕਿਧੌ ਮਹਾਂ ਮੋਹਨੀ ਕੇ ਮੋਹਬੇ ਨਮਿੱਤ ਬੀਰ ਬਿਧਨਾ ਬਨਾਏ ਮਹਾਂ ਬਿਧਿ ਸੌਂ ਬਿਚਾਰ ਕੈ।
ਕਿਧੌ ਦੇਵ ਦੈਤਨ ਬਿਬਾਦ ਛਾਡਿ ਬਡੇ ਚਿਰ ਮਥ ਕੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਛੀਰ ਲੀਨੇ ਹੈ ਨਿਕਾਰ ਕੈ।
ਕਿਧੌ ਬਿਸੁਨਾਥ ਜੂ ਬਨਾਏ ਨਿਜ ਪੇਖਬੇ ਕਉ ਅਉਰ ਨ ਸਕਤ ਐਸੀ ਸੂਰਤੈਂ ਸੁਧਾਰ ਕੈ ॥੧੭੩॥
ਸੀਮ ਤਜਿ ਆਪਨੀ ਬਿਰਾਨੇ ਦੇਸ ਲਾਂਘਿ ਲਾਂਘਿ ਰਾਜ ਮਿਥਲੇਸ ਕੇ ਪਹੂਚੇ ਦੇਸ ਆਨਿ ਕੈ।
ਤੁਰਹੀ ਅਨੰਤ ਬਾਜੈਂ ਦੁੰਦਭੀ ਅਪਾਰ ਗਾਜੈਂ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬਾਜਨ ਬਜਾਏ ਜੋਰ ਜਾਨ ਕੈ।
ਆਗੈ ਆਨਿ ਤੀਨੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਠ ਲਾਇ ਲੀਨੇ ਰੀਤਿ ਰੂੜਿ ਸਬੈ ਕੀਨੇ ਬੈਠੇ ਬੇਦ ਕੇ ਬਿਧਾਨ ਕੈ।
ਬਰਖਿਯੋ ਧਨ ਕੀ ਧਾਰ ਪਾਇਅਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ਭਿੱਛਕ ਭਏ ਨ੍ਰਿਪਾਰ ਐਸੇ ਪਾਇ ਦਾਨ ਕੈ ॥੧੭੪॥
ਬਾਨੇ ਫਹਰਾਨੇ ਘਹਰਾਨੇ ਦੁੰਦਭਿ ਅਰਰਾਨੇ ਜਨਕ ਪੁਰੀ ਕੌ ਨੀਅਰਾਨੇ ਬੀਰ ਜਾਇ ਕੈ।
ਕਹੂੰ ਚਉਰ ਢਾਰੈਂ ਕਹੂੰ ਚਾਰਣ ਉਚਾਰੈਂ ਕਹੂੰ ਭਾਟ ਜੁ ਪੁਕਾਰੈਂ ਛੰਦ ਸੁੰਦਰ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਕਹੂੰ ਬੀਨ ਬਾਜੈਂ ਕੋਊ ਬਾਂਸੁਰੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸਾਜੈਂ ਦੇਖੇ ਕਾਮ ਲਾਜੈ ਰਹੇ ਭਿੱਛਕ ਅਘਾਇ ਕੈ।
ਰੰਕ ਤੇ ਸੁ ਰਾਜਾ ਭਏ ਆਸਿਖ ਅਸੇਖ ਦਏ ਮਾਂਗਤ ਨ ਭਏ ਫੇਰ ਐਸੇ ਦਾਨ ਪਾਇ ਕੈ ॥੧੭੫॥

They (the prince) are taken to be moon by the night and sun by the day. For the beggars they are known to be benevolent. The ailment takes them to be medicine. When they are close by there is ever apprehension of separation from them. They are highly self-respecting like Shiva. They are known expert swordsmen, child-like for mothers, all-knowing for the enlightened, just like God Himself. All the *ganas* consider them Ganesh and all gods Indra. In fact, they appear to the onlooker as he looks at them to be ॥ 172 ॥

Bathed in nectar, they look resplendent. The princes look so handsome that they might have been shaped in a special mould. Maybe, the Almighty made especially to charm a charming dame. These warriors look like precious jewels that gods and demons, forgetting their mutual conflicts, might have churned out of ocean. Or, may be God created these beautiful faces for Himself to look on. Otherwise there have been no other such beauties ॥ 173 ॥

They crossed the boundary of their country and passing through some other countries, they reached Janakpuri. On reaching there they played numerous musical instruments loudly. The king came forward and embraced the three brothers. All ceremonies were performed according to Vedic requirements. Immense wealth was donated. Having received these donations, the beggars became kings ॥ 174 ॥

Flags fluttered and flutes were palyed. The warriors roared close by Janakpuri. Some swayed whisk and the bards sang eulogies in fine poetry. Pipes and flutes were played and drums beaten. Seeing this even the god of love felt ashamed and the beggars feel overwhelmed. The paupers have become princes and they shower innumerable blessings. Having received this much in charity, they will have no more need to beg ॥ 175 ॥

ਆਨ ਕੈ ਜਨਤ ਲੀਨੋ ਕੰਠ ਸੌ ਲਗਾਇ ਤਿਹੂੰ ਆਦਰ ਦੁਰੰਤ ਕੈ ਅਨੰਤ ਭਾਂਤਿ ਲਏ ਹੈਂ।
ਬੇਦ ਕੈ ਬਿਧਾਨ ਕੈ ਕੈ ਬਜਾਸ ਤੇ ਬਧਾਈ ਬੇਦਿ ਏਕ ਏਕ ਬਿਪ੍ਰ ਕਉ ਬਿਸੇਖ ਸਵਰਨ ਦਏ ਹੈਂ।
ਰਾਜਕੁਆਰ ਸਬੈ ਪਹਿਰਾਏ ਸਿਰ ਪਾਨਿ ਤੇ ਮੋਤੀ ਮਾਨਕਨ ਕੇ ਬਰਖ ਮੇਘ ਗਏ ਹੈਂ।
ਦੰਤੀ ਸਵੇਤ ਦੀਨੇ ਕੇਤੇ ਸਿੰਧਲੀ ਤੁਰੇ ਨਵੀਨੇ ਰਾਜਾ ਕੇ ਕੁਮਾਰ ਤੀਨੋ ਬਯਾਹ ਕੇ ਪਠਏ ਹੈਂ ॥੧੭੬॥

ਦੋਧਕ ਛੰਦ।

ਬਿਯਾਹ ਸੁਤਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਨ੍ਰਿਪ ਬਾਲੰ। ਮਾਂਗ ਬਿਦਾ ਮੁਖਿੰ ਲੀਨ ਉਤਾਲੰ।
ਸਾਜਨ ਬਾਜ ਚਲੇ ਗਜ ਸੰਜੁਤ। ਏਸਠ ਏਸ ਨਰੇਸਨ ਕੇ ਜੁਤ ॥੧੭੭॥
ਦਾਜ ਸੁਮਾਰ ਸਕੈ ਕਰ ਕਉਨੈ। ਬੀਨ ਸਕੈ ਬਿਧਨਾ ਨਹੀ ਤਉਨੈ।
ਬੈਸਨ ਬੇਸਨ ਬਾਜ ਮਹਾ ਮਤ। ਭੇਸਨ ਭੇਸ ਚਲੇ ਗਜ ਗੱਜਤ ॥੧੭੮॥
ਬਾਜਤ ਨਾਦ ਨਫੀਰਨ ਕੇ ਗਨ। ਗਾਜਤ ਸੂਰ ਪ੍ਰਮਾਥ ਮਹਾ ਮਨ।
ਅਉਧਪੁਰੀ ਨੀਅਰਾਨ ਜਹੀ ਜਬ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਰਘੁਨੰਦ ਤਹੀ ਤਬ ॥੧੭੯॥
ਮਾਤਨ ਵਾਰਿ ਪੀਯੋ ਜਲ ਪਾਨੰ। ਦੇਖ ਨਰੇਸ ਰਹੇ ਛਬਿ ਮਾਨੰ।
ਭੂਪ ਬਿਲੋਕਤ ਲਾਇ ਲਏ ਉਰਿ। ਨਾਚਤ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਭਏ ਪੁਰਿ ॥੧੮੦॥
ਭੂਪਜ ਬਯਾਹਿ ਜਬੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਏ। ਬਾਜਤ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਬਧਾਏ।
ਤਾਤ ਬਸਿਸਟਿ ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਬੁਲਾਏ। ਅਉਰ ਅਨੇਕ ਤਹਾਂ ਰਿਖਿ ਆਏ ॥੧੮੧॥
ਘੋਰ ਉਠੀ ਘਹਰਾਇ ਘਟਾ ਤਬ। ਚਾਰੋ ਦਿਸ ਦਿਗ ਦਾਹ ਲਖਯੋ ਸਬ।
ਮੰਤ੍ਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਸਬੈ ਅਕੁਲਾਨੇ। ਭੂਪਤਿ ਸੋ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨੇ ॥੧੮੨॥
ਹੋਤ ਉਤਪਾਤ ਬਡੇ ਸੁਨ ਰਾਜਨ। ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੋ ਰਿਖਿ ਜੋਰਿ ਸਮਾਜਨ।
ਬੋਲਹੁ ਬਿਪ ਬਿਲੰਬ ਨ ਕੀਜੈ। ਹੈ ਕ੍ਰਿਤ ਜੱਗ ਅਰੰਭਨ ਕੀਜੈ ॥੧੮੩॥
ਆਇਸ ਰਾਜ ਦਯੋ ਤਤਕਾਲਹ। ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਮਿਤ੍ਰਹ ਬੁੱਧ ਬਿਸਾਲਹ।
ਹੈ ਕ੍ਰਿਤ ਜੱਗ ਅਰੰਭਨ ਕੀਜੈ। ਆਇਸ ਬੇਗ ਨਰੇਸ ਕਰੀਜੈ ॥੧੮੪॥
ਬੋਲਿ ਬਡੇ ਰਿਖ ਲੀਨ ਮਹਾਂ ਦਿਜ। ਹੈਂ ਤਿਨ ਬੋਲ ਲਯੋ ਜੁਤ ਰਿੱਤਜਜ।
ਪਾਵਕ ਕੁੰਡ ਖੁਦਯੋ ਤਿਹ ਅਉਸਰ। ਗਾਡੀਯੋ ਥੰਭ ਤਹਾਂ ਧਰਮੰਧਰ ॥੧੮੫॥
ਛੋਰਿ ਲਯੋ ਹਯਸਾਰਹ ਤੇ ਹਯ। ਅਸਿਤ ਕਰਨ ਪ੍ਰਭਾਸਤ ਕੇਕਯ।
ਦੇਸਨ ਦੇਸ ਨਰੇਸ ਦਏ ਸੰਗਿ। ਸੁੰਦਰ ਸੂਰ ਸੁਰੰਗ ਸੁਭੇ ਅੰਗ ॥੧੮੬॥

King Janak came, embraced them and gave them due honour and respect. All Vedic rituals were observed and the chanters recited Vedic hymns. King gave gold in charity to each one of the brahmins. Princes were also given gifts, and jewels were showered. White elephants and agile horses of Sindh were gifted to the princes. Thus the three princes returned after their marriages ॥ 176 ॥

Dodhak Chhand

Having married the daughters of King Janak, the princes soon sought leave from the king. The princes left with elephants and horses as well as many desires in heart ॥ 177 ॥

Dowry given was so much even Brahma could not manage to gather it at one place. Horses of different breed and elephants also left ॥ 178 ॥

Music was played. Brave and powerful warriors roared (as they returned). As they approached Avadh, Rama was there (to receive them) ॥ 179 ॥

The mothers threw water over their sons heads and drank it. The king felt pleased at heart on seeing this splendid sight. He immediately took them in embrace. The entire city echoed with songs and dances ॥ 180 ॥

When the princes returned marrying princes, music flowed in congratulatory tones. The king invited kins, ministers and many sages ॥ 181 ॥

At that moment deep dark clouds were seen and soon everyone saw flames all around. Friends and ministers got worried at this and petitioned the king thus ॥ 182 ॥

O king ! there is much chaos all around. Call a meeting of sages for consultation. Send for the brahmins without delay. Start immediately the *asavmedh yajna* ॥ 183 ॥

O king ! immediately issue instructions. Friends and intelligentsia all be invited. *Asavamedh yajna* be immediately started ॥ 184 ॥

He invited great sages and brahmins, including the priests who were to perform the yajna. The earth was dug up for fire. A piller symbolic of dharma was also planted there ॥ 185 ॥

A horse was let loose from the stable. The horse has black ears and his body is of peacock colours. Kings of different countries were sent with it. All these added to the grandeur of the occasion ॥ 186 ॥

ਸਮਾਨਕਾ ਛੰਦ ।

ਨਰੇਸ ਸੰਗ ਕੈ ਦਏ । ਪ੍ਰਬੀਨ ਬੀਨ ਕੈ ਲਏ ।
ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਹੁਇ ਚਲੇ । ਸੁ ਬੀਰ ਬੀਰਹਾ ਭਲੇ ॥੧੮੭॥
ਬਿਦੇਸ ਦੇਸ ਗਾਹ ਕੈ । ਅਦਾਹ ਠਉਰ ਦਾਹ ਕੈ ।
ਫਿਰਾਇ ਬਾਜਰਾਜ ਕਉ । ਸੁਧਾਰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਕਉ ॥੧੮੮॥
ਨਰੇਸ ਪਾਇ ਲਾਗੀਯੰ । ਦੁਰੰਤ ਦੋਖ ਭਾਗੀਯੰ ।
ਸੁ ਪੂਰ ਜੱਗ ਕੋ ਕਰਯੋ । ਨਰੇਸ ਤ੍ਰਾਸ ਕਉ ਹਰਯੋ ॥੧੮੯॥
ਅਨੰਤ ਦਾਨ ਪਾਇਕੈ । ਚਲੇ ਦਿਜੰ ਅਘਾਇ ਕੈ ।
ਦੁਰੰਤ ਆਸਿਖੈਂ ਰੜੈਂ । ਰਿਚਾ ਸੁ ਬੇਦ ਕੀ ਪੜ੍ਹੈ ।੧੯੦॥
ਨਰੇਸ ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ । ਸੁੱਭਤ ਬੇਸ ਬੇਸ ਕੇ ।
ਬਿਸੇਖ ਸੂਰ ਸੋਭਹੀ । ਸੁਸੀਲ ਨਾਰਿ ਲੋਭਹੀਂ ॥੧੯੧॥
ਬਜੰਤ੍ਰ ਕੋਟ ਬਾਜ ਹੀਂ । ਸਨਾਇ ਭੇਰਿ ਸਾਜਹੀਂ ।
ਬਨਾਇ ਦੇਵਤਾ ਧਰੈਂ । ਸਮਾਨ ਜਾਇ ਪਾ ਪਰੈਂ ॥੧੯੨।
ਕਰੈਂ ਡੰਡਉਤ ਪਾ ਪਰੈਂ । ਬਿਸੇਖ ਭਾਵਨਾ ਧਰੈਂ ।
ਸੁ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਜਾਪੀਐ । ਦੁਰੰਤ ਥਾਪ ਥਾਪੀਐ ॥੧੯੩॥
ਨਚਾਤ ਚਾਰੁ ਮੰਗਨਾ । ਸੁਜਾਨ ਦੇਵਅੰਗਨਾ ।
ਕਮੀ ਨ ਕਉਨ ਕਾਜ ਕੀ । ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਾਮ ਰਾਜ ਕੀ ॥੧੯੪॥

ਸਾਰਸੁਤੀ ਛੰਦ ।

ਦੇਸ ਦੇਸਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸਿਖਵੰਤ ਹੈਂ ਦਿਜ ਏਕ ।
ਬਾਨ ਅਉਰ ਕਮਾਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਦੇਤ ਆਨਿ ਅਨੇਕ ।
ਭਾਂਤ ਭਾਂਤਨ ਸੋ ਪੜ੍ਹਾਵਤ ਬਾਰ ਨਾਰਿ ਸਿੰਗਾਰ ।
ਕੋਕ ਕਾਬਜ ਪੜ੍ਹੈਂ ਕਹੂੰ ਬਜਾਕਰਨ ਬੇਦ ਬਿਚਾਰ ॥੧੯੫॥
ਰਾਮ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈਂ ਰਘੁਬੰਸ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ।
ਦੁਸਟ ਦੈਂਤਨ ਕੇ ਸੰਘਾਰਕ ਸੰਤ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ।
ਦੇਸਿ ਦੇਸਿ ਨਰੇਸ ਜੀਤਿ ਅਸੇਸ ਕੀਨ ਗੁਲਾਮ ।
ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਧੁਜਾ ਬਧੀ ਜੈ ਪਤ੍ਰ ਕੀ ਸਬ ਧਾਮ ॥੧੯੬॥
ਬਾਂਇ ਤੀਨ ਦਿਸਾ ਤਿਹੂੰ ਸੁਤ ਰਾਜ ਧਾਨੀ ਰਾਮ ।
ਬੋਲਿ ਰਾਜ ਬਿਸਿਸਟ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ ਕੇਤਕ ਜਾਮ ।
ਸਾਜ ਰਾਘਵ ਰਾਜ ਕੇ ਘਟ ਪੂਰਿ ਰਾਖਿਸਿ ਏਕ ।
ਆਂਬ੍ਰ ਮਉਲ ਨਦੀ ਸੁ ਉਦਕੰ ਅਉਰ ਪੁਹਪ ਅਨੇਕ ॥੧੯੭॥

Samanaka Chhand

The kings sent with the horses were chosen for their valour. They were all well armed and they left after the horses II 187 II

They passed through several countries. They subdued all those kingdoms which had not already yielded. The horse was made to wander all around. Thus, additions were made to Dasharath's kingdom II 188 II

Numerous kings yielded to Dasharath and he ameliorated their sufferings. The king completed the *yajna* and the difficulties of the subjects were removed II 189 II

The brahmins left after receiving unlimited charity. They left reciting Vedic hymns and giving innumerable blessings II 190 II

The kings of different countries, adoring differnt robes, sat in splendid style. Looking at the splendour of these valiant people even the most morally conscious women felt charmed by them II 191 II

Millions of instruments were played. All were seated reflecting love. Images of gods were being installed. Everybody respectfully made obeisence to them II 192 II

All fell prostrate at the feet of gods and sought fulfilment of some special desires. Hymns were recited and images installed II 193 II

Beautiful dames dance as if they were nymphs. There was shortage of nothing as a result of Rama's reign II 194 II

Sarasvati Chhand

On one side brahmins teach ceremonies of differnt countries and on the other training in archery is imparted to many. Women are being educated in the way of their make-up. Study of *Koksastra*, poetry, grammar and Vedas is also made simultaneously II 195 II

Rama, the most pious, is an incarnation of the Divine. He is the killer of the wicked and support of the saintly. He has overpowered many kings and subdued them. Here, there and everywhere flag of Ayodhya flutters II 196 II

Dasharath had a conference with Vasishtha and made over to his three younger sons the region on three different directions, and the capital town to Rama. In the palaces of Dasharath lived one demoness (in the form of a woman). She presented red powder, the sacred water and many flowers for the job II 197 II

ਥਾਰ ਚਾਰੁ ਅਪਾਰ ਕੁੰਕਮ ਚੰਦਨਾਦਿ ਅਨੰਤ ।
ਰਾਜ ਸਾਜ ਧਰੇ ਸਬੈ ਤਹਾਂ ਆਨਿ ਆਨਿ ਦੁਰੰਤ ।
ਮੰਥਰਾ ਇਕ ਗਾਂਧ੍ਰਬੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਠੀ ਤਿਹ ਕਾਲ ।
ਬਾਜ ਸਾਜ ਸਨੈ ਚੜ੍ਹੀ ਸਭ ਸੁਭ੍ਰ ਧਉਲ ਉਤਾਲ ॥੧੯੮॥
ਬੇਣ ਬੀਣ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਾਜ ਸੁਣੇ ਰਹੀ ਚਕ ਬਾਲ ।
ਰਾਮ ਰਾਜ ਉਠੀ ਜਯਤ ਧੁਨਿ ਭੂਮਿ ਭੂਰ ਬਿਸਾਲ ।
ਜਾਤ ਹੀ ਸੰਗਿ ਕੇਕਈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬੋਲੀ ਬਾਤਿ ।
ਹਾਥਿ ਬਾਤ ਛੁਟੀ ਚਲੀ ਬਰ ਮਾਂਗ ਹੈ ਕਿਹ ਰਾਤਿ ॥੧੯੯॥
ਕੇਕਈ ਇਮ ਜਉ ਸੁਨੀ ਭਈ ਦੁੱਖਿਤਾ ਸਰਬੰਗ ।
ਝੂਮਿ ਝੂਮਿ ਗਿਰੀ ਮ੍ਰਿਗੀ ਜਿਮ ਲਾਗਿ ਬਾਣ ਸੁਰੰਗ ।
ਜਾਤ ਹੀ ਅਵਧੇਸ ਕੱਉ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬੋਲੀ ਬੈਨ ।
ਦੀਜੀਏ ਬਰ ਭੂਪ ਮੋ ਕਉ ਜੋ ਕਹੇ ਦੁਇ ਦੈਨ ॥੨੦੦॥
ਰਾਮ ਕੋ ਬਨ ਦੀਜੀਐ ਮਮ ਪੂਤ ਕਉ ਨਿਜ ਰਾਜ ।
ਰਾਜ ਸਾਜ ਸੁ ਸੰਪਦਾ ਦੋਊ ਚਉਰ ਛਤ੍ਰ ਸਮਾਜ ।
ਦੇਸ ਅਉਰਿ ਬਿਦੇਸ ਕੀ ਠਕੁਰਾਇ ਦੈ ਸਬ ਮੋਹਿ ।
ਸੱਤ ਸੀਲ ਸਤੀ ਜਤਬ੍ਰਤ ਤਉ ਪਛਾਨੋ ਤੋਹਿ ॥੨੦੧॥
ਪਾਪਨੀ ਬਨ ਰਾਮ ਕੋ ਪੈ ਹੈਂ ਕਹਾਂ ਜਸ ਕਾਢਿ ।
ਭਸਮ ਆਨਨ ਤੇ ਗਈ ਕਹਿ ਕੈ ਸਕੈ ਅਸਿ ਬਾਢ ।
ਕੋਪ ਭੂਪ ਕੁਅੰਡ ਲੈ ਤੁਹਿ ਕਾਟੀਐ ਇਹ ਕਾਲ ।
ਨਾਸ ਤੋਰ ਨ ਕੀਜੀਐ ਤਕ ਛਾਤੀਐ ਤੁਹਿ ਬਾਲ ॥੨੦੨॥

ਨਗ ਸਰੂਪੀ ਛੰਦ ।

ਨਰ ਦੇਵ ਦੇਵ ਰਾਮ ਹੈ । ਅਭੇਵ ਧਰਮ ਧਾਮ ਹੈ ।
ਅਬੁੱਧਿ ਨਾਰਿ ਤੈਂ ਮਨੇ । ਬਿਸੁਧ ਬਾਤ ਕੋ ਭਨੈ ॥੨੦੩॥
ਅਗਾਧਿ ਦੇਵ ਅਨੰਤ ਹੈ । ਅਭੂਤ ਸੋਭਵੰਤ ਹੈ ।
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਰਮ ਕਾਰਣੰ । ਬਿਹਾਲ ਦਿਆਲ ਤਾਰਣੰ ॥੨੦੪॥
ਅਨੇਕ ਸੰਤ ਤਾਰਣੰ । ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਕਾਰਣੰ ।
ਸੁਰੇਸ ਭਾਇ ਰੂਪਣੰ । ਸਮ੍ਰਿਧ ਸਿੱਧ ਕੂਪਣੰ ॥੨੦੫॥
ਬਰੰ ਨਰੇਸ ਦੀਜੀਐ । ਕਹੇ ਸੁ ਪੂਰ ਕੀਜੀਐ ।
ਨ ਸੰਕ ਰਾਜ ਧਾਰੀਐ । ਨ ਬੋਲਿ ਬੋਲੁ ਹਾਰੀਐ ॥੨੦੬॥

ਨਗ ਸਰੂਪੀ ਅੱਧ ਛੰਦ ।

ਨ ਲਾਜੀਐ । ਨ ਭਾਜੀਐ । ਰਘੁਏਸ ਕੋ । ਬਨੇਸ ਕੋ ॥੨੦੭॥

Four salvers, filled with saffron, sandal, etc. were presented to the king for the fulfilment of this job. At that time Brahma sent there a gandharva woman called Manthra. She was equipped with powerful arts and wearing white robes she instantly set out for the palace ॥ 198 ॥
She listened in amazement to the sound of flutes, lyres and drums. She also heard the loud sound on earth of the victory of Rama. She went straight to Kaikeyi and asked her for whom will she seek fulfilment of boons once the proper time is passed ॥ 199 ॥
When Kaikeyi heard this, she felt deeply anguished. She fell down on the ground unconscious as a deer falls dead when hit by an arrow. She went to the king and asked him plainly : 'Fulfil now those two boons you had given me' ॥ 200 ॥
Rama be exiled to forest and my son be made the king. Give political authority, property, fly whisk and royal umbrella to Bharat. Give me the authority to rule all countries (subordinate to Ayodhya). Only then shall I take you to be given to truth, fidelity and nobility ॥ 201 ॥
O sinner ! what will you gain in reputation by sending Rama to forests. Your words have made me perspire and with this has gone down my powers . The enraged king took up bow in hand and asked that he could slay her just then but since she was a woman her life was spared ॥ 202 ॥

Nag Sarupi Chhand

The best among men and gods is Rama who is the basis of *dharma.* O foolish woman, why do you utter such unbecoming things ॥ 203 ॥
He is a god, unfathomable and immeasurable. He is splendid and beyond time. He is benevolent and cause of all creation. He is compassionate and liberator ॥ 204 ॥
He is the one who has to liberate numerous saints. He is the cause of all gods and demons. He has the form of Indra and is the treasure of all *sidhis* ॥ 205 ॥
The queen repeated that the king had given her two words which he should now fulfil. Discard any dilemma and fulfil the words given ॥ 206 ॥

Nag Sarupi Adha Chhand

Do not feel shy. Don't get away from the promise. Send Rama to the forest-exile ॥ 207 ॥

ਬਿਦਾ ਕਰੋ । ਧਰਾ ਹਰੋ । ਨ ਭਾਜੀਐ । ਬਿਰਾਜੀਐ ॥੨੦੮॥
ਬਸਿਸਟ ਕੋ । ਦਿਜਿਸਟ ਕੋ । ਬੁਲਾਈਐ । ਪਠਾਈਐ ॥੨੦੯॥
ਨਰੇਸ ਜੀ । ਉਸੇਸ ਲੀ । ਘੁਮੇ ਘਿਰੇ । ਧਰਾ ਗਿਰੇ ॥੨੧੦॥
ਸੁਚੇਤ ਭੇ । ਅਚੇਤ ਤੇ । ਉਸਾਸ ਲੈ । ਉਦਾਸ ਹ੍ਵੈ ॥੨੧੧॥

ਉਗਾਧ ਛੰਦ ।

ਸਬਾਰ ਨੈਣੰ । ਉਦਾਸ ਬੈਣੰ । ਕਹਿਯੋ ਕੁਨਾਰੀ । ਕੁਬ੍ਰਿਤ ਕਾਰੀ ॥੨੧੨॥
ਕਲੰਕ ਰੂਪਾ । ਕੁਵਿਰਤ ਕੂਪਾ । ਨਿਲੱਜ ਨੈਣੀ । ਕੁਬਾਕ ਬੈਣੀ ॥੨੧੩॥
ਕਲੰਕ ਕਰਣੀ । ਸਮ੍ਰਿਧ ਹਰਣੀ । ਅਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮਾ । ਨਿਲੱਜ ਧਰਮਾ ॥੨੧੪॥
ਅਲੱਜ ਧਾਮੰ । ਨਿਲੱਜ ਬਾਮੰ । ਅਸੋਭ ਕਰਣੀ । ਸਸੋਭ ਹਰਣੀ ॥੨੧੫॥
ਨਿਲੱਜ ਨਾਰੀ । ਕੁਕਰਮ ਕਾਰੀ । ਅਧਰਮ ਰੂਪਾ । ਅਕੱਜ ਕੂਪਾ ॥੨੧੬॥
ਪਹ ਪਿਟਆਰੀ । ਕੁਕਰਮ ਕਾਰੀ । ਮਰੈ ਨ ਮਰਣੀ । ਅਕਾਜ ਕਰਣੀ ॥੨੧੭॥

ਕੇਕਈ ਬਾਚ ।

ਨਰੇਸ ਮਾਨੋ । ਕਹਯੋ ਪਛਾਨੋ । ਬਦਯੋ ਸੁ ਦੇਹੂ । ਬਰੰ ਦੁ ਮੋਹੂ ॥੨੧੮॥
ਚਿਤਾਰ ਲੀਜੈ । ਕਹਯੋ ਸੁ ਦੀਜੈ । ਨ ਧਰਮ ਹਾਰੋ । ਨ ਭਰਮਿ ਟਾਰੋ ॥੨੧੯॥
ਬੁਲੈ ਬਸਿਸਟੈ । ਅਪੂਰਬ ਇਸਟੈ । ਕਹੀ ਸੀ ਏਸੈ । ਨਿਕਾਰ ਦੇਸੈ ॥੨੨੦॥
ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਜੈ । ਸੁ ਮਾਨ ਲੀਜੈ । ਰਿਖੇ ਸਰਾਮੰ । ਨਿਕਾਰ ਧਾਮੰ ॥੨੨੧॥
ਰਹੇ ਨ ਇਆਨੀ । ਭਈ ਦਿਵਾਨੀ । ਚੁਪੈ ਨ ਬਉਰੀ । ਬਕੈਤ ਡਉਰੀ ॥੨੨੨॥
ਧ੍ਰਿਗੰ ਸਰੂਪਾ । ਨਿਖੇਧ ਕੂਪਾ । ਦੁਬਾਕ ਬੈਣੀ । ਨਰੇਸ ਛੈਣੀ ॥੨੨੩॥
ਨਿਕਾਰ ਰਾਮੰ । ਆਧਾਰ ਧਾਮੰ । ਹਤਜੋ ਨਿਜੇਸੰ । ਕੁਕਰਮ ਭੇਸੰ ॥੨੨੪॥

Bid farewell (to Rama). Take back the territory you have declared to be his. Do not run away from the promise and sit calmly ॥ 208 ॥

Send for Vasishtha and court-priest and brahmins. Send Rama to the forest ॥ 209 ॥

The king heaved a deep sigh. He felt dizzy and fell down on the ground ॥ 210 ॥

The king regained consciousness. In a mood of depression, he heaved deep sigh ॥ 211 ॥

Ugadh Chhand

Eyes filled with tears and in a sad tone, the king said : 'O wicked woman ! why do you perform this evil deed ?' ॥ 212 ॥

You are the slur on the name of womankind, a treasure of evil tendencies. There is no modesty in your eyes and you speak evil ॥ 213 ॥

You do evil deed, usurper of kingdom and wealth. You do wicked deeds and shamelessness is your *dharma* ॥ 214॥

You are the abode of immodesty. You are shameless. You are doer of evil and annihilator of good ॥ 215 ॥

Shameless woman. Doer of evil. Embodiment of immorality and treasure of wickedness ॥ 216 ॥

Basket of sins. Doer of evil. Given to evil even beyond death. Doer of unworthy deeds ॥ 217 ॥

Utterances of Kaikeyi

O King ! Heed me. Remember your promise. As promised, fulfil two words you gave me ॥ 218 ॥

Remember carefully. Give me what you promised. Don't lose your *dharma.* Don't evade me with your dilemma ॥ 219 ॥

Send for Vasishtha, make practical the word you gave and exile Rama ॥ 220 ॥

Heed me and make not delay. Make Rama wear robes of an ascetic and exile him ॥ 221 ॥

The childish woman did not see reason. She got crazy. She refused to be silent and spoke evil ॥ 222 ॥

Damn be her birth as woman. Embodiment of wickedness. Speaker of evil words and killer of king ॥ 223 ॥

She succeeded in exiling Rama. She was the embodiment of *adharma.* She killed her husband-king–a wicked deed ॥ 224 ॥

ਉਗਾਥਾ ਛੰਦ

ਅਜਿੱਤ ਜਿੱਤੇ ਅਬਾਹ ਬਾਹੇ । ਅਖੰਡ ਖੰਡੇ ਅਦਾਹ ਦਾਹੇ ।
ਅਭੰਡ ਭੰਡੇ ਅਡੰਗ ਡੰਗੇ । ਅਮੁੰਨ ਮੁੰਨੇ ਅਭੰਗ ਭੰਗੇ ॥੨੨੫॥
ਅਕਰਮ ਕਰਮੰ ਅਲੱਖ ਲੱਖੇ । ਅਢੰਢ ਢੰਢੇ ਅਭੱਖ ਭੱਖੇ ।
ਅਥਾਹ ਥਾਹੇ ਅਦਾਹ ਦਾਹੇ । ਅਭੰਗ ਭੰਗੇ ਅਬਾਹ ਬਾਹੇ ॥੨੨੬॥
ਅਭਿੱਜ ਭਿੱਜੇ ਅਜਾਲ ਜਾਲੇ । ਅਖਾਪ ਖਾਪੇ ਅਚਾਲ ਚਾਲੇ ।
ਅਭਿੱਨ ਭਿੰਨੇ ਅਡੰਡ ਡਾਂਡੇ । ਅਕਿੱਤ ਕਿੱਤੇ ਅਮੰਡ ਮਾਂਡੇ ॥੨੧੭॥
ਅਛਿੱਦ ਛਿੱਦੇ ਅਦੱਗ ਦਾਗੇ । ਅਚੋਰ ਚੋਰੇ ਅਠੱਗ ਠਾਗੇ ।
ਅਭਿੱਦ ਭਿੱਦੇ ਅਫੋੜ ਫੋੜੇ । ਅਕੱਜ ਕੱਜੇ ਅਜੋੜ ਜੋੜੇ ॥੨੨੮॥
ਅਦੱਗ ਦੱਗੇ ਅਮੋੜ ਮੋੜੇ । ਅਖਿੱਚ ਖਿੱਚੇ ਅਜੋੜ ਜੋੜੇ ।
ਅਕੱਢ ਕੱਢੇ ਅਸਾਧ ਸਾਧੇ । ਅਫੱਟ ਫੱਟੇ ਅਫਾਂਧ ਫਾਂਧੇ ॥੨੨੯॥
ਅਧੰਧ ਧੰਧੇ ਅਕੱਜ ਕੱਜੇ । ਅਭਿੰਨ ਭਿੰਨੇ ਅਭੱਜ ਭੱਜੇ ।
ਅਛੇੜ ਛੇੜੇ ਅਲੱਧ ਲੱਧੇ । ਅਜਿੱਤ ਜਿੱਤੇ ਅਬੱਧ ਬੱਧੇ ॥੨੩੦॥
ਅਚੀਰ ਚੀਰੇ ਅਤੋੜ ਤਾੜੇ । ਅਠੱਟ ਠੱਟੇ ਅਪਾੜ ਪਾੜੇ ।
ਅਧੱਕ ਧੱਕੇ ਅਪੰਗ ਪੰਗੇ । ਅਜੁੱਧ ਜੁੱਧੇ ਅਜੰਗ ਜੰਗੇ ॥੨੩੧॥
ਅਕੁਟ ਕੁੱਟੇ ਅਘੁੱਟ ਘਾਏ । ਅਚੂਰ ਚੂਰੇ ਅਦਾਵ ਦਾਏ ।
ਅਭੀਰ ਭੀਰੇ ਅਭੰਗ ਅਭੰਗੇ । ਅਟੁੱਕ ਟੁੱਕੇ ਅਕੰਗ ਕੰਗੇ ॥੨੩੨॥

Ugatha Chhand

(Kaikeyi) won the invincible; destroyed the indestructible; divided the indivisible and burnt into ashes that never melted; damned the indamnable; pricked whom non could prick; deceived who could not be deceived; and divided what was indivisible ॥ 225 ॥

Involved the detached into attachment; could see the invisible; misshaped the proportioned; annihilated the invincible; fathomed the unfathomable; slurred the pious; broke the unbreakable; and used the immovable as her vehicle ॥ 226 ॥

Dyed (in her colour) not subject to any colour; burnt (in her fire) that was not flammable; destroyed the indestructible; moved the immovable; turned into particles the single whole; punished the unpunishable; did what could not be done; and subdued the invincible ॥ 227 ॥

Put blames and blemishes on the blameless and blemishless; turned into thieves and cheats not given to these vices; pierced through who could not be pierced; broke the unbreakable; covered the naked; and united the misfit ॥ 228 ॥

Burnt what was not flammable; shaped the mishaped; pulled what could not be pulled; united the misfit; tamed that could not be tamed; wounded those not liable to injury; chained who could not be chained ॥ 229 ॥

Did, not worth doing; clothed the naked; broke into particles a single whole; broke the unbreakable; teased the most calm; traced the untraceable; won the invincible, and killed the unconquerable ॥ 230 ॥

Sawed the stone-hard and chided the unrebukable; established that could not be established and tore open the untearable; pushed the stationery and handicaps the healthy; fights the valiant warriors, and makes the valour of the warriors rusty ॥ 231 ॥

Beat the unbeatable and wounded those who could not be injured; powered (subdued) the hardest and cheated the cleverest; turned the brave into cowards and annihilated the invincible; slayed those who could nort be slayed and turned those wearing armour into armourless ॥ 232 ॥

ਅਖਿੱਦ ਖੇਦੇ ਅਢਾਹ ਢਾਹੇ । ਅਰੰਜ ਰੰਜੇ ਅਬਾਹ ਬਾਹੇ ।
ਅਮੁੰਨ ਮੁੰਨੇ ਅਹੇਹ ਹੇਹੇ । ਵਿਰਚੰਨ ਨਾਰੀ ਤ ਸੁੱਖ ਕੇਹੇ ॥੨੩੩॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੇਕਈ ਹਠ ਗਹਯੋ ਬਰ ਮਾਂਗਨ ਨ੍ਰਿਪ ਤੀਰ ।
ਅਤਿ ਆਤੁਰ ਕਿਆ ਕਹਿ ਸਕੈ ਬਿਧਯੋ ਕਾਮ ਕੇ ਤੀਰ ॥੨੩੪॥
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪਰ ਪਾਇਨ ਰਹੇ ਮੋਰੇ ਬਚਨ ਅਨੇਕ ।
ਗੇਹਿ ਅਉਹਠਿ ਅਬਲਾ ਰਹੀ ਮਾਨਯੋ ਬਚਨ ਨ ਏਕ ॥੨੩੫॥
ਬਰ ਦਯੋ ਮੈ ਛੋਰੋ ਨਹੀਂ ਤੈ ਕਰਿ ਕੋਟਿ ਉਪਾਇ ।
ਘਰੁ ਮੋ ਸੁਤ ਕਉ ਦੀਜੀਐ ਬਨ ਬਾਸੈ ਰਘੁਰਾਇ ॥੨੩੬॥
ਭੂਪ ਧਰਨਿ ਬਿਨ ਬੁੱਧਿ ਗਿਰਯੋ ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕਾਨਿ ।
ਜਿਮ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਧਯੋ ਬਧਕ ਬਰ ਬਾਨ ॥੨੩੭॥
ਤਰਫਰਾਤ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਪਰਯੋ ਸੁਨਿ ਬਨ ਰਾਮ ਉਚਾਰ ।
ਪਲਕ ਪ੍ਰਾਨ ਤਯਾਗੇ ਤਜਤ ਮਧਿ ਸਫਰਿ ਸਰਬਾਰੁ ॥੨੩੮॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਸ੍ਵਨਨ ਸੁਨਯੋ ਉਠਿ ਥਿਰ ਭਯੋ ਸੁਚੇਤ ।
ਜਨੁ ਰਣ ਸੁਭਟ ਗਿਰਯੋ ਉਠਯੋ ਗਹਿ ਅਸਿ ਨਿਡਰ ਸੁਚੇਤ ॥੨੩੯॥
ਪ੍ਰਾਨ ਪਤਨ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਸਹੋ ਧਰਮ ਨ ਛੋਰਾ ਜਾਇ ।
ਦੈਨ ਕਹੇ ਜੋ ਬਰ ਹੁਤੇ ਤਨੁ ਜੁਤ ਦਏ ਉਠਾਇ ॥੨੪੦॥
ਕੇਕਈ ਬਾਚ ਨ੍ਰਿਪੋਬਾਚ ਬਸਿਸਟ ਸੋਂ ।
ਰਾਮ ਪਯਾਨੋ ਬਨ ਕਰੈਂ ਭਰਥ ਕਰੈ ਠਕੁਰਾਇ ।
ਬਰਖ ਚਤੁਰਦਸ ਕੇ ਬਿਤੇ ਫਿਰਿ ਰਾਜਾ ਰਘੁਰਾਇ ।੨੪੧॥
ਕਹੀ ਬਸਿਸਟ ਸੁਧਾਰ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬਰ ਸੋਂ ਜਾਇ ।
ਬਰਖ ਚਤੁਰਦਸ ਭਰਥ ਨ੍ਰਿਪ ਪੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਇ ॥੨੪੨॥
ਸੁਨਿ ਬਸਿਸਟ ਕੋ ਬਚ ਸ੍ਵਣਿ ਰਘੁਪਤਿ ਫਿਰੇ ਸਸੋਗ ।
ਉਤ ਦਸਰਥ ਤਨ ਕੋ ਤਜਯੋ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਬਿਯੋਗ ॥੨੪੩॥

ਸੋਰਠਾ

ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਵਤ ਰਘੁਰਾਇ ਸਭੁ ਧਨ ਦੀਯੋ ਲੁਟਾਇ ਕੈ ।
ਕਟਿ ਤਰਕਸੀ ਸੁਹਾਇ ਬੋਲਤ ਭੇ ਸੀਅ ਸੋਂ ਬਚਨ ॥੨੪੪॥

Turned sad the uncomfortable and subdued the invincible; broke the unbreakable and rode the mighty and made them her slaves; turns the celibates into sensual; and there can be no happiness in a house where a woman dominates ॥ 233 ॥

Dohara

Thus, Kaikeyi remained adamant seeking fulfilment of the two words given. The king was full of anguish but could do nothing since his lust had made him a slave unto her ॥ 234 ॥

The king fell on her feet and tried in diverse ways to put her off. But she remained adamant and did not heed any of his words ॥ 235 ॥

I shall not be put off until you fulfil your promises however you may try. Kingdom should be given to my son and exile in forest to Rama ॥ 236 ॥

Hearing her words the king fell unconscious on the ground like a deer in forest hit by an arrow of a hunter ॥ 237 ॥

Hearing of the exile in forests for Rama, he fell on the ground and writhed like fish out of water. He died instantly as such the fish dies in a desert ॥ 238 ॥

As he again heard Rama's name, he regained consciousness and got up just as an injured soldier who falls unconscious but gets up suddenly with sword in hand on regaining consciouness ॥ 239 ॥

The king preferred to discard life rather than give up *dharma*. He kept his promises by laying down his life ॥ 240 ॥

Utterances of kaikeyi and of king to Vasishtha

Dohara

"Send Rama to exile and confer kingship on Bharat. After spending fourteen years in forest, Rama will become the king" ॥ 241 ॥

Vasishtha conveyed the same to Rama with some euphemism. "For fourteen years Bharat will be the king, and thereafter Rama will take over" ॥ 242 ॥

Hearing Vasishtha, Rama felt sad and left. On the other side Dasharath died fearing separation from Rama ॥ 243 ॥

Soratha

Rama donated all his wealth on way to his palace. Only a quiver remained tied on waist. He addressed Sita thus : ॥ 244 ॥

ਸੁਨਿ ਸੀਅ ਸੁਜਸ ਸੁਜਾਨ ਰਹੋ ਕੌਸਲਿਆ ਤੀਰ ਤੁਮ ।
ਰਾਜ ਕਰਉਂ ਫਿਰਿ ਆਨਿ ਤੋਹਿ ਸਹਿਤ ਬਨਬਾਸ ਬਸਿ ॥੨੪੫॥
ਸੀਤਾ ਬਾਚ ਰਾਮ ਸੌ ।
ਮੈਂ ਨ ਤਜੋ ਪੀਅ ਸੰਗਿ ਕੈਸੋ ਈ ਦੁਖ ਜੀਅ ਪੈ ਪਰੋ ।
ਤਨਿਕ ਨ ਮੋਰਉਂ ਅੰਗਿ ਅੰਗ ਤੇ ਹੋਇ ਅਨੰਗ ਕਿਨ ॥੨੪੬॥

ਰਾਮ ਬਾਚ ਸੀਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ ।

ਜਉ ਨ ਰਹਉ ਸਸੁਰਾਰ ਕ੍ਰਿਸੋਦਰ ਜਾਹਿ ਪਿਤਾ ਗ੍ਰਿਹ ਤੋਹਿ ਪਠੈ ਦਿਉਂ ।
ਨੈਕ ਸੁਭਾਨਨਿ ਤੇ ਹਮ ਕਉ ਜੋਈ ਠਾਟ ਕਹੋ ਸੋਈ ਗਾਂਠ ਗਿਠੈ ਦਿਉਂ ।
ਜੇ ਕਛੁ ਚਾਹ ਕਰੋ ਧਨ ਕੀ ਟੁਕ ਮੋਹਿ ਕਹੋ ਸਬ ਤੋਹਿ ਉਠੈ ਦਿਉਂ ।
ਕੇਤਕ ਅਉਧ ਕੋ ਰਾਜ ਸਲੋਚਨ ਰੰਕ ਕੋ ਲੰਕ ਨਿਸੰਕ ਲੁਟੈ ਦਿਉਂ ॥੨੪੭॥
ਘੋਰ ਸੀਆ ਬਨ ਤੂੰ ਸੁਕੁਮਾਰ ਕਹੋ ਹਮ ਸੋਂ ਕਸ ਤੈਂ ਨਿਬਹੈ ਹੈਂ ।
ਗੁੰਜਤ ਸਿੰਘ ਡਕਾਰਤ ਕੋਲ ਭਯਾਨਕ ਭੀਲ ਲਖੈ ਭ੍ਰਮ ਐ ਹੈ ।
ਸੁੰਕਤ ਸਾਂਪ ਬਕਾਰਤ ਬਾਘ ਭਕਾਰਤ ਭੂਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪੈ ਹੈਂ ।
ਤੂੰ ਸੁਕੁਮਾਰ ਰਚੀ ਕਰਤਾਰ ਬਿਚਾਰੁ ਚਲੇ ਤੁਹਿ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਐ ਹੈ ॥੨੪੮॥

ਸੀਤਾ ਵਾਚ ਰਾਮ ਸੌਂ ।

ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ ।

ਸੂਲ ਸਹੋਂ ਤਨ ਸੂਕ ਰਹੋਂ ਪਰ ਸੀ ਨ ਕਹੋਂ ਸਿਰ ਸੂਲ ਸਹੋਂਗੀ ।
ਬਾਘੁ ਬੁਕਾਰ ਫਨੀਨ ਫੁਕਾਰ ਸੁ ਸੀਸ ਗਿਰੋ ਪਰ ਸੀ ਨ ਕਹੋਂਗੀ ।
ਬਾਸ ਕਹਾ ਬਨਬਾਸ ਭਲੋ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਤਜੋਂ ਪੀਯ ਪਾਇ ਗਹੋਂਗੀ ।
ਹਾਸ ਕਹਾ ਇਹ ਉਦਾਸ ਸਮੈਂ ਗ੍ਰਹਿ ਆਸ ਰਹੋ ਪਰ ਮੈਂ ਨ ਰਹੋਂਗੀ ॥੨੪੯॥

"O worthy, intelligent Sita ! listen to me. You should reside with mother Kaushalya. After the exile in forest, I shall come back to you and rule here ॥ 245 ॥

Sita's address to Rama

Soratha

"I cannot give up the company of my lover-husband howsoever hardships I may have to bear. Even if my body is cut into pieces, I will not budge or grudge suffering ॥ 246 ॥

Rama's Address to Sita

Manohar Chhand

O dear with a thin waist ! If you do not want to live at your in-law's place, I could send you to your parents. O beautiful faced ! I could make any arrangements that you wish. If you desire for money, tell me frankly and I can arrange for as much money as you desire. O my beautiful-eyed darling ! It is not a very long duration, and if you please I could sacrifice all the wealth among the poor ॥ 247 ॥

O Sita ! you are still young and the forests are deep and frightening. How will you live with me ? The lions roar, the wild boar frigthen and the Bhils are so ferocious that one is full of fear just looking at them. The snakes hiss, tigers roar, ghosts give frightening cries and cause you much suffering. God has made you a tender, a delicate being. Please do think over as to why should you go to the forests ? ॥ 248 ॥

Sita's Address to Rama

Manohar Chhand

Thorns may prick, body may get starved, but I shall make no complaints and bear all the suffering (willingly). Tigers may roar and hissing snakes may fall on my head, but I shall have no complaints. Residence in forests is better than that in palaces. I fall upon your feet; please do not laugh at me in this serious situation. I shall not live alone in palaces as living with you I shall always have the hope of returning home ॥ 249 ॥

ਰਾਮ ਵਾਚ ਸੀਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਰਾਸ ਕਹੌਂ ਤੁਹਿ ਬਾਸ ਕਰੋ ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਸੁ ਕੀ ਸੇਵ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ।
ਕਾਲ ਹੀ ਬਾਸ ਬਨੈ ਮ੍ਰਿਗ ਲੋਚਨਿ ਰਾਜ ਕਰੋਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ।
ਜੋ ਨ ਲਗੈ ਜੀਯ ਅਉਧ ਸੁਭਾਨਨਿ ਜਾਹਿ ਪਿਤਾ ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਚ ਭਨੀਜੈ ।
ਤਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਗਡੀ ਜੀਯ ਜਾਤ ਸਿਧਾਤ ਬਨੈ ਮੁਹਿ ਆਇਸ ਦੀਜੈ ॥੨੫੦॥

ਲਛਮਣ ਵਾਚ ।

ਬਾਤ ਇਤੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਭਈ ਸੁਨਿ ਆਇਗੇ ਭ੍ਰਾਤ ਸਰਾਸਨ ਲੀਨੇ ।
ਕਉਨ ਕੁਪੂਤ ਭਯੋ ਕੁਲ ਮੈਂ ਜਿਨਿ ਰਾਮਹਿ ਬਾਸ ਬਨੈ ਕਹੁ ਦੀਨੇ ।
ਕਾਮ ਕੇ ਬਾਣ ਬਧਿਯੋ ਬਸਿ ਕਾਮਿਨਿ ਕੂਰ ਕੁਚਾਰ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਹੀਨੇ ।
ਗਾਂਡ ਕੁਭਾਂਡ ਕੇ ਹਾਲ ਬਿਕਿਯੋ ਕਪਿ ਨਾਚਤ ਨਾਚ ਛਰੀ ਜਿਮ ਚੀਨੈ ॥੨੫੧॥
ਕਾਮ ਕੋ ਡੰਡ ਲੀਏ ਕਰ ਕੇਕਈ ਬਾਨਰ ਜਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਚ ਨਚਾਵੈ ।
ਐਠਨ ਐਠ ਅਮੇਠ ਲੀਏ ਢਿਗ ਬੈਠ ਸੁਆ ਜਿਮ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਵੈ ।
ਸਉਤਨ ਸੀਸ ਹੈ ਈਸ ਕੋ ਈਸ ਪ੍ਰਿਥੀਸ ਜਿਉ ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਚਲਾਵੈ ।
ਕੂਰ ਕੁ ਜਾਤਿ ਕੁ ਪੰਥ ਦੁਰਾਨਨ ਲੋਗ ਗਏ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਵੈ ॥੨੫੨॥
ਲੋਗ ਕੁਟੇਵ ਲਗੇ ਉਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਂਵ ਤਜੇ ਮੁਹਿ ਕਿਯੋਂ ਬਨਿ ਐ ਹੈ ।
ਜਉ ਹਟਿ ਬੈਠ ਰਹੌਂ ਘਰ ਮੋਂ ਜਸ ਕਿਯੋਂ ਚਲਿ ਹੈ ਰਘੁਬੰਸ ਲਜੈ ਹੈ ।
ਕਾਲ ਹੀ ਕਾਲ ਉਚਾਰਤ ਕਾਲ ਗਯੋ ਇਹ ਕਾਲ ਸਭੋ ਛਲ ਜੈ ਹੈ ।
ਧਾਮ ਰਹੌਂ ਨਹੀਂ ਸਾਚ ਕਹੌਂ ਇਹ ਘਾਤ ਗਈ ਫਿਰ ਹਾਥਿ ਨ ਐ ਹੈ ॥੨੫੩॥
ਚਾਂਪ ਧਰੈ ਕਰਿ ਚਾਰ ਕੁ ਤੀਰ ਤੁਨੀਰ ਕਸੇ ਦੋਊ ਬੀਰ ਸਹਾਏ ।
ਆਵਧ ਰਾਜ ਤ੍ਰੀਯਾ ਜਹ ਸੋਭਤ ਹੋਨ ਬਿਦਾ ਤਿਹ ਤੀਰ ਸਿਧਾਏ ।
ਪਾਇ ਪਰੇ ਭਰ ਨੈਨ ਰਹੇ ਭਰਿ ਮਾਤ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕੰਠ ਲਗਾਏ ।
ਬੋਲੇ ਤੇ ਪੂਤ ਨ ਆਵਤ ਧਾਮਿ ਬੁਲਾਇ ਲਿਉ ਆਪਨ ਤੇ ਕਿਮ ਆਏ ॥੨੫੪॥

Rama's reply to Sita

I tell you the right thing. You should stay back home and serve your mother-in-law. Listen to me, O my wide-eyed darling, time in forests will pass off quickly and I shall be back to rule here in your company. O beautiful faced ! if you do not feel at home in Avadh, you may go to your father's. My father's order is deep-rooted in my mind. It is a matter of principle for me. Now you may allow me (to go) ॥ 250 ॥

Lakshman's Utterances

This dialogue was going on when listening to it, the younger brother, Lakshman, came there holding bow in hand. Who is that unworthy of our family who has asked Rama to go in forest-exile ? It is one's lustful temper resulting in submission to the unworthy, foolish woman. He dances to the tune of this unworthy woman as does the monkey to the stick of a juggler ॥ 251 ॥

Holding the stick of lust in hand, Kaikeyi makes the king dance like monkey. The proud and adamant woman has got hold of the king and makes him recite her wishes like a parrot. She dominates over other co-wives and (like a king for a few moments) issues coins of leather. This wicked, outcaste, immoral and evil woman has not only annoyed the people here but also lost the other world ॥ 252 ॥

People have started speaking ill of them (king and queen). How can I live away from the feet of my Lord (Rama) ? I must also go along to forest. In case I live back at home it will be matter of shame for the family. If I waste time waiting for an opportunity to serve Rama, Time will overtake and overpower me. I tell you the truth, I shall not stay back home. Once I lose this opportunity, it will not present itself to me ॥ 253 ॥

Holding bows in hand, quivers tightened on the back and a few arrows in hand, both the brothers look splendid. They left straight for that part of the palace where resided the queens. They bowed to their mothers with tear-filled eyes. The mothers duly embraced them and said : 'You come this side of the palace with diffidence even when invited and how do you come here of your own ?' ॥ 254॥

ਰਾਮ ਬਾਚ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਤਾਤ ਦਯੋ ਬਨਬਾਸ ਹਮੈ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ ਅਬੈ ਤਹਾਂ ਜਾਊਂ ।
ਕੰਟਕ ਕਾਨਨ ਬੇਹੜ ਗਾਹਿ ਤ੍ਰਿਯੋਦਸ ਬਰਖ ਬਿਤੇ ਫਿਰ ਆਊਂ ।
ਜੀਤ ਰਹੇ ਤੁ ਮਿਲੌਂ ਫਿਰਿ ਮਾਤ । ਮਰੇ ਗਏ ਭੂਲਿ ਪਰੀ ਬਖਸਾਊਂ ।
ਭੂਪਹ ਕੈ ਅਰਿਣੀ ਬਰੁ ਤੇ ਬਸ ਕੇ ਬਨ ਮੋ ਫਿਰਿ ਰਾਜ ਕਮਾਊਂ ॥੨੫੫॥

ਮਾਤ ਬਾਚ ਰਾਮ ਸੋਂ ।

ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ ।

ਮਾਤ ਸੁਨੀ ਇਹ ਬਾਤ ਜਬੈ ਤਬ ਰੋਵਤ ਹੀ ਸੁਤ ਕੇ ਉਰਿ ਲਾਗੀ ।
ਹਾ ਰਘੁਬੀਰ । ਸਿਰੋਮਣ ਰਾਮ ਚਲੇ ਬਨ ਕਉ ਮਹਿ ਕੌਉ ਕਤ ਤਿਆਗੀ ।
ਨੀਰ ਬਿਨਾ ਜਿਮ ਮੀਨਾ ਦਸਾ ਤਿਮ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਗਈ ਸਭ ਭਾਗੀ ।
ਝੂਮ ਝਰਾਕ ਝਰੀ ਝਟ ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ ਦਵਾ ਉਨ ਕੀ ਉਰ ਲਾਗੀ ॥੨੫੬॥
ਜੀਵਤ ਪੂਤ ਤਵਾਨਨ ਪੇਖਿ ਸੀਆ ਤੁਮਰੀ ਦੁਤ ਦੇਖਿ ਅਘਾਤੀ ।
ਚੀਨ ਸੁਮਿਤ੍ਰਜ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ ਸਬ ਸੋਕ ਬਿਸਾਰਿ ਹੀਏ ਹਰਖਾਤੀ ।
ਕੇਕਈ ਆਦਿਕ ਸਉਤਨ ਕੌਉ ਲਖਿ ਭਉਂਹ ਚੜ੍ਹਾਇ ਸਦਾ ਗਰਬਾਤੀ ।
ਤਾ ਕਹੂੰ ਤਾਤ ਅਨਾਥ ਜਿਉਂ ਆਜ ਚਲੇ ਬਨ ਕੋ ਤਜਿ ਕੇ ਬਿਲਲਾਤੀ ॥੨੫੭॥
ਹੋਰ ਰਹੇ ਜਨ ਕੋਰ ਕਈ ਮਿਲਿ ਜੋਰ ਰਹੇ ਕਰ ਏਕ ਨ ਮਾਨੀ ।
ਲੱਛਨ ਮਾਤ ਕੇ ਧਾਮ ਬਿਦਾ ਕਹੂੰ ਜਾਤ ਭਏ ਜੀਅ ਮੋ ਇਹ ਠਾਨੀ ।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਪਪਾਤ ਧਰਾ ਪਰ ਘਾਤ ਭਲੀ ਇਹ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ।
ਜਾਨੁਕ ਸੇਲ ਸੁ ਮਾਰ ਲਗੇ ਛਿਤਿ ਸੋਵਤ ਸੂਰ ਬਡੋ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥੨੫੮॥
ਕਉਨ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਕਾਜ ਕੀਯੋ ਜਿਨਿ ਰਾਘਵ ਕੋ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨਯੋ ।
ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਗਵਾਇ ਦੁਰਾਨਨ ਭੂਪ ਸੰਘਾਰ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਮਾਨਯੋ ।
ਭਰਮ ਗਯੋ ਉਡ ਕਰਮ ਕਰਯੋ ਘਟ ਧਰਮ ਕੋ ਤਿਆਗਿ ਅਧਰਮ ਪ੍ਰਮਾਨਯੋ ।
ਨਾਕ ਕਟੀ ਨਿਰਲਾਜ ਨਿਸਾਚਰਿ ਨਾਹ ਨਿਪਾਤਤ ਨੇਹੁ ਨ ਮਾਨਯੋ ॥੨੫੯॥

ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਬਾਚ ।

ਲਛਮਨ ਸੋਂ ।

ਦਾਸ ਕੋ ਭਾਵ ਧਰੇ ਰਹੀਯੋ ਸੁਤ ਮਾਤ ਸਰੂਪ ਸੀਆ ਪਹਿਚਾਨੋ ।
ਤਾਤ ਕੀ ਤੁਲ ਸੀਆਪਤਿ ਕਉ ਕਰਿਕੈ ਇਹ ਬਾਤ ਸਹੀ ਕਰਿ ਮਾਨੋ ।
ਜੇਤਕ ਕਾਨਨ ਕੇ ਦੁਖ ਹੈਂ ਸਭ ਸੋ ਸੁਖ ਕੈ ਤਨ ਪੈ ਅਨੁਮਾਨੋ ।
ਰਾਮ ਕੇ ਪਾਇਹ ਗਹੇ ਰਹੀਯੋ ਬਨ ਕੈ ਘਰ ਕੋ ਘਰ ਕੈ ਬਨੁ ਜਾਨੋ ॥੨੬੦॥

Rama's Address to Mother

Father has asked me to go exile in forests. Now you may give your permission so that I go. For fourteen years I have to live in forests with thorns and then come back. God willing, we shall meet again, mother; if not, please forgive me for any lapse. I have to go to forests to free the king from his promises. After that I shall return to rule ॥ 255 ॥

Mother's Address to Rama

Manohar Chhand

When the mother heard this, she began to weep and embraced him. O supreme being of the family ! why do you go leaving me ? Without you, my condition will be like that of fish without water. All my hunger and thirst has gone. She felt shocked and fell down with a thud. Her heart burnt with the fire of separation ॥ 256 ॥

O Son ! I remain alive seeing your face. Sita also felt pleased looking at you. She also forgets all her sorrows looking at Kaikeyi. Now leaving this mother weeping you are going to forest : She will, O Son, become an orphan without you ॥ 257 ॥

There were several other people who insisted on Rama not going to exile in forests, but he did not heed to the suggestions of anyone. Lakshman also went to his mother to say good bye as he had resolved to go with Rama. He said that the earth has become full of sins, and it was apt opportunity to be in service of Rama. On hearing this she fell down as does a great warrior when hit by a spear ॥ 258 ॥

Who is the wicked person to say this (to go to forests) to Rama ? She has thought of acquiring joy by sacrificing both the worlds and killing the king. Faith and rigtheousness have fled and immorality reigns in this world. This wickled woman has dishonoured the family and she is not a bit aggrieved at the death of her husband ॥ 259 ॥

Sumitra's Address to Lakshman

You shall always live (with them) like a servant and ever consider Sita mother and Rama your father. You must follow this. The sufferings in forests be borne as joy. Always keep close to Rama's feet. Consider forest your home and your home a forest ॥ 260 ॥

ਰਾਜੀਵ ਲੋਚਨ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਚਲੇ ਬਨ ਕਉ ਸੰਗਿ ਭ੍ਰਾਤਿ ਸੁਹਾਯੋ ।
ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਸਚੀਪਤਿ ਚਉਕ ਚਕੇ ਮਨ ਮੋਦ ਬਢਾਯੋ ।
ਆਨਨ ਬਿੰਬ ਪਰਯੋ ਬਸੁਧਾ ਪਰਿ ਫੈਲਿ ਰਹਿਯੋ ਫਿਰਿ ਹਾਥਿ ਨਾ ਆਯੋ ।
ਬੀਚ ਅਕਾਸ ਨਿਵਾਸ ਕੀਯੋ ਤਿਨਿ ਤਾਹੀਂ ਤੇ ਨਾਮ ਮਯੰਕ ਕਹਾਯੋ ॥੨੬੧॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਪਿਤਾ ਆਗਿਆ ਤੇ ਬਨ ਚਲੇ ਤਜਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ।
ਸੰਗਿ ਸੀਆ ਮ੍ਰਿਗ ਲੋਚਨੀ ਜਾਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਅਪਾਰ ॥੨੬੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਬਨਬਾਸ ਦੀਬੋ ॥

ਅਥ ਬਨਬਾਸ ਕਥਨੰ

ਸੀਤਾ ਅਨੁਮਾਨ ਬਾਚ ।

ਬਿਜੈ ਛੰਦ ॥

ਚੰਦ ਕੀ ਅੰਸੁ ਚਕੋਰਨ ਕੈ, ਕਰਿ ਕੈ ਮੋਰਨ ਬਿੱਦੁਲਤਾ ਅਨੁਮਾਨੀ ।
ਮੱਤ ਗਇੰਦਨ ਇੰਦ੍ਰਬਧੂ ਭੂਨਸਾਰ ਛਟਾ ਰਵਿ ਕੀ ਜੀਅ ਜਾਨੀ ।
ਦੇਵਨ ਦੋਖਨ ਕੀ ਹਰਤਾ ਅਰਿ ਦੇਵਨ ਕਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ।
ਦੇਸਨ ਸਿੰਧੁ ਦਿਸੇਸਨ ਬ੍ਰਿਧ ਜੋਗੇਸਨ ਰੰਗ ਕੈ ਰੰਗ ਪਛਾਨੀ ॥੨੬੩॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਉਤ ਰਘੁਬਰ ਬਨ ਕੋ ਚਲੇ ਸੀਅ ਸਹਿਤ ਤਜਿ ਗ੍ਰੇਹ ।
ਇਤੈ ਦਸ਼ਾ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਭਈ ਸਕਲ ਸਾਧ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ॥੨੬੪॥

ਮਾਤਾ ਬਾਚ ।

ਕਬਿੱਤ ।

ਸਬੈ ਸੁਖ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਗਾੜ੍ਹੋ ਦੁਖ ਦੇਤ ਭਏ
ਰਾਜਾ ਦਰਸਥ ਜੂ ਕਉ ਕੈ ਕੈ ਆਜ ਪਾਤ ਹੋ ।
ਆਜ ਹੂੰ ਨ ਛੀਜੈ ਬਾਤ ਮਾਨ ਲੀਜੈ ਰਾਜ ਕੀਜੈ
ਕਹੁ ਕਾਜ ਕਉਨ ਕੌ ਹਮਾਰੇ ਸ੍ਰੋਨਿ ਨ੍ਹਾਤ ਹੋ ।
ਰਾਜਸੀ ਕੇ ਧਾਰੋ ਸਾਜ ਸਾਧਨ ਕੈ ਕੀਜੇ ਕਾਜ
ਕਹੋ ਰਘੁਰਾਜ ਆਜ ਕਾਹੇ ਕੌਉ ਸਿਧਾਤ ਹੋ ।
ਤਾਪਸੀ ਕੇ ਭੇਸ ਕੀਨੇ ਜਾਨਕੀ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੀਨੇ
ਮੇਰੇ ਬਨਬਾਸੀ ਮੋਹਿ ਉਦਾਸੀ ਦੀਏ ਜਾਂਤ ਹੋ ॥੨੬੫॥

The lotus-eyed prince, Rama, left for the forest, accompanied by his brother. Seeing this the gods felt wonderstruck, demons were surprised and Indra felt pleased (seeing the end of demons so near). The moon was also pleased and reflected its joy on earth. Since its abode has been in the midst of sky, it has been called *mayank* ॥ 261 ॥

Dohara

Rama, following his father's command left home for the forest. Sita, the wide-eyed beauty, was with him ; her beauty was unsurpassable ॥ 262 ॥

Thus concludes the account of Rama's departure for forests

Now begins the account of their exile in the forest

Comments on Sita's person

Bijan Chhand

She looked like moon-beam to the female partridge and lightning in cloud to the peacock. She seemed strength to the enchanted elephants and beauty of rising sun to the morning. She appeared ameliorator of sufferings and performer of all duties to gods, sea to earth, all-pervasive to all directions and pious like Ganga to the yogis ॥ 263 ॥

Dohara

On the one hand, Rama along with Sita left home to go to the forest and on the other what happened back in Ayodhya let all sages hear ॥ 264 ॥

Mother's Utterances

Kabitt

They have taken along all joys and left behind only sorrows including that of Dasharath's death. Rama does not melt even on seeing or hearing all this. O Rama ! at least heed to my request now. Who else is here to patronise me. You take the reigns of kingdom and do whatever is required of you. Why do you go to the forest ? You have put on an ascetic's garb and also taken along Sita. Why do you leave me back to suffer in sadness ॥ 265 ॥

ਕਾਰੇ ਕਾਰੇ ਕਰਿ ਬੇਸ ਰਾਜਾ ਜੂ ਕੋ ਛੋਰਿ ਦੇਸ
ਤਾਪਸੀ ਕੋ ਕੈ ਕੈ ਭੇਸ ਸਾਥਿ ਹੀ ਸਿਧਾਰਿ ਹੌਂ।
ਕੁਲ ਹੂੰ ਕੀ ਕਾਨ ਛੋਰੋਂ ਰਾਜਸੀ ਕੇ ਸਾਜ ਤੋਰੋਂ
ਸੰਗਿ ਤੇ ਨ ਮੋਰੋਂ ਮੁਖ ਐਸੋ ਕੈ ਬਿਚਾਰਿ ਹੌਂ।
ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕਾਨ ਧਾਰੋਂ ਸਾਰੇ ਮੁਖ ਪੈ ਬਿਭੂਤਿ ਡਾਰੋਂ
ਹਠਿ ਕੋ ਨ ਹਾਰੋ ਪੂਤ ਰਾਜ ਸਾਜ ਜਾਰਿ ਹੌਂ।
ਜੁਗੀਆ ਕੋ ਕੀਨੋ ਬੇਸ ਕਉਸਲ ਕੇ ਛੋਰਿ ਦੇਸ
ਰਾਜਾ ਰਾਮਚੰਦ ਜੂ ਕੇ ਸੰਗਿ ਹੀ ਸਿਧਾਰ ਹੌਂ ॥੨੬੬॥

ਅਪੂਰਬ ਛੰਦ।

ਕਾਨਨੇ ਗੇ ਰਾਮ। ਧਰਮ ਕਰਮੰ ਧਾਮ।
ਲੱਛਨੈ ਲੈ ਸੰਗਿ। ਜਾਨਕੀ ਸੁਭੰਗਿ ॥੨੬੭॥

ਅਪੂਰਬ ਛੰਦ

ਤਾਤ ਤਿਆਗੇ ਪ੍ਰਾਨ। ਉਤਰੇ ਬਯੋਮਾਨ।
ਬਿਚਰੇ ਬਿਚਾਰ। ਮੰਤ੍ਰੀਯੰ ਅਪਾਰ ॥੨੬੮॥
ਬੈਠਯੋ ਬਸਿਸਟਿ। ਸਰਬ ਬਿੱਪ ਇਸਟ।
ਮੁਕਲਿਯੋ ਕਾਗਦ। ਪੱਠਏ ਮਾਗਧ। ੨੬੯॥
ਸੰਕੜੇ ਸਾਵੰਤ। ਮੱਤਏ ਮੱਤੰਤ।
ਮੁੱਕਲੇ ਕੇ ਦੂਤ। ਪਉਨ ਕੇ ਸੇ ਪੂਤ ॥੨੭੦॥
ਅਸਟ ਨਦਯੰ ਲਾਖ। ਦੂਤ ਗੇ ਚਰਬਾਖ।
ਭਰਤ ਆਗੇ ਜਹਾਂ। ਜਾਤ ਭੇ ਤੇ ਤਹਾਂ। ੨੭੧॥
ਉੱਚਰੇ ਸੰਦੇਸ ਉਰਧ ਗੇ ਅਉਧੇਸ।
ਪੱਤ੍ਰ ਬਾਚੇ ਭਲੇ। ਲਾਗ ਸੰਗੰ ਚਲੇ ॥੨੭੨॥
ਕੋਪ ਜੀਯੰ ਜਗਯੋ। ਧਰਮ ਭਰਮੰ ਭਗਯੋ।
ਕਸਮੀਰੰ ਤਜਯੋ। ਰਾਮ ਰਾਮੰ ਭਜਯੋ। ੨੭੩॥
ਪੁੱਜਏ ਅਵੱਧ। ਸੂਰਮਾ ਸਾਨੱਧ।
ਹੇਰਿਓ ਅਉਧੇਸ। ਮ੍ਰਿਤਕੰ ਕੇ ਭੇਸ ॥੨੭੪॥

ਭਰਥ ਬਾਕ ਕੇਕਈ ਸੌਂ।

ਲਖਯੋ ਕੁਸੂਤ। ਬੁੱਲਯੋ ਸਪੂਤ।
ਧ੍ਰਿਗ ਮਈਆ ਤੋਹਿ। ਲਜਿ ਲਾਈਆ ਮੋਹਿ ॥੨੭੫॥
ਕਾ ਕਰਯੋ ਕੁਕਾਜ। ਕਯੋਂ ਜੀਐ ਨਿਲਾਜ।
ਮੋਹ ਜੈ ਬੇ ਤੱਹੀਂ। ਰਾਮ ਹੈਂ ਗੇ ਜੱਹੀਂ ॥੨੭੬॥

I shall also wear black, leave this country and accompany you as an ascetic. I shall discard all family traditions, give up all pomp and show of royalty but I shall never entertain the idea of not living with you. I shall wear rings in the ears (like yogis) and besmear my body with ashes (like yogis). I shall give up all royalty and am determined on being with you. I shall go with Rama putting on a yogi's garb and leaving the country ॥ 266 ॥

Apurab Chhand

Rama, the basis of *dharma*, left along with Lakshman and Sita ॥ 267 ॥

The father breathed his last, gods boarded their vehicles (and went to heaven) and many ministers assembled to have a conference ॥ 268 ॥

Everybody acceded to what Vasishtha, the highest among the brahmins, said. A letter was written and dispatched through the *magadh*–a courier ॥ 269 ॥

Discussions were held in brief. And the message was sent through a messenger who went as fast as wind ॥ 270 ॥

Ten messengers who were skilled in their art were chosen. They were sent to where resided Bharat ॥ 271 ॥

They gave the message that king Dasharath is dead. Bharat read the letter and accompanied them back home ॥ 272 ॥

He was very angry and in consequence all considerations of dharma, respect, etc. were wiped off his heart. He left Kashmir (for Ayodhya) reciting Rama's name ॥ 273 ॥

Valiant Bharat reached Ayodhya and saw the dead body of king Dasharath ॥ 274 ॥

Bharat's Address to his Mother

When you saw that you had done a wicked deed, you sent for your son. You be damned. I feel ashamed ॥ 275 ॥

How did you become so shameless as to do such a wicked deed ? I shall go where Rama is gone ॥ 276 ॥

ਕੁਸਮ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਛੰਦ ।

ਤਿਨ ਬਨਬਾਸੀ ਰਘੁਬਰ ਜਾਨੈ । ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮ ਕਰਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਾਨੈ ।
ਬਲਕਲ ਧਰ ਕਰਿ ਅਬ ਬਨਿ ਜੈ ਹੈਂ । ਰਘੁਪਤਿ ਸੰਗਿ ਹਮ ਬਨ ਫਲ ਖੈ ਹੈਂ।।੨੭੭।।
ਇਮ ਕਹ ਬਚਨਾ ਘਰ ਬਰ ਛੋਰੇ । ਬਲਕਲ ਧਰਿ ਤਨ ਭੂਖਨ ਤੋਰੇ ।
ਅਵਧਿਸ ਜਾਰੇ ਅਵਧਹਿ ਛਾਡਯੋ । ਰਘੁ ਪਤਿ ਪਗ ਤਰਿ ਕਰਿ ਘਰ ਮਾਂਡਯੋ ।।੨੭੮।।
ਲਖਿ ਜਲ ਥਲ ਕਹ ਤਜਿ ਕੁਲ ਧਾਏ । ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਸੰਗ ਲੈ ਤਿੱਹ ਠਾਂ ਆਏ ।
ਲਖਿ ਬਲਰਾਮੰ ਖਲਦਲ ਭੀਰੰ । ਗਹਿ ਧਨੁ ਪਾਣੰ ਸਿਤ ਧਰ ਤੀਰੰ ।।੨੭੯।।
ਗਹਿ ਧਨੁ ਰਾਮੰ ਸਰ ਬਰ ਪੂਰੰ । ਅਰਿਬਰ ਥਹਰੇ ਖਲਦਲ ਸੂਰੰ ।
ਨਰ ਬਰ ਹਰਖੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਅਮਰੰ । ਅਮਰਰਿ ਧਰਕੇ ਲਹਿ ਕਰਿ ਸਮਰੰ ।।੨੮੦।।
ਤਬ ਚਿਤ ਅਪਨੇ ਭਰਥਰ ਜਾਨੀ । ਰਨ ਰੰਗ ਰਾਤੇ ਰਘੁਬਰ ਮਾਨੀ ।
ਦਲ ਬਲ ਤਜਿ ਕਰਿ ਇਕਲੇ ਨਿਸਰੇ । ਰਘੁਬਰ ਨਿਰਖੇ ਸਬ ਦੁਖ ਬਿਸਰੇ ।।੨੮੧।।
ਦ੍ਰਿਗ ਜਬ ਨਿਰਖੇ ਭਟ ਮਨਿ ਰਾਮੰ । ਸਿਰ ਧਰਿ ਟੇਕਯੋ ਤਜ ਕਰਿ ਕਾਮੰ ।
ਇਮ ਗਤਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਰਘੁਪਤਿ ਜਾਨੀ । ਭਰਥਰ ਆਏ ਤਜਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ।।੨੮੨।।
ਰਿਪਹਾ ਨਿਰਖੇ ਭਰਥਰ ਜਾਨੇ । ਅਵਧਿਸ ਮੂਏ ਤਿਨ ਮਨਿ ਮਾਨੇ ।
ਰਘੁਬਰ ਲਛਮਨ ਪਰਹਰਿ ਬਾਨੰ । ਗਿਰਿ ਤਰਿ ਆਏ ਤਜ ਅਭਿਮਾਨੰ ।।੨੮੩।।
ਦਲ ਬਲ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਿਲ ਗਲਿ ਰੋਏ । ਦੁਖ ਕਸਿ ਬਿਧਿ ਦੀਆ ਸੁਖ ਸਬ ਖੋਏ ।
ਅਬ ਘਰਿ ਚਲੀਏ ਰਘੁਬਰ ਮੇਰੇ । ਤਜਿ ਹਠਿ ਲਾਗੇ ਸਭ ਪਗ ਤੇਰੇ ।।੨੮੪।।

ਰਾਮ ਬਾਚ ਭਰਥ ਸੋਂ ।

ਕੰਠ ਅਭੂਖਨ ਛੰਦ ।

ਭਰਮ ਕੁਮਾਰ ਨ ਅਉਹਠ ਕੀਜੈ । ਜਾਹੁ ਘਰੈ ਨ ਹਮੈ ਦੁਖ ਦੀਜੈ ।
ਰਾਜ ਕਹਯੋ ਜੁ ਹਮੈ ਹਮ ਮਾਨੀ । ਤ੍ਰਿਯੋਦਸ ਬਰਖ ਬਸੈ ਬਨਧਾਨੀ ।।੨੮੫।।

Kusum Bachitra Chhand

Residents of the forest know Rama and they consider his joy or sorrow as their own. I shall also adorn an ascetic's robes, go to the forest and live on fruits as does Rama ॥ 277 ॥

Saying this Bharat left the palace. He discarded all ornaments and wore ocre. He performed the cremation of Dasharath, left Ayodhya, and resolved to make home in the feet of Rama ॥ 278 ॥

The residents of the forest saw Bharat in this dress. Accompanied by many sages and savants he reached where Rama camped. At first Rama thought (Bharat's entourage) was an army of demons. Thus, he held his bow and arrow in hand ॥ 279 ॥

Rama had taken up the bow and was about to shoot an arrow. At this Indra, Sun and others trembled with fear. Those in the forest felt pleased in their hearts. But the gods in heaven felt apprehensive at the posssibility of a war ॥ 280 ॥

Then a thought came to Bharat's mind that Rama is getting ready for a war. Thus, he left behind his entourage and moved ahead alone. As soon as he saw Rama, all his sorrows were gone ॥ 281 ॥

As Bharat saw the mighty powerful Rama, he discarded all his desires and put his forehead on the earth in obeisance to Rama. On seeing this, Rama realized that it was Bharat who has come leaving his kingdom ॥ 282 ॥

On recognizing Bharat and Shatrughana, both Rama nad Lakshman put off their bows, gave up all complaints against them and climbed down the mountain ॥ 283 ॥

Leaving others aside, they embraced one another and wept. How God has robbed them of all their joys and gave them only sufferings. (Bharat said :) O Ram ! please give up your stubbornness as we all fall on your feet ॥ 284 ॥

Rama's Address to Bharat

Kanth Abhukhan Chhand

O Prince Bharat ! You may not insist much and go home, rather than cause me pain (by staying here). I have done what I have been commanded to do. I shall spend thirteen years in dense forest (and come back in the fourteenth year) ॥ 285 ॥

ਤ੍ਰਿਯੋਦਸ ਬਰਖ ਬਿਤੈ ਫਿਰਿ ਐਹੈਂ । ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਛਤ੍ਰ ਸੁਹੈਂ ਹੈਂ ।
ਜਾਹੁ ਘਰੈ ਸਿਖ ਮਾਨ ਹਮਾਰੀ । ਰੋਵਤ ਤੋਰਿ ਉਤੈ ਮਹਤਾਰੀ ॥੨੮੬॥

ਭਰਥ ਬਾਚ ਰਾਮ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਕੰਠ ਅਭੂਖਨ ਛੰਦ ।

ਜਾਉ ਕਹਾਂ ਪਗ ਭੇਟ ਕਹਉ ਤੁਹ । ਲਾਜ ਨ ਲਾਗਤ ਰਾਮ ਕਹੋ ਮੁਹਿ ।
ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੀਨ ਮਲੀਨ ਬਿਨਾ ਗਤਿ । ਰਾਖ ਲੈ ਰਾਜ ਬਿਖੈ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ॥੨੮੭॥
ਚੱਛ ਬਿਹੀਨ ਸੁ ਪੱਛ ਜਿਮੰਕਰ । ਤਿਉਂ ਪ੍ਰਭ ਤੀਰ ਗਿਰਯੋ ਪਗ ਭਰਥਰ ।
ਅੰਕਿ ਰਹੇ ਗਹਿ ਰਾਮ ਤਿਸੈ ਤਬ । ਰੋਇ ਮਿਲੇ ਲਛਨਾਦਿ ਭਯਾ ਸਬ ॥੨੮੮॥
ਪਾਨਿ ਪੀਆਇ ਜਗਾਇ ਸੁ ਬੀਰਹ । ਫੇਰਿ ਕਹਯੋ ਹਸਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰਹ ।
ਤ੍ਰਿਯੋਦਸ ਬਰਖ ਗਏ ਫਿਰਿ ਐਹੈਂ । ਜਾਹੁ ਹਮੈ ਕਛੁ ਕਾਜ ਕਿਵੈ ਹੈਂ ॥੨੮੯॥
ਚੀਨ ਗਏ ਚਤੁਰਾ ਚਿਤ ਮੋ ਸਬ । ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਕਹੀ ਅਸ ਕੇ ਜਬ ।
ਮਾਤ ਸਮੋਧਿ ਸੁ ਪਾਵਰ ਲੀਨੀ । ਅਉਰ ਬਸੇ ਪੁਰਿ ਅਉਧ ਨ ਚੀਨੀ ॥੨੯੦॥
ਸੀਸ ਜਟਾਨ ਕੋ ਜੂਟ ਧਰੇ ਬਰ । ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਦੀਯੋ ਪਊਵਾ ਪਰ ।
ਰਾਜ ਕਰੇ ਦਿਨੁ ਹੋਤ ਉਜਿਆਰੈ । ਰੈਨਿ ਭਏ ਰਘੁਰਾਜ ਸੰਭਾਰੇ ॥੨੯੧॥
ਜੱਜਰ ਭਯੋ ਝੁਰਿ ਝੱਝਰ ਜਿਉਂ ਤਨ । ਰਾਖਤ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਬਿਖੈ ਮਨ ।
ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਰਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਿਕੰਦਤ । ਭਾਸਨ ਕੰਠਿ ਅਭੂਖਨ ਛੰਦਤ ॥੨੯੨॥

ਝੂਲਾ ਛੰਦ ।

ਇਤੈ ਰਾਮ ਰਾਜੰ । ਕਰੈ ਦੇਵ ਕਾਜੰ । ਧਰੇ ਬਾਨ ਪਾਨੰ । ਭਰੇ ਬੀਰ ਮਾਨੰ ॥੨੯੩॥
ਜਹਾਂ ਸਾਲ ਭਾਰੇ । ਦ੍ਰੁਮੰ ਤਾਲ ਨਯਾਰੇ । ਛੁਏ ਸੁਰਗ ਲੋਕੰ । ਹਰੈ ਜਾਤ ਸੋਕੰ ॥੨੯੪॥
ਤਹਾਂ ਰਾਮ ਪੈਠੇ । ਮਹਾਂਬੀਰ ਐਠੇ । ਲੀਏ ਸੰਗਿ ਸੀਤਾ । ਮਹਾਂ ਸੁਭ੍ਰ ਗੀਤਾ ॥੨੯੫॥
ਬਿਧੂੰ ਬਾਕ ਬੈਣੀ । ਮ੍ਰਿਗੀ ਰਾਜ ਨੈਣੀ । ਕਟੰ ਛੀਨ ਦੇਸੀ । ਪਰੀ ਪਦਮਿਨੀ ਸੀ ॥੨੯੬॥

I shall spend thirteen years thus and return home and claim crown in the fourteenth year. Heed my advice and go home. Your mother might be weeping there ॥ 286 ॥

Bharat's Address to Rama

Kanth Abhukhan Chhand

O Ram ! where should I go now having touched your feet ? Will I not be ashamed (if I go back) ? I am very helpless, sinner and bonded. You may keep the crown, and me in your feet ॥ 287 ॥

Just as a bird falls down when it loses eyes, Bharat fell on Rama's feet. Rama immediately took him in arms. All the brothers, like Lakshman began weeping ॥ 288 ॥

Valiant Bharat was given water to drink, and he regained consciousness. Rama then smilingly told him that he will come back after thirteen years. Now he should go home since Rama had some work in hand in the forest ॥ 289 ॥

When Rama said this, all intelligent people followed the meaning. Bharat accepted his command and got his wooden sandals (so that they could rule by proxy). He himself forgot Ayodhya town and lived outside it ॥ 290 ॥

He grew long matted hair and all responsibilities of the crown were bestowed on the sandals. During the day Bharat ruled through these sandals and looked after them during the night ॥ 291 ॥

Bharat became very weak and thin, but he ever kept his mind concentrated on Rama. At the same time, he continued subduing enemies. Instead of ornaments, he wore rosary around his neck ॥ 292 ॥

Jhula Chhand

Rama was doing the god's duty in the forest. He, with arrow in hand, appeared to be a great warrior ॥ 293 ॥

Where there were ponds with trees on their banks, the sight was as beautiful as heavens and it wiped off one's sorrow ॥ 294 ॥

Rama halted at one such place and placed himself like a great warrior. Sita who was like a melodious song was also with him ॥ 295 ॥

She spoke sweet, and her eyes were (wide and beautiful) like a deer's. Her waist was thin. She was like Padmini ॥ 296 ॥

ਝੂਲਨਾ ਛੰਦ

ਚੜ੍ਹੇ ਪਾਨਿ ਬਾਨੀ ਧਰੇ ਸਾਨ ਮਾਨੋ ਚਛਾ ਬਾਨ ਸੋਹੈਂ ਦੋਊ ਰਾਮ ਰਾਨੀ।
ਫਿਰੈਂ ਖਿਆਲ ਸੋ ਏਕ ਹਵਾਲ ਸੇਤੀ ਛੁਟੇ ਇੰਦ੍ਰ ਸੇਤੀ ਮਨੋ ਇੰਦ੍ਰ ਧਾਨੀ।
ਮਨੋ ਨਾਗ ਬਾਂਕੇ ਲਜੀ ਆਬ ਫਾਂਕੈ ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਸੁਹਾਬ ਸੋ ਬਾਮ ਬਾਰੇ।
ਮ੍ਰਿਗਾ ਦੇਖ ਮੋਹੇ ਲਖੇ ਮੀਨ ਰੋਹੇ ਜਿਨੈ ਨੈਕ ਚੀਨੇ ਤਿਨੋ ਪ੍ਰਾਨ ਵਾਰੇ ॥੨੯੭॥
ਸੁਨੇ ਕੂਕ ਕੇ ਕੋਕਿਲਾ ਕੋਪ ਕੀਨੇ ਮੁਖੰ ਦੇਖ ਕੈ ਚੰਦ ਦਾਰੇ ਰਖਾਈ।
ਲਖੈ ਨੈਨ ਬਾਂਕੇ ਮਨੈ ਮੀਨ ਮੋਹੈ ਲਖੇ ਜਾਤਕੇ ਸੂਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਛਾਈ।
ਮਨੋ ਫੂਲ ਫੂਲੇ ਲਗੇ ਨੈਨ ਝੂਲੇ ਲਖੇ ਲੋਗ ਭੂਲੇ ਬਨੋ ਜੋਰ ਐਸੇ।
ਲਖੇ ਨੈਨ ਥਾਰੇ ਬਿਧੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਸਾਰਾਬ ਸਹਾਬ ਜੈਸੇ ॥੨੯੮॥
ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਰਾਤੇ ਮਯੰ ਮੱਤ ਮਾਤੇ ਮਕਬੂਲਿ ਗੁਲਾਬ ਕੇ ਫੂਲ ਸੋਹੈਂ।
ਨਰਗਸ ਨੇ ਦੇਖ ਕੈ ਨਾਕ ਐਂਠਾ ਮ੍ਰਿਗੀ ਰਾਜ ਕੇ ਦੇਖਤੈਂ ਮਾਨ ਮੋਹੈਂ।
ਸਬੋ ਰੋਜ ਸਰਾਬ ਨੇ ਸੋਰ ਲਾਇਆ ਪ੍ਰਜਾ ਆਮ ਜਹਾਨ ਕੇ ਪੇਖ ਵਾਰੇ।
ਭਵਾਂ ਤਾਨਿ ਕੱਮਾਨ ਕੀ ਭਾਂਤਿ ਪਿਆਰੀ ਨਿ ਕਮਾਨ ਹੀ ਨੈਨ ਕੇ ਬਾਨ ਮਾਰੇ ॥੨੯੯॥

ਕਬਿਤ

ਊਚੇ ਦ੍ਰੁਮ ਸਾਲ ਜਹਾਂ ਲਾਂਬੇ ਬਟ ਤਾਲ ਤਹਾਂ
ਐਸੀ ਠਉਰ ਤਪ ਕਉ ਪਧਾਰੇ ਐਸੋ ਕਉਨ ਹੈ।
ਜਾਕੀ ਛਬਿ ਦੇਖਿ ਦੁਤਿ ਖਾਂਡਵ ਕੀ ਫੀਕੀ ਲਾਗੈ
ਆਭਾ ਤਾ ਕੀ ਨੰਦਨ ਬਿਲੋਕਿ ਭਜੈ ਮੌਨ ਹੈ।
ਤਾਰਨ ਕੀ ਕਹਾਂ ਨੈਕ ਨਭ ਨ ਨਿਹਾਰਯੋ ਜਾਇ
ਸੂਰਜ ਕੀ ਜੋਤਿ ਤਹਾਂ ਚੰਦ੍ਰ ਕੀ ਨ ਜਉਨ ਹੈ।
ਦੇਵ ਨ ਨਿਹਾਰਯੋ ਕੋਊ ਦੈਤ ਨ ਬਿਹਾਰਯੋ ਤਹਾਂ
ਪੰਛੀ ਕੀ ਨ ਗੰਮਿ ਜਹਾਂ ਚੀਟੀ ਕੋ ਨਾ ਗਉਨ ਹੈ ॥੩੦੦॥

ਅਪੂਰਬ ਛੰਦ

ਲਖੀਏ ਅਲੱਖ। ਤਕੀਏ ਸੁਭੱਛ।
ਧਾਯੋ ਬਿਰਾਧ। ਬੰਕੜਯੋ ਬਿਬਾਦ ॥੩੦੧॥
ਲਖੀਅੰ ਅਵੱਧਿ। ਸੰਬਹਯੋ ਸਾਨੱਧ।
ਸੰਮੁਲੇ ਹਥਿਆਰ। ਉਰੜੇ ਲੁਝਾਰ ॥੩੦੨॥
ਚਿੰਕੜੀ ਚਾਵੰਡ। ਸਮੁਹੇ ਸਾਵੰਤ।
ਸੱਜੀਓ ਸੁਬਾਹ। ਅੱਛਰੋਂ ਉੱਛਾਹ ॥੩੦੩॥
ਪੱਖਰੇ ਪਾਵੰਗ। ਮੋਹਿਲੇ ਮਾਤੰਗ। ਚਾਂਵਡੀ ਚਿੰਕਾਰ। ਉਲਝੇ ਲੁਝਾਰ ॥੩੦੪॥

Jhulana Chhand

Sharp-edged arrows became the hands of Rama and sharp eyes became his queen, Sita. She remained engrosed in her thoughts in the company of Rama as if Indra wandered losing his kingdom. Her curls excelled the beauty of snakes and appeared to be looking at Rama. Deer are enchanted and fish get jealous of her beauty ; whoseoever saw her sacrificed his life on her ॥ 297 ॥

The cuckoo is enraged feeling jealous of her melodious voice and moon blushes to look at her face. The fish is charmed looking into her eyes and her beauty appears to be the reflection of sun. Seeing her eyes it looked as if lotus flowers have blossomed. Every resident of the forest feels captivated by her beauty. Rama also finds himself pierced by her arrows of her eyes ॥ 298 ॥

Her eyes dyed in the colour of love are intoxicating as if they were red roses. Jasmine flowers also feel jealous of her beauty and the deer also feel humiilated seeing her. Even wine cannot cause so much of enchantment (as Sita has) even if it uses all its powers. Her brows are beautiful like bow and with it she shoots the arrows of (her sight) ॥ 299 ॥

Kabitt

Who is the person meditating at the place. There are tall trees, groves of plants and large ponds. Looking at the place, the beauty of the Khandav forest looks to be dim. Beings of heaven also deem it better to keep quiet looking at its beauty. At that place the shade of the trees is so dense that sun or moon cannot reach there. Not to speak of stars, even sky is not visible. No god or demon ever visits there. Not even a bird or an ant dare reach there ॥ 300 ॥

Apurb Chhand

A demon, named Viradh, saw some aliens as a good food for himself and moved toward them, thus creating trouble (in their otherwise peaceful existence) ॥ 301 ॥

Rama saw him. He took up arms and moved thither. Both the warriors, well armed, engaged in fighting ॥ 302 ॥

Kites were pleased and warriors stood facing each other. They were well armed and enjoyed unending inspiration ॥ 303 ॥

There were horses and elephants covered with armour. One could hear vulture's voice and see the warriors fighting ॥ 304 ॥

ਸਿੰਧਰੇ ਸੰਧੂਰ । ਬੱਜਏ ਤੰਦੂਰ । ਸੱਜੀਏ ਸੁੱਬਾਹ । ਅੱਛਰੋਂ ਉਛਾਹ ॥੩੦੫॥
ਬਿੱਝੁੜੇ ਉਝਾੜ । ਸੰਮਲੇ ਸੁ ਮਾਰ । ਹਾ ਹਲੇ ਹੰਕਾਰ । ਅੰਕੜੇ ਅੰਗਾਰ ॥੩੦੬॥
ਸੰਮਲੇ ਲੁੱਝਾਰ । ਛੁਟਕੇ ਬਿਸਿਯਾਰ । ਹਾ ਹਲੇ ਹੰਬੀਰ । ਸੰਘਰੇ ਸੁੱਬੀਰ ॥੩੦੭॥

ਅਨੂਪ ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਗਜੰ ਗੱਜੇ ਹਯੰ ਹੱਲੇ ਹਲਾ ਹਲੀ ਹਲੋ ਹਲੰ ।
ਬਬੱਜ ਸਿੰਧਰੇ ਸੁਰੰ ਛੁਟੰਤ ਬਾਣ ਕੇਵਲੰ ।
ਪਪੱਕ ਪੱਖਰੇ ਤੁਰੇ ਭਭੱਖ ਘਾਇ ਨਿਰਮਲੰ ।
ਪਲੁੱਥ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥਰੀ ਅਮੱਥ ਜੁੱਥ ਉਥਲੰ ॥੩੦੮॥
ਅਜੁੱਥ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥੁਰੀ ਮਿਲੰਤ ਹੱਥ ਬੱਖਯੰ ।
ਅਘੁੱਮ ਘਾਇ ਘੁੱਮ ਏ ਬਬੱਕ ਬੀਰ ਦੁੱਧਰੰ ।
ਕਿਲੰ ਕਰੰਤ ਖੱਪਰੀ ਪਿਪੰਤ ਸ੍ਰੋਣ ਪਾਣਯੰ ।
ਹਹੱਕ ਭੈਰਵੰ ਸੁਤੰ ਉਠੰਤ ਜੁੱਧ ਜ੍ਵਾਲਯੰ ॥੩੦੯॥
ਫਿਕੰਤ ਫੰਕਰੀ ਫਿਰੰ ਰੜੰਤ ਗਿੱਧ ਬ੍ਰਿਧਣੰ ।
ਡਹੱਕ ਡਾਮਰੀ ਉਠੰ ਬਕਾਰ ਬੀਰ ਬੈਤਲੰ ।
ਖਹੱਤ ਖੱਗ ਖਤ੍ਰੀਯੰ ਖਿਮੰਤ ਧਾਰ ਉੱਚਲੰ ।
ਘਣੰਕ ਜਾਣ ਸਾਵਲੰ ਲਸੰਤ ਬੇਗ ਬਿੱਜੁਲੰ ॥੩੧੦॥
ਪਿਪੰਤ ਸ੍ਰੋਣ ਖੱਪਰੀ ਭਖੰਤ ਮਾਸ ਚਾਂਵਡੰ ।
ਹਕਾਰ ਵੀਰ ਸੰਭਿੜੇ ਲੁਝਾਰ ਧਾਰ ਦੁੱਧਰੰ ।
ਪੁਕਾਰ ਮਾਰ ਕੈ ਪਰੇ ਸਹੰਤ ਅੰਗ ਭਾਰਯੰ ।
ਬਿਹਾਰ ਦੇਵ ਮੰਡਲੰ ਕਟੰਤ ਖੱਗ ਧਾਰਯੰ ॥੩੧੧॥
ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਰ ਪੈਜ ਕੈ ਖੁਮਾਰਿ ਘਾਇ ਘੂਮ ਹੀ ।
ਤਪੀ ਮਨੋ ਅਧੋ ਮੁਖੰ ਸੁਧੂਮ ਆਗ ਧੂਮ ਹੀ ।
ਤੁਟੰਤ ਅੰਗ ਭੰਗਯੰ ਬਹੰਤ ਅਸਤ੍ਰ ਧਾਰਯੰ ।
ਉਠੰਤ ਛਿੱਛ ਇੱਛਯੰ ਪਿਪੰਤ ਮਾਸ ਹਾਰਯੰ ॥੩੧੨॥
ਅਘੋਰ ਘਾਇ ਅੱਘਏ ਕਟੇ ਪਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਸਨੰ ।
ਘੁਮੰਤ ਜਾਣ ਰਾਵਲੰ ਲਗੇ ਸੁ ਸਿੱਧ ਆਸਣੰ ।
ਪਰੰਤ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੁਇ ਬਕੰਤ ਮਾਰੁ ਮਾਰਯੰ ।
ਬਦੰਤ ਜ਼ਾਣ ਬੰਦੀਯੰ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਅਪਾਰਯੰ ॥੩੧੩॥

Roars of elephants otherwise sober like ocean and sound of drums were heard. Warriors with long arms stood there full of inspiration ॥ 305 ॥
Invincible warriors began falling, and getting up again. There were attacks made with pride from all four directions. Warriors felt hot like burning coal ॥ 306 ॥
The warriors balanced themselves and weapons seemed to slip their hands like a snake. Warriors were getting killed in the battle ॥ 307 ॥

Anup Naraj Chhand

Horses ran past, elephants shrieked and there was chaos all around. Trumpets were blown and the single tone of continuous shooting arrows was heard. Horses paced and halted. Blood oozed out of the wounds. In the tumult of the battle, the dust-laden dead bodies scattered hither and thither ॥ 308 ॥
Warriors fell dead as soon as the swords hit at their waist. With difficulty, soldiers began striking, with their heavy-edged awords. The witches cried with joy and drank blood with both hands. Bhairavas also roamed in the field of battle and the flame of fighting got ablaze ॥ 309 ॥
Jackals and large vultures were seen around. Witches belched (having taken enough blood) and ghosts cried. The kshatriyas held two-edged sword which became them as lightning becomes to a dark cloud ॥ 310 ॥
The witches drink blood with vessels and the vultures eat flesh. Warriors with double-edged swords guide their men into battle. They cry kill ! kill ! and carry the heavy load for heaven whereas some others slay the enemy ॥ 311 ॥
Warriors feel enchanted as they hit the enemy just as an ascetic feels charmed meditating near the fire. Weapons are freely used and limbs are falling cut off from bodies. Desires of victory sprout within as flesh is being cut from outside ॥ 312 ॥
The Aghoris are pleased eating the cut off limbs and the man-eater siddhas and Ravalpanthi sit in a posture. Warriors cry kill ! kill ! and fall down dead, having earlier lost one or the other limb. They are being saluted for their valour ॥ 313 ॥

ਬਜੰਤ ਤਾਲ ਤੰਬੁਰੰ ਬਿਸੇਖ ਬੀਨ ਬੇਣਯੰ ।
ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਝਾਲ ਨਾ ਫਿਰੰ ਸੁ ਨਾਇ ਭੇਰਿ ਭੈਕਰੰ ।
ਉਠੰਤ ਨਾਦਿ ਨਿਰਮਲੰ ਤੁਟੰਤ ਤਾਲ ਤੱਥਿਯੰ ।
ਬਦੰਤ ਕਿੱਤ ਬੰਦੀਅੰ ਕਬਿੰਦ੍ਰ ਕਾਬਜ ਕੱਥਿਯੰ ॥੩੧੪॥
ਢਲੰਤ ਢਾਲ ਮਾਲਯੰ ਖਹੰਤ ਖੱਗ ਖੇਤਯੰ ।
ਚਲੰਤ ਬਾਣ ਤੀਛਣੰ ਅਨੰਤ ਅੰਤਕੰ ਕਯੰ ।
ਸਿਮਟਿ ਸਾਂਗ ਸੁੰਕੜੰ ਸਟੱਕ ਸੂਲ ਸੇਲਯੰ ।
ਰੁਲੰਤ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡਯੰ ਝਲੰਤ ਝਾਲ ਅੱਝਲੰ ॥੩੧੫॥
ਬਚਿਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰਤੰ ਸਰੰ ਬਹੰਤ ਦੁਰਾਣੰ ਰਣੰ ।
ਓਲੰਤ ਢਾਲ ਅੱਢਲੰ ਢਲੰਤ ਚਾਰ ਚਾਮਰੰ ।
ਦੁਲੰਤ ਨਿਰਦਲੋ ਦਲੰ ਪਪਾਤ ਭੂਤਲੰ ਦਿਤੰ ।
ਉਠੰਤ ਗੱਦਿ ਸੱਦਯੰ ਨਿਨੱਦਿ ਨੱਦਿ ਦੁਭਰੰ ॥੩੧੬॥
ਭਰੰਤ ਪੱਤ੍ਰ ਚਉਸਠੀ ਕਿਲੰਕ ਖੇਚਰੀ ਕਰੰ ।
ਫਿਰੰਤ ਹੂਰ ਪੂਰਯੰ ਬਰੰਤ ਦੁੱਧਰੰ ਨਰੰ ।
ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਗੋਧਯੰ ਸੁ ਸੋਭ ਅੰਗੁਲੰ ਤ੍ਰਿਣੰ ।
ਡਕੰਤ ਡਾਕਣੀ ਭ੍ਰਮੰ ਭਖੰਤ ਆਮਿਖੰ ਰਣੰ ॥੩੧੭॥
ਕਿਲੰਕ ਦੇਵੀਯੰ ਕਰੰ ਡਹੱਕ ਡਾਮਰੂ ਸੁਰੰ ।
ਕੜੱਕ ਕੱਤੀਯੰ ਉਠੰ ਪਰੰਤ ਧੂਰ ਪੱਖਰੰ ।
ਬਬੱਜਿ ਸਿੰਧਰੇ ਸੁਰੰ ਨ੍ਰਿਘਾਤ ਸੂਲ ਸੈਹਥੀਯੰ ।
ਭਭੱਜਿ ਕਾਤਰੋ ਰਣੰ ਨਿਲੱਜ ਭੱਜ ਭੂ ਭਰੰ ॥੩੧੮॥
ਸੁਸਸਤ੍ਰ ਸੱਨਿਧੰ ਜੁਝੰਤ ਜੋਧਣੋ ਜੁੱਧੰ ।
ਅਰੁੱਝ ਪੱਕ ਲੱਜਣੰ ਕਰੰਤ ਦ੍ਰੋਹ ਕੇਵਲੰ ।
ਪਰੰਤ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੁਐ ਉਠੰਤ ਮਾਸ ਕਰਦਮੰ ।
ਖਿਲੰਤ ਜਾਣੂ ਕੱਦਵੰ ਸੁ ਮੱਝ ਕਾਨ੍ਹ ਗੋਪਿਕੰ ॥੩੧੯॥
ਡਹੱਕ ਡਉਰ ਡਾਕਣੰ ਝਲੰਤ ਝਾਲਰੋ ਸੁਰੰ ।
ਨਿਨੱਦ ਨਦਿ ਨਫਿਰੰ ਬਜੰਤ ਭੇਰਿ ਭਖਣੰ ।
ਪੁਰੰਤ ਘੋਰ ਦੁੰਦਭੀ ਕਰੰਤ ਕਾਨ੍ਹਰੇ ਸੁਰੰ ।
ਕਰੰਤ ਝਾਂਝਰੋ ਝੜੰ ਬਜੰਤ ਬਾਂਸੁਰੀ ਬਰੰ ॥੩੨੦॥
ਨਚੰਤ ਬਾਜ ਤੀਛਣੰ ਚਲੰਤ ਚਾਚਰੀ ਕ੍ਰਿਤੰ ।
ਲਿਖੰਤ ਲੀਕ ਉਰਬੀਅੰ ਸੁਭੰਤ ਕੁੰਡਲੀਕਰੰ ।
ਉਡੰਤ ਧੂਰ ਭੂਰਿਯੰ ਖੁਰੀਨ ਨਿਰਦਲੀ ਨਭੰ ।
ਪਠੰਤ ਭੂਰ ਭਉਤਣ ਸੁ ਭਉਰ ਠਉਰ ਜਿਉਂ ਜਲੰ ॥੩੨੧॥

A sound of thud caused by weapons hitting the shields is heard. The confluence of sounds, of playing of pipes, flutes, drums and kettledrums is heard and it creates a terrifying atmosphere. Breaking this sound is another rising sound that is pure and soothing. Somewhere people pray and at some places poets recite their poems ॥ 314 ॥
Sound from the shields saving a strike and from swords making one are heard. Arrows which cause death of men are also shot. Spears are hurled and slain heads and headless bodies lie dust-laden : the soldiers die giving a fierce fight ॥ 315 ॥
Arrows are shot and paint beautiful signs in the field. Swords strike against the shields. Enemies are getting killed and the earth has become hot with the blood being shed. A terrifying sound of music is continuously heard from all directions ॥ 316 ॥
Sixty-four *yoginis* cry aloud and fill their vessels with blood. Houris from heaven desend on earth to sing eulogies of warriors. The soldiers are well equipped, wearing even protective gloves on hands. Witches eat flesh and belch around the field of battle ॥ 317 ॥
Cry of goddess Kali who drinks blood and sound of her tabor are heard. Terrifying laughter is also heard from the field. The armours are covered with dust. Elephants and horses shriek as struck by swords and flee away from field shedding all shame ॥ 318 ॥
The warriors are well armed and engaged in fighting. Saving themselves from any possible shame, they indulge in fighting furiously. Limbs of warriors and pieces of their flesh are scattered as if Krishna was playing with a ball amid the *gopis* ॥ 319 ॥
The tabor sound and ferocious looks of the witches are obvious. Kettledrums and trumpets are sounded furiously. The deep sound of kettle drum, ringing of bells and playing of flute produce a terrifying effect ॥ 320 ॥
The horses move at fast pace as if dancing and create round signs on the earth. The dust raised by their feet has overcast the sky. The entire scene looks like in the water ॥ 321 ॥

ਭਜੰਤ ਧੀਰ ਬੀਰਣੰ ਚਲੰਤ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਲੈ ।
ਦਲੰਤ ਪੰਤ ਦੰਤੀਯੰ ਭਜੰਤ ਹਾਰ ਮਾਨ ਕੈ ।
ਮਿਲੰਤ ਦਾਂਤ ਘਾਸ ਲੈ ਰਰੱਛ ਸਬਦ ਉਚਰੰ ।
ਬਿਰਾਧ ਦਾਨਵੰਤ ਜੁਝਯੋ ਸੁ ਹਥਿ ਰਾਮ ਨਿਰਮਲੰ ॥੩੨੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਵਤਾਰ ਕਥਾ ਬਿਰਾਧ ਦਾਨਵ ਬਧਹ ।

ਅਥ ਬਨ ਮੋ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕਥਨੰ ।

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਾਰ ਬਿਰਾਧ ਕਉ ਬਨ ਮੈ ਧਸੇ ਨਿਸੰਗ ।
ਸੁਕਬਿ ਸਯਾਮ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿਯੋ ਰਘੁਬਰ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੩੨੩॥

ਸੁਖਦਾ ਛੰਦ ।

ਰਿਖਿ ਅਗਸਿਤ ਧਾਮਿ । ਗਏ ਰਾਜ ਰਾਮ ।
ਧੁਜ ਧਰਮ ਧਾਮ । ਸੀਆ ਸਹਿਤ ਬਾਮ ॥੩੨੪॥
ਲਖਿ ਰਾਮ ਬੀਰ । ਰਿਖਿ ਦੇਨ ਤੀਰ ।
ਰਿਪੁ ਸਰਬ ਚੀਰਿ । ਹਰਿ ਸਰਬ ਪੀਰ ॥੩੨੫॥
ਰਿਖਿ ਬਿਦਾ ਕੀਨ । ਆਸਿਖਾ ਦੀਨ ।
ਦੁੱਤਿ ਰਾਮ ਚੀਨ । ਮੁਨਿ ਮਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੩੨੬॥
ਪ੍ਰਭੁ ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਗਿ । ਸੀਅ ਸੰਗ ਸੁਰੰਗ ।
ਤਜਿ ਚਿੰਤ ਅੰਗ । ਧਸਿ ਬਨ ਨਿਸੰਗ ॥੩੨੭॥
ਧਰਿ ਬਾਨ ਪਾਨਿ । ਕਟਿ ਕਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ।
ਭੁਜ ਬਰ ਅਜਾਨੁ । ਚਲ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਨ ॥੩੨੮॥
ਗੋਦਾਵਰਿ ਤੀਰ । ਗਏ ਸਹਿਤ ਬੀਰ ।
ਤਜਿ ਰਾਮ ਚੀਰ । ਕੀਅ ਸੁਚ ਸਰੀਰ ॥੩੨੯॥
ਲਖਿ ਰਾਮ ਰੂਪ । ਅਦਭੁਤ ਅਨੂਪ ।
ਜਹ ਹੁਤੀ ਸੂਪ । ਤਹ ਗਏ ਭੂਪ ॥੩੩੦॥
ਕਹੀ ਤਾਹਿ ਧਾਤਿ । ਸੁਨਿ ਸੂਪ ਬਾਤਿ ।
ਦੁਐ ਅਥਿੱਤਿ ਨ੍ਹਾਤ । ਲਹੇ ਅਨੂਪ ਗਾਤ ॥੩੩੧॥

ਸੁੰਦਰੀ ਛੰਦ ।

ਸੂਪਨਖਾ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਸੁਨੀ ਜਬ । ਧਾਇ ਚਲੀ ਅਬਿਲੰਬ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਬ ।
ਕਾਮ ਸਰੂਪ ਕਲੇਵਰ ਜਾਨੈ । ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਤਿਹੂੰ ਪੁਰ ਮਾਨੈ ॥੩੩੨॥

The most patient of warriors also fled the field saving their lives. Rows of elephants were completely destroyed. The demons opposing Rama have taken grass blades under their teeth and cry 'Save ! Save !'. Thus the demon called Viradh was killed at the hands of Rama ॥ 322 ॥

This concludes the account of Viradh's killing in the "Rama Avatar" in the Bachitra Natak.

Now begins the account of entry into the forest.

Dohara

Thus, after killing Viradh, (Rama and others) entered the forest without any fear. The above account of the battle has been presented by Shyam, the poet ॥ 323 ॥

Sukhda Chhand

Rama went to the ashram of Agastya *rishi.* Accompanying this fount of *dharma* was his wife, Sita ॥ 324 ॥

The sage saw Rama and advised him to kill all the wicked demons and thus ameliorate the sufferings of all ॥ 325 ॥

The sage bade him farewell by showering blessings on him after he recognized the grandeur, beauty and powers of Rama ॥ 326 ॥

Rama was accompanied by his brother and wife, Sita. He discarded all worries and went deep into the forest ॥ 327 ॥

Swords dangling from the waist and arrows held in hand, the long-armed warriors went to pay respects at different centres of pilgrimage ॥ 328 ॥

Along with his brother, Rama reached the bank of Godavari. Rama took off his robes and bathed in the river to cleanse his body ॥ 329 ॥

Rama had an excellent form. When Rama came out off the river, the servant-king there went to Surpanakha and his mistress of the region. ॥ 330 ॥

The messenger told the empress : 'Listen to us, O mistress. Two aliens with beautiful figures have arrived within our territory ॥ 331 ॥

Sundari Chhand

When Surpanakha heard this, she left for that place with her womanly pride. Immediately on arrival, she imagined them to be incarnations of god of love. She thought to herself that none other in the three worlds is as handsome as they are ॥ 332 ॥

ਧਾਇ ਕਹਯੋ ਰਘੁਰਾਇ ਭਏ ਤਿੱਹ । ਜੈਸ ਨ੍ਰਿਲਾਜ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ਕਿਹ ।
ਹਉਂ ਅਟਕੀ ਤੁਮਰੀ ਛਬਿ ਕੇ ਬਰ । ਰੰਗ ਰੰਗੀ ਰੰਗ ਏ ਦ੍ਰਿਗ ਦੂਪਰ ॥੩੩੩॥

ਰਾਮ ਬਾਚ ।

ਸੁੰਦਰੀ ਛੰਦ ।

ਜਾਹੁ ਤਹਾਂ ਜਹ ਭ੍ਰਾਤਿ ਹਮਾਰੇ । ਵੈ ਰਿਝ ਹੈਂ ਲਖਿ ਨੈਨ ਤਿਹਾਰੇ ।
ਸੰਗ ਸੀਆ ਅਵਿਲੋਕ ਕ੍ਰਿਸੋਦਰਿ । ਕੈਸੇ ਕੈ ਰਾਖ ਸਕੌਂ ਤੁਮ ਕਉ ਘਰਿ ॥੩੩੪॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕਹ ਮੋਹਿ ਤਜਯੋ ਮਨ । ਸੰਗ ਫਿਰੀ ਹਮਰੇ ਬਨ ਹੀ ਬਨਿ ।
ਤਾਂਹਿ ਤਜੋ ਕਸ ਕੈ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰਿ । ਜਾਹੁ ਤਹਾਂ ਜਹਾਂ ਭ੍ਰਾਤ ਕ੍ਰਿਸੋਦਰਿ ॥੩੩੫॥
ਜਾਤ ਭਈ ਸੁਨ ਬੈਨ ਤ੍ਰਿਾ ਤਹਂ । ਬੈਠਿ ਹੁਤੇ ਰਣਧੀਰ ਜਤੀ ਜਹਂ ।
ਸੋ ਨ ਬਰੈ ਅਤਿ ਰੋਸ ਭਰੀ ਤਬ । ਨਾਕ ਕਟਾਇ ਗਈ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਸਬ ॥੩੩੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਕਥਾ ਸੂਪਨਖਾ ਕੋ ਨਾਕ ਕਾਟਬੋ ਅਧਯਾਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ ॥

ਅਥ ਖਰ ਦੂਖਨ ਦਈਤ ਜੁੱਧ ਕਥਨੰ ।

ਸੁੰਦਰੀ ਛੰਦ ।

ਰਾਵਨ ਤੀਰਜ ਰੁਰੋਤ ਭਈ ਜਬ । ਰੋਸ ਭਰੇ ਦਨੁ ਬੀਸ ਬਲੀ ਸਬ ।
ਲੰਕਿਸ ਧੀਰ ਬਜੀਰ ਬੁਲਾਏ । ਦੂਖਨ ਔ ਖਰ ਦਈਤ ਪਠਾਏ ॥੩੩੭॥
ਸਾਜ ਸਨਾਹ ਸੁਬਾਹ ਦੁਰਗਤ । ਬਾਜਤ ਬਾਜ ਚਲੇ ਗਜ ਗੱਜਤ ।
ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਸੋ ਦਿਸ ਕੂਕੇ । ਸਾਵਨ ਕੀ ਘਟ ਜਯੋਂ ਘੁਰ ਢੂਕੇ ॥੩੩੮॥
ਗੱਜਤ ਹੈਂ ਰਣਬੀਰ ਮਹਾਂ ਮਨ । ਤੱਜਤ ਹੈਂ ਨਹੀਂ ਭੂਮਿ ਅਯੋਧਨ ।
ਛਾਜਤ ਹੈਂ ਚਖ ਸ੍ਰੋਣਤ ਸੇ ਸਰ । ਨਾਦਿ ਕਰੈਂ ਕਿਲਕਾਰ ਭਯੰਕਰ ॥੩੩੯॥

ਤਾਰਕਾ ਛੰਦ ।

ਰਣਿ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਬਿਰੱਚਹਿੰਗੇ । ਸਰ ਸੇਲ ਸਰਾਸਨ ਨੱਚਹਿੰਗੇ ।
ਸੁ ਬਿਰੁੱਧ ਅਵਧੇਸੁ ਗਾਜਹਿੰਗੇ । ਰਣਰੰਗਹਿ ਰਾਮ ਬਿਰਾਜਹਿੰਗੇ ॥੩੪੦॥
ਸਰ ਓਘ ਪ੍ਰਓਘ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂਗੇ । ਰਣਿਰੰਗ ਅਭੀਤ ਬਿਹਾਰੈਂਗੇ ।
ਸਰ ਸੂਲ ਸਨਾਹਰਿ ਛੁੱਟਹਿੰਗੇ । ਦਿਤਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਧਰਾ ਪਰ ਲੁੱਟਹਿੰਗੇ ॥੩੪੧॥

She went straight to Rama and said without any feeling of shame : 'I have been enchanted by your personality. My heart is lost in your intoxicating eyes' ॥ 333 ॥

Rama's Reply

You go where my brother is. He will certainly be charmed by your beautiful eyes. You can see I have with me beautiful Sita, with thin waist. In such a situation how can I make you my spouse ॥ 334 ॥

She has given up all attachments for her parents and is now wandering with me in the forests. O beautiful woman ! how can I discard her ? You may go where my brother sits ॥ 335 ॥

On hearing this, the woman called Surpanakha's went where sat the celibate Lakshman. When he also refused to accept her as his spouse, Surpanakha was highly enraged. She went back home getting her nose chopped off ॥ 336 ॥

Now concludes the section dealing with chopping off of Surpanakha's nose in the "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*.

Now begins the account of battle against demons, Khar and Dushan.

Sundari Chhand

When Surpanakha went weeping to Ravan, the entire demon family got highly enraged. Ravan, the king of Lanka, summoned his ministers, held a conference with them, and sent demons, Khar and Dushan (to kill Rama) ॥ 337 ॥

Those long-armed warriors equipped themselves with armour and weapons. They set out as the trumpets were blown and the elephants shrieked. The noise of 'kill ! kill !' was heard from all sides. The army moved ahead as the oncoming dark cloud in the rainy season ॥ 338 ॥

The powerful warriors thundered and they took up firm positions in the ground. There were pools filled with blood all over. The warriors cried ferociously ॥ 339 ॥

Taraka Chhand

Now the princes will begin the fight. Spears and arrows will dance in the battlefield. Looking at the opponents, the valiant soldiers shall roar and Rama shall add to the grandeur of the field by participating in the battle ॥ 340 ॥

Hordes of arrows will be shot. Soldiers will remain in the field fearless. Tridents and arrows will be shot and the sons of demons will die ॥ 341 ॥

ਸਰ ਸੰਕ ਅਸੰਕਤ ਬਾਹਹਿੰਗੇ । ਬਿਨੁਭੀਤ ਭਯਾ ਦਲ ਦਾਹਹਿੰਗੇ ।
ਛਿਤਿ ਲੁੱਥ ਬਿਲੁੱਥ ਬਿਥਾਰਹਿੰਗੇ । ਤਰੁ ਸਣੈ ਸਮੂਲ ਉਪਾਰਹਿੰਗੇ ॥੩੪੨॥
ਨਵ ਨਾਦ ਨਫੀਰਨ ਬਾਜਤ ਭੇ । ਗਲਗੱਜਿ ਹਠੀ ਰਣਰੰਗ ਫਿਰੇ ।
ਲਗਿ ਬਾਨ ਸਨਾਹ ਦੁਸਾਰ ਕਢੇ । ਸੂਅ ਤੱਛਕ ਕੇ ਜਨੁ ਰੂਪ ਮਢੇ ॥੩੪੩॥
ਬਿਨੁ ਸੰਕ ਸਨਾਹਰਿ ਝਾਰਤ ਹੈਂ । ਰਣਿ ਬੀਰਨ ਵੀਰ ਪ੍ਰਚਾਰਤ ਹੈਂ ।
ਸਰ ਸੁੱਧ ਸਿਲਾ ਸਿਤ ਛੋਰਤ ਹੈਂ । ਜੀਅ ਰੋਸ ਹਲਾਹਲ ਘੋਰਤ ਹੈਂ ॥੩੪੪॥
ਰਣਧੀਰ ਅਯੋਧਨੁ ਲੁੱਝਤ ਹੈਂ । ਰਦ ਪੀਸਿ ਭਲੋ ਕਰ ਜੁੱਝਤ ਹੈਂ ।
ਰਣ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਨਿਹਾਰਤ ਹੈਂ । ਜਯ ਸੱਦ ਨਿਨੱਦਿ ਪੁਕਾਰਤ ਹੈਂ ॥੩੪੫॥
ਗਣ ਗਿੱਧਨ ਬ੍ਰਿਧ ਰੜੰਤ ਨਭੰ । ਕਿਲਕੰਤ ਸੁ ਡਾਕਨਿ ਉੱਚ ਸੁਰੰ ।
ਭ੍ਰਮ ਛਾਡਿ ਭਕਾਰਤ ਭੂਤ ਭੂਅੰ । ਰਣ ਰੰਗਿ ਬਿਹਾਰਤ ਭ੍ਰਾਤ ਦੂਅੰ ॥੩੪੬॥
ਖਰ ਦੂਖਣ ਮਾਰਿ ਬਹਾਇ ਦਏ । ਜਯ ਸੱਦ ਨਿਨੱਦ ਬਿਹੱਦ ਭਏ ।
ਸੁਰ ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖੇ । ਰਣਿ ਧੀਰ ਅਧੀਰ ਦੋਊ ਪਰਖੇ ॥੩੪੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਕਥਾ ਖ੍ਰਰ ਦੂਖਣ ਦਈਤ ਬਧਹ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤ ॥

ਅਥ ਸੀਤਾ ਹਰਨ ਕਥਨੰ

ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ

ਰਾਵਣ ਨੀਚ ਮਰੀਚ ਹੂੰ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਬੀਚ ਗਏ ਬਧ ਬੀਰ ਸੁਨੇ ਹੈ ।
ਬੀਸਹੂੰ ਬਾਂਹਿ ਹਥਿਆਰ ਗਹੇ ਰਿਸਿ ਮਾਰ ਮਨੈ ਦਸ ਸੀਸ ਧੁਨੈ ਹੈ ।
ਨਾਕ ਕਟਯੋ ਜਿਨਿ ਸੂਪਨਖਾ ਕੱਹ ਤਉ ਤਿਹ ਕੋ ਦੁਖ ਦੋਖ ਲਗੈ ਹੈ ।
ਰਾਵਲ ਕੋ ਬਨੁ ਕੈ ਪਲ ਮੋ ਛਲ ਕੈ ਤਿੱਹ ਕੀ ਘਰਨੀ ਧਰਿ ਲਯੈ ਹੈ ॥੩੪੮॥

ਮਰੀਚ ਬਾਚ ।

ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ ।

ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਸਨਾਥ ਕੀਯੋ ਕਰਿਕੈ ਅਤਿ ਮੋਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੱਹ ਆਏ ।
ਭਉਨ ਭੰਡਾਰ ਅਟੀ ਬਿਕਟੀ ਪ੍ਰਭ ਆਜ ਸਬੈ ਘਰ ਬਾਰ ਸੁਹਾਏ ।
ਦੁਐ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਕਰਉਂ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪਨਾਥ ਬੁਰੋ ਮਤ ਮਾਨੋ ।
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਸਹੀ ਅਵਤਾਰ ਤਿਨੈ ਤੁਮ ਮਾਨੁਸ ਕੈ ਨ ਪਛਾਨੋ ॥੩੪੯॥

They will shoot arrows with fixed mind and annihilate the enemy army. Dead bodies will be scattered all over the ground. The warriors will uproot complete trees and throw them on the enemy ॥ 342 ॥

Trumpets were sounded and the adamant warriors entered the field of battle. Arrows began coming out of quivers and struck the target as messengers of death ॥ 343 ॥

The warriors shoot arrows fearlessly and they challenge one another. They shoot arrows and throw rocks. They cultivate great wrath and tumult in their hearts ॥ 344 ॥

The valiant soldiers are face to face with each other in the field. They clench the teeth to show their angers as they fight. Both gods and demons look at the fighting and shout slogans of victory ॥ 345 ॥

Huge vultures and kites fly overhead in the sky. The witches cry aloud and the ghosts laugh roaringly. Both Rama and Lakshman look at the fighting ॥ 346 ॥

Both Khar and Dushan were killed and thrown into the river of death. There were loud shouts of joy from all around. Flowers were showered by gods and they had a glimpse of both the warriors (Rama and Lakshman). ॥ 347 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the killing of Khar and Dushan, two demons, in "Ram Avtar" in the *Bachitra Natak.*

Now begins the account of Sita's Kidnapping.

Manohar Chhand

Having heard of the death of Khar and Dushan, Ravan called on degenerate Mareech. He held weapon in all his twenty hands and shook all his ten heads in anguish. He then told that those who have chopped off Surpanakha's nose, this very deed of theirs has pained him a lot. Wearing the garb of an ascetic I shall take you along and kidnap his wife, Sita. ॥ 348 ॥

Mareech's Reply

Manohar Chhand

O Master ! you have been kind enough to call me. Your arrival has filled my treasures and added to the grandeur of my house. O Master ! I make a request with folded hands : you should not mind it. My submission is that Rama in reality is a divine incarnation. You must not mistake him for an ordinary mortal ॥ 349 ॥

ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਸਬ ਅੰਗ ਜਰਯੋ ਮੁਖ ਰੱਤ ਕਰਯੋ ਜੁਗ ਨੈਨ ਤਚਾਏ ।
ਤੈਂ ਨ ਲਗੇ ਹਮਰੇ ਸਠ ਬੋਲਨ ਮਾਨੁਸ ਦੁਐ ਅਵਤਾਰ ਗਨਾਏ ।
ਮਾਤ ਕੀ ਏਕ ਹੀ ਬਾਤ ਕਹੇ ਤਜਿ ਤਾਤ ਘ੍ਰਿਣਾ ਬਨਬਾਸ ਨਿਕਾਰੇ ।
ਤੇ ਦੋਊ ਦੀਨ ਅਧੀਨ ਜੁਗੀਯਾ ਕਸ ਕੇ ਭਿਰ ਹੈਂ ਸੰਗ ਆਨਿ ਹਮਾਰੇ ॥੩੫੦॥
ਜਉ ਨਹੀਂ ਜਾਤ ਤਹਾਂ ਕਹ ਤੈਂ ਸਠਿ ਤੋਰਿ ਜਟਾਨ ਕੋ ਜੂਟ ਪਟੈ ਹੋ ।
ਕੰਚਨ ਕੋਟ ਕੈ ਊਪਰ ਤੇ ਡਰਿ ਤੋਹ ਨਦੀਸਰ ਬੀਚ ਡੁਬੈ ਹੋ ।
ਚਿੱਤ ਚਿਰਾਤ ਬਸਾਤ ਕਛੂ ਨ ਰਿਸਾਤ ਚਲਯੋ ਮੁਨਿ ਘਾਤ ਪਛਾਨੀ ।
ਰਾਵਨ ਨੀਚ ਕੀ ਮੀਚ ਅਧੋਗਤ ਰਾਘਵ ਪਾਨਿ ਪੁਰੀ ਸੁਰਿ ਮਾਨੀ ॥੩੫੧॥
ਕੰਚਨ ਕੋ ਹਰਿਨਾ ਬਨ ਕੇ ਰਘੁਬੀਰ ਬਲੀ ਜੱਹ ਥੋਹ ਤਹ ਆਯੋ ।
ਰਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਉਤ ਤੇ ਜੁਗੀਆ ਸੀਅ ਲੈਨ ਚਲਯੋ ਜਨੁ ਮੀਚ ਚਲਾਯੋ ।
ਸੀਅ ਬਿਲੋਕਿ ਕੁਰੰਕ ਪ੍ਰਭਾ ਕਹ ਮੋਹਿ ਰਹੀ ਪ੍ਰਭ ਤੀਰ ਉਚਾਰੀ ।
ਆਨਿ ਦਿਜੈ ਹਮ ਕੱਉ ਮ੍ਰਿਗ ਵਾਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਵਧੇਸ ਮੁਕੰਦ ਮੁਰਾਰੀ ॥੩੫੨॥

ਰਾਮ ਬਾਚ ।

ਸੀਅ ਮ੍ਰਿਗਾ ਕਹੂੰ ਕੰਚਨ ਕੋ ਨਹਿ ਕਾਨ ਸੁਨਯੋ ਬਿਧਿ ਨੈ ਨ ਬਨਾਯੋ ।
ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਛਲ ਦਾਨਵ ਕੋ ਬਨ ਮੈ ਜਿਹ ਆਨਿ ਤੁਮੈ ਡਹਕਾਯੋ ।
ਪਿਆਰੀ ਕੋ ਆਇਸ ਮੇਟ ਸਕੈ ਨ ਬਿਲੋਕ ਸੀਆ ਕਹੁ ਆਤੁਰ ਭਾਰੀ ।
ਬਾਂਧਿ ਨਿਖੰਗ ਚਲੇ ਕਟਿ ਸੌਂ ਕਹਿ ਭ੍ਰਾਤ ਈਹਾਂ ਕਰਿਜੈ ਰਖਵਾਰੀ ॥੩੫੩॥
ਓਟ ਥਕਯੋ ਕਰਿ ਕੋਟਿ ਨਿਸਾਚਰ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਨਿਦਾਨ ਸੰਘਾਰਯੋ ।
ਹੇ ਲਹੁ ਬੀਰ ਉਬਾਰ ਲੈ ਮੋ ਕਹ 'ਯੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਪੁਨਿ ਰਾਮ ਪੁਕਾਰਯੋ ।
ਜਾਨਕੀ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਸੁਨਯੋ ਤਬ ਹੀ ਤਿਹ ਓਰ ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਪਠਾਯੋ ।
ਰੇਖ ਕਮਾਨ ਕੀ ਕਾਢਿ ਮਹਾਂਬਲਿ ਜਾਤ ਭਏ ਇਤ ਰਾਵਨ ਆਯੋ ॥੩੫੪॥
ਭੇਖ ਅਲੇਖ ਉਚਾਰ ਕੈ ਰਾਵਨ ਜਾਤ ਭਏ ਸੀਅ ਕੇ ਢਿਗ ਯੋਂ ।
ਅਵਿਲੋਕਿ ਧਨੀ ਧਨਵਾਨ ਬਡੋ ਤਿਹ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਮਗ ਮੋਂ ਠਗ ਜਯੋਂ ।
ਕਛੁ ਦੇਹੁ ਭਿਛਾ ਮ੍ਰਿਗ ਨੈਨ ਹਮੈ । ਇਹ ਰੇਖ ਮਿਟਾਇ ਹਮੈਂ ਅਬ ਹੀ ।
ਬਿਨੁ ਰੇਖ ਭਈ ਅਵਿਲੋਕ ਲਈ ਹਰਿ ਸੀਅ ਉਡਯੋ ਨਭਿ ਕਉ ਤਬ ਹੀ ॥੩੫੫॥

On hearing this Ravan was outside with rage; his body burnt, his face got red and his eyes widened. He said : 'O fool ! what do you say on my face ? Consider them among divine incarnations ? Their father sent them to exile in the forest simply on only one asking of their (step-mother). They are both helpless and hapless. How will they be able to fight against me ॥ 350 ॥

Had I not come to ask you to go there, I would have pulled your matted hair and thrown you out of this golden palace into the sea and drowned there. Listening this, Mareech felt anguished at heart but he set out from there, thinking, it was not the right time (to say anything more). He felt that destiny might have willed Ravan's humiliation and death at Rama's hands ॥ 351 ॥

Transforming himself into a gold deer he left for the place where put up Rama and Sita. On the other hand, Ravan put on a yogi's garb and set out to take Sita as if death pushed him ahead. Sita saw the golden deer, went nearer Rama and said : O king of Ayodhya and killer of demons ! please get this deer for me ॥ 352 ॥

Rama's Reply

O Sita ! a deer of golden has neither been heard of nor been ever created by the Lord. It is certainly a deception by some demon who has put you in delusion. Finding Sita so keen, Rama could not put her off. He took the bow, fastened the quiver and, asking Lakshman to take care of her, left to fetch the deer ॥ 353 ॥

Mareech (in the form of deer) at last got tired and finally Rama killed him. 'O Brother, save me,' he managed to utter these words in the voice of Rama before breathing his last. When Janaki (Sita) heard these words of ill-omen, she went up to Sumitra's son, Lakshman, who marked a line with his bow (asking her not to step out of it). As Lakshman went away, Ravan came over there ॥ 354 ॥

Wearing the robes of a yogi and seeking alms, Ravan went up to Sita as a swindler goes to a rich man on seeing him. He asked Sita to give him some alms by coming this side of the line (drawn by Lakshman). As soon as Sita stepped ahead of the line, Ravan got hold of her and flew into the sky ॥ 355 ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਕਥਾ । ਸੀਤਾ ਹਰਨ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤੰ ॥

ਅਥ ਸੀਤਾ ਖੋਜਬੋ ਕਥਨੰ

ਤੋਟਕ ਛੰਦ ।

ਰਘੁਨਾਥ ਹਰੀ ਸੀਅ ਹੇਰ ਮਨੰ । ਗਹਿ ਬਾਨ ਸਿਲਾ ਸਿਤ ਸਜਿ ਧਨੰ ।
ਚਹੂੰ ਓਰ ਸੁਧਾਰਿ ਨਿਹਾਰਿ ਫਿਰੇ । ਛਿਤ ਊਪਰ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਗਿਰੇ । ੩੫੬॥
ਲਘੁਬੀਰ ਉਠਾਇ ਸੁ ਅੰਕ ਭਰੇ । ਮੁਖ ਪੋਛਿ ਤਬੈ ਬਚਨਾ ਉਚਰੇ ।
ਕਸ ਅਧੀਰ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭ ਧੀਰ ਧਰੋ । ਸੀਅ ਜਾਇ ਕਹਾਂ ਤਿਹ ਸੋਧ ਕਰੋ ॥੩੫੭॥
ਉਠ ਠਾਢਿ ਭਏ ਫਿਰ ਭੂਮਿ ਗਿਰੇ । ਪਹਰੇਕਕ ਲਉ ਫਿਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਫਿਰੇ ।
ਤਨ ਚੇਤ ਸੁਚੇਤ ਉਠੇ ਹਰਿ ਯੋਂ । ਰਣ ਮੰਡਲ ਮੱਧਿ ਗਿਰਯੋ ਭਟ ਜਯੋਂ ॥੩੫੮॥
ਚਹੂੰ ਓਰ ਪੁਕਾਰ ਬਕਾਰ ਥਕੇ । ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤ ਭਏ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਝਥੇ ।
ਉਠ ਕੈ ਪੁਨਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਇਸਨਾਨ ਗਏ । ਜਲ ਜੰਤ ਸਬੈ ਜਰਿ ਛਾਰਿ ਭਏ ॥੩੫੯॥
ਬਿਰਹੀ ਜਿਹ ਓਰਿ ਸੁ ਦਿਸਟਿ ਧਰੈ । ਫਲ ਫੂਲ ਪਲਾਸ ਅਕਾਸ ਜਰੈ ।
ਕਰ ਸੌਂ ਧਰਿ ਜਉਨ ਛੁਅੰਤ ਭਈ । ਕਚ ਬਾਸਨ ਜਯੋਂ ਪਕਿ ਫੂਟਿ ਗਈ ॥੩੬੦॥
ਜਿਹ ਭੂਮਿ ਥਲੀ ਪਰ ਰਾਮ ਫਿਰੇ । ਦਵ ਜਯੋਂ ਜਲਿ ਪਾਤ ਪਲਾਸ ਗਿਰੇ ।
ਟੂਟ ਆਂਸੂ ਆਰੁਣ ਨੈਨ ਝਰੀ । ਮਨੋ ਤਾਤ ਤਵਾ ਪਰ ਬੂੰਦ ਪਰੀ ॥੩੬੧॥
ਤਨ ਰਾਘਵ ਭੇਟਿ ਸਮੀਰ ਜਰੀ । ਤਜ ਧੀਰ ਸਰੋਵਰ ਮਾਂਝ ਦੁਰੀ ।
ਨਹਿ ਤਤ੍ਰ ਥਲੀ ਸਤਪਤ੍ਰ ਰਹੇ । ਜਲਜੰਤ ਪਰ ਤ੍ਰਿਣ ਪਤ੍ਰ ਦਹੇ ॥੩੬੨॥
ਇਤ ਢੂੰਢ ਬਨੇ ਰਘੁਨਾਥ ਫਿਰੇ । ਉਤ ਰਾਵਨ ਆਨਿ ਜਟਾਯੁ ਘਿਰੇ ।
ਰਣ ਛੋਰਿ ਹਠੀ ਪਗ ਦੁਐ ਨ ਭਜਯੋ । ਉਡ ਪੱਛ ਗਏ ਪੈ ਨ ਪੱਛ ਤਜਯੋ ॥੩੬੩॥

ਗੀਤਾ ਮਾਲਤੀ ਛੰਦ ।

ਪਛਰਾਜ ਰਾਵਨ ਮਾਰਿ ਕੈ ਰਘੁਰਾਜ ਸੀਤਹਿ ਲੈ ਗਯੋ ।
ਨਭਿ ਓਰ ਖੋਰ ਨਿਹਾਰ ਕੈ ਸੁ ਜਟਾਉ ਸੀਅ ਸੰਦੇਸ ਦਯੋ ।
ਤਬ ਜਾਨ ਰਾਮ ਗਏ ਬਲੀ ਸੀਅ ਸੱਤ ਰਾਵਨ ਹੀ ਹਰੀ ।
ਹਨਵੰਤ ਮਾਰਗ ਮੋਂ ਮਿਲੇ ਤਬ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਤਾ ਸੋਂ ਕਰੀ ॥੩੬੪॥

This concludes the chapter on Sita's kidnapping in the "Ram Avtar" in the *Bachitra Natak*.

Now begins the account of Searching for Sita.

Totak Chhand

When Rama found that Sita has been kidnapped, he sat on a white rock with bow and arrow in hand. Once again he saw all around, but at last in disappointment Rama fell on the ground ॥ 356 ॥

The younger brother picked him up by taking him in arms and wiping his face said : 'Don't be impatient, and have patience. Instead find out as to where Sita is gone' ॥ 357 ॥

Rama got up but again fell on the ground and he regained consciousness after about one *pahar* (about three hours). Rama got up from the earth as unconscious warrior slowly gets up after becoming conscious ॥ 358 ॥

He got tired shouting (for her) in all directions. The younger brother felt rather embarassed. He went for a bath early next morning, but the heat of his suffering caused the death of all animate beings in the water ॥ 359 ॥

In whichever direction the desperate Rama looked, the heat of anguish in his look burnt all tress, flowers, fruit and even the sky. Whenever he touched the earth with his hand, it would burst like a vessel of raw clay ॥ 360 ॥

Wherever Rama wandered, the trees there got burnt like dry grass. The tears from his eyes fell on the earth and evaporated soon like a water-drop falling on hot iron-plate ॥ 361 ॥

The cool breeze became burning hot after touching Rama's body and losing all patience merged itself with the water of a pond. At that place there remained no petalled lotus, no water animals, grass and leaves ॥ 362 ॥

On this side, Rama wandered in the forest looking for Sita, on the other, Ravan was surrounded by Jatayu. The stubborn bird did not retract a single step from the fight. All his feather were cut off, but he did not stop fighting in favour of Sita ॥ 363 ॥

Gita Malati Chhand

Ravan killed Jatayu, the king of birds, and took Sita home. Jatayu gave this message to Rama as he looked at the sky. At this Rama felt sure that Sita has been kidnapped by Ravan. Rama met Hanuman on the way and made friends with him ॥ 364 ॥

ਤਿਨਿ ਆਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਕੇ ਕਪਿ ਰਾਜ ਪਾਇਨ ਡਾਰਯੋ ।
ਤਿਨ ਬੈਠਿ ਗੈਠ ਇਕੈਠ ਹ੍ਵੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਯੋ ।
ਕਪਿ ਬੀਰ ਧੀਰ ਸਧੀਰ ਕੇ ਭਟ ਮੰਤ੍ਰ ਬੀਰ ਬਿਚਾਰ ਕੈ ।
ਅਪਨਾਇ ਸੁਗ੍ਰਿਵ ਕਉ ਚਲੇ ਕਪਿਰਾਜ ਬਾਲ ਸੰਘਾਰਕੈ ॥੩੬੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਬਾਲਿ ਬਧਹ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਿ ॥੮॥

ਅਥ ਹਨੂਮਾਨ ਸੋਧ ਕੌ ਪਠੈਬੋ ।

ਗੀਤਾ ਮਾਲਤੀ ਛੰਦ ।

ਦਲ ਬਾਂਟਿ ਚਾਰ ਦਿਸਾ ਪਠਯੋ ਹਨੁਵੰਤ ਲੰਕਿ ਪਠੈ ਦਏ ।
ਲੈ ਮੁੱਦ੍ਰਕਾ ਲਖਿ ਬਾਰਿਧੈ ਜੱਹਂ ਸੀ ਹੁਤੀ ਤਹ ਜਾਤ ਭੇ ।
ਪੁਰਿ ਜਾਰਿ ਅੱਛ ਕੁਮਾਰ ਛ੍ਵੈਨ ਟਾਰਿ ਕੈ ਫਿਰਿ ਆਇਯੋ ।
ਕ੍ਰਿਤ ਚਾਰ ਜੋ ਅਮਰਾਰਿ ਕੋ ਸਬ ਰਾਮ ਤੀਰ ਜਤਾਇਯੋ ॥੩੬੬॥
ਦਲ ਜੋਰਿ ਕੋਰ ਕਰੋਰ ਲੈ ਬਡ ਘੋਰ ਤੋਰਿ ਸਬੈ ਚਲੇ ।
ਰਾਮਚੰਦ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਲਛਮਨ ਅਉਰ ਸੂਰ ਭਲੇ ਭਲੇ ।
ਜਾਮਵੰਤ ਸੁਖੈਨ ਨੀਲ ਹਨੁਵੰਤ ਅੰਗਦ ਕੇਸਰੀ ।
ਕਪਿਪੂਤ ਜੂਥਪ ਜੂਥ ਲੈ ਉਮਡੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਕੇ ਝਰੀ ॥੩੬੭॥
ਪਾਟਿ ਬਾਰਿਧਰਾਜ ਕਉ ਕਰਿ ਬਾਟਿ ਲਾਂਘ ਗਏ ਜਬੈ ।
ਦੂਤ ਦਈਤਨ ਕੇ ਹੁਤੇ ਤਬ ਦਉਰ ਰਾਵਨ ਪੈ ਗਏ ।
ਰਨ ਰਾਜ ਸਾਜ ਸਬੈ ਕਰੋ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮਮ ਮਾਨੀਐ ।
ਗੜ੍ਹ ਲੰਕ ਬੰਕ ਸੰਭਾਰੀਐ ਰਘੁਬੀਰ ਆਗਮ ਜਾਨੀਐ ॥੩੬੮॥
ਧੂਮ੍ਰਅੱਛ ਸੁ ਜਾਂਬਮਾਲ ਬੁਲਾਇ ਵੀਰ ਪਠੈ ਦਏ ।
ਸੋਰ ਕੋਰ ਕ੍ਰੋਰ ਕੈ ਜਹਾਂ ਰਾਮ ਥੇ ਤਹਾਂ ਜਾਤ ਭੇ ।
ਰੋਸ ਕੈ ਹਨੁਵੰਤ ਥਾਪਰ ਰੋਪਿ ਪਾਂਵ ਪ੍ਰਹਾਰੀਯੰ ।
ਜੂਝਿ ਭੂਮਿ ਗਿਰਯੋ ਬਲੀ ਸੁਰ ਲੋਕ ਮਾਂਝਿ ਬਿਹਾਰੀਯੰ ॥੩੬੯॥
ਜਾਂਬਮਾਲਿ ਭਿਰੇ ਕਛੂ ਪੁਨਿ ਮਾਰਿ ਐਸੇ ਈ ਕੈ ਲਏ ।
ਭਾਜਿ ਕੀਨ ਪ੍ਰਵੇਸ ਲੰਕਿ ਸੰਦੇਸ ਰਾਵਨ ਸੌਂ ਦਏ ।
ਧੂਮਰਾਛ ਸੁ ਜਾਂਬਮਾਲਿ ਦੁਹੂੰ ਰਾਘਵ ਜੂ ਹਰਯੋ ।
ਹੈ ਕਛੂ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਹੀਏ ਸੁਭ ਮੰਤ੍ਰ ਆਵਤ ਸੋ ਕਰੋ ॥੩੭੦॥
ਪੇਖਿ ਤੀਰ ਅਕੰਪਨੈ ਦਲ ਸੰਗਿ ਦੈ ਸੁ ਪਠੈ ਦਯੋ ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬਜੇ ਬਜੰਤ੍ਰ ਨਿਨੱਦ ਸੱਦ ਪੁਰੀ ਭਯੋ ।
ਸੁਰਰਾਇ ਆਦਿ ਪ੍ਰਹਸਤ ਤ੍ਰੇ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਿਯੋ ।
ਸੀਅ ਦੇ ਮਿਲੋ ਰਘੁਰਾਜ ਕੋ ਕਸ ਰੋਸ ਰਾਵ ਸੰਭਾਰਿਯੋ ॥੩੭੧॥

Hanuman brought Sugriv, the king of monkeys, and put him on Rama's feet. They all sat together and discussed the matter. All the ministers and courtiers patiently made their suggestions following which Rama killed Bali, another monkey warrior, and owned Sugriv ॥ 365 ॥

Thus concludes the chapter on the killing of Bali.

Now begins the account of sending Hanuman to search out Sita

Gita Malati Chhand

The entire army was divided into four sections and they were sent in four different directions: Hanuman went to Lanka. Taking the ring along, Hanuman crossed the ocean and reached where Sita was detained. He burnt down Lanka, killed Akshay and molested Ashok *vatika*. Thereafter he presented before Rama all the misdeeds of Ravan ॥ 366 ॥

Now they assembled an army of tens of millions and they all left for Lanka. This army included warriors like Rama, Sugriv, Lakshman, Sushen, Neel, Hanuman, Angad, *et al.* Hordes of monkeys left jumping about on both sides ॥ 367 ॥

They parted the sea, prepared the passage and went ahead. The messengers of Ravan ran to him to make the petition that they should get ready for war so as to protect their beautiful land since Rama and others have already arrived ॥ 368 ॥

Ravan sent for Dhumaraksh and Jambumali and asked them to take up the field. These warriors created much tumult as they reached where Rama had placed himself. In a rage, Hanuman strongly transfixed his one foot on the ground and swung the other on Dhumaraksh. Consequently, he fell on the ground and died ॥ 369 ॥

Thereafter Jambumali came to fight. He was also similarly killed. The demons fled back into Lanka and gave the news to Ravan that both Dhumaraksh and Jambumali have been killed by Rama. O Master! now do whatever other arrangement you wish to make ॥ 370 ॥

Ravan saw Akampan nearby and made him leave with a contingent of army. Different kinds of instruments were played as he left. This sound echoed throughout Lanka. Prahast and other courtiers held a conference and felt that Ravan should restore Sita to Rama and must not incite him into further rage ॥ 371 ॥

ਛਪਯ ਛੰਦ ।

ਝਲਹਲੰਤ ਤਰਵਾਰ ਬਜਤ ਬਾਜੰਤ੍ਰ ਮਹਾ ਧੁਨਿ ।
ਖੜਹੜੰਤ ਖਹਿ ਖੋਲ ਧਯਾਨ ਤਜਿ ਪਰਤ ਚਵੰਧ ਮੁਨਿ ।
ਇੱਕ ਇੱਕ ਲੈ ਚਲੈਂ ਇੱਕ ਤਨ ਇੱਕ ਅਰੁੱਝੈਂ ।
ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਪਰ ਗਈ ਹਥ ਅਰੁ ਮੁੱਖ ਨ ਸੁੱਝੈਂ ।
ਸਮੁਹੇ ਸੂਰ ਸਾਵੰਤ ਸਬ ਫਉਜ ਰਾਜ ਅੰਗਦ ਸਮਰ ।
ਜੈ ਸੱਦ ਨਿਨੱਦ ਬਿਹੱਦ ਹੁਅ ਧੰਨ ਜੰਪਤ ਸੁਰਪੁਰਿ ਅਮਰ ॥੩੭੨॥
ਇਤ ਅੰਗਦ ਜੁਵ ਰਾਜ ਦੁਤੀਅ ਦਿਸ ਬੀਰ ਅਕੰਪਨ ।
ਕਰਤ ਬ੍ਰਿਸਟ ਸਰ ਧਾਰ ਤਜਤ ਨਹੀਂ ਨੈਕ ਅਯੋਧਨ ।
ਹੱਥ ਬੱਥ ਮਿਲ ਗਈ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥਰੀ ਅਹਾੜੰ ।
ਘੁੱਮੇ ਘਾਇ ਅਘਾਇ ਬੀਰ ਬੰਕੜੇ ਬਬਾੜੰ ।
ਪਿੱਖਤ ਬੈਠਿ ਬਿਬਾਣ ਬਰ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਜੰਪਤ ਅਮਰ ।
ਭਵ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਜ ਭਵਾਨ ਮੋ ਅਬ ਲਗ ਲਖਜੋ ਨ ਅਸ ਸਮਰ ॥੩੭੩॥
ਕਹੂੰ ਮੁੰਡ ਪਿਖੀਅਹ ਕਹੂੰ ਭਕਰੁੰਡ ਪਰੇ ਧਰਿ ।
ਕਿਤ ਹੀ ਜਾਘ ਤਰਫੰਤ ਕਹੂੰ ਉਛਰੰਤ ਸੁ ਛਬਿਕਰ ।
ਭਰਤ ਪੱਤ੍ਰ ਖੇਚਰੀ ਕਹੂੰ ਚਾਵੰਡ ਚਿਕਾਰੈਂ ।
ਕਿਲਕਤ ਕਤਹ ਮਸਾਨ ਕਹੂੰ ਭੈਰਵ ਭਭਕਾਰੈਂ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਿਜੈ ਕਪਿ ਕੀ ਭਈ ਹਣਯੋ ਅਸੁਰ ਰਾਵਣਤਣਾ ।
ਭੈ ਦੱਗ ਅਦੱਗ ਭੱਗੇ ਹਠੀ ਗਹਿ ਗਹਿ ਕਰਿ ਦਾਂਤਨ ਤ੍ਰਿਣਾ ।
ਉਤੇ ਦੂਤ ਰਾਵਣੈ ਜਾਇ ਹਤ ਬੀਰ ਸੁਣਾਯੋ ।
ਇਤ ਕਪਿ ਪਤਿ ਅਰੁ ਰਾਮ ਦੂਤ ਅੰਗਦਹਿ ਪਠਾਯੋ ।
ਕਹੀ ਕੱਥ ਤਿਹ ਸੱਥ ਗੱਥ ਕਰਿ ਤੱਥ ਸੁਨਾਯੋ ।
ਮਿਲਹੁ ਦੇਹੁ ਜਾਨਕੀ ਕਾਲ ਨਾਤਰ ਤੁਹਿ ਆਯੋ ।
ਪਗ ਭੇਟ ਚਲਤ ਭਯੋ ਬਾਲਿ ਸੁਤ ਪ੍ਰਿਸਟਿ ਪਾਨ ਰਘੁਬਰ ਧਰੇ ।
ਭਰਿ ਅੰਕਿ ਪੁਲਕ ਤਨ ਪਸਿੱਜਯੋ ਭਾਂਤਿ ਅਨਿ ਆਸਿਖ ਕਰੇ ॥੩੭੫॥

Chhapai Chhand

There was sound of instruments as well as of swords. The terrifying sound of the battle disturbed the concentration of sages. Warriors moved ahead one by one and began the fighting. There was so fierce a fighting that it was difficult to recognize anyone. Before Lankan army stood Angad and his soldiers. On seeing them slogans of victory began to be shouted in the sky ॥ 372 ॥

On this side Angad shoots arrows and on the other Akampan, and they both seem to be untiring. Soldiers came quite close to one another (as the fighting went on). Dead bodies lay scattered. The warriors turn about, challenge and kill the opponents. The gods fly about in their air-borne crafts and feel amazed. They declare that they have never witnessed such a ferocious fight ॥ 373 ॥

At places lies scattered the slain heads and at others the headless bodies. At some places writhe the cut off thighs and at others witches fill their vessels with blood and at others vultures make a lot of noise. At places *betal* (ghosts) cry aloud and at other the Bhairavs laugh aloud. Thus victory came to Angad and Ravan's son, Akampan, was killed ॥ 374 ॥

The messengers went to Ravan and gave him the news of the death of his son. On this side, the monkey-chief Angad was sent to Ravan as Rama's messenger. Angad was sent to tell everything and facts to Ravan and to advise him that he should either send back Sita or accept the reality that his death was imminent. Angad, son of Bali, touched the feet of Rama before leaving and Rama patted him and then embraced him while showering many blessings on him ॥ 375 ॥

ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਰ ਸੰਬਾਦ ॥

ਛਪੈ ਛੰਦ ।

ਦੇਹੁ ਸੀਆ ਦਸਕੰਧ ਛਾਹਿ ਨਹੀ ਦੇਖਨ ਪੈਹੋ ।
ਲੰਕ ਛੀਨ ਲੀਜੀਐ ਲੰਕ ਲਖਿ ਜੀਤ ਨ ਜੈਹੋ ।
ਕ੍ਰੁੱਧ ਬਿਖੇ ਜਿਨਿ ਘੋਰੁ ਪਿੱਖ ਕਸ ਜੁੱਧ ਮਚੈ ਹੈਂ ।
ਰਾਮ ਸਹਿਤ ਕਪਿ ਕਟਕ ਆਜ ਮ੍ਰਿਗ ਸਯਾਰ ਖਵੈ ਹੈਂ ।
ਜਿਨਿ ਕਰ ਸੁ ਗਰਬੁ ਸੁਣ ਮੂੜ੍ਹ ਮਤ ਗਰਬ ਗਵਾਇ ਘਨੇਰਿ ਘਰ ।
ਬਸ ਕਰੇ ਸਰਬ ਘਰ ਗਰਬ ਹਮ ਏ ਕਿਨ ਮਹਿ ਦ੍ਵੈ ਦੀਨ ਨਰ ॥੩੭੬॥

ਰਾਵਨ ਬਾਚ ਅੰਗਦ ਸੌਂ ।

ਛਪੈ ਛੰਦ ।

ਅਗਨ ਪਾਕ ਕਹੁ ਕਰੈ ਪਵਨ ਮੁਰ ਬਾਰ ਬੁਹਾਰੈ ।
ਚਵਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਧਰੇ ਸੂਰ ਛੱਤ੍ਰਹਿ ਸਿਰ ਢਾਰੈ ।
ਮਦ ਲਛਮੀ ਪਿਆਵੰਤ ਬੇਦ ਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਉਚਾਰਤ ।
ਬਰਨ ਬਾਰਿ ਨਿਤਿ ਭਰੇ ਦੇਵਕੁਲ ਸਰਬ ਜੁਹਾਰਤ ।
ਨਿਜ ਕਹਿਤ ਸੁ ਬਲ ਦਾਨਵ ਪ੍ਰਬਲ ਦੇਤ ਧਨੁਦਿ ਜੱਛ ਮੋਹਿ ਕਰ ।
ਵੇ ਜੁੱਧ ਜੀਤਿ ਜਾਂਹਿਗੇ ਕਹਾਂ ਦੋ ਇਹ ਤੇ ਦੀਨ ਨਰ ॥੩੭੭॥
ਕਹਿ ਹਾਰਯੋ ਕਪਿ ਕੋਟਿ ਦਈਤ ਪਤਿ ਇੱਕ ਨ ਮਾਨੀ ।
ਉਠਤ ਪਾਂਵ ਰੁਪਿਯੋ ਸਭਾ ਮਧਿ ਸੋ ਅਭਿਮਾਨੀ ।
ਥਕੇ ਸਕਲ ਅਮਰਾਰਿ ਪਾਂਵ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਉਚੱਕਯੋ ।
ਗਿਰੇ ਧਰਨਿ ਮੁਰਛਾਇ ਬਿਮਨ ਦਾਨਵ ਦਲ ਥੱਕਯੋ ।
ਲੈ ਚਲਯੋ ਬਭੀਛਨ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿੱਹ ਬਾਲਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਧੂਸਰ ਬਰਨ ।
ਭਟ ਹਟਕ ਬਿਕਟ ਤਿੱਹ ਨਾ ਸਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ ਜਿਤ ਰਾਮ ਰਨਿ ॥੩੭੮॥
ਕਹਿ ਬੁਲਯੋ ਲੰਕੇਸ ਤਾਹਿ ਪ੍ਰਭ ਰਾਜੀਵਲੋਚਨ ।
ਕੁਟਲ ਅਲਕ ਮੁਖ ਛਕੇ ਸਕਲ ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਮੋਚਨ ।
ਕੁਪੇ ਸਰਬ ਕਪਿਰਾਜ ਬਿਜੈ ਪਹਿਲੀ ਰਣਿ ਚੱਖੀ ।
ਫਿਰੇ ਲੰਕ ਗੜ੍ਹਿ ਘੇਰਿ ਦਿਸਾ ਦੱਛਣੀ ਪਰੱਖੀ ।
ਪ੍ਰਭ ਕਰੈ ਬਭੀਛਨ ਲੰਕਪਤਿ ਸੁਣੀ ਬਾਤਿ ਰਾਵਣ ਘਰਣਿ ।
ਸੁੱਧਿ ਸੱਤ ਤਬਿ ਬਿਸਰਤ ਭਈ ਗਿਰੀ ਧਰਣਿ ਪਰ ਹੁਐ ਬਿਮਣ ॥੩੭੯॥

Question-Answer : Dialogue

O Ravan! You give away Sita. You will not be able to see her shadow.

Nobody can overpower me even if I lose Lanka.

Anger has destroyed your intelligence : how will you be able to give me a fight?

I shall feed the jackals and other animals on the monkey-army including Rama.

Do not feel so proud since pride has destroyed many homes.

I am proud that I have overpowered all with my prowess. Where do these two humans stand? ॥ 376 ॥

Ravan's Reply to Angad

The fire god dines at my place and the air god sweeps my house. The moon sways the whisk-fly over my head and the sun makes me take the royal umbrella. Lakshmi gives me a drink of wine and Brahma recites Vedas for me. Varun fetches water for me and pays obeisance to my family god. I have told you of my prowess. Besides, I have a strong demon army with me as a result of which *yaksh* and others willingly pay me money and other gifts ॥ 377 ॥

The monkey-chief Angad made several attempts to make Ravan see reason, but to no avail. When Angad got up (to leave), he proudly put his foot in the midst of the court (and challenged all to move his foot). All demons tried but they fell unconscious. The mud-coloured Angad took along Vibhushan and left. When the demons tried to stop them, he defeated them all and winning the battle in favour of Rama reached him ॥ 378 ॥

Angad, on return, said, "O lotus-eyed Rama! Ravan has challenged you for war. At that time some curls of his hair seemed to look at and appreciate the beauty of the face of Rama, the annihilator of pain. When the monkeys who had earlier tasted victory in the first battle heard this from Angad's lips felt rather enraged. They left southwards to move ahead towards Lanka. On the other side, when Mandodari, Ravan's wife, heard that Rama wants to enthrone Vibhishan, she fell down on the ground unconscious ॥ 379 ॥

ਮੰਦਦੋਰੀ ਬਾਚ ।

ਉਟੰਗਣ ਛੰਦ ।

ਸੂਰਬੀਰਾ ਸਜੇ ਘੋਰ ਬਾਜੇ ਬਜੇ ਭਾਜ ਕੰਤਾ ਸੁਣੇ ਰਾਮ ਆਏ ।
ਬਾਲਿ ਮਾਰਯੋ ਬਲੀ ਸਿੰਧੁ ਪਾਟਯੋ ਜਿਨੈ ਤਾਹਿ ਸੋਂ ਬੈਰਿ ਕੈਸੇ ਰਚਾਏ ।
ਬਯਾਧ ਜੀਤਯੋ ਜਿਨੈ ਜੰਭ ਮਾਰਯੋ ਉਨੈ ਰਾਮ ਅਉਤਾਰ ਸੋਈ ਸੁਹਾਏ ।
ਦੇ ਮਿਲੋ ਜਾਨਕੀ ਬਾਤ ਹੈ ਸਿਆਨ ਕੀ ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਕਾਹੇ ਚਲਾਏ ॥੩੮੦॥

ਰਾਵਣ ਬਾਚ ।

ਬਯੂਹ ਸੈਨ ਸਜੋ ਘੋਰ ਬਾਜੇ ਬਜੋਂ ਕੋਟਿ ਜੋਧਾ ਗਜੋ ਆਨਿ ਨੇਰੇ ।
ਸਾਜ ਸੰਜੋਅ ਸੰਬੂਹ ਸੈਨਾ ਸਬੈ ਆਜ ਮਾਰੋਂ ਤਰੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੇਰੇ ।
ਇੰਦ੍ਰ ਜੀਤੋਂ ਕਰੋ ਜੱਛ ਰੀਤੋ ਧਨੰ ਨਾਰਿ ਸੀਤਾ ਬਰੰ ਜੀਤਿ ਜੁੱਧੈ ।
ਸੁਰਗ ਪਾਤਾਲ ਅਕਾਸ ਜੁਆਲਾ ਜਰੈ ਬਾਚਿ ਹੈ ਰਾਮ ਕਾ ਮੋਰ ਕ੍ਰੋਧੈ ॥੩੮੧॥

ਮੰਦੋਦਰੀ ਬਾਚ

ਤਾਰਕਾ ਜਾਤ ਹੀ ਘਾਤ ਕੀਨੀ ਜਿਨੇ ਅਉਰ ਸੁਬਾਹ ਮਾਰੀਚ ਮਾਰੇ ।
ਬਯਾਧੱ ਧਯੋ ਖਰੰ ਦੂਖਣੰ ਖੇਤ ਥੈ ਏਕ ਹੀ ਬਾਣ ਸੋ ਬਾਲਿ ਮਾਰੇ ।
ਧੂਮ੍ਰ ਅੱਛਾਦਿਦ ਅਉ ਜਾਂਬੁ ਮਾਲੀ ਬਲੀ ਪ੍ਰਾਣ ਹੀਣੰ ਕਰਯੋ ਜੁੱਧ ਜੈ ਕੈ ।
ਮਾਰਿ ਹੈਂ ਤੋਹਿ ਯੋਂ ਸਯਾਰ ਕੋ ਸਿੰਘ ਜਯੋਂ ਲੇਹਿੰਗੇ ਲੰਕ ਕੋ ਡੰਕ ਦੈ ਕੇ ॥੩੮੨॥

ਰਾਵਨ ਬਾਚ ।

ਚਉਰ ਚੰਦ੍ਰ ਕਰੰ ਛੱਤ੍ਰ ਸੂਰੰ ਧਰੰ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਰੰ ਦੁਆਰਿ ਮੇਰੇ ।
ਪਾਕ ਪਾਵਕ ਕਰੰ ਨੀਰ ਬਰਣੰ ਭਰੰ ਜੱਛ ਬਿਦਿਆ ਧਰੰ ਕੀਨ ਚੇਰੇ ।
ਅਰਬ ਖਰਬੰ ਪੁਰੰ ਚਰਬ ਸਰਬੰ ਕਰੇ ਦੇਖੁ ਕੈਸੇ ਕਰੋਂ ਬੀਰ ਖੇਤੰ ।
ਚਿੰਕ ਹੈ ਚਾਂਵਡਾ ਫਿੰਕ ਹੈਂ ਫਿੰਕਰੀ ਨਾਚ ਹੈ ਬੀਰ ਬੈਤਾਲ ਪ੍ਰੇਤੰ ॥੩੮੩॥

ਮੰਦੋਦਰੀ ਬਾਚ ।

ਤਾਸ ਨੇਜੇ ਢੁਲੈਂ ਘੋਰ ਬਾਜੇ ਬਜੈਂ ਰਾਮ ਲੀਨੇ ਦਲੈਂ ਆਨਿ ਢੂਕੇ ।
ਬਾਨਰੀ ਪੂਤ ਚਿੰਕਾਰ ਅਪਾਰੰ ਕਰੰ ਮਾਰ ਮਾਰੰ ਚਹੂੰ ਓਰ ਕੂਕੇ ।
ਭੀਮ ਭੇਰੀ ਬਜੈਂ ਜੰਗ ਜੋਧਾ ਗਜੈਂ ਬਾਨ ਚਾਪੈ ਚਲੈਂ ਨਾਹਿ ਜਉ ਲੌ ।
ਬਾਤ ਕੋ ਮਾਨੀਐ ਘਾਤੁ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਰਾਵਰੀ ਦੇਹ ਕੀ ਸਾਂਤਿ ਤਉ ਲੌ ॥੩੮੪॥

Mandodari's Utterance

Utangan Chhand

Warriors are getting ready, trumpets are being blown. O my husband ! You should run for safety since Rama has come. Why did you earn enmity with him who has killed Viradh and Jambhasur and is now manifested in the form of Rama. You should return Sita and then meet him. It is wise not to be autocratic ॥ 380 ॥

Ravan's Reply

Even if I am surrounded by the army from all sides, trumpets are blown, tens of millions of warriors thunder around me, still you will see I shall put on my armour and destroy them all. I shall overpoewr Indra, loot Yaksha and dethrone them. Thereafter I shall marry Sita. When even the sky, nether-land heaven get burnt in the fire of my wrath, how can Rama save himself ॥ 381 ॥

Mandodari's Utterance

He who killed Taraka, Subahu and Mareech; who killed Viradh, Khar Dushan and then great Bali in a single shot; who annihilated Dhumaraksh and Jambumali in the battlefield; such a one will overpower Lanka and destroy you as lion kills a jackal. ॥ 382 ॥

Ravan's Reply

Moon sways whisk-fly above my head, Sun holds in hand the royal umbrella and Brahma recites Vedas on my portal. The fire god prepares my food and Varun fetches water for me and Yaksh teaches me. I have enjoyed all the joys of all the realms. You will see, how I kill the enemy. I shall give such a ferocious fight as the vultures will feel overjoyed, witches will wander around and ghosts shall dance ॥ 383 ॥

Mandodari's Utterance

See thither swinging spears are visible, trumpets are being blown : Rama has arrived with his army. All around is heard the sound of 'kill! kill!' by the monkey-army. O Ravan! Before the drums are sounded (to signify the start of war) and the warriors begin shooting arrows, you should assess the opportunity and heed my advice for your safety ॥ 384 ॥

ਘਾਟ ਘਾਟੈ ਰੁਕੋ ਬਾਟ ਬਾਟੈ ਤੁਪੋ ਐਠਿ ਬੈਠੇ ਕਹਾਂ ਰਾਮ ਆਏ ।
ਖੋਰਹ ਰਾਮ ਹਰੀਫ ਕੀ ਆਂਖ ਤੈ ਚਾਮ ਕੇ ਜਾਤ ਕੈਸੇ ਚਲਾਏ ।
ਹੋਇਗੋ ਖੁਆਰ ਬਿਸੀਆਰ ਖਾਨਾ ਤੁਰਾ ਬਾਨਰੀ ਪੂਤ ਜਉ ਲੌ ਨ ਗਜਿ ਹੈ ।
ਲੰਕਿ ਕੋ ਛਾਡਿ ਕੈ ਕੋਟਿ ਕੋ ਫਾਂਧ ਕੈ ਆਸੁਰੀ ਪੂਤ ਲੈ ਘਾਸਿ ਭਜਿ ਹੈਂ ॥੩੮੫॥

ਰਾਵਣ ਬਾਚ ।

ਬਾਵਰੀ ਰਾਂਡ ਕਿਆ ਭਾਂਤ ਬਾਤੈਂ ਬਕੈ ਰੰਕ ਸੇ ਰਾਮ ਕਾ ਛੋਡ ਰਾਸਾ ।
ਕਾਢਹੋਂ ਬਾਂਸਿ ਦੈ ਬਾਨ ਬਾਜਰਗੀਰੀ ਦੇਖਿ ਹੋਂ ਆਜ ਤਾਂ ਕੋ ਤਮਾਸਾ ।
ਬੀਸ ਬਾਹੰ ਧਰੰ ਸੀਸ ਦਸਯੰ ਸਿਰੰ ਸੈਣ ਸੰਬੂਹ ਹੈ ਸੰਗਿ ਮੇਰੇ ।
ਭਾਜ ਜੈ ਹੈ ਕਹਾਂ ਬਾਟਿ ਪੈ ਹੈਂ ਊਹਾਂ ਮਾਰਿ ਹੋਂ ਬਾਜ ਜੈਸੇ ਬਟੇਰੇ । ੩੮੬॥
ਏਕ ਏਕੰ ਹਿਰੈ ਝੂਮਿ ਝੂਮੰ ਮਰੈਂ ਆਪੁ ਆਪੰ ਗਿਰੈਂ ਹਾਕੁ ਮਾਰੇ ।
ਲਾਗ ਜੈ ਹਉ ਤਹਾਂ ਭਾਜ ਜੈ ਹੈਂ ਜਹਾਂ ਫੂਲ ਜੈ ਹੈ ਕਹਾਂ ਤੇ ਉਬਾਰੇ ।
ਸਾਜ ਬਾਜੇ ਸਬੈ ਆਜ ਲੈ ਹੱਉਂ ਤਿਨੈ ਰਾਜ ਕੈਸੇ ਕਰੈ ਕਾਜ ਮੋ ਸੋ ।
ਬਾਨਰੰ ਛੈ ਕਰੌ ਰਾਮ ਲੱਛੰ ਹਰੋਂ ਜੀਤਹੋ ਹੋੜ ਤਉ ਆਨਿ ਤੋ ਸੋ ॥੩੮੭॥
ਕੋਟਿ ਬਾਤੈਂ ਗੁਨੀ ਏਕ ਕੈ ਨਾ ਸੁਨੀ ਕੋਪਿ ਮੁੰਡੀ ਧੁਨੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੱਠੈ ।
ਏਕ ਨਾਰਾਂਤ ਦੇਵਾਂਤ ਦੂਜੋਂ ਬਲੀ ਭੂਮਿ ਕੰਪੀ ਰਣੰ ਬੀਰ ਉਠੈ ।
ਸਾਰ ਭਾਰੰ ਪਰੇ ਧਾਰ ਧਾਰੰ ਬਜੀ ਕ੍ਰੋਹ ਕੈ ਲੋਹ ਕੀ ਛਿੱਟ ਛੁੱਟੈਂ ।
ਰੁੰਡ ਧੁਕ ਧੁਕ ਪਰੈਂ ਘਾਇ ਭਕਭਕ ਕਰੈ ਬਿੱਥੁਰੀ ਜੁੱਥ ਸੋ ਲੁੱਥ ਲੁੱਟੈਂ ॥੩੮੮॥
ਪੱਤ੍ਰ ਜੋੱਗਣ ਭਰੈਂ ਸੱਦ ਦੇਵੀ ਕਰੈਂ ਨੱਦ ਭੈਰੋਂ ਰਰੈਂ ਗੀਤ ਗਾਵੈਂ ।
ਭੂਤ ਔ ਪ੍ਰੇਤ ਬੈਤਾਲ ਬੀਰੰ ਬਲੀ ਮਾਸ ਅਹਾਰਿ ਤਾਰੀ ਬਜਾਵੈਂ ।
ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਅਉ ਸਰਬ ਬਿਦਿਆਧਰੰ । ਮੱਧਿ ਆਕਾਸ ਭਯੋ ਸੱਦ ਦੇਵੰ ।
ਲੁੱਥ ਬਿਥੁੱਥਰੀ ਹੂਹ ਕੂਹੰ ਭਰੀ ਮੱਚੀਯੰ ਜੁੱਧ ਅਨੂਪ ਅਤੇਵੰ ॥੩੮੯॥

Stop the armies on the sea-shore and other paths from moving ahead because now Rama has arrived. Remove the bandage of delusion from your eyes and then make your moves. Don't be an autocrat. You will be in trouble and your family will be destroyed. You are safe only until the monkey-army begins its roar. After that all the demons will jump out of the forts with twigs under teeth and flee away ॥ 385 ॥

Ravan's Reply

O wanton woman! What nonsense do you talk? Stop singing eulogies of Rama. Rama will shoot at me arrows (which will be) as small as incense sticks (for my huge body). I shall see this game today. I have twenty arms, ten heads and the entire army is with me. Rama will find no place to flee, and I shall kill him as hawk kills a quail ॥ 386 ॥

I shall kill each one of them and they shall fall down hearing my roar. I shall follow them to wherever they flee. I shall equip myself, get hold of them and my entire job will be done by my subordinates. Monkey-army will get destroyed. Rama and Lakshman will be killed and by overpowering them will undo your pride as well ॥ 387 ॥

Many things were said, but Ravan listened to none of them. Highly enraged, he sent his sons to the field of battle. The two to go to war were Narantak and Devantak. They were great warriors that the earth trembled on seeing them. Iron stench iron, and blood sprinkled as arrows were rained. Headless bodies writhed. Blood oozed out of wounds and dead bodies lay scattered hither and thither ॥ 388 ॥

The *yoginis* began filling their vessels with blood, and they invited Kali goddess. Bhairavas sang song in frightening tone. Ghosts, evil spirits and other flesh eater spirits clapped. *Yaksh, gandharav* and gods proficient in all arts began wandering in the sky. Dead bodies lay scattered around. The atmosphere around was full of tumultuous sounds. Thus, the ferocious fighting went on unabated ॥ 389 ॥

ਸੰਗੀਤ ਛਪੈ ਛੰਦ ।

ਕਾਗੜਦੀ ਕੁੱਪਯੋ ਕਪਿ ਕਟਕ ਬਾਗੜਦੀ ਬਾਜਨ ਰਣ ਬੱਜੀਯ ।
ਤਾਗੜਦੀ ਤੇਗ ਝਲਹਲੀ ਗਾਗੜਦੀ ਜੋਧਾ ਗਲ ਗੱਜੀਯ ।
ਸਾਗੜਦੀ ਸੂਰ ਸੰਮੁਹੇ ਨਾਗੜਦੀ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਨੱਚਯੋ ।
ਬਾਗੁੜਦੀ ਬੀਰ ਬੈਤਾਲ ਆਗੜਦੀ ਆਰੁਣ ਰੰਗ ਰਚਯੋ ।
ਸੰਸਾਗੜਦੀ ਸੁਭਟ ਨੱਚੇ ਸਮਰਿ ਫਾਗੜਦੀ ਫੁੰਕ ਫਨੀਅਰ ਕਰੈਂ ।
ਸੰਸਾਗੜਦੀ ਸਮਟੈ ਸੁੱਕੜੈਂ ਫਣਪਤਿ ਫਨਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਧਰੈਂ ॥੩੯੦॥
ਫਾਗੜਦੀ ਫੁੰਕ ਫਿੰਕਰੀ ਰਾਗੜਦੀ ਰਣਿ ਗਿੱਧ ਰੜੱਕੈਂ ।
ਲਾਗੜਦੀ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥੁਰੀ ਭਾਗੜਦੀ ਭਟ ਘਾਇ ਭਭੱਕੈਂ ।
ਬਾਗੜਦੀ ਬਰੱਖਤ ਬਾਣ ਝਾਗੜਦੀ ਝਲਮਲਤ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ।
ਗਾਗੜਦੀ ਗੱਜ ਸੰਜਰੈਂ ਕਾਗੜਦੀ ਕੱਛੇ ਕਿੰਕਾਣੰ ।
ਬੰਬਾਗੜਦੀ ਬਹਤ ਬੀਰਤ ਸਿਰਨ ਤਾਗੜਦੀ ਤਮਕਿ ਤੇਗੰ ਕੜੀਅ ।
ਝੰਝਾਗੜਦੀ ਝੜਕ ਦੈ ਝੜ ਸਮੈ ਝਲਮਲ ਝੁਕਿ ਬਿੱਜੁਲ ਝੜੀਐ ॥੩੯੧॥
ਨਾਗੜਦੀ ਨਰਾਂਤਕੁ ਗਿਰਤ ਦਾਗੜਦੀ ਦੇਵਾਂਤਕੁ ਧਾਯੋ ।
ਜਾਗੜਦੀ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਤੁਮਲ ਸਾਗੜਦੀ ਸੁਰਲੋਕ ਸਿਧਾਯੋ ।
ਦਾਗੜਦੀ ਦੇਵ ਰਹਰੰਤ ਆਗੜਦੀ ਅਸੁਰਣ ਰਣਿ ਸੋਗੰ ।
ਸਾਗੜਦੀ ਸਿੱਧ ਸਰਸੰਤ ਨਾਗੜਦੀ ਨਾਚਤ ਤਜਿ ਜੋਗੰ ।
ਖੰਖਾਗੜਦੀ ਖਯਾਹ ਭਏ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਖਲ ਪਾਗੜਦੀ ਪੁਹਪ ਡਾਰਤ ਅਮਰ ।
ਜੰਜਾਗੜਦੀ ਸਕਲ ਜੈ ਜੈ ਜਪੈਂ ਸਾਗੜਦੀ ਸੁਰਪੁਰਹਿ ਨਾਰਿ ਨਰ ॥੩੯੨॥
ਰਾਗੜਦੀ ਰਾਵਨਹਿ ਸੁਨਯੋ ਸਾਗੜਦੀ ਦੋਊ ਸੁਤ ਰਣਿ ਜੁੱਝੇ ।
ਬਾਗੜਦੀ ਬੀਰ ਬਹੁ ਗਿਰੇ ਆਗੜਦੀ ਆਹਵਹਿੰ ਅਰੁੱਝੇ ।
ਲਾਗੜਦੀ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥੁਰੀ ਚਾਗੜਦੀ ਚਾਵੰਡ ਚਿੰਕਾਰੰ ।
ਨਾਗੜਦੀ ਨੰਦ ਭਏ ਗੱਦ ਕਾਗੜਦੀ ਕਾਲੀ ਕਿਲਕਾਰੰ ।
ਭੰਭਾਗੜਦੀ ਭਯੰਕਰ ਜੁਧ ਭਯੋ ਜਾਗੜਦੀ ਜੂਹ ਜੁੱਗਣ ਜੁਰੀਅੰ ।
ਕੰਕਾਗੜਦੀ ਕਿਲੱਕਤ ਕੁਹਰਕਰ ਪਾਗੜਦੀ ਪੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੋਣਤ ਭਰੀਅ ॥੩੯੩॥

ਇਤਿ ਦੇਵਾਂਤਕ ਨਰਾਂਤਕ ਬਧਹਿ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ॥

Sangit Chhapai Chhand

The monkey-army was enraged, and frightening instruments were played. The swords shone and the warriors blew the conch-shell and roared. When Narad saw the warriors enraged in war, he felt elated and danced.

The pace of ghosts became fast and at the same time increased the pace of war as well. The warriors danced, and blood came out the body of soldiers as poison is spit by the hundreds of hoods of Sheshnag. The warriors sometimes retracted like the serpent's hood and at others moved ahead to attack ॥ 390 ॥

On all sides is being sprinkled the blood. It seems as if colour is splashed during *holi*. Vultures are also seen in the field. Dead bodies lie scattered and blood oozes out of the bodies of warriors. Arrows are being shot like rain-shower and swords shine. The swords strike the enemy as fast as lightning in the sky ॥ 391 ॥

As soon as Narantak fell down dead, Devantak came ahead instantly. He began fighting and died. On seeing this, the gods were pleased and the enemy camp was plunged in sorrow. The *sidhas* and sages also came out of their meditation and began to dance. The demon hordes were destroyed. The gods showered flowers, and all men and women in heaven shouted in joy ॥ 392 ॥

Ravan also learnt that his sons and a huge army of warriors have died fighting in the field. Dead bodies lie scattered in the battlefield. Vultures pick up the flesh and create noise. Blood flows in small streamlets in the field and goddess Kali laughs aloud. There has been a ferocious fight and the *yoginis* get together to drink blood and they shriek aloud ॥ 393 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the killing of Devantak and Narantak.

ਅਥ ਪ੍ਰਹਸਤ ਜੁੱਧ ਕਥਨੰ ।

ਸੰਗੀਤ ਛਪੈ ਛੰਦ ।

ਪਾਗੜਦੀ ਪ੍ਰਹਸਤ ਪਠਿਯੋ ਦਾਗੜਦੀ ਦੈ ਕੈ ਦਲ ਅਨਗਨ ।
ਕਾਗੜਦੀ ਕੰਪ ਭੂਅ ਉੱਠੀ ਬਾਗੜਦੀ ਬਾਜੀਯ ਖੁਰੀਅਨ ਤਨ ।
ਨਾਗੜਦੀ ਨੀਲ ਤਿਹ ਝਿਣਯੋ ਭਾਗੜਦੀ ਗਹਿ ਭੂਮਿ ਪਛਾੜੀਅ ।
ਸਾਗੜਦੀ ਸਮਰਿ ਹਹਕਾਰ ਦਾਗੜਦੀ ਦਾਨਵ ਦਲ ਭਾਰੀਅ ।
ਘੰਘਾੜਦੀ ਘਾਇ ਭਕਭਕ ਕਰਤ ਰਾਗੜਦੀ ਰੁਹਿਰ ਰਣ ਰੰਗ ਬਹਿ ।
ਜੰਜਾਗੜਦੀ ਜੁਹਯ ਜੁੱਗਣ ਜਪੈ ਕਾਗੜਦੀ ਕਾਕ ਕਰਕਰ ਕਕਹ ॥੩੯੪॥
ਪਾਗੜਦੀ ਪ੍ਰਹਸਤ ਜੁਝੰਤ ਲਾਗੜਦੀ ਲੈ ਚਲਯੋ ਅੱਪ ਦਲ ।
ਭਾਗੜਦੀ ਭੂਮਿ ਭੜਹੜੀ ਕਾਗੜਦੀ ਕੰਪੀਅ ਦੋਈ ਜਲ ਥਲ ।
ਨਾਗੜਦੀ ਨਾਦ ਨਿੱਹਨੱਦ ਭਾਗੜਦੀ ਰਣ ਭੇਰਿ ਭਯੰਕਰ ।
ਸਾਗੜਦੀ ਸਾਂਗ ਝਲਹਲਤ ਚਾਗੜਦੀ ਚਮਕੰਤ ਚਲਤ ਸਰ ।
ਖੰਖਾਗੜਦੀ ਖੇਤਿ ਖੜਗ ਖਿਮਕਤ ਖਹਤ ਚਾਗੜਦੀ ਚਟਕ ਚਿਨਗੈਂ ਕੱਢੈਂ ।
ਠੰਠਾਗੜਦੀ ਠਾਟ ਝੱਟਕਰ ਮਨੋ ਠਾਗੜਦੀ ਠਣਕ ਠਠਿਆਰ ਗੱਢੈਂ ॥੩੯੫॥
ਢਾਗੜਦੀ ਢਾਲ ਉੱਛਲੀਹ ਬਾਗੜਦੀ ਰਣਿ ਬੀਰ ਬਬੱਕਹਿ ।
ਆਗੜਦੀ ਇਕ ਲੈ ਚਲੈਂ ਇਕ ਕਹੁ ਇਕ ਉਚੱਕਹਿ ।
ਤਾਗੜਦੀ ਤਾਲ ਤੰਬੂਰੰ ਬਾਗੜਦੀ ਰਣਿ ਬੀਨ ਸੁ ਬੱਜੈਂ ।
ਸਾਗੜਦੀ ਸੰਖ ਕੇ ਸਬਦ ਗਾਗੜਦੀ ਗੈਵਰ ਗਲਗੱਜੈਂ ।
ਧੰਧਾਗੜਦੀ ਧਰਨਿ ਧੜਿ ਧੁਕਿ ਪਰਤ ਚਾਗੜਦੀ ਚਕਤ ਚਿਤ ਮਹਿ ਅਮਰ ।
ਪੰਪਾਗੜਦੀ ਪੁਹਪ ਬਰਖਾ ਕਰਤ ਜਾਗੜਦੀ ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਬਰ ॥੩੯੬॥
ਝਾਗੜਦੀ ਝੂਝ ਭਟ ਗਿਰੇਂ ਮਾਗੜਦੀ ਮੁਖਿ ਮਾਰ ਉਚਾਰੈਂ ।
ਸਾਗੜਦੀ ਸੰਜ ਪੰਜਰੇ ਘਾਘੜਦੀ ਘਣੀਅਰ ਜਣੁ ਕਾਰੈਂ ।
ਤਾਗੜਦੀ ਤੀਰ ਬਰਖੰਤ ਗਾਗੜਦੀ ਗਹਿ ਗਦਾ ਗ੍ਰਿਸਟੰ ।
ਮਾਗੜਦੀ ਮੰਤ੍ਰ ਮੁਖ ਜਪੈ ਆਗੜਦੀ ਅੱਛਰ ਬਰ ਇਸਟੰ ।
ਸੀਸਾਗੜਦੀ ਸਦਾ ਸਿਵ ਸਿਮਰ ਕਰਿ ਜਾਗੜਦੀ ਜੂਝ ਜੋਧਾ ਮਰਤ ।
ਸੀਸਾਗੜਦੀ ਸੁਭਟ ਸਨਮੁਖ ਗਿਰਤ ਆਗੜਦੀ ਅਪੱਛਰਨ ਕਹ ਬਰਤ ॥੩੯੭॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਇਤੈ ਉੱਚਰੈ ਰਾਮ ਲੰਕੇਸਿ ਬੈਣੰ । ਉਤੈ ਦੇਵ ਦੇਖੈਂ ਚੜ੍ਹੈ ਰਥਿ ਗੈਣੰ ।
ਕਹੋ ਏਕ ਏਕੰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੰ । ਮਿਲੇ ਜੁੱਧ ਜੇਤੇ ਸਮੰਤੰ ਲੁਝਾਰੰ ॥੩੯੮॥

Now begins the account of the battle with Prahast

Sangit Chhapai Chhand

Then Ravan sent Prahast, along with innumerable soldiers, to the battle-field. The earth trembled under the horses' feet. Neel engaged him in fighting and threw him on the ground in consequence of which there was chaos among the demon ranks. The wounds were visible in plenty and blood flowed. The hordes of *yoginis* began recitations and the crowing of crows was also heard ॥ 394 ॥

Prahast continued fighting and cruised ahead along with his contingent. There was tumult on the earth as well as on water as he moved. Ferocious sound of music was heard; so was the sound of kettle-drums. Spears shone and swung. Arrows were shot. Swords struck against one another. Sparkles arose as swords hit the shields. There came a continuous sound of 'thak! thak!' as if a pot maker were making some vessels ॥ 395 ॥

Shields were raised up. Warriors challenged one another. Weapons were being used at a consistent pace: they were raised up and brought down (to strike the target). It seemed as if lyre and *tanpura* were played in melody. Sound of the blowing of conch-shell also echoed all around. The earth's heart fluttered. Even the gods felt startled on seeing the ferociousness of the battle. Yaksh and Gandharva began showering flowers ॥ 396 ॥

As the fighting soldiers fell down, they still shouted 'kill ! kill !.' Wearing armours of iron-net, they looked like dark clouds floating. Maces were struck and arrows shot. The nymphs came to the field, recited hymns so as to marry the noblest warriros. The soldiers remembered Shiva and fought and died. As soon as they fell dead, the nymphs hastened there to marry them ॥ 397 ॥

Bhujang Prayat Chhand

On one side goes on dialouge between Rama and Ravan and, on the other, gods riding their chariots in the sky look at the scene. All the warriors who are fighting in the field can be described singly ॥ 398 ॥

ਬਭੀਛਣ ਬਾਚ ਰਾਮ ਸੋਂ ।

ਧਨੁੰ ਮੰਡਲਾਕਾਰ ਜਾ ਕੋ ਬਿਰਾਜੈ । ਸਿਰੰ ਜੈਤਪਤ੍ਰ ਸਿਤੰ ਛਤ੍ਰ ਛਾਜੈ ।
ਰਥੰ ਬੇਸਟਤੰ ਬਿਯਾਘ੍ਰ ਚਰਮੰ ਅਭੀਤੰ । ਤਿਸੈ ਨਾਥ ਜਾਨੋ ਹਠੀ ਇੰਦ੍ਰ ਜੀਤੰ ॥੩੯੯॥
ਨਹੇ ਪਿੰਗ ਬਾਜੀ ਰਥੰ ਜੇਨ ਸੋਭੈਂ । ਮਹਾਂ ਕਾਇ ਪੇਖੈ ਸਬੈ ਦੇਵ ਛੋਭੈਂ ।
ਹਰੇ ਸਰਬ ਗਰਬੰ ਧਨੰਪਾਲ ਦੇਵੰ । ਮਹਾਂ ਕਾਇ ਨਾਮਾ ਮਹਾਂਬੀਰ ਜੇਵੰ ॥੪੦੦॥
ਲਗੇ ਮਯੂਰ ਬਰਣੰ ਰਥੰ ਜੇਨ ਬਾਜੀ । ਬਕੈ ਮਾਰੁ ਮਾਰੰ ਤਜੈ ਬਾਣ ਰਾਜੀ ।
ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਕੋ ਕਰ ਮਹੋਦਰ ਬਖਾਨੋ । ਤਿਸੈ ਜੁੱਧ ਕਰਤਾ ਬਡੋ ਰਾਮ ਜਾਨੋ ॥੪੦੧॥
ਲਗੇ ਮੁਖਕੰ ਬਰਣ ਬਾਜੀ ਰਥੇਸੰ । ਹਸੈਂ ਪਉਨ ਕੇ ਗਉਨ ਕਉ ਚਾਰੁ ਦੇਸੰ ।
ਧਰੇ ਬਾਣ ਪਾਣੰ ਕਿਧੌ ਕਾਲ ਰੂਪੰ । ਤਿਸੈ ਰਾਮ ਜਾਨੋ ਸਹੀ ਦਈਤ ਭੂਪੰ ॥੪੦੨॥
ਫਿਰੈ ਮੋਰ ਪੁੱਛੰ ਢੁਰੈ ਚਉਰ ਚਾਰੰ । ਰੜੈਂ ਕਿੱਤ ਬੰਦੀ ਅਨੰਤੰ ਅਪਾਰੰ ।
ਰਥੰ ਸੁਵਰਣ ਕਿੰਕਣੀ ਚਾਰੁ ਸੋਹੈ । ਲਖੇ ਦੇਵ ਕੰਨਿਆਂ ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਮੋਹੈ ॥੪੦੩॥
ਛਕੇ ਮੱਧ ਜਾ ਕੀ ਧੁਜਾ ਸਾਰਦੂਲੰ । ਇਹੈ ਦਈਤ ਰਾਜੰ ਦੁਰੰ ਦ੍ਰੋਹ ਮੂਲੰ ।
ਲਸੈ ਕ੍ਰੀਟ ਸੀਸ ਕਸੈ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾ ਕੋ । ਰਮਾ ਨਾਥ ਚੀਨੋ ਦਸੰਗ੍ਰੀਵ ਤਾਕੋ ॥੪੦੪॥
ਦੂਹੂੰ ਓਰਿ ਬੱਜੇ ਬਜੰਤ੍ਰ ਅਪਾਰੰ । ਮਚੇ ਸੂਰਬੀਰੰ ਮਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੰ ।
ਕਰੈਂ ਅਤ੍ਰ ਪਾਤੰ ਨਿਪਾਤੰਤ ਸੂਰੰ । ਉਠੇ ਮੱਧ ਜੁਧੰ ਕਮੱਧੰ ਕ੍ਰੂਰੰ ॥੪੦੫॥
ਗਿਰੈ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਭੁਸੁੰਡੰ ਅਪਾਰੰ । ਰੁਲੈ ਅੰਗ ਭੰਗੰ ਸਮੰਤੰ ਲੁਝਾਰੰ ॥
ਪਰੀ ਕੂਹ ਜੂਹੰ ਉਠੇ ਗੱਦ ਸੱਦੰ । ਜਕੈ ਸੂਰਬੀਰੰ ਛਕੇ ਜਾਣ ਮੱਦੰ ॥੪੦੬॥
ਗਿਰੇ ਝੂਮਿ ਭੂਮੰ ਅਘੂ ਮੇਤਿ ਘਾਯੰ । ਉਠੇ ਸੱਦ ਸੱਦੰ ਚੜ੍ਹੇ ਚਉਪ ਚਾਯੰ ।
ਜੁਝੇ ਬੀਰ ਏਕੰ ਅਨੇਕੰ ਪ੍ਰਕਾਰੰ । ਕਟੇ ਅੰਗ ਜੰਗ ਰਟੈਂ ਮਾਰੁ ਮਾਰੰ ॥੪੦੭॥
ਛੁਟੈਂ ਬਾਣ ਪਾਣੰ ਉਠੈਂ ਗੱਦ ਸੱਦੰ । ਰੁਲੇ ਝੂਮਿ ਭੂਮੰ ਸੁਖੀਰੰ ਬਿਹੱਦੰ ।
ਨਚੇ ਜੰਗ ਰੰਗੰ ਤਤੱਥੇਈ ਤਤੱਥਿਅੰ । ਛੁਟੈਂ ਬਾਜ ਰਾਜੀ ਫਿਰੈਂ ਛੂਛ ਹੱਥਿਅੰ ॥੪੦੮॥

Vibhushan's Address to Rama

O Master, the one who holds a circular bow and above whose head shines the white umbrella and who sits fearless in the chariot is the stubborn Indrajeet ॥ 399 ॥

The one whose chariot is led by brown horses and whose huge body causes fear even among the gods and who has humiliated all the gods is the warrior known by the name of Mahakaya (Kumbhkaran) ॥ 400 ॥

The one whose chariot is led by peacock coloured horses and who shoots arrows like rain crying 'kill ! kill !' is, O Rama, Mahodar, and he should also be considered a great warrior ॥ 401 ॥

The one whose chariot is led by white horses which laugh at the wind for their fast pace and who, with arrows in hand, looks like death itself should, O Rama, be taken as king of demons, Ravan ॥ 402 ॥

He over whose head is swayed the fly-whisk of peacock feathers and in front of whom stand numerous people to pay their obeisance and whose chariot is decorated with golden bells and looking at whom daughters of gods feel enchanted (is Ravan) ॥ 403 ॥

He whose flag carries the image of lion is demon - king, Ravan, with jealousy for Rama in his heart. He on whose crown are sun and moon, O Rama, should be recognized as Ravan ॥ 404 ॥

From both the sides were sounded innumerable trumpets. Warriors began hurling weapons. As the weapons were used, valiant soldiers began to fall ॥ 405 ॥

Slain heads, headless bodies and slain trunks of elephants began to fall. Different limbs of warriors lay dust-laden and in the battlefield were heard many frightening cries. The warriors wandered seemingly under intoxication ॥ 406 ॥

The warriors are wounded, feel dizzy and fall to the ground. They get up again and strike with their maces with double the excitement. The valiant soldiers have begun fighting in a variety of ways. Limbs get slayed and fall down, but still they cry 'kill ! kill !' ॥ 407 ॥

Frightening sound is caused as the arrows leave the bow. The huge bodied soldiers move in a circle and fall down dead. Everybody in the battle seems to be dancing on the musical tune of battle. Some become devoid of weapons when hit by the arrows, and they wander about ॥ 408 ॥

ਗਿਰੇ ਅੰਕੁਸੰ ਬਾਰੁਣੰ ਬੀਰ ਖੇਤੰ । ਨਚੇ ਕੰਧ ਹੀਣੰ ਕਬੰਧੰ ਅਚੇਤੰ ।
ਭਰੈਂ ਖੇਚਰੀ ਪੱਤ੍ਰ ਚਉਸਟਤਾਰੀ । ਚਲੇ ਸਰਬ ਆਨੰਦ ਹੁਐ ਮਾਸਹਾਰੀ ॥੪੦੯॥
ਗਿਰੇ ਬੰਕੁੜੇ ਬੀਰ ਬਾਜੀ ਸੁਦੇਸੰ । ਪਰੇ ਪੀਲਵਾਨ ਛੁਟੇ ਚਾਰੁ ਕੇਸੰ ।
ਕਰੈਂ ਪੈਜ ਵਾਰੰ ਪ੍ਰਚਾਰੰਤ ਬੀਰੰ । ਉਠੈ ਸ੍ਰੋਣਧਾਰੰ ਅਪਾਰੰ ਹਮੀਰੰ ॥੪੧੦॥
ਛੁਟੈਂ ਚਾਰਿ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਚਿਤ੍ਰੰਤ ਬਾਣੰ । ਚਲੇ ਬੈਠ ਕੈ ਸੂਰਬੀਰੰ ਬਿਮਾਣੰ ।
ਗਿਰੇ ਬਾਰੁਣੰ ਬਿੱਥਰੀ ਲੁੱਥ ਜੁੱਥੰ । ਖੁਲ੍ਹੇ ਸੁਰਗਦੁਆਰੰ ਗਏ ਬੀਰ ਅਛੁਥੰ ॥੪੧੧॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਤ ਸੈਨਾ ਭਈ ਰਾਵਣ ਰਾਮ ਬਿਰੁੱਧ ।
ਲੰਕ ਬੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਦਸਸਿਰ ਮਹਾਂ ਸਕ੍ਰੁੱਧ ॥੪੧੨॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਤਬੈ ਮੁੱਕਲੈ ਦੂਤ ਲੰਕੇਸ ਅੱਪੰ । ਮਨੰ ਬਚ ਕਰਮੰ ਸਿਵੰ ਜਾਪੁ ਜੱਪੰ ।
ਸਬੈ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣੰ ਸਮੈ ਅੰਤਕਾਲੰ । ਭਜੋ ਏਕ ਚਿੱਤੰ ਸੁ ਕਾਲੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ॥੪੧੩॥
ਹਥੀ ਪਾਇਕੰ ਦੰਤ ਪੰਤੀ ਅਨੰਤੰ । ਚਲੇ ਪੱਖਰੇ ਬਾਜ ਰਾਜੰ ਸੁਭੰਤੰ ।
ਧਸੇ ਨਾਸਕਾ ਸ੍ਰੋਨ ਮੱਝੰ ਸੁਬੀਰੰ । ਬੱਜੇ ਕਾਨਰੇ ਡੰਕ ਡਉਰੂ ਨਫੀਰੰ ॥੪੧੪॥
ਬਜੇ ਲਾਗ ਬਾਦੰ ਨਿਨਾਦੰਤਿ ਵੀਰੰ । ਉਠੈ ਗੱਦ ਸੱਦੰ ਨਿਨੱਦੰ ਨਫੀਰੰ ।
ਭਏ ਆਕੁਲੰ ਬਿਆਕੁਲੰ ਛੋਰਿ ਭਾਗਿਅੰ । ਬਲੀ ਕੁੰਭਕਾਨੰ ਤਊ ਨਾਹਿ ਜਾਗਿਅੰ ॥੪੧੫॥
ਚਲੇ ਛਾਡਿ ਕੈ ਆਸ ਪਾਸੰ ਨਿਰਜਾਸੰ । ਭਏ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ ਜਾਗਬੇ ਤੇ ਉਦਾਸੰ ।
ਤਬੈ ਦੇਵ ਕੰਨਿਆ ਕਰਯੋ ਗੀਤ ਗਾਨੰ । ਉਠਯੋ ਦੇਵ ਦੋਖੀ ਗਦਾ ਲੀਸ ਪਾਨੰ ॥੪੧੬॥
ਕਰੋ ਲੰਕ ਦੇਸੰ ਪ੍ਰਵੇਸੰਤਿ ਸੂਰੰ । ਬਲੀ ਬੀਸਬਾਹੰ ਮਹਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪੂਰੰ ।
ਕਰੈ ਲਾਗ ਮੰਤ੍ਰੰ ਕੁਮੰਤ੍ਰੰ ਬਿਚਾਰੰ । ਇਤੈ ਉਚੱਰੈ ਬੈਣ ਭ੍ਰਾਤੰ ਲਝਾਰੰ ॥੪੧੭॥
ਜਲੰ ਗਾਗਰੀ ਸਪਤ ਸਾਹਸ੍ਰ ਪੂਰੰ । ਮੁਖੰ ਪੁੱਛ ਲਯੋ ਕੁੰਭਕਾਨੰ ਕਰੂਰੰ ।
ਕੀਯੋ ਮਾਸਹਾਰੰ ਮਹਾ ਮੱਦਯ ਪਾਨੰ । ਉਠਯੋ ਲੈ ਗਦਾ ਕੋ ਭਰਯੋ ਵੀਰ ਮਾਨੰ ॥੪੧੮॥

Spears that kill the warriors are hurled. Unconscious headless bodies are dancing in the field. Sixty-four *yoginis* have filled their vessel with blood. All those flesh-eater (animals) wander about in bliss ॥ 409 ॥

Handsome warriors and quality-bred horses fall down. On the other side lie dead the drivers of elephants, with their hair loose. Warriors attack the enemy with full force. Consequently, a stream of blood flows ॥ 410 ॥

The arrows pierce through bodies, seemingly making beautiful paintings. At the same time they make the warriors board the chariots of death. As the arrows began to be shot, soldiers lay dead in heaps and doors of heaven have been opened for these warriors ॥ 411 ॥

Dohara

Thus was annihilated the army that fought against Rama. On hearing this, Ravan, who sat within the beautiful fort of Lanka became furious ॥ 412 ॥

Bhujang Prayat Chhand

At that moment Ravan concentrated in thought, speech and action on Shiva and sent his messengers (to Kumbhkaran). They were all devoid of any supernatural power and apprehending their end so imminent, they recited the name of benevolent One ॥ 413 ॥

Armoured warriors set out on foot, on horses, on elephants and on chariots. All of them entered into the ears and nostrils of Kumbhkaran. They began beating tabors and other drums ॥ 414 ॥

Many instruments were played and many drums were beaten; they shouted to wake him up. They felt distressed and fled away. Valiant Kumbhkaran did not wake up ॥ 415 ॥

Finding themselves unable to wake him up, they left him in disappointment. Everybody was sad at (Ravan's) brother not waking up. Then many nymphs sang melodies. At this the enemy of gods got up and took up a mace in hand ॥ 416 ॥

The valiant warrior entered Lanka where was seated the 20-armed Ravan, fully armed. They together held a conference and discussed the war situation ॥ 417 ॥

Seven hundred urns of water were fully consumed by cruel Kumbhkaran to wash his face. He drank a lot of liquor and ate meat. Then the proud warrior got up, took mace in hand and left ॥ 418 ॥

ਭਜੀ ਬ਼ਾਂਨਰੀ ਪੇਖਿ ਸੈਨਾ ਅਪਾਰੰ । ਤ੍ਰਸੇ ਜੂਥ ਪੈ ਜੂਥ ਜੋਧਾ ਜੁੱਝਾਰੰ ।
ਉਠੈ ਗੱਦ ਸੱਦੰ ਨਿਨੱਦੰਤਿ ਵੀਰੰ । ਫਿਰੈ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੰ ਤਨੰ ਤੱਛ ਤੀਰੰ ॥੪੧੯॥
ਗਿਰੇ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡੰ ਭਸੁੰਡੰ ਗਜਾਨੰ । ਫਿਰੈਂ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੰ ਸੁ ਝੁੰਡੰ ਨਿਸਾਨੰ ।
ਰੜੈ ਕੰਕ ਬੰਕੰ ਸੱਸੰਕੰਤ ਜੋਧੰ । ਉਠੀ ਕੂਹ ਜੂਹੰ ਮਿਲੇ ਸੈਣ ਕ੍ਰੋਧੰ ॥੪੨੦॥
ਲ਼ਿਮੀ ਤੇਗ ਤੇਜੰ ਸਰੋਸੰ ਪ੍ਰਹਾਰੰ । ਖਿਮੀ ਦਾਮਿਨੀ ਜਾਣ ਭਾਦੋਂ ਮਝਾਰੰ ।
ਹਸੇ ਕੰਕ ਬੰਕੰ ਕਸੇ ਸੂਰ ਵੀਰੰ । ਢਲੀ ਢਾਲ ਮਾਲੰ ਸ ਸੁਭੇ ਤੱਛ ਤੀਰੰ ॥੪੨੧॥

ਬਿਰਾਜ ਛੰਦ ।

ਹੱਕ ਦੇਬੀ ਕਰੰ । ਸੱਦ ਭੈਰੋ ਰਰੰ । ਚਾਂਵਡੀ ਚਿੰਕਰੰ । ਡਾਕਣੀ ਡਿੰਕਰੰ ॥੪੨੨॥
ਪੱਤ੍ਰ ਜੁੱਗਣ ਭਰੰ । ਲੁਥ ਬਿਥੁੱਥਰੰ । ਸੱਮੁਹੇ ਸੰਘਰੰ । ਹੂਹ ਕੂਹੰ ਭਰੰ ॥੪੨੩॥
ਅੱਛਰੀ ਉਛਰੰ । ਸਿੰਧੁਰੇ ਸਿੱਧੁਰੰ । ਮਾਰ ਮਾਰੁੱਚਰੰ । ਬੱਜ ਗੱਜੇ ਸੁਰੰ ॥੪੨੪॥
ਉਝੇਰੇ ਲੁਝਰੰ । ਝੁੱਮਰੇ ਜੁੱਝਰੰ । ਬੱਜੀਯੰ ਡੰਮਰੰ । ਤਾਲਣੋ ਤੁੰਬਰੰ ॥੪੨੫॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।

ਪਰੀ ਮਾਰੁ ਮਾਰੰ । ਮੰਡੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੰ । ਰਟੈਂ ਮਾਰੁ ਮਾਰੰ । ਤੁਟੈ ਖੱਗ ਧਾਰੰ ॥੪੨੬॥
ਉਠੈ ਛਿੱਛ ਅਪਾਰੰ । ਬਹੈਂ ਸ੍ਰੋਣ ਧਾਰੰ । ਹਸੈਂ ਮਾਸ ਹਾਰੰ । ਪੀਐਂ ਸ੍ਰੋਣ ਸਜਾਰੰ ॥੪੨੭॥
ਗਿਰੈ ਚਉਰ ਚਾਰੰ । ਭਜੇ ਏਕ ਹਾਰੰ । ਰਟੈਂ ਏਕ ਮਾਰੰ । ਗਿਰੇ ਸੂਰ ਸੁਆਰੰ ॥੪੨੮॥
ਚਲੇ ਏਕੁ ਸੁਆਰੰ । ਪਰੇ ਏਕ ਬਾਰੰ । ਬਡੋ ਜੁੱਧ ਪਾਰੰ । ਨਿਕਾਰੇ ਹਥਯਾਰੰ ॥੪੨੯॥
ਕਰੈਂ ਏਕ ਵਾਰੰ । ਲਸੈਂ ਖੱਗ ਧਾਰੰ । ਉਠੈਂ ਅੰਗਿਆਰੰ । ਲਖੈ ਬਯੋਮ ਚਾਰੰ ॥੪੩੦॥

Seeing him the huge monkey army fled and hordes of gods frightened. Innumerable warriors got up and made loud thunder. Bodies badly bruised by arrows were seen wandering ॥ 419 ॥

The trunks of elephants are getting slain and they fall down. Both humans and flags have their tops slain. Well-bred horses die and powerful soldiers leave sighs. Throughout the field there is complete chaos ॥ 420 ॥

The shining swords sparkle and strike and it seems as if it were lightening in the month of Bhadon (August-September). Horses neigh for their warriors-riders : they have shields dangling down and are bruised by arrows ॥ 421 ॥

Biraj Chhand

The goddess Kali is invoked. Bhairav is also called for. The vultures cause noise and *dakinis* belch (as they drank blood to their fill) : ॥ 422 ॥

The *yoginis* filled (with blood) their bowls (made of skull). Dead bodies lie scattered. Hordes are being slaughtered. There are cries and chaos all around ॥ 423 ॥

Nymphs began to dance. So began intoxicated elephants with verimillion pasted on foreheads. Trumpets began to be blown. Sounds of arrows and of 'kill ! kill !' were heard ॥ 424 ॥

The warriors are engaged (in fighting). Valiant soldiers die fighting. Tabors are sounded and tamburas (guitars) were played ॥ 425 ॥

Rasaval Chhand

Weapons were struck. Many were slain. Many shouted 'kill ! kill !'. Edges of swords became blunt ॥ 426 ॥

Blood got sprinkled and flowed in a current. The meat-eating animals laughed. Jackals drank blood ॥ 427 ॥

Beautiful fly-whisks fell down. Many fled concedig defeat. On the other side, sounds of 'kill ! kill !' continued to rise up and many warriors horsemen fell dead ॥ 428 ॥

On the other side many horsemen set out together and made the attack. They took up their weapons and gave a ferocious fight ॥ 429 ॥

When the swords are raised to strike a blow, their edges shine beautifully. Sparkles arose as swords hit each other and it seemed as if gods from heaven looked down ॥ 430 ॥

ਸੁ ਪੈਜੰ ਪ੍ਰਚਾਰੰ । ਮੰਡੇ ਅਸਤ੍ਰ ਧਾਰੰ । ਕਰੈ ਮਾਰੁ ਮਾਰੰ । ਇਕੇਕੰ ਪ੍ਰਚਾਰੰ ॥੪੩੧॥
ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਜੁੱਟੈਂ । ਸਰੰ ਸੰਜ ਫੁੱਟੈਂ । ਤੜੰਕਾਰ ਛੁੱਟੈਂ । ਝੜੰਕਾਰ ਉੱਠੈਂ ॥੪੩੨॥
ਸਰੰਧਾਰ ਬੁੱਠੈਂ । ਜੁੱਗੀ ਜੁੱਧ ਜੁੱਠੈਂ । ਰਣੰ ਰੋਸੁ ਰੁੱਠੈਂ । ਇਕੰ ਏਕ ਕੁੱਠੈਂ ॥੪੩੩॥
ਢਲੀ ਢਾਲ ਢੁੱਠੈਂ । ਅਰੰ ਫਉਜ ਫੁੱਟੈਂ । ਕਿ ਨੇਜੇ ਪਲੱਟੈਂ । ਚਮਤਕਾਰ ਉੱਠੈਂ ॥੪੩੪॥
ਕਿਤੇ ਭੂਮਿ ਲੁੱਠੈਂ । ਗਿਰੇ ਏਕ ਉਠੈਂ । ਰਣੰ ਫੇਰਿ ਜੁੱਟੈਂ । ਬਹੇ ਤੇਗ ਤੁੱਟੈਂ ॥੪੩੫॥
ਮਚੇ ਵੀਰ ਵੀਰੰ । ਧਰੇ ਵੀਰ ਚੀਰੰ । ਕਰੈਂ ਸਸਤ੍ਰ ਪਾਤੰ । ਉਠੈਂ ਅਸਤ੍ਰ ਘਾਤੰ ॥੪੩੬॥
ਇਤੈ ਬਾਨ ਰਾਜੰ । ਉਤੈ ਕੁੰਭਕਾਜੰ । ਕਰਯੋ ਸਾਲ ਪਾਤੰ । ਗਿਰਯੋ ਵੀਰ ਭ੍ਰਾਤੰ ॥੪੩੭॥
ਦੋਊ ਜਾਂਘ ਫੂਟੀ। ਰਤੰ ਧਾਰ ਛੂਟੀ । ਗਿਰੇ ਰਾਮ ਦੇਖੇ । ਬਡੇ ਦੁਸਟ ਲੇਖੇ ॥੪੩੮॥
ਕਰੀ ਬਾਣ ਬਰਖੰ । ਭਰਯੋ ਸੈਨ ਹਰਖੰ । ਹਣੇ ਬਾਣ ਤਾਣੰ । ਝਿਣਯੋ ਕੁੰਭਕਾਣੰ ॥੪੩੯॥
ਭਏ ਦੇਵ ਹਰਖੰ । ਕਰੀ ਪੁਹਪ ਬਰਖੰ । ਸੁਣਯੋ ਲੰਕ ਨਾਥੰ । ਹਣੇ ਭੂਮਿ ਮਾਥੰ ॥੪੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਕੁੰਭ ਕਰਨ ਬਧਹਿ ਧਿਯਾਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ।

ਅਥ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ ਜੁਧ ਕਥਨੰ ।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।

ਪਠਯੋ ਤੀਨ ਮੁੰਡੰ । ਚਲਯੋ ਸੈਨ ਝੁੰਡੰ । ਕ੍ਰਿਤੀ ਚਿਤ੍ਰ ਜੋਧੀ । ਮੰਡੇ ਪਰਮ ਕ੍ਰੋਧੀ ॥੪੪੧॥
ਬਕੈਂ ਮਾਰੁ ਮਾਰੰ । ਤਜੈਂ ਬਾਣ ਧਾਰੰ । ਹਨੂਮੰਤ ਕੋਪੇ । ਰਣੰ ਪਾਇ ਰੋਪੇ ॥੪੪੨॥
ਅਸੰ ਛੀਨ ਲੀਨੋ । ਤਿਸੀ ਕੰਠਿ ਦੀਨੋ । ਹਨਯੋ ਖਸਟ ਨੈਣੰ । ਹਸੇ ਦੇਵ ਗੈਣੰ ॥੪੪੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿੱਤਕ ਨਾਟਕ ਰਾਮ ਵਤਾਰ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ ਬਧਹਿ ਧਯਾਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ।

Whosoever the warriors attack is killed by the sharp edge of the weapons. Cries of 'kill ! kill !' go on and the valiant soldiers challenge one another ॥ 431 ॥
Warriors strike at one another, and armours are broken apart. Arrows are shot at a fast pace and this caused a swishing sound ॥ 432 ॥
Arrows are rained; it seems as if both the worlds were engaged in fighting. In the field, soldiers fume at and slay one another ॥ 433 ॥
The fallen shields are being picked and the enemy army is getting thin. Spears are thrust and swayed and cause miracles ॥ 434 ॥
Many have fallen on ground. Many of the fallen are getting up and engage themselves in the battle and strike the swords ॥ 435 ॥
Each warrior is fighting a duel with the other. Soldiers are being slain. Weapons are falling and many are being injured ॥ 436 ॥
This side arrows are being shot, and on the other Kumbhkaran is doing his jobs. At last Ravan's brother (Kumbhkaran) was felled like the *sal* tree ॥ 437 ॥
Both of his thighs were wounded, and blood sprinkled out. Rama saw him falling. Many other demons were also seen as dead ॥ 438 ॥
Rama rained arrows and the monkey-army felt elated. He shot one arrow with full strength that killed Kumbhkaran ॥ 439 ॥
The gods were pleased and they showered flowers. When the king of Lanka (Ravan) heard this, he crashed his forehead on the ground ॥ 440 ॥

Thus concludes the chapter on the killing of Kumbhkaran in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak.*

Now begins the account of battle with Trimund.

Rasaval Chhand

Now Ravan summoned Trimund who (follwing royal instructions) left with his army. He was as handsome as a painting and highly wrathfull ॥ 441 ॥
They cried 'kill ! kill !' and shot arrows continuously. Hanuman was enraged and he transfixed his foot in the field ॥ 442 ॥
Hanuman snatched Trimund's sword and cut his head off. Thus was killed ther demon with six eyes. The gods in heaven laughed ॥ 443 ॥

Thus concludes the chapter on killing of Trimund in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak.*

ਅਥ ਮਹੋਦਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੁੱਧ ਕਥਨੰ ।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।

ਸੁਣਯੋ ਲੰਕ ਨਾਥੰ । ਧੁਣੇ ਸਰਬ ਮਾਥੰ । ਕਰਯੋ ਮਦ ਪਾਣੰ । ਭਰੇ ਬੀਰ ਮਾਣੰ ॥੪੪੪॥
ਮਹਿਖੁਆਸ ਕਰਖੈਂ । ਸਰੰ ਧਾਰ ਬਰਖੈਂ । ਮਹੋਦ੍ਰਾਦਿ ਵੀਰੰ । ਹਠੇ ਖੱਗ ਧੀਰੰ ॥੪੪੫॥

ਮੋਹਣੀ ਛੰਦ ।

ਢਲਹੱਲ ਸੁ ਢੱਲੀ ਢੋਲਾਣੰ । ਰਣਰੰਗਿ ਅਭੰਗ ਕਲੋਲਾਣੰ ॥
ਭਣਣੰਕ ਸੁ ਨੱਦੰ ਨਾਫੀਰੰ । ਬਰਣੰ ਸੁ ਬੱਜੇ ਮੱਜੀਰੰ ॥੪੪੬॥
ਭਣਣੰਕ ਸੁ ਭੇਰੀ ਘੋਰਾਣੰ । ਜਣੁ ਸਾਵਣ ਭਾਦੋਂ ਮੋਰਾਣੰ ।
ਉਛਲੀਏ ਪੱਖਰੇ ਪਾਵੰਗੰ । ਮੱਚੇ ਜੁੱਝਾਰੇ ਜੋਧੰਗੰ ॥੪੪੭॥
ਸਿੰਧੁਰੀਏ ਸੁੰਡੀ ਦੰਤਾਲੇ । ਨੱਚੇ ਪੱਖਰੀਏ ਮੁੱਛਾਲੇ ।
ਉਰੜੀਏ ਸਰਬੰ ਸੈਣਾਯੰ । ਦੇਖੰਤ ਸੁ ਦੇਵੰ ਗੈਣਾਯੰ ॥੪੪੮॥
ਝੱਲੈਂ ਅਵਝੜੀਯੰ ਉਝਾੜੰ । ਰਣਿ ਉਠੈਂ ਬੈ ਹੈਂ ਬੱਬਾੜੰ ।
ਘੈ ਘੁੱਮੇ ਘਾਯੰ ਅੱਘਾਯੰ । ਭੂਅ ਡਿੱਗੇ ਅੱਧੋ ਅੱਧਾਯੰ ॥੪੪੯॥
ਰਿਸਿ ਮੰਡੇ ਛੰਡੇ ਅਉ ਛੰਡੈ । ਹਠਿ ਹੱਸੈਂ ਕਸੈ ਕੋ ਅੰਡੈ ।
ਰਿਸਿ ਬਾਹੈਂ ਗਾਹੈਂ ਜੋਧਾਣੰ । ਰਣਿ ਰੋਹੈਂ ਜੋਹੈਂ ਕ੍ਰੋਧਾਣੰ ॥੪੫੦॥
ਰਣਿ ਗੱਜੈਂ ਸੱਜੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਣੰ । ਧਨੁ ਕਰਖੈਂ ਬਰਖੈਂ ਅਸਤ੍ਰਾਣੰ ।
ਦਲ ਗਾਹੈਂ ਬਾਹੈਂ ਹਥਿਯਾਰੰ । ਰਣਿ ਰੁੱਝੈਂ ਲੁੱਝੈਂ ਲੁੱਝਾਰੰ ॥੪੫੧॥
ਭਟ ਭੇਦੇ ਛੇਦੇ ਬਰਮਾਯੰ । ਭੂਅ ਡਿੱਗੇ ਚਉਰੰ ਚਰਮਾਯੰ ।
ਉਘੇ ਜਣੁ ਨੇਜੇ ਮਤਵਾਲੇ । ਚਲੇ ਜਯੋਂ ਰਾਵਲ ਜੱਟਾਲੇ ॥੪੫੨॥
ਹੱਠੇ ਤਰਵਾਰੀਏ ਹੰਕਾਰੰ । ਮੱਚੇ ਪੱਖਰੀਏ ਸੂਰਾਰੰ ।
ਅੱਕੁੜਿਯੰ ਵੀਰੰ ਐਠਾਲੇ । ਤਨ ਸੋਹੇ ਪੱਤ੍ਰੀ ਪੱਤ੍ਰਾਲੇ ॥੪੫੩॥

Now begins the account of battle with Mahodar, the Minister

Rasaval Chhand

When the king of Lanka heard this (the route of his warrior), he shook all his ten heads in agony. He drank liquor and felt full of pride ॥ 444 ॥

The sound of stretching of bows was heard. Arrows were shot like rainfall. Mahodar and other warriors also took the field with swords in hand ॥ 445 ॥

Mohani Chhand

Shields were struck and sounded like drums. The tumult of the battle was heard. Trumpets were blown and different kinds of cymbals were also sounded ॥ 446 ॥

Kettle-drums were sounded as the peacocks during the months of Savan (June-July) and Bhadon (July-August) sing aloud. Horses covered in armours jumped in the field and warriors got engaged in fighting ॥ 447 ॥

Elephants with long trunks and teeth wandered intoxicated. Warriors with heavy moustaches danced. There was tumult throughout the forces and gods in the sky looked at them ॥ 448 ॥

The seemingly invincible warriors are now falling down. Drenched in blood they get up again (to fight). The wounded soldiers feel dizzy and circle around and finally fall prostrate on the ground ॥ 449 ॥

They shot arrows repeatedly. They stretch bows with determination and a smile. In rage they kill the warriors and in consequence enrage other warriors ॥ 450 ॥

Warriors equipped with arms thunder in the field. They stretch bows and shoot arrows like rainfall. They swing the weapons and kill the opponents. They are thus engaged in the field ॥ 451 ॥

Warriors are being killed breaking their armours. They lie dead on ground along with their shields and fly-whisks. Warriors move with raised long spears as *yogis* with matted hair, belonging to Raval sect, move in a herd ॥ 452 ॥

The proud soldiers holding swords are adamant. The enemies of gods cause much tumult. The warriors standing on toes look splendid. Their bodies covered under iron armour look beautiful ॥ 453 ॥

ਨਵ ਨਾਮਕ ਛੰਦ ।

ਤਰਭਰ ਪਰਿ ਸਰ । ਨਿਰਖਤ ਸੁਰ ਨਰ । ਹਰਿਪੁਰ ਪੁਰਸੁਰ । ਨਿਰਖਤ ਬਰ ਨਰ ॥੪੫੪॥
ਬਰਖਤ ਸਰ ਬਰ । ਕਰਖਤ ਧਨੁ ਕਰਿ । ਪਰਹਰ ਪੁਰ ਕਰਿ । ਨਿਰਖਤ ਬਰ ਨਰ ॥੪੫੫॥
ਸਰਬਰ ਧਰਿ ਕਰਿ । ਪਰਹਰ ਪੁਰਸਰ । ਪਰਖਤ ਉਰ ਨਰ। ਨਿਸਰਤ ਉਰਧਰ ॥੪੫੬॥
ਉਝਰਤ ਜੁੱਝ ਕਰਿ । ਬਿਝੁਰਤ ਜੁੱਝਿ ਨਰ । ਹਰਖਤ ਮਸਹਰ । ਬਰਖਤ ਸਿਤ ਸਰ ॥੪੫੭॥
ਝੁਰ ਝਰ ਕਰ ਕਰ । ਡਰਿ ਡਰਿ ਧਰ ਹਰਿ । ਹਰਿ ਬਰ ਧਰਿ ਕਰਿ । ਬਿਹਰਤ ਉਠਿ ਨਰ ॥੪੫੮॥
ਉਚਰਤ ਜਸ ਨਰ । ਬਿਚਰਤ ਧਸਿ ਨਰ । ਥਰਕਤ ਨਰ ਹਰਿ । ਬਰਖਤ ਭੂਅ ਪਰ ॥੪੫੯॥

ਤਿਲਕੜੀਆ ਛੰਦ ।

ਚਟਾਕ ਚੋਟੈਂ । ਅਟਕ ਓਟੈਂ । ਝੜਾਕ ਝਾੜੈਂ । ਤੜਾਕ ਤਾੜੈਂ ॥੪੬੦॥
ਫਿਰੰਤ ਹੂਰੰ । ਬਰੰਤ ਸੂਰੰ । ਰਣੰਕ ਜੋਹੰ । ਉਠੰਤ ਕ੍ਰੋਹੰ ॥੪੬੧॥
ਭਰੰਤ ਪੱਤ੍ਰੰ । ਤੁਟੰਤ ਅਤ੍ਰੰ । ਝੜੰਤ ਅਗਨੰ । ਜਲੰਤ ਜਗਨੰ ॥੪੬੨॥
ਤੁਟੰਤ ਖੋਲੰ । ਜੁਟੰਤ ਟੋਲੰ । ਖਿਮੰਤ ਖੱਗੰ । ਉਠੰਤ ਅੱਗੰ ॥੪੬੩॥
ਚਲੰਤ ਬਾਣੰ । ਰੁਕੰ ਦਿਸਾਣੰ । ਪਪਾਤ ਸਸਤ੍ਰੰ । ਅਘਾਤ ਅਸਤ੍ਰੰ ॥੪੬੪॥
ਖਹੰਤ ਖੱਤ੍ਰੀ । ਭਿਰੰਤ ਅੱਤ੍ਰੀ । ਬੁਠੰਤ ਬਾਣੰ । ਖਿਵੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ॥੪੬੫॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਲੁੱਥ ਜੁੱਥ ਬਿੱਥੁਰ ਰਹੀ ਰਾਵਣ ਰਾਮ ਬਿਰੁੱਧ ।
ਹਤਯੋ ਮਹੋਦਰ ਦੇਖ ਕਰਿ ਹਰਿਅਰਿ ਫਿਰਿਯੋ ਸੁਕ੍ਰੁੱਧ ॥੪੬੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਮਹੋਦਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਧਹਿ ਧਿਯਾਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ।

Nav Namak Chhand

Arrows are being shot quickly. Both humans and gods see this. The entire sky is covered with arrows. All are seeing it ॥ 454 ॥

Arrows are showered. Bows are stretched and arrows shot with full strength. All see this ॥ 455 ॥

The best of arrows are taken in hand and shot by stretching the bow full strength. These arrows test the human chests and pierce through them ॥ 456 ॥

Warriors fight and (finally) fall down. They fight and feel happy (for not missing the target). Meat-eater birds and animals are happy. Arrows are shot and pass over the heads ॥ 457 ॥

They fight, sway the weapons and kill the opponents. They hold the best sword in hand and set out to fight in the field ॥ 458 ॥

Poeple appreciate as the swords pierce through the bodies of enemies. The killer-swords shake in their hands and many a time strike the ground ॥ 459 ॥

Tilakaria Chhand

Swords strike and shields bear it. The weapons get clanked and struck on target ॥ 460 ॥

Houris wander in the field and 'marry' the warriors. They look at the sight, and the warriors fight with added rage ॥ 461 ॥

Skull-bowls (of *yoginis*) are filled with blood. Weapons (strike against one another and) are broken. As a result sparks of fire rise, and the entire world is burnt in this fire ॥ 462 ॥

Warriors fight. Armours are broken. Swords strike the shields, and sparks of fire rise ॥ 463 ॥

Arrows are shot in all directions. Weapons are swung and struck by both the sides ॥ 464 ॥

The *kshatris* engage in fighting and clash weapons. Arrows are shot. Swords strike ॥ 465 ॥

Dohara

In this battle between Ram and Ravan dead bodies lay scattered in the field. Seeing Mahodar falling dead, Indra's enemy (Meghnath) became enraged ॥ 466 ॥

Thus concludes the chapter on the killing of Mahodar, the Minister, in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*.

ਅਥ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਜੁੱਧ ਕਥਨੰ

ਸਿਰਖਿੰਡੀ ਛੰਦ ।

ਜੁੱਟੇ ਵੀਰ ਜੁੱਝਾਰੇ ਧੱਗਾਂ ਵੱਜੀਆਂ । ਬੱਜੇ ਨਾਦ ਕਰਾਰੇ ਦਲਾਂ ਮੁਸਾਹਦਾ ।
ਲੁੱਝੇ ਕਾਰਣਯਾਰੇ ਸੰਘਰਿ ਸੂਰਮੇ । ਵੁੱਠੇ ਜਾਣੁ ਡਰਾਰੇ ਘਣਅਰ ਕੈਬਰੀ ॥੪੬੭॥
ਵੱਜੇ ਸੰਗਲੀਆਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੁੱਟੀਆਂ । ਖੇਤਿ ਬਹੇ ਮੁੱਛਾਲੇ ਕਹਰ ਤਤਾਰਚੇ ।
ਡਿੱਗੇ ਵੀਰ ਜੁੱਝਾਰੇ ਹੂੰਗਾ ਫੁੱਟੀਆਂ । ਬੱਕੇ ਜਾਣੁ ਮਤਵਾਲੇ ਭੰਗਾਂ ਖਾਇਕੈ ॥੪੬੮॥
ਓਰੜਏ ਹੰਕਾਰੀ ਧੱਗਾਂ ਵਾਇਕੈ । ਵਾਹਿ ਫਿਰੇ ਤਰਵਾਰੀ ਸੂਰੇ ਸੂਰਿਆਂ ।
ਵੱਗੇ ਰੱਤੁ ਝੁਲਾਰੀ ਝਾੜੀਂ ਕੈਬਰੀਂ । ਪਾਈ ਧੂਮ ਲੁਝਾਰੀ ਰਾਵਣ ਰਾਮ ਦੀ ॥੪੬੯॥
ਚੋਬੀ ਧਉਂਸ ਵਜਾਈ ਸੰਘਰੁ ਮੱਚਿਆ । ਬਾਹਿ ਫਿਰੇ ਵੈਰਾਈ ਤੁਰੇ ਤਤਾਰਚੇ ।
ਹੂਰਾਂ ਚਿੱਤਿ ਵਧਾਈ ਅੰਬਰ ਪੂਰਿਆ । ਜੋਧਿਆਂ ਦੇਖਣ ਤਾਈਂ ਹੂਲੇ ਹੋਈਆਂ ॥੪੭੦॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਇੰਦ੍ਰਾਰਿ ਵੀਰ ਕੁਪਯੋ ਕਰਾਲ । ਮੁਕਤੰਤ ਬਾਣ ਗਹਿ ਧਨੁ ਬਿਸਾਲ ।
ਥਰਕੰਤ ਲੁੱਥ ਫਰਕੰਤ ਬਾਂਹ । ਜੁਝੰਤ ਸੂਰ ਅੱਛਰੈ ਉਛਾਹ ॥੪੭੧॥
ਚਮਕੰਤ ਚੱਕ੍ਰ ਸਰਖੰਤ ਸੇਲ । ਜੁੱਮੇ ਜਟਾਲ ਜਣੁ ਗੰਗ ਮੇਲਿ ।
ਸੰਘਰੇ ਸੂਰ ਅਘਾਇ ਘਾਇ । ਬਰਖੰਤ ਬਾਣ ਚੜ੍ਹਿ ਚਉਪ ਚਾਇ ॥੪੭੨॥
ਸੰਮਲੇ ਸੂਰ ਆਹੁਰੇ ਜੰਗ । ਬਰਖੰਤ ਬਾਣ ਬਿਖਧਰ ਸੁਰੰਗ ।
ਨਭਿ ਹ੍ਵੈ ਅਲੋਪ ਸਰ ਬਰਖ ਧਾਰ । ਸਭ ਊਚ ਨੀਚ ਕਿੱਨੇ ਸੁਮਾਰ ॥੪੭੩॥
ਸਬ ਸਸਤ੍ਰ ਅੱਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਸਰ ਧਾਰ ਬਰਖ ਸਰਦਾਰ ਚੀਨਿ ।
ਰਘੁਰਾਜ ਆਦਿ ਮੋਹੇ ਸੁ ਬੀਰ । ਦਲ ਸਹਿਤ ਭੂਮਿ ਡਿੱਗੇ ਅਧੀਰ ॥੪੭੪॥
ਤਬ ਕਹੀ ਦੂਤ ਰਾਵਣਹਿੰ ਜਾਇ । ਕਪਿ ਕਟਕ ਆਜੁ ਜੀਤਯੋ ਬਨਾਇ ।
ਸੀਅ ਭਜਹੁ ਆਜੁ ਹੁਐ ਕੈ ਨਿਚੀਤ । ਸੰਘਰੇ ਰਾਮ ਰਣਿ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ॥੪੭੫॥

Now begins the account of battle with Indrajeet

Sirkhindi Chhand

Drums were beaten and the warriors came face to face with each other. After the inspection of forces, trumpets were blown aloud. The warriors got engaged in the battle. Arrows are shot in plenty and they seem to look like frightening dark clouds in the sky ॥ 467 ॥

Huge drums were sounded and the armies clashed against each other. Arrows capable of causing catastrophe were shot in the field. Soldiers fell dead with painful cries. Many others also cry challenges as if they were intoxicated ॥ 468 ॥

Proud soldiers sounded drums and moved up front. They swayed swords strongly. Blood spouts like water in a rain-water pipe (from the wounds) caused by arrows. This battle between Rama and Ravan became known far and wide ॥ 469 ॥

The mace-bearers beat the drums and the fight ensued. Soldiers on fast-paced horses move hither and thither. The *houris* got together aspiring to 'marry' the warriors : they covered the entire sky. They approached the field to see the warriors fighting ॥ 470 ॥

Padhari Chhand

Valiant Indrajeet got enraged, took up his huge bow and began shooting arrows. The warriors' biceps fluttered and many lay dead. The warriors fought and the *houris* felt pleased ॥ 471 ॥

The *chakras* shone and the spears sparkled. (The soldiers move) as if yogis with matted hair were going to the Kumbh fair. Many warriors were wounded and many killed. Warriors shot arrows with inspiration multiplied four times ॥ 472 ॥

Warriors get alert and engage in fighting. Arrows are shot and act like poisonous snakes. Arrows have overcast the sky. All differences of high and low have vanished (since bodies of all lie in the same ground) ॥ 473 ॥

All the soldiers are expert in weaponry and they select opponent generals as their target to shoot arrows at them. Rama, looking at whom warriors felt charmed, also fell down unconscious along with many of his army ॥ 474 ॥

Then the messengers went up to Ravan to tell him that they have routed the monkey army. Since Indrajeet had killed Rama in the battle Ravan may, they told him, go and enjoy Sita without any apprehension ॥ 475 ॥

ਤਬ ਕਹੈ ਬੈਣ ਤ੍ਰਿਜਟੀ ਬੁਲਾਇ । ਰਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਮ ਸੀਤਹਿ ਦਿਖਾਇ ।
ਲੈ ਗਈ ਨਾਥ ਜਹਿੰ ਗਿਰੇ ਖੇਤਿ । ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰ ਸਿੰਘ ਜਯੋ ਸੁਪਤ ਅਚੇਤ ॥੪੭੬॥
ਸੀਅ ਨਿਰਖਿ ਨਾਥ ਮਨ ਮਹਿ ਰਿਸਾਨਿ । ਦਸ ਅਉਰ ਚਾਰ ਬਿੱਦਿਆ ਨਿਧਾਨ ।
ਪੜ੍ਹਿ ਨਾਗ ਮੰਤ੍ਰ ਸੰਘਰੀ ਪਾਸਿ । ਪਤਿ ਭ੍ਰਾਤ ਜਯਾਇ ਚਿਤਿ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸ ॥੪੭੭॥
ਸੀਅ ਗਈ ਜਗੇ ਅੰਗਰਾਇ ਰਾਮ । ਦਲ ਸਹਿਤ ਭ੍ਰਾਤ ਧਰਮ ਧਾਮ ।
ਬੱਜੇ ਸੁ ਨਾਦਿ ਗੱਜੇ ਸੁ ਬੀਰ । ਸੱਜੇ ਹਥਿਯਾਰ ਭੱਜੇ ਅਧੀਰ ॥੪੭੮॥
ਸੰਮ੍ਹਲੇ ਸੂਰ ਸਰ ਬਰਖ ਜੁੱਧ । ਹਨਿ ਸਾਲ ਤਾਲ ਬਿਕ੍ਰਾਲ ਕ੍ਰੁੱਧ ।
ਤਜਿ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਮੇਘ ਧਰਣ । ਥਲ ਗਯੋ ਨਿਕੁੰਭਿਲਾ ਹੋਮ ਕਰਣ ॥੪੭੯॥
ਲਘੁਬੀਰ ਤੀਰ ਲੰਕੇਸ ਆਨਿ । ਇਮ ਕਹੈ ਬੈਣ ਤਜਿ ਭ੍ਰਾਤ ਕਾਨ ।
ਆਇ ਹੈ ਸਤ੍ਰੁ ਇਹ ਘਾਤਿ ਹਾਥਿ । ਇੰਦ੍ਰਾਰਿ ਬੀਰ ਅਰਿ ਬਰ ਪ੍ਰਮਾਥ ॥੪੮੦॥
ਨਿਜ ਮਾਸ ਕਾਟ ਕਰ ਕਰਤ ਹੋਮ । ਥਰਹਰਤ ਭੂੰਮਿ ਅਰ ਚਕਤ ਬਯੋਮ ।
ਤਹ ਗਯੋ ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਿਸੰਗਿ । ਕਰਿ ਧਰੇ ਧਨੁਖ ਕਟਿ ਕਸਿ ਨਿਖੰਗ ॥੪੮੧॥
ਚਿੰਤੀ ਸੁ ਚਿੱਤਿ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਚੰਡ । ਅਰ ਹਣਯੋ ਬਾਣ ਕੀਨੋ ਦੁਖੰਡ ।
ਰਿਪੁ ਫਿਰੇ ਮਾਰਿ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ । ਉਤ ਭਜੇ ਦਈਤ ਦਲ ਪਤਿ ਜੁਝਾਇ ॥੪੮੨॥

ਇਤਿ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਬਧਹਿ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ।

ਅਥ ਅਤਿਕਾਇ ਦਈਤ ਜੁੱਧ ਕਥਨੰ ।

ਸੰਗੀਤ ਪਧਿਸਟਕਾ ਛੰਦ ।

ਕਾਗੜਦੰ ਕੋਪ ਕੈ ਦਈਤ ਰਾਜ । ਜਾਗੜਦੰ ਜੁੱਧ ਕੋ ਸਜਯੋ ਸਾਜ ।
ਬਾਗੜਦੰ ਬੀਰ ਬੁੱਲੇ ਅਨੰਤ । ਰਾਗੜਦੰ ਰੋਸ ਰੋਹੇ ਦੁਰੰਤ ॥੪੮੩॥
ਪਾਗੜਦੰ ਪਰਮ ਬਾਜੀ ਬੁਲੰਤ । ਚਾਗੜਦੰ ਚੱਤ੍ਰ ਨਟ ਜਯੋਂ ਕੁਦੰਤ ।
ਕਾਗੜਦੰ ਕ੍ਰੂਰ ਕੱਢੇ ਹਥਿਆਰ । ਆਗੜਦੰ ਆਨਿ ਬੱਜੇ ਜੁੱਝਾਰ ॥੪੮੪॥

Ravan sent for demoness called Trijati and told her : "You go and show Sita the dead body of Rama." She took Sita where her husband lay unconscious as a lion enjoys a deep sleep having killed (and enjoyed) a deer ॥ 476 ॥

Sita felt anguished finding Rama in this state since Rama mastered the fourteen branches of knowledge. Sita went up to that place reciting *nag-mantra* and felt pleased on bringing her husband and his brother back to consciousness ॥ 477 ॥

As soon as Sita left there, Rama stretched his limbs and soon Rama, the embodiment of dharma and his men regained consciousness. Trumpets were sounded and the warriors roared. They took up arms and made many a valiant soldier flee the field ॥ 478 ॥

The warriors propped themselves up and shot arrows incessantly. So ferocious was the fighting that even many trees were also destroyed. At that moment Indrajeet left the field of battle and went to perform a *yajna* (to propitiate goddess Bhadrakali, in the west of Lanka) ॥ 479 ॥

The brother of Ravan (Vibhishan) came to Lakshman and whispered in his ear. Now your bitterest enemy, Indrajeet, is a soft target for you to kill him ॥ 480 ॥

He is performing the *yajna* and offering flesh of his own body. The entire earth trembled and sky startled at this. Lakshman went there without hesitation, holding bow in his hand and quiver with arrows tied on the back ॥ 481 ॥

Indrajeet remembered the mighty goddess, and Lakshman shot an arrow at him, slaying him into two. Lakshman returned with his army blowing trumpets. The demons, learning of the death of their marshal, fled the field ॥ 482 ॥

This concludes the chapter on the killing of Indrajeet.

Now begins the account of battle with Atikai demon

Sangit Padhisataka Chhand

The king of Lanka was full of wrath and he made preparations for the battle. Innumerable warriors were sent for. All were enraged ॥ 483 ॥

Highly brisk horses arrived and neighed. They jumped like an acrobat dancing. They brought out terrible weapons. The warriors came to the field to fight ॥ 484 ॥

ਰਾਗੜਦੰ ਰਾਮ ਸੈਨਾ ਸੁਕ੍ਰੁੱਧ । ਜਾਗੜਦੰ ਜ੍ਵਾਨ ਜੁੱਟੰਤ ਜੁੱਧ ।
ਨਾਗੜਦੰ ਨਿਸਾਣ ਨਵ ਸੈਨ ਸਾਜਿ । ਮਾਗੜਦੰ ਮੂੜ੍ਹ ਮਕਰਾਛ ਗਾਜਿ ॥੪੮੫॥
ਆਗੜਦੰ ਏਕ ਅਤਿਕਾਇ ਵੀਰ । ਰਾਗੜਦੰ ਰੋਸ ਦੀਨੇ ਗਹੀਰ ।
ਆਗੜਦੰ ਏਕ ਹੂੰ ਕੇ ਅਨੇਕ । ਸਾਗੜਦੰ ਸਿੰਧੁ ਬੇਲਾ ਬਿਬੇਕੁ ॥੪੮੬॥
ਤਾਗੜਦੰ ਤੀਰ ਛੁੱਟੈਂ ਅਪਾਰ । ਬਾਗੜਦੰ ਬੂੰਦ ਬਨ ਦਲ ਅਨੁਆਰ ।
ਆਗੜਦੰ ਅਰਬ ਟੀਡੀ ਪ੍ਰਮਾਨ । ਚਾਗੜਦੰ ਚਾਰੁ ਚੀਟੀ ਸਮਾਨ ॥੪੮੭॥
ਬਾਗੜਦੰ ਬੀਰ ਬਾਹੁੜੇ ਨੇਖ । ਜਾਗੜਦੰ ਜੁੱਧ ਅਤਿਕਾਇ ਦੇਖਿ ।
ਦਾਗੜਦੰ ਦੇਵ ਜੈ ਜੈ ਕਹੰਤ । ਭਾਗੜਦੰ ਭੂਪ ਧੱਨ ਧੱਨ ਭਨੰਤ ॥੪੮੮॥
ਕਾਗੜਦੰ ਕਹੱਕ ਕਾਲੀ ਕਰਾਲ । ਜਾਗੜਦੰ ਜੂਹ ਜੁੱਗਣ ਬਿਸਾਲ ।
ਭਾਗੜਦੰ ਭੂਤ ਭੈਰੋ ਅਨੰਤ । ਸਾਗੜਦੰ ਸ੍ਰੋਣ ਪਾਣੰ ਕਰੰਤ ॥੪੮੯॥
ਡਾਗੜਦੰ ਡਉਰ ਡਾਕਣਿ ਡਹੱਕ । ਕਾਗੜਦੰ ਕ੍ਰੂਰ ਕਾਕੰ ਕਹੱਕ ।
ਚਾਗੜਦੰ ਚਤ੍ਰ ਚਾਂਵਡੀ ਚਿਕਾਰ । ਭਾਗੜਦੰ ਭੂਤ ਡਾਰਤ ਧਮਾਰ ॥੪੯੦॥

ਹੋਹਾ ਛੰਦ ।

ਟੂਟੇ ਪਰੇ । ਨਾ ਵੇ ਮੁਰੇ । ਅਸੰ ਧਰੇ । ਰਿਸੰ ਭਰੇ ॥੪੯੧॥
ਛੁਟੇ ਸਰੰ । ਚਕਿਯੋ ਹਰੰ । ਰੁਕੀ ਦਿਸੰ । ਚਪੇ ਕਿਸੰ ॥੪੯੨॥
ਛੁਟੇ ਸਰੰ । ਰਿਸੰ ਭਰੰ । ਗਿਰੈਂ ਭਟੰ । ਜਿਮੰ ਅੱਟੰ ॥੪੯੩॥
ਘੁਮੇ ਘਯੰ । ਭਰੇ ਭਯੰ । ਚਪੇ ਚਲੇ । ਭਟੰ ਭਲੇ ॥੪੯੪॥
ਰਟੈਂ ਹਰੰ । ਰਿਸੰ ਜਰੰ । ਰੁਪੇ ਰਣੰ । ਘੁਮੇ ਬ੍ਰਣੰ ॥੪੯੫॥
ਗਿਰੈਂ ਧਰੰ । ਹੁਲੈਂ ਨਰੰ । ਸਰੰ ਤੱਛੇ । ਕਛੰ ਕੱਛੇ ॥੪੯੬॥
ਘੁੰਮੇ ਬ੍ਰਣੰ । ਭ੍ਰਮੇ ਰਣੰ । ਲਜੰ ਫਸੇ । ਕਟੰ ਕਸੇ ॥੪੯੭॥
ਧੁਕੇ ਧਕੰ । ਟੁਕੇ ਟਕੰ । ਛੁਟੈਂ ਸਰੰ। ਰੁਕੈਂ ਦਿਸੰ ॥੪੯੮॥

On this side, Rama army was also full of wrath. They took up the field to fight. Even the foolish Makraksh roared as he moved ahead with his army and its new flag ॥ 485 ॥
Among the demons was also a warrior, named Atikai. He sounded his drum to express his annoyance. Arrows were shot so quickly that one looked many. Believe it, the earth and the ocean were both within reach ॥ 486 ॥
Innumerable arrows were shot and fell like numerous drops of rain. The enemy army was billions in number and they looked like ants ॥ 487 ॥
Innumerable warriors reached the field to have a first-hand look at the fight given by Atikai. The gods shouted slogans of victory and the kings felt wonder-struck ॥ 488 ॥
The goddess Kali laughed aloud and *yoginis* in large numbers roamed about the field. Many ghosts and Bhairavas also drank blood ॥ 489 ॥
The tabors of witches are sounded. Crows are crowing. Vultures make a lot of noise. The ghosts dance about ॥ 490 ॥

Hoha Chhand

The warriors fell on the army and they do not retreat. They are enraged and hold swords in hand ॥ 491 ॥
Arrows were shot. Even Shiva felt surprised. Arrow split through all directions. The monkeys were vexed ॥ 492 ॥
Arrows are shot (by warriors) in rage. Enemies fall down on the ground like the fall of tall palaces ॥ 493 ॥
The wounded warriors feel dizzy ; they are frightened. Those lying dead on ground are being swept away ॥ 494 ॥
Warriors recite repeatedly (the name of) Shiva, with jealousy in heart. They fight and the wounded walk haphazard ॥ 495 ॥
As demons fall dead on ground, men feel pleased. Badly bruised by arrows, they die on ground ॥ 496 ॥
The wounded wander haphazardly in the ground. They shall be ashamed to flee. With girded loins they fight ॥ 497 ॥
Confused by pushes and injured by blows, the arrows are shot. Being so many in the air, they seem to be still ॥ 498 ॥

ਛਪੈ ਛੰਦ ।

ਇੱਕ ਇੱਕ ਆਰੁਹੇ ਇੱਕ ਇੱਕਨ ਕੱਹ ਤੱਕੈਂ ।
ਇੱਕ ਇੱਕ ਲੈ ਚਲੈਂ ਇੱਕ ਕਹ ਇੱਕ ਉੱਚਕੈਂ ।
ਇੱਕ ਇੱਕ ਸਰ ਬਰਖ ਇੱਕ ਧਨੁ ਕਰਖਿ ਰੋਸ ਭਰਿ ।
ਇੱਕ ਇੱਕ ਤਰਫੰਤ ਇੱਕ ਭਵ ਸਿੰਧ ਗਏ ਤਰਿ ।
ਰਣਿ ਇੱਕ ਇੱਕ ਸਾਵੰਤ ਭਿੜੈਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਹੁਐ ਬਿੱਝੜੈਂ ।
ਨਰ ਇੱਕ ਅਨਿਕ ਸਸਤ੍ਰਨ ਭਿੜੇ ਇੱਕ ਅਵਝੜ ਝੜੈਂ ॥੪੯੯॥
ਇੱਕ ਜੂਝਿ ਭਟ ਗਿਰੈਂ ਇੱਕ ਬਬਕੰਤ ਮੱਧ ਰਣ ।
ਇੱਕ ਦੇਪ ਪੁਰਿ ਬਸੈਂ ਇੱਕ ਭਜਿ ਚਲਤ ਖਾਇ ਬ੍ਰਣ ।
ਇੱਕ ਜੁੱਝ ਉਝੜੇ ਇੱਕ ਵਿੱਝੜੇ ਝੜਿ ਅਸਿ ।
ਇੱਕ ਅਨਿਕ ਬ੍ਰਣ ਝੱਲੈਂ ਇੱਕ ਮੁਕਤੰਤ ਬਾਣ ਕਸਿ ।
ਰਣ ਭੂਮਿ ਘੂਮਿ ਸਾਵੰਤ ਮੰਡੈਂ ਦੀਰਘ ਕਾਇ ਲਛਮਨ ਪ੍ਰਬਲ ।
ਥਿਰ ਰਹੇ ਬ੍ਰਿਛ ਉਪਬਨ ਕਿਧੋ ਜਣੁ ਉੱਤਰ ਦਿਸਿ ਦੁਐ ਅਚਲ ॥੫੦੦॥

ਅਜਬਾ ਛੰਦ ।

ਜੁੱਟੇ ਬੀਰੰ । ਛੁੱਟੇ ਤੀਰੰ । ਢੁੱਕੀ ਢਾਲੰ । ਕ੍ਰੋਹੇ ਕਾਲੰ ॥੫੦੧॥
ਢੰਕੇ ਢੋਲੰ । ਬੰਕੇ ਬੋਲੰ । ਕੱਛੇ ਸਸਤ੍ਰੰ । ਅੱਛੇ ਅਸਤ੍ਰੰ ॥੫੦੨॥
ਕ੍ਰੋਧੰ ਗਲਿਤੰ । ਬੋਧੰ ਦਲਿਤੰ । ਗੱਜੈਂ ਵੀਰੰ । ਤੱਜੈਂ ਤੀਰੰ ॥੫੦੩॥
ਰੱਤੇ ਨੈਣੰ । ਮੱਤੇ ਬੈਣੰ । ਲੁੱਝੈਂ ਸੂਰੰ । ਸੁੱਝੈਂ ਹੂਰੰ ॥੫੦੪॥
ਲੱਗੈ ਤੀਰੰ । ਭੱਗੈ ਵੀਰੰ । ਰੋਸੰ ਰੁੱਝੇ । ਅਸਤ੍ਰੰ ਜੁੱਝੇ ॥੫੦੫॥
ਝੂੰਮੇ ਸੂਰੰ । ਘੂੰਮੇ ਹੂਰੰ । ਚਕੈਂ ਚਾਰੰ । ਬੱਕੈਂ ਮਾਰੰ ॥੫੦੬॥
ਭਿੱਦੇ ਬਰਮੰ । ਛਿੱਦੇ ਚਰਮੰ । ਤੁੱਟੈਂ ਖੱਗੰ । ਉਠੈ ਅੱਗੰ ॥੫੦੭॥
ਨੱਚੇ ਤਾਜੀ । ਗੱਜੇ ਗਾਜੀ । ਡਿੱਗੇ ਵੀਰੰ । ਤੱਜੇ ਤੀਰੰ ॥੫੦੮॥
ਝੂੰਮੈਂ ਸੂਰੰ । ਘੂੰਮੀ ਹੂਰੰ । ਕੱਛੇ ਬਾਣੰ । ਮੱਤੇ ਮਾਣੰ ॥੫੦੯॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ।

ਤੱਹ ਭਯੋ ਘੋਰ ਆਹਵ ਅਪਾਰ । ਰਣ ਭੂਮਿ ਝੂਮਿ ਜੁੱਝੇ ਜੁੱਝਾਰ ।
ਇਤ ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ ਅਤਕਾਇ ਉਤ । ਰਿਸ ਜੁੱਝ ਉਝਰੇ ਰਾਜ ਪੁੱਤ ॥੫੧੦॥

Chhapai Chhand

Soldiers face one to one and look at each other. One handles one and shout at each other. Arrows are shot like rain and bows stretched in rage; some writhe in pain and others have crossed the world-ocean (died). Warriors, each more valiant than the other, fight and meet death. Soldiers are all alike and weapons are many and diverse. They overcome the seemingly invincible soldiers ॥ 499 ॥

Some have fallen dead in the field, others thunder about. Some have left for heaven, others have fled the field having been wounded. Some stand firm in the field, others get killed with the sword. Some bear the numerous wounds, others stretch bow and shoot arrows. The huge - bodied Atikai and mighty Lakshman have arranged placement of their soldiers after going through the entire field. Both of them are as firm as the deep forest or the mountain and Pole Star in the north ॥ 500 ॥

Ajaba Chhand

Warriors are engaged. Arrows are shot. Shields protect them from blows. The death -like soldiers kill the enemy in rage ॥ 501 ॥

Drums were beaten and the swords struck. Weapons looked splendid as they were used ॥ 502 ॥

All are engaged. Enemies are annihilated to a plan. Warriors roar. Arrows are shot ॥ 503 ॥

Eyes (of warriors) are red (with anger) they challenge in inspired tone. Warriors are engaged (in fighting) and *houris* look at them ॥ 504 ॥

The arrows strike and many flee the field. Many feel enraged and take up weapons to fight ॥ 505 ॥

Warriors are inspired. Houris wander around them. They are startled as the warriors cry 'kill ! kill !' ॥ 506 ॥

Armours got pierced and holes appeared in shields. Swords break as they strike and produce sparks ॥ 507 ॥

Horses dance while warriors roar. Some of them fall down dead and arrows in their hands have also fallen ॥ 508 ॥

Warriors are inspired. Houris wander around them. They are full of pride as they shoot arrows ॥ 509 ॥

Padhari Chhand

Thus there took place a very ferocious battle and many a warrior got killed therein. On one side is Rama's brother and on the other Atikai. Both the princes ferociously fought in the battle ॥ 510 ॥

ਤਬ ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤ ਅਤਿ ਕੀਨ ਰੋਸ । ਜਿਮ ਪਰਤ ਅਗਨ ਘ੍ਰਿਤ ਕਰਤ ਜੋਸ ।
ਗਹਿ ਬਾਣ ਪਾਣਿ ਤੱਜੇ ਅਨੰਤ । ਜਿਮ ਜੇਠਿ ਸੂਰ ਕਿਰਣੇ ਦੁਰੰਤ ॥੫੧੧॥
ਬ੍ਰਣ ਆਪ ਮੱਧ ਬਾਹਤ ਅਨੇਕ । ਬਰਣੈ ਨ ਜਾਹਿੰ ਕਹਿ ਏਕ ਏਕ ।
ਉਝਰੇ ਵੀਰ ਜੁਝਣਿ ਜੁਝਾਰ । ਜੈ ਸਬਦ ਦੇਵ ਭਾਖਤ ਪੁਕਾਰ ॥੫੧੨॥
ਰਿਪੁ ਕਰਯੋ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਬਿਹੀਨ । ਬਹੁ ਸੱਸਤ੍ਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਬੀਨ ।
ਹੱਯ ਮੁਕਟ ਸੂਤ ਬਿਨੁ ਭਯੋ ਗਵਾਰ । ਕਛੂ ਚਪੇ ਚੋਰ ਜਿਮ ਬਲ ਸੰਭਾਰਿ ॥੫੧੩॥
ਰਿਪੁ ਹਣੇ ਬਾਣ ਬੱਜ੍ਰਵ ਘਾਤ । ਸਮ ਚਲੇ ਕਾਲ ਕੀ ਜੁਆਲ ਤਾਤ ।
ਤਬ ਕੁਪਯ ਵੀਰ ਅਤਿਕਾਇ ਐਸ । ਜਨੁ ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਕੋ ਮੇਘ ਜੈਸ ॥੫੧੪॥
ਇਮ ਕਰਨ ਲਾਗ ਲਪਟੈਂ ਲਬਾਰ । ਜਿਮ ਜੁੱਬਣ ਹੀਣ ਲਪਟਾਇ ਨਾਰਿ ।
ਜਿਮ ਦੰਤ ਰਹਤ ਗਹਿ ਸ੍ਵਾਨ ਸਸਕ । ਜਿਮ ਗਏ ਬੈਸ ਬਲ ਬੀਰਜ ਰਸਕ ॥੫੧੫॥
ਜਿਮ ਦਰਬ ਹੀਣ ਕਛੁ ਕਰਿ ਬਪਾਰ । ਜਣੁ ਸਸਤ੍ਰ ਹੀਣ ਰੁੱਝਯ ਜੁੱਝਾਰਿ ।
ਜਿਮ ਰੂਪ ਹੀਣ ਬੇਸਯਾ ਪ੍ਰਭਾਵ । ਜਣੁ ਬਾਜ ਹੀਣ ਰਥ ਕੋ ਚਲਾਵ ॥੫੧੬॥
ਤਬ ਤਮਕਿ ਤੇਗ ਲਛਮਣ ਉਦਾਰ । ਤਹ ਹਣਯੋ ਸੀਸ ਕਿੱਨੋ ਦੁਫਾਰ ।
ਤਬ ਗਿਰਯੋ ਬੀਰ ਅਤਿਕਾਇ ਏਕ । ਲਖਿ ਤਾਂਹਿ ਸੂਰ ਭੱਜੇ ਅਨੇਕ ॥੫੧੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਅਤਕਾਇ ਬਧਹਿ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ॥

ਅਥ ਮਕਰਾਛ ਜੁੱਧ ਕਥਨੰ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਤਬ ਰੁਕਯੋ ਸੈਨ ਮਕਰਾਛ ਆਨਿ । ਕਹ ਜਾਹੁ ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਪੈ ਹੋ ਜਾਨ ।
ਜਿਨ ਹਤਯੋ ਤਾਤ ਰਣ ਮੋ ਅਖੰਡ । ਸੋ ਲਰੋ ਆਨਿ ਮੋ ਸੌਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥੫੧੮॥
ਇਮ ਸੁਣਿ ਕੁਬੈਣ ਰਾਮਾਵਤਾਰ । ਗਹਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਕੋਪਯੋ ਜੁੱਝਾਰ ।
ਹੁ ਤਾਣ ਬਾਣ ਤਿਹ ਹਣੇ ਅੰਗ । ਮਕਰਾਛ ਮਾਰਿ ਡਾਰਯੋ ਨਿਸੰਗ ॥੫੧੯॥
ਜਬ ਹਤੇ ਬੀਰ ਅਰੁ ਹਣੀ ਸੈਨ । ਤਬ ਭਜੇ ਸੂਰ ਹੂਐ ਕਰਿ ਨਿਚੈਨ ।
ਤਬ ਕੁੰਭ ਔਰ ਅਨਕੁੰਭ ਆਨਿ । ਦਲ ਰੁਕਯੋ ਰਾਮ ਕੋ ਤਯਾਗ ਕਾਨ ॥੫੨੦॥

Rama's brother added to his rage and inspiration as feels the fire when *ghee* is added to it. He shot incessant arrows like the fiery rays of sun in the month of Jeth (May-June) ॥ 511 ॥

Though himself wounded, he shot so many arrows that could not be counted. These two warriors are engaged in the field, and gods above shout slogans of victory ॥ 512 ॥

Proficient in the use of many kinds of weapons, Lakshman at last disarmed his opponent of all his arms. That fool was now without his crown, horse or charioteer, and he tried to hide himself like a plucky thief ॥ 513 ॥

Lakshman shot fatal arrows which were as destructive as the fire of death. At this Atikai got furious like the clouds on the Doom's day ॥ 514 ॥

He began to boast (and his boasting was not up to his performance) like an impotent man who happens to be embracing a woman. His condition was like that of a toothless dog who seizes a hare (but can't kill) or a semenless and impotent person in love with a woman ॥ 515 ॥

Atikai's condition was like that of a trader with no money or a warrior with no weapon in the field, a prostitute without beauty or a chariot without horses ॥ 516 ॥

Then the benevolent Lakshman swayed his shining sword, cut off his head and transformed him into two pieces. Thus Atikai fell down dead on the ground. Seeing him dead, many soldiers fled the field ॥ 517 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the killing of Atikai in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*.

Now begins the account of battle with Makraksh.

Padhari Chhand

Then appeared amidst the army Makraksh, and he said : O Rama ! you cannot leave the field. He who has killed my father in the battle should come and fight a furious battle with me ॥ 518 ॥

Rama, the incarnation (of Vishnu) , heard these bitter words. He felt enraged and took up weapons. He stretched his bow and shot several arrows and thus killed Makraksh without any doubt ॥ 519 ॥

When this warrior, along with most of his forces, was killed, many soldiers fled the field leaving behind their weapons. Then came up to the front Kumbh and Anakumbh and they halted the advance of Rama's army ॥ 520 ॥

ਅਜਬਾ ਛੰਦ ।

ਤ੍ਰੁਪੇ ਤਾਜੀ । ਗੱਜੇ ਗਾਜੀ । ਸੱਜੇ ਸਸਤ੍ਰੰ । ਕੱਛੇ ਅਸਤ੍ਰੰ ॥੫੨੧॥
ਤੁੱਟੇ ਤ੍ਰਾਣੰ । ਛੁੱਟੇ ਬਾਣੰ । ਰੁੱਪੇ ਬੀਰੰ । ਬੁੱਠੇ ਤੀਰੰ ॥੫੨੨॥
ਘੁੱਮੇ ਘਾਯੰ । ਜੁੱਮੇ ਚਾਯੰ । ਰੱਜੇ ਰੋਸੰ । ਤੱਜੇ ਹੋਸੰ ॥੫੨੩॥
ਕੱਜੇ ਸੰਜੰ । ਪੂਰੇ ਪੰਜੰ । ਜੁੱਝੇ ਖੇਤੰ । ਡਿੱਗੇ ਚੇਤੰ ॥੫੨੪॥
ਘੇਰੀ ਲੰਕੰ । ਬੀਰੰ ਬੰਕੰ । ਭੱਜੀ ਸੈਣੰ । ਲੱਜੀ ਨੈਣੰ ॥੫੨੫॥
ਡਿੱਗੇ ਸੂਰੰ । ਭਿੱਗੇ ਨੂਰੰ । ਬਯਾਹੈਂ ਹੂਰੰ । ਕਾਮੰ ਪੂਰੰ ॥੫੨੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਮਕਰਾਛ, ਕੁੰਭ ਅਨਕੁੰਭ ਬਧਹਿ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ।

ਅਥ ਰਾਵਣ ਜੁੱਧ ਕਥਨੰ

ਹੋਹਾ ਛੰਦ ।

ਸੁਣਯੋ ਇਸੰ । ਜਿਣਯੋ ਕਿਸੰ । ਚੱਪਯੋ ਚਿੱਤੰ । ਬੁੱਲਯੋ ਬਿੱਤੰ । ੫੨੭॥
ਘਿਰਿਯੋ ਗੜੰ । ਰਿਸੰ ਬੜੰ । ਭਜੀ ਤ੍ਰਿਯੰ । ਭ੍ਰਮੀ ਭਯੰ ॥੫੨੮॥
ਭ੍ਰਮੀ ਤਬੈ । ਭਜੀ ਸਬੈ । ਤ੍ਰਿਯੰ ਇਸੰ । ਗਹਯੋ ਕਿਸੰ ॥੫੨੯॥
ਕਰੈਂ ਹਹੰ । ਅਹੋ ਦਯੰ । ਕਰੋ ਗਈ । ਛਮੋ ਭਈ ॥੫੩੦॥
ਸੁਣੀ ਸੁਤੰ । ਧੁਣੰ ਉਤੰ । ਉਠਯੋ ਹਠੀ । ਜਿਮੰ ਭਠੀ ॥੫੩੧॥
ਕਛਯੋ ਨਰੰ । ਤਜੇ ਸਰੰ । ਹਣੇ ਕਿਸੰ । ਰੁਕੀ ਦਿਸੰ ॥੫੩੨॥

ਤ੍ਰਿਣਣਿਣ ਛੰਦ ।

ਤ੍ਰਿਣਣਣ ਤੀਰੰ । ਬ੍ਰਿਣਣਿਣ ਬੀਰੰ । ਢ੍ਰਣਣਣਿ ਢਾਲੰ । ਜੂਣਣਣ ਜ੍ਵਾਲੰ ॥੫੩੩॥
ਖਣਣਿਣ ਖੋਲੰ । ਬ੍ਰਣਣਣਿ ਬੋਲੰ । ਕ੍ਰਣਣਿਣ ਰੋਸੰ । ਜ੍ਰਣਣਿਣ ਜੋਸੰ ॥੫੩੪॥
ਬ੍ਰਣਣਿਣ ਬਾਜੀ । ਤ੍ਰਿਣਣਿਣ ਤਾਜੀ । ਜ੍ਰਣਣਿਣ ਜੂਝੇ । ਲ੍ਰਣਣਿਣ ਲੂਝੇ ॥੫੩੫॥

Ajaba Chhand

Horses neighed. Warriors thundered. They took up weapons. They started killing with arms ॥ 521 ॥

Many became helpless last when hit by arrows shot. Warriors set their feet firm and shot arrows ॥ 522 ॥

Wounded soldiers circle around in dizziness. Others feel more inspired. They feel enraged, thus losing their sense of discrimination ॥ 523 ॥

Warriors, covered with armour, move about in the field. They fight and die in the battlefield ॥ 524 ॥

The brave monkeys besieged Lanka. The demon-army fled, with downcast eyes ॥ 525 ॥

Many lie dead. Their faces are still resplendent. Houris married them and fulfilled their aspirations ॥ 526 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the killing of Makraksh, Kumbh and Anakumbh in the "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak.*

Now begins the account of battle with Ravan

Hoha Chhand

Ravan learnt as to who won the battle. He was enraged and agonized. He cried aloud ॥ 527 ॥

His fort was besieged and this made him angry. Women fled in fear and disillusionment ॥ 528 ॥

Women fled in delusion. He stopped them, holding them by the hair ॥ 529 ॥

They all cried, seeking mercy of God. They played for forgiveness of their sins ॥ 530 ॥

He heard such noises and sounds. The stubborn king got up who seemed to be the burning oven ॥ 531 ॥

Soldiers are killed by the arrows shot. These arrows covered all the directions ॥ 532 ॥

Trinin Chhand

Arrows began to be shot. Men started falling. Shields were struck and sparks of fire arose ॥ 533 ॥

Helmets were struck and wounds caused. Warriors got angry. This caused increase in their inspiration ॥ 534 ॥

Fast-paced horses began to run quick. Soldiers fought and fell fighting ॥ 535 ॥

ਹਰਣਿਣ ਹਾਥੀ । ਸਰਣਿਣ ਸਾਥੀ । ਭਰਣਿਣ ਭਾਜੇ । ਲਰਣਿਣ ਲਾਜੇ ॥੫੩੬॥
ਚਰਣਿਣ ਚਰਮੰ । ਬਰਣਿਣ ਬਰਮੰ । ਕਰਣਿਣ ਕਾਟੇ । ਬਰਣਿਣ ਬਾਟੇ ॥੫੩੭॥
ਮਰਣਣ ਮਾਰੇ । ਤਰਣਣ ਤਾਰੇ । ਜਰਣਣ ਜੀਤਾ । ਸਰਣਣ ਸੀਤਾ ॥੫੩੮॥
ਗਰਣਣ ਗੈਣੰ । ਅਰਣਣ ਐਣੰ । ਹਰਣਣ ਹੂਰੰ । ਪਰਣਣ ਪੂਰੰ ॥੫੩੯॥
ਬਰਣਣ ਬਾਜੇ । ਗਰਣਣ ਗਾਜੇ । ਸਰਣਣ ਸੁੱਝੇ । ਜਰਣਣ ਜੁੱਝੇ ॥੫੪੦॥

ਤ੍ਰਿਗਤਾ ਛੰਦ ।

ਤੱਤ ਤੀਰੰ । ਬੱਬ ਬੀਰੰ । ਢੱਢ ਢਾਲੰ । ਜੱਜ ਜੁਆਲੰ ॥੫੪੧॥
ਤੱਤ ਤਾਜੀ । ਗੱਗ ਗਾਜੀ । ਮੱਮ ਮਾਰੇ । ਤੱਤ ਤਾਰੇ ॥੫੪੨॥
ਜੱਜ ਜੀਤੇ । ਲੱਲ ਲੀਤੇ । ਤੱਤ ਤੋਰੇ । ਛੱਡ ਛੋਰੇ ॥੫੪੩॥
ਰੱਰ ਰਾਜੰ । ਗੱਗ ਗਾਜੰ । ਧੱਧ ਧਾਯੰ । ਚੱਚ ਚਾਯੰ ॥੫੪੪॥
ਡੱਡ ਡਿੱਗੇ । ਭੱਭ ਭਿੱਗੇ । ਸੱਸ ਸ੍ਰੋਣੰ । ਤੱਤ ਤੋਣੰ ॥੫੪੫॥
ਸੱਸ ਸਾਧੈਂ । ਬੱਬ ਬਾਧੈਂ । ਅੱਅ ਅੰਗੰ । ਜੱਜ ਜੰਗੰ ॥੫੪੬॥
ਕੱਕ ਕ੍ਰੋਧੰ । ਜੱਜ ਜੋਧੰ । ਘੱਘ ਘਾਏ । ਧੱਧ ਧਾਏ ॥੫੪੭॥
ਹੱਹ ਹੂਰੰ । ਪੱਪ ਪੂਰੰ । ਗੱਗ ਗੈਣੰ । ਅੱਅ ਐਣੰ ॥੫੪੮॥
ਬੱਬ ਬਾਣੰ । ਤੱਤ ਤਾਣੰ । ਛੱਛ ਛੋਰੈਂ । ਜੱਜ ਜੋਰੈਂ ॥੫੪੯॥
ਬੱਬ ਬਾਜੇ । ਗੱਜ ਗਾਜੇ । ਭਭ ਭੂਮੰ । ਝਝ ਝੂਮੰ ॥੫੫੦॥

ਅਨਾਦ ਛੰਦ ।

ਚੱਲੇ ਬਾਣ ਰੁਕੇ ਗੈਣ । ਮੱਤੇ ਸੂਰ ਰੱਤੇ ਨੈਣ ।
ਢੱਕੇ ਢੋਲ ਢੁੱਕੀ ਢਾਲ । ਛੁੱਟੈਂ ਬਾਣ ਉਠੇ ਜ੍ਵਾਲ ॥੫੫੧॥
ਡਿੱਗੇ ਸੋਣਿ ਡਿੱਗੇ ਸੂਰ । ਝੁੱਮੇ ਭੂਮਿ ਘੁੱਮੀ ਹੂਰ ।
ਬੱਜੇ ਸੰਖ ਸੱਦੰ ਗੱਦ । ਤਾਲੰ ਸੰਖ ਭੇਰੀ ਨੱਦ ॥੫੫੨॥

Elephants fled like deer. Warriors sought protection with their companions. Enemies fled. They felt shy of fighting ॥ 536 ॥
Armours were broken and bodies were injured. Both eyes and ears were wounded ॥ 537 ॥
Warriors died and swam across the world-ocean. Some burnt in the fire of rage, while others yielded ॥ 538 ॥
The gods flew in their aircraft and saw the scene. Houris wandered about and 'married' the warriors ॥ 539 ॥
Different kinds of instruments were blown. Elephants shrieked. Many died and many more engaged in fighting ॥ 540 ॥

Trigata Chhand

The sharp arrows hit and killed the warriors. Shields, when hit, produced sparks of fire ॥ 541 ॥
Horses ran and warriors roared. They killed one another and crossed the world-ocean ॥ 542 ॥
Enemies were overcome and brought over to this side. Warriors were killed and (those who surrendered) pardoned ॥ 543 ॥
King Ravan roared and moved ahead. He set out enthusiastically ॥ 544 ॥
Soldiers fell dead drenched in blood. Blood flowed like water ॥ 545 ॥
Targets were fixed and shots made. Limbs of soldiers were being slain in the battlefield ॥ 546 ॥
Warriors are angry. They injure the enemy and run about the field ॥ 547 ॥
Houris have come. They have covered the entire sky ॥ 548 ॥
Warriors put arrows on the bow. They stretch the bow with full strength and shoot arrows ॥ 549 ॥
Trumpets are blown. Warriors roar. They wander (as they fight) and fall down dead ॥ 550 ॥

Anad Chhand

The arrows shot (by warriors) pierce through the sky. Warriors are enchanted and their eyes are red with rage. Drums are sounded and shields hit. Arrows are shot and they cause sparks (as they hit shields) ॥ 551 ॥
Blood-drenched warriors fall down dead on the ground. They are dazed as they fall. Conch-shell and lyres are blown and kettle-drums beaten Houris cover the entire sky ॥ 552 ॥

ਤੁੱਟੇ ਤ੍ਰਾਣ ਛੁੱਟੇ ਅੰਗ । ਜੁੱਝੇ ਵੀਰ ਰੁੱਝੇ ਜੰਗਿ ।
ਮੱਚੇ ਸੂਰ ਨੱਚੀ ਹੂਰ । ਮੱਚੀ ਧੁੱਮ ਭੂਮੀ ਪੂਰ ॥੫੫੩॥
ਉਠੇ ਅੱਧ ਬੱਧ ਕਮੱਧ । ਪੱਖਰੇ ਰਾਗ ਖੋਲ ਸਨੱਧ ।
ਛੱਕੇ ਛੋਭ ਛੁੱਟੇ ਕੇਸ । ਸੰਘਰਿ ਸੂਰ ਸਿੰਘਨ ਭੇਸ ॥੫੫੪॥
ਟੁੱਟਰ ਟੀਕ ਟੁੱਟੇ ਟੋਪ । ਭੱਗੇ ਭੂਪ ਭੰਨੀ ਧੋਪ ।
ਘੁੱਮੇ ਘਾਇ ਝੂਮੀ ਭੂਮਿ । ਅਉਝੜ ਝਾੜ ਧੂਮੰ ਧੂਮ ॥੫੫੫॥
ਬੱਜੇ ਨਾਦ ਬਾਦ ਅਪਾਰ । ਸੱਜੇ ਸੂਰ ਵੀਰ ਜੁਝਾਰ ।
ਜੁਝੇ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੁਐ ਖੇਤਿ । ਮੱਤੇ ਮੱਦ ਜਾਣੁ ਅਚੇਤ ॥੫੫੬॥
ਛੁੱਟੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਅਨੰਤ । ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਭੂਮਿ ਦੁਰੰਤ ।
ਖੁਲੇ ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਹਥਿਯਾਰ । ਬਕੇ ਸੂਰ ਵੀਰ ਬਿਕ੍ਰਾਰ ॥੫੫੭॥
ਬਿਥੁਰੀ ਲੁੱਧ ਜੁੱਥ ਅਨੇਕ । ਮੱਚੇ ਕੋਟਿ ਭੱਗੇ ਏਕ ।
ਹੱਸੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਮਸਾਣ । ਲੁਝੇ ਜੁੱਝ ਰੁੱਝ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ॥੫੫੮॥

ਬਹੜਾ ਛੰਦ ।

ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਕਰਿ ਰਾਜ ਪਖਰੀਆ ਧਾਵਹੀਂ ।
ਰਾਮ ਰਾਮ ਬਿਨੁ ਸੰਕ ਪੁਕਾਰਤ ਆਵਹੀਂ ।
ਰੁੱਝ ਜੁੱਝ ਝੜਿ ਪੜਤ ਭਯਾਨਕ ਭੂਮਿ ਪਰ ।
ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਕੇ ਹਾਥ ਗਏ ਭਵ ਸਿੰਧ ਤਰਿ ॥੫੫੯॥
ਸਿਮਟ ਸਾਂਗ ਸੰਗ੍ਰਹੈਂ ਸਮੂਹ ਹੁਐ ਜੂਝਹੀਂ ।
ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੁਐ ਗਿਰਤ ਨ ਘਰ ਕਹੁੱ ਬੂਝਹੀਂ ।
ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੁਐ ਗਿਰਤ ਖੰਡ ਧਨੁ ਖੰਡ ਰਨਿ ।
ਤਨਿਕ ਤਨਿਕ ਲਗ ਜਾਂਹਿ ਅਸਨ ਕੀ ਧਾਰ ਤਨਿ ॥੫੬੦॥

ਸੰਗੀਤ ਬਹੜਾ ਛੰਦ ।

ਸਾਗੜਦੀ ਸਾਂਗ ਸੰਗ੍ਰਹੈਂ ਤਾਗੜਦੀ ਰਣਿ ਤੁਰੀ ਨਚਾਵਹਿੰ ।
ਝਾਗੜਦੀ ਝੂਮਿ ਗਿਰਿ ਭੂਮਿ ਸਾਗੜਦੀ ਸੁਰਪੁਰਹਿ ਸਿਧਾਵਹਿੰ ।
ਆਗੜਦੀ ਅੰਗ ਹੁਐ ਭੰਗ ਆਗੜਦੀ ਆਹਵ ਮਹਿ ਡਿਗਹੀਂ ।
ਹੋ ਬਾਗੜਦੀ ਵੀਰ ਬਿਕ੍ਰਾਰ ਸਾਗੜਦੀ ਸ੍ਰੋਣਤ ਤਨ ਭਿਗਹੀਂ ॥੫੬੧॥
ਰਾਗੜਦੀ ਰੋਸ ਰਿਪ ਰਾਜ ਲਾਗੜਦੀ ਲਛਮਣ ਪੈ ਧਾਯੋ ।
ਕਾਗੜਦੀ ਕ੍ਰੋਧ ਤਨ ਕੁੜਯੋ ਪਾਗੜਦੀ ਹੁਐ ਪਵਨ ਸਿਧਾਯੋ ।
ਆਗੜਦੀ ਅਨੁਜ ਉਰਿ ਤਾਤ ਘਾਗੜਦੀ ਗਹਿ ਘਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ।
ਝਾਗੜਦੀ ਝੂਮਿ ਭੂਅ ਗਿਰਯੋ ਸਾਗੜਦੀ ਸੁਤ ਬੈਰ ਉਤਾਰਯੋ ॥੫੬੨॥

Armours are broken and limbs injured as the warriors engage themselves in fighting. They fight and *houris* dance. The battle has become known all over the earth II 553 II
Soldiers with throats half slain get up and try to loosen their armour. The lion-like warriors are full of rage and they have their hair loosened II 554 II
Helmets (of many) have got broken. Several kings have fled the field. Wounded soldiers feel dizzy and move in a circle and fall down into a thud II 555 II
Numerous trumpets are blown. Many warrior soldiers are full equipped to fight. They die in the field having been slain into pieces and enjoy a deep slumber in the field II 556 II
Numerous arms and weapons are used and a long stretch of earth has been sprinkled with blood. Weapons are struck in quick succession and the frightening warriors now cry in pain II 557 II
Dead bodies lie scattered. On the one side, soldiers are engaged in fighting whereas a few, on the other side, flee the field. Ghosts and witches laugh in this crematorium and at the same time warriors fight facing the blows of swords II 558 II

Bahara Chhand

The demon warriors, wearing armour, move ahead. But as soon as they confront Rama's army, they become attuned to Rama and begin shouting 'Rama ! Rama !'. They fall down fighting and being killed by Rama, they swim across the world-ocean II 559 II
They get together, hold spears and begin fighting. They fall down dead in pieces, and return not home. Even a little touch of the sword's edge slays them into many pieces and they fall dead II 560 II

Sangit Bahara Chhand

In the field warriors raise up their spears and make them dance. They dance around, fight, fall down and go over to heaven. With broken and torn limbs warriors fall down in the field. The bodies of these soldiers are badly drenched in blood II 561 II
King of Lanka, Ravan, attacked Lakshman in rage. He moved as fast as wind towards him. He injured Lakshman near the heart and made him fall down. Thus, he semed to have avenged his son's death II 562 II

ਚਾਗੜਦੀ ਚਿੰਕ ਚਾਂਵਡੀ ਡਾਗੜਦੀ ਡਾਕਨਿ ਡੱਕਾਰੀ ।
ਭਾਗੜਦੀ ਭੂਤ ਭਰਹਰੇ ਰਾਗੜਦੀ ਰਣਿ ਰੋਸ ਪ੍ਰਜਾਰੀ ।
ਮਾਗੜਦੀ ਮੂਰਛਾ ਭਯੋ ਲਾਗੜਦੀ ਲਛਮਣ ਰਨਿ ਜੁੱਝਯੋ ।
ਜਾਗੜਦੀ ਜਾਣੁ ਜੁਝਿ ਗਯੋ ਰਾਗੜਦੀ ਰਘੁਪਤਿ ਇਮ ਬੁੱਝਯੋ ॥੫੬੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਲਛਮਨ ਮੂਰਛਨਾ ਭਵੇਤ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ।

ਸੰਗੀਤ ਬਹੜਾ ਛੰਦ ।

ਕਾਗੜਦੀ ਕਟਕ ਕਪਿ ਭਜਯੋ ਲਾਗੜਦੀ ਲਛਮਣ ਜੁੱਝਯੋ ਜਬ ।
ਰਾਗੜਦੀ ਰਾਮ ਰਿਸ ਭਰਯੋ ਸਾਗੜਦੀ ਗਹਿ ਅੱਸਤ੍ਰ ਸੱਸਤ੍ਰ ਸਬ ।
ਧਾਗੜਦੀ ਧਉਲ ਧੜਹੜਯੋ ਕਾਗੜਦੀ ਕੋੜੰਭ ਕੜੱਕਯੋ ।
ਭਾਗੜਦੀ ਭੂੰਮਿ ਭੜਹੜੀ ਪਾਗੜਦੀ ਜਨੁ ਪ੍ਰਲੈ ਪਲਟੱਯੋ ॥੫੬੪॥

ਅਰਧ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ।

ਕਢੀ ਸੁ ਤੇਗ ਦੁੱਧਰੰ । ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਸੁੱਭਰੰ ।
ਭਕਾਰ ਭੇਰਿ ਭੈਕਰੰ । ਬਕਾਰ ਬੰਦਣੋ ਬਰੰ ॥੫੬੫॥
ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰਤੰ ਸਰੰ । ਤਜੰਤ ਤੀਖਣੋ ਨਰੰ ।
ਪਰੰਤ ਜੂਝਤੰ ਭੀ । ਜਣੰਕਿ ਸਾਵਣੰ ਘਟੰ ॥੫੬੬॥
ਘੁਮੰਤ ਅੱਘ ਓਘਯੰ । ਬਦੰਤ ਬਕਤ੍ਰ ਤੇ ਜਯੰ ।
ਚਲੰਤ ਤਯਾਗਿ ਤੇ ਤਨੰ । ਭਣੰਤ ਦੇਵਤਾ ਧਨੰ ॥੫੬੭॥
ਛੁਟੰਤ ਤੀਰ ਤੀਖਣੰ । ਭਜੰਤ ਭੇਰਿ ਭੀਖਣੰ ।
ਉਠੰਤ ਗੱਦ ਸੱਦਣੰ । ਸਮੱਤ ਜਾਣੁ ਮੱਦਣੰ ॥੫੬੮॥
ਕਰੰਤ ਚਾਚਰੋ ਚਰੰ । ਨਚੰਤ ਨਿਰਤਣੋ ਹਰੰ ।
ਪੁਅੰਤ ਪਾਰਬਤੀ ਸਿਰੰ । ਹਸੰਤ ਪ੍ਰੇਤਣੀ ਫਿਰੰ ॥੫੬੯॥

ਅਨੂਪ ਨਿਰਾਜ ਛੰਦ ।

ਡਕੰਤ ਡਾਕਣੀ ਡੁਲੰ । ਭ੍ਰਮੰਤ ਬਾਜ ਕੁੰਡਲੰ ।
ਰੜੰਤ ਬੰਦਿਣੋ ਕ੍ਰਿਤੰ । ਬਦੰਤ ਮਾਗਧੋ ਜਯੰ ॥੫੭੦॥
ਢਲੰਤ ਢਾਲ ਉੱਢਲੰ । ਖਿਮੰਤ ਤੇਗ ਨਿਰਮਲੰ ।
ਚਲੰਤ ਰਾਜਿਵੰਸਰੰ । ਪਪਾਤ ਉਰਵੀਅੰ ਨਰੰ ॥੫੭੧॥
ਭਜੰਤ ਆਸੁਰੀ ਸੁਤੰ । ਕਿਲੰਕ ਬਾਨਰੀ ਪੁਤੰ ।
ਬਜੰਤ ਤੀਰ ਤੁੱਪਕੰ । ਉਠੰਤ ਦਾਰੁਣੋ ਸੁਰੰ ॥੫੭੨॥
ਭਭੱਕ ਭੂਤ ਭੈਕਰੰ । ਚਚੱਕ ਚਉਦਣੋ ਚਕੰ ।
ਤਤੱਖ ਪੱਖਰੰ ਤੁਰੇ । ਬਜੇ ਨਿਨੱਦ ਸਿੰਧੁਰੇ ॥੫੭੩॥

Vultures made deep noise; witches belched (satiated with blood). In this field burning in the fire of rage, ghosts felt rather pleased. Lakshman while fighting fell down unconscious. Rama mistook him for dead and felt very disheartened ॥ 563 ॥

Thus concludes the chapter on Lakshman becoming unconscious in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*.

Sangit Bahara Chhand

As soon as Lakshman fell down unconscious, the monkey-army fled. Rama felt rather enraged and took up weapons in hand. The earth shook as the (mythological) bull supporting it trembled ॥ 564 ॥

Ardh Naraj Chhand

Rama took out his double-edged sword; this made him look even more splendid. Kettle-drums were sounded and the prisoners of war cried ॥ 565 ॥

It was a strange sight. Both human and monkeys attacked the enemy with sharp weapons and sharp nails, respectively; they looked like a dark cloud moving up during the month of Savan ॥ 566 ॥

Warriors, the annihilators of sin, move around and challenge one another. They lay down their lives and gods express their sentiments of gratefulness and surprise ॥ 567 ॥

Sharp arrows are shot. Lyres are blown sharp. From all sides comes the sound that enchants all ॥ 568 ॥

Shiva and his disciples (*ganas*) dance. It seems as if the witches bowed their heads before Parvati as they danced ॥ 569 ॥

Anup Naraj Chhand

The witches wander about. Horses pace about in circles. Some are being taken prisoners. Others shout slogans of victory ॥ 570 ॥

The shining swords hit the shields. Kings shoot arrows which kill humans as well monkeys ॥ 571 ॥

The demons flee and the monkeys shriek aloud. Arrows and cannon cause a frightening sound ॥ 572 ॥

Even ghosts are fearful and surprised. Armoured horses and shrieking elephants move about ॥ 573 ॥

ਉਠੰਤ ਭੈਕਰੀ ਸੁਰੰ । ਮਚੰਤ ਜੋਧਣੋ ਜੁਧੰ ।
ਖਿਮੰਤ ਉੱਜਲੀ ਅਸੰ । ਬਬਰਖ ਤੀਖਣੋ ਸਰੰ ॥੫੭੪॥

ਸੰਗੀਤ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਜਾਗੜਦੰ ਜੁੱਝਯੋ ਭਾਗੜਦੰ ਭ੍ਰਾਤੰ । ਰਾਗੜਦੰ ਰਾਮੰ ਤਾਗੜਦੰ ਤਾਤੰ ।
ਬਾਗੜਦੰ ਬਾਣੰ ਛਾਗੜਦੰ ਛੋਰੇ । ਆਗੜਦੰ ਆਕਾਸ ਤੇ ਜਾਨੁ ਓਰੇ ॥੫੭੫॥
ਬਾਗੜਦੰ ਬਾਜੀ ਰਥੀ ਬਾਣ ਕਾਟੇ । ਗਾਗੜਦੰ ਗਾਜੀ ਗਜੀ ਵੀਰ ਡਾਟੇ ।
ਮਾਗੜਦੰ ਮਾਰੇ ਸਾਗੜਦੰ ਸੂਰੰ । ਬਾਗੜਦੰ ਬਯਾਹੈਂ ਹਾਗੜਦੰ ਹੂਰੰ ॥੫੭੬॥
ਜਾਗੜਦੰ ਜੀਤਾ ਖਾਗੜਦੰ ਖੇਤੰ । ਭਾਗੜਦੰ ਭਾਗੇ ਕਾਗੜਦੰ ਕੇਤੰ ।
ਸਾਗੜਦੰ ਸੂਰਾਨੁਜੰ ਆਨਿ ਪੇਖਾ । ਪਾਗੜਦੰ ਪ੍ਰਾਨਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਲੇਖਾ ॥੫੭੭॥
ਚਾਗੜਦੰ ਚਿੰਤੰ ਪਾਗੜਦੰ ਪ੍ਰਾਜੀ । ਸਾਗੜਦੰ ਸੈਨਾ ਲਾਗੜਦੰ ਲਾਜੀ ।
ਸਾਗੜਦੰ ਸੁੱਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ । ਕਾਗੜਦੰ ਕੋਪੇ ਤਾਗੜਦੰ ਤੈਕੇ ॥੫੭੮॥
ਹਾਗੜਦੰ ਹਨੂ ਕਾਗੜਦੰ ਕੋਪਾ । ਬਾਗੜਦੰ ਬੀਰਾਨ ਮੋ ਪਾਂਵ ਰੋਪਾ ।
ਸਾਗੜਦੰ ਸੂਰੰ ਹਾਗੜਦੰ ਹਾਰੇ । ਤਾਗੜਦੰ ਤੈ ਕੈ ਹਨੂ ਤਉ ਪੁਕਾਰੇ ॥੫੭੯॥
ਸਾਗੜਦੰ ਸੁੱਨਹੋ ਰਾਗੜਦੰ ਰਾਮੰ । ਦਾਗੜਦੰ ਦੀਜੇ ਪਾਗੜਦੰ ਪਾਨੰ ।
ਪਾਗੜਦੰ ਪੀਠੰ ਠਾਗੜਦੰ ਠੋਕੋ । ਹਰੋਂ ਆਜ ਪਾਨੰ ਸੁਰੰ ਮੋਹ ਲੋਕੋ ॥੫੮੦॥
ਆਗੜਦੰ ਐਸੇ ਕਹਯੋ ਅਉ ਉਡਾਨੋ । ਗਾਗੜਦੰ ਗੈਨੰ ਮਿਲਯੋ ਮੱਧ ਮਾਨੋ ।
ਰਾਗੜਦੰ ਰਾਮੰ । ਆਗੜਦੰ ਆਸੰ । ਬਾਗੜਦੰ ਬੈਠੇ ਨਾਗੜਦੰ ਨਿਰਾਸੰ ॥੫੮੧॥
ਆਗੜਦੰ ਆਗੇ ਕਾਗੜਦੰ ਕੋਊ । ਮਾਗੜਦੰ ਮਾਰੇ ਸਾਗੜਦੰ ਸੋਊ ।
ਨਾਗੜਦੰ ਨਾਕੀ ਤਾਗੜਦੰ ਤਾਲੰ । ਮਾਗੜਦੰ ਮਾਰੇ ਬਾਗੜਦੰ ਬਿਸਾਲੰ ॥੫੮੨॥

ਆਗੜਦੰ ਏਕੰ ਦਾਨੋ । ਚਾਗੜਦੰ ਚੀਰਾ ਦਾਗੜਦੰ ਦੁਰਾਨੋ ।

ਦਾਗੜਦੰ ਦੇਖੀ ਬਾਗੜਦੰ ਬੂਟੀ । ਆਗੜਦੰ ਹੈ ਏਕ ਤੇ ਏਕ ਜੂਟੀ ॥੫੮੩॥
ਚਾਗੜਦੰ ਚਉਂਕਾ ਹਾਗੜਦੰ ਹਨਵੰਤਾ । ਜਾਗੜਦੰ ਜੋਧਾ ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਮੰਤਾ ॥
ਆਗੜਦੰ ਉਖਾਰਾ ਪਾਗੜਦੰ ਪਹਾਰੰ । ਆਗੜਦੰ ਲੈ ਅਉਖਧੀ ਕੋ ਸਿਧਾਰੰ ॥੫੮੪॥
ਆਗੜਦੰ ਆਏ ਜਹਾਂ ਰਾਮ ਖੇਤੰ । ਬਾਗੜਦੰ ਬੀਰਾ ਜਹਾਂ ਤੇ ਅਚੇਤੰ ।
ਬਾਗੜਦੰ ਬਿਸਲਯਾ ਮਾਗੜਦੰ ਮੁੱਖੰ । ਡਾਗੜਦੰ ਡਾਰੀ ਸਾਗੜਦੰ ਸੁੱਖੰ ॥੫੮੫॥
ਜਾਗੜਦੰ ਜਾਗੇ ਸਾਗੜਦੰ ਸੂਰੰ । ਘਾਗੜਦੰ ਘੁੱਮੀ ਹਾਗੜਦੰ ਹੂਰੰ ।
ਛਾਗੜਦੰ ਛੂਟੇ ਨਾਗੜਦੰ ਨਾਦੰ । ਬਾਗੜਦੰ ਬਾਜੇ ਨਾਗੜਦੰ ਨਿਨਾਦੰ ॥੫੮੬॥
ਤਾਗੜਦੰ ਤੀਰੰ । ਛਾਗੜਦੰ ਛੂਟੇ । ਗਾਗੜਦੰ ਗਾਜੀ ਜਾਗੜਦੰ ਜੂਟੇ ।
ਖਾਗੜਦੰ ਖੇਤੰ ਸਾਗੜਦੰ ਸੋਏ । ਪਾਗੜਦੰ ਤੇ ਪਾਕ ਸਾਹੀਦ ਹੋਏ ॥੫੮੭॥

So ferocious has been the battle that even gods feel frightened looking at it. Shining swords are struck and sharp arrows shot ॥ 574 ॥

Sangit Bhujang Prayat Chhand

Brother (Lakshman) fought in the field. Rama saw him fighting. He shot arrows which touched the sky ॥ 575 ॥

These arrows hit the horsemen and charioteers. Warriors still stood ground. Rama killed the warriors when the *houris* married ॥ 576 ॥

Thus was won the field. Many soldiers fled. Wherever one warrior met the other, one had to pay the price by laying down one's life ॥ 577 ॥

Thinking of possible defeat, the army felt ashamed. Sugriva and others all felt rather angry ॥ 578 ॥

Hanuman also got rather enraged. He put his foot firm on the field. All those who came to fight with him were defeated. That is why he is called the subduer of all ॥ 579 ॥

Then Hanuman asked Rama that he should bless him by patting his back. I shall go and fetch all heavenly realms as your subjects ॥ 580 ॥

Having said this, Hanuman flew in the sky and seemed to have coalesced with the sky. Rama sat in a pensive but hopeful mood ॥ 581 ॥

Whosoever came in Hanuman's way was killed. Thus killing many, he reached the bank of a pool ॥ 582 ॥

A demon, in a frightening form, was hidden there. There Hanuman saw a herb, connected with other similar herb ॥ 583 ॥

The great warrior and powerful Hanuman was startled. He pulled the entire mountain and carried it along with the required herb ॥ 584 ॥

He arrived with the mountain in the field where the valiant Lakshman lay unconscious. The physician, named Sushen, put that herb in Lakshman's mouth ॥ 585 ॥

The valiant soldiers regained consciousness. The *houris* turned back to go. Many instruments were then sounded in the battlefield ॥ 586 ॥

Arrows were shot. Soldiers engaged themselves in fighting. Some fell dead in the field. They were true martyrs ॥ 587 ॥

ਕਲਸਿ ।

ਮੱਚੇ ਸੂਰਬੀਰ ਬਿਕ੍ਰਾਰੰ । ਨੱਚੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਬੈਤਾਰੰ ।
ਝਮਝਮ ਲਸਤ ਕੋਟਿ ਕਰਵਾਰੰ । ਝਲ ਹਲੰਤ ਉੱਜਲ ਅਸਿਧਾਰੰ ॥੫੮੮॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਉੱਜਲ ਅਸਿਧਾਰੰ ਲਸਤ ਅਪਾਰੰ ਕਰਣ ਲੁਝਾਰੰ ਛਬਿ ਧਾਰੰ ।
ਸੋਭਿਤ ਜਿਮੁ ਆਰੰ ਅਤਿ ਛਬਿ ਧਾਰੰ ਸੁਬਿਧਿ ਸੁਧਾਰੰ ਅਰਿਗਾਰੰ ।
ਜੈ ਪੱਤ੍ਰ ਦਾਤੀ ਮਦਿਣੰ ਮਾਤੀ ਸ੍ਰੋਣੰ ਰਾਤੀ ਜੈ ਕਰਣੰ ।
ਦੁੱਜਨ ਦਲ ਹੰਤੀ ਅਛਲ ਜਯੰਤੀ ਕਿਲਵਿਖ ਹੰਤੀ ਭੈ ਹਰਣੰ ॥੫੮੯॥

ਕਲਸ

ਭਰਹਰੰਤ ਭੱਜਣਤ ਰਣਿ ਸੂਰੰ । ਥਰਹਰ ਕਰਤ ਲੋਹੇ ਤਨ ਪੂਰੰ ।
ਤੜਭੜ ਬਜੈਂ ਤਬਲ ਅਰੁ ਤੂਰੰ । ਘੁੱਮੀ ਪੇਖਿ ਸੁਭਟ ਰਣਿ ਹੂਰੰ ॥੫੯੦॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ

ਘੁੱਮੀ ਰਣ ਹੂਰੰ ਨਭ ਝੜ ਪੂਰੰ ਲਖਿ ਲਖਿ ਸੂਰੰ ਮਨ ਮੋਹੀ ।
ਆਰੁਣ ਤਨ ਬਾਣੰ ਛਬਿ ਅਪ੍ਰਮਾਣੰ ਅਣਦੁੱਤਿ ਖਾਣੰ ਤਨ ਸੋਹੀ ।
ਕਾਛਨੀ ਸੁਰੰਗੰ ਛਬਿ ਅੰਗ ਅੰਗੰ ਲਜਤ ਅਨੰਗੰ ਲਖਿ ਰੂਪੰ ।
ਸਾਇਕ ਦ੍ਰਿਗ ਹਰਣੀ ਕੁਮਤਿ ਪ੍ਰਜਰਣੀ ਬਰਬਰ ਬਰਣੀ ਬੁੱਧਿ ਕੂਪੰ ॥੫੯੧॥

ਕਲਸ ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਸਾਇਕ ਮ੍ਰਿਗ ਨੈਣੀ । ਰੂਪ ਰਾਸਿ ਸੁੰਦਰ ਪਿਕ ਬੈਣੀ ।
ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਕਟਿ ਛਾਜਤ ਗਜ ਗੈਣੀ । ਨੈਨ ਕਟਾਛਿ ਮਨਹਿ ਹਰਿ ਲੈਣੀ ॥੫੯੨॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਗਨੈਣੀ ਸੁਰ ਪਿਕ ਬੈਣੀ ਚਿਤ ਹਰਿ ਲੈਣੀ ਗਜ ਗੈਣੰ ।
ਮਾਧੁਰ ਬਿਧੁ ਬਦਨੀ ਸੁਬੁੱਧਿਨ ਸਦਨੀ ਕੁਮੱਤਿਨ ਕਦਨੀ ਛਬਿ ਮੈਣੰ ।
ਅੰਗਿਕਾ ਸੁਰੰਗੀ ਨਟਵਰ ਰੰਗੀ ਝਾਂਝ ਉਤੰਗੀ ਪਗਿ ਧਾਰੰ ।
ਬੇਸਰ ਗਜਰਾਰੰ ਪਹੁੰਚ ਅਪਾਰੰ ਕਚਿ ਘੁੱਘਰਾਰੰ ਆਹਾਰੰ ॥੫੯੩॥

Kalas

True warriors clashed. Ghosts, witches and evil spirits danced. The sound of *jhamjham* came from numerous hands which swayed swords the sharp edges of which shone bright ॥ 588 ॥

Tribhangi Chhand

The sharp edges of swords shine and add to the splendour. They kill the enemies and look like saws. They are bestower of victory, intoxicated in blood bathing, the annihilator of the hordes of the wicked, and destroyer of all evils ॥ 589 ॥

Kalas

There was tumult and the valiant soldiers fled. Their bodies covered with iron armour trembled. Drums were sounded aloud, and looking at the powerful warriors the *houris* once again turned towards them ॥ 590 ॥

Tribhangi Chhand

The *houris* in the field looked back, walked towards the valiant soldiers, looked at them and tried to enchant them. The bodies of warriors pierced with arrows looked splendid : they were unique in beauty. Colyrium in eyes, each limb of the *houris* was beauty incarnate. Even the god of Love felt coy looking at them. These *houris* who 'married' the best of warriors had wide eyes like those of deer, were destroyers of wickedness and owners of wisdom ॥ 591 ॥

Kalas

Body like lotus, eyes sharp like deer's, embodiment of beauty, voice sweet like cuckoo's, waist thin like lion's, gait proud like elephant's and the look sharp enough to enchant anyone–so were the *houris* ॥ 592 ॥

Tribhangi Chhand

Beautiful and with wide eyes; sweet voiced liked cuckoo, and with proud gait like elephant's, the *houris* captivate any heart. Sweet tempered and beautiful like moon are they. They own the best of intellect, destroy the wicked, and possess a fine figure. They have perfect curves, agile like a juggler and wear the best anklets. They wear nose trinklets, bracelets, and armlets and have curly hair beautifully made ॥ 593 ॥

ਕਲਸ ।

ਚਿਬਕ ਚਾਰੁ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਧਾਰੰ । ਠਉਰ ਠਉਰ ਮੁਕਤਨ ਕੇ ਹਾਰੰ ।
ਕਰਿ ਕੰਗਨ ਪਹੁੰਚੀ ਉਜੀਆਰੰ । ਨਿਰਖਿ ਮਦਨ ਦੁਤਿ ਹੋਤ ਸੁਮਾਰੰ ॥੫੯੪॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਸੋਭਿਤ ਛਬਿ ਧਾਰੰ ਕਚ ਘੁੰਗਰਾਰੰ ਰਸਨ ਰਸਾਰੰ ਉਜਿਆਰੰ ।
ਪਹੁੰਚੀ ਗਜਰਾਰੰ ਸੁਬਿਧਿ ਸੁਧਾਰੰ ਮੁਕਤਨਿ ਹਾਰੰ ਉਰਿ ਧਾਰੰ ।
ਸੋਹਤ ਚਖੁ ਚਾਰੰ ਰੰਗ ਰੰਗਾਰੰ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰੰ ਅਤਿ ਆਂਜੇ ।
ਬਿਖਿ ਧਰ ਮ੍ਰਿਗ ਜੈਸੇ ਜਲਜਨ ਵੈਸੇ ਸੱਸੀਅਰ ਜੈਸੇ ਸਰ ਮਾਂਜੇ ॥੫੯੫॥

ਕਲਸ ।

ਭਯੋ ਮੂੜ੍ਹ ਰਾਵਣ ਰਣਿ ਕ੍ਰੁੱਧੰ । ਮਚਿਯੋ ਆਨਿ ਤੁੱਮਲ ਜਬ ਜੁੱਧੰ ।
ਜੂਝੈ ਸਕਲ ਸੂਰਮ ਸੁੱਧੰ । ਅਰਿ ਦਲ ਮੱਧਿ ਸਬਦ ਕਰਿ ਉੱਧੰ ॥੫੯੬॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਧਾਯੋ ਕਰ ਕ੍ਰੁਧੰ ਸੁਭਟ ਬਿਰੁੱਧੰ ਗਲਿਤ ਸੁਬੁੱਧੰ ਗਹਿ ਬਾਣੰ ।
ਕੀਨੋ ਰਣ ਸੁੱਧੰ ਨਚਤ ਕਬੁੱਧੰ ਅਤਿ ਧੁਨਿ ਉੱਧੰ ਧਨੁ ਤਾਣੰ ।
ਧਾਏ ਰਜਵਾਰੇ ਦੁੱਧਿਰ ਹਕਾਰੇ ਸੁਬ੍ਰਣ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਕਰਿ ਕੋਪੰ ।
ਘਾਇਨ ਤਨ ਰੱਜੇ ਦੁ ਪਗ ਨ ਭੱਜੇ ਜਨੁੱ ਹਰਿ ਗੱਜੇ ਪਗ ਰੋਪੰ ॥੫੯੭॥

ਕਲਸ ।

ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਸਾਂਵਤ ਰਨਿ ਜੂਟੇ । ਬਖਤਰ ਟੋਪ ਜਿਰੈ ਸਬ ਫੂਟੇ ।
ਨਿਸਰ ਚਲੇ ਸਾਇਕ ਜਨੁ ਛੂਟੇ । ਜਨੁਕ ਸਿਜਾਨ ਮਾਸ ਲਖਿ ਟੂਟੇ ॥੫੯੮॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਸਾਇਕ ਜਨੁ ਛੂਟੇ ਤਿਮ ਅਰਿ ਜੂਟੇ ਬਖਤਰ ਫੂਟੇ ਜੇਬ ਜਿਰੇ ।
ਮਸਹਰ ਭੁਖਿਆਏ ਤਿਮੁ ਅਰਿ ਧਾਏ ਸਸਤ੍ਰ ਨਚਾਇ ਨ ਫੇਰਿ ਫਿਰੇ ।
ਸਨਮੁਖਿ ਰਣਿ ਗਾਜੈਂ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਭਾਜੈਂ ਲਖਿ ਸੁਰ ਲਾਜੈਂ ਰਣ ਰੰਗੰ ।
ਜੈ ਜੈ ਧੁਨਿ ਕਰ ਹੀ ਪੁਹਪਨ ਡਰਹੀਂ ਸੁਬਿਧਿ ਉਚਰ ਹੀਂ ਜੈ ਜੰਗੰ ॥੫੯੯॥

Kalas

Perfectly curved chins add to the beauty of their faces. They wear garlands of pearls on all limbs. Bangles on their wrists make their hands look beautiful. Then beauty excels even the beauty of the god of love ॥ 594 ॥

Tribhangi Chhand

They look splendid with their black curly hair and sweet voice. They have beautifully put on bracelets and armlets. They wear garlands of pearls round their neck and lying on the breast. Made up with collyrium, their eyes look charming. These eyes are shy, sharp and fatal like an arrow steeped in poison, more beautiful than the lotus and even the moon ॥ 595 ॥

Kalas

The foolish Ravan was rather enraged in the field of battle. When the tumult was heard, all the warriors dedicated themselves to the furious fighting. They made loud challenges before making a thrust into the enemy ranks ॥ 596 ॥

Tribhangi Chhand

The wicked demon in an enraged mood moved ahead with an arrow in hand. He fought fiercely. In between the stretched bows on either side the headless bodies (*kabandh*) were dancing; they made attacks and injured many. Warriors' bodies were profusely wounded, but they retraced not even two steps. They have their feet firm in the field and roar like the lion ॥ 597 ॥

Kalas

Wrath further increased and soldiers clashed more fiercely. Their helmets and armours were all broken. As the arrows are shot, they take away pieces of flesh (from the bodies) as does the hawk when it preys ॥ 598 ॥

Tribhangi Chhand

As the arrows are shot, the fighting becomes more fierce. Armours and wrist-protectors are broken. The soldiers move ahead with raised and waiving weapons as does a hungry meat -eating animal (on seeing its prey). They shout in front of one another. No one flees the field. Seeing them engaged in battle even the gods feel ashamed. They shout slogans of victory, shower flowers and recite ominous things for victory in the battle ॥ 599 ॥

ਕਲਸ ।

ਮੁਖ ਤੰਬੋਰ ਅਰੁ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗੀ । ਨਿਡਰ ਭ੍ਰਮੰਤ ਭੂਮਿ ਉਹ ਜੰਗੀ ।
ਲਿਪਤ ਮਲੈ ਘਨਸਾਰ ਸੁਰੰਗੀ । ਭੂਪ ਭਾਨੁ ਗਤਿਵਾਨ ਉਤੰਗੀ ॥੬੦੦॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਤਨ ਸੁਭਤ ਸੁਰੰਗੀ ਛਬਿ ਅੰਗ ਅੰਗੀ ਲਜਤ ਅਨੰਗੀ ਲਖਿ ਨੈਣੰ ।
ਸੋਭਿਤ ਕਚ ਕਾਰੇ ਅਤਿ ਘੁੰਘਰਾਰੇ ਰਸਨ ਰਸਾਰੇ ਮ੍ਰਿਦੁੰ ਬੈਣੰ ।
ਮੁਖਿ ਛਕਤ ਸੁਬਾਸੰ ਦਿਨਿਸ ਪ੍ਰਕਾਸੰ ਜਨੁ ਸਸਿ ਭਾਸੰ ਤਸ ਸੋਭੰ ।
ਰੀਝਤ ਚਖੁ ਚਾਰੰ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਪਿਯਾਰੰ ਦੇਵ ਦਿਵਾਰੰ ਲਖਿ ਲੋਭੰ ॥੬੦੧॥

ਕਲਸ ।

ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਏਕੰ ਕਰਿ ਧਾਰੀ । ਦੁਤੀਯ ਧੋਪੁ ਗਹਿ ਤ੍ਰਿਤੀ ਕਟਾਰੀ ।
ਚਤ੍ਰਥ ਹਾਥਿ ਸੈਹਥੀ ਉਜਿਆਰੀ । ਗੋਫਨ ਗੁਰਜ ਕਰਤ ਚਮਕਾਰੀ ॥੬੦੨॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਸਤਏੰ ਅਸਿ ਭਾਰੀ ਗਦਹਿ ਉਭਾਰੀ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਸੁਧਾਰੀ ਛੁਰਕਾਰੀ ।
ਜੰਬੂਵਾ ਅਰੁ ਬਾਨੰ ਸੁ ਕਸਿ ਕਮਾਨੰ ਚਰਮ ਅਪ੍ਰਮਾਨੰ ਧਰਿ ਭਾਰੀ ।
ਪੰਦ੍ਰਏ ਗਲੋਲੰ ਪਾਸਿ ਅਮੋਲੰ ਪਰਸੁ ਅਡੋਲੰ ਹਥਿਨਾਲੰ ।
ਬਿਛੂਆ ਪਹਰਾਯੰ ਪਟਾ ਭ੍ਰਮਾਯੰ ਜਿਮ ਜਮ ਧਾਯੰ ਬਿਕਰਾਲੰ ॥੬੦੩॥

ਕਲਸ ।

ਸਿਵ ਸਿਵ ਸਿਵ ਮੁਖ ਏਕ ਉਚਾਰੰ । ਦੁਤੀਯ ਪ੍ਰਭਾ ਜਾਨਕੀ ਨਿਹਾਰੰ ।
ਤ੍ਰਿਤੀਅ ਝੁੰਡ ਸਭ ਸੁਭਟ ਪਚਾਰੰ । ਚਤ੍ਰਥ ਕਰਤ ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰੰ ॥੬੦੪॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ।

ਪਚਏੰ ਹਨਵੰਤੰ ਲਖਿ ਦੁਤਿ ਮੰਤੰ ਸੁਬਲ ਦੁਰੰਤੰ ਤਜਿ ਕਲਿਣੰ ।
ਛਠਏ ਲਖਿ ਭ੍ਰਾਤੰ ਤਕਤ ਪਪਾਤੰ ਲਗਤ ਨ ਘਾਤੰ ਜੀਅ ਜਲਿਣੰ ।
ਸਤਏ ਲਖਿਰ ਘੁਪਤਿ ਕਪਿ ਦਲ ਅਧਿਪਤਿ ਸੁਭਟ ਬਿਕਟ ਮਤ ਜੁਤਭ੍ਰਾਤੰ ।
ਅਠਿਓ ਸਿਰਿ ਢੋਰੈ ਨਵਮਿ ਨਿਹੋਰੈ ਦਸਯਨ ਬੋਰੈ ਰਿਸਰਾਤੰ ॥੬੦੫॥

Kalas

Ravan has betel leaves in his mouth, and his body is also red. He wanders fearless in the field of battle. He has sandal pasted all over his body. He is resplendent like Sun and has fast pace ॥ 600 ॥

Tribhangi Chhand

Looking at his well-proportioned figure, finely chiselled features and limbs and sharp eyes, even the god of love feels shy. His hair are black and curly and his words are sweet. His face is resplendent that looks like Sun (that provides light to all) and is beautiful like Moon. Everybody, living up or below, is pleased to look at him; even the gods in heaven fail to resist the desire to have a look at him ॥ 601 ॥

Kalas

In one hand he held his sword *Chandrahas*, in the second a thin, sharp sword called *dhop*, in the third a dirk, in the fourth a shining *saihathi* and in the fifth and sixth hands, he held a mace and a *gofan* ॥ 602 ॥

Tribhangi Chhand

In the seventh hand, Ravan held another heavy mace and in the remaining ones a trident, a swivel, a dagger, a bow, arrows and a heavy unparalleled shield. In the fifteenth hand he held a pellet bow, and in the others a precious axe, a screw-sword, a rapier, etc. This huge-bodied demon looked like death-god as he walked ॥ 603 ॥

Kalas

From one mouth, he repeatedly recited the name of Shiva. His second face (is turned towards Sita and) appreciates her beauty. With the third, he glances at his forces and cries 'kill ! kill !' with the fourth ॥ 604 ॥

Tribhangi Chhand

His fifth face is turned towards Hanuman with which he recites a *mantra* at a quick pace and tries to take away his strength. His sixth face glances at his brother Kumbhkaran, and (looking at his dead body) his heart burns with rage. With his seventh face, he looks at Rama, monkeys and other powerful warriors. He nods the eighth head and surveys the entire scene with the ninth. His tenth face reflects the extreme anger within ॥ 605 ॥

ਚੌਬੋਲਾ ਛੰਦ ।

ਧਾਏ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਸਾਧੇ ਸਿਤੰ ਤੀਰ ਕਾਛੇ ਰਣੰਚੀਰ ਬਾਨਾ ਸੁਹਾਏ ।
ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਮਰਕਬ ਯਲੋ ਤੇਜ ਇਮ ਸਬ ਚੂੰ ਤੁੰਦ ਅਜਦਹੋ ਓ ਮਿਆਂ ਜਗਾਹੇ ।
ਭਿੜੇ ਆਏ ਈਹਾਂ ਬੁਲੋ ਬੈਣ ਕੀਹਾਂ ਕਰੇ ਘਾਇ ਜੀਹਾਂ ਭਿੜੇ ਭੇਜ ਭੱਜੇ ।
ਪੀਯੋ ਪੋਸਤਾਨੈ ਭਛੋ ਰਾਬੜੀਨੈ ਕਹਾਂ ਛੈ ਅਣੀਰੋ ਧਣੀ ਨੇ ਨਿਹਾਰੈ ॥੬੦੬॥
ਗਾਜੇ ਮਹਾਂ ਸੂਰ ਘੁੱਮੀ ਰਣੰ ਹੂਰ ਭਰਮੀ ਨਭੰ ਪੂਰਿ ਬੇਖੰ ਅਨੂਪੰ ।
ਵਲੇਵੱਸਾਈਂ ਜੀਵੀ ਜੁਗਾਂ ਤਾਈਂ ਤੈਂਡੇ ਘੋਲੀ ਜਾਈਂ ਅਲਾਵੀਤ ਐਸੇ ।
ਲਗੋ ਨਾਰ ਥਾਨੇ ਬਰੋ ਰਾਜ ਮਾਨੇ ਕਹੋਂ ਅਉਰ ਕਾਨੇ ਹਠੀ ਛਾਡਿ ਥੇ ਸੋ ।
ਬਰੋ ਆਨਿ ਮੋਕੋ ਭਜੋ ਆਜ ਤੋ ਕੋ ਚਲੋ ਦੇਵਲੋਕੋ ਤਜੋ ਬੇਗ ਲੰਕਾ ॥੬੦੭॥

ਅਨੰਤ ਤੁਕਾ ਸਵੈਯਾ ।

ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਤਜਿ ਹੋਸ ਨਿਸਾਚਰ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਕੋ ਘਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ।
ਜੋਸ ਬਡੋ ਕਰਿ ਕਉਸਲਿਸੰ ਅਧ ਬੀਚ ਹੀ ਤੇ ਸਰ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰੇ ।
ਫੇਰਿ ਬਡੋ ਕਰਿ ਰੋਸ ਦਿਵਾਰਦਨ ਧਾਇ ਪਰੈਂ ਕਪਿ ਪੁੰਜ ਸੰਘਾਰੇ ।
ਪੱਟਿਸ ਲੋਹ ਹਥੀ ਪਰਸੋ ਗੜੀਏ ਜੰਬੂਏ ਜਮਦਾੜ੍ਹ ਚਲਾਵੈਂ ॥੬੦੮॥

ਚਉਬੋਲਾ ਸਵੈਯਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਸਰਾਸਨ ਲੈ ਰਿਸ ਠਾਨਿ ਘਨੀ ਰਨਿ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ।
ਬੀਰਨ ਮਾਰਿ ਦੁਸਾਰ ਗਏ ਸਰ ਅੰਬਰ ਤੇ ਬਰਸੇ ਜਨੁ ਓਰੇ ।
ਬਾਜ ਗਜੀ ਰਥ ਸਾਜ ਗਿਰੇ ਧਰਿ ਪਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਸੁ ਕਉਨ ਗਨਾਵੈ ।
ਫਾਗੁਨ ਪਉਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਹੇ ਬਨ ਪਤ੍ਰਨ ਤੇ ਜਨੁ ਪਤ੍ਰ ਉਡਾਨੇ ॥੬੦੯॥

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ ।

ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਰਨ ਮੋਂ ਰਘੁਨਾਥ ਸੁ ਰਾਵਨ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ।
ਸ੍ਰੋਣ ਨ ਨੈਕੁ ਲਗਯੋ ਤਿਨ ਕੇ ਤਨਿ ਫੋਰਿ ਜਿਰੈ ਤਨ ਪਾਰ ਪਧਾਰੇ ।
ਬਾਜ ਗਜੀ ਰਥਰਾਜ ਰਥੀ ਰਣਭੂਮਿ ਗਿਰੇ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਸੰਘਾਰੇ ।
ਜਾਨੋ ਬਸੰਤ ਕੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਦਲੀ ਦਲ ਪਉਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਉਖਾਰੇ ॥੬੧੦॥
ਧਾਇ ਪਰੇ ਕਰਿ ਕੋਪ ਬਨੇਚਰ ਹੈ ਤਿਨ ਕੇ ਜੀਅ ਰੋਸ ਜਗਯੋ ।
ਕਿਲਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਪਰੇ ਚਹੂੰ ਘਾਰਣ ਛਾਡਿ ਹਠੀ ਨਹਿ ਏਕ ਭਗਯੋ ।
ਗਹਿ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਗਦਾ ਬਰਛੀ ਉਤ ਤੇ ਦਲ ਰਾਵਨ ਕੋ ਉਮਗਯੋ ।
ਭਟ ਜੂਝਿ ਅਰੁਝਿ ਗਿਰੇ ਧਰਣੀ ਦਿਰਾਜ ਭ੍ਰਮਯੋ ਸ਼ਿਵ ਧਯਾਨ ਡਿਗਯੋ ॥੬੧੧॥

Chabola Chhand

Looking at checking their white arrows, the powerful warriors set out; they looked splendid in their coloured armours. Their horses are quick of feet, and move at a fast pace in the field. They fight this side now, cry challenges on the other then, but wherever they go, they make the enemy flee. They look as if some people, under the intoxication of poppy husk influence, moved hither and tither ॥ 606 ॥

Warriors roared and houris wandered in the sky to see them in clash. They prayed that the warriors, who have caused this clash, may live for long and enjoy their royal powers fully. O warriors ! you may give up Lanka and marry us so that you could come over to heaven ॥ 607 ॥

Savaiya - Anant Tuka

The demon -king became rather angry and discarded all wisdom : in this mood, he attacked Rama. On the other side, Rama would neutralize his arrows midway. Then he became angry and began destroying the monkey ranks. He began using dangerous weapons of different categories ॥ 608 ॥

Chabola Savaiya

Rama took his bow in hand and shot numerous arrows at a quick pace. Killing the target they went up and ultimately fell down from the above like hailstorms falling from sky. Elephants, horses and chariots all fell to ground and they looked like leaves that fall during Autumn ॥ 609 ॥

Savaiya Chhand

Rama felt very angry and he shot many arrows at Ravan in the field. These arrows hit him and drenched in a little blood went through his body to the other side. In the field elephants, horses, chariots and charioteers fell dead like the banana plants felled by strong wind during last days of spring season ॥ 610 ॥

The monkey army was also enraged and they attacked the enemy. They cried, never retreated, rather moved ahead from all directions. On the other side, Ravana's army also went up taking arrows, bows, maces, swords, etc. in hand. The warriors clashed with one another and fell down in a way that put even moon in delusion : Shiva's meditation was also disturbed ॥ 611 ॥

ਜੂੰਝਿ ਅਰੁਝਿ ਗਿਰੇ ਭਟਵਾ ਤਨ ਘਾਇਨ ਘਾਇ ਘਨੇ ਭਿਭਰਾਨੇ ।
ਜੰਬੁਕ ਗਿੱਧ ਪਿਸਾਚ ਨਿਸਾਚਰ ਫੂਲਿ ਫਿਰੇ ਰਨ ਮੋਂ ਰਹਸਾਨੇ ।
ਕਾਂਪ ਉਠੀ ਸੁ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਦਿੱਗਪਾਲਨ ਫੇਰਿ ਪ੍ਰਲੈ ਅਨੁਮਾਨੇ ।
ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਉਦਾਸ ਭਏ ਗਨ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਭ੍ਰਮੇ ਭਹਰਾਨੇ ॥੬੧੨॥
ਰਾਵਨ ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਰਨ ਮੋਂ ਰਿਸ ਸੋਂ ਸਰ ਓਘ ਪ੍ਰਓਘ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ।
ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਸਬ ਓਰ ਰੁਕੇ ਨਹਿ ਜਾਤ ਨਿਹਾਰੇ ।
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਸਰਾਸਨ ਲੈ ਛਿਨ ਮੋ ਛੁਭ ਕੈ ਸਰ ਪੁੰਜ ਨਿਵਾਰੇ ।
ਜਾਨੁਕ ਭਾਨ ਉਦੈ ਨਿਸ ਕਉ ਲਖਿ ਕੈ ਸਬਹੀ ਤਪ ਤੇਜ ਪਧਾਰੇ ॥੬੧੩॥
ਰੋਸ ਭਰੇ ਰਨ ਮੋ ਰਘੁਨਾਥ ਕਮਾਨ ਲੈ ਬਾਨ ਅਨੇਕ ਚਲਾਏ ।
ਬਾਜ ਗਜੀ ਗਜਰਾਜ ਘਨੇ ਰਥ ਰਾਜ ਬਨੇ ਕਰਿ ਰੋਸ ਉਡਾਏ ।
ਜੇ ਦੁਖ ਦੇਹ ਕਟੇ ਸੀਅ ਕੇ ਹਿਤ ਤੇ ਰਨਿ ਆਜ ਪ੍ਰਤੱਛ ਦਿਖਾਏ ।
ਰਾਜੀਵਲੋਚਨ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਘਨੋ ਰਨ ਘਾਲਿ ਘਨੇ ਘਰ ਆਏ ॥੬੧੪॥
ਰਾਵਨ ਰੋਸ ਭਰਿਯੋ ਗਰਜਯੋ ਰਨ ਮੋਂ ਲਹਿ ਕੈ ਸਬ ਸੈਨ ਭਜਾਨਯੋ ।
ਆਪ ਹੀ ਹਾਕ ਹਥਯਾਰ ਹਠੀ ਗਹਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਨੰਦਨ ਸੋਂ ਰਨ ਠਾਨਯੋ ।
ਚਾਬੁਕ ਮਾਰਿ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗਨ ਜਾਇ ਪਰਯੋ ਕਛੁ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਯੋ ।
ਬਾਨਨ ਤੇ ਬਿਧੁ ਬਾਹਨ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਰਤ ਕੋ ਰਥ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਨਯੋ ॥੬੧੫॥
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਨੰਦਨ ਕੀ ਭੁਜ ਤੇ ਜਬ ਛੋਰਿ ਸਰਾਸਨ ਬਾਨ ਉਡਾਨੇ ।
ਭੂੰਮਿ ਅਕਾਸ ਪਤਾਰ ਚਹੂੰ ਚਕ ਪੂਰ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਜਾਤ ਪਛਾਨੈ ।
ਤੋਰ ਸਨਾਹ ਸੁ ਬਾਹਨ ਕੇ ਤਨ ਆਹ ਕਰੀ ਨਹੀ ਪਾਰ ਪਰਾਨੇ ।
ਛੇਦ ਕਰੋਟਨ ਓਟ ਨ ਕੋਟ ਅਟਾਨ ਮੋ ਜਾਨਕੀ ਬਾਨ ਪਛਾਨੇ ॥੬੧੬॥
ਸ੍ਰੀ ਅਸੁਰਾਰਦਨ ਕੇ ਕਰ ਕੋ ਜਿਨ ਏਕ ਹੀ ਬਾਨ ਬਿਖੈ ਤਨ ਚਾਖਯੋ ।
ਭਾਜ ਸਕਯੋ ਨ ਭਿਰਯੋ ਹਠ ਕੈ ਭਟ ਏਕ ਹੀ ਘਾਇ ਧਰਾ ਪਰ ਰਾਖਯੋ ।
ਛੇਦ ਸਨਾਹ ਸੁ ਬਾਹਨ ਕੋ ਸਰ ਓਟਨ ਕੋਟਿ ਕਰੋਟਨ ਨਾਖਯੋ ।
ਸੁਆਰ ਜੁਝਾਰ ਅਪਾਰ ਹਠੀ ਰਨਿ ਹਾਰਿ ਗਿਰੇ ਧਰਿ ਹਾਇ ਨ ਭਾਖਯੋ ॥੬੧੭॥
ਆਨਿ ਅਰੇ ਸੁ ਮਰੇ ਸਬਹੀ ਭਟ ਜੀਤ ਬਚੇ ਰਨ ਛਾਡਿ ਪਰਾਨੇ ।
ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਕੇ ਜਿਤਯਾ ਰਨਿ ਕੋਟਿ ਹਤੇ ਕਰ ਏਕ ਨ ਜਾਨੇ ।
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੋ ਲਖਿ ਤੇਜ ਸੰਬੂਹ ਸਬੈ ਭਹਰਾਨੇ ।
ਓਟਨ ਕੂਦਿ ਕਰੋਟਨ ਫਾਂਧਿ ਸੁ ਲੰਕਹਿ ਛਾਡਿ ਬਿਲੰਕ ਸਿਧਾਨੇ ॥੬੧੮॥

Heavy and numerous wounds made the warriors feel dizzy and they fell down dead. Jackals, vultures, ghosts, meat-eating animals and others felt pleased. Looking at ferocity of the battle, all directions as well as keepers of directions trembled apprehending dissolution of creation. Both the earth and sky felt sad. Gods as well as demons frightened to find that the fighting was so ferocious ॥ 612 ॥

Ravan, in rage, began shooting arrows in multiples. These arrows split through earth, sky and all the directions were filled with them. On the other side, Rama also felt enraged for a moment and neutralized all those arrows. Consequently, the darkness caused by the arrows (which had overcast the sky) ended and there was light all around ॥ 613 ॥

The enraged Rama shot numerous arrows and felled elephants, horses and charioteers. Rama apparently did all that was necessary to rescue Sita after ameliorating all her woes. The lotus-eyed Rama fought so ferociously that many houses were emptied (of male members) ॥ 614 ॥

Ravan roared in rage. He ran ahead with his army, challenged, took up weapons in hand and clashed with Rama directly. He wripped his horses and fearlessly roamed in the field. He got down from his chariot so as to go ahead and kill Rama with his arrows ॥ 615 ॥

When arrows began to be shot by Rama, it became difficult to recognize one direction from other, the earth from sky and so on. These arrows split through armour of warriors and went through their bodies. When these arrows, that had pierced through bodies having split the armour, fell on earth, Sita felt sure they were Rama's ॥ 616 ॥

Whosoever was hit by an arrow of Rama could neither flee nor remain fit to fight in the field, but dead. Rama's arrows began to split through the armour and the powerful warriors began falling down dead without uttering a single cry ॥ 617 ॥

Ravan again summoned his warriors, but the survivors preferred to flee. The vanquisher of gods and demons, Ravan killed billions, but it made no material difference in the field. Seeing the exertion of Rama, everybody felt frightened. They jumped over the walls of fort and fled across the sea ॥ 618 ॥

ਰਾਵਨ ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਰਨ ਮੋ ਗਹਿ ਬੀਸ ਹੂੰ ਬਾਂਹਿ ਹਥਯਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ।
ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਚਕਿ ਚਾਰ ਰੁਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਤ ਨਿਹਾਰੇ ।
ਫੋਕਨ ਤੈ ਫਲ ਤੇ ਮੱਧ ਤੈ ਅੱਧ ਤੇ ਬਧ ਕੈ ਰਣ ਮੰਡਲਿ ਡਾਰੇ ।
ਛੱਤ੍ਰ ਧੁਜਾ ਬਰਬਾਜ ਰਥੀ ਰਥ ਕਾਟਿ ਸਬੈ ਰਘੁਰਾਜ ਉਤਾਰੇ ॥੬੧੯॥
ਰਾਵਨ ਚਉਂਪ ਚਲਯੋ ਚਪਕੈ ਨਿਜਬਾਜ ਬਿਹੀਨ ਜਬੈ ਰਥ ਜਾਨਯੋ ।
ਢਾਲ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਗਦਾ ਬਰਛੀ ਗਹਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਨੰਦਨ ਸੌ ਰਨ ਠਾਨਯੋ ।
ਧਾਇ ਪਰਯੋ ਲਲਕਾਰਿ ਹਠੀ ਕਪਿ ਪੁੰਜਨ ਕੋ ਕਛੁ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਮਾਨਯੋ ।
ਅੰਗਦ ਆਦਿ ਹਨੁਵੰਤ ਤੇ ਲੈ ਭਟ ਕੋਟਿ ਹੁਤੇ ਕਰਿ ਏਕ ਨ ਜਾਨਯੋ ॥੬੨੦॥
ਰਾਵਨ ਕੋ ਰਘੁਰਾਜ ਜਬੈ ਰਣ ਮੰਡਲ ਆਵਤ ਮੱਧਿ ਨਿਹਾਰਯੋ ।
ਬੀਸ ਸਿਲਾ ਸਿਤ ਸਾਇਕ ਲੈ ਕਰਿ ਕੋਪੁ ਬਡੋ ਉਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ।
ਭੇਦ ਚਲੇ ਮਰਮੱਸਥਲ ਕੋ ਸਰ ਸ੍ਰੋਣ ਨਦੀਸਰ ਬੀਚ ਪਖਾਰਯੋ ।
ਆਗੇ ਹੀ ਰੇਂਗ ਚਲਯੋ ਹਠਿ ਕੈ ਭਟ ਧਾਮ ਕੋ ਭੂਲ ਨ ਨਾਮ ਉਚਾਰਯੋ ॥੬੨੧॥
ਰੋਸ ਭਰਯੋ ਰਨ ਮੌ ਰਘੁਨਾਥ ਸੁ ਪਾਨ ਕੇ ਬੀਚ ਬਰਾਸਨ ਲੈ ਕੇ ।
ਪਾਂਚ ਕੁ ਪਾਇ ਹਟਾਇ ਦਯੋ ਤਿੱਹ ਬੀਸਹੂੰ ਬਾਂਹਿ ਬਿਨਾਂ ਓਹ ਕੈ ਕੈ ।
ਦੈ ਦਸ ਬਾਨ ਬਿਮਾਨ ਦਸੋ ਸਿਰ ਕਾਟਿ ਦਏ ਸਿਵ ਲੋਕ ਪਠੈ ਕੈ ।
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਬਰਯੋ ਸੀਅ ਕੋ ਬਹੁਰੋ ਜਨੁ ਜੁੱਧ ਸੁਯੰਬਰ ਜੈ ਕੈ ॥੬੨੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਗ੍ਰੰਥੇ ਰਾਮਵਤਾਰ ਦਸ ਸਿਰ ਬਧਹ ਧਜਾਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ ।

ਅਥ ਮੰਦੋਦਰੀ ਸਮੋਧ ਬਭੀਛਨ ਕੋ ਲੰਕ ਰਾਜ ਦੀਅਬੋ
ਸੀਤਾ ਮਿਲਬੋ ਕਥਨੰ

ਸ੍ਵੈਯਾ ਛੰਦ ।

ਇੰਦ੍ਰ ਡਰਾਕੁਲ ਥੋ ਜਿੱਹ ਕੇ ਡਰਿ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰ ਹੁਤੋ ਭਯਭੀਤੋ ।
ਲੂਟ ਲਯੋ ਧਨ ਜਉਨ ਧਨੇਸ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੁਤੇ ਚਿਤ ਮੋ ਨ ਨਿਚੀਤੋ ।
ਇੰਦ੍ਰ ਸੇ ਭੂਪ ਅਨੇਕ ਲਰੈਂ ਇਨ ਸੋ ਫਿਰ ਕੈ ਗ੍ਰਹ ਜਾਤ ਨ ਜੀਤੋ ।
ਸੋ ਰਨਿ ਆਜ ਭਲੈਂ ਰਘੁਰਾਜ ਸੁ ਜੁੱਧ ਸੁਯੰਬਰ ਕੈ ਸੀਅ ਜੀਤੋ ॥੬੨੩॥

ਅਲਕਾ ਛੰਦ ।

ਚਟਪਟ ਸੈਣੰ ਖਟਪਟ ਭਾਜੇ । ਝਟਪਟ ਜੁੱਝਯੋ ਲਖਿ ਰਣਿ ਰਾਜੇ ।
ਸਟਪਟ ਭਾਜੇ ਅਟਪਟ ਸੂਰੰ । ਝਟਪਟ ਬਿਸਰੀ ਘਟ ਪਟ ਹੂਰੰ ॥੬੨੪॥

The enraged Ravan made another attack with weapons in all of his twenty hands. This made earth, sky and all directions invisible. Rama cut the bodies of enemy soldiers into twos and threw them on the ground just as a fruit is easily sliced. The umbrella, banner, horses and charioteer of Ravan were all slain by Rama ॥ 619 ॥

When Ravan saw his chariot robbed of its horses, he walked quickly ahead. He clashed with Rama holding shield, trident, mace, dagger etc. in his hands. The stubborn Ravan was not all afraid of the monkey-army, challenged and moved ahead. There were numerous warriors among them, including Angad and Hanuman, but he felt afraid of none of them ॥ 620 ॥

When Rama saw Ravan advancing in the field, he took out twenty arrows and shot them simultaneously in his chest. These arrows pierced through his soft flesh and he got drenched in the flood of blood. Ravan fell down, but he continued to crawl ahead; he seemed to forget his home ॥ 621 ॥

Rama was enraged. He retracted five steps, took bow in his hand and slayed all his twenty arms. He shot ten arrows which slayed and sent to heaven his ten heads. After winning the battle, Rama received Sita as if he were winning her in the *svayambar* ॥ 622 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the killing of Ravan in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak.*

Now begins the account of bestowing knowledge on Mandodari and crown on Vibhishan. Also includes account of meeting with Sita.

Savaiya Chhand

From whom Indra felt afraid and sun and moon felt frightened; who had robbed the entire wealth of Kuber and before whom Brahma could not break his silence; against whom fought many kings like Indra but none could overcome him; he has been today defeated by Rama in the battlefield: the latter has thereafter won over Sita as if in a *svayambar* ॥ 623 ॥

Alaka Chhand

The army immediately ran in confusion: it was the same army which had engaged in fighting in the presence of its king. Now these warriors flee in chaos. They became forgetful of their homes, robes and the houris ॥ 624 ॥

ਚਟਪਟ ਪੈਠੇ ਖਟਪਟ ਲੰਕੰ । ਰਣ ਤਜਿ ਸੂਰੰ ਸਰ ਧਰ ਬੰਕੰ ।
ਝਲਹਲ ਬਾਰੰ ਨਰਬਰ ਨੈਣੰ । ਧਕਿ ਧਕਿ ਉਚਰੇ ਭਕਿ ਭਕਿ ਬੈਣੰ ॥੬੨੫॥
ਨਰਬਰ ਰਾਮੰ ਬਰ ਨਰ ਮਾਰੋ । ਝਟਝਟ ਬਾਹੰ ਕਟਿ ਕਟਿ ਡਾਰੋ ।
ਤਬ ਸਬ ਭਾਜੇ ਰਖਿ ਰਖਿ ਪ੍ਰਾਣੰ । ਖਟਪਟ ਮਾਰੇ ਝਟਪਟ ਬਾਣੰ ॥੬੨੬॥
ਚਰਪਟ ਰਾਨੀ ਸਟਪਟ ਧਾਈ । ਰਟਪਟਿ ਰੋਵਤ ਅਟਪਟ ਆਈ ।
ਚਟਪਟ ਲਾਗੀ ਅਟਪਟ ਪਾਯੰ । ਨਰ ਬਰ ਨਿਰਖੇ ਰਘੁਬਰ ਰਾਯੰ ॥੬੨੭॥
ਚਟਪਟ ਲੋਟੈਂ ਅਟ ਪਟ ਧਰਣੀ । ਕਸਿ ਕਸਿ ਰੋਵੈਂ ਬਰਨਰ ਬਰਣੀ ।
ਪਟ ਪਟ ਡਾਰੈਂ ਅਟਪਟ ਕੇਸੰ । ਬਟਹਰਿ ਕੂਕੈਂ ਨਟਵਰ ਭੇਸੰ ॥੬੨੮॥
ਚਟਪਟ ਚੀਰੰ ਅਟਪਟ ਪਾਰੈ । ਧਰਿ ਕਰਿ ਧੂਰੰ ਸਰਬਰ ਡਾਰੈਂ ।
ਸਟਪਟ ਲੋਟੈਂ ਖਟਪਟ ਭੂਮੰ । ਝਟਪਟ ਝੂਰੈਂ ਘਰਹਰਿ ਘੂਮੰ ॥੬੨੯॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।

ਜਬੈ ਰਾਮ ਦੇਖੈਂ । ਮਹਾਂ ਰੂਪ ਲੇਖੈਂ । ਰਹੀ ਨਯਾਇ ਸੀਸੰ । ਸਬੈ ਨਾਰਿ ਈਸੰ ॥੬੩੦॥
ਲਖੈਂ ਰੂਪ ਮੋਹੀ । ਫਿਰੀ ਰਾਮ ਦੋਹੀ । ਦਈ ਤਾਹਿ ਲੰਕਾ । ਜਿਮੰ ਰਾਜ ਟੰਕਾ ॥੬੩੧॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਭੀਨੇ । ਤਰੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀਨੇ । ਝਰੈ ਬਾਰਿ ਐਸੇ । ਮਹਾਂ ਮੇਘ ਜੈਸੇ ॥੬੩੨॥
ਛਕੀ ਪੇਖਿ ਨਾਰੀ । ਸਰੰ ਕਾਮ ਮਾਰੀ । ਬਿਧੀ ਰੂਪ ਰਾਮੰ । ਮਹਾਂ ਧਰਮ ਧਾਮੰ ॥੬੩੩॥
ਤਜੀ ਨਾਥ ਪ੍ਰੀਤੰ । ਚੁਭੇ ਰਾਮ ਚੀਤੰ । ਰਹੀ ਜੋਰਿ ਨੈਣੰ । ਕਹੈਂ ਮਦ ਬੈਣੰ ॥੬੩੪॥
ਸੀਆ ਨਾਥ ਨੀਕੇ । ਹਰੇ ਹਾਰਿ ਜੀ ਕੇ । ਲਏ ਜਾਤ ਚਿੱਤੰ । ਮਨ ਚੋਰ ਬਿੱਤੰ ॥੬੩੫॥
ਸਬੈ ਪਾਂਇ ਲਾਗੋ । ਪਤੰ ਦ੍ਰੋਹ ਤਯਾਗੋ । ਲਗੀ ਧਾਇ ਪਾਯੰ । ਸਬੈ ਨਾਰਿ ਆਯੰ ॥੬੩੬॥
ਮਹਾਂ ਰੂਪ ਜਾਨੇ । ਚਿਤੰ ਚੋਰ ਮਾਨੇ । ਚੁਭੇ ਚਿੱਤਿ ਐਸੇ ਸਿਤੰ ਸਾਇਕੈਸੇ ॥੬੩੭॥
ਲਗੋ ਹੇਮ ਰੂਪੰ । ਸਬੈ ਭੂਪ ਭੂਪੰ । ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਨੈਣੰ । ਛਕੇ ਦੇਵ ਗੈਣੰ ॥੬੩੮॥

The handsome soldiers, well equipped with arms, ran into Lanka. Their eyes were flooded with tears. With palpitation, they narrated everything in one breath ॥ 625 ॥
The great Rama has annihilated our entire army. He cut off their arms and then killed. (Hearing this) all fled saving their lives. Those fleeing were attacked by shooting arrows on them ॥ 626 ॥
The queens of Ravan wept profusely and all of them ran to and embarrassingly fell at Rama's feet. Rama looked at them in amazement ॥ 627 ॥
The queens rolled over on the ground and Ravan's duly-wed wives wept bitterly. They pulled their tangled hair. Robed in dull and dingy dress they cried like one robbed on his way ॥ 628 ॥
They tore off their robes awkwardly and took up dust in hand and put it on their heads. They fall down on ground and roll over (in pain). Having lost their home (husband), they feel pained ॥ 629 ॥

Rasaval Chhand

When the queens looked at Rama who looked splendid, they all stood there with bowed heads ॥ 630 ॥
As they looked at Rama, they were charmed by his presence. Rama's sway ran throughout. They all gave Lanka to him as willingly as taxpayer pays the tax ॥ 631 ॥
Rama closed his compassionate eyes. All eyes became wet. They all shed tears of happiness as clouds shower rain ॥ 632 ॥
The lustful among queens felt pleased by Rama's personality. They were enchanted by the beauty of Rama, the embodiment of *dharma* ॥ 633 ॥
They have given up all their love for Ravan. Now their heart is at Rama. They have set their heart on Rama and speak words of romance ॥ 634 ॥
Sita's husband, Rama, is handsome and is charmer of hearts. He enchants others' hearts as a thief steals away one's wealth ॥ 635 ॥
The queens were advised to touch Rama's feet and not to be infidel to their husband. All of them came rushing and fell at his feet ॥ 636 ॥
Rama was highly handsome and enchanter of hearts. He dwelt in others' hearts as a sharp arrow pierces the body ॥ 637 ॥
Rama was looking as bright as the gold. He was the king of kings. All eyes were dyed in his love. Even the gods felt pleased looking at him ॥ 638 ॥

ਜਿਨੈ ਏਕ ਬਾਰੰ ਲਖੇ ਰਾਵਣਾਰੰ । ਰਹੀ ਮੋਹਤ ਹ੍ਵੈ ਕੈ । ਲੁਭੀ ਦੇਖ ਕੈ ਕੈ ॥੬੩੯॥
ਛਕੀ ਰੂਪ ਰਾਮੰ । ਗਏ ਭੂਲ ਧਾਮੰ । ਕਰਯੋ ਰਾਮ ਬੋਧੰ । ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਜੋਧੰ ॥੬੪੦॥

ਰਾਮ ਬਾਚ ਮਦੋਦਰੀ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।

ਸੁਨੋ ਰਾਜ ਨਾਰੀ । ਕਹਾ ਭੂਲ ਹਮਾਰੀ । ਚਿਤੰ ਚਿੱਤ ਕੀਜੈ । ਪੁਨਰ ਦੋਸ ਦੀਜੈ ॥੬੪੧॥
ਮਿਲੈ ਮੋਹਿ ਸੀਤਾ । ਚਲੈ ਧਰਮ ਗੀਤਾ । ਪਠਯੋ ਪਉਨ ਪੂਤੰ । ਹੁਤੋ ਅੱਗ੍ਰ ਦੂਤੰ ॥੬੪੨॥
ਚਲਯੋ ਧਾਇ ਕੈ ਕੈ । ਸੀਅ ਸੋਧ ਲੈ ਕੈ । ਹੁਤੀ ਬਾਗ ਮਾਹੀਂ । ਤਰੇ ਬ੍ਰਿਛ ਛਾਹੀਂ ॥੬੪੩॥
ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਪਾਯੰ । ਸੁਨੋ ਸੀਅ ਮਾਯੰ । ਰਿਪੰ ਰਾਮ ਮਾਰੇ । ਖਰੇ ਤੋਹਿ ਦੁਆਰੇ ॥੬੪੪॥
ਚਲੋ ਬੇਗ ਸੀਤਾ । ਜਹਾ ਰਾਮ ਜੀਤਾ । ਸਬੈ ਸੱਤ੍ਰ ਮਾਰੇ । ਭੁਅੰ ਭਾਰ ਉਤਾਰੇ ॥੬੪੫॥
ਚਲੀ ਮੋਦ ਕੈ ਕੈ । ਹਨੂੰ ਸੰਗਿ ਲੈ ਕੈ । ਸੀਆ ਰਾਮ ਦੇਖੇ । ਉਹੀ ਰੂਪ ਲੇਖੇ ॥੬੪੬॥
ਲਗੀ ਆਨਿ ਪਾਯੰ । ਲਖੀ ਰਾਮ ਰਾਯੰ । ਕਹਯੋ ਕਉਲ ਨੈਨੀ । ਬਿੰਧੁ ਬਾਕ ਬੈਨੀ ॥੬੪੭॥
ਧਸੋ ਆਗਿ ਮੱਧੰ । ਤਬੈ ਹੋਹਿ ਸੁੱਧੰ । ਲਈ ਮਾਨ ਸੀਸੰ । ਰਚਯੋ ਪਾਵਕੀਸੰ ॥੬੪੮॥
ਗਈ ਪੈਠਿ ਐਸੇ । ਘਨੰ ਬਿੱਜ ਜੈਸੇ । ਸ੍ਰੁਤੰ ਜੇਮ ਗੀਤਾ । ਮਿਲੀ ਤੇਮ ਸੀਤਾ ॥੬੪੯॥
ਧਸੀ ਧਾਇ ਕੈ ਕੈ । ਕਢੀ ਕੁੰਦਨ ਹ੍ਵੈਕੈ । ਗਰੇ ਰਾਮ ਲਾਈ । ਕਬੰ ਕ੍ਰਿਤ ਗਾਈ ॥੬੫੦॥
ਸਬੋ ਸਾਧ ਮਾਨੀ । ਤਿਹੂੰ ਲੋਗਿ ਜਾਨੀ । ਬਜੈ ਜੀਤ ਬਾਜੇ । ਤਬੈ ਰਾਮ ਗਾਜੇ ॥੬੫੧॥
ਲਈ ਜੀਤ ਸੀਤਾ । ਮਹਾਂ ਸੁੱਭ੍ਰ ਗੀਤਾ । ਜਬੈ ਦੇਵ ਹਰਖੇ । ਨਭੰ ਪੁਹਪ ਬਰਖੇ ॥੬੫੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਬਿਭੀਛਨ ਕੋ ਲੰਕਾ ਕੋ ਰਾਜ ਦੀਬੋ ਮੰਦੋਦਰੀ ਸਮੋਧ ਕੀਬੋ ਸੀਤਾ ਮਿਲਬੋ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤੰ

Any woman who had a glimpse of Ravan's killer was charmed by his personality. She was enchanted ॥ 639 ॥
They looked lavishly at Rama and forgot their homes. The great warrior, Rama gave them a discourse ॥ 640 ॥

Rama's Address to Mandodari

Rasaval Chhand

O Queen! Tell me if I am at fault. Think deeply of all circumstances (leading to Ravan's death) and then lay blames ॥ 641 ॥
I should get back my Sita so that the songs of *dharma* continue. (Saying this), Rama sent forward Hanuman as his emissary ॥ 642 ॥
Looking for Sita, he set out his journey and reached a garden where Sita sat under the shade of a tree ॥ 643 ॥
He bowed at Sita's feet and said: 'Listen, O Mother, Rama has killed the king (of Lanka) and he now stands at your doorsteps ॥ 644 ॥
O Sita! You should immediately reach the place where Rama having killed all the enemies stands as victor, and thus has unburdened the earth ॥ 645 ॥
Sita was pleased and she accompanied Hanuman. Sita looked at Rama and found him as handsome as ever ॥ 646 ॥
She touched Rama's feet. He looked at her, and she addressed the lotus-eyed and cuckoo-voiced as follows ॥ 647 ॥
You should pass through fire. Only then will you be purified. She accepted the command and a bonfire was raised ॥ 648 ॥
She entered the fire and coalesced with it as lightning pervades the clouds and as *shrutis* are one with the *Gita* ॥ 649 ॥
She entered the fire and came out purified like pure gold. Thereafter Rama took her in arms. The poets sang songs in his eulogy ॥ 650 ॥
Everybody accepted Sita as pure. All the three realms acknowledged her purity. Drums were sounded to celebrate victory. Rama also roared (in joy) ॥ 651 ॥
Thus Rama won Sita who was like a peace giving lyric. All the gods were pleased and they showered flowers ॥ 652 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the bestowal of crown on Vibhishan, providing *gian* to Mandodari and meeting with Sita in "Rama Avtara" in the *Bachitra Natak*

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਤਬੈ ਪੁਹਪ ਪੈ ਕੈ । ਚੜ੍ਹੇ ਜੁੱਧ ਜੈ ਕੈ । ਸਬੈ ਸੂਰ ਗਾਜੇ । ਜਯੰ ਗੀਤ ਬਾਜੇ ॥੬੫੩॥
ਚਲੇ ਮੋਦ ਹ੍ਵੈ ਕੈ । ਕਪੀ ਬਾਹਨਿ ਲੈ ਕੈ । ਪੁਰੀ ਅਉਧ ਪੇਖੀ । ਸੁਤੰ ਸੁਰਗ ਲੇਖੀ ॥੬੫੪॥

ਮਕਰਾ ਛੰਦ ।

ਸੀਅ ਲੈ ਸੀਏਸ ਆਏ । ਮੰਗਲ ਸੁਚਾਰੁ ਗਾਏ ।
ਆਨੰਦ ਹੀਏ ਬਢਾਏ । ਸਹਰ ਅਵਧ ਜਹਾਂ ਰੇ ॥ ੬੫੫॥
ਧਾਈ ਲੁਗਾਈ ਆਵੈਂ । ਭੀਰੋਂ ਨ ਬਾਰਿ ਪਾਵੈਂ ।
ਆਕੁਲ ਖਰੇ ਉਘਾਵੈਂ । ਭਾਖੈਂ ਢੋਲਨ ਕਹਾਂ ਰੇ ॥੬੫੬॥
ਜੁਲਫੈਂ ਅਨੂਪ ਜਾਂ ਕੀ । ਨਾਗਨ ਕਿ ਸਿਆਹ ਬਾਂਕੀ ।
ਅਤਭੁਤ ਅਦਾਇ ਤਾਂ ਕੀ । ਐਸੋ ਢੋਲਨ ਕਹਾਂ ਹੈ । ੬੫੭॥
ਸਰਵੋ ਸਹੀ ਚਮਨ ਰਾ । ਪੁਰਚੁਸਤ ਜਾਂ ਵਤਨ ਰਾ ।
ਜਿਨਿ ਦਿਲ ਹਰਾ ਹਮਾਰਾ । ਵਹ ਮਨਹਰਨ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੫੮॥
ਚਿਤ ਕੋ ਚੁਰਾਇ ਲੀਨਾ । ਜਾਲਿਮ ਫਿਰਾਕ ਦੀਨਾ ।
ਜਿਨਿ ਦਿਲ ਹਰਾ ਹਮਾਰਾ । ਵਹ ਗੁਲ ਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੫੯॥
ਕੋਊ ਬਤਾਇ ਦੈ ਰੇ । ਚਾਹੋ ਸੁ ਆਨਿ ਲੈ ਰੇ ।
ਜਿਨਿ ਦਿਲ ਹਰਾ ਹਮਾਰਾ । ਵਹ ਮਨ ਹਰਨ ਕਹਾਂ ਹੈ ।੬੬੦॥
ਮਾਤੇ ਮਨੋ ਅਮਲ ਕੇ । ਹਰੀਆ ਕਿ ਜਾਂ ਵ ਤਨ ਕੇ ।
ਆਲਮ ਕੁਸਾਇ ਖੂਬੀ । ਵਹ ਗੁਲ ਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੬੧॥
ਜਾਲਿਮ ਅਦਾਇ ਲੀਏ । ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨਿ ਕੀਏ ।
ਜਿਨਿ ਦਿਲ ਹਰਾ ਹਮਾਰਾ । ਵਹ ਮਹ ਬਦਨ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੬੨॥
ਜਾਲਿਮ ਅਦਾਇ ਲੀਨੇ । ਜਾਨੁਕ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਨੇ ।
ਰੁਖਸਰ ਜਹਾਨ ਤਾਬਾਂ । ਵਹ ਗੁਲਬਦਨ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੬੩॥
ਜਾਲਿਮ ਜਮਾਲ ਖੂਬੀ । ਰੌਸਨ ਦਿਮਾਗ ਅਕਸਰ ।
ਪੁਰਚੁਸਤ ਜਾਂ ਜਿਗਰ ਰਾ । ਵਹ ਗੁਲ ਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੬੪॥
ਬਾਲਮ ਬਿਦੇਸ ਆਏ । ਜੀਤੇ ਜੁਆਨ ਜਾਲਿਮ ।
ਕਾਮਿਲ ਕਮਾਲ ਸੂਰਤਿ । ਵਹ ਗੁਲ ਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੬੫॥
ਰੋਸਨ ਜਹਾਨਿ ਖੂਬੀ । ਜਾਹਿਰ ਕਲੀਮ ਹਫਤ ਜਿ ॥
ਆਲੱਮ ਕੁਸਾਇ ਜਲਵਾ । ਵਹ ਗੁਲ ਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੬੬॥

Now begins the account of departure for Ayodhya

Rasaval Chhand

The war has been won. Garlands of victory were put on. The warriors roared and songs of victory were sung ॥ 653 ॥

They left in a joyous mood along with monkey army. They looked at Ayodhya (as they reached there) which has been described as heaven in the Vedas ॥ 654 ॥

Makara Chhand

Rama has come to town along with Sita. Songs of joy are sung. Everybody in the town of Ayodhya is highly pleased at heart ॥ 655 ॥

Women come running. There is limitless crowd. All stand eager and ask for whereabouts of Rama ॥ 656 ॥

Where is that beloved (Rama) whose hair are unique and black like she-serpent and whose behaviour is strange ॥ 657 ॥

Where is that (Rama) who remains joyous like garden in bloom, who ever remembers his motherland and who has 'stolen our hearts' ॥ 658 ॥

Where is that flower -like face who has stolen our heart and cruelly left us in separation ॥ 659 ॥

Where is the enchanter of hearts who has charmed our hearts - let anyone tell us, and in return ask for anything of us ॥ 660 ॥

Where is that rose-like face (of Rama) who obeyed his father as any addict accepts whatever another addict says and left his state and who is the beauty of the entire world ॥ 661 ॥

Where is he (Rama) with flower-like body who is envied by even the (*khanjan*-a bird famous for beautiful eyes) and who has enchanted our heart and whose face is beautiful like a fully blossomed flower ॥ 662 ॥

Where is he with a flower like face whose behaviour was like that of an intoxicated person, and whose sway ran throughout the world ॥ 663 ॥

Where is he with a flower-like face whose face reflected intellect and etiquettes, whose heart was like a wine-filled bowl ॥ 664 ॥

The beloved has come back home after conquering the tryants. Where is he who has been a perfect being with a flower-like face ॥ 665 ॥

His qualities are known all over the world and he is famous throughout the seven realms on the earth. Where is he whose writ runs everywhere and his face is beautiful like a flower ॥ 666 ॥

ਜੀਤੇ ਬ ਜੰਗ ਜਾਲਿਮ । ਕੀਨੇ ਖਤੰਗ ਪਰਰਾਂ ।
ਪੁਹਪਕ ਬਿਬਾਨ ਬੈਠੇ । ਸੀਤ੍ਰਾ ਰਵਨ ਕਹਾਂ ਹੈ ।੬੬੭॥
ਮਾਦਰ ਖੁਸਾਲਿ ਖਾਤਿਰ । ਕੀਨੋ ਹਜਾਰ ਛਾਵਰ ।
ਮਾਤੁਰ ਸਿਤਾਬ ਧਾਈ । ਵਹ ਗੁਲ ਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ॥੬੬੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਅਜੁੱਧਿਆ ਆਗਮ ਨਾਮ ਧਿਆਉ ਸਮਾਪਤੰ ।

ਅਥ ਮਾਤਾ ਮਿਲਣੰ ।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ।

ਸੁਨੇ ਰਾਮ ਆਏ । ਸਬੈ ਲੋਕ ਧਾਏ । ਲਗੇ ਆਨਿ ਪਾਯੰ । ਮਿਲੇ ਰਾਮ ਰਾਯੰ ॥੬੬੯॥
ਕੋਊ ਚਉਰ ਢਾਰੈਂ । ਕੋਊ ਪਾਨ ਖੁਆਰੈਂ । ਪਰੇ ਮਾਤ ਪਾਯੰ । ਲਏ ਕੰਠਿ ਲਾਯੰ ॥੬੭੦॥
ਮਿਲੈਂ ਕੰਠਿ ਰੋਵੈਂ । ਮਨੋ ਸੋਕ ਧੋਵੈਂ । ਕਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਤੈਂ । ਸੁਨੈ ਸਰਬ ਮਾਤੈਂ ॥੬੭੧॥
ਮਿਲੇ ਲੱਛ ਮਾਤੰ । ਪਰੇ ਪਾਇ ਭ੍ਰਾਤੰ । ਕਰਿਯੋ ਦਾਨ ਏਤੋ । ਗਨੈ ਕਉਨ ਕੇਤੋ ॥੬੭੨॥
ਮਿਲੇ ਭਰਥ ਮਾਤੰ । ਕਹੀ ਸਰਬ ਬਾਤੰ । ਧਨੰ ਮਾਤ ਤੋ ਕੋ । ਅਰਿਣੀ ਕੀਨ ਮੋ ਕੋ ॥੬੭੩॥
ਕਹਾ ਦੋਸ ਤੇਰੈ । ਲਿਖੀ ਲੇਖਿ ਮੇਰੈ । ਹੁਨੀ ਹੋ ਸੁ ਹੋਈ । ਕਹੈ ਕਉਨ ਕੋਈ ॥੬੭੪॥
ਕਰੋ ਬੋਧ ਮਾਤੰ । ਮਿਲਯੋ ਫੇਰਿ ਭ੍ਰਾਤੰ । ਸੁਨਯੋ ਭਰਥ ਧਾਏ । ਪਗੰ ਸੀਸ ਲਾਏ ॥੬੭੫॥
ਭਰੇ ਰਾਮ ਅੰਕੰ । ਮਿਟੀ ਸਰਬ ਸੰਕੰ । ਮਿਲਯੋ ਸਤ੍ਰ ਹੰਤਾ । ਸਰੰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਗੰਤਾ ॥੬੭੬॥
ਜਟੰ ਧੂਰਿ ਝਾਰੀ । ਪਗੰ ਰਾਮ ਰਾਰੀ । ਕਰੀ ਰਾਜ ਅਰਚਾ । ਦਿਜੰ ਬੇਦ ਚਰਚਾ ॥੬੭੭॥

Where is he who wandered along with Sita, subdued the tryants with the power of his arrow and who came on board the plane named Pushpak ॥ 667 ॥

Where is that flower-like face who sacrificed thousands of joys so as to please his mother. Mother Sita deserves congratulations today. But let someone tell us where he is ॥ 668 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the arrival of Rama and Sita in Ayodhya.

Now begins the acount of Rama's meeting with his mother

Rasaval Chhand

When people learnt that Rama has come back, they all ran to him and fell at his feet. Rama met them all ॥ 669 ॥

One began flying the whisk and the other offered him betel leaves. Rama bowed at the feet of his mother and she took him in her arms ॥ 670 ॥

Rama wept so bitterly when in the embrace of his mother that it seems as if he were washing off all his sorrows. The brave Rama began sharing many things and his mother and step mothers listened to him ॥ 671 ॥

Then Rama met Lakshman's mother. His brothers (Shatrugan and Bharat) touched his feet. It was not possible to count or measure the alms given in charity on the occassion of this union ॥ 672 ॥

Then Rama met Bharat's mother and shared with her everything. Rama also expressed his thankfulness to her saying that it was because of her that he could repay the debt ॥ 673 ॥

You are not at all at fault in this because it was so destined. Whatever is written in one's fate must happen. Nobody can give a rational explanation for this ॥ 674 ॥

He consoled his mother this way and then met his brother, Bharat. In fact, when Bharat learnt of Rama's arrival, he came running and put his head on his feet ॥ 675 ॥

Rama embraced him, and cleared all misgivings. Then he met Shatrughan, expert in weaponry and knowledgeable in scriptures ॥ 676 ॥

The brothers cleansed the dust off Rama's feet and matted hair. Ceremonies connected with worship were performed in royal style. [illegible] brahmins recited Vedic hymns ॥ 677 ॥

ਕਰੈਂ ਗੀਤ ਗਾਨੰ । ਭਰੇ ਵੀਰ ਮਾਨੰ । ਦੀਯੋ ਰਾਮ ਰਾਜੰ । ਸਰੇ ਸਰਬ ਕਾਜੰ ॥੬੭੮॥
ਬੁਲੈ ਬਿੱਪਲੀਨੇ । ਸੁਤੋਚਾਰ ਕੀਨੇ । ਭਏ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਬਜੇ ਜੀਤ ਬਾਜਾ ॥੬੭੯॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਚਹੂੰ ਚੱਕ ਕੇ ਛੱਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਬੁਲਾਏ । ਧਰੇ ਅੱਤ੍ਰ ਨੀਕੇ ਪੁਰੀ ਅਉਧ ਆਏ ।
ਗਹੇ ਰਾਮ ਪਾਯੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤ ਕੈ ਕੈ । ਮਿਲੇ ਚੱਤ੍ਰ ਦੇਸੀ ਬਡੀ ਭੇਟ ਦੈ ਕੈ ॥੬੮੦॥
ਦਏ ਚੀਨ ਮਾਚੀਨ ਚੀਨੰਤ ਦੇਸੰ । ਮਹਾਂ ਸੁੰਦ੍ਰੀ ਚੇਰਿਕਾ ਚਾਰੁ ਕੇਸੰ ।
ਮਨੰ ਮਾਨਕੰ ਹੀਰ ਚੀਰੰ ਅਨੇਕੰ । ਕੀਏ ਖੋਜ ਪੱਈਐ ਕਹੂੰ ਏਕ ਏਕੰ ॥੬੮੧॥
ਮਨੰ ਮੱਤੀਯੰ ਮਾਨਕੰ ਬਾਜ ਰਾਜੰ । ਦਏ ਦੰਤ ਪੰਤੀ ਸਜੇ ਸਰਬ ਸਾਜੰ ।
ਰਥੰ ਬੇਸਟੰ ਹੀਰ ਚੀਰੰ ਅਨੰਤੰ । ਮਨੰ ਮਾਨਕੰ ਬੱਧਿ ਰੱਧੰ ਦੁਰੰਤੰ ॥੬੮੨॥
ਕਿਤੇ ਸੇਤ ਐਰਾਵਤੰ ਤੁੱਲਿ ਦੰਤੀ । ਦਏ ਮੁੱਤਯੰ ਸਾਜ ਸੱਜੇ ਸੁਪੰਤੀ ।
ਕਿਤੇ ਬਾਜ ਰਾਜੰ ਜਰੀ ਜੀਨ ਸੰਗੰ । ਨਚੈਂ ਨਟ ਮਾਨੋ ਮਚੇ ਜੰਗ ਰੰਗੰ ॥੬੮੩॥
ਕਿਤੇ ਪੱਖਰੇ ਪੀਲ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਮਾਣੰ । ਦਏ ਬਾਜ ਰਾਜੀ ਸਿਰਾਜੀ ਨ੍ਰਿਪਾਣੰ ।
ਦਈ ਰਕਤ ਨੀਲੰ ਮਣੀ ਰੰਗ ਰੰਗੰ । ਲਖਯੋ ਰਾਮ ਕੋ ਅੱਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਅਭੰਗੰ ॥੬੮੪॥
ਕਿਤੇ ਪਸਮ ਪਾਟੰਬਰੰ ਸ੍ਵਰਨ ਬਰਣੰ । ਮਿਲੇ ਭੇਟ ਲੈ ਭਾਂਤਿ ਭਾਤੰ ਅਭਰਣੰ ।
ਕਿਤੇ ਪਰਮ ਪਾਟੰਬਰੰ ਭਾਨੁ ਤੇਜੰ । ਦਏ ਸੀਅ ਧਾਮੰ ਸਬੋ ਭੇਜ ਭੇਜੰ ॥੬੮੫॥
ਕਿਤੇ ਭੂਖਣੰ ਭਾਨੁ ਤੇਜੰ ਅਨੰਤੰ । ਪਠੇ ਜਾਨਕੀ ਭੇਟ ਦੈ ਦੈ ਦੁਰੰਤੰ ।
ਘਨੇ ਰਾਮ ਮਾਤਾਨ ਕੀ ਭੇਟ ਭੇਜੇ । ਹਰੇ ਚਿੱਤ ਕੇ ਜਾਹਿ ਹੇਰੇ ਕਲੇਜੇ ॥੬੮੬॥
ਘਮੰ ਚੱਕ੍ਰ ਚਕ੍ਰੰ ਫਿਰੀ ਰਾਮ ਦੋਹੀ । ਮਨੋ ਬਯੋਂਤ ਬਾਗੋ ਤਿਮੰ ਸੀਅ ਸੋਹੀ ।
ਪਠੈ ਛੱਤ੍ਰ ਦੈ ਦੈ ਛਿਤੰ ਛੋਣਿ ਧਾਰੀ । ਹਰੇ ਸਰਬ ਗੁਰਬੰ ਕਰੇ ਪੁਰਬ ਭਾਰੀ ॥੬੮੭॥
ਕਟਯੋ ਕਾਲ ਏਵੰ ਭਏ ਰਾਮ ਰਾਜੰ । ਫਿਰੀ ਆਨਿ ਰਾਮੰ ਸਿਰੰ ਸਰਬ ਰਾਜੰ ।
ਫਿਰਿਯੋ ਜੈਤ ਪਤ੍ਰੰ ਸਿਰੰ ਸੇਤ ਛਤ੍ਰੰ । ਕਰੇ ਰਾਜ ਆਗਿਆ ਧਰੈ ਬੀਰ ਅਤ੍ਰੰ ॥੬੮੮॥

All the brothers, swayed by the sentiments of love, began singing jointly. Rama was given back the kingdom, and all the jobs were thus completed ॥ 678 ॥
Sages and brahmins were called in, and amidst recitation of Vedic hymns Rama was anointed King. Trumpets were blown in all directions to express the feeling of victory ॥ 679 ॥

Bhujang Prayat Chhand

The great emperors from all directions were invited and they all presented themselves at Ayodhya. They all bowed at Rama's feet making a show of great love and making huge offers ॥ 680 ॥
These emperors presents to Rama sovereigns from their respective states as well as beautiful women-slaves. They also offered rarest of rare pearls, jewels and robes ॥ 681 ॥
Quality horses, pearls, jewels and elephants were given as offering. Also given among presented were chariots, rubies, robes and invaluable jewels ॥ 682 ॥
At places stand as an offering elephants decorated with white pearls and at others horses with embroidered coverings; these horses dance as if they were enacting a scene of war ॥ 683 ॥
At places are elephant-riders wearing armours, and at others fine quality horses are being given in present. The kings who gave presents of red rubies and blue jewels had had a glimpse of Rama, fully armed ॥ 684 ॥
At one place a king presents him with silken robes of golden hue and diverse kinds of ornaments. At another place are being sent vestures shining like the Sun towards the residence of Sita ॥ 685 ॥
Someone is sending ornaments for Sita shining like the Sun. Many ornaments are also being sent to the mothers of Rama. Many feel envious looking at these ornaments ॥ 686 ॥
Proclamations were made an all the four directions about having been Rama made the king. Sita also sat by his side and she looked like a bloomed garden. The invitee kings were sent to far off places with Rama's royal umbrella. These kings observed great festivities by humiliating many ॥ 687 ॥
Thus a long time passed under the reign of Rama. Rama ruled with great pride. Epistles of victory were despatched to all sides. Rama used to sit under a white royal umbrella and looked splendid ॥ 688 ॥

ਦਯੋ ਏਕ ਏਕੰ ਅਨੇਕੰ ਪ੍ਰਕਾਰੰ । ਲਖੇ ਸਰਬ ਲੋਕੰ ਸਹੀ ਰਾਵਣਾਰੰ ।
ਸਹੀ ਬਿਸਨ ਦੇਵਾਰਦਨ ਦ੍ਰੋਹ ਹਰਤਾ । ਚਹੰ ਚੱਕ ਜਾਨਯੋ ਸੀਆ ਨਾਥ ਭਰਤਾ ॥੬੮੯॥
ਸਹੀ ਬਿਸਨ ਅਉਤਾਰ ਕੈ ਤਾਹਿ ਜਾਨਯੋ । ਸਬੋ ਲੋਕ ਖਯਾਤ ਬਿਧਾਤਾ ਪਛਾਨਯੋ ।
ਫਿਰੀ ਚਾਰ ਚੱਕ੍ਰੰ ਚਤੁਰ ਚੱਕ੍ਰ ਧਾਰੰ । ਭਯੋ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਭੂਅੰ ਰਾਵਣਾਰੰ ॥੬੯੦॥
ਲਖਯੋ ਪਰਮ ਜੋਗਿੰਦ੍ਰਣੋ ਜੋਗ ਰੂਪੰ । ਮਹਾਂਦੇਵ ਦੇਵੰ ਲਖਯੋ ਭੂਪ ਭੂਪੰ ।
ਮਹਾਂ ਸੱਤ੍ਰ ਸੱਤ੍ਰੰ ਮਹਾਂ ਸਾਧ ਸਾਧੰ । ਮਹਾਂ ਰੂਪ ਰੂਪੰ ਲਖਯੋ ਬਯਾਧ ਬਾਧੰ ॥੬੯੧॥
ਤ੍ਰੀਯੰ ਦੇਵਿ ਤੁੱਲੰ ਨਰੰ ਨਾਰ ਨਾਹੰ । ਮਹਾਂ ਜੋਧ ਜੋਧੰ ਮਹਾਂ ਬਾਹ ਬਾਹੰ ।
ਸ਼੍ਰੁਤੰ ਬੇਦ ਕਰਤਾ ਗਣੰ ਰੁਦ੍ਰ ਰੂਪੰ । ਮਹਾਂ ਜੋਗ ਜੋਗੰ ਮਹਾਂ ਭੂਪ ਭੂਪੰ ॥੬੯੨॥
ਪਰੰ ਪਾਰਗੰਤਾ ਸਿਵੰ ਸਿੱਧਿ ਰੂਪੰ । ਬੁਧੰ ਬੁੱਧਿ ਦਾਤਾ ਰਿਧੰ ਰਿੱਧਿ ਕੂਪੰ ।
ਜਹਾਂ ਭਾਵ ਕੈ ਜੇਣ ਜੈਸੇ ਬਿਚਾਰੇ । ਤਿਸੀ ਰੂਪ ਸੌ ਤਉਨ ਤੈਸੇ ਨਿਹਾਰੇ ॥੬੯੩॥
ਸਬੋ ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਲਹੇ ਸਸਤ੍ਰ ਗੰਤਾ । ਦੁਰੰ ਦੇਵ ਦ੍ਰੋਹੀ ਲਖੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹੰਤਾ ।
ਜਿਸੀ ਭਾਵ ਸੋ ਜਉਨ ਜੈਸੇ ਬਿਚਾਰੇ । ਤਿਸੀ ਰੰਗ ਕੈ ਕਾਛ ਕਾਛੇ ਨਿਹਾਰੇ ॥੬੯੪॥

ਅਨੰਤ ਤੁਕਾ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਕਿਤੋ ਕਾਲ ਬੀਤਿਓ ਭਯੋ ਰਾਮ ਰਾਜੰ । ਸਬੈ ਸੱਤ੍ਰ ਜੀਤੇ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਮਾਲੀ ।
ਫਿਰਯੋ ਚੱਕ੍ਰ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਾ ਮੱਧ ਰਾਮੰ । ਭਯੋ ਨਾਮ ਤਾ ਤੇ ਮਹਾਂ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ॥੬੯੫॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਸਬੈ ਬਿੱਪ ਆਗਸਤਿ ਤੇ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ । ਭ੍ਰਿਗੰ ਅੰਗਿਰਾ ਬਿਆਸ ਤੇ ਲੈ ਬਿਸਿਸਟੰ ।
ਬਿਸ੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਅਊ ਬਾਲਮੀਕੰ ਸੁ ਅਤ੍ਰੰ । ਦੁਰਬਾਸਾ ਸਬੈ ਕੱਸਪ ਤੇ ਆਦਿ ਲੈ ਕੈ ॥੬੯੬॥
ਜਬੈ ਰਾਮ ਦੇਖੇ । ਸਬੈ ਬਿੱਪ ਆਏ । ਪਰਯੋ ਧਾਇ ਪਾਯ ਸੀਆ ਨਾਥ ਜਗਤੰ ।
ਦਯੋ ਆਸਨੰ ਅਰਘੁ ਪਾਦਰਘੁ ਤੇਣੰ । ਦਈ ਆਸਿਖੰ ਮੋਨਨੇਸੰ ਪ੍ਰਸੰਨਯੰ ॥੬੯੭॥

Everybody was given wealth through different kinds of gifts. Now people saw the real image of Rama. Rama came to be known to everyone as the annihilator of those who revolted against Vishnu and other gods as well as the master of Sita ॥ 689 ॥

Everybody accepted Rama as an incarnation of Vishnu and many took him as a great giver to mankind. This splendour of Rama spread far and wide. Rama, the enemy of Ravan, was acknowledged as a *Chakravarti* (Universal) king ॥ 690 ॥

He was the perfect Yogi among the *Yogis*, a great god among the gods and the greatest king among the kings. He was a bitter enemy of the enemies and a perfect saint among the saints. He was a great being capable of destroying all maladies and evils ॥ 691 ॥

He was a god for women and king for men. He was a great warrior among the soldiers and a great user of weapons for his companions. He was creator of Vedas and Shiva for his devotees (*ganas*). Among yogis he was great yogi and of the kings, the great king ॥ 692 ॥

He was a liberator, ameliorator, image of a *sidha*, bestower of knowledge and treasure-house of material and spiritual gifts. Rama appeared to one in the image as the devotee conceived him ॥ 693 ॥

All armed warriors saw him as adept in weapons. All enemies of gods. i.e. demons hid themselves as they saw him as their killer. In whatever image one thought of Rama, the latter appeared to one in the same form ॥ 694 ॥

Anant Tuka Bhujang Prayat Chhand

A long time of Rama's reign passed and the great vanquisher won many wars. Rama's sway ran in all four directions. That is why he came to be known as a *chakravarti* king ॥ 695 ॥

Bhujang Prayat Chhand

All the sages, beginning with the earliest Angustya and through Bhring. Angira, Vyas and Vasishat and upto Visvamitra, Valmiki, Aitreya. Durvasa and Kashyap, came ॥ 696 ॥

When Rama saw all these sages having come over, the lord of Sita and of the world rushed to touch their feet. He offered seats to them and washed their feet. These great sages were pleased and blessed him ॥ 697 ॥

ਭਈ ਰਿਖਿ ਰਾਮੰ ਬਡੀ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ। ਕਹੌਂ ਸਰਬ ਜੋ ਪੈ ਬਢੈ ਏਕ ਗ੍ਰੰਥਾ।
ਬਿਦਾ ਬਿੱਪ ਕੀਨੇ ਘਨੀ ਦੱਛਨਾ ਦੈ। ਚਲੇ ਦੇਸ ਦੇਸੰ ਮਹਾਂ ਚਿਤ ਹਰਖੰ ॥੬੯੮॥
ਇਹੀ ਬੀਚ ਆਯੋ ਮ੍ਰਿਤੰ ਸੂਨ ਬਿੱਪੰ। ਜੀਐ ਬਾਲ ਆਜੈ ਨਹੀ ਤੋਹਿ ਸ੍ਰਾਪੰ।
ਸਬੈ ਰਾਮ ਜਾਨੀ ਚਿਤੰ ਤਾਹਿੰ ਬਾਤਾ। ਦਿਸੰ ਬਾਰਣੀ ਤੇ ਬਿਬਾਣੰ ਹਕਾਰਯੋ ॥੬੯੯॥
ਹੁਤੋ ਏਕ ਸੂਦ੍ਰੰ ਦਿਸਾ ਉਤ੍ਰ ਮੱਧੰ। ਝੁਲੈ ਕੂਪ ਮੱਧੰ ਪਰਯੋ ਅਉਧਿ ਮੁੱਖੰ।
ਮਹਾਂ ਉਗ੍ਰ ਤੇਜਾ ਤਪੱਸਯਾਤ ਉਗ੍ਰੰ। ਹਨਯੋ ਤਾਹਿ ਰਾਮੰ ਅਸੰ ਆਪਿ ਹਾਥੰ ॥੭੦੦॥
ਜੀਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਤ੍ਰੰ ਹਰਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸੋਗੰ। ਬਢੀ ਕੀਰਤਿ ਰਾਮੰ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ ਮੱਧੰ।
ਕਰਯੋ ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਲਉ ਰਾਜ ਅਉਧੰ। ਫਿਰੀ ਚੱਕ੍ਰ ਚਾਰੋ ਬਿਖੈ ਰਾਮ ਦੋਹੀ ॥੭੦੧॥
ਜਿਣੇ ਦੇਸ ਦੇਸੰ ਨਰੇਸੰ ਤ ਰਾਮੰ। ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਜੇਤਾ ਤਿਹੂੰ ਲੋਕ ਜਾਨਯੋ।
ਦਯੋ ਮੰਤ੍ਰੀਅਤ੍ਰ ਮਹਾਂ ਭ੍ਰਾਤ ਭਰਥੰ। ਕੀਯੋ ਸੈਨ ਨਾਥੰ ਸੁਮਿੱਤ੍ਰਾ ਕੁਮਾਰੰ ॥੭੦੨॥

ਮ੍ਰਿਤਗਤ ਛੰਦ।

ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਂ ਰਿਖਿ ਰਘੁਬਰ। ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜਤਿ ਦਰਿ ਦਰਿ।
ਜੱਗ ਕੀਅਸ ਧੁਨਿ ਘਰਿ ਘਰਿ। ਪੂਰ ਰਹੀ ਧੁਨਿ ਸੁਰਪੁਰਿ ॥੭੦੩॥
ਸੁਢਰ ਮਹਾ ਰਘੁਨੰਦਨ। ਜਗਪਤਿ ਮੁਨਿ ਗਨ ਬੰਦਨ।
ਧਰਿ ਧਰਿ ਲੋ ਨਰ ਚੀਨੇ। ਸੁਖ ਦੈ ਦੁਖ ਬਿਨੁ ਕੀਨੇ ॥੭੦੪॥
ਅਰਿ ਹਰਿ ਨਰ ਕਰਿ ਜਾਨੇ। ਦੁਖ ਹਰਿ ਸੁਖ ਕਰ ਮਾਨੇ।
ਪੁਰਿ ਧਰਿ ਨਰ ਬਰ ਸੇ ਹੈਂ। ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਭੈ ਹੈਂ ॥੭੦੫॥

ਅਨਕਾ ਛੰਦ।

ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ। ਅਜੂ ਹੈ। ਅਜੈ ਹੈ। ਅਭੈ ਹੈ ॥੭੦੬॥
ਅਜਾ ਹੈ। ਅਤਾ ਹੈ। ਅਲੈ ਹੈ। ਅਜੈ ਹੈ ॥੭੦੭॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ।

ਬੁਲਯੋ ਚਤ੍ਰ ਭ੍ਰਾਤੰ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਕੁਮਾਰੰ। ਕਰਯੋ ਮਾਥੁਰੇਸੰ ਤਿਸੈ ਰਾਵਣਾਰੰ।
ਤਹਾਂ ਏਕ ਦਈਤੰ ਲਵੰ ਉਗ੍ਰ ਤੇਜੰ। ਦਯੋ ਤਾਹਿ ਅੱਪੰ ਸਿਵੰ ਸੂਲ ਭੇਜੰ ॥੭੦੮॥

A serious dialogue took place between Rama and the sages. If I narrtae the entire account, it will increase the volume of the book. He bid goodbye to the sages with huge presents. They were pleased and left for their places ıı 698 ıı

In the meantime there came a brahmin whose son had just died. 'My son should get back life today or I shall curse you,' (said he). Rama thought of the matter in his heart and immediately left towards west in his aircraft ıı 699 ıı

In the north-western direction, a Shudra hung upside down in a well : he was meditating on God. Rama killed him with his own hands ıı 700 ıı

The brahmin's son came to life, and the brahmin's sorrow ended. Rama's grandeur spread all around. He ruled over Ayodhya for a thousand years and his writ ran everywhere ıı 701 ıı

Rama subdued kings of various countries and he came to be known as great vanquisher throughout the three worlds. He appointed Bharat a minister and the sons of Sumitra, Lakshman and Shatrughana, commanders of army ıı 702 ıı

Mritgat Chhand

At the doorsteps of the wise great sage Rama are blown the trumpets. His eulogies are sung in each home on the earth and in heaven ıı 703 ıı

The well-built great Rama, the master of the world, is the object of obeisance for all sages. He chose people from the earth to provide them joy and remove their suffering ıı 704 ıı

People acknowledged him as anihilator of enemies and remover of sorrows. Everybody in the town of Ayodhya lived in peace because of the blessings of the uniquely handsome Rama ıı 705 ıı

Anaka Chhand

He is God; is free from transmigration; is invincible; and fearless ıı 706 ıı

He is beyond birth; absorbs all unto himself and is unconquerable ıı 707 ıı

Bhujang Prayat Chhand

One day Rama sent for Sumitra's son, Shatrughana; the Ravan's enemy, Rama, made him Mathura's king. There lived a mighty demon, named Lavanasur, who had been blessed by Shiva with his trident ıı 708 ıı

ਪਠਯੋ ਤੀਰ ਮੰਤ੍ਰੰ ਦੀਯੋ ਏਕ ਰਾਮੰ । ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਮਾਲੀ ਮਹਾਂ ਧਰਮ ਧਾਮੰ ।
ਸਿਵੰ ਸੂਲਹੀਣੰ ਜਬੈ ਸਤ੍ਰ ਜਾਨੋ । ਤਬੈ ਸੰਗਿ ਤਾ ਕੈ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਠਾਨੋ ।
ਲਯੋ ਮੰਤ੍ਰ ਤੀਰੰ ਚਲਯੋ ਨਿਆਇ ਸੀਸੰ । ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਜੁੱਧ ਜੇਤਾ ਚਲਯੋ ਜਾਣੁ ਈਸੰ ॥੭੦੯॥
ਲਖਯੋ ਸੂਲ ਹੀਣੰ ਰਿਪੰ ਜਉਣ ਕਾਲੰ । ਤਬੈ ਕੋਪਿ ਮੰਡਯੋ ਰਣੰ ਬਿਕਰਾਲੰ ॥੭੧੦॥
ਭਜੈ ਘਾਇ ਖਾਯੰ ਅਘਾਯੰਤ ਸੂਰੰ । ਹਸੇ ਕੰਕ ਬੰਕੰ ਘੁਮੀ ਗੈਣਿ ਹੂਰੰ ।
ਉਠੇ ਟੋਪ ਟੁੱਕੰ ਕਮਾਣੰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ । ਰਣੰ ਰੋਸ ਰੱਜੇ ਮਹਾਂ ਛੱਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ॥੭੧੧॥
ਫਿਰਯੋ ਅੱਪ ਦਈਤੰ ਮਹਾ ਰੋਸ ਕੈ ਕੈ । ਹਣੇ ਰਾਮ ਭ੍ਰਾਤੰ ਵਹੈ ਬਾਣ ਲੈ ਕੈ ।
ਰਿਪੰ ਨਾਸ ਹੇਤੰ ਦੀਯੋ ਰਾਮ ਅੱਪੰ । ਹਨਿਯੋ ਤਾਹਿ ਸੀਸੰ ਦੁਗਾ ਜਾਪ ਜੱਪੰ ॥੭੧੨॥
ਗਿਰਯੋ ਝੂਮਿ ਭੂਮੰ ਅਘੂਮਿਯੋ ਅਰ ਘਾਯੰ । ਹਣਯੋ ਸਤ੍ਰ ਹੰਤਾ ਤਿਸੈ ਚਉਪ ਚਾਯੰ ।
ਗਣੰ ਦੇਵ ਹਰਖੇ ਬਰਖਯੰਤ ਫੂਲੰ । ਹਤਯੋ ਦੈਂਤ ਦੋਹੀ ਮਿਟਯੋ ਸਰਬ ਸੂਲੰ ॥੭੧੩॥
ਲਵੰਨਾਸੁਰੇਯੰ ਲਵੰ ਕੀਨ ਨਾਸੰ । ਸਬੈ ਸੰਤ ਹਰਖੇ ਰਿਪੰ ਭੇ ਉਦਾਸੰ ।
ਭਜੈ ਪ੍ਰਾਨ ਲੈ ਲੈ ਤਜਯੋ ਨਗਰ ਬਾਸੰ । ਕਰਯੋ ਮਾਥੁਰੇਸੰ ਪੁਰੀ ਵਾ ਨਿਵਾਸੰ ॥੭੧੪॥
ਭਯੋ ਮਾਥੁਰੇਸੰ ਲਵੰਨਾਸੁ ਹੰਤਾ । ਸਬੈ ਸਸਤ੍ਰ ਗਾਮੀ ਸੁਭੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗੰਤਾ ।
ਭਏ ਦੁਸਟ ਦੂਰੰ ਕਰੂਰੰ ਸੁ ਠਾਮੰ । ਕਰਯੋ ਰਾਜ ਤੈਸੋਜਿਮੰ ਅਉਧਿ ਰਾਮੰ ॥੭੧੫॥
ਕਰਿਯੋ ਦੁਸਟ ਨਾਸੰ ਪਪਾਤੰਤ ਸੂਰੰ । ਉਠੀ ਜੈ ਧੁਨੰ ਪੂਰਿ ਰਹੀ ਲੋਗਿ ਪੂਰੰ ।
ਗਈ ਪਾਰ ਸਿੰਧੰ ਸੁ ਬਿੰਧੰ ਪਹਾਰੰ । ਸੁਨਿਯੋ ਚੱਕ੍ਰ ਚਾਰੰ ਲਵੰ ਲਾਵਣਾਰੰ ॥੭੧੬॥

ਅਥ ਸੀਤਾ ਕੋ ਬਨਬਾਸ ਦੀਬੋ ।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਭਈ ਏਮ ਤਉਨੈ ਇਤੈ ਰਾਵਣਾਰੰ । ਕਹੀ ਜਾਨਕੀ ਸੋ ਸੁਕੱਥੰ ਸੁਧਾਰੰ ।
ਰਚੇ ਏਕ ਬਾਗੰ ਅਭਿਰਾਮ ਸੁ ਸ਼ੋਭੰ । ਲਖੇ ਨੰਦਨੰ ਜਉਨ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਛੋਭੰ ॥੭੧੭॥

Rama gave him an arrow incanted with a *mantra*. It was enough as it was given by the embodiment of dharma. Rama also told him to fight with that demon only when you find him without that trident ॥ 709 ॥
Shatrughana bowed his head and left with the incanted arrow. He walked like Shiva, the victor of demon, named Tripur. As he saw the enemy without the said trident, he took the opportunity and began fighting furiously ॥ 710 ॥
The badly wounded warriors began to flee. The crows began crowing and the houris wandered in the battlefield. The helmets began to be split with arrows, and the highly decorated kings began showing anger in the field of battle ॥ 711 ॥
Then the demon, highly enraged, turned around and showered arrows on Rama's brother. Shatrughan took up the arrow that Rama had given to kill the enemy and shot it after reciting Durga's eulogy ॥ 712 ॥
The enemy was wounded, felt dizzy and fell down. Thus, Shatrughan killed the enemy. The gods in heaven felt pleased and showered flowers. The demon who caused suffering to all was killed and all sorrows ended ॥ 713 ॥
The demon, Lavan, was thus killed in a moment. At this all saints were pleased and the enemies felt sad and fled from the town to save their lives. Now Shatrughan made Mathura his residence ॥ 714 ॥
After killing Lavan, Shatrughan ruled over Mathura. All the warriors came to felicitate him. The wicked were removed from the ideal place like Mathura. He ruled there as Rama had been ruling in Ayodhya ॥ 715 ॥
With the death of Lavan all the wicked were annihilated. Slogans of victory were raised from the town of Mathura and from all directions around. His fame spread far and wide, beyond the ocean and Vindhyachal mountains ॥ 716 ॥

Now Sita is exiled

Bhujang Prayat Chhand

On this side Shatrughan did so, and on the other Ravan's killer, Rama, said to Sita lovingly : 'a garden be set up which should be unparallel in beauty. It should be so excellent that even the beauty of Nandan garden should look faded in face of it' ॥ 717 ॥

ਸੁਨੀ ਏਮ ਬਾਨੀ ਸੀਆ ਧਰਮ ਧਾਮੰ । ਰਚਿਯੋ ਏਕ ਬਾਗੰ ਮਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮੰ ।
ਮਣੀ ਭੂਖਿਤੰ ਹੀਰ ਚੀਰੰ ਅਨੰਤੰ । ਲਖੇ ਇੰਦ੍ਰ ਪੱਥੰ ਲਜੇ ਸੋਭਵੰਤੰ ॥੭੧੮॥
ਮਣੀ ਮਾਲ ਬਜ੍ਰੰ ਸਸੋਭਾਇ ਮਾਨੰ । ਸਬੈ ਦੇਵ ਦੈਤੰ ਦੁਤੀ ਸੁਰਗ ਜਾਨੰ ।
ਗਏ ਰਾਮ ਤਾ ਮੋ ਸੀਆ ਸੰਗਿ ਲੀਨੇ । ਕਿਤੀ ਕੋਟ ਸੁੰਦ੍ਰੀ ਸਬੈ ਸੰਗਿ ਕੀਨੇ ॥੭੧੯॥
ਰਚਯੋ ਏਕ ਮੰਦਰੰ ਮਹਾ ਸੁਭ੍ਰ ਠਾਮੰ । ਕਰਯੋ ਰਾਮ ਸੈਨੰ ਤਹਾਂ ਧਰਮ ਧਾਮੰ ।
ਕਰੀ ਕੇਲ ਖੇਲੰ ਸੁਬੇਲੰ ਸੁ ਭੋਗੰ । ਹੁਤੋ ਜਉਨ ਕਾਲੰ । ਸਮੈ ਜੈਸ ਜੋਗੰ ॥੭੨੦॥
ਰਹਯੋ ਸੀਅ ਗਰਭੰ ਸੁਨਯੋ ਸਰਬ ਬਾਮੰ । ਕਹੇ ਏਮ ਸੀਤਾ ਪੁਨਰ ਬੈਨ ਰਾਮੰ ।
ਫ਼ਿਰਯੋ ਬਾਗ ਬਾਗੰ ਬਿਦਾ ਨਾਥ ਦੀਜੈ । ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ ਇਹੈ ਕਾਜ ਕੀਜੈ ॥੭੨੧॥
ਦੀਯੋ ਰਾਮ ਸੰਗੰ ਸੁਮਿੱਤ੍ਰਾ ਕੁਮਾਰੰ । ਦਈ ਜਾਨਕੀ ਸੰਗਿ ਤਾ ਕੇ ਸੁਧਾਰੰ ।
ਜਹਾਂ ਘੋਰ ਸਾਲੰ ਤਮਾਲੰ ਬਿਕ੍ਰਾਲੰ । ਤਹਾਂ ਸੀਅ ਕੋ ਛੋਰਿ ਆਇਓ ਉਤਾਲੰ ॥੭੨੨॥
ਬਨੰ ਨਿਰਜਨੰ ਦੇਖ ਕੈ ਕੈ ਅਪਾਰੰ । ਬਨੰ ਬਾਸ ਜਾਨਿਓ ਦਇਓ ਰਾਵਣਾਰੰ ।
ਰੁਰੋਦੰ ਸੁਰ ਉੱਚੰ ਪਪਾਤੰਤ ਪ੍ਰਾਨੰ । ਰਣੰ ਜੇਮ ਵੀਰੰ ਲਗੇ ਮਰਮਿ ਬਾਨੰ ॥੭੨੩॥
ਸੁਨੀ ਬਾਲਮੀਕੰ ਸੁਤੰ ਦੀਨ ਬਾਨੀ । ਚਲਯੋ ਚਉਕ ਚਿੱਤੰ ਤਜੀ ਮੋਨਿਧਾਨੀ ।
ਸੀਆ ਸੰਗਿ ਲੀਨੇ ਗਯੋ ਧਾਮਿ ਆਪੰ । ਮਨੰ ਬਚ ਕਰਮੰ ਦੁਰਗਾ ਜਾਪ ਜਾਪੰ ॥੭੨੪॥
ਭਯੋ ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰੰ ਤਹਾਂ ਜਾਨਕੀ ਤੈ । ਮਨੋ ਰਾਮ ਕੀਨੋ ਦੁਤੀ ਰਾਮ ਤੇ ਲੈ ।
ਵਹੈ ਚਾਰੁ ਚਿਹਨੰ ਵਹੈ ਉੱਗ੍ਰ ਤੇਜੰ । ਮਲੋ ਅੱਪਅੰਸੰ ਦੁਤੀ ਕਾਢਿ ਭੇਜੰ ॥੭੨੫॥
ਦੀਯੋ ਏਕ ਪਾਲੰ ਸੁ ਬਾਲੰ ਰਿਖੀਸੰ । ਲਸੈ ਚੰਦ੍ਰ ਰੂਪੰ ਕਿਧੋ ਦਯੋਸ ਈਸੰ ।
ਗਯੋ ਏਕ ਦਿਵਸੰ ਰਿਖੀ ਸੰਧਿਯਾਨੰ । ਲਯੋ ਬਾਲ ਸੰਗੰ ਗਈ ਸੀਅ ਨ੍ਹਾਨੰ ॥੭੨੬॥
ਰਹੀ ਜਾਤ ਸੀਤਾ ਮਹਾਂ ਮੋਨ ਜਾਗੇ । ਬਿਨਾਂ ਬਾਲ ਪਾਲੰ ਲਖਯੋ ਸੋਕੁ ਪਾਗੇ ।
ਕੁਸਾ ਹਾਥ ਲੈ ਕੇ ਰਚਯੋ ਏਕ ਬਾਲੰ । ਤਿਸੀ ਰੂਪ ਰੰਗੰ ਅਨੂਪੰ ਉਤਾਲੰ ॥੭੨੭।
ਫਿਰੀ ਨ੍ਹਾਇ ਸੀਤਾ ਕਹਾ ਆਨਿ ਦੇਖਯੋ । ਉਹੀ ਰੂਪ ਬਾਲੰ ਸੁ ਪਾਲੰ ਬਿਸੇਖਯੋ ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੋਨਿ ਰਾਜੰ ਘਨੀ ਜਾਨਿ ਕੀਨੋ । ਦੁਤੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਾ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਨਿ ਦੀਨੋ ॥੭੨੮॥

Folowing command of Rama, the fount of *dharma*, a very beautiful garden was set up. That garden seemed to be decorated with pearls and rubies. Even the garden of Indra felt shy in face of it ॥ 718 ॥

The garden was so decently decorated with pearls and rubies that the gods acknowledged it the second heaven. Rama went over there along with Sita and many other beautiful maids ॥ 719 ॥

A beautiful palace was got erected therein for Rama, the fount of *dharma*, to sleep. In that palace, Rama enjoyed himself as the time and occasion demanded ॥ 720 ॥

Then the ladies got news that Sita was pregnent. Now Sita said to Rama that she has roamed enough in the garden and that she be allowed to leave from here now. She asked her beloved husband to allow her this ॥ 721 ॥

Rama sent Lakshman with Sita and they left. Lakshman left her in the dense forest dotted with tall trees of *sal* and *tamal* ॥ 722 ॥

When Sita found herself alone in the forest, she realized that Rama had exiled her. She wept bitter and loud in a painful voice. Her painful cries were like those of a warrior when hit by an arrow at some soft target ॥ 723 ॥

Muni Valmiki heard her cries. He gave up his vow of silence and left towards Sita shouting for her. He took Sita along and went to his place. This deed of his was like reciting Durga's name ॥ 724 ॥

Here Sita gave birth to a son who resembled Rama. He had the same complexion and features. It seemed as if Rama had given out a part of himself ॥ 725 ॥

The great sage brought up the child who was as beautiful as the moon. The child resembled the sun during the day. One day the sage went out for the evening worship. At that time Sita also along with the child went out to bathe ॥ 726 ॥

When the sage came out of his meditation, he felt rather aggrieved at not finding the child there. He immediately took some grass in hand and created a child who exactly resembled the first ॥ 727 ॥

When Sita came back she found there another child resembling her son. Sita asked the sage : 'You have been very kind to me and blessed me with two sons' ॥ 728 ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਗ੍ਰੰਥੇ ਰਾਮਵਤਾਰ ਦੁਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਤਪੱਨੇ ਧਿਆਉ ਸਮਾਪਤੰ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ।

ਉਤੈ ਬਾਲ ਪਾਲੇ ਇਤੈ ਅਉਧ ਰਾਜੰ । ਬੁਲੇ ਬਿੱਪ ਜਗਗੰ ਤਜਯੋ ਏਕ ਬਾਜੰ ।
ਰਿਪੰ ਨਾਸ ਹੰਤਾ ਦਯੋ ਸੰਗਿ ਤਾਕੇ । ਬਡੀ ਫਉਜ ਲੀਨੇ ਚਲਯੋ ਸੰਗਿ ਵਾ ਕੇ ॥੭੨੯॥
ਫਿਰਯੋ ਦੇਸ ਦੇਸੰ ਨਰੇਸਾਨਿ ਬਾਜੰ । ਕਿਨੀ ਨਾਹਿ ਬਾਂਧਯੋ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਰਾਜੰ ।
ਮਹਾਂ ਉਗ੍ਰ ਧਨਿਯਾ ਬਡੀ ਫਉਜ ਲੈ ਕੈ । ਪਰੈ ਆਨਿ ਪਾਯੰ ਬਡੀ ਭੇਟ ਦੈ ਕੈ ॥੭੩੦॥
ਦਿਸਾ ਚਾਰ ਜੀਤੀ ਫਿਰਯੋ ਫੇਰਿ ਬਾਜੀ । ਗਯੋ ਬਾਲਮੀਕੰ ਰਿਖਿਸਥਾਨਿ ਤਾਜੀ ।
ਜਬੈ ਭਾਲ ਪੱਤ੍ਰੰ ਲਵੰ ਛੋਰਿ ਬਾਚਯੋ । ਬਡੋ ਉਗ੍ਰਧੰਨਯਾ ਰਸੰ ਰੁਦ੍ਰ ਰਾਚਯੋ ॥੭੩੧॥
ਬ੍ਰਿਛੰ ਬਾਜ ਬਾਧਯੋ ਲਖਯੋ ਸਸ਼ਤ੍ਰ ਧਾਰੀ । ਬਡੋ ਨਾਦ ਕੈ ਸਰਬ ਸੈਨਾ ਪੁਕਾਰੀ ।
ਕਹਾਂ ਜਾਤ ਰੇ ਬਾਲ ਲੀਨੇ ਤੁਰੰਗੰ । ਤਜੋ ਨਾਹਿ ਯਾ ਕੋ ਸਜੋ ਆਨਿ ਜੰਗੰ ॥੭੩੨॥
ਸੁਨਯੋ ਨਾਮ ਜੁੱਧੰ ਜਬੈ ਸ੍ਰਉਣ ਸੂਰੰ । ਮਹਾਂ ਸਸਤ੍ਰ ਸਉਡੀ ਮਹਾਂ ਲੋਹ ਪੂਰੰ ।
ਹਠੇ ਬੀਰ ਹਾਠੇ ਸਬੈ ਸਸਤ੍ਰ ਲੈ ਕੈ । ਪਰਯੋ ਮਧਿ ਸੈਣੰ ਬਡੋ ਨਾਦਿ ਕੈ ਕੈ ॥੭੩੩॥
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਮਾਰੇ ਪਚਾਰੇ ਸੁ ਸੂਰੰ । ਗਿਰੇ ਜੁੱਧ ਜੋਧਾ ਰਹੀ ਧੂਰਿ ਪੂਰੰ ।
ਉਠੀ ਸਸਤ੍ਰ ਝਾਰੰ ਅਪਾਰੰਤ ਵੀਰੰ । ਭ੍ਰਮੇ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੰ ਤਨੰ ਤੱਛ ਤੀਰੰ ॥੭੩੪॥
ਗਿਰੇ ਲੁੱਥ ਪੱਥੰ ਸੁ ਜੁੱਥੰਤ ਬਾਜੀ । ਭ੍ਰਮੇ ਛੂਛ ਹਾਥੀ ਬਿਨਾ ਸੁਆਰ ਤਾਜੀ ।
ਗਿਰੇ ਸੱਸਤ੍ਰ ਹੀਣੰ । ਬਿਅੱਸਤ੍ਰੰ ਸੂਰੰ । ਹਸੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੰ ਭ੍ਰਮੀ ਗੈਣਿ ਹੂਰੰ ॥੭੩੫॥
ਘਣੰ ਘੋਰ ਨੀਸਾਣ ਬੱਜੇ ਅਪਾਰੰ । ਖਹੇ ਵੀਰ ਧੀਰੰ ਉਠੀ ਸਸ਼ਤ੍ਰ ਝਾਰੰ ।
ਚਲੇ ਚਾਰੁ ਚਿਤ੍ਰੰ ਬਿਚਿਤ੍ਰੰਤ ਬਾਣੰ । ਰਣੰ ਰੋਸ ਰੱਜੇ ਮਹਾਂ ਤੇਜਵਾਣੰ ॥੭੩੬॥

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ ।

ਉਠਾਈ । ਦਿਖਾਈ । ਨਚਲਾਈ । ਚਲਾਈ ॥੭੩੭।
ਭ੍ਰਮਾਈ । ਦਿਖਾਈ । ਕੰਪਾਈ । ਚਖਾਈ ॥੭੩੮॥
ਕਟਾਰੀ । ਅਪਾਰੀ । ਪ੍ਰਹਾਰੀ । ਸੁਨਾਰੀ ॥੭੩੯॥

Thus concludes the Chapter dealing with the birth of two sons in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*

Bhujang Prayat Chhand

On one side the children were being brought up and on the other the king of Ayodhya invited brahmins to perform a *yajna.* At this time he let loose a horse. Shatrughan followed that horse along with a huge army ॥ 729 ॥

This horse passed through different countries but no king dared rein the horses. Even the greatest of emperors, accompanied by huge armies fell at the feet of Shatrughan ॥ 730 ॥

Wandering about in all directions, the horse reached the ashram of Valmiki. Both Lav and his comapnions read the epistle pasted on horse's head. They felt very enraged and frightening at this ॥ 731 ॥

They tied the horse to a tree. Shatrughan and his army also saw them. Some of the soldiers in the army shouted at the children : 'Where are you taking this horse ? Let it be left loose or be prepared for a battle ॥ 732 ॥

When these children, who were well armed heard of battle, they immediately showered arrows on the enemy. The soldiers also took up weapons and began fighting. Lav rushed ahead and thrust himself in the enemy ranks ॥ 733 ॥

Innumerable warriors were killed and many fell down unconscious. Dust was raised all around. The warriors hurled weapons and heads of many were cut-off and lay scattered ॥ 734 ॥

The bodies of dead horses covered the entire passage. Elephants and horses were also seen pacing about without their riders. Warriors fell down devoid of wepaons. Ghosts, witches and houris wondered about smiling ॥ 735 ॥

Drums were beaten aloud, warriors clashed and weapons were hurled. Arrows were shot and they created strange paintings (with sprinkled blood). The mighty soldiers in the field felt very enraged ॥ 736 ॥

Chachari Chhand

Swords were raised up, shown, swung about and struck ॥ 737 ॥

The enemy was put in delusion, swords were shown again, swung and struck ॥ 738 ॥

Many swords were raised and struck on the target ॥ 739 ॥

ਪਚਾਰੀ । ਪ੍ਰਹਾਰੀ । ਹਕਾਰੀ । ਕਟਾਰੀ ॥੭੪੦॥
ਉਠਾਏ । ਗਿਰਾਏ । ਭਗਾਏ । ਦਿਖਾਏ ॥੭੪੧॥
ਚਲਾਏ । ਪਚਾਏ । ਤ੍ਰਸਾਏ । ਚੁਟਿਆਏ ॥੭੪੨॥

ਅਣਕਾ ਛੰਦ ।

ਜਬ ਸਰ ਲਾਗੇ । ਤਬ ਸਬ ਭਾਗੇ । ਦਲਪਤਿ ਮਾਰੇ ਭਟ ਭਟਕਾਰੇ ॥੭੪੩॥
ਹਯ ਤਜਿ ਭਾਗੇ । ਰਘੁਬਰ ਆਂਗੇ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੋਵੈਂ । ਸਮੁਹਿ ਨ ਜੋਵੈਂ ॥੭੪੪॥
ਲਵ ਅਰਿ ਮਾਰੇ । ਤਵ ਦਲ ਹਾਰੇ । ਦ੍ਵੈ ਸਿਸ ਜੀਤੇ । ਨਹ ਭਯਭੀਤੇ ॥੭੪੫॥
ਲਛਮਨ ਭੇਜਾ । ਬਹੁ ਦਲ ਲੇ ਜਾ । ਜਿਨਿ ਸਿਸ ਮਾਰੂ । ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਰੂ ॥੭੪੬॥
ਸੁਨਿ ਲਹੁ ਭ੍ਰਾਤੰ । ਰਘੁਬਰ ਬਾਤੰ । ਸਜਿ ਦਲ ਚੱਲਯੋ । ਜਲ ਥਲ ਹੱਲਯੋ ॥੭੪੭॥
ਉਠਿ ਦਲ ਧੂਰੰ । ਨਭਿ ਝੜ ਪੂਰੰ । ਚਹੁੰ ਦਿਸ ਢੂਕੇ । ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੂਕੇ ॥੭੪੮॥
ਬਰਖਤ ਬਾਣੰ । ਥਿਰਕਤ ਜੁਆਣੰ । ਲਹਿ ਲਹਿ ਧੁਜਣੰ । ਖਹਿ ਖਹਿ ਭੁਜਣੰ ॥੭੪੯॥
ਹਸਿ ਹਸਿ ਢੂਕੇ । ਕਸਿ ਕਸਿ ਕੂਕੇ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਾਲੰ । ਹਠਿ ਤਜ ਉਤਾਲੰ ॥੭੫੦॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਹਮ ਨਹੀ ਤਯਾਗਤ ਬਾਜ ਬਰ ਸੁਨਿ ਲਛਮਨ ਕੁਮਾਰ ।
ਆਪਨੋ ਭਰਿ ਬਲ ਜੱਧ ਕਰ ਅਬ ਹੀ ਸੰਕ ਬਿਸਾਰਿ ॥੭੫੧॥

ਅਣਕਾ ਛੰਦ ।

ਲਛਮਨ ਗੱਜਯੋ । ਬਡੁ ਧਨੁ ਸੱਜਯੋ । ਬਹੁ ਸਰ ਛੋਰੇ । ਜਣੁ ਘਣ ਓਰੇ ॥੭੫੨॥
ਉਤ ਦਿਵ ਦੇਖੈਂ । ਧਨੁ ਧਨੁ ਲੇਖੈਂ । ਇਤ ਸਰ ਛੂਟੈਂ । ਮਸ ਕਣ ਤੂਟੈਂ ॥੭੫੩॥
ਭਟ ਬਰ ਗਾਜੈਂ । ਦੁੰਦਭ ਬਾਜੈਂ । ਸਰਬਰ ਛੋਰੈਂ ਮੁਖ ਨਹ ਮੋਰੈਂ ॥੭੫੪॥

Swords were taken out, enemies challenged and attacked with the daggers ॥ 740 ॥

The warriors were raised up, felled down, made to flee and shown the way ॥ 741 ॥

Arrows were shot, arrows were taken on, enemies were frightened and killed ॥ 742 ॥

Anaka Chhand

When hit by the arrows they fled the field. Commanders were killed and army scattered ॥ 743 ॥

They left the horse and ran to Rama. They wept bitterly but dare not go in the presence of Rama ॥ 744 ॥

They told Rama : 'Lav has killed many of us and defeated our army. Those small kids fought fearlessly and won the battle' ॥ 745 ॥

Rama asked Lakshman to go along with a huge force. He also told Lakshman not to kill the children but to bring them as prisoners to him ॥ 746 ॥

Following Rama's order, Lakshman prepared his force and left. Both the earth and the ocean trembled as they left ॥ 747 ॥

The sky was overcast with dust raised by the army. Soldiers came from all directions and they repeated god's name ॥ 748 ॥

Arrows were showered and the young felt inspired. Banners were raised. Soldiers clashed from very close quarters ॥ 749 ॥

They came near the children and said aloud and laughingly : O, children! give up your obstinacy ॥ 750 ॥

Dohara

The children said to Lakshman : We will not give up the horse. You also give up all anxiety and fight along with your entire army ॥ 751 ॥

Anaka Chhand

Lakshman roared. He took up the bow and shot many arrows. They covered the sky like dark thick clouds ॥ 752 ॥

On the other side, the gods look at the war and make cries in amazement. The arrows are shot from this side and pieces of flesh fall on the other ॥ 753 ॥

Warriors roar. Trumpets are played. Arrows are shot. No one retracts his steps ॥ 754 ॥

ਲਛਮਨ ਬਾਚ ਸਿਸੁ ਸੋਂ ।

ਅਣਕਾ ਛੰਦ ।

ਸ੍ਰਿਣੁ ਸ੍ਰਿਣੁ ਲਰਕਾ । ਜਿਨਿ ਕਰੁ ਕਰਖਾ ।
ਦੇ ਮਿਲ ਘੋਰਾ । ਤੁਹਿ ਬਲਿ ਥੋਰਾ ॥੭੫੫॥
ਹਠ ਤਜਿ ਐਈਯੈ । ਜਿਨਿ ਸਮੁਹੈਈਯੈ ।
ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਮੋ ਕੋ । ਡਰ ਨਹੀਂ ਤੋ ਕੋ ॥੭੫੬॥
ਸਿਸ ਨਹੀ ਮਾਨੀ । ਅਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ।
ਗਹਿ ਧਨੁ ਗੱਜਯੋ । ਦ੍ਵੈ ਪਗ ਨ ਭੱਜਯੋ ॥੭੫੭॥

ਅਜਬਾ ਛੰਦ ।

ਰੁੱਧੇ ਰਣ ਭਾਈ । ਸਰ ਝਨ ਲਾਈ । ਬਰਖੇ ਬਾਣੰ । ਪਰਖੇ ਜੁਆਣੰ ॥੭੫੮॥
ਡਿੱਗੇ ਰਣ ਮੱਧੰ । ਅੱਧੋ ਅੱਧੰ । ਕੱਟੇ ਅੰਗੰ । ਰੁੱਝੇ ਜੰਗੰ ॥੭੫੯॥
ਬਾਣਨ ਝੜਿ ਲਾਯੋ । ਸਰ ਬਰਸਾਯੋ । ਬਹੁ ਅਰਿ ਮਾਰੇ । ਡੀਲ ਡਰਾਰੇ ॥੭੬੦॥
ਡਿੱਗੇ ਰਣ ਭੂਮੰ । ਨਰ ਬਰ ਘੂਮੰ । ਰੱਜੇ ਰਣ ਘਾਯੰ । ਚੱਕੇ ਚਾਯੰ ॥੭੬੧॥

ਅਪੂਰਬ ਛੰਦ ।

ਗਣੇ ਕੇਤੇ । ਹਣੇ ਜੇਤੇ । ਕਈ ਮਾਰੇ । ਕਿਤੇ ਹਾਰੇ ॥੭੬੨॥
ਸਬੈ ਭਾਜੇ । ਚਿਤੰ ਲਾਜੇ । ਭਜੇ ਭੈ ਕੈ । ਜੀਯੰ ਲੈ ਕੈ ॥੭੬੩॥
ਫਿਰੇ ਜੇਤੇ । ਹਣੇ ਤੇਤੇ । ਕਿਤੇ ਘਾਏ । ਕਿਤੇ ਧਾਏ ॥੭੬੪॥
ਸਿੰਸ ਜੀਤੇ । ਭਟੰ ਭੀਤੈ । ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੁਧੰ । ਕੀਯੋ ਜੁੱਧੰ ॥੭੬੫॥
ਦੋਊ ਭ੍ਰਾਤਾ । ਖਰੰ ਖਯਾਤਾ । ਮਹਾ ਜੋਧੰ । ਮੰਡੇ ਕ੍ਰੋਧੰ ॥੭੬੬॥
ਤਜੇ ਬਾਣੰ । ਧਨੰ ਤਾਣੰ । ਮਚੇ ਬੀਰੰ । ਭਜੇ ਭੀਰੰ ॥੭੬੭॥
ਕਟੇ ਅੰਗੰ । ਭਜੇ ਜੰਗੰ । ਰਣੰ ਰੁੱਝੇ । ਨਰੰ ਜੁੱਝੇ ॥੭੬੮॥
ਭਜੀ ਸੈਨੰ । ਬਿਨਾ ਚੈਨੰ । ਲੱਛਨ ਬੀਰੰ । ਫਿਰਯੋ ਧੀਰੰ ॥੭੬੯॥
ਇਕੈ ਬਾਣੰ । ਰਿਪੰ ਤਾਣੰ । ਹਣਯੋ ਭਾਲੰ । ਗਿਰਯੋ ਤਾਲੰ ॥੭੭੦॥

Lakshman's Address to Children

O kids! Listen, and do not clash. Bring the horse here and meet me. You are not powerful enough ॥ 755 ॥

Give up your obstinacy and come. Do not fight. Come and meet me. Do not have any fear ॥ 756 ॥

The kids did not pay heed. They were rather proud (of their power). They took up bows and roared. They did not retract even two steps ॥ 757 ॥

Ajaba Chhand

Both the brothers (Lav and Kush) were engaged in fighting. They rained arrows. These arrows tested the valour of many ॥ 758 ॥

Many fell on the ground-cut into twos. Limbs of many were cut off. But they remained engaged in the battle ॥ 759 ॥

The 'rain' of arrows caused pools of blood. Many of the enemies were killed and many got frightened ॥ 760 ॥

The best of men felt dizzy (when injured) and fell down. They were profusely wounded but this did not dampen their spirits in any way ॥ 761 ॥

Apurab Chhand

Innumerable were the killed ones. Many got killed and many accepted defeat ॥ 762 ॥

All (the remaining) fled feeling ashamed. They fled frightened, saving their lives ॥ 763 ॥

Those who returned (to field) were killed. Many were wounded and many fled ॥ 764 ॥

The kids won. The warriors were fearful. They fought the battle in highly enraged mood ॥ 765 ॥

Both the brothers were expert swords men. They were great warriors. They fought valiantly ॥ 766 ॥

They stretched the bow and shot arrows. They fought valiantly. Seeing them the army of warriors fled the field ॥ 767 ॥

Many got their limbs cut off and fled. The remaining ones engaged in fighting ॥ 768 ॥

The army became chaotic and ran away. Lakshman regained his patience and came back (to fight) ॥ 769 ॥

Lav shot one arrow at the prince (Lakshman). It hit him in the forehead and Lakshman fell down like a tree ॥ 770 ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਲਵ ਬਾਜ ਬਾਂਧਯੋ ਲਛਮਨ ਬਧਹਿ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ ॥

ਅੜੂਹਾ ਛੰਦ ।

ਭਾਜ ਗਯੋ ਦਲ ਤ੍ਰਾਸ ਕੈ ਕੈ । ਲਛਮਣੰ ਰਣ ਭੂਮਿ ਦੈ ਕੈ ।
ਖਲੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ। ਭਟ ਭਾਜਿ ਭੱਗਲਗੇ ਤਹਾਂ ॥੭੭੧॥
ਜਬ ਜਾਇ ਬਾਤ ਕਹੀ ਉਨੈ । ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੋਕ ਦਯੋ ਤਿਨੈ ।
ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਮੋਨ ਰਹੈ ਬਲੀ । ਜਨੁ ਚਿੱਤ੍ਰ ਪਾਹਨ ਕੀ ਖਲੀ ॥੭੭੨॥
ਪੁਨਿ ਬੈਠਿ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਯੋ । ਤੁਮ ਜਹੁ ਭਰਮ ਉਚਾਰਯੋ ।
ਮੁਨਿ ਬਾਲ ਦ੍ਵੈ ਜਿਨਿ ਮਾਰੀਯੋ । ਧਰਿ ਆਨਿ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਰੀਯੋ ॥੭੭੩॥
ਸਜਿ ਸੈਨ ਭਰਥ ਚਲੇ ਤਹਾਂ । ਰਣਿ ਬਾਲ ਬੀਰ ਮੰਡੇ ਜਹਾਂ ।
ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰ ਹੀ । ਸਰ ਓਘ ਪ੍ਰਓਘ ਪ੍ਰਹਾਰ ਹੀ ॥੭੭੪॥
ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਔਰ ਬਭੀਛਨੰ । ਹਨੁਵੰਤ ਅੰਗਦ ਰੀਛਨੰ ।
ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੈਨ ਬਨਾਇ ਕੈ । ਤਿਨ ਪੈ ਚਲਯੋ ਸਮੁਹਾਇ ਕੈ ॥੭੭੫॥
ਰਣ ਭੂਮਿ ਭਰਥ ਗਏ ਜਬੈ । ਮੁਨਿ ਬਾਲ ਦੋਇ ਲਖੇ ਤਬੈ ।
ਦੁਇ ਕਾਕ ਪੱਛਾ ਸੋਭ ਹੀਂ । ਲਖਿ ਦੇਵ ਦਾਨੋ ਲੋਭ ਹੀਂ ॥੭੭੬॥

ਭਰਥ ਬਾਚ ਲਵ ਸੋਂ ।

ਅਕੜਾ ਛੰਦ ।

ਮੁਨਿ ਬਾਲ ਛਾਡਹੁ ਗਰਬ । ਮਿਲੁ ਆਨਿ ਮੋਹੂ ਸਰਬ ।
ਲੈ ਜਾਹਿ ਰਾਘਵ ਤੀਰ । ਤੁਹਿ ਨੇਕ ਦੈ ਕੈ ਚੀਰ ॥੭੭੭॥
ਸੁਨਤੈ ਭਰੇ ਸਿਸ ਮਾਨ । ਕਰਿ ਕੋਪ ਤਾਨਿ ਕਮਾਨ ।
ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸਾਇਕ ਛੋਰਿ । ਜਨੁ ਅਭ੍ਰ ਸਾਵਨ ਓਰ ॥੭੭੮॥
ਲਾਗੇ ਸੁ ਸਾਇਕ ਅੰਗਿ । ਗਿਰ ਗੇ ਸੁ ਬਾਂਹ ਉਤੰਗ ।
ਕਹੂੰ ਅੰਗ ਭੰਗ ਸੁ ਬਾਂਹ । ਕਹੂੰ ਚਉਰ ਚੀਰ ਸਨਾਹ ॥੭੭੯॥
ਕਹੂੰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਕਮਾਨ । ਕਹੂੰ ਅੰਗ ਜੋਧਨ ਬਾਨ ।
ਕਹੂੰ ਅੰਗ ਘਾਇ ਭਭੱਕ । ਕਹੂੰ ਸ੍ਰੋਣ ਸਰਤ ਛਲੱਕ ॥੭੮੦॥
ਕਹੂੰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਭਕੰਤ । ਸੁ ਕਹੂੰ ਕਮੱਧ ਉਠੰਤ ।
ਕਹੂੰ ਨਾਚ ਬੀਰ ਬੈਤਾਲ । ਸੋ ਬਮਤ ਡਾਕਨਿ ਜੁਆਲ ॥੭੮੧॥
ਰਣ ਘਾਇ ਘਾਏ ਵੀਰ । ਸਬ ਸਣ ਭੀਗੇ ਚੀਰ ।
ਇਕ ਬੀਰ ਭਾਜਿ ਚਲੰਤ । ਇਕ ਆਨਿ ਜੁੱਧ ਜੁਟੰਤ ॥੭੮੨॥

Thus concludes the chapter dealing with the killing of Lakshman

Aruha Chhand

Making an offering of Lakshman to the battlefield, his army fled. These soldiers reached where Rama was ॥ 771 ॥

When the entire account of the event was given to Rama, he felt rather aggrieved. Listening to this the mighty hero remained silent as if he were a stone ॥ 772 ॥

Then he sat together with his minister and the matter was discussed. Now Bharat was asked to go, but he was also directed not to kill those children but to bring them to Rama ॥ 773 ॥

Bharat, with well-equipped army, left for the place where the young boys wanted for them to fight. They were ready to kill the warriors by shooting diverse kinds of arrows ॥ 774 ॥

Sugriv, Vibhishan, Hanuman, Angad, Jamvant and others were taken along Bharat's army. They sat out for them ॥ 775 ॥

When Bharat reached the field of battle, he saw both the boys. Both of them looked so handsome that the gods as well as demons felt charmed by their presence ॥ 776 ॥

Bharat's Address to Lav

Akara Chhand

O rishi boys ! Give me your pride and you all come over to me. I shall give you clothes to put on and take you to Rama ॥ 777 ॥

The boys were full of wrath on hearing this. They stretched the bows in rage. They shot many kinds of arrows which rained like clouds in the month of Savan ॥ 778 ॥

Those hit by the arrows fell down. Some of them found their limbs and others found their helmets and armours split open ॥ 779 ॥

These arrows shot from beautiful bows at some places made coloured images (with sprinkled blood) and at others got thrust into the bodies of enemies. At places blood gushed forth from wounds and at others streams of blood flowed in flood ॥ 780 ॥

At places ghosts and witches cry and at others are seen moving the headless bodies. At places dance the ghosts of warriors and at others the *dakinis* sprout fire ॥ 781 ॥

Those wounded in the battlefield have their robes drenched in blood. On the one side, soldiers flee the field and on the other warriors enter the field to continue fighting ॥ 782 ॥

ਇਕ ਐਚਿ ਐਚਿ ਕਮਾਨ । ਤਕਿ ਵੀਰ ਮਾਰਤ ਬਾਨ ।
ਇਕ ਭਾਜਿ ਭਾਜਿ ਮਰੰਤ । ਨਹੀਂ ਸੁਰਗਿ ਤਉਨ ਬਸੰਤ ॥੭੮੩॥
ਗਜਰਾਜ ਬਾਜ ਅਨੇਕ । ਜੁਝੇ ਨ ਬਾਚਾ ਏਕ ।
ਤਬ ਆਨ ਲੋਕਾਨਾਥ । ਜੁੱਝਯੋ ਸਿਸਨ ਕੇ ਸਾਥ ॥੭੮੪॥

ਬਹੋੜਾ ਛੰਦ ।

ਲੰਕੇਸ ਕੇ ਉਰ ਮੋ ਤਕਿ ਬਾਨ । ਮਾਰਯੋ ਰਾਮ ਸਿਸ ਤਜਿ ਕਾਨ ।
ਤਬ ਗਿਰਯੋ ਦਾਨਵ ਸੁ ਭੂਮਿ ਮੱਧ । ਤਿੱਹ ਬਿਸੁੱਧਿ ਜਾਨਿ ਨਹੀਂ ਕੀਯੋ ਬੱਧ ॥੭੮੫॥
ਤਬ ਰੁਕਯੋ ਤਾਸ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਆਨਿ । ਕਹਾਂ ਜਾਤ ਬਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸੁ ਜਾਨ ।
ਤਬ ਹਣਯੋ ਬਾਣ ਤਿਹ ਭਾਲਿ ਤਕਿ । ਤਿਹ ਲਗਜੋ ਭਾਲ ਮੋ ਰਹਜੋ ਚੱਕ ॥੭੮੬॥
ਚਪ ਚਲੀ ਸੈਣ ਕਪਣੀ ਸੁ ਕ੍ਰੁੱਧੰ । ਨਲ ਨੀਲ ਹਨੂ ਅੰਗਦ ਸੁ ਜੁੱਧ ।
ਤਬ ਤੀਨ ਤੀਨ ਲੈ ਬਾਲ ਬਾਨ । ਤਿਹ ਹਣੇ ਭਾਲ ਮੋ ਰੋਸ ਠਾਨਿ ॥੭੮੭॥
ਜੋ ਗਏ ਸੂਰ ਸੋ ਰਹੇ ਖੇਤਿ । ਜੋ ਬਚੇ ਭਾਜਿ ਤੇ ਹੁਇ ਅਚੇਤ ।
ਤਬ ਤਕਿ ਤਕਿ ਸਿਸ ਕੱਸਿ ਬਾਣ । ਦਲ ਹਤਯੋ ਰਾਘਵੀ ਤਜਿ ਕਾਣਿ ॥੭੮੮॥

ਅਨੂਪ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ।

ਸੁ ਕੋਪ ਦੇਖਿ ਕੈ ਬਲੰ ਸੁ ਕ੍ਰੁਧ ਰਾਘਵੀ ਸਿਸੰ ।
ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰਤੰ ਸਰੰ ਬਬਰਖ ਬਰਖਣੋ ਰਣੰ ।
ਭਭਜਿ ਆਸੁਰੀ ਸੁਤੰ ਉਠੰਤ ਭੈਕਰੀ ਧੁਨੰ ।
ਭ੍ਰਮੰਤ ਕੁੰਡਲੀ ਕ੍ਰਿਤੰ ਪਪੀੜ ਦਾਰੁਣੰ ਸਰੰ ॥੭੮੯॥
ਘੁਮੰਤ ਘਾਇਲੋ ਘਣੰ ਤਤੱਛ ਬਾਣਣੋ ਬਰੰ ।
ਭਭੱਜ ਕਾਤਰੋ ਕਿਤੰ ਗਜੰਤ ਜੋਧਣੋ ਜੁੱਧੰ ।
ਚਲੰਤ ਤੀਛਣੋ ਅਸੰ ਖਿਮੰਤ ਧਾਰ ਉੱਜਲੰ ।
ਪਪਾਤ ਅੰਗਦਾਦਿ ਹਨੂ ਵ ਸੁੱਗ੍ਰਿਵੰ ਬਲੰ ॥੭੯੦॥
ਗਿਰੰਤ ਆਸੁਰੰ ਰਣੰ ਭਭਰਮ ਅਸੁਰੀ ਸਿਸੰ ।
ਤਜੰਤ ਸਿਆਮਣੋ ਧਰੰ ਭਜੰਤ ਪ੍ਰਾਨ ਲੈ ਭਟੰ ।
ਉਠੰਤ ਅੰਧ ਧੁੰਧਣੋ ਕਬੰਧ ਬੰਧਤੰ ਕਟੰ ।
ਲਗੰਤ ਬਾਣਣੋ ਬਰੰ ਗਿਰੰਤ ਭੂਮਿ ਅਹਵਯੰ ॥੭੯੧॥

On one side warriors stretch bows and shoot arrows at enemy targets and on the other many die of exhaustion as they flee the field : the latter fail to find a place in heaven ॥ 783 ॥

Innumerable elephants and horses were engaged in the battle, but not a single of them survived. Then came forward the king of Lanka, Vibhushan, and clashed with the young boys ॥ 784 ॥

Bahora Chhand

The son of Rama stretched the bow up to his ear and shot the arrow at the heart of Lanka's king. The demon instantly fell down on the ground. Finding him unconscious, the boys did not kill him ॥ 785 ॥

Then Sugriv moved ahead and halted in front of them. He challenged the boys saying : 'Where are you going, boys ? You can't save yourself.' They shot an arrow targetting it at his forehead. It hit him on the forehead, and he remained wonderstruck (and could not react) ॥ 786 ॥

On seeing this the entire monkey army moved up in rage. They included Nal, Neel, Hanuman, Angad and others. The boys took up three arrows in a turn and shot them all in forehead of each one of them ॥ 787 ॥

Those of the warriors who entered the battlefield got killed there. The remaining ones fled the scene in a blank state of mind. The boys continued much damage to Rama's army ॥ 788 ॥

Anup Naraj Chhand

Seeing the wrath of as well as the strange way of shooting by the sons of Rama the army of Vibhishan fled making a strange noise and then began running in a circle. They feel the severe pain of the wounds caused by arrows ॥ 789 ॥

Many severly wounded by the sharp arrows move about; many cowards flee from the scene and many warriors roar in the field; swords with white and sharp edges began to be swayed and struck. Angad, Hanuman, Sugriv and others in the battlefield felt weakened ॥ 790 ॥

The demons began falling dead and they mistook the boys to be demons with miraculous powers. They began to flee so as to save their lives. The headless bodies also started getting up suddenly, but as soon hit by the arrow they again fell on the ground ॥ 791 ॥

ਪਪਾਤ ਬ੍ਰਿਛਣੰ ਧਰੰ ਬਬਰਗੇ ਮਾਰੁੱਤ ਜਣੰ ।
ਭਰੰਤ ਧੂਰਿ ਭੂਰਣੰ ਬਮੰਤ ਸ੍ਰੋਣਤੰ ਮੁਖੰ ।
ਚਿਕਾਰ ਚਾਂਵਡੀ ਨਭੰ ਫਿਕੰਤ ਫੰਕਰੀ ਫਿਰੰ ।
ਭਕਾਰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਣੰ ਡਿਕਾਰ ਡਾਕਰੀ ਡੁਲੰ ॥੭੯੨॥
ਗਿਰੈ ਧਰੰ ਧੁਰੰ ਧਰੰ ਧਰਾਧਰੰ ਧਰੰ ਜਿਵੰ ।
ਭਭਜਿ ਸ੍ਰਉਣਤੋ ਤਣੰ ਉਠੰਤ ਭੈਕਰੀ ਧੁਨੰ ।
ਉਠੰਤ ਗੱਦ ਸੱਦਣੰ ਨਨੱਦ ਨਿਫਿਰੰ ਰਣੰ ।
ਬਬਰਖ ਸਾਇਕੰ ਸਿਤੰ ਘੁਮੰਤ ਜੋਧਣੋ ਬ੍ਰਣੰ ॥੭੯੩॥
ਭਜੰਤ ਭੈ ਧਰੰ ਭਟੰ ਬਿਲੋਕ ਭਰਥਣੋ ਰਣੰ ।
ਚਲਯੋ ਚਿਰਾਇ ਕੈ ਚਪੀ ਬਬਰਖ ਸਾਇਕੋ ਸਿਤੰ ।
ਸੁਕ੍ਰੁਧ ਸਾਇਕੰ ਸਿਸੰ ਬਬੱਧ ਭਾਲਣੋ ਭਟੰ ।
ਪਪਾਤ ਬ੍ਰਿਵੀਯੰ ਹਠੀ ਮਮੋਹ ਆਸ੍ਰਮੰ ਗਤੰ ॥੭੯੪॥
ਭਭਜਿ ਭੀਤਣੋ ਭਟੰ ਤਤੱਜਿ ਭਰਥਣੋ ਭੂਅੰ ।
ਗਿਰੰਤ ਲੁੱਥਤੰ ਉਠੰ ਰੁਰੋਦ ਰਾਘਵੰ ਤਟੰ ।
ਜੁਝੇ ਸੁ ਭ੍ਰਾਤ ਭਰਥਣੋ ਸੁਣੰਤ ਜਾਨਕੀ ਪਤੰ ।
ਪਪਾਤ ਭੂਮਿਣੋ ਤਲੰ ਅਪੀੜ ਪੀੜਤੰ ਦੁਖੰ ॥੭੯੫॥
ਸਸੱਜ ਜੋਧਣੰ ਜੁਧੀ ਸੁਕ੍ਰੁਧ ਬੱਧਣੋ ਬਰੰ ।
ਤਤੱਜਿ ਜੱਗ ਮੰਡਲੰ ਅਦੰਡ ਦੰਡਣੋ ਨਰੰ ।
ਸੁ ਗੱਜ ਬੱਜ ਬਾਜਣੋ ਉਠੰਤ ਭੈ ਧਰੀ ਸੁਰੰ ।
ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਕੈ ਦਲੰ ਸਬੱਧ ਜੋਧਣੋ ਬਰੰ ॥੭੯੬॥
ਚਚੱਕ ਚਾਂਵਡੀ ਨਭੰ ਫਿਕੰਤ ਫਿੰਕਰੀ ਧਰੰ ।
ਭਖੰਤ ਮਾਸਹਾਰਣੰ ਬਮੰਤ ਜਵਾਲ ਦੁਰਗਯੰ ।
ਪੁਅੰਤ ਪਾਰਬਤੀ ਸਿਰੰ ਨਚੰਤ ਈਸਣੋ ਰਣੰ ।
ਭਕੰਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਣੋ ਬਕੰਤ ਬੀਰ ਬੈਤਲੰ ॥੭੯੭॥

ਤਿਲਕਾ ਛੰਦ ।

ਜੁੱਟੇ ਵੀਰੰ । ਛੁੱਟੇ ਤੀਰੰ । ਫੁਟੇ ਅੰਗੰ । ਤੁੱਟੇ ਤੰਗੰ ॥੭੯੮॥
ਭੱਗੇ ਵੀਰੰ । ਲੱਗੇ ਤੀਰੰ । ਪਿੱਖੇ ਰਾਮੰ । ਧਰਮੰ ਧਾਮੰ ॥੭੯੯॥
ਜੁੱਝੇ ਜੋਧੰ । ਮੱਚੇ ਕ੍ਰੋਧੰ । ਬੱਧੇ ਬਾਲੰ । ਬੀਰ ਉਤਾਲੰ ॥੮੦੦॥

The warriors, hit by arrows, fall dead on the ground as do the trees uprooted by storm. Their bodies are covered by dust and blood comes from their mouths. The vultures cry and fly around the field of battle. Ghosts and *dakinis* (have taken blood to their fill and) belch ॥ 792 ॥
The chief among the warriors began to fall as do rocks on arth. Blood flowed from the bodies of fleeing soldiers. Frightening sounds came from all sides. Sounds of *nafir* (an instrument) were heard and warriors again got ready. The boys shot arrows in anger and the wounded warriors circled around ॥ 793 ॥
Many soldiers got frightened and fled the field as they saw Bharat fighting. The latter, in a rage, shot many arrows at the boys. On the other side, the boys also became angry and shot an arrow aimed at Bharat. The obstinate prince fell down unconscious : he lay like a tired person ॥ 794 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the killling of Bharat in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*

Leaving Bharat lying (unconscious) on the ground, the frightened soldiers fled. Falling over dead bodies and again getting up (as they fled the field), they reached Rama and wept before him. When Rama heard of Bharat's death in battle, he fell down. The one whom no grief could affect felt deeply aggrieved ॥ 795 ॥
Now Rama, the king, himself set out to fight taking with him an army of well-equipped warriors, who were beyond the fear of death, leaving mid-way the ceremonies of *yajna* being performed. To punish the guilty, he left amidst the sound of trumpets and roars of his army. Arranging his regiments and arming his soldiers, he set out ॥ 796 ॥
Vultures are pleased and surprised. Jackals also howl. Meat-eating animals also wander about. The goddess Durga gives out flames. It seemed as if Shiva, Parvati's husband, danced his favourite *tandav*. Cries of ghosts, witches and other evil spirits were also heard ॥ 797 ॥

Tilaka Chhand

The soldiers clashed. Arrows were shot. Limbs were injured, and belly straps of horses broken ॥ 798 ॥
Soldiers fled when hit by arrows. Rama, the fount of *dharma*, saw all this ॥ 799 ॥
The enraged warriors were engaged in fighting. "O warriors ! tie these boys immediately," (said Rama) ॥ 800 ॥

ਢੁੱਕੇ ਫੇਰਿ । ਲਿੱਨੇ ਘੇਰਿ । ਵੀਰੈਂ ਬਾਲ । ਜਿਉਂ ਦ੍ਵੈ ਕਾਲ ॥੮੦੧॥
ਤੱਜੀ ਕਾਣ । ਮਾਰੇ ਬਾਣ । ਡਿੱਗੇ ਵੀਰ । ਭੱਗੇ ਧੀਰ ॥੮੦੨॥
ਕੱਟੇ ਅੰਗ । ਡਿੱਗੇ ਜੰਗ । ਸੁੱਧੰ ਸੂਰ । ਭਿੱਨੇ ਨੂਰ ॥੮੦੩॥
ਲਖੈਂ ਨਾਹਿ । ਭੱਗੇ ਜਾਹਿਂ । ਤੱਜੇ ਰਾਮ । ਧਰਮੰ ਧਾਮ ॥੮੦੪॥
ਅਉਰੈ ਭੇਸ । ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇਸ । ਸਸਤ੍ਰੰ ਛੋਰਿ । ਦੈ ਦੈ ਕੋਰ ॥੮੦੫॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਦੁਹੰ ਦਿਸਨ ਜੋਧਾ ਹਰੇ ਪਰਯੋ ਜੁੱਧ ਦੁਇ ਜਾਮ ।
ਜੂਝ ਸਕਲ ਸੈਨਾ ਗਈ ਰਹਿਗੋ ਏਕਲ ਰਾਮ ॥੮੦੬॥
ਤਿਹੂੰ ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਨੁ ਭੈ ਹਨਯੋ ਅਰੁ ਸਬ ਦਲਹਿੰ ਸੰਘਾਰਿ ।
ਲਵ ਅਰੁ ਕੁਸ ਜੂਝਨ ਨਿਮਿਤ ਲੀਨੋ ਰਾਮ ਹਕਾਰ ॥੮੦੭॥
ਸੈਨਾ ਸਕਲ ਜੁਝਾਇ ਕੈ ਕਤਿ ਬੈਠੇ ਛਪਿ ਜਾਇ ।
ਅਬ ਹਮ ਸੋ ਤੁਮ ਹੂੰ ਲਰੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਉਸਲ ਰਾਇ ॥੮੦੮॥
ਨਿਰਖਿ ਬਾਲ ਨਿਜ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭ ਕਹੇ ਬੈਨ ਮੁਸਕਾਇ ।
ਕਵਨ ਤਾਤ ਬਾਲਕ ਤੁਮੈ ਕਵਨ ਤਿਹਾਰੀ ਮਾਇ ॥੮੦੯॥

ਅਕਰਾ ਛੰਦ ।

ਮਿਥਲਾ ਪੁਰ ਰਾਜਾ । ਜਨਕ ਸੁਭਾਜਾ । ਤਿਹ ਸਿਸ ਸੀਤਾ ।ਅਤਿ ਸੁਭ ਗੀਤਾ ॥੮੧੦॥
ਸੋ ਬਨਿ ਆਏ । ਤਿਹ ਹਮ ਜਾਏ । ਹੈਂ ਦੁਇ ਭਾਈ । ਸੁਨਿ ਰਘੁਰਾਈ ॥੮੧੧॥
ਸੁਨਿ ਸੀਅ ਰਾਨੀ । ਰਘੁਬਰ ਜਾਨੀ । ਚਿੱਤਿ ਪਹਿਚਾਨੀ । ਮੁਖ ਨਿ ਬਖਾਨੀ ॥੮੧੨॥
ਤਿਹ ਸਿਸ ਮਾਨਯੋ । ਅਤਿ ਬਲ ਜਾਨਯੋ । ਹਠਿ ਰਣ ਕੀਨੋ । ਕਹ ਨਹੀਂ ਦੀਨੋ ॥੮੧੩॥
ਕਸਿ ਸਰ ਮਾਰੇ । ਸਿਸ ਨਹੀਂ ਹਾਰੇ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਣੰ । ਅਤਿ ਧਨੁ ਤਾਣੰ ॥੮੧੪॥
ਅੰਗ ਅੰਗ ਬੇਧੇ ਸਬ ਤਨ ਛੇਦੇ । ਸਬ ਦਲ ਸੂਝੇ । ਰਘੁਬਰ ਜੂਝੇ ॥੮੧੫॥
ਜਬ ਪ੍ਰਭ ਮਾਰੇ । ਸਬ ਦਲ ਹਾਰੇ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਗੇ । ਦੂਐ ਸਿਸ ਆਗੇ ॥੮੧੬॥

They came near. Besieged the boys. The boys as mighty as death were besieged ॥ 801 ॥
The boys shot arrows fearlessly. Many warriors fell. Many patient soldiers ran away ॥ 802 ॥
Cut off limbs fell (and lay scattered). Warriors fell down dead. The powerful soldiers looked resplendent ॥ 803 ॥
Those who flee do not look back and keep on running. They have given up even Rama, the embodiment of *dharma* ॥ 804 ॥
Their robes are changed. Their hair are loose. They have thrown away weapons and are leaving through the sides of the battlefield ॥ 805 ॥

Dohara

Many soldiers got killed from both the sides as the fighting continued for two *pahar* (about three hours). After a while the entire army of Rama was annihilated and only Rama remained (in the field) ॥ 806 ॥
(Lav and Kush) fearlessly killed the three brothers and the entire army. Now they challenged Rama to have a fight with them ॥ 807 ॥
'Where have you, O King of Ayodhya, hidden yourself after having got your entire army killed. Now come and fight with us' ॥ 808 ॥
Rama saw that both the boys resembled him. Therefore, he smilingly asked them : 'Who are your father and mother, O boys ?' ॥ 809 ॥

Akara Chhand

His excellency Janak, the King of Mithila. He has a daughter, named Sita, who is as pious and beautiful as the melodions lyric ॥ 810 ॥
She came to live in the forest. We are her children. Wr are brothers, O King Rama ॥ 811 ॥
When Sita learnt of the episode and heard of Rama's arrival, she recognized him, but uttered not a single word ॥ 812 ॥
She forbade her sons and told them that Rama is very powerful. You have fought stubbornly against him. Even then she did not disclose her relationship with him ॥ 813 ॥
The boys did not accept defeat, rather they shot arrows by stretching their bows. They shot arrows of different kinds ॥ 814 ॥
Every limb of Rama was pierced through : his body was badly drilled. All the sodiers saw that Rama had died fighting ॥ 815 ॥
When Rama was taken to have been killed, the army conceded defeat. They fled before the two young boys ॥ 816 ॥

ਫਿਰਿ ਨ ਨਿਹਾਰੈ । ਪ੍ਰਭ ਨ ਚਿਤਾਰੈ । ਗ੍ਰਹ ਦਿਸਿ ਲੀਨਾ । ਅਸ ਰਣ ਕੀਨਾ ॥੮੧੭॥

ਚਉਪਈ ।

ਤਬ ਦੁਹੂੰ ਬਾਲ ਅਯੋਧਨ ਦੇਖਾ । ਮਨੋ ਰੁਦ੍ਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ਬਨੁ ਪੇਖਾ ।
ਕਾਟਿ ਧੁਜਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿਛ ਸਵਾਰੇ । ਭੂਖਨ ਅੰਗ ਅਨੂਪ ਉਤਾਰੇ ॥੮੧੮॥
ਮੂਰਛ ਭਏ ਸਬ ਲਏ ਉਠਾਈ । ਬਾਜ ਸਹਿਤ ਤਹ ਗੇ ਜਹੰ ਮਾਈ ।
ਦੇਖਿ ਸੀਆਪਤਿ ਮੁਖ ਰੋ ਦੀਨਾ । ਕਹਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਧਵਾ ਮੁਹਿ ਕੀਨਾ ॥੮੧੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਲਵ ਬਾਜ ਬਾਂਧਬੇ ਕਥਾ ਰਾਮ ਬਧਹ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ॥

ਅਥ ਸੀਤਾ ਨੇ ਸਭ ਜੀਵਾਏ ਕਥਨੰ ।

ਸੀਤਾ ਬਾਚ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ।

ਚੌਪਈ ।

ਅਬ ਮੋ ਕਉ ਕਾਸਟ ਦੇ ਆਨਾ । ਜਰਉਂ ਲਾਗਿ ਪਤਿ ਹੋਉਂ ਮਸਾਨਾ ।
ਸੁਨਿ ਮੁਨਿ ਰਾਜ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਰੋਏ । ਇਨ ਬਾਲਨ ਹਮਰੇ ਸੁਖ ਖੋਏ ॥੮੨੦॥
ਜਬ ਸੀਤਾ ਤਨ ਚਹਾ ਕਿ ਕਾਢੂੰ । ਜੋਗ ਅਗਨਿ ਉਪਰਾਜਿ ਸੁ ਛਾਡੂੰ ।
ਤਬ ਇਮ ਭਈ ਗਗਨ ਤੇ ਬਾਨੀ । ਕਹਾ ਭਈ ਸੀਤਾ ਤੈਂ ਇਯਾਨੀ ॥੮੨੧॥

ਅਰੂਪਾ ਛੰਦ ।

ਸੁਨੀ ਬਾਨੀ । ਸੀਆ ਰਾਨੀ । ਲਯੋ ਆਨੀ । ਕਰੈ ਪਾਨੀ ॥੮੨੨॥

ਸੀਤਾ ਬਾਚ ਮਨ ਮੇਂ ।

ਦੋਹਰਾ ।

ਜਉ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮਨ ਸਹਿਤ ਰਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਅਉਰ ।
ਤਉ ਏ ਰਾਮ ਸਹਿਤ ਜੀਐਂ ਕਹਯੋ ਸੀਆ ਤਿਹ ਠਉਰ ॥੮੨੩॥

ਅਰੂਪਾ ਛੰਦ ।

ਸਬੈ ਜਾਗੇ । ਭ੍ਰਮੰ ਭਾਗੇ । ਹਠੰ ਤਯਾਗੇ । ਪਗੰ ਲਾਗੇ ॥੮੨੪॥
ਸੀਆ ਆਨੀ । ਜਗੰ ਰਾਨੀ । ਧਰਮ ਧਾਨੀ । ਸਤੀ ਮਾਨੀ ॥੮੨੫॥
ਮਨੰ ਭਾਈ । ਉਰੰ ਲਾਈ । ਸਤੀ ਜਾਨੀ । ਮਨੈ ਮਾਨੀ ॥੮੨੬॥

They neither looked towards (the fallen) Rama, nor remembered him. They fled the field towards their home ॥ 817 ॥

Chaupai

Then both the boys surveyed the entire battlefield as if Shiva were surveying his field. They hung the slain arms on the trees and took off precious jewels off the dead bodies ॥ 818 ॥

All those who had fallen unconscious were brought to consciousness by the boys. Then they went, with the horse, where Sita put up. She looked at Rama's face and said : 'Sons ! you have made me a widow' ॥ 819 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the killing of Rama in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*

Now begins the account of how Sita revived everybody

Sita's Address to her Sons

Chaupai

'Now bring the wood for me (my pyre). I must burn on my huband's pyre. Hearing this sage Valmiki wept bitterly. All my joy is gone because of these children ॥ 820 ॥

When Sita said that she will produce fire through her yogic powers from her body itself and then burn herself in it, a revelation was heard from above : 'O Sita ! have you become childish ?' ॥ 821 ॥

Arupa Chhand

Queen Sita heard this revelation. She brought and took water in her hands ॥ 822 ॥

Sita monologue

Dohara

"If she has ever thought of another man in 'thought, word and deed', all these should come to life along with Rama," said Sita standing there ॥ 823 ॥

Arupa Chhand

All of them came to life. All their delusions were gone. They all gave up their pride and fell at Sita's feet ॥ 824 ॥

Then Sita came forward, the queen of the world, the epitome of *dharma* and a known *sati* ॥ 825 ॥

Rama also liked her. He embraced her. He acknowledged in his heart that she was *sati* ॥ 826 ॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਿਅਹਿੰ ਸਮੋਧ ਕਰਿ ਚਲੇ ਅਜੁਧਿਆ ਦੇਸਿ ।
ਲਵ ਕੁਸ ਦੋਊ ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਨਰੇਸ ॥੮੨੭॥

ਚੌਪਈ ।

ਬਹੁਤੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਿਸਨ ਸਮੋਧਾ । ਸੀਅ ਰਘੁਬੀਰ ਚਲੇ ਪੁਰਿ ਅਉਧਾ ।
ਅਨਿਕ ਬੇਖ ਸੇ ਸਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ । ਜਾਨੁਕ ਤੀਨ ਰਾਮ ਬਨਿ ਆਏ ॥੮੨੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਤਿਹੂੰ ਭਿਰਾਤਨ ਸੈਨਾ ਸਹਤ ਜੀਬੋ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ॥

ਸੀਤਾ ਦੂਹੂ ਪੁਤ੍ਰਨ ਸਹਿਤ ਪੁਰੀ ਅਵਧ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਥਨੰ ।

ਚੌਪਈ ।

ਤਿਹੂੰ ਮਾਤ ਕੰਠਨ ਸੋ ਲਾਏ । ਦੋਊ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਾਇਨ ਲਪਟਾਏ ।
ਬਹੁਰ ਆਨਿ ਸੀਤਾ ਪਗ ਪਰੀ । ਮਿਟ ਗਈ ਤਹੀਂ ਦੁਖਨ ਕੀ ਘਰੀ ॥੮੨੯॥
ਬਾਜ ਮੇਧ ਪੂਰਨ ਕੀਆ ਜੱਗਾ । ਕਉਸਲੇਸਿ ਰਘੁਬੀਰ ਅਭੱਗਾ ।
ਗ੍ਰਿਹਿ ਸਪੂਤ ਦੋ ਪੂਤ ਸੁਹਾਏ । ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਜੀਤਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਏ ॥੮੩੦॥
ਜੇਤਿਕ ਕਹੇ ਸੁ ਜੱਗ ਬਿਧਾਨਾ । ਬਿਧਿ ਪੂਰਬ ਕੀਨੇ ਤੇ ਨ੍ਹਾਨਾ ।
ਏਕ ਘਾਟ ਸ਼ਤ ਕੀਨੇ ਜੱਗਾ । ਚਟਪਟ ਚਕ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰ ਉਠਿ ਭੱਗਾ ॥੮੩੧॥
ਰਾਜ ਸੂਇ ਕੀਨੇ ਦਸ ਬਾਰਾ । ਬਾਜ ਮੇਧਿ ਇੱਕੀਸ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ।
ਗਵਾਲੰਭ ਅਜਮੇਧ ਅਨੇਕਾ । ਭੂਪ ਮੇਧ ਕਰ ਸਕੇ ਅਨੇਕਾ ॥੮੩੨॥
ਨਾਗਮੇਧ ਖਟ ਜੱਗ ਕਰਾਏ । ਜੋਨ ਕਰੇ ਜਨਮੇਜਿਯ ਪਾਏ ।
ਅਉਰੈ ਗਨਤ ਕਹਾਂ ਲਗ ਜਾਊਂ । ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਹੀਐ ਡਰਾਊਂ ॥੮੩੩॥
ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਦਸ ਬਰਖ ਪ੍ਰਮਾਨਾ । ਰਾਜ ਕਰਾ ਪੁਰਿ ਅਉਧ ਨਿਧਾਨਾ ।
ਤਬ ਲਉ ਕਾਲ ਦਸਾ ਨੀਅਰਾਈ । ਰਘੁਬਰ ਸਿਰਿ ਮ੍ਰਿਤ ਡੰਕ ਬਜਾਈ ॥੮੩੪॥
ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਹ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਜਿਨਿ ਜਗ ਜੀਤਿ ਕਰਯੋ ਬਸ ਸਾਰਾ ।
ਸਬਹਨ ਸੀਸਿ ਡੰਕ ਤਿਹ ਬਾਜਾ । ਜੀਤ ਨ ਸਕਾ ਰੰਕ ਅਰੁ ਰਾਜਾ ॥੮੩੫॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਜੇ ਤਿਨ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੇ ਕਰ ਦੈ ਲਏ ਬਚਾਇ ।
ਯੌ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਬਾਚਿਆ ਕਿਸਨ ਬਿਸਨੁ ਰਘੁਰਾਇ ॥੮੩੬॥

Dohara

Persuading Sita in diverse ways, Rama left for Ayodhya along with Sita and two sons ॥ 827 ॥

Chaupai

The boys were also persuaded through various ways. Thereafter Rama and Sita set out for Ayodhya. The three of them adorned diverse kinds of weapons and it seemed as if three Ramas were going ॥ 828 ॥

Thus concludes the chapter dealing with the revival of Rama along with three brothers and the entire army.

Now begins the account of Sita's entry into Ayodhya along with her sons

Chaupai

Both the 'sons' touched the feet and the three 'mothers' embraced them. Then Sita came and fell at their feet. Thus ended the period of suffering ॥ 829 ॥

Now the king of Ayodhya completed the *asvamedh yajna.* Two sons added to the grandeur of his house. They had come home after winning many countries ॥ 830 ॥

All the rituals and ceremonies connected with the *yajna* were duly performed. Ninty-nine *yajnas* were performed. At this even Indra felt perplexed and fled ॥ 831 ॥

Ten of these were *rajsuya* and twenty-one *asavmedh.* Several of these related to the sacrifice of cow (*gaumedh*), he -goat (*ajmedh*) king (*bhoopmedh*) and so on ॥ 832 ॥

Six *yajnas* were *nagmedh.* These were such as even Janmejya could not perform. How long should I give the catalogue ? I apprehend it will increase the volume of the book ॥ 833 ॥

Rama's reign continued over Ayodhya for ten thousand and ten years. Then the time of death came near. The god of Death beat his drum even on Rama's head ॥ 834 ॥

I bow variously before the Kal (Time-Death) which conquering the world has controlled it. The drum of Kal has sounded on everybody's head and neither a king or a pauper could conquer it ॥ 835 ॥

Dohara

He who surrenders himself to God is saved; otherwise none is saved of him even if he be Krishna, Vishnu or Rama ॥ 836 ॥

ਚੌਪਈ ਛੰਦ ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰੋ ਰਾਜ ਕੋ ਸਾਜਾ । ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਜੀਤੇ ਰਾਜਾ ।
ਸਾਮ ਦਾਮ ਅਰੁ ਦੰਡ ਸ ਭੇਦਾ । ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਹੁਤੀ ਸਾਸਨਾ ਬੇਦਾ ॥੮੩੭॥
ਬਰਨ ਬਰਨ ਅਪੁਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਲਾਏ । ਚਾਰ ਚਾਰ ਹੀ ਬਰਨ ਚਲਾਏ ।
ਛਤ੍ਰੀ ਕਰੈਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀ ਸੇਵਾ । ਬੈਸ ਲਖੈ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਹ ਦੇਵਾ ॥੮੩੮॥
ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਨ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈਂ । ਜਹ ਕੋਈ ਕਹੈ ਤਹੀਂ ਵਹ ਧਾਵੈਂ ।
ਜੈਸਕ ਹੁਤੀ ਬੇਦ ਸਾਸਨਾ । ਨਿਕਸਾ ਤੈਸ ਰਾਮ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥੮੩੯॥
ਰਾਵਣਾਦਿ ਰਣਿ ਹਾਂਕਿ ਸੰਘਾਰੇ । ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਸੇਵਕ ਗਣ ਤਾਰੇ ।
ਲੰਕਾ ਦਈ ਟੰਕ ਜਨੁ ਦੀਨੋ । ਇਹ ਬਿਧਿ ਰਾਜ ਜਗਤ ਮੈ ਕੀਨੋ ॥੮੪੦॥

ਦੋਹਰਾ ਛੰਦ ।

ਬਹੁ ਬਰਖਨ ਲਉ ਰਾਮ ਜੀ ਰਾਜ ਕਰਾ ਅਰਿ ਟਾਲਿ ।
ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ ਕੱਹ ਫੋਰ ਕੈ ਭਯੋ ਕਉਸਲਿਆ ਕਾਲ ॥੮੪੧॥

ਚਉਪਈ ।

ਜੈਸ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੇ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਤੈਸੇ ਈ ਕਰੇ ਬੇਦ ਅਨੁਸਾਰਾ ।
ਰਾਮ ਸਪੂਤ ਜਾਹਿੰ ਘਰ ਮਾਹੀ । ਤਾਂ ਕਹੁ ਤੋਟ ਕੋਊ ਕਹ ਨਾਹੀ ॥੮੪੨॥
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਭ ਮਾਤਾ । ਤਬ ਲਉ ਭਈ ਕੈਕਈ ਸਾਂਤਾ ।
ਤਾ ਕੇ ਮਰਤ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਮਰੀ । ਦੇਖਹੁ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਕਸ ਕਰੀ ॥੮੪੩॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਜਾਨਕਿ ਤ੍ਰਿਯ ਸਿਖਾ । ਭੀਤ ਭਏ ਰਾਵਣ ਕਹ ਲਿਖਾ ।
ਜਬ ਰਘੁਬਰ ਤਿਹ ਆਨਿ ਨਿਹਾਰਾ । ਕਛੁਕ ਕੋਪ ਇਮ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥੮੪੪॥

ਰਾਮ ਬਾਚ ਮਨ ਮੈ ।

ਯਾ ਕੋ ਕਛੁ ਰਾਵਨ ਸੌ ਹੇਤਾ । ਤਾਤੇ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਕੈ ਦੇਖਾ ।
ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਸੀਤਾ ਭਈ ਰੋਖਾ । ਪ੍ਰਭ ਮੁਹਿ ਅਜਹੂੰ ਲਗਾਵਤ ਦੋਖਾ ॥੮੪੫॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਜਉ ਮੇਰੇ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਿ ਹ੍ਰਿਦੈ ਬਸਤ ਰਘੁਰਾਇ ।
ਪ੍ਰਿਥੀ ਪੈਂਡ ਮੁਹਿ ਦੀਜੀਐ ਲੀਜੈ ਮੋਹਿ ਮਿਲਾਇ ॥੮੪੬॥

ਚੌਪਈ ।

ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਧਰਨੀ ਫਟ ਗਈ । ਲੋਪ ਸੀਆ ਤਿਹ ਭੀਤਰ ਭਈ ।
ਚੱਕ੍ਰਤ ਰਹੇ ਨਿਰਖਿ ਰਘੁਰਾਈ । ਰਾਜ ਕਰਨ ਕੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ ॥੮੪੭॥

Chaupai

Rama ruled in various ways. He overpowered kings of many countries through diplomacy, money power, punishment and counter-intelligence. He made his decrees operative through all these means ॥ 837 ॥

He made each *varna* perform duties required of it. He made *varna* system operative. He made Kshatriyas serve the brahmins and the Vaishyas served the Kshatriyas considering them worth serving ॥ 838 ॥

The Shudras were to serve all ; they did whatever they were asked to. Rama always spoke of ruling as per the Vedas ॥ 839 ॥

Rama killed Ravan and others after challenging them to fight. He also ameliorated many kinds of his devotees. He levied tax on Lanka and thus ruled in the world ॥ 840 ॥

Dohara

Having annihilated the enemies, Rama ruled for many years. But ultimately the life force of Kaushalya came out through her skull and she died ॥ 841 ॥

Chaupai

Last ceremonies of the dead were performed according to Vedic rites. Rama went inside the house which lacked nothing ॥ 842 ॥

Mother Kaikei was well served and all rituals were performed, but death overlooked her. After her Sumitra breathed her last. Look ! how the will of Kal (death) operates ॥ 843 ॥

One day ladies of the palace persuaded Sita (to tell them as to how did Ravan look like) and She made a sketch of Ravan on the wall. When Rama came over and saw it, he became annoyed and thought to himself as follows ॥ 844 ॥

Rama's monologue

If she had some attachment for Ravan, only then she would make and look at a sketch of him. At this Sita became highly enraged. 'O my Lord-husband ! you still putting a slur on my name,' said she ॥ 845 ॥

Dohara

'As Rama is in my heart and as I am true to him in word and deed, O Mother-Earth, give me space and let me enter thee' ॥ 846 ॥

Chaupai

Hearing this, earth gave way and Sita disappeared into it. Seeing this Rama felt startled and he gave up all hope of ruling any more ॥ 847 ॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਇਹ ਜਗ ਧੂਅਰੋ ਧਉਲਹਰਿ ਕਿਹ ਕੇ ਆਯੋ ਕਾਮ ।
ਰਘੁਬਰ ਬਿਨੁ ਸੀਅ ਨਾਅਜੀਐ ਸੀਅ ਬਿਨੁ ਜੀਐ ਨ ਰਾਮ ॥੮੪੮॥

ਚੌਪਈ ।

ਦੁਆਰੇ ਕਹਯੋ ਬੈਠ ਲਛਮਨਾ । ਪੈਠ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਜਨਾ ।
ਅੰਤਰਿ ਪੁਰਹਿ ਆਪਿ ਪਗੁ ਧਾਰਾ । ਦੇਹਿ ਛੋਰਿ ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਸਿਧਾਰਾ ॥੮੪੯॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਇੰਦ੍ਰਮਤੀ ਹਿਤ ਅਜ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਿਮ ਗ੍ਰਿਹ ਤਜਿ ਲੀਅ ਜੋਗ ।
ਤਿਮ ਰਘੁਬਰ ਤਨ ਕੋ ਤਜਾ ਸ੍ਰੀ ਜਾਨਕੀ ਬਿਯੋਗ ॥੮੫੦॥

ਅਥ ਤੀਨੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਅਨ ਮਰਬੋ ਕਥਨੰ ।

ਚੌਪਈ ।

ਰਉਰ ਪਰੀ ਸਗਰੇ ਪੁਰ ਮਾਹੀ । ਕਾਹੂੰ ਰਹੀ ਕਛੂ ਸੁਧਿ ਨਾਹੀ ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਡੋਲਤ ਦੁਖਿਆਰੇ । ਜਨੁਕ ਗਿਰੇ ਜੂਝਿ ਜੁਝਿਆਰੇ ॥੮੫੧॥
ਸਗਰ ਨਗਰ ਮਹਿ ਪਰ ਗਈ ਰਉਰਾ । ਬਯਾਕੁਲ ਗਿਰੇ ਹਸਤਿ ਅਰੁ ਘੋਰਾ ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਮਨ ਰਹਤ ਉਦਾਸਾ । ਕਹਾ ਰਾਮ ਕਰ ਗਏ ਤਮਾਸਾ ॥੮੫੨॥
ਭਰਥਊ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਜੀ । ਜੋਗ ਅਗਨਿ ਤਨ ਤੇ ਉਪਰਾਜੀ ।
ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਝਟ ਦੈ ਕਰਿ ਫੋਰਾ । ਪ੍ਰਭ ਸੌ ਚਲਤ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਮੋਰਾ ॥੮੫੩॥
ਸਕਲ ਜੋਗ ਕੇ ਕੀਏ ਬਿਧਾਨਾ । ਲਛਮਨ ਤਜੇ ਤੈਸ ਹੀ ਪ੍ਰਾਨਾ ।
ਬ੍ਰਹਮਰੰਧ੍ਰ ਲਵ ਅਰਿ ਫੁਨਿ ਫੂਟਾ । ਪ੍ਰਭ ਚਰਣਣ ਤਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਖੁਟਾ ॥੮੫੪॥
ਲਵ ਕੁਸ ਦੋਊ ਤਹਾਂ ਚਲ ਗਏ । ਰਘੁਬਰ ਸੀਅਹਿ ਜਰਾਵਤ ਭਏ ।
ਅਰੁ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਹੂੰ ਕਹ ਦਹਾ । ਰਾਜ ਛਤ੍ਰ ਲਵ ਕੇ ਸਿਰਿ ਰਹਾ ॥੮੫੫॥
ਤਿਹੂੰਅਨ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਹ ਆਈ । ਸੰਗਿ ਸਤੀ ਹ੍ਵੈ ਸੁਰਗਿ ਸਿਧਾਈ ।
ਲਵ ਸਿਰਿ ਧਰਾ ਰਾਜ ਕਾ ਸਾਜਾ । ਤਿਹੂੰਅਨ ਤਿਹੂੰ ਕੁੰਟਿ ਕੀਅ ਰਾਜਾ ॥੮੫੬॥

Dohara

This world is like a house of smoke : nothing is permanent and eternal. Sita had refused to live without Rama, and now Rama will not remain alive without Sita ॥ 848 ॥

Chaupai

Rama bade Lakshman to sit on the doorsteps and not allow anyone to enter in. He entered the interior of the dwellings and discarded his body to leave for the other world ॥ 849 ॥

Dohara

Just as king Aj had become an ascetic in love for Indumati and discarded his palace, similarly Rama discarded his body in separation of Sita ॥ 850 ॥

Thus concludes the chapter dealing with Rama opting for death in separation of Sita in "Rama Avtar" in the *Bachitra Natak*

Now begins the account of death of three brothers and their wives

Chaupai

There was chaos in the entire town. None seemed to be fully conscious. Men and women faltered in their anguish as do the wounded soldiers in the field before they fall ॥ 851 ॥

The entire city was engulfed in anguish and anarchy. Even elephants and horses began falling overwrought. Both men and women felt sad. What is it that Rama has enacted ॥ 852 ॥

Bharat went into meditation and produced fire from his body through yogic powers. His breath went out breaking open the *dasam* (tenth) *davar* (door). He did not retract going towards Rama ॥ 853 ॥

Lakshman also performed various yogic methods and gave up his life in the same way. Then Shatrughan, the killer of Lavanasur, breathed his last. His spirit went away to rest in Lord's feet ॥ 854 ॥

Lav and Kush now went where lay dead bodies of Rama and Sita, and they cremated both of them. They also cremated the brothers of Rama. The crown now rested on Lav's head ॥ 855 ॥

As Rama's brothers were being cremated, their wives also came there and they committed *Sati* with their husbands. The responsiblity to rule now fell on Lav's shoulders and he anointed the sons of three kings of territories in three different directions ॥ 856 ॥

ਉਤਰ ਦੇਸ ਆਪੁ ਕੁਸ ਲੀਆ। ਭਰਤ ਪੁਤ੍ਰ ਕਹਿ ਪੂਰਬ ਬੀਆ।
ਦੱਛਨ ਦੀਅ ਲੱਛਨ ਕੇ ਬਾਲਾ। ਪੱਛਮ ਸੱਤ੍ਰੁਘਨ ਸੁਤ ਬੈਠਾਲਾ ॥੮੫੭॥

ਦੋਹਰਾ।

ਰਾਮ ਕਥਾ ਜੁਗੁ ਜੁਗਿ ਅੱਟਲ ਸਭ ਕੋਈ ਭਾਖਤ ਨੇਤਿ।
ਸੁਰਗਿ ਬਾਸੁ ਰਘੁਬਰ ਕਰਾ ਸਗਰੀ ਪੁਰੀ ਸਮੇਤ ॥੮੫੮॥

ਇਤਿ ਰਾਮ ਭਿਰਾਤ ਇਸਤ੍ਰੀਅਨ ਸਹਤ ਸੁਰਗਿ ਗਏ ਅਰੁ ਰਾਮ ਸਗਰੀ ਪੁਰੀ ਸਮੇਤ ਸੁਰਗ ਜਾਇਬੋ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ ॥

ਚੌਪਈ।

ਜੋ ਇਹ ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਅਰੁ ਗਾਵੈ। ਦੂਖ ਪਾਪ ਤਿਹ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ।
ਬਿਸਨੁ ਭਗਤਿ ਕੀਏ ਫਲੁ ਹੋਈ। ਆਧਿ ਬਯਾਧਿ ਛ੍ਵੈ ਸਕੇ ਨ ਕੋਈ ॥੮੫੦॥
ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਹ ਸਹੱਸ ਪਚਾਵਨ। ਹਾੜ੍ਹਵਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮਿ ਸੁਖ ਦਾਵਨ।
ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ। ਭੂਲ ਪਰੀ ਲਹੁ ਲੇਹੁ ਸੁਧਾਰਾ ॥੮੬੦॥

ਦੋਹਰਾ।

ਨੇਤ੍ਰ ਤੁੰਗ ਕੇ ਚਰਨ ਤਰਿ, ਸੱਤਦ੍ਰਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ।
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤਿ ਪੂਰਨ ਕੀਓ ਰਘੁਬਰ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੮੬੧॥
ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਜਾਨੋ ਨਹੀਂ ਬਾਦ ਸੁਬਾਦ ਬਿਬਾਦ।
ਗ੍ਰੰਥ ਸਕਲ ਪੂਰਣ ਕੀਯੋ ਭਗਵਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥੮੬੨॥

ਸਵੈਯਾ।

ਪਾਂਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ। ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਯੋ।
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੈਂ ਮਤਿ ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ।
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਬੈ ਬਹੁ ਭੇਦ ਕਹੈਂ ਹਮ ਏਕ ਨ ਜਾਨਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਪਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਕਰਿ ਮੈਂ ਨ ਕਹਯੋ ਸਬ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਯੋ ॥੮੬੩॥

Kush took over the territories in the North and Bharat's son took over in the East. Territories in the South came to Lakshman's son and in the West to Shatrughan's ॥ 857 ॥

Dohara

Rama's story, recited daily by people, will live for ever. Thus Rama went to heaven along with the entire town ॥ 858 ॥

Thus concludes the chapter dealing with Rama's departure to heaven along with the entire townsmen in "Rama Avtar" in *Bachitra Natak*

Chaupai

He who sings or hears this story, sufferings and sins will not come near him. The result of the devotion to Vishnu's incarnation will be that no physical or mental ailment will ever affect him ॥ 859 ॥

On first day of dark half of Ashad (Har) of Samvat 1755 was completed this volume by God's grace. Any lapse may please be corrected ॥ 860 ॥

Dohara

In the foot of a high mountain from where flow down hundreds of streamlets was completed this story of Rama by the grace of the Lord (God) ॥ 861 ॥

Merits and demerits of the story (I have) not taken up : nor have (I involved myself) in any controversy, discussion or polemic (on any such point). The volume has been completed only through God's grace ॥ 862 ॥

Savaiya

Ever since I have united myself to Thy feet (O God !), none else (than Thee) ever pleases me. The Puranas (Hindu scriptures) and the Quran (Muslim scripture) call Thee by the name of Rama, Rahim, and such other numerous names, but I owe allegiance to neither of these two traditions. The *smritis*, *sastras* and Vedas (all Hindu scriptures) talk of your different characteristics, but I accept none of these. O sword - wielding Lord ! it is through Thy grace (that this narrative has been completed) : it is, in fact, Thee who said it, otherwise I do not have the capacity to say it ॥ 863 ॥

ਦੋਹਰਾ ।

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕੋ ਛਾਡਿ ਕੈ ਗਹਿਓ ਤੁਹਾਰੋ ਦੁਆਰ ।
ਬਾਂਹ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ ॥੮੬੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਰਾਮਾਇਣ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ।

Dohara

Leaving aside all other doors, O God, I have come to Thy Portal. It is up to Thee to honour the commitment of protecting who is once accepted under Thy shelter : I Gobind, am Thy slave ॥ 864 ॥

Thus concludes the Ramayạna or Rama's story in the *Bachitra Natak Granth.*

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਅਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਇੱਕੀਸਮੋ ਕਥਨੰ ॥

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਬਰਣੌ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਅਵਤਾਰੂ । ਜੈਸ ਭਾਂਤਿ ਬਪੁ ਧਰਯੋ ਮੁਰਾਰੂ ।
ਪਰਮ ਪਾਪ ਤੇ ਭੂਮਿ ਡਰਾਨੀ । ਡਗਮਗਾਤ ਬਿਧ ਤੀਰਿ ਸਿਧਾਨੀ ॥੧॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਯੋ ਛੀਰ ਨਿਧਿ ਜਹਾਂ । ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਸਥਿਤ ਥੇ ਤਹਾਂ ।
ਕਹਯੋ ਬਿਸਨੁ ਕਹੁ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ । ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਵਤਾਰ ਧਰਹੁ ਤੁਮਜਾਈ ॥੨॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਤੇ ਸੰਤਨ ਹੇਤ ਸਹਾਇ ।
ਮਥੁਰਾ ਮੰਡਲ ਕੇ ਬਿਖੈ ਜਨਮੁ ਧਰੋ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥੩॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਿਖਾਏ । ਦਸਮ ਬੀਚ ਸਭ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਏ ।
ਗਯਾਰਾਂ ਸਹਸ ਬਾਨਵੇਂ ਛੰਦਾ । ਕਹੇ ਦਸਮ ਪੁਰ ਬੈਠਿ ਅਨੰਦਾ॥੪॥

ਸਵੈਯਾ

ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਹਮ ਪੈ ਤੁ ਸਭੈ ਸਗੁਨੰ ਗੁਨ ਹੀ ਧਰਿ ਹੈਂ ।
ਜੀਅ ਧਾਰਿ ਬਿਚਾਰ ਤਬੈ ਬਰ ਬੁੱਧਿ ਮਹਾਂ ਅਗਨੋ ਗੁਨ ਕੋ ਹਰਿਹੌਂ ।
ਬਿਨੁ ਚੰਡਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਕਬਹੂੰ ਮੁਖ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅੱਛਰ ਹਉਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ।
ਤੁਮਰੋ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਕਿਧੋ ਤੁਲਹਾ ਜਿਮ ਬਾਕ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਿਖੈ ਤਰਿ ਹੌਂ ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਰੇ ਮਨ ਭਜ ਤੂੰ ਸਾਰਦਾ ਅਨਗਨ ਗੁਨ ਹੈਂ ਜਾਹਿੰ ।
ਰਚੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ ਭਾਗਵਤ ਜਉ ਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਾਹਿੰ ॥੬॥

One Oankar

Victory be to the Wondrous Lord

Now begins the account of **Krishna Avatar**, i.e. the twenty-first incarnation (of Vishnu)

Chaupai

Now I begin the account of Krishna; the Vishnu-incarnate, as to how he acquired this human body. The earth, frightened of sins, went staggering to the Lord-God ॥ 1 ॥

Brahma also went to the ocean of (*Kshir-sagar*) where sat the Lord. The latter summoned Vishnu close to Him and asked him to take birth as Krishna ॥ 2 ॥

Dohara

In obedience to Lord's will and to provide comfort to the saintly, Vishnu took birth in the Mathura area ॥ 3 ॥

Chaupai

All the events that took place in the life of Krishna are contained in the tenth chapter of the Bhagavata Purana. It contains 1192 verses all of which were adapted by the Guru while at Anandpur Sahib ॥ 4 ॥

Savaiya

If your grace is available to me, I can fill this account with good qualities. Reflecting in mind on your qualities, I shall annihilate the innumerable evils. Without the grace of the killer of Chand demon, I cannot utter even a single word. It is only on the boat of your name that I can get accross the world of poetry ॥ 5 ॥

Dohara

O my mind, you remember Sharda, the possessor of innumerable qualities. If she bestows her grace on me, only then can I complete this work based on the Bhagavata Purana ॥ 6 ॥

ਕਬਿਤ

ਸੰਕਟ ਹਰਨ ਸਭ ਸਿਧਿ ਕੀ ਕਰਨ ਚੰਡਿ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਅਰੁ ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ ਹੈ ।
ਆਦਿ ਜਾ ਕੋ ਆਹਮ ਹੈ ਅੰਤ ਕੋ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ਸਰਨਿ ਉਬਾਰਨ ਕਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਹੈ ।
ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰਨ ਅਨਿਕ ਦੁਖ ਜਾਰਨ ਸੋ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਛਡਾਏ ਜਮਜਾਲ ਹੈ ।
ਦੇਵੀ ਬਰੁ ਲਾਇਕ ਸੁਬੁੱਧਿ ਕੀ ਦਾਇਕ ਸੁ ਦੇਹ ਬਰੁ ਪਾਇਕ ਬਨਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ ਹਾਲ ਹੈ ॥੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਅੱਦ੍ਰ ਸੁਤਾ ਹੂੰ ਕੀ ਜੋ ਤਨਯਾ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਕੀ ਮਰਤਾ ਫੁਨਿ ਜੋਊ ।
ਇੰਦ੍ਰ ਕੋ ਰਾਜਹਿ ਕੀ ਦਿਵਯਾ ਕਰਤਾ ਬਧ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭਹਿ ਦੋਊ ।
ਜੋ ਜਪ ਕੈ ਇਹ ਸੇਵ ਕਰੈ ਬਰੁ ਕੋ ਸੁ ਲਹੈ ਮਨ ਇੱਛਤ ਸੋਊ ।
ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਉਹ ਕੀ ਸਮਤੁੱਲ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਸ ਨ ਦੂਸਰ ਕੋਊ ॥੮॥

ਅਥ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਹਿ ਪੁਕਾਰਤ ਭਈ

ਸਵੈਯਾ

ਦਈਤਨ ਕੇ ਭਰ ਤੇ ਡਰ ਤੇ ਜੁ ਭਈ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਬਹੁ ਭਾਰਹਿੰ ਭਾਰੀ ।
ਗਾਇ ਕੋ ਰੂਪੁ ਤਬੈ ਧਰ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਿਖਿ ਪੈ ਚਲਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੀ ।
ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਯੋ ਤੁਮ ਹੂੰ ਹਮ ਹੂੰ ਮਿਲਿ ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਜਹ ਹੈ ਬ੍ਰਤਧਾਰੀ ।
ਜਾਇ ਕਰੈਂ ਬਿਨਤੀ ਤਿਹ ਕੀ ਰਘੁਨਾਥ ਸੁਨੋ ਇਹ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ ॥੯॥
ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰ ਸਭੈ ਧਰਕੈ ਸੁ ਤਹਾਂ ਕੋ ਚਲੇ ਤਨ ਕੇ ਤਨੀਆ ।
ਤਬ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਾਮੁਹਿ ਰੋਵਤ ਤਾਂ ਮੁਨਿ ਜਯੋਂ ਹਨੀਆ ।
ਤਾ ਛਬਿਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੇ ਮਨ ਭੀਤਰ ਯੋਂ ਗਨੀਆ ।
ਜਿਮ ਲੂਟੇ ਤੈ ਅੱਗ੍ਰਜ ਚਉਧਰੀ ਕੈ ਕੁਟਵਾਰ ਪੈ ਕੂਕਤ ਹੈਂ ਬਨੀਆ ॥੧੦॥
ਲੈ ਬ੍ਰਹਮਾਸੁਰ ਸੈਨ ਸਭੈ ਤਹ ਦਉਰਿ ਗਏ ਜਹ ਸਾਗਰ ਭਾਰੀ ।
ਗਾਇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਤਿਨ ਕੋ ਅਪੁਨੇ ਲਖਿ ਬਾਰ ਨਿਵਾਰ ਪਖਾਰੀ ।
ਪਾਇੰ ਪਰੇ ਚਤੁਰਾਨਨ ਤਾਹਿ ਕੇ ਦੇਖਿ ਬਿਮਾਨ ਤਹਾਂ ਬ੍ਰਤਿਧਾਰੀ ।
ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਹੁ ਜਾਹੁ ਅਵਤਾਰ ਲੈ ਮੈ ਜਰ ਦੈਂਤਨ ਮਾਰੀ ॥੧੧॥
ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਬਾਤ ਸਬੈ ਮਨ ਦੇਵਨ ਕੇ ਹਰਖਾਨੇ ।
ਕੈ ਕੈ ਪ੍ਰਨਾਮ ਚਲੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਪਨ ਲੋਕ ਸਭੈ ਅਪੁਨੇ ਕਰ ਮਾਨੇ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੇ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਮੈ ਪਹਿਚਾਨੇ ।
ਗੋਧਨ ਭਾਂਤਿ ਗਯੋ ਸਭ ਲੋਕ ਮਨੋ ਸੁਰ ਜਾਇ ਬਹੋਰ ਕੈ ਆਨੇ ॥੧੨॥

Kabitt

Annihilator of all discomforts, provider of all spiritual powers, responsible for taking across the world ocean those who seek shelter and with wide beautiful eyes is Chandi. It is difficult to know Chandi's origin, Chandi's end is immeasurable; saviour of those who seek shelter and nourisher is Chandi. Killer of demons, annihilator of numerous pains, saviour of the sinners from the clutches of the God of death is Chandi. Chandi is capable of blessing and providing noble thoughts: give your blessing to this servant so that he can complete this volume ॥ 7 ॥

Savaiya

Chandi is the daughter of mountain, killer of Mahikhasur demon; handed over the regime to Indra after slaying Sumbh and Nisumbh demons. He who serves by reciting divine name achieves the heart-felt desires: in the entire manifest world, there is none else as great saviour of the hapless ॥ 8 ॥

Earth's prayer before Brahma.

Savaiya

When the earth felt burdened under he weight of demons and their frightenings, she took the form of a cow and went over to Brahma *rishi.* Brahma said that we two go together to great Vishnu and pray to him to listen to our petition ॥ 9 ॥

Led by Brahma, all these saintly people set out for that place. They all prayed to Vishnu as if they were beaten by someone. The grandeur of that scene has been captured by the poet's imagination in the following words : they looked like that shopkeeper who having been looted goes, led by the village chief, security officer and prays before him ॥ 10 ॥

Taking along the hordes of gods (and saints), Brahma reached the great ocean. They recited their prayers to Him : 'Take us as your children and destroy our opponents'. The four-headed Brahma fell at Lord's feet who took pity finding him hapless. The Lord asked Brahma to go and that He will take birth to kill the demons ॥ 11 ॥

Listening to this assurance of the Lord, all the gods felt pleased at heart. They returned paying their obeisance, and they felt as if the three worlds had become their territory. The poet imagined the grandeur of that seemed as if the gods have brought back the hordes of cows ॥ 12 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰਿ ਹਰਿ ਇਹ ਆਗਿਆ ਦਈ ਦੇਵਨ ਸਕਲ ਬੁਲਾਇ ।
ਜਾਇ ਰੂਪ ਤੁਮ ਹੂੰ ਧਰੋ ਹਉ ਹੂੰ ਧਰਿ ਹੌ ਆਇ ॥੧੩॥
ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਜਬ ਦੇਵਤਨ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਜੁ ਕੀਨ ।
ਆਪ ਸਮੇਤ ਸੁਧਾਮੀਐ ਲੀਨੇ ਰੂਪ ਨਵੀਨ ॥੧੪॥
ਰੂਪ ਧਰੇ ਸਭ ਸੁਰਨ ਯੌ ਭੂਮਿ ਮਾਹਿ ਇਹ ਭਾਇ ।
ਅਬ ਲੀਲਾ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵਕੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੌ ਸੁਨਾਇ ॥੧੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸਨੁ ਅਵਤਾਰ ਹਵੈਬੋ ਬਰਨਨੰ ਸਮਾਪਤੰ

ਅਥ ਦੇਵਕੀ ਜਨਮ ਕਥਨੰ

ਦੋਹਰਾ

ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਕੀ ਕੰਨਿਕਾ ਨਾਮ ਦੇਵਕੀ ਤਾਸ ।
ਸੋਮਵਾਰ ਦਿਨ ਜਠਰ ਤੇ ਕੀਨ ਤਾਹਿੰ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੧੬॥
ਇਤਿ ਦੇਵਕੀ ਕੋ ਜਨਮ ਬਰਨਨੰ ਪ੍ਰਥਮ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ॥੧॥

ਅਥ ਦੇਵਕੀ ਕੋ ਬਰੁ ਢੂੰਢਬੋ ਕਥਨੰ

ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਬਾਚ ।

ਦੋਹਰਾ ।

ਜਬੈ ਭਈ ਵਹਿ ਕੰਨਿਕਾ ਸੁੰਦਰ ਬਰ ਕੈ ਜੋਗੁ ।
ਰਾਜ ਕਹੀ ਬਰ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਢੂੰਢਹੁ ਅਪਨਾ ਲੋਗ ॥੧੭॥
ਦੂਤ ਪਠੇ ਤਿਨ ਜਾਇ ਕੈ ਨਿਰਖਯੋ ਹੈ ਬਸੁਦੇਵ ।
ਮਦਨ ਬਦਨ ਸੁਖ ਕੋ ਸਦਨ ਲਖੈ ਤੱਤ ਕੋ ਭੇਵ ॥੧੮॥

ਕਬਿਤ

ਦੀਨੇ ਹੈ ਤਿਲਕੁ ਜਾਇ ਭਾਲਿ ਬਸੁਦੇਵ ਜੂ ਕੇ
ਡਾਰਿਯੋ ਨਾਰੀਏਰ ਗੋਦ ਮਾਹਿ ਦੈ ਅਸੀਸ ਕੌ ।
ਦੀਨੀ ਹੈ ਬਡਾਈ ਪੈ ਮਿਠਾਈ ਹੂੰ ਤੇ ਮੀਠੀ ਸਭ
ਜਨ ਮਨਿ ਭਾਈ ਅਉਰ ਈਸਨ ਕੇ ਈਸ ਕੌ ।
ਮਨ ਜੁ ਪੈ ਆਈ ਸੋ ਤੋ ਕਹਿ ਕੈ ਸੁਨਾਈ
ਤਾ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਭ ਭਾਈ ਮਨ ਮੱਧ ਘਰਨੀਸ ਕੋ ।
ਸਾਰੇ ਜਗ ਭਾਈ ਜਿਨਿ ਸੋਭਾ ਜਾ ਕੇ ਗਾਈ
ਸੋ ਤੋ ਏਕ ਲੋਕ ਕਹਾਂ ਲੋਕ ਭੇਦੇ ਬੀਸ ਤੀਸ ਕੋ ॥੧੯॥

Dohara

Then Lord summoned all gods and ordered : "You go and take birth in human world, and I shall follow you soon" ॥ 13 ॥

As the gods heard this, they paid obeisance innumerable times. They took to human form along with their spouses ॥ 14 ॥

Taking human form thus, all the gods came on the earth. Now I narrate the account of respectable Devaki ॥ 15 ॥

Thus concludes the account narrating how Vishnu incarnated himself.

An account of Devaki's Birth

Dohara

She was the daughter of King Ugrasain and Devaki was her name. She was born into this world on Monday ॥ 16 ॥

This concludes Chapter I dealing with Devaki's birth.

Now begins the account of search of a match for Devaki

Ugrasain's utterances :

Dohara

When that maiden came of age, the king asked the courtiers to search a match for her ॥ 17 ॥

The messengers were sent out who selected Vasudeva whose face was handsome like Kamdeva's, had a prosperous house and knew the mysteries of the Divine ॥ 18 ॥

Kabitt

The king put a paste mark on Vasudeva's forehead, put a coconut in his lap and blessed him. He spoke of the groom-to-be in words sweeter than sweetmeats which was liked by people as well as the Lord. The king said whatever came to his mind before the womenfolk back at home. This matrimonial alliance was appreciated by the entire world and they sang praises of it which echoes not through just one world but beyond even twenty or thirty realms ॥ 19 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਕੰਸ ਬਾਸ ਦੇਵੈ ਤਬੈ ਜੋਰਿਓ ਬਜਾਹ ਸਮਾਜ ।
ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਸਭ ਧਰਨਿ ਮੈ ਬਾਜਨ ਲਾਗੇ ਬਾਜ ॥੨੦॥

ਅਥ ਦੇਵਕੀ ਕੋ ਬਯਾਹ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਆਸਨਿ ਦਿੱਜਨ ਕੋ ਧਰ ਕੈ ਤਰਿ ਤਾ ਕੋ ਨਵਾਇ ਲੈ ਜਾਇ ਬੈਠਾਯੋ ।
ਕੁੰਕਮ ਕੋ ਘਸ ਕੈ ਕਰਿ ਪੁਰੋਹਿਤ ਬੇਦਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸਿਉਂ ਤਿੰਹ ਲਾਯੋ ।
ਡਾਰਤ ਫੂਲ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤਿ ਅੱਛਤ ਮੰਗਲਚਾਰ ਭਇਓ ਮਨ ਭਾਯੋ ।
ਭਾਟ ਕਲਾਵੰਤ ਅਉਰ ਗੁਨੀ ਸਭ ਲੈ ਬਖਸੀਸ ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਗਾਯੋ ॥੨੧॥

ਦੋਹਰਾ

ਰੀਤਿ ਬਰਾਤਿਨ ਦੁਲਹ ਕੀ ਬਾਸਦੇਵ ਸਭ ਕੀਨ ।
ਤਬੈ ਕਾਜ ਚਲਬੇ ਨਿਮਿਤ ਮਥੁਰਾ ਮੈ ਮਨੁ ਦੀਨ ॥੨੨॥
ਬਾਸ ਦੇਵ ਕੋ ਆਗਮਨ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਸੁਨਿ ਲੀਨ ।
ਚਮੂ ਸਬੈ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਭੇਜਿ ਅਗਾਊਂ ਦੀਨ ॥੨੩॥

ਸਵੈਯਾ

ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਬੇ ਹਿਤ ਕਉ ਦਲ ਸਾਜ ਚਲੇ ਧੁਜਨੀ ਪਤਿ ਐਸੇ ।
ਲਾਲ ਕਰੇ ਪਟ ਪੈ ਡਰਿ ਕੇਸਰ ਰੰਗ ਭਰੇ ਪ੍ਰਤਿਨਾਪਤਿ ਕੈਸੇ ।
ਰੰਚਕ ਤਾ ਛਬਿ ਢੂੰਢਿ ਲਈ ਕਬਿ ਨੈ ਮਨ ਕੇ ਫੁਨਿ ਭੀਤਰਿ ਮੈ ਸੇ ।
ਦੇਖਨ ਕਉਤਕਿ ਬਿਆਹਹਿ ਕੋ ਨਿਕਸੇ ਇਹੁ ਕੁੰਕੁਮ ਆਨੰਦ ਜੈਸੇ ॥੨੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਕੰਸ ਅਉਰ ਬਸੁਦੇਵ ਜੂ ਆਪਸਿ ਮੈ ਮਿਲਿ ਅੰਗ ।
ਤਬੈ ਬਹੁਰਿ ਦੇਵਨ ਲਗੇ ਗਾਰੀ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ॥੨੫॥

ਸੋਰਠਾ

ਦੁੰਦਭਿ ਤਬੈ ਬਜਾਇ ਆਏ ਜੋ ਮਥੁਰਾ ਨਿਕਟਿ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਨਿਰਖਾਇ ਹਰਖ ਭਇਓ ਹਰਿਖਾਇ ਕੈ ॥੨੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਆਵਤ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਸੁ ਦੇਵਹਿੰ ਰੂਪ ਸਜੇ ਅਪੁਨੇ ਤਨਿ ਨਾਰੀ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਤਾਲਿ ਦਿਵਾਵਤਿ ਆਵਤ ਨਾਗਰਿ ਗਾਰੀ ।
ਕੋਠਨ ਪੈ ਨਿਰਖੈਂ ਚੜ੍ਹਿ ਭਾਮਿਨ ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜੀਅ ਧਾਰੀ ।
ਬੈਠਿ ਬਿਵਾਨ ਕੁਟੰਬ ਸਮੇਤ ਸੁ ਦੇਖਤ ਦੇਵਨ ਕੀ ਮਹਤਾਰੀ ॥੨੭॥

Dohara

On this side Kans and on the other Vasudeva began preparations for the marriage. Everybody on earth felt pleased, and the music began to be played ॥ 20 ॥

An account of Devaki's marriage

Savaiya

The Brahmins were made to sit on the seats offered them with due respects. They rubbed *kumkum* and put a paste-mark on Vasudeva's forehead while reciting Vedic hymns. They sang eulogies while offering flowers, and rice. On the occasion, bands, artists and other able persons sang eulogies of their grandeur and received rewards ॥ 21 ॥

Dohara

Vasudeva, the groom, made all preparations for the marriage party. He now wanted to set out for Mathura for marriage ॥ 22 ॥

When Ugrasain heard of Vasudeva's arrival, he sent his *chaturangini* army beforehand to welcome him ॥ 23 ॥

Savaiya

Both the sides moved ahead to meet together. They had tied red turbans and seemed to be full of colour and juice. The poet perceived this grandeur in imagination and narrated it in brief saying that they looked like the fields with saffron grown in had set out to see the pleasing ceremonies of marriage ॥ 24 ॥

Dohara

Both Kans and Vasudeva embraced each other, and then began showering choicest of ceremonial abuses on each other ॥ 25 ॥

Soratha

They all blew the trumpets and approached Mathura. Everyone was pleased to look at this sight ॥ 26 ॥

Savaiya

Hearing of the arrival of Vasudeva, all the women-folk got ready and began dancing to the tune of music. They also called names to the on-coming marriage party. The scene of the women standing on rooftops to see the groom and his party has been given by the poet the metaphor of gods' mothers sitting in their aircrafts to see this marriage ॥ 27 ॥

ਕਬਿੱਤ

ਬਾਸੁਦੇਵ ਆਇਓ ਰਾਜੇ ਮੰਡਲ ਬਨਾਇਓ ਮਨਿ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਇਓ ਤਾ ਕੋ ਆਨਨ ਨਿਰਖ ਕੈ ।
ਸੁਗੰਧਿ ਲਗਾਯੋ ਰਾਗ ਗਾਇਨਨ ਗਾਇਓ ਤਿਸੈ ਬਹੁਤ ਦਿਵਾਇਓ ਬਰ ਲਿਆਇਓ ਜੋ ਪਰਖ ਕੈ ।
ਛਾਤੀ ਹਾਥੁ ਲਾਇਓ ਸੀਸ ਨਿਆਇਓ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਤਬੈ ਆਦਰ ਪਠਾਇਓ ਪੂਜ ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਖ ਕੈ ।
ਭਇਓ ਜਨੁ ਮੰਗਨਨ ਭੂਮਿ ਪਰ ਬਾਦਰ ਸੋ ਰਾਜਾ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਗਇਓ ਕੰਚਨ ਬਰਖ ਕੈ ॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਤਬ ਕੰਸ ਕੋ ਲਯੋ ਹਜੂਰਿ ਬੁਲਾਇ ।
ਕਹਿਓ ਸਾਥ ਤੁਮ ਜਾਇ ਕੈ ਦੇਹੁ ਭੰਡਾਰ ਖੁਲ੍ਹਾਇ ॥੨੯॥
ਅਉਰ ਸਮੱਗਰੀ ਅੰਨ ਕੀ ਲੈ ਜਾ ਤਾ ਕੇ ਪਾਸਿ ।
ਕਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਤਾ ਕੋ ਤਬੈ ਇਉਂ ਕਰਿਯੋ ਅਰਦਾਸਿ ॥੩੦॥
ਕਾਲ੍ਹ ਰਾਤ੍ਰ ਕੋ ਬਯਾਹ ਹੈ ਕੰਸਹਿ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ।
ਬਾਸੁਦੇਵ ਪੁਰੋਹਿਤ ਕਹੀ ਭਲੀ ਜੁ ਤੁਮੈ ਸੁਹਾਇ ॥੩੧॥
ਕੰਸ ਕਹਇਓ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਤਬ ਸਬੈ ਬਾਤ ਕੋ ਭੇਵ ।
ਸਾਧਿ ਸਾਧਿ ਪੰਡਿਤ ਕਹਯੋ ਅਸ ਮਾਨੀ ਬਸੁਦੇਵ ॥੩੨॥

ਅਥ ਬਿਆਹ ਸਮੇਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਰਾਤਿ ਬਿਤੀਤ ਭਈ ਅਰੁ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਫਿਰਿ ਰਾਤਿ ਤਬੈ ਚੜ੍ਹਿ ਆਏ ।
ਛਾਡਿ ਦਏ ਹਥਿ ਫੂਲ ਹਜਾਰ ਉਭੁਚ ਪਯੋਧਰ ਐਸਿ ਫਿਰਾਏ ।
ਅਉਰ ਹਵਾਈ ਚਲੀ ਨਭ ਕੋ ਉਪਮਾ ਤਿਨ ਕੀ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਸੁਨਾਏ ।
ਦੇਖਹਿੰ ਕਉਤਕ ਦੇਵ ਸਬੈ ਤਿਹ ਤੇ ਮਨੋ ਕਾਗਦ ਕੋਟਿ ਪਠਾਏ ॥੩੩॥
ਲੈ ਬਸੁਦੇਵ ਕੋ ਅਗ੍ਰ ਪੁਰੋਹਿਤ ਕੰਸਹਿ ਕੇ ਚਲਿ ਧਾਮ ਗਏ ਹੈਂ ।
ਆਗੇ ਤੇ ਨਾਰਿ ਭਈ ਇਕ ਗਾਗਰ ਲੇਇ ਪੰਡਿਤ ਡਾਰਿ ਦਏ ਹੈਂ ।
ਡਾਰਿ ਦਏ ਲਡੂਆ ਗਹਿ ਝਾਟਨਿ ਤਾਂ ਕੋ ਸੋਊ ਵੇ ਤੋ ਭੱਛ ਗਏ ਹੈਂ ।
ਜਾਦਵ ਬੰਸ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁ ਅਨੇਕਿਕ ਹਾਸ ਭਏ ਹੈਂ ॥੩੪॥

Kabitt

On Vasudeva's arrival, the king got an enclosure erected and felt rather pleased to look at the groom's handsome face. Scent was splashed on all. Songs were sung. The messenger who had selected Vasudeva was given huge rewards. With one hand on his chest (heart) and head bowed down, Ugrasain worshipped the groom with joy at heart. At this moment of time, the king appeared to be like a golden cloud which showered gold ॥ 28 ॥

Dohara

Then Ugrasain sent for Kans to his presence. He asked him to go and open up the stores to give maximum in charity ॥ 29 ॥

Kans took out huge quantities of grains, etc. and took them to Vasudeva. He bowed to him and made his prayer thus : ॥ 30 ॥

"The marriage is fixed for tomorrow-night", Kans said to him. Vasudeva's priest replied saying that their (Kans) decision pleases them all ॥ 31 ॥

Then Kans came to his side and told the entire thing with folded hands. When the Brahmins learnt that Vasudeva's party has agreed to their suggestions they heartily blessed them ॥ 32 ॥

Now is the time for marriage

Savaiya

The night went by and day dawned, and again night fell and fireworks were lighted which spread colours of hundreds of flowers. Looking at these fireworks afloat in the sky, the poet compares the scene with the gods shooting paper-castles in the air ॥ 33 ॥

The priest took Vasudeva along and left for Kans' palace. Looking at a beautiful woman coming from the opposite, the priests threw down the urn and *ladoos* (sweetmeats) therein got scattered on the ground. They gathered together these scattered *ladoos* and then ate them up. Learning of this, both sides of the Yadavas were variously laughed at ॥ 34 ॥

ਕਬਿੱਤ

ਗਾਵਤ ਬਜਾਵਤ ਸੁ ਗਾਰਨ ਦਿਵਾਵਤ ਆਵਤ ਸੁਹਾਵਤ ਹੈਂ ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਾਵਤੀ ।
ਕੇਹਰਿ ਸੀ ਕਟਿ ਅਉ ਕੁਰੰਗਨ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਾਂ ਕੇ ਗਜ ਕੈਸੀ ਚਾਲ ਮਨ ਭਾਵਤ ਸੁ ਆਵਤੀ ।
ਮੋਤਿਨ ਕੇ ਚਉਕਿ ਕਰੇ ਲਾਲਨ ਕੇ ਖਾਰੇ ਧਰੇ ਬੈਸੇ ਤਬੈ ਦੋਊ ਦੂਲਹਿ ਦੁਲਹਿ ਸੁਹਾਵਤੀ ।
ਬੇਦਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਦੱਛਨ ਦਿਜਨ ਦੀਨੀ ਲੀਨੀ ਸਾਤ ਭਾਵਰੈਂ ਜੋ ਭਾਵਤੈ ਸੋਂ ਭਾਵਤੀ ॥੩੫॥

ਅਥ ਬਿਆਹ ਕੈ ਬਿਦਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਤਿ ਭਏ ਬਸੁਦੇਵ ਜੂ ਕੀਨੋ ਤਹਾਂ ਬਿਲਾਸ
ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਉਠ ਕੈ ਤਬੈ ਗਇਓ ਸਸੁਰ ਕੇ ਪਾਸਿ ॥੩੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਸਾਜ ਸਮੇਤ ਦਏ ਗਜ ਆਯੁਤ ਸੁ ਅਉਰ ਦਏ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਰਥ ਨਾਰੇ ।
ਲੱਛ ਭਟੰ ਦਸ ਲੱਛ ਤੁਰੰਗਮ ਊਂਟ ਅਨੇਕ ਭਰੇ ਜਰ ਭਾਰੇ ।
ਛੱਤੀਸ ਕੋਟ ਦਏ ਦਲ ਪੈਦਲ ਸੰਗਿ ਕਿਧੋ ਤਿਨ ਕੇ ਰਖਵਾਰੇ ।
ਕੰਸ ਤਬੈ ਤਿਹ ਰਾਖਨ ਕਉ ਮਨੋ ਆਪ ਭਏ ਰਥ ਕੇ ਹਕਵਾਰੇ ॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ

ਕੰਸ ਲਵਾਏ ਜਾਤ ਤਿਨਿ ਸਕਲ ਪ੍ਰਬਲ ਦਲ ਸਾਜਿ ।
ਆਗੇ ਤੇ ਸ੍ਰਵਨਨ ਸੁਨੀ ਬਿਧ ਕੀ ਅਸੁਭ ਅਵਾਜ ॥੩੮॥
ਨਭਿ ਬਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਚ ਕੰਸ ਸੋਂ

ਕਬਿੱਤ

ਦੁਖ ਕੋ ਹਰਿਨ ਬਿੱਧ ਸਿੱਧਿ ਕੇ ਕਰਨ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਧਰਨ ਐਸੋ ਕਹਯੋ ਹੈ ਉਚਾਰ ਕੈ ।
ਲੀਏ ਕਹਾਂ ਜਾਤ ਤੇਰੋ ਕਾਲ ਹੈ ਰੇ ਮੂੜ੍ਹ ਮਤਿ ਅਠਾਵੇਂ ਗਰਭ ਯਾ ਕੋ ਤੋ ਕੋ ਡਾਰੈ ਮਾਰਿ ਕੈ ।
ਅਚਰਜ ਮਾਨ ਲੀਨੋ ਮਨ ਮੈ ਬਿਚਾਰ ਇਹ ਕਾਢ ਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਡਾਰੋਂ ਇਨ ਹੀ ਸੰਘਾਰਿ ਕੈ ।
ਜਾਹਿੰਗੇ ਛਪਾਇ ਕੈ ਸੁ ਜਾਨੀ ਕੰਸ ਮਨ ਮਾਹਿ ਇਹੈ ਬਾਤ ਭਲੀ ਡਾਰੋਂ ਜਰ ਹੀ ਉਖਾਰਿ ਕੈ ॥੩੯॥

ਦੋਹਰਾ

ਕੰਸ ਦੋਹੂੰ ਕੇ ਬਧ ਨਮਿਤ ਲੀਨੋ ਖੜਗ ਨਿਕਾਰਿ ।
ਬਾਸੁਦੇਵ ਅਰੁ ਦੇਵਕੀ ਡਰੇ ਦੋਊ ਨਰ ਨਾਰਿ ॥੪੦॥

Kabitt

The women, dancing, calling names and slowly singing as they come, are coming and getting seated. They have waists as thin as the lion's, eyes as beautiful as those of the deer, and the gait as majestic as an elephant's : they come thus and get seated. In the shine of pearls and seated on the seats studded with jewels and rubies, the newly-weds look majestic. Vedic hymns were chanted and gifts exchanged as, according to the Divine Will, the marriage ceremony of seven circumambulations around fire was completed ॥ 35 ॥

Dohara

Vasudeva stayed there for the night, and getting up next morning, he went up to his father-in-law, king Ugrasain ॥ 36 ॥

Savaiya

Fully decorated elephants and horses as well as chariots thrice their number were given. A lakh of warriors, a million of horses and numerous camels laden with gold were given. Infantry comprising total of 360 million soldiers were also given : it seemed as if they were supposed to protect other gifts. With a view to protecting all this, Kans himself became the charioteer of Devaki and Vasudeva ॥ 37 ॥

Dohara

As Kans proceeded with all this contingent, he heard on the way an invisible and ill-omened voice ॥ 38 ॥

Revelation Addressed to Kans

Kabitt

The eradicator of suffering, the possessor of innumerable *sidhis* and the benevolent God said through this revelatory voice : "O fool, where are you taking forth your own death ? The eighth son of her (Devaki) will cause your death." Kans felt startled, and he resolved in his mind to slay them both with his sword. He wondered as to how long can this be kept a secret and secured safety from them. Thus, benefit lies in destroying the root of this fear ॥ 39 ॥

Dohara

Kans unsheathed his sword to kill both of them. Seeing this both Vasudeva and Devaki felt frightened ॥ 40 ॥

ਬਾਸੁਦੇਵ ਬਾਚ ਕੰਸ ਸੋਂ ।

ਦੋਹਰਾ

ਬਾਸੁ ਦੇਵ ਡਰੁ ਮਾਨ ਕੈ ਤਾ ਸੋਂ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ।
ਜੋ ਯਾ ਹੀ ਤੇ ਜਨਮ ਹੈ ਮਾਰਹੁ ਤਾਕਹੁ ਰਾਇ ॥੪੧॥

ਕੰਸ ਬਾਚ ਮਨ ਮੈ ।

ਦੋਹਰਾ

ਪੁਤ੍ਰ ਹੇਤ ਕੇ ਭਾਵ ਸੋਂ ਮਤਿ ਇਹ ਜਾਇ ਛਪਾਇ ।
ਬੰਦੀਖਾਨੈ ਦੇਉਂ ਇਨ ਇਹੈ ਬਿਚਾਰੀ ਰਾਇ ॥੪੨॥

ਅਥ ਦੇਵਕੀ ਬਸੁਦੇਵ ਕੈਦ ਕੀਬੋ

ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਸਵੈਯਾ

ਡਾਰਿ ਜੰਜੀਰ ਲਏ ਤਿਨ ਪਾਇਨ ਪੈ ਫਿਰ ਕੈ ਮਥੁਰਾ ਮਹਿ ਆਯੋ ।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭ ਲੋਗ ਕਥਾ ਅਤਿ ਨਾਮ ਬੁਰੋ ਜਗ ਮੈ ਬਿਕਰਾਯੋ ।
ਆਨਿ ਰਖੈ ਗ੍ਰਿਹ ਆਪਨ ਮੈ ਰਖਵਾਰੀ ਕੋ ਸੇਵਕ ਲੋਗ ਬੈਠਾਯੋ ।
ਆਨਿ ਬਡੇਨ ਕੀ ਛਾਡਿ ਦਈ ਕੁਲ ਭੀਤਰ ਆਪਨੋ ਰਾਹ ਚਲਾਯੋ ॥੪੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਜਬੈ ਕੰਸ ਰਾਜ ਉਤਪਾਤ ।
ਤਬੈ ਕਥਾ ਅਉਰੈ ਚਲੀ ਕਰਮ ਰੇਖ ਕੀ ਬਾਤ ॥੪੪॥

ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮ ਸਮੇਂ

ਪੁਤ੍ਰ ਭਇਓ ਦੇਵਕੀ ਕੈ ਕੀਰਤਿ ਮਤ ਤਿਹ ਨਾਮੁ ।
ਬਾਸੁਦੇਵ ਲੈ ਤਾਹਿੰ ਕੌ ਗਯੋ ਕੰਸ ਕੈ ਧਾਮ ॥੪੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਲੈ ਕਰਿ ਤਾਤ ਕੋਊ ਤਾਤ ਚਲਯੋ ਜਬਹੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੈ ਦਰ ਊਪਰ ਆਇਓ ।
ਜਾਇ ਕਹਿਯੋ ਦਰਵਾਨਨ ਸੋਂ ਤਿਨ ਬੋਲਿ ਕੈ ਭੀਤਰ ਜਾਇ ਜਨਾਇਓ ।
ਕੰਸ ਕਰੀ ਕਰੁਨਾ ਸਿਸੁ ਦੇਖਿ ਕਹਿਓ ਹਮ ਹੂੰ ਤੁਮ ਕੋਊ ਬਖਸਾਇਓ ।
ਫੇਰ ਚਲਿਓ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਬਸੁਦੇਵ ਤਊ ਮਨ ਮੈ ਕਛੁ ਨਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ॥੪੬॥

ਬਸੁਦੇਵ ਬਾਚ ਮਨ ਮੈ ਦੋਹਰਾ

ਬਾਸੁਦੇਵ ਮਨ ਆਪਨੇ ਕੀਨੋ ਇਹੈ ਬਿਚਾਰ ।
ਕੰਸ ਮੂੜ੍ਹ ਦੁਰਮਤਿ ਬਡੋ ਯਾ ਕੌ ਡਰਿ ਹੈ ਮਾਰਿ ॥੪੭॥

Vasudeva's Address to Kans

Dohara

The frightened Vasudeva said to Kans that he must not kill Devaki. On the other hand, O king, you may kill the offspring born of her ॥ 41 ॥

Kans' Monologue

Dohara

It is possible that he may hide his offspring because of his attachment. Thus, I think, they be put in imprisonment ॥ 42 ॥

Vasudeva and Devaki Imprisoned

Savaiya

Kans chained them both and brought them back to Mathura. As people heard this, they spoke very ill of Kans. Kans kept them prisoners in his own house. He discarded the family tradition and made the servants obey him alone in this job of keeping watch over the hostages ॥ 43 ॥

Poet's Monologue

Dohara

Many a day passed by with the law and order disturbed in the kingdom of Kans. Thus, as it were fated, the events took an entirely new turn ॥ 44 ॥

Account of Devaki's first-born son

Dohara

Devaki gave birth to her first son, named Kiratmati. Vasudeva took him to Kans' palace ॥ 45 ॥

Savaiya

When the father, with son in his lap, reached the royal portal, he asked the gatekeeper to inform the king of his arrival. Looking at the small kid, Kans felt pity and told him that he had forgiven him. Vasudeva retraced his steps to his home, but he felt no joy in his heart ॥ 46 ॥

Vasudeva's Monologue

Dohara

Vasudeva thought that Kans is an evil mind. His apprehension will make him kill the kid ॥ 47 ॥

ਨਾਰਦ ਰਿਖਿ ਬਾਚ ਕੰਸ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਦੋਹਰਾ

ਤਬ ਮੁਨਿ ਆਯੋ ਕੰਸ ਗ੍ਰਿਹਿ ਕਹੀ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਰਾਇ ।
ਅਸਟ ਲੀਕ ਕਰਕੈ ਗਠੀ ਦੀਨੋ ਭੇਦ ਬਤਾਇ ॥੪੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਜਬ ਨਾਰਦ ਕੀ ਇਹ ਤੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਮਨ ਮਾਇ ਭਈ ਹੈ ।
ਮਾਰਹੁ ਜਾਇ ਇਸੈ ਅਬ ਹੀ ਕਰਿ ਭ੍ਰਿਤਨ ਨੈਨ ਕੀ ਸੈਨ ਦਈ ਹੈ ।
ਦਉਰਿ ਗਏ ਤਿਹ ਆਇਸੁ ਮਾਨ ਕੈ ਬਾਤ ਇਹੈ ਚਲਿ ਲੋਗ ਗਈ ਹੈ ।
ਪਾਥਰ ਪੈ ਹਨਿ ਕੈ ਘਨ ਜਿਉਂ ਬਪੁ ਜੀਵਹਿ ਤੇ ਕਰਿ ਭਿੰਨ ਲਈ ਹੈ ॥੪੯॥

ਸਵੈਯਾ

ਅਉਰ ਭਯੋ ਸੁਤ ਜੋ ਤਿਹ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤਉ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਸ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਹੀਨੋ ।
ਸੇਵਕ ਭੇਜ ਦਏ ਤਿਨ ਲਿਆਇ ਕੈ ਪਾਥਰ ਪੈ ਹਨਿ ਕੈ ਫੁਨਿ ਦੀਨੋ ।
ਸੋਰ ਪਰਯੋ ਸਭ ਹੀ ਪੁਰ ਮੈ ਕਬਿ ਨੈ ਤਿਹ ਕੋ ਜਸੁ ਇਉਂ ਲਖਿ ਲੀਨੋ ।
ਇੰਦ੍ਰ ਮੂਓ ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਨ ਮੈ ਮਿਲ ਕੈ ਸੁਰ ਮੰਡਲ ਰੋਦਨ ਕੀਨੋ ॥੫੦॥
ਅਉਰ ਭਯੋ ਸੁਤ ਜੋ ਤਿਹ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਨਾਮ ਧਰਿਓ ਤਿਹ ਕੋ ਤਿਨ ਹੂੰ ਜੈ ।
ਮਾਰ ਦਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਸ ਸੁ ਪਾਥਰ ਪੈ ਹਨਿ ਡਾਰਿਓ ਖੂੰਜੈ ।
ਸੀਸ ਕੇ ਬਾਰ ਉਖਾਰਤ ਦੇਵਕੀ ਰੋਦਨ ਚੋਰਨ ਤੇ ਘਰਿ ਗੂੰਜੈ ।
ਜਿਉਂ ਰੁਤਿ ਅੰਤ ਅਸੰਤ ਸਮੈਂ ਨਭਿ ਕੋ ਜਿਮ ਜਾਤ ਪੁਕਾਰਤ ਕੂੰਜੈਂ ॥੫੧॥

ਕਬਿਤ

ਚਉਥੋ ਪੁਤ੍ਰ ਭਇਓ ਸੋ ਭੀ ਕੰਸ ਮਾਰ ਦਇਓ ਤਿਹ ਸੋਕ ਬੜਵਾ ਕੀ ਲਾਟੈਂ ਮਨ ਮੈ ਜਗਤ ਹੈਂ ।
ਪਰੀ ਹੈਗੀ ਦਾਸੀ ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਹੂੰ ਕੀ ਫਾਸੀ ਬੀਚ ਗਈ ਮਿਟ ਸੋਭਾ ਪੈ ਉਦਾਸੀ ਹੀ ਪਗਤ ਹੈ ।
ਕੈਧੋ ਤੁਮ ਨਾਥ ਹ੍ਵੈ ਸਨਾਥ ਹਮ ਹੂੰ ਪੈ ਹੂੰਜੇ ਪਤਿ ਕੀ ਨ ਗਤਿ ਔਰ ਤਨ ਕੀ ਨ ਗਤਿ ਹੈ ।
ਭਈ ਉਪਹਾਸੀ ਦੇਹ ਪੂਤਨ ਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤੇਰੀ ਹਾਸੀ ਨ ਹਮੈ ਗਾਸੀ ਸੀ ਲਗਤ ਹੈ ॥੫੨॥

ਸਵੈਯਾ

ਪਾਂਚਵੋ ਪੁਤ੍ਰ ਭਯੋ ਸੁਨਿ ਕੰਸ ਸੁ ਪਾਥਰ ਸੋਂ ਹਨਿ ਮਾਰਿ ਦਯੋ ਹੈ ।
ਸ੍ਵਾਸ ਗਇਓ ਨਭਿ ਕੇ ਮਗ ਮੈ ਤਨ ਤਾ ਕੋ ਕਿਧੋ ਜਮੁਨਾ ਮੈ ਗਇਓ ਹੈ ।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨਨ ਦੇਵਕੀ ਸੋਕ ਸੋਂ ਸਾਸ ਉਸਾਸ ਲਇਓ ਹੈ ।
ਮੋਹ ਭਯੋ ਅਤਿ ਤਾ ਦਿਨ ਮੈ ਮਨੋ ਯਾਹੀ ਤੇ ਮੋਹ ਪ੍ਰਕਾਸ ਭਇਓ ਹੈ ॥੫੩॥

Narad Rishi's Advice to Kans

Dohara

At that time Narad *rishi* came to Kans and drawing eight lines before him told him a secret ॥ 48 ॥

Kans' Address to Servants

Savaiya

When the king heard what Narad had said to him, he felt convinced. He told his servants in symbolic words to instantly kill the tiny boy. Following his order, they ran after Vasudeva and thrashed the child on the stone like hammer and thus separated the soul from the body ॥ 49 ॥

Killing of the First Son

Savaiya

Another son born to Devaki and Vasudeva was also got killed, by the foolish Kans through his servants, by thrashing him against the stone, and thereafter returned to them. The entire city felt rather disturbed on hearing of this deed. This tumult seemed to the poet like the sounds of weeping amongst the gods on the death of Indra ॥ 50 ॥

Another son was born to them whom they named Jai, but he was also thrashed against a stone and killed by Kans. Devaki pulled her hair in grief and she wept like the *kunj* (cranelike grey coloured bird-florican) crying in the sky at the end of the spring season. ॥ 51 ॥

Kabitt

The fourth son was born to them, and he was also killed by Kans; this put the fire of grief in their hearts aflame. This woman (Devaki) is caught in the web of attachment, and as a result of her being continuously in grief the shine and grace of her face are gone. 'O God (says Devaki), what kind of Master you are and what kind of protege we are that we do not get respect nor do we enjoy good health. We are being laughed at even at the death of our son. O Eternal Lord, this ridicule of yours pinches us like a sharp arrow ॥ 52 ॥

Savaiya

When Kans learnt of the birth of the fifth son, he killed him also by striking him against a stone. Consequently, his life took the way towards heaven and his body was perhaps thrown into the Jamuna. Hearing this, Devaki heaved cold and deep sighs, and felt so pained by the sense of infatuation as if this latter were born of her ॥ 53 ॥

ਦੇਵਕੀ ਬਾਚ ।

ਕਬਿੱਤ

ਪੁਤ੍ਰ ਭਇਓ ਛਠੋ ਬੰਸ ਸੋ ਭੀ ਮਾਰਿ ਡਾਰਯੋ ਕੰਸ ।
ਦੇਵਕੀ ਪੁਕਾਰੀ ਨਾਥ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਐ ।
ਕੀਜੀਐ ਅਨਾਥ ਨ ਸਨਾਥ ਮੇਰੇ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ।
ਹਮੈ ਮਾਰ ਦੀਜੀਐ ਕਿ ਯਾ ਕੋ ਮਾਰ ਦੀਜੀਐ ।
ਕੰਸ ਬਡੋ ਪਾਪੀ ਜਾ ਕੋ ਲੋਕ ਭਯੋ ਜਾਪੀ ।
ਸੋਈ ਕੀਜੀਐ ਹਮਾਰੀ ਦਸਾ ਜਾ ਤੇ ਸੁਖੀ ਜੀਜੀਐ ।
ਸ੍ਰੋਨਨ ਮੈ ਸੁਨਿ ਅਸਵਾਰੀ ਗਜ ਵਾਰੀ ਕਰੋ ।
ਲਾਈਐ ਨ ਢੀਲ ਅਬ ਦੋ ਮੈ ਏਕ ਕੀਜੀਐ ॥੫੪॥

ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਜਨਮ

ਸਵੈਯਾ

ਜੋ ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਭਯੋ ਗਰਭਾਂਤਰ ਤੌ ਦੁਹੰ ਬੈਠਿ ਕੈ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਿਓ ਹੈ ।
ਤਾ ਹੀ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਜੋਰ ਸੋਂ ਕਾਢਿ ਕੈ ਰੋਹਿਨੀ ਕੇ ਉਰ ਬੀਚ ਧਰਿਓ ਹੈ ।
ਕੰਸ ਕਦਾਂਚ ਚਨੇ ਸਿਸੁ ਕੋ ਤਿਹ ਤੇ ਮਨ ਮੈ ਬਸੁਦੇਵ ਡਰਿਓ ਹੈ ।
ਸੇਖ ਮਨੋ ਜਗ ਦੇਖਨ ਕੋ ਜਗ ਭੀਤਰ ਰੂਪ ਨਵੀਨ ਕਰਿਓ ਹੈ ॥੫੫॥

ਅਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਨਮ

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰਿ ਸਾਧ ਦੋ ਬਿਸੁਨ ਕ੍ਰਿਸਨਪਤਿ ਜਾਸੁ ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਸ੍ਰ ਤਰਬੇ ਨਿਮਿਤ ਤਨ ਮੈ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੫੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਸੰਖ ਗਦਾ ਕਰਿ ਅਉਰ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਧਰੇ ਤਨਿ ਕਉਚ ਬਡੇ ਬਡਭਾਗੀ ।
ਨੰਦ ਗਹੈ ਕਰਿ ਸਾਰੰਗ ਸਾਰੰਗ ਪੀਤ ਧਰੈ ਪਟ ਪੈ ਅਨੁਰਾਗੀ ।
ਸੋਈ ਹੁਤੀ ਜਨਮਿਉਂ ਇਹ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੈ ਡਰ ਪੈ ਮਨ ਮੈ ਉਠਿ ਜਾਗੀ ।
ਦੇਵਕੀ ਪੁਤ੍ਰ ਨ ਜਾਨਯੋ ਲਖਿਓ ਹਰਿ ਕੈ ਕੈ ਪ੍ਰਨਾਮ ਸੁ ਪਾਇਨ ਲਾਗੀ ॥੫੭॥

ਦੋਹਰਾ

ਲਖਿਓ ਦੇਵਕੀ ਹਰਿ ਮਨੇ ਲਖਿਓ ਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਾਤ ।
ਲਖਿਓ ਜਾਨ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਕੀ ਤਾਨੀ ਤਾਨਿ ਕਨਾਤ ॥੫੮॥
ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਨਮ ਜਬ ਹੀ ਭਇਓ ਦੇਵਨ ਭਇਓ ਹੁਲਾਸ ।
ਸਤ੍ਰ ਸਬੈ ਅਬ ਨਾਸ ਹੋਹਿੰ ਹਮ ਕੋ ਹੋਇ ਬਿਲਾਸ ॥੫੯॥

Devaki's Utterances

Kabitt

When Kans killed Devaki's sixth son also, she prayed to God : O Master, listen. O God, make us not orphans. Either kill us or kill Kans. Kans is a great sinner whose name people recite; either make us also (devoid of conscience) like masses or help us live in comfort. Listen to my prayers and come to our aid as promptly as you had come to save the elephant of a crocodile. Now please make not any delay and do either for us ॥ 54 ॥

Balbhadra's Birth

Savaiya

When Balbhadra was conceived, both the parents sat together and reflected on the matter. With the help of *mantra*-power they were able to transplant the foetus from Devaki's to Rohini's womb. Vasudeva felt rather afraid apprehending Kans might kill this child also. It seemed as if Sheshnag has taken this new form to see this world ॥ 55 ॥

Krishna's Birth

Dohara

Both of them began remembering with extreme piety the Lord who is creator of both Vishnu and Krishna. Krishna had taken birth in human form in order to save this world full of sins ॥ 56 ॥

Savaiya

Wearing armour on the body, conch-trident shell and mace in hands, wearing sword and bow, and wearing yellow robes Vishnu, in the form of Krishna, came out of the womb of sleeping Devaki. She gave birth in sleep and felt afraid at this. She did not take the child as her son, but took him as Vishnu. She bowed and fell at his feet ॥ 57 ॥

Dohara

Devaki acknowledged him as Vishnu, and not her son. She realized the truth, and Krishna also made this wall of *maya* firm ॥ 58 ॥

As Krishna took birth, the gods felt pleased. "The enemies will be destroyed and we shall get comfort," they thought ॥ 59 ॥

ਆਨੰਦ ਸੋਂ ਸਭ ਦੇਵਤਨ ਸੁਮਨ ਦੀਨ ਬਰਖਾਇ ।
ਸੋਕ ਹਰਨ ਦੁਸਟਨ ਦਲਨ ਪ੍ਰਗਟੇ ਜਗ ਮੋਂ ਆਇ ॥੬੦॥
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਭਯੋ ਜਬੈ ਸੁਨੀ ਦੇਵਕੀ ਕਾਨਿ ।
ਤ੍ਰਾਸਿਤ ਹੁਇ ਮਨ ਮੈ ਕਹਿਯੋ ਸੋਰ ਕਰੈ ਕੋ ਆਨਿ ॥੬੧॥
ਬਾਸ ਦੇਵ ਅਰੁ ਦੇਵਕੀ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੈਂ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ।
ਕੰਸ ਕਸਾਈ ਜਾਨ ਕੈ ਹੀਐ ਅਧਿਕ ਡਰਪਾਹਿੰ ॥੬੨॥

ਸਵੈਯਾ

ਮੰਤ੍ਰ ਖਿਚਾਰ ਕਰਿਓ ਦੁਦਹੂੰ ਮਿਲਿ ਮਾਰਿ ਡਰੈ ਇਹ ਕੋ ਮਤਿ ਰਾਜਾ ।
ਨੰਦਹਿ ਕੇ ਘਰਿ ਆਇਹਉ ਡਾਰ ਕੈ ਠਾਟ ਇਹੀ ਮਨ ਮੈਂ ਤਿਨ ਸਾਜਾ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹਿਓ ਮਨ ਮੇ ਨ ਡਰੋ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਨਿਸੰਕ ਬਜਾਵਤ ਬਾਜਾ ।
ਮਾਯਾ ਕੀ ਖੈਂਚਿ ਕਨਾਤ ਲਈ ਪਰ ਬਾਲਕ ਸਉਰਭ ਆਪਿ ਬਿਰਾਜਾ ॥੬੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਬੈ ਤਿਨ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪਯੋ ਬਾਸੁਦੇਵ ਇਹ ਕੀਨ ।
ਦਸ ਹਜਾਰ ਗਾਈਂ ਭਲੀ ਮਨੈ ਮਨਸਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ॥੬੪॥

ਸਵੈਯਾ

ਛੂਟਿ ਕਿਵਾਰ ਗਏ ਘਰਿ ਕੇ ਦਰ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਬਰ ਕੇ ਚਲਤੇ ।
ਹਰਖੇ ਸਰਖੇ ਸੁਦੇਵਹਿ ਕੇ ਪਗ ਜਾਇ ਛੁਹਿਓ ਜਮੁਨਾ ਜਲਤੇ ।
ਹਰਿ ਦੇਖਨ ਕੌ ਹਰਿ ਅਉ ਬਢਕੇ ਹਰਿ ਦਉਰ ਗਏ ਤਨ ਕੇ ਬਲਤੇ ।
ਕਾਜ ਇਹੀ ਕਹਿ ਦੋਊ ਗਏ ਜੁ ਖਿਝੇ ਬਹੁ ਪਾਪਨ ਕੀ ਮਲ ਤੇ ॥੬੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਬੈ ਚਤ੍ਰਤੀ ਕਰੀ ਫੇਰਿਓ ਮਾਯਾ ਜਾਲ ।
ਅਸੁਰ ਜਿਤੇ ਅਉਂਕੀ ਹੁਤੇ ਸੋਇ ਗਏ ਤਤਕਾਲ ॥੬੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਕੰਸਹਿ ਕੇ ਡਰ ਤੇ ਬਸੁਦੇਵ ਸੁ ਪਾਇ ਜਬੈ ਜਮੁਨਾ ਮਧਿ ਠਾਨੋ ।
ਮਾਨ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਕੋ ਜਲ ਪਾਇਨ ਭੇਟਨ ਕਾਜ ਉਠਾਨੋ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮੈ ਪਹਿਚਾਨੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਜਾਨ ਕਿਧੋਂ ਪਤਿ ਹੈ ਇਹ ਕੈ ਜਮੁਨਾ ਤਿਹ ਭੇਟਤ ਮਾਨੋ ॥੬੭॥

The gods were pleased and they showered flowers because the eradicator of suffering and mower of the wicked had taken birth in the world ॥ 60 ॥

When Devaki heard with her own ears the shouts of victory and joy, she felt afraid and thought as to who made this noise ॥ 61 ॥

Vasudeva and Devaki thought among themselves. They felt further frightened when they thought of Kans, the butcher ॥ 62 ॥

Savaiya

Both of them thought among themselves that the king might not kill this child also. "He should be left in the house of Nand : "They finally opted for this scheme. The child-Krishna said : "Have no fear in heart. You may even go (to Nand) beating drums. Saying this he spread his *maya* all around. God Himself seemed to be redolent in the body of this child ॥ 63 ॥

Dohara

As soon as Krishna was born to them, Vasudeva vowed to give away ten thousand cows in charity ॥ 64 ॥

Savaiya

As soon as King Ugrasain's son-in-law left, the doors of the house opened of their own. Vasudeva moved ahead with joy and entered the Yamuna. The water of Yamuna rose up to have a glimpse of Krishna, but Vasudeva lifted him with the might of his arms. Both the water and Krishna had the same feeling : They were fed up with the filth of sin in this world ॥ 65 ॥

Dohara

When Vasudeva set out along with Krishna, the latter spread the net of *maya* as a result of which all the demons who were on duty as watchmen fell asleep ॥ 66 ॥

Savaiya

With Kans' fear in mind, when Vasudeva put his feet in the waters of the Yamuna, the latter swelled up for the sake of some old love so as to touch Krishna's feet. The beauty of this scene has been felt by the poet thus : Yamuna swelled up to touch Krishna's feet taking him her spouse ॥ 67 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਬੈ ਜਸੋਦਾ ਸੁਇ ਗਈ ਮਾਯਾ ਕੀਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ ।
ਡਾਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਤਿਹ ਪੈ ਸੁਤਾ ਲੀਨੀ ਹੈ ਕਰਿ ਤਾਸ ॥੬੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਮਾਯਾ ਕੋ ਲੈ ਕਰ ਮੈ ਬਸੁਦੇਵ ਸੁ ਸੀਘ੍ਰ ਚਲਯੋ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਹੀਂ ।
ਸੋਇ ਗਏ ਪਰ ਦੁਆਰ ਸਬੈ ਘਰ ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਾਹੀ ।
ਦੇਵਕੀ ਤੀਰ ਗਯੋ ਜਬ ਹੀ ਸਭ ਤੇ ਮਿਲਗੇ ਪਟ ਆਪਸਿ ਮਾਹੀ ।
ਬਾਲਿ ਉਠੀ ਜਬ ਰੋਦਨ ਕੈ ਜਗ ਕੈ ਸੁਧਿ ਜਾਇੱ ਕਰੀ ਨਰ ਨਾਹੀ ॥੬੯॥
ਰੋਇ ਉਠੀ ਵਹ ਬਾਲਿ ਜਬੈ ਤਬ ਸ੍ਰੋਨਨ ਮੈ ਸੁਨਿ ਲੀ ਧੁਨਿ ਹੋਰੈਂ ।
ਧਾਇ ਗਏ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਸਹ ਕੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਕਹਯੋ ਜਨਮਯੋ ਰਿਪੁ ਤੋਰੈਂ ।
ਲੈ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗਯੋ ਤਿਹ ਕੇ ਚਲਿ ਜਾਇ ਗਹੀ ਕਰ ਤੈ ਕਰਿ ਜੋਰੈਂ ।
ਦੇਖਹੁ ਬਾਤ ਮਹਾਂ ਜੜ੍ਹ ਕੀ ਅਬ ਆਦਿਕ ਕੇ ਬਿਖ ਚਾਬਤ ਭੋਰੈਂ ॥੭੦॥
ਲਾਇ ਰਹੀ ਉਰ ਸੋ ਤਿਹ ਕੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਮਤਵਾਰੇ ।
ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੇ ਮਮ ਪਾਵਕ ਸੇ ਛਠ ਹੀ ਤੁਮ ਪਾਥਰ ਪੈ ਹਨਿ ਡਾਰੇ ।
ਛੀਨ ਕੈ ਕੰਸ ਕਹਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਭੀ ਪਟਕੇ ਇਹ ਕੈ ਅਬ ਨ੍ਯਾਰੇ ।
ਦਾਮਿਨੀ ਹੈ ਲਹਕੀ ਨਭ ਮੈ ਜਬ ਰਾਖ ਲਈ ਵਹ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥੭੧॥

ਕਬਿੱਤ

ਕੈ ਕੈ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨਿ ਕਰਿ ਬਯੋਤੱ ਵਾ ਕੇ ਮਾਰਬੇ ਕੀ ਚਾਕਰਨ ਕਹਿਓ ਮਾਰ ਡਾਰੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬਾਤ ਹੈ ।
ਕਰਿ ਮੋ ਉਠਾਇ ਕੈ ਬਨਾਇ ਭਾਰੇ ਪਾਥਰ ਪੈ ਰਾਜ ਕਾਜ ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਕਛੁ ਨਹੀ ਪਾਤ ਹੈਂ ।
ਆਪਨੋ ਸੋ ਬਲ ਕਰਿ ਰਾਖੈ ਇਹ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸ੍ਰੰਦ ਛੰਦ ਬੰਦ ਕੈ ਕੈ ਛੂਟ ਇਹ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਮਾਯਾ ਕੋ ਬਢਾਇ ਕੈ ਸੁ ਸਭਨ ਸੁਨਾਇ ਕੈ ਸੁ ਐਸੇ ਉਡੀ ਬਾਰਾ ਜੈਸੇ ਪਾਰਾ ਉਡਿ ਜਾਤ ਹੈ ॥੭੨॥

ਸਵੈਯਾ

ਆਠ ਭੁਜਾ ਕਰਿ ਕੈ ਅਪਨੀ ਸਭਨੋ ਕਰ ਮੈ ਬਰ ਆਯੁਧ ਲੀਨੇ ।
ਜਵਾਲ ਨਿਕਾਸ ਕਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਰਿਪੁ ਅਉਰ ਭਯੋ ਤੁਮਰੋ ਮਤਿਹੀਨੇ ।
ਦਾਮਿਨਿ ਸੀ ਲਹਕੈ ਨਭਿ ਮੈ ਡਰ ਕੈ ਫਟਗੇ ਤਿਹ ਸ਼ਤ੍ਰਨ ਸੀਨੇ ।
ਮਾਰ ਡਰੈ ਇਹ ਹੂੰ ਹਮ ਹੂੰ ਸਭ ਤ੍ਰਾਸ ਮਨੈ ਅਤਿ ਦੈਂਤਨ ਕੀਨੇ ॥੭੩॥

Dohara

When Yashoda went to sleep *maya* took birth as a girl-child : Vasudeva put Krishna by her side and took up her newly-born daughter in his lap ॥ 68 ॥

Savaiya

Taking *maya* along, Vasudeva immediately hastened to his prison-house. All the watchmen were asleep, with no anxiety of what happened inside or outside. As he reached near Devaki all the doors got shut automatically. When the girl-child got up and wept, the watchmen got up and conveyed the news to Kans ॥ 69 ॥

When the girl-child wept, all of them (watchmen) heard her weeping. They ran to Kans' palace and told him of the birth of his enemy. Kans took up sword and holding it tight in his hands went there. Look at what this fool is going to do : he is going to take poison ॥ 70 ॥

Devaki embraced the 'daughter' close to her chest. She said : O fool, listen. You killed my sons, possessing fire-like beauty and majesty by thrashing them against a stone. Kans snatched the child from her and said : I shall kill her also as I killed them. Suddenly she rose up as lightning in the sky : the Protector-Lord of all saved this girl-child also ॥ 71 ॥

Kabitt

Kans felt enraged at heart and thinking many schemes asked his servants to kill her : this was the king's order. Taking her in hand, they wanted to strike her against a stone : for him, for the security of his throne, nothing was sinful. Although the killer held a tight grip on her yet this death of Kans gets out of the grip of her own. Adding to her *maya* and making it audible to all, she slipped away from this earth as mercury scatters when put on the palm ॥ 72 ॥

Savaiya

Now this *maya* appeared with her eight arms, holding weapons in each hand. She spit out fire and said : O unwise king, your enemy has took birth elsewhere. There was lightning in the sky as a result of which the hearts of enemies were filled with terror. "She will kill Kans and us all"- this was the fear the demons held in their hearts ॥ 73 ॥

ਅਥ ਦੇਵਕੀ ਬਸੁਦੇਵ ਛੋਰਬੋ

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਇਹ ਕੀ ਜੁ ਸ੍ਰਨਨ ਨਿੰਦਤ ਦੇਵਨ ਕੋ ਘਰਿ ਆਯੋ ।
ਝੂਠ ਹਨੇ ਹਮ ਪੈ ਭਗਨੀ ਸੁਤ ਜਾਇ ਕੈ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ।
ਗਜਾਨ ਕਥਾ ਕਰ ਕੈ ਅਤਿ ਹੀ ਬਹੁ ਦੇਵਕੀ ਔ ਬਸੁਦੇਵ ਰਿਝਾਯੋ ।
ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਬੁਲਾਇ ਲੁਹਾਰ ਕੋ ਲੋਹ ਅਉ ਮੋਹ ਕੋ ਫਾਂਧ ਕਟਾਯੋ ॥੭੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰੇ ਦੇਵਕੀ ਬਸੁਦੇਵ ਕੋ ਛੋਰਬੋ ਬਰਨਨੰ ਸਮਾਪਤੰ ।

ਕੰਸ ਮੰਤ੍ਰੀਨ ਸੌਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤ ਭਯਾ ।

ਦੋਹਰਾ

ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਕਲ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਕੀਨੋ ਕੰਸ ਬਿਚਾਰ
ਬਾਲਕ ਜੋ ਮਮ ਦੇਸ ਮੈਂ ਸੋ ਸਭ ਡਾਰੋ ਮਾਰ ॥੭੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਭਾਗਵਤ ਕੀ ਯਹ ਸੁੱਧ ਕਥਾ ਬਹੁ ਬਾਤ ਭਰੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰੀ ।
ਬਾਕੀ ਕਹੌਂ ਫੁਨਿ ਅਉਰ ਕਥਾ ਸੁਭ ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਬ੍ਰਿਜ ਮਧਿ ਮੁਰਾਰੀ ।
ਦੇਵ ਸਭੈ ਹਰਖੇ ਸੁਨਿ ਭੂਮਹਿਂ ਅਉਰ ਮਨੈ ਹਰਖੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ।
ਮੰਗਲ ਹੋਹਿਂ ਘਰਾ ਘਰ ਮੈ ਉਤਰਯੋ ਅਵਤਾਰਨ ਕੋ ਅਵਤਾਰੀ ॥੭੬॥
ਜਾਗ ਉਠੀ ਜਸੁਧਾ ਜਬਹੀ ਪਿਖਿਹਂ ਪੁਤ੍ਰਹਿ ਦੇਨ ਲਗੀ ਹੁਨੀਆ ਹੈ ।
ਪੰਡਿਤਨ ਕੋ ਅਰੁ ਗਾਇਨ ਕੋ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦੀਓ ਸਭ ਹੀ ਗੁਨੀਆ ਹੈ ।
ਪੁਤ੍ਰ ਭਯੋ ਸੁਨਿ ਕੇ ਬ੍ਰਿਜਭਾਮਿਨ ਓਢ ਕੈ ਲਾਲ ਚਲੀ ਚੁਨੀਆ ਹੈ ।
ਜਿਉਂ ਮਿਲ ਕੈ ਘਨ ਕੇ ਦਿਨ ਮੈ ਉਡ ਕੈ ਸੁ ਚਲੀ ਜੁ ਮਨੋ ਮੁਨੀਆ ਹੈ ॥੭੭॥

ਨੰਦ ਬਾਚ ਕੰਸ ਪ੍ਰਤਿ । ਦੋਹਰਾ

ਨੰਦ ਮਹਰ ਲੈ ਭੇਟ ਕੇ ਗਯੋ ਕੰਸ ਕੇ ਪਾਸਿ ।
ਪੁਤ੍ਰ ਭਯੋ ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਿਹੈ ਜਾਇ ਕਹੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥੭੮॥

ਬਸੁਦੇਵ ਬਾਚ ਨੰਦ ਸੋਂ । ਦੋਹਰਾ

ਨੰਦ ਚਲਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਜਬੈ ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਬਸੁਦੇਵ ।
ਭੈ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਤੁਮ ਕੋ ਬਡੋ ਸੁਨੋ ਗੋਪ ਪਤਿ ਭੇਵ ॥੭੯॥

Vasudeva and Devaki Released

Savaiya

When Kans heard this with his own ears, he returned home slandering the gods. "I was made to kill my sister's childrn by telling me a falsehood"- so saying he bowed his head on Devaki's feet. He exchanged many pleasantries and with these he was able to please Vasudeva and Devaki. He was pleased in heart, sent for the ironsmith and got their chains cut off ॥ 74 ॥

Thus concludes the acount of Devaki and Vasudeva's release in the "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak* Granth.

Kans holds discussion with his ministers.

Dohara

Kans summoned all his ministers and held discussions with them. All the newly-born kids in my kingdom be killed forthwith, he ordered ॥ 75 ॥

Savaiya

This story from the *Bhagvata Purana* has been retold truthfully. I narrate from the same Purana as to how Vishnu was born as Krishna in the Braj region. Hearing of this news from the earth, all the gods in the sky and all men and women on earth felt pleased. Learning of the incarnation of the great Incarnate, there were celebrations in all houses ॥ 76 ॥

When Yashoda got up, she saw her son and began singing lullabies to him. She gave away a lot in charity to brahmins, singers and other artists. When the women folk of Braj learnt of the birth of a son to Yashoda, they hastened to her house wearing red scarfs (*dupattas*). It seemed as if in a day with dark clouds red rubies are scattered about in the sky ॥ 77 ॥

Nand's Address to Kans

Dohara

Nand, the village head, went to Kans with an offering. He made the petition before him that a son is born in his house ॥ 78 ॥

Dohara

When Vasudeva learnt that Nand is leaving back for his home, he told that 'you face a grave danger, listen to this secret, O chief of herdsmen' ॥ 79 ॥

ਕੰਸ ਬਾਚ ਬਕੀ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਕੰਸ ਕਹੈ ਬਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਇਹ ਆਜ ਕਰੋ ਤੁਮ ਕਾਜ ਹਮਾਰੋ ।
ਬਾਰਕ ਜੇ ਜਨਮੇ ਇਹ ਦੇਸ ਮੈ ਤਾਹਿ ਕੌ ਜਾਇ ਕੈ ਸੀਘ੍ਰ ਸੰਘਾਰੋ ।
ਕਾਲ ਵਹੈ ਹਮਰੋ ਕਹੀਐ ਤਿਹ ਤ੍ਰਾਸ ਡਰਯੋ ਹੀਅਰਾ ਮਮ ਭਾਰੋ ।
ਹਾਲ ਬਿਹਾਲ ਭਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ ਮਨੋ ਮਨ ਮੈ ਜੁ ਡਸਿਓ ਅਹਿ ਕਾਰੋ ॥੮੦॥

ਪੂਤਨਾ ਬਾਚ ਕੰਸ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬ ਪੂਤਨਾ ਕਹੀ ਕੰਸ ਸੋਂ ਬਾਤ ।
ਬਰ ਮਾ ਜਾਏ ਸਬ ਹਨੋ ਮਿਟੇ ਤਿਹਾਰੋ ਤਾਪ ॥੮੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਉਠੀ ਤਬ ਬੋਲਿ ਸੁ ਘੋਲਿ ਮਿਠਾ ਲਪਟੌ ਥਨ ਮੈਂ ।
ਬਾਲ ਜੁ ਪਾਨ ਕਰੇ ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਤਾਹਿ ਮਸਾਨ ਕਰੌਂ ਛਿਨ ਮੈਂ ।
ਬੁੱਧਿ ਤਾਨ ਸੁਜਾਨ ਕਹਯੋ ਸਤਿ ਮਾਨ ਸੁ ਆਇ ਹੋਂ ਟੋਰ ਕੈ ਤਾ ਹਨਿ ਮੈ ।
ਨਿਰਭਉ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜ ਕਰੋਂ ਨਗਰੀ ਸਗਰੀ ਜਿਨ ਸੋਚ ਕਰੋ ਮਨ ਮੈਂ ॥੮੨॥

ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ।

ਦੋਹਰਾ

ਅਤਿ ਪਾਪਨ ਜਗੰਨਾਥ ਪਰ ਬੀੜਾ ਲੀਯੋ ਉਠਾਇ ।
ਕਪਟ ਰੂਪ ਸੋਰਹ ਸਜੇ ਗੋਕੁਲ ਪਹੁੰਚੀ ਜਾਇ ॥੮੩॥

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਜਰ ਨੈਨਿ ਦੀਏ ਮਨ ਮੋਹਤ ਈਂਗੁਰ ਕੀ ਬਿੰਦੁਰੀ ਜੁ ਬਿਰਾਜੈ ।
ਟਾਂਡ ਭੁਜਾਨ ਬਨ੍ਹੀ ਕਟਿ ਕੇਹਰਿ ਪਾਇਨ ਨੂਪਰ ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਾਜੈ ।
ਹਾਰ ਗਰੇ ਮੁਕਤਾਹਲ ਕੇ ਗਈ ਨੰਦ ਦੁਆਰਹਿ ਕੰਸ ਕੈ ਕਾਜੈ ।
ਬਾਸ ਸੁਬਾਸ ਬਸੀ ਸਭ ਹੀ ਤਨ ਆਨਨ ਮੈਂ ਸਸਿ ਕੋਟਿਕ ਲਾਜੈ ॥੮੪॥

ਜਸੁਦਾ ਬਾਚ ਪੂਤਨਾ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਦੋਹਰਾ

ਬਹੁ ਆਦਰ ਕਰਿ ਪੂਛਿਓ ਜਸੁਮਤਿ ਬਚਨ ਰਸਾਲ ।
ਆਸਨ ਪੈ ਬੈਠਾਇ ਕੈ ਕਹਿਓ ਬਾਤ ਕਹੁ ਬਾਲ ॥੮੫॥

Kan's Address to Bakasur (a demon in the form of a crane)

Savaiya

Kans said : "Listen, O Bakasur. You do this job today for me. All the children newly born in this country be killed immediately. One of these childern is said to be the cause of my death, and I am highly frightened of this." At that time Kans was rather upset at heart as if his body was getting lifeless because of the bite of a black cobra ॥ 80 ॥

Putana's Address to Kans

Dohara

Listening to this, as she was also there Putana said to Kans : "I shall go and kill all the children so that your suffering is ameliorated" ॥ 81 ॥

Savaiya

She got up with bowed head saying : "I shall put a paste of sugar-coated poison on the nipples of my breasts. The child will lose life as soon as he sucks my breast. O wise, noble king : take it as truth that I shall despatch to heaven the cause of your death. You may rule fearlessly and hence no anxiety in mind ॥ 82 ॥

Dohara

That sinner woman took it upon herself to kill Vishnu-incarnate Krishna. The wicked woman did her make-up with all sixteen arts and reached Gokul ॥ 83 ॥

Savaiya

She put collyrium in the eyes and put a *bindi* on the forehead. She put armlets on her beautiful arms. She had a thin waist like a lion's and the anklets produced sweet sound. She wore a necklace of pearls and, thus dressed, went to the house of Nand. The scent redolent in the body spread all around. Looking at her face, even millions of moons felt ashamed ॥ 84 ॥

Yashoda's address to Putana

Dohara

Yashoda gave her great honour and gave her a seat to sit on. Then she asked in a sweet tone : O maid! tell me the purpose of your visit ॥ 85 ॥

ਪੂਤਨਾ ਬਾਚ ਜਸੋਦਾ ਸੌਂ ।

ਦੋਹਰਾ

ਮਹਰਿ ਤਿਹਾਰੇ ਸੁਤ ਸੁਨਿਓ ਜਨਮਿਓ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ।
ਮੋ ਗੋਦੀ ਦੈ ਦੂਧ ਕੋ ਹੋਵੈ ਸਭ ਕੋ ਭੂਪ ॥੮੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਗੋਦ ਦਯੋ ਜਸੁਧਾ ਤਬ ਤਾ ਕੇ ਸੁ ਅੰਤ ਸਮੈ ਤਬ ਹੀ ਉਨਿ ਲੀਨੋ ।
ਭਾਗ ਬਡੇ ਦੁਰਬੁੱਧਨਿ ਕੇ ਭਗਵਾਨਹਿ ਕੌ ਜਿਨਿ ਅਸਥਨ ਦੀਨੋ।
ਛੀਰ ਰਕਤ੍ਰ ਸੁ ਤਾਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸੋ ਐਚ ਲਏ ਮੁਖ ਮੌ ਇਹ ਕੀਨੋ ।
ਜਿਉਂ ਗਗੜੀ ਤੁਮਰੀ ਤਨ ਲਾਇ ਕੈ ਤੇਲ ਲਏ ਤੁਚ ਛਾਡ ਕੈ ਪੀਨੋ ।

ਦੋਹਰਾ

ਪਾਪ ਕਰਿਓ ਬਹੁ ਪੂਤਨਾ ਜਾ ਸੋ ਨਰਕ ਡਰਾਇ ।
ਅੰਤਿ ਕਹਿਯੋ ਹਰਿ ਛਾਡਿ ਦੈ ਬਸੀ ਬਿਕੁੰਠਹਿ ਜਾਇ ॥੮੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਦੇਹਿ ਛਿ ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਨ ਭਈ ਪੁਖਰਾ ਜਿਮ ਪੇਟ ਮੁਖੋ ਨਲੂਆ ਰੇ ।
ਡੰਡ ਦੁਕੂਲ ਭਏ ਤਿਹ ਕੇ ਜਨੁ ਬਾਰ ਸਿਬਾਲ ਤੇ ਸੇਖ ਪੂਆ ਰੇ ।
ਸੀਸ ਸੁਮੇਰ ਕੋ ਸ੍ਰਿੰਗ ਭਯੋ ਤਿਹ ਆਂਖਨ ਮੈ ਪਰਗੇ ਖੜੂਆ ਰੇ ।
ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਕੋਟ ਮੇਂ ਤੋਪ ਲਗੀ ਬਿਬ ਗੋਲਨ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਗਏ ਗਲੂਆ ਰੇ ॥੮੯॥

ਦੋਹਰਾ

ਅਸਥਨ ਮੁਖ ਲੈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਤਿਹ ਊਪਰਿ ਸੋਇ ਗਏ ।
ਧਾਇ ਤਬੈ ਬ੍ਰਿਜ ਲੋਕ ਸਭ ਗੋਦ ਉਠਾਇ ਲਏ ॥੯੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਤਨ ਏਕਠੋ ਕੀਯੋਬ ਤਾ ਕੋ ਢੇਰ ।
ਦੇ ਈਂਧਨ ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਬਾਰਤ ਲਗੀ ਨ ਬੇਰ ॥੯੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਜਬ ਹੀ ਨੰਦ ਆਇ ਹੈ ਗੋਕੁਲ ਮੈ ਲਈ ਬਾਸ ਸੁਬਾਸ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਨਿਓ ।
ਲੋਕ ਸਬੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਹਿਓ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮੈ ਡਰ ਪਾਨਿਓ ।
ਸਾਚ ਕਹੀ ਬਸੁਦੇਵਹਿ ਮੋ ਪਹਿ ਸੋ ਪਰਤੱਛਿ ਭਈ ਹਮ ਜਾਨਿਓ ।
ਤਾ ਦਿਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਦੀਯੋ ਸਭ ਬਿਪ੍ਰਨ ਬੇਦ ਅਸੀਸ ਬਖਾਨਿਓ ॥੯੨॥

Putana to Yashoda

Dohara

O lady! a son is born to you–an exceptionally handsome son. Give him to me so that I can breastfeed him : thus, he will turn out to be a great monarch ॥ 86 ॥

Savaiya

Yashoda put Krishna in Putana's lap : the latter thus invited her own death. This wicked woman was fortunate enough that she breastfed him. While sucking her breast for milk, Krishna sucked out her very life as leecher's wife puts a leech on one's body who spares the skin but sucks blood only ॥ 87 ॥

Dohara

Putana committed so heinous a sin that even the hell itself felt frightened. At last she said : 'leave me, O Lord.' She went to heaven for having remembered Lord at the last moment ॥ 88 ॥

Savaiya

The dead body of Putana lengthened itself to six *kos*, her belly looked like a pond, and her mouth was like a canal. Her arms became two banks and her long tangled hair on the belly looked like weed scattered upon the pond. Her head now looked like the top of Sumer mountain and her eyes turned into deep, wide pits. The eye balls looked like two cannon-mouths fixed on a king's fort ॥ 89 ॥

Dohara

Taking her breast in his mouth, Krishna went to sleep. The natives of Braj ran towards them, and they immediately lifted Krishna up ॥ 90 ॥

People cut Putana's body into pieces and got it together. They put firewood around it and immediately set it on fire ॥ 91 ॥

Savaiya

When Nand returned to Gokul, he felt highly astonished on learning of all this. People of Braj told him of the Putana annecdote which made him fearful at heart. He thought that the warning Vasudeva had given him proved true. He gave a lot in charity on that day to the brahmins who gave him their blessings ॥ 92 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਾਲ ਰੂਪ ਹੈ ਉਤਰਿਓ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਕਰਤਾਰ ।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਧਾਰੀ ਪੂਤਨਾ ਭੂਮਿਕ ਉਤਾਰਯੋ ਭਾਰੁ ॥੯੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਤਨਾ ਬਧਹਿ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ ।

ਅਥ ਨਾਮ ਕਰਣ ਕਥਨੰ

ਦੋਹਰਾ

ਬਾਸੁਦੇਵ ਗਰਗ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਲੈ ਕਹੀ ਜੁ ਤਾਹਿੰ ਸੁਨਾਇ ।
ਗੋਕੁਲ ਨੰਦਹਿ ਕੇ ਭਵਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੁਮ ਜਾਇ ॥੯੪॥
ਉਤੈ ਤਾਤ ਹਮਰੇ ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਕਰਨ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ।
ਹਮ ਤੁਮ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਜਾਨਹੀ ਅਉਰ ਸ੍ਰਉਨ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ॥੯੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਬੇਗ ਚਲਯੋ ਦਿਜ ਗੋਕੁਲ ਕੋ ਬਸੁਦੇਵ ਮਹਾਨ ਕਹੀ ਸੋਈ ਮਾਨੀ ।
ਨੰਦ ਕੇ ਧਾਮ ਗਯੋ ਤਬ ਹੀ ਬਹੁ ਆਦਰ ਤਾਹਿੰ ਕਰਯੋ ਨੰਦ ਰਾਨੀ ।
ਨਾਮ ਸੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਹਿਓ ਇਹ ਕੋ ਕਰਿ ਮਾਨ ਲਈ ਇਹ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ।
ਲਾਇ ਲਗੰਨ ਨਛਤ੍ਰਨ ਸੋਧਿ ਕਹੀ ਸਮਝਾਇ ਅਕੱਥ ਕਹਾਨੀ ॥੯੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਨਾਮ ਤਾ ਕੋ ਧਰਯੋ ਗਰਗਹ ਮਨੈਂ ਬਿਚਾਰਿ ।
ਸਿਆਮ ਪਲੋਟੈ ਪਾਇ ਜਿਹ ਇਹ ਸਮ ਮਨੋ ਮੁਰਾਰਿ ॥੯੭॥
ਸੁਕਲ ਬਰਨ ਸਤਿਜੁਗਿ ਭਏ ਪੀਤ ਬਰਨ ਤ੍ਰੇਤਾਇ ।
ਪੀਤ ਬਰਨ ਪਟ ਸਿਆਮ ਤਨ ਨਰ ਨਾਹਨਿ ਕੇ ਨਾਹਿ ॥੯੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਅੰਨਜ ਦਯੋ ਗਰਗੈ ਜਬ ਨੰਦਹਿ ਤਉ ਉਠਿ ਕੈ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਆਯੋ ।
ਨ੍ਹਾਇ ਕਟੈ ਕਰਿ ਕੈ ਧੁਤੀਆ ਹਰਿ ਕੋ ਅਰੁ ਦੇਵਨ ਭੋਗ ਲਗਾਯੋ ।
ਆਇ ਗਏ ਨੰਦਲਾਲ ਤਬੈ ਕਰ ਸੋਂ ਗਹਿ ਕੈ ਅਪੁਨੇ ਮੁਖ ਪਾਯੋ ।
ਚਕ੍ਰਤ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ ਪੇਖਿ ਤਬੈ ਤਿਹ ਅੰਨਜ ਸਭੈ ਇਨ ਭੀਟਿ ਗਵਾਯੋ ॥੯੯॥
ਫੇਰਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਇਹ ਤੇ ਨਹਿ ਬਾਲਕ ਪੈ ਹਰਿ ਜੀ ਹੈ ।
ਮਾਨਸ ਪੰਚ ਭੂ ਆਤਮ ਕੋ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਰਤਾ ਸਰਜੀ ਹੈ ।
ਯਾਦ ਕਰੀ ਮਮਤਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਮਧ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈ ਕਰਜੀ ਹੈ ।
ਮੂੰਦ ਲਈ ਤਿਹ ਕੀ ਮਤਿ ਯੌਂ ਪਟ ਸੋਂ ਤਨ ਢਾਂਪਤ ਜਿਉਂ ਦਰਜੀ ਹੈ ॥੧੦੦॥

Dohara

The Merciful Lord has been born as a child. First of all, He liberated Putana and thus unburdened earth ॥ 93 ॥

Thus concludes the chapter on Putana's death in the *Bachitra Natak Granth* as adapted from the tenth chapter of Purana.

Now begins the account of naming ceremony

Dohara

Then Vasudeva took his family priest, Garg, near to him and said : 'Please do me the favour of going to Nand's house in Gokul' ॥ 94 ॥

There is my son and you may perform his naming ceremony. Listen one thing more : let this secret be between you and me ॥ 95 ॥

Savaiya

The family-priest abided by what Vasudeva had said and hastened to Gokul. He went to Nand's house where Nand's wife gave him great respect. The child should be called by the name of Krishna, the brahmin said and everybody accepted it. Then he studied the time and the stars and told them about the unique fiuture of the child ॥ 96 ॥

Dohara

Garg reflected in his mind and gave 'Krishna' as name to the child. He is the one whose feet are served by Lakshmi and who seems akin to Vishnu himself ॥ 97 ॥

The fair-skinned Vasudeva was born in the Satiyuga and the golden-skinned Rama in Treta; but being dark-skinned and wearing yellow clothes is not the sign of mortals ॥ 98 ॥

Savaiya

Then Nand gave grains in charity to Garg who took it all and came to the bank of Yamuna. He tied *dhoti* around his waist, took his bath and then made offerings to God as well as gods. At that time, Nand's son (Krishna) also reached there, and accepting the offering from Garg's hand put it in his mouth. The brahmin looked at this all in astonishment and felt that the child had made his food impure by his touch ॥ 99 ॥

Then the brahmin thought to himself that he is not an ordinary child but God himself. God might have created this child by amalgamating *mana* (mind), five elements and soul. I merely remembered of Nand's son; it was my delusion. This brahmin could not recognize and his intelligence was overcast as the tailor covers the body with cloth ॥ 100 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਨੰਦ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਬਾਰ ਭਯੋ ਜਬ ਤੋ ਮਨਿ ਬਾਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿਓ ਹੈ ।
ਮਾਤ ਖਿਝੀ ਜਸੁਦਾ ਹਰਿ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਉਰ ਆਪਨੇ ਲਾਇ ਧਰਿਓ ਹੈ ।
ਬੋਲ ਉਠੇ ਭਗਵਾਨ ਤਬੈ ਇਹ ਦੋਸ ਨ ਹੈ ਮੁਹਿ ਯਾਦ ਕਰਿਓ ਹੈ ।
ਪੰਡਿਤ ਜਾਨ ਲਈ ਮਨ ਮੈਂ ਉਠ ਕੈ ਤਿਹ ਕੇ ਤਬ ਪਾਇੰ ਪਰਿਓ ਹੈ ॥੧੦੧॥

ਦੋਹਰਾ

ਨੰਦ ਦਾਨ ਤਾ ਕੌ ਦਯੋ, ਕਹ ਲਉਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਾਇ ।
ਗਰਗ ਆਪਨੇ ਘਰਿ ਚਲਯੋ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਮੁਦ ਮਨਿ ਪਾਇ ॥੧੦੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਨਾਮ ਕਰਨ ਬਰਨਨੰ ਚੌਥਾ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤੰ ।

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਧਰੇ ਹਰਿ ਜੀ ਪਲਨਾ ਪਰ ਝੂਲਤ ਹੈਂ ਤਬ ਕੈਸੇ ।
ਮਾਤ ਲਡਾਵਤ ਹੈ ਤਿਹ ਕੋ ਔ ਝੁਲਾਵਤ ਹੈ ਕਰਿ ਮੋਹਿਤ ਕੈਸੇ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਤਿ ਹੀ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਨਿ ਐਸੇ ।
ਭੂਮਿ ਦੁਖੀ ਮਨ ਮੈ ਅਤਿ ਹੀ ਜਨੁ ਪਾਲਤ ਹੈ ਰਿਪ ਦੈ ਤਨ ਜੈਸੇ ॥੧੦੩॥
ਭੂਖ ਲਗੀ ਜਬ ਹੀ ਹਰਿ ਕੌ ਤਬ ਪੈ ਜਸੁਧਾ ਥਨ ਕੌ ਤਿਨਿ ਚਾਹਿਯੋ ।
ਮਾਤ ਉਠੀ ਨ ਭਯੋ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਤਬੈ ਪਗ ਸੋ ਮਹਿ ਗੋਡ ਕੈ ਬਾਹਿਯੋ ।
ਤੇਲ ਧਰਿਓ ਅਰੁ ਘੀਉ ਭਰਿਓ ਛੁਟਿ ਭੂਮਿ ਪਰਯੋ ਜਸੁ ਸਯਾਮ ਸਰਾਹਿਯੋ ।
ਹੋਤ ਕੁਲਾਹਲ ਮਧ ਪੁਰੀ ਧਰਨੀ ਕੋ ਮਨੋ ਸਭ ਸੋਕ ਸੁ ਲਾਹਿਯੋ ॥੧੦੪॥
ਧਾਇ ਗਏ ਬ੍ਰਿਜ ਲੋਕ ਸਬੈ ਹਰਿ ਜੀ ਤਿਨ ਆਪਨੇ ਕੰਠ ਲਗਾਏ ।
ਅਉਰ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ ਲੋਕ ਬਧੂ ਮਿਲਿ ਭਾਂਤਨ ਭਾਂਤਨ ਮੰਗਲ ਗਾਏ ।
ਭੂਮਿ ਹਲੀ ਨ ਭਯੋ ਇਹ ਕਉਤਕ ਬਾਰਨ ਭੇਦ ਯੋਂ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਏ ।
ਚਕ੍ਰਤ ਬਾਤ ਭਏ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮੈ ਤਿਨ ਸਾਚ ਨ ਲਾਏ ॥੧੦੫॥
ਕਾਨਹਿ ਕੇ ਸਿਰ ਸਾਥ ਛੁਹਾਇਕੈ ਅਉਰ ਸਭੈ ਤਿਨ ਅੰਗਨ ਕੋ ।
ਅਰੁ ਲੋਕ ਬੁਲਾਇ ਸਬੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੈ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦਯੋ ਤਿਨ ਮੰਗਨ ਕੋ ।
ਅਰੁ ਦਾਨ ਦਯੋ ਸਭ ਹੀ ਗ੍ਰਹ ਕੋ ਕਰਕੈ ਪਟ ਰੰਗਨ ਰੰਗਨ ਕੋ ।
ਇਹ ਸਾਜ ਬਨਾਇ ਦਯੋ ਤਿਨ ਕੌ ਅਰੁ ਅਉਰ ਦਯੋ ਦੁਖ ਭੰਗਨ ਕੋ ॥੧੦੬॥

When Krishna did the same thrice, the brahmin felt annoyed. Mother Yashoda also felt irritated and embraced her son. Then Krishna spoke out : "It is not my fault. He remembered me (to accept his offering)." Now the brahmin realized the secret and getting up he fell at Krishna's feet ॥ 101 ॥

Dohara

Nand gave as much to the brahmin as one can say. Garg left for his home with great rejoicing in heart ॥ 102 ॥

Thus concludes the Fourth Chapter on Naming Ceremony of "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Savaiya

Vishnu incarnated himself as child and enjoys the swing. The mother pushes the swing with much affection. The beauty of this scene has been said by the poet as follows : just as the earth provides nourishment to the wicked though with a heavy heart, similarly Yashoda brings up the enemy of the demons (Krishna) knowing full well the difficulties ahead ॥ 103 ॥

Whenever Vishnu-Krishna felt hungry, he sought the breast of Yashoda. If mother did not get up, he felt annoyed and shook the earth by repeatedly striking his feet. The vessels full of oil and *ghee* fell down and their contents got splashed on earth. The poet saw this scene in his imagination. The town became full of shouts and noise and it was looking as if all sorrow from earth's mind was wiped off ॥ 104 ॥

All the populace of Braj came running and they all embraced Krishna. All the womenfolk of Braj began singing songs of joy. The earth has not shaken and this miracle has happened–the women spoke out the secret. Everybody felt surprised on listening to this, but nobody felt throughly convinced of its truth ॥ 105 ॥

Nand and Yashoda invited all the people of Braj and gave them in charity many things by touching them to Krishna's head and other limbs. Many beggars were also given alms. They gave away in charity robes of different colours so as to please the different stars. They gave away a lot which ameliorated the sufferings of many ॥ 106 ॥

ਕੰਸ ਬਾਚ ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਸੌਂ

ਅੜਿਲ

ਜਬੈ ਪੂਤਨਾ ਹਨੀ ਸੁਨੀ ਗੋਕੁਲ ਬਿਖੈ। ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਸੋ ਕਹਿਯੋ ਜਾਹੁ ਤਾਕੋ ਤਿਖੈ।
ਨੰਦ ਬਾਲ ਕੋ ਮਾਰੋ ਐਸੇ ਪਟਕਿ ਕੈ। ਹੋ ਪਾਥਰ ਜਾਣੁ ਚਲਾਈਐ ਕਰ ਸੋ ਝਟਕਿ ਕੈ ॥੧੦੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਕੰਸਹਿ ਕੈ ਤਸਲੀਮ ਚਲਯੋ ਹੈ ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਸੀਘਰ ਦੈ ਗੋਕੁਲ ਆਯੋ।
ਬਉਡਰ ਕੋ ਤਬ ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਧਰਨੀ ਪਰ ਕੈ ਬਲ ਪਉਨ ਬਹਾਯੋ।
ਆਗਮ ਜਾਨਕੈ ਭਾਰੀ ਭਯੋ ਹਰਿ ਮਾਰਿ ਤਬੈ ਵਹ ਭੂਮਿ ਪਰਾਯੋ।
ਪੂਰ ਭਏ ਦ੍ਰਿਗ ਮੂੰਦ ਕੈ ਲੋਕਨ ਲੈ ਹਰਿ ਕੋ ਨਭਿ ਕੇ ਮਗ ਧਾਯੋ ॥੧੦੮॥
ਜਉ ਹਰਿ ਜੀ ਨਭਿ ਬੀਚ ਗਯੋ ਕਰ ਤਉ ਅਪਨੇ ਬਲ ਕੋ ਤਨ ਚੱਟਾ।
ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਕੋ ਧਰਿਕੈ ਮਿਲਿ ਜੁੱਧ ਕਰਯੋ ਤਬ ਰਾਛਸ ਫੱਟਾ।
ਫੇਰਿ ਸੰਭਾਰ ਦਸੋ ਨਖ ਆਪਨੇ ਕੈ ਕੈ ਤੁਰਾ ਸਿਰ ਸ਼ਤ੍ਰ ਕੋ ਕੱਟਾ।
ਰੁੰਡ ਗਿਰਯੋ ਜਨੁ ਪੇਡਿ ਗਿਰਯੋ ਇਮ ਮੁੰਡ ਪਰਯੋ ਜਨੁ ਡਾਰ ਤੇ ਖੱਟਾ ॥੧੦੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਬਧਹ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ।

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਬਿਨਾ ਜਨ ਗੋਕੁਲ ਕੇ ਬਹੁ ਆਜਿਜ ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਢੂੰਢਾਯੋ।
ਦੁਆਦਸ ਕੋਸ ਪੈ ਜਾਇ ਪਰਯੋ ਹੁਤੋ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਪੈ ਮਿਲਿ ਪਾਯੋ।
ਲਾਇ ਲੀਯੋ ਹੀਯ ਸੋਂ ਸਭ ਹੀ ਤਬ ਹੀ ਮਿਲਿ ਕੈ ਉਨ ਮੰਗਲ ਗਾਯੋ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ ॥੧੧੦॥
ਦੈਂਤ ਕੋ ਰੂਪ ਭਜਾਨਕ ਦੇਖ ਕੈ ਗੋਪ ਸਭੋਂ ਮਨ ਮੈ ਡਰੁ ਕੀਆ।
ਮਾਨਸ ਕੀ ਕਹ ਹੈ ਗਨਤੀ ਸੁਰ ਰਾਜਹਿ ਕੋ ਪਿਖਿ ਫਾਟਤ ਹੀਆ।
ਐਸੋ ਮਹਾਂ ਬਿਕਰਾਲ ਸਰੂਪ ਤਿਸੈ ਹਰਿ ਨੇ ਛਿਨ ਮੈ ਹਨਿ ਲੀਆ।
ਆਇ ਸੁਨਿਓ ਆਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਤਿਹ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਭੈ ਕਹਿ ਦੀਆ ॥੧੧੧॥
ਦੈ ਬਹੁ ਬਿੱਪਨ ਕੌ ਤਬ ਦਾਨ ਸੁ ਖੇਲਤ ਹੈ ਸੁਤ ਸੌਂ ਫੁਨਿ ਮਾਈ।
ਅੰਗੁਲ ਕੈ ਮੁਖ ਸਾਮੁਹਿ ਹੋਤ ਹੀ ਲੇਤ ਭਲੇ ਹਰਿ ਜੀ ਮੁਸਕਾਈ।
ਆਨੰਦ ਹੋਤ ਮਹਾਂ ਜਸੁਦਾ ਮਨਿ ਅਉਰ ਕਹਾਂ ਕਹੌ ਤੋਹਿ ਬਡਾਈ।
ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਤਿ ਪੈ ਕਬਿ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂਤਨ ਤੇ ਅਤਿ ਭਾਈ ॥੧੧੨॥

Kans to Trinavrat

Aril

When Kans heard that Putana has been killed in Gokul, he sent for Trinavart and asked him to go there and kill Nand's son by thrashing him as we thrash a stone to break it ॥ 107 ॥

Savaiya

Abiding by Kans' command, he immediately left for Gokul. He took the form of a huge whirlwind and made a strong wind blow. Having a foreknowledge of all this, Krishna made himself greatly heavy, and as soon as this 'whirlwind' (Trinavrat) struck against him, it fell down on earth. The eyes of the people got filled with dust and this Trinavrat flew away into the sky taking Krishna along ॥ 108 ॥

When they reached high in the sky, Krishna made himself heavy like a great rock. He took a furious form, fought against the demon and wounded him. Then Krishna cut off the enemy's head with the help of his ten nails. The headless body of Trinavrat fell down on the earth like a felled tree or like a lemon falling from the branch ॥ 109 ॥

Thus concludes the chapter on slaying of Trinavrat in "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Savaiya

The people of Gokul felt hapless in the absence of Krishna and getting together began searching out for him. After a long search, they found him twelve *kos* out of Gokul. Everybody embraced him and they all sang songs of joy. The grandeur of this scene has been so said by the poet : ॥ 110 ॥

Seeing the frigthening form of the demon, people of Gokul were afraid. What to speak of mortals, even the heart of god-king (Indra) felt rent apart. It was such a huge and frigthening figure whom Krishna killed in an instant. When Krishna returned home, people shared those details with one another ॥ 111 ॥

Giving a lot in charity to the brahmins, mother Yashoda once again began playing with the child. As soon as she puts her finger on or near his lips, he gives out a broad smile. At this Yashoda gets mighty pleased at heart : what else can be said of her joy. The beauty and grandeur of this scene highly pleased the poet's heart as well ॥ 112 ॥

ਅਥ ਸਾਰੀ ਬਿਸ੍ਵ ਮੁਖ ਮੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਜਸੋਧਾ ਕੋ ਦਿਖਾਈ ।

ਸਵੈਯਾ

ਮੋਹਿ ਬਢਾਇ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮੈ ਹਰਿ ਕੌ ਲਗੀ ਫੇਰਿ ਖਿਲਾਵਨ ਮਾਈ ।
ਤਉ ਹਰਿ ਜੀ ਮਨ ਮੱਧ ਬਿਚਾਰਿ ਸਿਤਾਬ ਲਈ ਮੁਖਿ ਮਾਹਿ ਜੰਭਾਈ ।
ਚਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਰਹੀ ਜਸੁਧਾ ਮਨ ਮੱਧਿ ਭਈ ਤਿਹ ਕੇ ਦੁਚਿਤਾਈ ।
ਮਾਇ ਸੁ ਢਾਂਪਿ ਲਈ ਤਬਹੀ ਸਭ ਬਿਸਨ ਮਯਾ ਤਿਨ ਜੋ ਲਖਿ ਪਾਈ ॥੧੧੩॥
ਕਾਨ੍ਹ ਚਲੇ ਘੁੱਟੂਆ ਘਰ ਭੀਤਰ ਮਾਤ ਕਰੈ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਚੰਗੀ ।
ਲਾਲਨ ਕੀ ਮਨਿ ਲਾਲ ਕਿਧੌ ਨੰਦ ਧੇਨ ਸਭੈ ਤਿਹ ਕੇ ਸਭ ਸੰਗੀ ।
ਲਾਲ ਭਈ ਜਸੁਦਾ ਪਿਖਿ ਪੁਤ੍ਰਹਿੰ ਜਿਉ ਘਨਿ ਮੇ ਚਮਕੈ ਦੁਤਿ ਰੰਗੀ ।
ਕਿਉ ਨਹਿ ਹੋਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਸੁ ਮਾਤ ਭਯੋ ਜਿਨਕੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤਾਤ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ॥੧੧੪॥
ਰਾਹਿ ਸਿਖਾਵਨ ਕਾਜ ਗੁਡੀਹਰਿ ਗੋਪ ਮਨੋ ਮਿਲ ਕੈ ਸੁ ਬਨਾਯੋ ।
ਕਾਨਹਿ ਕੋ ਤਿਹ ਉਪਰ ਬਿਠਾਇ ਕੈ ਆਪਨੇ ਆਂਙਨ ਬੀਚ ਧਵਾਯੋ ।
ਫੇਰਿ ਉਠਾਇ ਲਯੋ ਜਸੁਦਾ ਉਰ ਮੋਂ ਗਹਿ ਕੈ ਪਯ ਪਾਨ ਕਰਾਯੋ ।
ਸੋਇ ਰਹੇ ਹਰਿ ਜੀ ਤਬ ਹੀ ਕਬਿ ਨੇ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥੧੧੫॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਬ ਹੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਛੁਟ ਗਈ ਹਰੀ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲ ।
ਖੇਲ ਖਿਲਾਵਨ ਸੋ ਕਰਯੋ ਲੋਚਨ ਜਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥੧੧੬॥
ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਖੇਲ ਕਰੇ ਬ੍ਰਿਜ ਮਾਹਿ ।
ਅਬ ਪਗ ਚਲਤਯੋਂ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੌਂ ਸੁਨੋ ਨਰ ਨਾਹਿ ॥੧੧੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਸਾਲ ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ ਜਬ ਹੀ ਤਬ ਕਾਨ੍ਹ ਭਯੋ ਬਲ ਕੈ ਪਗ ਮੈ ।
ਜਸੁ ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਭਈ ਮਨ ਪੈ ਪਿਖਿ ਧਾਵਤ ਪੁਤ੍ਰਹਿ ਕੋ ਮਗ ਮੈ ।
ਬਾਤ ਕਰੀ ਇਹ ਗੋਪਿਨ ਸੋ ਪ੍ਰਭਾ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੁ ਸਭੈ ਜਗ ਮੈ ।
ਜਨੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤਿ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਸਬ ਧਾਇ ਧਸੀ ਹਰਿ ਕੈ ਨਗ ਮੈ ॥੧੧੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਗੋਪਿਨ ਸੌ ਮਿਲ ਕੈ ਹਰਿ ਜੀ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਖੇਲ ਮਚਾਵਤ ਹੈਂ ।
ਜਿਮ ਬੋਲਤ ਹੈ ਖਗ ਬੋਲਤ ਹੈਂ ਜਿਮ ਧਾਵਤ ਹੈਂ ਤਿਮ ਧਾਵਤ ਹੈਂ ।
ਫਿਰਿ ਬੈਠਿ ਬਰੇਤਨ ਮੱਧ ਮਨੋ ਹਰਿ ਸੋ ਵਹ ਤਾਲ ਬਜਾਵਤ ਹੈਂ ।
ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਸੁਭ ਗੀਤ ਭਲੇ ਮੁਖ ਗਾਵਤ ਹੈਂ ॥੧੧੯॥

Now Krishna showed the entire universe in his mouth.

Savaiya

With an increased affection in her heart for the child, Yashoda began feeding Krishna. At that time, Krishna had an idea and he yawned. Yashoda felt astonished and she developed the dubiety. As she saw the entire universe (*maya*) in his open mouth, she immediately covers his face with her own hand ॥ 113 ॥

Krishna crawls on his knees within the house and mother compares his movements variously. Krishna looked the mine of jewels and the cows of Nand were his companion jewels. Yashoda feels as pleased looking at the 'sons' as lightning shines among dark clouds. Why should a mother not feel pleased in whose house is born the amalgamated form of the three gods–Brahma, Vishnu and Shiva ॥ 114 ॥

Neighbours of Gokul got prepared a three-wheeler walker to enable Krishna learn the surroundings. They would put him on the walker and take him to their courtyards. Then Yashoda would take him up in her lap to breast feed him. At that moment Krishna immediately goes to sleep. The poet felt rather joyous in his heart at this ॥ 115 ॥

Dohara

As soon as his sleep was broke, Krishna would instantly get up. He would make gestures with his wide beautiful eyes to play ॥ 116 ॥

Thus Krishna played many a *lila* at Braj. Now I narrate his life-story as he learnt how to walk : let all men and women listen to it ॥ 117 ॥

Savaiya

As Krishna was one year old, he was able to stand and walk on his feet. Yashoda felt very happy at this and began walking after him. She told all the womenfolk of this development and Krishna's fame spread far and wide in the world. All the beautiful maidens left for him as a stone gets set in a ring ॥ 118 ॥

Krishna, along with other cowherds of Gokul, would go to play at the bank of Yamuna. They imitate the birds in their gait and speech. Then they sit on the upraised sand and clap together. The poet describes their beauty and says that they sing sweet songs ॥ 119 ॥

ਕੁੰਜਨ ਮੈ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਪੈ ਮਿਲਿ ਗੋਪਿਨ ਸੋ ਹਰਿ ਖੇਲਤ ਹੈਂ ।
ਤੂਰਿ ਕੈ ਤਬ ਹੀ ਸਿਗਰੀ ਜਮੁਨਾ ਹਟਿ ਮਧਿ ਬਰੇਤਨ ਪੇਲਤ ਹੈਂ ।
ਫਿਰਿ ਕੂਦਤ ਹੈਂ ਜੁ ਮਨੋ ਨਟ ਜਿਉਂ ਜਲ ਕੋ ਹਿਰਦੇ ਸੰਗਿ ਰੇਲਤ ਹੈਂ ।
ਫਿਰਿ ਹ੍ਵੈ ਹੁਡੂਆ ਲਰਕੇ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਆਪਸਿ ਮੈ ਸਿਰ ਮੇਲਤ ਹੈਂ ॥੧੨੦॥
ਆਇ ਜਬੈ ਹਰਿ ਜੀ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਪਨੇ ਖਾਇਕੈ ਭੋਜਨ ਖੇਲਨ ਲਾਗੇ ।
ਮਾਤ ਕਹੈ ਨ ਰਹੈ ਘਰਿ ਭੀਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਉਠਿ ਭਾਗੇ ।
ਸ੍ਯਾਮ ਕਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਪਤਿ ਬੀਥਿਨ ਮੈ ਅਨੁਰਾਗੇ ।
ਖੇਲ ਮਚਾਇ ਦਯੋ ਲੁਕਮੀਚਨ ਗੋਪ ਸਭੈ ਤਿਹ ਕੇ ਰਸਿ ਪਾਗੇ ॥੧੨੧॥
ਖੇਲਤ ਹੈ ਜਮੁਨਾ ਤਟ ਪੈ ਮਨ ਆਨੰਦ ਕੈ ਹਰਿ ਬਾਰਨ ਸੌਂ ।
ਚੜ੍ਹਿ ਰੂਖ ਚਲਾਵਤ ਸੋਟ ਕਿਧੋ ਸੋਊ ਧਾਇਕੈ ਲਿਆਵੈ ਗੁਆਰਨ ਸੌਂ ।
ਕਬਿ ਸ੍ਯਾਮ ਲਖੀ ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਮਨੋ ਮਧਿ ਅਨੰਤ ਅਪਾਰਨ ਸੌਂ ।
ਬਲ ਜਾਤ ਸਬੈ ਮੁਨਿ ਦੇਖਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁ ਜੋਗ ਹਜਾਰਨ ਸੌਂ ॥੧੨੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਗੋਪਿਨ ਸੌਂ ਖੇਲਬੋ ਬਰਨਨੰ ।

ਅਥ ਮਾਖਨ ਚੁਰਾਇ ਖੈਬੋ ਕਥਨ

ਸਵੈਯਾ

ਖੇਲਨ ਕੇ ਮਿਸ ਪੈ ਹਰਿ ਜੀ ਘਰਿ ਭੀਤਰ ਪੈਠਿ ਕੈ ਮਾਖਨ ਖਾਵੈ ।
ਨੈਨਨ ਸੈਨ ਤਬੈ ਕਰਿਕੈ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਸੁ ਖੁਲਾਵੈ ।
ਬਾਕੀ ਬਚਯੋ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲੈ ਕਰਿ ਬਾਨਰ ਕੇ ਮੁਖ ਭੀਤਰਿ ਪਾਵੈ ।
ਸ੍ਯਾਮ ਕਹੈ ਤਿਹ ਕੀ ਉਪਮਾ ਇਹ ਕੈ ਬਿਧਿ ਗੋਪਿਨ ਕਾਨ੍ਹ ਖਿਝਾਵੈ ॥੧੨੩॥
ਖਾਇ ਗਯੋ ਹਰਿ ਜੀ ਜਬ ਮਾਖਨ ਤਉ ਗੁਪੀਆਂ ਸਭ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੀ ।
ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਪਤਿ ਕੀ ਪਤਨੀ ਤੁਮ ਡਾਰ ਦਈ ਦਧਿ ਕੀ ਸਭ ਖਾਰੀ ।
ਕਾਨਹਿ ਕੋ ਡਰ ਤੇ ਹਮ ਚੋਰ ਕੈ ਰਾਖਤ ਹੈਂ ਚੜ੍ਹਿ ਊਂਚ ਅਟਾਰੀ ।
ਊਖਲ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ ਮਨਹਾ ਪਰ ਖਾਤ ਹੈ ਲੰਗਰ ਦੈ ਕਰਿ ਗਾਰੀ ॥੧੨੪॥
ਹੋਤ ਨਹੀ ਜਿਹ ਕੇ ਘਰ ਮੈ ਦਧਿ ਦੈ ਕਰਿ ਗਾਰਨ ਸੋਰ ਕਰੈ ਹੈ ।
ਜੋ ਲਰਕਾ ਜਨਿ ਕੈ ਖਿਝ ਹੈ ਜਨ ਤੋ ਮਿਲਿ ਸੋਟਨ ਸਾਥ ਮਰੈ ਹੈ ।
ਆਇ ਪਰੈ ਜੁ ਤ੍ਰੀਆ ਤਿਹ ਪੇ ਸਿਰ ਕੇ ਤਿਹ ਬਾਰ ਉਖਾਰ ਡਰੈ ਹੈ ।
ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਜਸੁਦਾ ਸੁਤ ਕੀ ਸੁ ਬਿਨਾਂ ਉਤਪਾਤ ਨ ਕਾਨ੍ਹ ਟਰੈ ਹੈ ॥੧੨੫॥

Krishna and his companions play hide and seek in the groves on the bank of Yamuna. They swim across the river, come back and rub their bodies on sand again. Again, they jump into the river and swim over its water. Then they strike head against the other's like two fighting rams ॥ 120 ॥

As Krishna returned home, he would have his meals and begin playing again. The mother complains that he does not remain within the house but rushes out to play. The poet describes this scene saying that the Master of Gokul got attached to the streets of Gokul. He will ask others to play hide and seek and gopas would get engrossed in it ॥ 121 ॥

Krishna, thus, continues playing on the bank of Yamuna along with other children. They would climb the tree, throw away a small stick, and then all of them run to find that stick. The poet envisioned this grandeur as if Infinite Lord were playing in the company of many. To see the spactacle, thousands of *munis* and *yogis* are sacrifice unto the majesty of this scene ॥ 122 ॥

This was the account of play with the cowheads in "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Now begins the account of Krishna stealing butter to eat.

Savaiya

Under the excuse of playing at home, Krishna would enter in and eat butter. He would then make gesture with eyes to his companions to come and share the butter with them. Whatever was left behind, he would take in hand and offer to a monkey. The poet says that in this way Krishna teases the womenfolk of Gokul ॥ 123 ॥

When Krishna had eaten the butter, these women went to Yashoda and complained : "O wife of the chief, listen to us. Krishna has thrown their vessels of curd and butter. Fearing Krishna, we used to keep them at a height. The scoundrel mounting up through pastles eats butter and absuses us further ॥ 124 ॥

In a house wherein they find no milk or butter, they shower absuses and make noise. If one gets irritated considering them kids, they beat him with the stick. If a woman happens to rebuke them, they spare not even her hair and pull them off. Thus, O Yashoda, listen to what your son is doing and he does not stop short of creating mischief ॥ 125 ॥

ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਜਬ ਗੋਪਿਨ ਕੀ ਜਸੁਦਾ ਤਬ ਹੀ ਮਨ ਮਾਹਿ ਖਿਝੀ ਹੈ ।
ਆਇ ਗਯੋ ਹਰਿ ਜੀ ਤਬ ਹੀ ਪਿਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰਹਿੰ ਕੌ ਮਨ ਮਾਹਿ ਰਿਝੀ ਹੈ ।
ਬੋਲ ਉਠੇ ਨੰਦਲਾਲ ਤਬੈ ਇਹ ਗਵਾਰ ਖਿਝਾਵਨ ਮੋਹਿ ਗਿਝੀ ਹੈ ।
ਮਾਤ ਕਹਾਂ ਦਧਿ ਦੋਸੁ ਲਗਾਵਤ ਮਾਰ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਨਾਹਿੰ ਸਿਝੀ ਹੈ ॥੧੨੬॥
ਮਾਤ ਕਹਯੋ ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਕੋ ਕਹੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਤੋਹਿ ਖਿਝਾਵਤ ਗੋਪੀ ।
ਮਾਤ ਸੋਂ ਬਾਤ ਕਹੀ ਸੁਤ ਯੋਂ ਕਰਿ ਸੋਂ ਗਹਿ ਭਾਗਤ ਹੈ ਮੁਹਿ ਟੋਪੀ ।
ਡਾਰ ਕੈ ਨਾਸ ਬਿਖੈ ਅੰਗੁਰੀ ਸਿਰਿ ਮਾਰਤ ਹੈਂ ਮੁਝ ਕੋ ਵਹ ਥੋਪੀ ।
ਨਾਕ ਘਸਾਇ ਹਸਾਇ ਉਨੈ ਫਿਰ ਲੇਤ ਤਬੈ ਵਹ ਦੇਤ ਹੈਂ ਖੋਪੀ ॥੧੨੭॥

ਜਸੁਦਾ ਬਾਚ ਗੋਪਿਨ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਮਾਤ ਖਿਝੀ ਉਨ ਗੋਪਿਨ ਕੋ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਸੁਤ ਮੋਹਿ ਖਿਝਾਵਤ ਹਉ ਰੀ ।
ਬੋਲਤ ਹੋਂ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਹਮਰੇ ਧਨ ਹੈ ਦਧਿ ਦਾਮ ਸੁ ਗਉਰੀ ।
ਮੂੜ੍ਹ ਅਹੀਰ ਨ ਜਾਨਤ ਹੈ ਬਢਿ ਬੋਲਤ ਹੋ ਸੁ ਰਹੋ ਤੁਮ ਠਉਰੀ ।
ਕਾਨਹਿ ਸਾਧ ਬਿਨਾਂ ਅਪਰਾਧਹਿੰ ਬੋਲਹਿੰਗੀ ਜੁ ਭਈ ਕਛੁ ਬਉਰੀ ॥੧੨੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਨਤੀ ਕੈ ਜਸੁਦਾ ਤਬੈ ਦੋਊ ਦਏ ਮਿਲਾਇ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਬਿਗਾਰੈ ਸੇਰ ਦਧਿ ਲੇਹੁ ਮਨ ਕੁ ਤੁਮ ਆਇ ॥੧੨੯॥
ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਜਸੋਦਾ ਸੋਂ । ਦੋਹਰਾ
ਤਬ ਗੋਪੀ ਮਿਲਿ ਯੋਂ ਕਹੀ ਮੋਹਨ ਜੀਵੈ ਤੋਹਿ ।
ਯਾਹਿ ਦੇਹਿੰ ਹਮ ਖਾਨ ਦਧਿ ਸਭ ਮਨਿ ਕਰੈਂ ਨ ਕ੍ਰੋਹਿ ॥੧੩੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਮਾਖਨ ਚੁਰੈਬੋ ਬਰਨਨੰ । ਅਫ਼ਜੂੰ ।

ਅਥ ਜਸੁਧਾ ਕੋ ਬਿਸਵ ਸਾਰੀ ਮੁਖ ਪਸਾਰਿ ਦਿਖੈਬੋ ।

ਸਵੈਯਾ

ਗੋਪੀ ਗਈ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਤਬ ਤੇ ਹਰਿ ਜੀ ਇਕ ਖੇਲ ਮਚਾਈ ।
ਸੰਗਿ ਲਯੋ ਅਪੁਨੇ ਮੁਸਲੀ ਧਰ ਦੇਖਤ ਤਾ ਮਿਟੀਆ ਇਨ ਖਾਈ ।
ਭੋਜਨ ਖਾਨਹਿ ਕੋ ਤਜਿ ਖੇਲੈ ਸੁ ਗੁਵਾਰ ਚਲੇ ਘਰ ਕੋ ਸਭ ਧਾਈ ।
ਜਾਇ ਹਲੀ ਸੁ ਕਹਿਓ ਜਸੁਧਾ ਪਹਿ ਬਾਤ ਵਹੈ ਤਿਨ ਖੋਲ੍ਹਿ ਸੁਨਾਈ ॥੧੩੧॥

When Yashoda listened to this from the women, she felt vexed at heart. At that very moment Krishna returned home and she feels pleased looking at him. Then Krishna spoke out : 'These milk-woman are bent upon annoying me. They blame me for stealing curd and butter before my mother. They will not come to terms until beaten' ॥ 126 ॥

Mother said to her son : 'Tell me, why do they annoy you ?' The son addressed her mother thus :'They run away taking off my plume. They obstruct my nose by putting finger in it, and then clap on my haed. They make me rub my nose and laugh at me before they give the plume back to me ॥ 127 ॥

Yashoda to Gopis

Savaiya

Mother felt irritated with these women and said :'Why do you tease my son ?' You boast as if only you have cows, curd and wealth. Foolish women, you must not boast but keep your feet on earth. Krishna is a decent boy, not guilty at all; it will be considered your foolishnsess if you speak against him without his any crime॥ 128 ॥

Dohara

Then Yashaoda requested both the parties to arrive at a conciliation. She further told that if Krishna spoils a *ser* (about a litre) of their milk, they can come and claim a *maund* (forty times more of a *ser*) ॥ 129 ॥

Gopis to Yashoda

Then these women said jointly : "May your son live long. We shall ourselves give him milk and shall never feel bad about him ॥ 130 ॥

Thus concludes the account of stealing butter in the "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Showing the entire universe to Yashoda by opening his mouth :

Savaiya

When these women went to their respective homes,Krishna played a game. He took along Balbhadra and within his sight ate some earth. When the boys gave up their games and reached home to have their meals, Balbhadra told Yashoda in a low tone that Krishna had eaten earth ॥ 131 ॥

ਮਾਤ ਗਹਯੋ ਰਿਸ ਕੈ ਸੁਤ ਕੋ ਤਬ ਲੈ ਛਿਟੀਆਂ ਤਨ ਤਾਹਿੰ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ।
ਤਉ ਮਨ ਮੱਧਿ ਡਰਯੋ ਹਰਿ ਜੀ ਜਸੁਧਾ ਜਸੁਧਾ ਕਰਿ ਕੈ ਜੁ ਪੁਕਾਰਯੋ ।
ਦੇਖਹੁ ਆਇ ਸਬੈ ਮੁਹਿ ਕੋ ਮੁਖ ਮਾਤ ਕਹਯੋ ਤਬ ਤਾਤ ਪਸਾਰਯੋ ।
ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਤਿਨ ਆਨਨ ਮੈ ਸਭ ਹੀ ਧਰ ਮੂਰਤਿ ਬਿਸਵ ਦਿਖਾਰਯੋ ॥੧੩੨॥
ਸਿੰਧੁ ਧਰਾਧਰ ਅਉ ਧਰਨੀ ਸਭ ਥਾ ਬਲਿ ਕੋ ਪੁਰਿ ਅਉ ਪੁਰਿ ਨਾਗਨਿ ।
ਅਉਰ ਸਭੈ ਨਿਰਖੇ ਤਿਹ ਮੈ ਪੁਰ ਬੇਦ ਪੜ੍ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਨ ਤਾ ਗਨਿ ।
ਰਿੱਧਿ ਅਉ ਸਿੱਧਿ ਅਉ ਆਪਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਨਿ ਅਭੇਵ ਲਗੀ ਪਗ ਲਾਗਨ ।
ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਤਿਨ ਚੱਛਨ ਸੋਂ ਸਭ ਦੇਖ ਲਯੋ ਜੁ ਬਡੀ ਬਡਿਭਾਗਨਿ ॥੧੩੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜਾ ਦੇਖੇ ਤਿਨ ਤਹ ਜਾਇ ।
ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਿ ਪਾਇਨ ਲਾਗੀ ਧਾਇ ॥੧੩੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਮਾਤ ਜਸੁਦਾ ਕਉ ਮੁਖ ਪਸਾਰਿ ਬ੍ਰਿਸ੍ਰ ਰੂਪ ਦਿਖੈਬੋ ।

ਅਥ ਤਰ ਤੋਰਿ ਜੁਮਲਾਰਜੁਨ ਤਾਰਬੋ

ਸਵੈਯਾ

ਫੇਰਿ ਉਠੀ ਜਸੁਦਾ ਪਰਿ ਪਾਇਨ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਡਾਈ ।
ਹੇ ਜਗ ਕੇ ਪਤਿ ਹੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਹੋਇ ਅਜਾਨ ਕਹਿਓ ਮਮ ਮਾਈ ।
ਸਾਰੇ ਛਿਮੋ ਹਮਰੋ ਤੁਮ ਅਉਗੁਨ ਹੁਇ ਮਤਿਮੰਦਿ ਕਰੀ ਜੁ ਢਿਠਾਈ ।
ਮੀਟ ਲਯੋ ਮੁਖ ਤਉ ਹਰਿ ਜੀ ਤਿਹ ਪੈ ਮਮਤਾ ਡਰ ਬਾਤ ਛਿਪਾਈ ॥੧੩੫॥

ਕਬਿਤੁ

ਕਰੁਨਾ ਕੈ ਜਸੁਧਾ ਕਹਯੋ ਹੈ ਇਮ ਗੋਪਿਨ ਸੋਂ ਖੇਲਬੇ ਕੇ ਕਾਜ ਤੋਰਿ ਲਿਆਏ ਗੋਪ ਬਨ ਸੋਂ ।
ਬਾਰਕੋਂ ਕੇ ਕਹੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਆਪਨੇ ਮੈਂ ਸਜਾਮ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤਨ ਲਾਗੀ ਛੂਛਕਨ ਸੋਂ ।
ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਲਾਸਨ ਕੋ ਰੋਵੈ ਸੁਤ ਰੋਵੈ ਮਾਤ ਕਹੈ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਮਹਾਂ ਮੋਹਿ ਕਰਿ ਮਨ ਸੋਂ ।
ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਹਿ ਸਭੋ ਮਾਰਬੇ ਕੀ ਕਹਾ ਚਲੀ ਸਾਮੁਹੇ ਨ ਬੋਲੀਐ ਰੀ ਐਸੇ ਸਾਧੁ ਜਨ ਸੋਂ ॥੧੩੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਖੀਰ ਬਿਲੋਵਨ ਕੋ ਉਠੀ ਜਸੁਦਾ ਹਰਿ ਕੀ ਮਾਇ ।
ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਵੈ ਪੂਤ ਗੁਨ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥੧੩੭॥

Mother Yashoda got annoyed and in a rage caught hold of him and began beating him with sticks. Then Krishna felt afraid in heart and cried, 'Mother ! Mother!' She asked all to come and see his mouth : on the asking of mother, he opened his mouth. The poet says that in his mouth was seen the entire earth, the whole world ॥ 132 ॥

The Sindhu, earth, nether land and the land of serpents all became visible. There were seen inside many *rishis* reciting Vedas penancing in Brahm-fire. When she saw all *rishis, sidhis* and herself there, she found that Krishna was unfathomable and touched his feet. The poet says that those who saw this scene with their own eyes were really fortunate ॥ 133 ॥

Dohara

Mother saw in Krishna's mouth all beings born of foetus, sweat and vegetable. She discarded her motherly feelings and fell on his feet ॥ 134 ॥

Thus Krishna showed the universe to Yashoda by opening his mouth in "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Liberation of Yamalarjun by breaking the trees

Savaiya

Then Yashoda arose from Krishna's feet and praised him in many ways. "O God! You are the Master of the world, ocean of compassion; it was in ignorance that I called myself your mother. Forgive me all my faults. I committed the mistake in foolishness. Then Krishna closed his mouth and put on it the veil of attachment, thereby keeping the whole thing in veil ॥ 135 ॥

Kabitt

Yashoda took compassion on the cowhead boys and they were allowed to take along Krishna to the jungle to play. But she gets annoyed again because of these boys and again began beating Krishna with sticks. Looking at the marks of beating both the mother and the son wept. The poet says with affection in his heart : all the women uttered in the name of God. They felt that not to speak of beating such a child, one must not even speak loud in his face ॥ 136 ॥

Dohara

Yashoda got up in the morning to churn milk. She was singing praises of her son by his mouth, but his praise is beyond words ॥ 137 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਏਕ ਸਮੈ ਜਸੁਧਾ ਸੰਗਿ ਗੋਪਿਨ ਖੀਰ ਮਥੈ ਕਰਿ ਲੈ ਕੇ ਮਧਾਨੀ ।
ਊਪਰ ਕੋ ਕਟਿ ਸੋਂ ਕਸਿਕੇ ਪਟਰ ਮਨ ਮੈ ਹਰਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ ।
ਘੰਟਕਾ ਛੁਦ੍ਰ ਕਸੀ ਤਿਹ ਊਪਰਿ ਸਯਾਮ ਕਹੀ ਤਿਹ ਕੀ ਜੁ ਕਹਾਨੀ ।
ਦਾਨ ਔ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੈ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਕੀ ਸੁਭ ਗਾਵਤ ਬਾਨੀ ॥੧੩੮॥
ਖੀਰ ਭਰਯੋ ਜਬ ਹੀ ਤਿਹ ਕੋ ਕੁਚਿ ਤਉ ਹਰਿ ਜੀ ਤਬ ਹੀ ਫੁਨਿ ਜਾਗੇ ।
ਪਯ ਸੁ ਪਿਆਵਹੁ ਹੇ ਜਸੁਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਇਹ ਹੀ ਰਸਿ ਮੈ ਅਨੁਰਾਗੇ ।
ਦੂਧ ਫਟਯੋ ਹੁਇ ਬਾਸਨ ਤੇ ਤਬ ਧਾਇ ਚਲੀ ਇਹ ਰੋਵਨ ਲਾਗੇ ।
ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿਓ ਮਨ ਮੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਪਤਿ ਪੈ ਘਰਿ ਤੇ ਉਠਿ ਬਾਹਰਿ ਭਾਗੇ ॥੧੩੯॥

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ਹਰਿ ਜੀ ਮਨੈ ਘਰਿ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ।
ਸੰਗ ਸਖਾ ਲੈ ਕਪਿ ਸਭੈ ਆਏ ਸੈਨ ਬਨਾਇ ॥੧੪੦॥
ਪਾਥਰ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰੈ ਦੀਨੋ ਮੱਟੁ ਸੁ ਭਗਾਇ ।
ਖੀਰ ਦਸੋ ਦਿਸ ਬਹਿ ਚਲਯੋ ਅਉ ਪੀਨੋ ਹਰਿ ਧਾਇ ॥੧੪੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਸੈਨ ਬਨਾਇ ਭਲੋ ਹਰਿ ਜੀ ਜਸੁਦਾ ਦਧਿ ਕੋ ਮਿਲਿ ਲੂਟਨ ਲਾਏ ।
ਹਾਥਨ ਮੈ ਗਹਿ ਕੈ ਸਭ ਬਾਸਨ ਕੈ ਬਲ ਕੋ ਚਹੂੰ ਓਰਿ ਬਗਾਏ ।
ਫੂਟ ਗਏ ਵਹ ਫੈਲ ਪਰਿਓ ਦਧਿ ਭਾਵ ਇਹੈ ਕਬਿ ਕੇ ਮਨਿ ਆਏ ।
ਕੰਸ ਕੋ ਮੀਝ ਨਿਕਾਰਨ ਕੋ ਅਗੂਆ ਜਨੁ ਆਗਮ ਕਾਨ੍ਹ ਜਨਾਏ ॥੧੪੨॥
ਫੋਰ ਦਏ ਤਿਨ ਜੋ ਸਭ ਬਾਸਨ ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ ਜਸੁਦਾ ਤਬ ਧਾਈ ।
ਫਾਂਧਿ ਚੜ੍ਹੇ ਕਪਿ ਰੂਖਨ ਰੂਖਨ ਗ੍ਵਾਰਨ ਗ੍ਵਾਰਨ ਸੈਨ ਭਗਾਈ ।
ਦਉਰਤ ਦਉਰਿ ਤਬੈ ਹਰਿ ਜੀ ਬਸੁਧਾ ਪਰਿ ਆਪਨੀ ਮਾਤ ਹਰਾਈ ।
ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਫਿਰ ਕੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਪਤਿ ਊਖਲ ਸੋਂ ਫੁਨਿ ਦੇਹਿ ਸੰਧਾਈ ॥੧੪੩॥
ਦਉਰਿ ਗਹੇ ਹਰਿ ਜੀ ਜਸੁਦਾ ਜਬ ਬਾਂਧਿ ਰਹੀ ਰਸੀਆ ਨਹੀ ਮਾਵੈ ।
ਕੈ ਇਕਠੀ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਰਸੀਆ ਸਭ ਜੋਰਿ ਰਹੀ ਕਛੁ ਥਾਹਿ ਨ ਪਾਵੈ ।
ਫੇਰਿ ਬੰਧਾਇ ਭਏ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਪਤਿ ਊਖਲ ਸੋਂ ਧਰਿ ਊਪਰ ਧਾਵੈ ।
ਸਾਧ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਜੁਮਲਾਰਜੁਨ ਤਾਹਿੰ ਨਿਮਿਤ ਕਿਧੋ ਵਹ ਜਾਵੈ ॥੧੪੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਘੀਸਤਿ ਘੀਸਤਿ ਊਖਲਹਿ ਕਾਨ੍ਹ ਉਧਾਰਤ ਸਾਧ ।
ਨਿਕਟਿ ਤਬੈ ਤਿਨ ਕੇ ਗਏ ਜਾਨਨਹਾਰ ਅਗਾਧ ॥੧੪੫॥

Savaiya

One day Yashoda and other women were churning milk with the churning stick in hand. Yashoda had tied a cloth tough on her waist and Krishna seemed to have engulfed her entire being. She had small bells on the waist-cloth and the poet tries to tell their story. Reflecting on the might and benevolence of Krishna, they sing God's praises ॥ 138 ॥

When Yashoda's breasts became filled with milk, Krishna also woke up. "Give me milk, " Krishna began repeating this. Lest the milk in the vessel had got spoilt she ran towards the milk and in the meanwhile Krishna began weeping. The Master of Braj felt annoyed in heart and ran outside the house ॥ 139 ॥

Dohara

With anger in heart, Krishna went out. He took along the companions and came back in the form of an army ॥ 140 ॥

With stones in their hands, he asked his companions to break the pitchers of milk. The milk got splattered and all of them drank this milk from the ground ॥ 141 ॥

Savaiya

Turning his comrades into an army, he began looting Yashoda's milk. They began throwing hither and thither the broken pieces of the pitcher. Looking at the splattered milk the poet imagined as if Krishna had foretold about taking out marrow from Kans' head ॥ 142 ॥

When they had broken all the pitchers, Yashoda also reached there red with anger. Some of the children climbed up the tree outside while others ran away. Krishna began running before his mother until she got rid of chasing him. The poet says that the Master of Braj was caught and the mother tied him with the tree ॥ 143 ॥

When Yashoda got hold of fleeing Krishna and tried to tie him with the tree, no rope seemed enough to bind him. She gathered together the ropes from all over Braj but still he seemed larger enough. At last the Master of Braj was tied to the tree, but now he began to pull the tree. With a view to liberating the saintly, he seemed to have been doing all this ॥ 144 ॥

Dohara

While pulling the tree, Krishna was also working for the liberation of saints (Nal Kuvar and Manigriva). Then the all-knowing and unfathomable Krishna went nearer to them ॥ 145 ॥

ਊਖਲ ਕਾਨ੍ਹ ਅਰਾਇ ਕਿਧੋ ਬਲ ਕੈ ਤਨ ਕੋ ਤਰ ਤੋਰ ਦਏ ਹੈਂ ।
ਤਉ ਨਿਕਸੇ ਤਿਨ ਤੇ ਜੁਮਲਾਰਜਨੁ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਰ ਲੋਕ ਗਏ ਹੈਂ ।
ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਭਏ ਹੈਂ ।
ਨਾਗਨ ਕੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਮਧੁ ਕੇ ਮਟਕੇ ਮਤਿ ਕੀ ਲੱਜੁ ਐਂਚ ਲਏ ਹੈਂ ॥੧੪੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਕਉਤਕ ਦੇਖਿ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਜਨ ਜਾਇ ਤਬੈ ਜਸੁਦਾ ਪਹਿ ਆਖੀ ।
ਤੋਰ ਦਏ ਤਨ ਕੋ ਬਲ ਕੈ ਤਰ ਭਾਂਤਿ ਭਲੀ ਹਰਿ ਕੀ ਸੁਭ ਸਾਖੀ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਤਿ ਹੀ ਕਬਿ ਨੇ ਅਪੁਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖੀ ।
ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਭਹਰਾਇ ਤਿਤੈ ਉਡੇ ਜਿਉਂ ਧਰ ਤੇ ਉਡ ਜਾਤ ਹੈ ਮਾਖੀ ॥੧੪੭॥
ਦੂਤਨ ਕੇ ਬਧ ਕੋ ਸਿਵ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਨਿਜ ਸੋ ਕਰਤਾ ਸੁਖ ਦਇਯਾ ।
ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਰਤਾ ਹਰਤਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਕਰਤਾ ਮੁਸਲੀਧਰ ਭਇਯਾ ।
ਡਾਰ ਦਈ ਮਮਤਾ ਹਰਿ ਜੀ ਤਬ ਬੋਲ ਉਠੀ ਇਹ ਹੈ ਮਮ ਜਇਯਾ ।
ਖੇਲ ਬਨਾਇ ਦਯੋ ਹਮ ਕੋ ਬਿਧਿ ਜੋ ਜਨਮਯੋ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੂਤ ਕਨਇਯਾ ॥੧੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਵਤਾਰੇ ਤਰ ਤੋਰ ਜੁਮਲਾਰਜਨ ਉਧਾਰਬ ਬਰਨਨੰ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਤੋਰਿ ਦਏ ਤਰੁ ਜੋ ਤਿਹ ਹੀ ਤਬ ਗੋਪਨ ਬੂਢਨ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰੋ ।
ਗੋਕੁਲ ਕੋ ਤਜੀਐ ਚਲੀਐ ਬ੍ਰਿਜ ਹੈ ਈਹਾਂ ਭਾਵ ਤੇ ਭਾਵਨ ਭਾਰੋ ।
ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਜਸੁਦਾ ਅਰੁ ਨੰਦਹਿੰ ਬਯੋਤ ਭਲੋ ਮਨ ਮੱਧਿ ਬਿਚਾਰੋ ।
ਅਉਰ ਭਲੀ ਇਹ ਤੇ ਨ ਕਛੂ ਜਿਹ ਤੇ ਸੁ ਬਚੇ ਸੁਤ ਸਯਾਮ ਹਮਾਰੋ ॥੧੪੯॥
ਘਾਸਿ ਭਲੋ ਦ੍ਰੁਮ ਛਾਂਹ ਭਲੀ ਜਮੁਨਾ ਢਿਗ ਹੈ ਨਗ ਹੈ ਤੱਟਿ ਜਾ ਕੇ ।
ਕੋਟਿ ਝਰੈਂ ਝਰਨਾ ਤਿਹ ਤੇ ਜਗ ਮੈ ਸਮ ਤੁਲਿ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਤਾ ਕੇ ।
ਬੋਲਤ ਹੈਂ ਪਿਕ ਕੋਕਿਲ ਮੋਰ ਕਿਧੌਂ ਘਨ ਮੈ ਚਹੁੰ ਓਰਨ ਵਾ ਕੇ ।
ਬੇਗ ਚਲੋ ਤੁਮ ਗੋਕੁਲ ਕੋ ਤਜਿ ਪੁੰਨ ਹਜਾਰ ਅਬੈ ਤੁਮ ਗਾ ਕੇ ॥੧੫੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਨੰਦ ਸਭੈ ਗੋਪਨ ਸਨੈ ਬਾਤ ਕਹੀ ਇਹ ਠਉਰ ।
ਤਜਿ ਗੋਕੁਲ ਬ੍ਰਿਜ ਕੋ ਚਲੇ ਇਹ ਤੇ ਭਲੀ ਨ ਅਉਰ ॥੧੫੧॥
ਲਟਪਟ ਬਾਂਧੇ ਉਠਿ ਚਲੇ ਆਏ ਜਬ ਬ੍ਰਿਜਿ ਹੀਰ ।
ਦੇਖਿਓ ਅਪਨੈ ਨੈਨ ਭਰਿ ਬਹਿਤੋ ਜਮੁਨਾ ਨੀਰ ॥੧੫੨॥

Savaiya

Krishna pulled the tree and then with a thrust of great might broke the twin-trees. Both Nal Kuvar and Manigriva came out of the trees and paying obeisance to Krishna went over to heaven. The poet recollects thus the high grandeur of that scene as if he were able to pull out the urn of *amrit* with the rope of intelligence ॥ 146 ॥

Seeing this miraculous deed, all inhabitants of Braj came rushing to Yashoda. They told her that Krishna has broken the trunk of the tree with his might. The poet retold the grandeur of this episode in these words : the mother felt overwhelmed and she ran to meet Krishna as a fly flies off the earth ॥ 147 ॥

Krishna is the killer of demons and provider of comfort and fulfiller of wishes of mankind. He blesses people, ameliorates their sufferings and is the brother of Balram. Krishna spread the net of *maya* and Yashoda began calling him her son. It was a play of God that a son like Krishna is born to her ॥ 148 ॥

Thus concludes the account of emancipation of Yamalarjun in "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Savaiya

When Krishna had broken the tree, the elders among them sat together to think that they should now give up Gokul for Braj because it was getting difficult to live here. When Yashoda and Nand heard of this, they began thinking of some scheme. They decided that for the security of their son there was no place safer than Braj ॥ 149 ॥

There is good grass, dark shades, bank of Yamuna and the mountains. Many fountains flow there. No other place in the world is as great as that. Nightingales and peacocks are heard all around the mountains during the rainy season. So they should immediately give up Gokul to earn thousands of merits ॥ 150 ॥

Dohara

When Nand saw this, all others listened to him : 'Let us give up Gokul for Braj beacuse it is the best way out ॥ 151 ॥

They got together their luggage, and soon these cowherds reached Braj. They saw with their own eyes the flowing waters of Yamuna ॥ 152 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਕੈ ਨੰਦਹਿ ਕੋ ਸਭ ਗੋਪਨ ਜਾਇ ਭਲੇ ਰਥ ਸਾਜੇ ।
ਬੈਠਿ ਸਭੈ ਤਿਨ ਪੈ ਤਿਰੀਆ ਸੰਗਿ ਗਾਵਤ ਜਾਤ ਬਜਾਵਤ ਬਾਜੇ ।
ਹੇਮ ਕੋ ਦਾਨੁ ਕਰੈਂ ਜੁ ਦੋਊ ਹਰਿ ਗੋਦ ਲਏ ਜਸੁਦਾ ਇਮ ਰਾਜੈ ।
ਕੈਧਉ ਸੈਲ ਸੁਤਾ ਗਿਰਿ ਭੀਤਰ ਊਚ ਮਨੋ ਮਨਿ ਨੀਲ ਬਿਰਾਜੈ ॥੧੫੩॥
ਗੋਪ ਗਏ ਤਜਿ ਗੋਕੁਲ ਕੋ ਬ੍ਰਿਜ ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਡੇਰਨ ਆਏ ।
ਡਾਰ ਦਈ ਲਸੀਆ ਅਰੁ ਅੱਛਤ ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਧੂਪ ਜਗਾਏ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਊਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਏ ।
ਰਾਜ ਬਿਭੀਛਨ ਦੈ ਕਿਧੌ ਲੰਕ ਕੋ ਰਾਮ ਜੀ ਧਾਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਾਏ ॥੧੫੪॥

ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ

ਦੋਹਰਾ ।

ਗੋਪ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ ਪੁਰ ਬਿਖੈ ਬੈਠੇ ਹਰਖ ਬਢਾਇ ।
ਅਬ ਮੈ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੋਂ ਸੁਨਾਇ ॥੧੫੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਸਾਤ ਬਿਤੀਤ ਭਏ ਜਬ ਸਾਲ ਲਗੇ ਤਬ ਕਾਨ੍ਹ ਚਰਾਵਨ ਗਊਆਂ ।
ਪਾਤ ਬਜਾਵਤ ਔ ਮੁਰਲੀ ਮਿਲਿ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਸਭੈ ਲਰਕਊਆ ।
ਗੋਪਨ ਲੈ ਗ੍ਰਿਹ ਆਵਤ ਧਾਵਤ ਤਾੜਤ ਹੈ ਸਭ ਕੋ ਮਨ ਭਊਆ ।
ਦੂਧ ਪਿਆਵਤ ਹੈ ਜਸੁਦਾ ਰਿਝ ਕੈ ਹਰਿ ਖੇਲ ਕਰੈ ਜੁ ਨਚੱਊਆ ॥੧੫੬॥
ਰੂਖ ਗਏ ਗਿਰ ਕੈ ਧਸਿ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦੈਂਤ ਚਲਾਇ ਦਯੋ ਹਰਿ ਜੀ ਜੋ ।
ਫੂਲ ਗਿਰੇ ਨਭ ਮੰਡਲ ਤੇ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਕਬਿ ਨੈ ਸੁ ਕਰੀ ਜੋ ।
ਧੰਨਿ ਹੀ ਧੰਨਿ ਭਯੋ ਤਿਹੂੰ ਲੋਕਨਿ ਭੂਮਿ ਕੋ ਭਾਰੁ ਅਬੈ ਘਟ ਕੀਜੋ ।
ਸਜਾਮ ਕਥਾ ਸੁ ਕਹੀ ਇਸ ਕੀ ਚਿਤ ਦੈ ਕਬਿ ਪੈ ਇਹ ਕੋ ਜੁ ਸੁਨੀਜੋ ॥੧੫੭॥
ਕਉਤਕਿ ਦੇਖਿ ਸਭੇ ਬ੍ਰਿਜ ਬਾਲਕ ਡੇਰਨ ਡੇਰਨ ਜਾਇ ਕਹੀ ਹੈ ।
ਦਾਨੋ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਜਸੁਦਾ ਗਰਿ ਆਨੰਦ ਕੇ ਮੱਧਿ ਬਾਤ ਡਹੀ ਹੈ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸਰਤਾ ਜਿਉਂ ਕਹੀ ਹੈ ।
ਫੈਲਿ ਪਰਯੋ ਸੁ ਦਸੋ ਦਿਸ ਕੋ ਗਨਤੀ ਮਨ ਕੀ ਤਿਹ ਮੱਧਿ ਬਹੀ ਹੈ ॥੧੫੮॥

ਅਥ ਬਕੀ ਦੈਂਤ ਕੋ ਆਗਮਨ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਦੈਂਤ ਹਨਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਸ੍ਰਊਨਨਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਬਕ ਕੋ ਸੁਨਿ ਲਈਯੈ ।
ਹੋਇ ਤਯਾਰ ਅਬੈ ਤੁਮ ਤੋ ਤਜਿ ਕੈ ਮਥੁਰਾ ਬ੍ਰਿਜ ਮੰਡਲਿ ਜੱਈਯੈ ।
ਕੈ ਤਸਲੀਮ ਚਲਯੋ ਤਹ ਕੋ ਚਬਿ ਡਾਰਤ ਹੌ ਮੁਸਲੀਧਰ ਭੱਈਯੈ ।
ਕੰਸ ਕਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਉਹਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਰੇ ਉਹਿ ਕੋ ਛਲ ਸੋਂ ਹਨਿ ਦੱਈਯੈ ॥੧੫੯॥

Savaiya

As directed by Nand, all the cowherds decorated their charioteers. They along with their womenfolk, sat in them and played their pipes as they moved. Yashoda sat with Krishna in her lap as if she now enjoyed the fruit of having given gold in charity. She appeared majestic like a snow-clad mountain top and Krishna in her lap looked like sapphire ॥ 153 ॥

All the cowherds left Gokul, reached Braj and put their campus there. They sprinkled butter-milk and rice and lighted the fragrance. The grandeur of this scene has been captured by the poet thus : it seemed as if Ravana, having given over kingship to Vibhishan, had got Lanka resanctified ॥ 154 ॥

Poet's Utterance

Dohara

All the cowheads now sat in Braj with joyous mind. Now I narrate Krishna's life ॥ 155 ॥

Savaiya

When Krishna was seven years old, he was sent out to graze the cows. He would prepare a fife of leaves and play it as the other boys sang songs. Everybody used to take Krishna to his house as he attracted each and everybody. When Yashoda gives him milk, he feels joyous and dances about ॥ 156 ॥

Trees in Braj continued to break and fall : demons continued to receive salvation. Flowers were showered from sky above and the poet retold it with the help of many similes. "Great! great!" was echoed in the three worlds : it was prayed that he unburdens the earth. Listen to with care this story as being told by the poet ॥ 157 ॥

The children of Braj saw miraculous happening and retold it in every camp in Braj. When Yashoda heard of the killing of demons, she felt joyous in heart. The great majesty of this, as expressed by the poet with the help of his verse, has become popular in all the ten directions. The stream of his other qualities also began to flow ॥ 158 ॥

Killing of Bakasur demon

Savaiya

When Kans heard of the killing of demons, he asked Bakasur to get ready immediately and leave Mathura to go to Braj. Saluting the king, he replied that he would go as directed. Kans again asked laughing that he could kill Krishna by just cheating him ॥ 159 ॥

ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਬਛਰੇ ਸੰਗ ਲੈ ਕਰਿ ਬੀਚ ਗਏ ਬਨ ਕੈ ਗਿਰਧਾਰੀ ।
ਫੇਰਿ ਗਏ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਪੈ ਬਛਰੇ ਜਲ ਸੁੱਧ ਅਚੈਂ ਨਹਿ ਖਾਰੀ ।
ਆਇ ਗਯੋ ਉਤ ਦੈਂਤ ਬਕਾਸੁਰ ਦੇਖਨ ਮਾਹਿੰ ਭਯਾਨਕ ਭਾਰੀ ।
ਲੀਲ ਲਏ ਸਭ ਹ੍ਵੈ ਬਗੁਲਾ ਫਿਰਿ ਛੋਰਿ ਦਏ ਹਰਿ ਜੋ ਰਗ ਜਾਰੀ ॥੧੬੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਅਗਨਿ ਰੂਪ ਤਬ ਕ੍ਰਿਸਨ ਧਰਿ ਕੰਠਿ ਦਯੋ ਤਿੰਹ ਜਾਲ ।
ਗਹਿ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਠਾਨਤ ਭਯੋ ਉਗਲ ਡਰਿਯੋ ਤਤਕਾਲ ॥੧੬੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਚੋਟ ਕਰੀ ਉਨ ਜੋ ਇਹ ਪੈ ਇਨ ਤੋ ਬਲ ਕੈ ਉਹਿ ਚੋਂਚ ਗਹੀ ਹੈ ।
ਚੀਰ ਦਈ ਬਲ ਕੈ ਤਨ ਕੋ ਸਰਤਾ ਇੱਕ ਸ੍ਰਉਨਤ ਸਾਥ ਬਹੀ ਹੈ ।
ਅਉਰ ਕਹਾ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਸੁ ਕਹੀ ਜੁ ਕਛੂ ਮਨ ਮੱਧਿ ਲਹੀ ਹੈ ।
ਜੋਤਿ ਰਲੀ ਤਿਹ ਮੈਂ ਇਮ ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਮੈ ਦੁਤਿ ਦੀਪ ਸਮਾਇ ਰਹੀ ਹੈ ॥੧੬੨॥

ਕਬਿਤੁ

ਜਬੈ ਦੈਤ ਆਯੋ ਮਹਾਂ ਮੁਖਿ ਚਵਰਾਯੋ ਜਬ ਜਾਨਿ ਹਰਿ ਪਾਯੋ ਮਨ ਕੀਨੋ ਵਾ ਕੇ ਨਾਸ ਕੋ ।
ਸਿੱਧ ਸੁਰ ਜਾਪ ਤਿਨੈ ਉਖਾਰ ਡਾਰੀ ਚੋਂਚ ਵਾਕੀ ਬਲ ਮਾਰ ਡਾਰਯੋ ਮਹਾਂਬਲੀ ਨਾਮ ਜਾਸ ਕੋ ।
ਭੂਮਿਕ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਹ੍ਵੈ ਦੂਟੂਕ ਮਹਾ ਮੁਖਿ ਵਾ ਕੋ ਤਾ ਕੀ ਛਬਿ ਕਹਿਬੇ ਕੋ ਭਯੋ ਮਨ ਦਾਸ ਕੋ ।
ਖੇਲਬੇ ਕੇ ਕਾਜ ਬਨ ਬੀਚ ਗਏ ਬਾਲਕ ਜਿਉਂ ਲੈ ਕੇ ਕਰ ਮਧਿ ਚੀਰ ਡਾਰੈ ਲਾਂਬੇ ਘਾਸ ਕੋ ॥੧੬੩॥

ਇਤਿ ਬਕਾਸੁਰ ਦੈਂਤ ਬਧਹਿ ।

ਸਵੈਯਾ

ਸੰਗ ਲਏ ਬਛੁਰੇ ਅਰੁ ਗੋਪ ਸੁ ਸਾਂਝਿ ਪਰੀ ਹਰਿ ਡੇਰਨ ਆਏ ।
ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮੈ ਮਨ ਭਾਵਤ ਗੀਤ ਸਭੋ ਮਿਲਿ ਗਾਏ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਨਾਏ ।
ਦੇਵਨ ਦੇਵ ਹਨਯੋ ਧਰ ਪੈ ਛਲਿ ਕੈ ਤਰਿ ਅਉਰਨ ਕੋ ਜੁ ਸੁਨਾਏ ॥੧੬੪॥

ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਬਾਚ ਗੋਪਨ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਸਵੈਯਾ

ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਇਹ ਗੋਪਨ ਕਉ ਝੁਨਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ ਸਭ ਹੀ ਮਿਲਿ ਜਾਵੈਂ ।
ਅੰਨੁ ਅਚੋ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੋ ਜਿਨਿ ਮਧਿ ਮਹਾ ਬਨ ਕੇ ਮਿਲਿ ਖਾਵੈਂ ।
ਬੀਚ ਤਰੈ ਹਮ ਪੈ ਜਮੁਨਾ ਮਨ ਭਾਵਤ ਗੀਤ ਸਭੈ ਮਿਲਿ ਗਾਵੈਂ ।
ਨਾਚਹਿੰਗੇ ਅਰੁ ਕੂਦਹਿੰਗੈ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰ ਮੈ ਮੁਰਲੀ ਸੁ ਬਜਾਵੈਂ ॥੧੬੫॥

Next morning Krishna went to the forests taking with him cows and calves. Then he went to the bank of Yamuna where calves began drinking water which is not sour. There came the demon, Bakasur, who was huge and terrible in look. At first he swallowed all the cowherd boys but threw them out as Krishna burnt his throat ॥ 160 ॥

Dohara

Then Krishna transformed himself into fire and burnt his throat. Apprehending his end imminent, Bakasur instantly threw them out ॥ 161 ॥

Savaiya

When Bakasur tried to hit them, Krishna held his beak with might. Then he used his full force to tear it into two : immediately a stream of blood flowed. How else to describe the beauty of this scene except as it comes to the poet's imagination. His spirit merged with His spirit just the light of lamp merges with the daylight ॥ 162 ॥

Kabitt

When the demon came, he opened his mouth wide. Then Krishna knew his intention and he resolved to kill him. Krishna whom the *sidhas* and gods remember tore apart his beak and killed the highly mighty demon. He fell on the ground, with his beak in two pieces. The poet wants to describe the grandeur of this scene. It was if some children had gone to the forest to play and there would tear the long grass into twos ॥ 163 ॥

Thus ends the account of Bakasur's killing.

Savaiya

When dusk fell, Krishna took along his cows and calves and reached home. Everybody was happy at heart and they sang songs of joy. The poet has told the majesty of the scene thus : it seems as if the god of the gods Krishna killed Bakasur who had come to kill him deceitfully to other cowherds ॥ 164 ॥

Savaiya

Then Krishna asked the other cowherds that they would meet tomorrow morning again. All of you must take your meals along and we shall sit together and eat the food there. We shall swim across Yamuna and sing songs of our choice. We shall dance and jump about and play the flute ॥ 165 ॥

ਮਾਨ ਲਯੋ ਸਭਨੋ ਵਹ ਗੋਪਨ ਪ੍ਰਾਤ ਭਈ ਜਬ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਨੀ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਬਜਾਇ ਉਠਿਓ ਮੁਰਲੀ ਸਭ ਜਾਗ ਉਠੇ ਤਬ ਗਾਇ ਛਿਰਾਨੀ ।
ਏਕ ਬਜਾਵਤ ਹੈ ਦ੍ਰੁਮ ਪਾਤ ਕਿਧੋ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਸਿਆਮ ਪਿਰਾਨੀ ।
ਕਉਤਕ ਦੇਖਿ ਮਹਾਂ ਇਨ ਕੋ ਪੁਰਹੂਤ ਬਧੂ ਸੁਰ ਲੋਕਿ ਖਿਸਾਨੀ ॥੧੬੬॥
ਗੇਰੀ ਕੇ ਚਿਤ੍ਰ ਲਗਾਇ ਤਨੈ ਸਿਰ ਪੰਖ ਧਰਯੋ ਭਗਵਾਨ ਕਲਾਪੀ ।
ਲਾਇ ਤਨੈ ਹਰਿ ਤਾ ਮੁਰਲੀ ਮੁਖਿ ਲੋਕ ਭਯੋ ਜਿਹ ਕੋ ਸਭ ਜਾਪੀ ।
ਫੂਲ ਗੁੱਛੇ ਸਿਰਿ ਖੋਸ ਲਏ ਤਰਿ ਰੂਖ ਖਰੋ ਧਰਨੀ ਜਿਨਿ ਥਾਪੀ ।
ਖੇਲਿ ਦਿਖਾਵਤ ਹੈ ਜਗ ਕੌ ਅਰੁ ਕੋਊ ਨਹੀ ਹੁਇ ਆਪ ਹੀ ਆਪੀ ॥੧੬੭॥

ਕੰਸ ਬਾਚਿ ਮੰਤ੍ਰੀਅਨ ਸੌ ।

ਦੋਹਰਾ

ਜਬ ਬਕ ਲੈ ਹਰਿ ਜੀ ਹਨਿਓ ਕੰਸ ਸੁਨਯੋ ਤਬ ਸ੍ਰਉਨਿ ।
ਕਰਿ ਇਕੱਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰਹਿ ਕਹਿਓ ਤਹਾਂ ਭੇਜੀਏ ਕਉਨ ॥੧੬੮॥

ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਾਚ ਕੰਸ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਸਵੈਯਾ

ਬੈਠਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਮੰਤ੍ਰਿਨਿ ਦੈਂਤ ਅਘਾਸੁਰ ਕੋ ਕਹੁ ਜਾਵੈ ।
ਮਾਰਗੁ ਰੋਕ ਰਹੈ ਤਿਨ ਕੋ ਧਰਿ ਪੱਨਗ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਮੁਖ ਬਾਵੈ ।
ਆਇ ਪਰੈ ਹਰਿ ਜੀ ਜਬ ਹੀ ਤਬ ਹੀ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰ ਸਨੈ ਚਬਿ ਜਾਵੈ ।
ਆਇ ਹੈ ਖਾਇ ਤਿਨੈ ਸੁਨਿ ਕੰਸ ਕਿ ਨਾਤੁਰ ਆਪਨੋ ਜੀਉ ਗਵਾਵੈ ॥੧੬੯॥

ਅਘਾਸੁਰ ਦੈਂਤ ਆਗਮਨ

ਸਵੈਯਾ

ਜਾਹ ਕਹਯੋ ਅਘ ਕੰਸਿ ਗਯੋ ਤਹਿੰ ਪੱਨਗ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਧਰਿ ਆਯੋ ।
ਭ੍ਰਾਤ ਹਨਯੋ ਭਗਨੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਧ ਕੈ ਮਨਿ ਕ੍ਰੁਧ ਤਹਾਂ ਕਹ ਧਾਯੋ ।
ਬੈਠਿ ਰਹਿਓ ਤਿਨ ਕੈ ਮਗ ਮੈ ਹਰਿ ਕੇ ਬਧ ਕਾਜ ਮਹਾਂ ਮੁਖ ਬਾਯੋ ।
ਦੇਖਤ ਤਾਹਿੰ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ-ਬਾਲਕ ਖੇਲ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮੈ ਲਖਿ ਪਾਯੋ ॥੧੭੦॥

ਸਭ ਗੋਪਨ ਬਾਚ ਆਪਸਿ ਮੈ ।

ਕੋਊ ਕਹੈ ਗਿਰਿ ਮੱਧਿ ਗੁਫਾ ਇਹ ਕੋਊ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਹੈ ਅੰਧਿਆਰੋ ।
ਬਾਲਕ ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ ਰਾਛਸ ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ ਪੰਨਗ ਭਾਰੋ ।
ਜਾਇ ਕਹੈਂ ਇਕ ਨਾਹਿ ਕਹੈਂ ਇਕ ਬਿਉਂਤ ਇਹੀ ਮਨ ਮੇ ਤਿਨ ਧਾਰੋ ।
ਏਕ ਕਹੈ ਚਲੋ ਭਉ ਨ ਕਛੂ ਸੁ ਬਚਾਵ ਕਰੈ ਘਨਸਜਾਮ ਹਮਾਰੋ ॥੧੭੧॥

The cowherds accepted Krishna's advice : the night went by and it was morning. Krishna also got up. He played his flute and they all came along their cows to take them to the forest. Some of the cowherds prepared pipes of leaves and played them. The poet says that looking at this scene even the spouses of Indra felt outclassed ॥ 166 ॥

Krishna besmeared ochre colour on his body and added a peacock feather on his head. He put flute on his lips and the face became reverenced to all. Then he added bunch of flowers on his head, and thus stood the creator of the world under the shade of a tree. Thus he showed to the world a game which only he understood ॥ 167 ॥

Kans to the Ministers

Dohara

When Kans heard with his own ears about the killing of Bakasur, he summoned his ministers and sought their opinion as to who else should be sent there ॥ 168 ॥

Ministers to Kans

Savaiya

The ministers of King Kans sat together and decided that demon Aghasur should be sent. This large snake should lie down on Krishna's path and keep his huge mouth wide open and when Krishna happens to reach there, he should swallow him and the other boys. Either Aghasur should return successful or he be prepared to lose his life ॥ 169 ॥

Demon Aghasur comes

Savaiya

When Kans asked Aghasur to go there, he took a huge form and reached there. Having learnt of the killing of brother Bakasur and sister Putna, he felt angry and set out. He sat on the path with wide open mouth intending to kill Krishna. Seeing him, the cowherds of Braj took him for a game ॥ 170 ॥

Cowherds to each other

Some said : 'it is a mountain cave,' and some others called it darkness gathered together. Some said that it was a monster and others a huge snake. Some favoured going inside it while others opposed it. Thus mutual dialogue between them continued. Then one of them asked others to enter in fearlessly as Krishna will save us ॥ 171 ॥

ਹੇਰਿ ਹਰੈਂ ਤਿਹ ਮਧਿ ਧਸੇ ਮੁਖ ਨਾ ਉਨਿ ਰਾਛਸ ਮੀਚ ਲਯੋ ਹੈ ।
ਸਜਾਮ ਜੂ ਆਵੈ ਜਬੇ ਮਮ ਮੀਟਹੋ ਬਿਓਂਤ ਇਹੀ ਮਨ ਮਧਿ ਕਯੋ ਹੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਗਏ ਤਬ ਮੀਟ ਲਯੋ ਮੁਖ ਦੇਵਨ ਤੋ ਹਹਕਾਰੁ ਭਯੋ ਹੈ ।
ਜੀਵਨ ਮੂਰਿ ਹੁਤੀ ਹਮਰੀ ਅਬ ਸੋਊ ਅਘਾਸੁਰ ਚਾਬ ਗਯੋ ਹੈ ॥੧੭੨॥
ਦੇਹਿ ਬਢਾਇ ਬਡੋ ਹਰਿ ਜੀ ਮੁਖ ਰੋਕ ਲਯੋ ਉਹ ਰਾਛਸ ਹੀ ਕੋ ।
ਰੋਕ ਲਏ ਸਭ ਹੀ ਕਰਿ ਕੈ ਬਲੁ ਸਾਸ ਬਢਯੋ ਤਬ ਹੀ ਉਹ ਜੀ ਕੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਬਿਦਾਰ ਦਯੋ ਤਿਹ ਕੋ ਸਿਰ ਪ੍ਰਾਨ ਭਯੋ ਬਿਨੁ ਭ੍ਰਾਤ ਬਕੀ ਕੋ ।
ਗੂਦ ਪਰਿਓ ਤਿਹ ਕੋ ਇਮ ਜਿਉਂ ਸਵਦਾਗਰ ਕੋ ਫੂਟਿ ਗਯੋ ਮਟੁ ਘੀ ਕੋ ॥੧੭੩॥
ਰਾਹ ਭਯੋ ਤਬ ਹੀ ਨਿਕਸੇ ਹਰਿ ਗਵਾਰ ਸਭੈ ਨਿਕਸੇ ਤਿਹ ਨਾਰੇ ।
ਦੇਵ ਤਬੈ ਹਰਖੇ ਮਨ ਮੈ ਪਿਖਿ ਕਾਨ੍ਹ ਬਚਿਓ ਹਰਿ ਪੰਨਗ ਭਾਰੇ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਸਬੈ ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਬ੍ਰਹਮ ਸਭੋ ਮੁਖ ਬੇਦ ਉਚਾਰੇ ।
ਆਨੰਦ ਸਜਾਮ ਭਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਨਗ ਰੱਛਕ ਜੀਤਿ ਚਲੇ ਘਰਿ ਭਾਰੇ ॥੧੭੪॥
ਕਾਨ੍ਹ ਕਢਿਯੋ ਸਿਰਿ ਕੇ ਮਗਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਕਢਯੋ ਮੁਖਕੇ ਮਗੁ ਜੋਰ ਅੜੀਕੇ ।
ਸ੍ਰਉਨ ਭਰਯੋ ਇਮ ਝਾਢਿ ਭਯੋ ਪਹਰੇ ਪਟ ਜਿਉਂ ਮੁਨਿ ਸ੍ਰਿੰਗ ਮੁੜੀਕੇ ।
ਏਕ ਕਹੀ ਇਹ ਕੀ ਉਪਮਾ ਫੁਨਿ ਅਉ ਕਬਿ ਕੇ ਮਨ ਮੱਧਿ ਬੜੀ ਕੇ ।
ਢੋਵਤ ਈਂਟ ਗੁਆਰ ਸਨੈ ਹਰਿ ਦਉਰਿ ਚੜ੍ਹੇ ਜਨੁ ਸੀਸ ਗੜੀ ਕੇ ॥੧੭੫॥

ਅਥ ਬਛਰੇ ਗਵਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੁਰੈਬੋ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਰਾਛਸ ਮਾਰਿ ਗਏ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਜਾਇ ਸਭੋ ਮਿਲਿ ਅੰਨ ਮੰਗਾਯੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪਰਿਓ ਮੁਰਲੀ ਕਟਿ ਖੋਸ ਲਈ ਮਨ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ।
ਕੈ ਛਮਕਾਂ ਬਰਖੈ ਛਟਕਾਂ ਕਰ ਬਾਮ ਹੂੰ ਸੋ ਸਭ ਹੂੰ ਵਹ ਖਾਯੋ ।
ਮੀਠ ਲਗੇ ਤਿਹ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਰ ਕੈ ਗਤਿ ਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਖ ਪਾਯੋ ॥੧੭੬॥
ਕੋਊ ਡਰੈ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਖਿ ਗ੍ਰਾਸ ਠਗਾਇ ਕੋਊ ਅਪਨੇ ਮੁਖਿ ਡਾਰੇ ।
ਹੋਇ ਗਏ ਤਨ ਮੈ ਕਛੁ ਨਾਮੁਕ ਖੇਲ ਕਰੋ ਸੰਗਿ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕਾਰੇ ।
ਤਾ ਛਿਨ ਲੈ ਬਛਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁ ਕੁਟੀ ਮਧਿ ਡਾਰੇ ।
ਢੂੰਢਿ ਫਿਰੇ ਨ ਲਹੇ ਸੁ ਕਰੈ ਬਛਰੇ ਅਰੁ ਗ੍ਵਾਰ ਨਏ ਕਰਤਾਰੇ ॥੧੭੭॥

Krishna was also invited and they all entered in : at this moment, the demon closed his mouth. In fact, he had planned to close it as soon as Krishna entered in. So he did so as soon as Krishna went in there was much crying among gods. They all said that Krishna was the source of our life whom Aghasur has swallowed now ॥ 172 ॥

Krishna also allowed his body to increase and thus stopped him short of closing his mouth. When Krishna with his might and hugeness stopped all paths, Aghasur felt difficulty in breathing. Krishna now tore apart his head and this brother of Bakasur became lifeless. The marrow of his hood came out as if a trader's pitcher containing *ghee* were broken ॥ 173 ॥

Thus when a way was made, Krishna and his companions came out through his head. When the gods saw that Krishna was able to save his life from this huge demon, they felt happy. All the *gandharvas* began singing songs and Brahma started reciting the Vedas. Everybody was joyous at heart and the vanquishers of the snake left for their homes ॥ 174 ॥

Krishna came out of his head and not from mouth. Drenched in blood they stood as if some *muni* has donned ochre clothes. To the poet it seems as if those cowherds carrying bricks have gone red, and Krishna has gone atop the fort ॥ 175 ॥

Thus ends the account of Aghasur's killing.

Brahma steals the calves and cowherds.

Savaiya

After killing the demon, they went to the bank of Yamuna and brought out their meals. Surrounded by cowherds, Krishna put flute on his lips and felt pleased. They had small sticks in the right hand to beat the earth as a game and with the left hand they had their meals. Some pass the morsel around Krishna's and then put it in his mouth : the scene looks very pleasing to the poet ॥ 176 ॥

Some of the boys put a morsel in Krishna's mouth as others just tease him and instead put the morsel in their own mouth. Thus they all got engrossed in playing games with Krishna for some time. At that moment Brahma got together their calves and locked them in a hut. They searched for their calves but could not find them. However, Krishna created new ones in their place ॥ 177 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਬੈ ਹਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਇਹੈ ਤਬ ਹਰਿ ਜੀ ਤਤਕਾਲੁ ।
ਕਿਧੋ ਬਨਾਏ ਛਿਨਕੁ ਮੈ ਬਛਰੇ ਸੰਗਿ ਗਵਾਲ ॥੧੭੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਰੂਪ ਉਹੀ ਪਟ ਕੇ ਰੰਗ ਹੈ ਵਹ ਰੰਗ ਵਹੈ ਸਬ ਹੀ ਬਛਰਾ ਕੋ ।
ਸਾਂਝਿ ਪਰੀ ਸੁ ਗਏ ਹਰਿ ਜੀ ਗ੍ਰਿਹਿ ਕੋਈ ਲਖੈ ਇਤਨੋ ਬਲ ਕਾ ਕੋ ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁ ਲਖੇ ਨ ਲਖੇ ਇਕ ਆਦਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਮਨੀ ਮਨ ਜਾ ਕੋ ।
ਬਾਤ ਇਹੀ ਸਮਝੀ ਮਨ ਮੈ ਇਹ ਹੈ ਅਬ ਖੇਲ ਸਮਾਪਤਿ ਵਾ ਕੋ ॥੧੭੯॥
ਚੂਮ ਲਯੋ ਜਸੁਦਾ ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਰ ਕਾਨ੍ਹ ਬਜਾਇ ਉਠੇ ਮੁਰਲੀ ਤੋ ।
ਬਾਲ ਲਖੇ ਅਪਨੋ ਨ ਕਿਨੀ ਜਨ ਗੋ ਦਵਰੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਹਿਤ ਕੀਤੇ ।
ਹੋਤ ਕੁਲਾਹਲ ਪੈ ਬ੍ਰਿਜ ਮੈ ਨਹਿ ਹੋਤ ਇਤੇ ਸੁ ਕਹੂੰ ਕਿਮ ਬੀਤੋ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਸਨੇ ਹਰਿ ਗ੍ਵਾਰਨ ਲੇਹ ਬਲਾਇ ਬਧੂ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀਸੋਂ ॥੧੮੦॥
ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਹਰਿ ਜੀ ਉਠ ਕੈ ਬਨ ਬੀਚ ਗਏ ਸੰਗ ਲੈ ਕਰ ਬੱਛੇ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਫਿਰਾਵਤ ਹੈਂ ਛਟੁਕਾ ਗਹਿ ਗਵਾਰ ਸਭੈ ਕਰਿ ਹੱਛੇ ।
ਖੇਲਤ ਖੇਲਤ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦ ਸੁ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਗਿਰਿ ਕੋ ਉਠਿ ਗੱਛੇ ।
ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ ਖੇਦ ਗਹੇਂ ਹਮ ਕੋਊ ਕਹੈਂ ਇਹ ਨਾਹਨਿ ਨੱਛੇ ॥੧੮੧॥
ਹੋਇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਨੈ ਹਰਿ ਗ੍ਵਾਰਨ ਲੈ ਅਪੁਨੇ ਸੰਗਿ ਪੈ ਸਭ ਗਾਈਂ ।
ਦੇਖਿ ਤਿਨੇ ਗਿਰਿ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਨ ਮੋਹਿ ਬਢਾਇ ਸਭੈ ਉਠਿ ਧਾਈਂ ।
ਗੋਪ ਗਏ ਤਿਨ ਪੈ ਚਲ ਕੈ ਜਬ ਜਾਤ ਪਿਖੀ ਤਿਨ ਨੈਨਨ ਮਾਈ ।
ਰੋਹ ਭਰੇ ਸੁ ਖਰੇ ਨ ਟਰੇ ਸੁਤ ਨੰਦਹਿ ਕੇ ਕਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ ॥੧੮੨॥

ਨੰਦ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਸਵੈਯਾ

ਕਿਉਂ ਸੁਤ ਗਊਅਨ ਲਿਆਇ ਇਹਾਂ ਇਹ ਤੈ ਹਮਰੋ ਸਭ ਹੀ ਦਧਿ ਖੋਯੋ ।
ਚੂੰਘ ਗਏ ਬਛਰਾ ਇਨ ਕੋ ਇਹ ਤੇ ਹਮਰੇ ਮਨ ਮੈ ਭ੍ਰਮ ਹੋਯੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਫਰੇਬ ਕਰਯੋ ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਨ ਮੋਹ ਮਹਾਂ ਤਿਨ ਕੇ ਜੁ ਕਰੋਯੋ ।
ਬਾਰਿ ਭਯੋ ਤਤ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨੋ ਤਿਹ ਮੈ ਜਲ ਸੀਤਲ ਮੋਹ ਸਮੋਯੋ ।।੧੮੩॥

Dohara

When Brahma stole the calves, Krishna in an instant created new calves and cow-boys ॥ 178 ॥

Savaiya

They have the same form, same colours of clothes and the same colours of calves. At dusk Krishna went to his camp. Who can fathom the real strength of Krishna ? Whether their parents recognized these cow-boys or not, but the truth was known to all-knowing Krishna. Brahma had thought that their parents will know the truth, and thus Krishna's game will be over ॥ 179 ॥

Yashoda kissed her son's forehead and he played his flute. No parents recognized their children and the cows rushed towards their Beloved. Functions of joy take place in Braj : as to what happened to the calves and cow-boys kept hostage in the hut is known to nobody. Krishna and maids of Braj sing songs and the latter are scarifice unto him ॥ 180 ॥

Next morning Krishna got up and again went to the forest to graze his cows. He saw there all cowboys singing songs and swinging the sticks. While playing with them, Krishna fell down and then got up to go towards the mountain where calves and boys were kept hostage. Some said they will bear the botheration of following Krishna while others said that they would not go with him ॥ 181 ॥

Krishna left along with other boys and cows. When they saw him on the top of the mountain, the cows felt attracted towards and rushed to him. The cow-boys went up to him when they saw the cows with their own eyes. Krishna was in rage, he did not stop and went ahead towards the mountains. Then they said to the son of Nand as follows॥ 182 ॥

Nand to Krishna

Savaiya

Why have you brought the claves here, thereby making us lose all butter and milk ? I apprehend that the calves have sucked milk of cows. Krishna deceived them and let the sense of attachment in their hearts increase. The anger of cowboys was like hot water to which Krishna added the cold water of attachment ॥ 183 ॥

ਮੋਹਿ ਬਢਯੋ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਨਹਿ ਛੋਡਿ ਸਕੈ ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਕੋਊ ।
ਗਊਅਨ ਛੋਡਿ ਸਕੈ ਬਛਰੈ ਇਤਨੋ ਮਨ ਮੋਹ ਕਰੈ ਤਬ ਸੋਊ ।
ਪੈ ਗਰੂਏ ਗ੍ਰਿਹਿ ਗੇ ਸੰਗਿ ਲੈ ਤਿਨ ਚਉਂਕਿ ਹਲੀ ਇਹਿ ਬਾਤ ਲਖੋਊ ।
ਦੇਵ ਡਰੀ ਮਮਤਾ ਇਨ ਪੈ ਕਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਿਧੋ ਹਰਿ ਕੋ ਇਹ ਹੋਊ ॥੧੮੪॥
ਸਾਲ ਬਿਤੀਤ ਭਇਓ ਜਬ ਹੀ ਹਰਿ ਜੀ ਬਨ ਬੀਚ ਗਏ ਦਿਨ ਕਉਨੈ ।
ਦੇਖਨ ਕਉਤਕ ਕੋ ਚਤੁਰਾਨਨ ਸੀਘ੍ਰ ਭਯੋ ਤਹਿਂ ਕੋ ਉਠਿ ਗਉਨੈ ।
ਗ੍ਵਾਰ ਕਹੈ ਬਛੁਰੇ ਸੰਗਿ ਹੈ ਵਹ ਚਕ੍ਰਿਤ ਜਾਇ ਗਇਓ ਹੁਇ ਤਉਨੈ ।
ਦੇਖਿ ਤਿਨੈ ਡਰ ਕੈ ਪਰਿ ਪਾਇਨ ਆਇ ਕੈ ਆਨੰਦ ਦੁੰਦਭਿ ਛਉਨੈ ॥੧੮੫॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਸਵੈਯਾ

ਹੇ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਿ ਹੇ ਜਗ ਕੇ ਪਤਿ ਅਚੁਤ ਹੇ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ।
ਚੂਕ ਭਈ ਹਮ ਤੇ ਤੁਮਰੀ ਤਿਹ ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾਪਨ ਕੀਜੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਇਹ ਬਾਤ ਛਿਮੀ ਹਮ ਨਾ ਬਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਾਡਿ ਕੈ ਪੀਜੈ ।
ਲਿਆਉ ਕਹਿਓ ਨ ਲਿਆਇ ਹੋ ਜਾਹ ਸਿਤਾਬ ਆਈਯੋ ਨਹੀਂ ਢੀਲ ਕਰੀਜੈ ॥੧੮੬॥
ਲੈ ਬਛਰੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਬ ਹੀ ਛਿਨ ਮੈ ਚਲ ਕੈ ਹਰਿ ਜੀ ਪਹਿ ਆਯੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਮਿਲੇ ਜਬ ਹੀ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰ ਤਬੈ ਮਨ ਮੈ ਤਿਨਹੂੰ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ।
ਲੋਪ ਭਯੋ ਸੰਗਿ ਕੇ ਬਛਰੇ ਤਬ ਭੇਦ ਕਿਨੀ ਲਖਿ ਜਾਨ ਨ ਪਾਯੋ ।
ਬਾਲ ਬੁਝੀ ਨ ਕਿਨੀ ਉਠਿ ਬੋਲਿ ਸੁ ਲਿਆਉ ਵਹੈ ਹਮ ਜੋ ਮਿਲਿ ਖਾਯੋ ॥੧੮੭॥
ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਕਿਧੋ ਬ੍ਰਿਜ ਬਾਲਕ ਅੰਨ ਅਚਯੋ ਸਭਨੋ ਜੁ ਪੁਰਾਨੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਮ ਨਾਗ ਹਨਯੋ ਹਰਿ ਕੋ ਇਹ ਖੇਲ ਕਿਨੀ ਨਹਿ ਜਾਨੋ ।
ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮੈ ਗਰੜਾਧੁਜ ਕੋ ਕਰਿ ਰੱਛਕ ਮਾਨੋ ।
ਦਾਨ ਦਯੋ ਹਮ ਕੋ ਜੀਅ ਕੋ ਇਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪਹਿ ਜਾਇ ਬਖਾਨੋ ॥੧੮੮।

ਅਥ ਧੇਨਕ ਦੈਂਤ ਬਧ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਰਹ ਸਾਲ ਬਿਤੀਤ ਭਏ ਤੁ ਲਗੇ ਤਬ ਕਾਨ੍ਹ ਚਰਾਵਨ ਗਾਈਂ ।
ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਨਯੋ ਇਹ ਕੋ ਕਹ ਕੈ ਇਹ ਤਾਹਿਂ ਸਰਾਹਤ ਦਾਈ ।
ਗ੍ਵਾਰ ਸਨੈ ਬਨ ਬੀਚ ਫਿਰੈਂ ਕਬਿ ਨੈ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਲਖਿ ਪਾਈ ।
ਕੰਸਹਿ ਕੇ ਬਧ ਕੇ ਹਿਤ ਕੋ ਜਨੁ ਬਾਲ ਚਮੂੰ ਭਗਵਾਨਿ ਬਨਾਈ ॥੧੮੯॥

The sense of attachment increased in every heart as one cannot give up his son. The cows could discard their calves, but they had more love in their hearts. Krishna returned home victorious along with other cow-boys. Balram was astonished but he fathomed the reality. Either gods had put on the sheet of attachment or it was another game of Krishna ॥ 184 ॥

Thus an year went by. One day Krishna went to the forest. Brahma also immediately rushed to Braj to have a look at the miracles of Krishna. He felt surprised to see that the same cow-boys and calves are with him. Seeing all this the frightened Brahma fell on Krishna's feet ॥ 185 ॥

Brahma to Krishna

Savaiya

'O sea of compassion ! O Master of the world ! O Unwavering One! listen to my prayer. I committed a fault : kindly forgive me my sin.' Krishna replied : 'I forgive this, but one must not prefer poison to nectar.' Krishna asked Brahma to fetch the calves to which Brahma instantly agreed. Krishna again asked him to go and without any delay ॥ 186 ॥

Then Brahma took along the calves and instantly came to Krishna. When the cow-boys met Krishna, they found the solace of their heart. The calves created by Krishna disappeared instantly, and none could fathom the secret. None of the boys could comprehend the mystery, and they asked for what they used to eat together ॥ 187 ॥

The boys of Braj thus got together and ate the meals an year old. Krishna said : "I have killd the snake, but no one could resolve the mystery. Highly pleased at heart, they considered Krishna their saviour. Krishna said : 'at home you should tell your parents that Krishna had saved your life' ॥ 188 ॥

Now begins the account of Dhenuk's death

Savaiya

Krishna continued grazing cows till the age of 12. The boy Krishna had a handsome figure; saying this, the mother praised him. He used to wander in the forest in the company of other cow-boys. The poet imagines this scene with the help of a simile : it seemed as if God had created this child-army just to slay Kans ॥ 189 ॥

ਕਬਿੱਤੁ

ਕਮਲ ਸੋ ਆਨਨ ਕੁਰੰਗ ਤਾ ਕੇ ਬਾਂਕੇ ਨੈਨ ਕਟਿ ਸਮ ਕੇਹਰਿ ਮ੍ਰਿਨਾਲ ਬਾਹੈ ਐਨ ਹੈ ।
ਕੋਕਿਲ ਸੋ ਕੰਠ ਕੀਰ ਨਾਸਕਾ ਧਨੁਖ ਭਉਹੈ ਬਾਨੀ ਸੁਰ ਸੁਰ ਜਾਹਿੰ ਲਾਗੈ ਨਹਿ ਚੈਨ ਹੈ ।
ਤ੍ਰੀਅਨਿ ਕੋ ਮੋਹਤਿ ਫਿਰਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਆਸ ਪਾਸ ਬ੍ਰਿਹਨ ਕੇ ਦਾਹਬੇ ਕੋ ਜੈਸੇ ਪਤਿ ਰੈਨ ਹੈ ।
ਪੁਨਿ ਮੰਦਿ ਮਤਿ ਲੋਕ ਕਛੁ ਜਾਨਤ ਨ ਭੇਦ ਯਾ ਕੋ ਏਤੇ ਪਰ ਕਹੈ ਚਰਵਾਰੋ ਸਜਾਮ ਧੈਨ ਕੋ ॥੧੯੦॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਬਧੂ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਸਭ ਬਾਤ ਕਹੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਸਜਾਮੈ ।
ਆਨਨ ਚੰਦ ਬਨੇ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਰਾਤਿ ਦਿਨਾਂ ਬਸਤੋ ਸੁ ਹਿਯਾ ਮੈ ।
ਬਾਤ ਨਹੀ ਅਰਿ ਪੈ ਇਹ ਕੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਲਖਯੋ ਹਮ ਜਾਨ ਜੀਯਾ ਮੈ ।
ਕੈ ਡਰੁ ਪੈ ਹਰਿ ਕੇ ਹਰਿ ਕੋ ਛਪਿ ਮੈਨ ਰਹਯੋ ਅਬ ਲਉ ਤਨ ਯਾ ਮੈਂ ॥੧੯੧॥

ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਸੰਗ ਹਲੀ ਹਰਿ ਜੀ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰ ਕਹੀ ਸਭ ਤੀਰ ਸੁਨੋ ਇਹ ਭਈਯਾ ।
ਰੂਪ ਧਰੋ ਅਵਤਾਰਨ ਕੋ ਤੁਮ ਬਾਤ ਇਹੈ ਗਤਿ ਕੀ ਸੁਰ ਗਈਯਾ ।
ਨਾ ਹਮਰੋ ਅਬ ਕੋ ਇਹ ਰੂਪ ਸਭੈ ਜਗ ਮੈ ਕਿਨ ਹੂੰ ਲਖ ਪੱਈਯਾ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹਯੋ ਹਮ ਖੇਲ ਕਰੈਂ ਜੋਊ ਹੋਇ ਭਲੋ ਮਨ ਕੇ ਪਰਚੱਈਯਾ ॥੧੯੨॥
ਤਾਲ ਭਲੇ ਤਿਹ ਠਉਰ ਬਿਖੈ ਸਭ ਹੀ ਜਨ ਕੋ ਮਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ।
ਸੇਤ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਅਤਿ ਹੀ ਤਿਨ ਮੈ ਸਰਮਾਸ ਸਿਸੀ ਦਮਕਾਈ ।
ਮੱਧਿ ਬਰੇਤਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ ।
ਲੋਚਨ ਸਉ ਕਰਿ ਕੈ ਬਸੁਧਾ ਹਰਿ ਕੇ ਇਹ ਕਉਤਕ ਦੇਖਨਿ ਆਈ ॥੧੯੩॥
ਰੂਪ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ ਅਤਿ ਹੀ ਜਿਨਕੋ ਪਿਖਕੈ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਾਢੇ ।
ਖੇਲਤ ਕਾਨ੍ਹ ਫਿਰੈ ਤਿਹ ਜਾਇ ਬਨੇ ਜਿਹ ਠਉਰ ਬਡੇ ਸਰ ਗਾਢੇ ।
ਗਵਾਲ ਹਲੀ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਰਾਜਤ ਦੇਖਿ ਦੁਖੀ ਮਨ ਕੋ ਦੁਖ ਕਾਢੇ ।
ਕਉਤਕੁ ਦੇਖਿ ਧਰਾ ਹਰਖੀ ਤਿਹ ਤੇ ਤਰੁ ਰੋਮ ਭਏ ਤਨਿ ਠਾਢੇ ॥੧੯੪॥

Kabitt

His face is like lotus and eyes like deer's; waist is thin like lion's and arms as well-shaped and symmetric as the lotus-pipe. His voice is sweet like nightingale's, nose like that of parrot and brows like bow. His dialogue is sharp like an arrow, and it gives not peace to the other. Maids of neighbouring villages fall for him as he visits there just like the full moon that teases the women suffering separation from their spouses. The foolish people know not the mystery and consider Krishna, the possessor of so many qualities,a mere cow-boy ॥ 190 ॥

Gopis to Krishna

Savaiya

All the women of Braj get together and address Krishna thus : His face is beautiful like moon, eyes are like those of deer, and he dwells one heart day and night. It is not something uncommon : we have understood the reality in one heart. Maybe, the god Kama is still hiding in his body frightened of Shiva ॥ 191 ॥

Krishna's Utterance

Saviaya

When Krishna was with Balram and other cow-boys, the Gopis said to him in the presence of all that he was an incarnation : your grandeur is sung in songs, "This form of mine none in the world has recognized," said Krishna, "I play the games that I find entertaining to my mind ॥ 192/॥

There are many toddy trees. Everyone felt pleased looking at them. There are many ponds of pure water over which shine the buds of lotus. The beauty of the sandy spaces in between ponds is thus described by the poet : they looked like earth's hundreds of eyes with which she wanted to see the miraculous deeds of Krishna ॥ 193 ॥

Krishna's form is very beautiful looking at which provides pleasure. He goes to play where there are deep ponds of water. The cow-boys are also with him and looking at them ameliorates the sufferings of the afflicted. The earth is also pleased looking at his plays and the trees, that serve as pores of earth, also feel cooleth ॥ 194 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਤਰੈ ਤਰੁ ਕੇ ਮੁਰਲੀ ਸੁ ਬਜਾਇ ਉਠਿਯੋ ਤਨ ਕੋ ਕਰਿ ਐਂਡਾ ।
ਮੋਹ ਰਹੀ ਜਮੁਨਾ ਖਗ ਅਉ ਹਰਿ ਜੱਛ ਸਭੈ ਅਰਨਾ ਅਰੁ ਗੈਂਡਾ ।
ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਿ ਰਹੇ ਸੁਨ ਕੈ ਅਰੁ ਮੋਹਿ ਗਏ ਸੁਨਕੈ ਜਨ ਜੈਂਡਾ ।
ਬਾਤ ਕਹੀ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਰਲੀ ਇਹ ਨਾਹਿਨ ਰਾਗਨ ਪੈਂਡਾ ॥੧੯੫॥
ਆਨਨ ਦੇਖਿ ਧਰਾ ਹਰਿ ਕੋ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮੈ ਅਤਿ ਹੀ ਲਲਚਾਨੀ ।
ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਨਯੋ ਇਹ ਕੋ ਤਿਹ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਅਤਿ ਤੇ ਅਤਿ ਭਾਨੀ ।
ਸਜਾਮ ਕਹੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਮੈ ਫੁਨਿ ਜੋ ਪਹਿਚਾਨੀ ।
ਰੰਗਨ ਕੇ ਪਟ ਲੈ ਤਨ ਪੈ ਜੁ ਮਨੋ ਇਹ ਕੀ ਹੁਇਬੇ ਪਟਰਾਨੀ ॥੧੯੬॥

ਗੋਪ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਗ੍ਵਾਰ ਕਹੀ ਬਿਨਤੀ ਹਰਿ ਪੈ ਇਕ ਤਾਲ ਬਡੋ ਤਿਹ ਪੈ ਫਲ ਹੱਛੇ ।
ਲਾਇਕ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਮੁਖ ਕੀ ਕਰੂਆ ਜਹ ਦਾਖ ਦਸੋ ਦਿਸ ਗੁੱਛੇ ।
ਧੇਨੁਕ ਦੈਂਤ ਬਡੋ ਤਿਹ ਜਾਇ ਕਿਧੋ ਹਨਿ ਲੋਗਨ ਕਸ ਉਨ ਰੱਛੇ ।
ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਨੋ ਮਧੁਰੇਂਦ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਤਿਨੈ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਵਹ ਭੱਛੇ ॥੧੯੭॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ।

ਜਾਇ ਕਹੀ ਤਿਨ ਕੋ ਹਰਿ ਜੀ ਜਹਂ ਤਾਲ ਵਹੈ ਅਰੁ ਹੈਂ ਫਲ ਨੀਕੇ ।
ਬੋਲਿ ਉਠਓ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਸਲੀ ਸੁ ਤੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਨਹਿ ਹੈਂ ਫੁਨਿ ਫੀਕੇ ।
ਮਾਰ ਹੈਂ ਦੈਂਤ ਤਹਾਂ ਚਲ ਕੈ ਜਿਹ ਤੇ ਸੁਰ ਜਾਹਿਂ ਨ ਭੈ ਦੁਖ ਜੀ ਕੇ ।
ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਕੋ ਮਿਲਿ ਸੰਖ ਬਜਾਇ ਸਭੈ ਮੁਰਲੀ ਕੇ ॥੧੯੮॥
ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਤਹਾਂ ਹਰਿ ਜੀ ਜੁ ਗਏ ਮਿਲ ਕੈ ਤਟ ਪੈ ਸਰ ਭਾਰੇ ।
ਕੈ ਬਲ ਕੋ ਮੁਸਲੀ ਤਨ ਕੋ ਤਰੁ ਤੇ ਫਰ ਬੂੰਦਨ ਜਿਉਂ ਧਰਿ ਡਾਰੇ ।
ਧੇਨਕ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾ ਕਰ ਕੈ ਦੋਊ ਪਾਇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਤਿਹ ਸਾਥ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ।
ਗੋਡਨ ਤੇ ਗਹਿ ਫੈਂਕ ਦਯੋ ਹਰਿ ਜਿਉਂ ਸਿਰ ਤੇ ਗਹਿ ਕੂਕਰ ਮਾਰੇ ॥੧੯੯॥
ਕ੍ਰੋਧ ਭਈ ਧੁਜਨੀ ਤਿਹ ਕੀ ਪਤਿ ਜਾਨ ਹਤਿਓ ਇਨ ਊਪਰਿ ਆਈ ।
ਗਾਇ ਕੋ ਰੂਪ ਧਰਿਓ ਸਭ ਹੀ ਤਬ ਹੀ ਖੁਰ ਸੋਂ ਧਰਿ ਧੂਰ ਉਠਾਈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਹਲੀ ਬਲਿ ਕੈ ਤਬ ਹੀ ਚਤੁਰੰਗ ਦਸੋ ਦਿਸ ਬੀਚ ਬਗਾਈ ।
ਲੈ ਕਿਰਸਾਨ ਮਲੋ ਤੰਗੁਲੀ ਖਲ ਦਾਨਨ ਜਯੋਂ ਨਭ ਬੀਚਿ ਉਡਾਈ ॥੨੦੦॥

Krishna plays flute sitting under the shadow of a tree, and then get up awkwardly. The Yamuna, birds, Yashoda, wild bufallows and rhinoceros all arrtact him. The learned as well as the rustic feel equally attracted to him. The poet then said that it was not a mere flute but a signifier of *ragas* and *raginis* ॥ 195 ॥

Looking at Krishna'a face, the earth feels tempted in heart. His personality is lustrous because of his handsome form. The poet describes his majesty as he imagines it in his mind : the earth wearing robes of varied colours is lost in thoughts of becoming His spouse ॥ 196 ॥

Cow-boys' Speech

Savaiya

The cow-boys requested Krishna that there is a huge pool ahead and trees there bear rich fruit. The seedless and sweet grapes there are worthy of your taste. But there lives a demon named Dhenuk who has killed many people ॥ 197 ॥

Krishna'a Reply

Krishna asked the boys that they should go to that pond where grapes are so sweet. Balram also said at that time that they are sweeter than the nectar. They decided to go there and kill the demon so that the suffering of gods in heaven is eradicated. They left for that place in a pleasant mood blowing conch shells and flutes ॥ 198 ॥

When they all reached the bank of that great pool, Krishna felt highly pleased. Balram with his great might gave a strong jerk to the tree and all fruits fell down on the ground like water drops. Dhenuk felt angry and he hit both his legs in the chest of Krishna, but he held him from the knees and threw him on the ground as dog is thrown away by the head ॥ 199 ॥

The army of Dhenuk felt much enraged and considering their chief as dead, it attacked the cow-boys. The entire army took the form of cows and ran after them throwing up dust with their feet. Krishna and Balram similarly threw away the entire army in all the directions as if a farmer with multipronged pitch-fork (*tangali*) in hand throws up the thrashed corn to separate chaff from grain ॥ 200 ॥

ਦੈਂਤ ਹਨਯੋ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੂੰ ਸੁਨਿ ਦੇਵ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿ ਕਾਨ੍ਹ ਬਡਾਈ ।
ਭੱਛ ਸਭੈ ਫਲ ਗਵਾਰ ਚਲੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਧੂਰ ਪਰੀ ਮੁਖ ਪੈ ਛਬਿ ਛਾਈ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਤਿ ਹੀ ਕਬਿ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ ।
ਧਾਵਤ ਘੋਰਨ ਕੀ ਪਗ ਕੀ ਰਜ ਛਾਇ ਲਏ ਰਵਿ ਸੀ ਛਬਿ ਪਾਈ ॥੨੦੧॥
ਸੈਨ ਸਨੈ ਹਨਿ ਦੈਤ ਗਯੋ ਗ੍ਰਿਹਿ ਗੋਪ ਗਏ ਗੁਪੀਆਂ ਸਭ ਆਈ ।
ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਭਈ ਮਨ ਮੈ ਤਿਹ ਕੀ ਜੁ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਡਾਈ ।
ਚਾਵਰ ਦੂਧ ਕਰਯੋ ਖਾਇਬੇ ਕਹੁ ਖਾਇ ਬਹੁਰ ਤਿੰਹ ਦੇਹਂ ਬਧਾਈ ।
ਹੋਇ ਬਡੀ ਤੁਮਰੀ ਚੁਟੀਆ ਇਹ ਤੇ ਫੁਨਿ ਬਾਤ ਸਭੈ ਮਿਲਿ ਚਾਈ ॥੨੦੨॥
ਭੋਜਨ ਕੈ ਟਿਕਗੇ ਹਰਿ ਜੀ ਪਲਕਾ ਪਰ ਅਉਰ ਕਰੈਂ ਜੁ ਕਹਾਨੀ ।
ਰਾਜ ਗਯੋ ਤਰਨੋ ਮਗੁ ਰੈਨ ਲਹਯੋ ਸੁ ਲਗਯੋ ਵਹ ਪੀਅਨ ਪਾਨੀ ।
ਰਾਤਿ ਪਰੀ ਤਬ ਹੀ ਭਰਿ ਭੈ ਤਿਨ ਸ੍ਰਉਨ ਸੁਨੀ ਅਪਨੇ ਇਹ ਬਾਨੀ ।
ਜਾਹੁ ਕਹਯੋ ਤਿਨ ਤਉ ਹਰਿ ਗਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਇ ਮਿਲਯੋ ਅਪਨੀ ਪਟਰਾਨੀ ॥੨੦੩॥
ਸੋਇ ਗਏ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਫਿਰ ਲੈ ਬਛਰੇ ਬਨ ਗੇ ਗਿਰਧਾਰੀ ।
ਮਧਿ ਭਏ ਰਵਿ ਕੇ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਧਾਇ ਗਏ ਜਹ ਥੋ ਸਰ ਭਾਰੀ ।
ਗੋ ਬਛਰੇ ਅਰੁ ਗੋਪ ਸਭੈ ਗਿਰਗੇ ਸਭ ਪ੍ਰਾਨ ਡਸੇ ਜਬ ਕਾਰੀ ।
ਧਾਇਹ ਕਹਯੋ ਮੁਸਲੀ ਪ੍ਰਭ ਪੈ ਸਭ ਸੈਨ ਸਖਾ ਤੁਮਰੀ ਹਰਿ ਮਾਰੀ ॥੨੦੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਚਿਤਵੀ ਤਿਨੈ ਜੀਵ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲ ।
ਗਊ ਸਭੈ ਅਰੁ ਸੁਤ ਤਿਨੈ ਅਉ ਫੁਨਿ ਸਭੈ ਗੁਪਾਲ ॥੨੦੫॥
ਉਠਿ ਪਾਇਨ ਲਾਗੇ ਤਬੈ ਕਰਹਿੰ ਬਡਾਈ ਸੋਇ ।
ਜੀਅ ਦਾਨ ਹਮ ਕੋ ਦਯੋ ਇਹ ਤੇ ਬਡੋ ਨ ਕੋਇ ॥੨੦੬॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਸਕੰਧੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਧੇਨੁਕ ਦੈਂਤ ਬਧਹਿ ।

ਅਥ ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਨਾਥਬੋ

ਦੋਹਰਾ

ਗੋਪ ਜਾਨ ਕੈ ਆਪਨੇ ਕੀਨੋ ਮਨੈ ਬਿਚਾਰ ।
ਦੁਸਟ ਨਾਗ ਸਰ ਮੈ ਬਸੈ ਤਾਂ ਕੋ ਲੇਉ ਨਿਕਾਰ ॥੨੦੭॥

When the news of the killing of the *chaturangini* army of the demon spread around, the gods sang eulogies of Krishna. The cow-boys ate all the fruit and their faces were covered with dust yet full of majesty as they left for their homes. The poet has described this grandeur : it seemed as if the dust raised by the feet of running horses had covered the shining sun ॥ 201 ॥

After killing the demon and his army, the cow-boys reached home. Yashoda was highly pleased at heart and she praised them all. Rice was cooked in milk; all ate the rice and congratulated one another. The womenfolk laughingly told them that this will help their hair grow long ॥ 202 ॥

After taking meals, Krishna went to sleep on his bed and had a dream. In his dream, he saw that the day is gone and night is on. He is drinking water. As he had water to his fill, he heard a sound with his ears which said "Go." Listening to this, Krishna went home and there met his mother ॥ 203 ॥

Krishna had a sound sleep and in the morning again went to the forest with his cows. At mid-day, he reached the bank of Yamuna where there was a huge pond of water. As soon as they reached there, a snake bit them and all the cows and cow-boys fell down lifeless. Balram asked Krishna to rush there as all his child-army had been killed by the snake ॥ 204 ॥

Dohara

Krishna looked at them with a graceful look and they instantly got up-all the cows, their calves and the cow-boys ॥ 205 ॥

The cow-boys fell on his feet and sang his eulogies. You have given us life and there is no charity greater than this ॥ 206 ॥

Thus concludes the section on Dhenuk's killing in "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth*

Stringing of the Cobra, Kalia

Dohara

Krishna thought that the cow-boys were his own. He thopught to himself that there was a wicked snake in the pond and that it be taken out ॥ 207 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਊਚ ਕਦੰਮਹਿ ਕੋ ਤਰੁ ਥੋ ਤਿਹ ਪੈ ਚੜਿ ਕੈ ਹਰਿ ਕੂਦ ਪਰਿਓ ।
ਤਿਨ ਸੰਕ ਕਰੀ ਮਨ ਮੈ ਨ ਕਛੂ ਫੁਨਿ ਧੀਰਜ ਗਾਢ ਧਰਿਯੋ ਨ ਟਰਿਓ ।
ਮਨੁਖੋ ਸਤ ਲੋ ਜਲ ਉੱਚ ਭਯੋ ਨਿਕਸਯੋ ਤਬ ਨਾਗ ਬਡੋ ਨ ਡਰਿਯੋ ।
ਪਟ ਪੀਤ ਧਰੇ ਤਨ ਪੈ ਨਰ ਦੇਖਿ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਕੇ ਤਿਨ ਜੁੱਧ ਕਰਯੋ ।।੨੦੮।।
ਬਾਂਧ ਲਯੋ ਹਰਿ ਕੋ ਤਨ ਸੋ ਕਰ ਕ੍ਰੁਧ ਕਿਧੋ ਤਿਹ ਕੋ ਤਨ ਕਾਟੇ ।
ਢੀਲੋ ਰਹਯੋ ਹੁਇ ਪੈ ਹਰਿ ਜੀ ਪਿਖਿ ਯਾਰਨ ਕੇ ਹੀਯਰੇ ਫੁਨਿ ਫਾਟੇ ।
ਰੋਵਤ ਆਵਤ ਹੈ ਪਤਨੀ ਬ੍ਰਿਜ ਠੋਕਤ ਮੂੰਡ ਉਖਾਰਤ ਝਾਟੇ ।
ਆਇ ਹੈ ਮਾਰ ਉਸੈ ਨਹੀਂ ਰੋਵਹੁ ਨੰਦ ਇਹੈ ਕਹਿ ਕੈ ਇਨ ਡਾਟੇ ।।੨੦੯।।
ਕਾਨ੍ਹ ਲਪੈਟ ਬਡੋ ਵਹ ਪੰਨਗ ਫੂੰਕਤ ਹੈ ਕਰਿ ਕ੍ਰੁਧਹਿ ਕੈਸੇ ।
ਜਿਉਂ ਧਨ ਪਾਤ੍ਰ ਗਏ ਧਨ ਤੇ ਅਤਿ ਝੂਰਤ ਲੇਤ ਉਸਾਸਨ ਤੈਸੇ ।
ਬੋਲਤ ਜਿਉਂ ਧਮੀਆ ਹਰਿ ਮੈਂ ਸੁਰ ਕੈ ਮਧਿ ਸਵਾਸ ਭਰੇ ਵਹ ਐਸੇ ।
ਭੂਭਰ ਬੀਚ ਪਰੇ ਜਲ ਜਿਉਂ ਤਿਹ ਤੇ ਫੁਨਿ ਹੋਤ ਮਹਾ ਧੁਨਿ ਜੈਸੇ ।।੨੧੦।।
ਚਕ੍ਰਤ ਹੋਇ ਰਹੇ ਬ੍ਰਿਜ ਬਾਲਕ ਮਾਰ ਲਏ ਹਰਿ ਜੀ ਇਹ ਨਾਗੈ ।
ਦੱਛਨ ਤੀਅ ਭੁਜਾ ਗਹਿ ਕੈ ਇਹ ਮਤਿ ਲਗੈ ਦੁਖ ਅਉ ਸੁਖ ਭਾਗੈ ।
ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਜਨ ਕਉਤਕ ਦੇਖਿ ਲਯੋ ਇਹ ਆਗੈ ।
ਸਜਾਮਹਿ ਸਯਾਮ ਬਡੋ ਅਹਿ ਕਾਟਤ ਜਿਉਂ ਰੁਚ ਕੈ ਨਰ ਖਾਵਤ ਸਾਗੈ ।।੨੧੧।।
ਰੋਵਨ ਲਾਗ ਜਬੈ ਜਸੁਦਾ ਚੁੱਪ ਤਾਹਿੰ ਕਰਾਵਤ ਪੈ ਜੁ ਅਲੀ ਹੈ ।
ਦੈਂਤ ਤ੍ਰਿਨਾਵ੍ਰਤ ਅਉਰ ਬਕੀ ਵ ਬਕਾਸੁਰ ਹਨੇ ਇਹ ਕਾਨ੍ਹ ਬਲੀ ਹੈ।
ਆਇ ਹੈ ਮਾਰ ਅਬੈ ਇਹਹ ਸਾਂਪਹਿ ਬੋਲਿ ਉਠਿਓ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਹਲੀ ਹੈ ।
ਤੋਰ ਡਰੈ ਸਭ ਹੀ ਇਹ ਕੇ ਫਨਿ ਪੈ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਜੋਰ ਛਲੀ ਹੈ ।।੨੧੨।।

ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਜਾਨਿ ਦੁਖੀ ਅਪਨਯੋ ਜਨ ਕੋ ਅਪਨੋ ਤਨ ਤਾ ਤੈ ਛਡਾਇ ਲਯੋ ਹੈ ।
ਬਕਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕ ਬਡੋ ਵਹ ਪੰਨਗ ਪੈ ਮਨ ਭੀਤਰ ਕ੍ਰੁਧ ਭਯੋ ਹੈ ।
ਸਉ ਫਨ ਕੋ ਸੁ ਫੁਲਾਇ ਉਚਾਇ ਕੈ ਸਾਮੁਹਿ ਤਾਹਿ ਕੇ ਧਾਇ ਗਯੋ ਹੈ ।
ਕੂਦ ਕੇ ਕਾਨ੍ਹ ਬਚਾਇ ਕੈ ਦਾਵਹਿ ਉਪਰਿ ਮਾਥ ਜੁ ਠਾਂਢੋ ਭਯੋ ਹੈ ।।੨੧੩।।
ਕੂਦਤ ਹੈ ਚੜਿ ਕੈ ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਸ੍ਰੂਓਨ ਸੰਬੂਹ ਚਲੈਂ ਸਿਰ ਤਾ ਤੇ ।
ਪ੍ਰਾਨ ਲਗੇ ਛੁਟਨੇ ਜਬ ਹੀ ਛਿਨ ਮੈ ਨ ਗਈ ਉਡ ਕੈ ਮੁਖਰਾ ਤੇ ।
ਤਉ ਹਰਿ ਜੀ ਬਲਿ ਕੈ ਤਨ ਕੋ ਸਰਤੀਰ ਨਿਕਾਸ ਲਯੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤੇ ।
ਜਾਤ ਬਡੋ ਸਹਤੀਰ ਬਹਯੋ ਰਸਰੇ ਬੰਧ ਖੈਂਚਤ ਹੈਂ ਚਹੂੰ ਘਾ ਤੇ ।।੨੧੪।।

Savaiya

Krishna climbed up the tall Kadamb tree and then jumped into the pond. He had no fear in mind, rather he was full of patience and determination. Water rose to the height of seven men and came out a huge snake but Krishna did not fear it. When the snake saw a human wearing yellow robes on its body, it began fighting him ॥ 208 ॥

The snake bound Krishna in its grip and enraged Krishna bit its body. The grip of snake was a bit loosened, but the onlookers were a frightened lot. The women of Braj left for that place weeping, beating heads and pulling hair. Nand rebuked them all saying that Krishna will come back killing the snake so they must not weep ॥ 209 ॥

The snake again tightened its grip around Krishna and began hissing aloud. It hissed as heavily as does a trader after having lost his cash-box. He breathed loud like the bellows. This sound also appeared like that of water falling on hot ashes ॥ 210 ॥

The cow-boys of Braj are highly astonished and wish that Krishna somehow kills this snake.

All inhabitants of Braj also reached there searching Krishna and on reaching there saw this scene. The snake repeatedly bites Kishna as a human eats leafy vegetables with relish ॥ 211 ॥

When Yashoda begins to weep, her female-friends console her. Krishna is a strong warrior and he has already killed demons like Trinavrat, Baki and Bakasur. 'He will soon come out after killing snake,' Balram said to all of them. He will break its hood but the embodiment of compassion, Krishna, is a great deceiver ॥ 212 ॥

Poet's Address

Savaiya

As Krishna saw that his own kith and kin who stood on the bank were saddened, he freed himself from the snake's grip. When the snake saw Krishna's face, it felt highly enraged. It spread its hood and came before Krishna who jumped up and saving himself from its attack stood firm on its hood ॥ 213 ॥

Krishna began dancing on his hood and blood began to flow from its head. It was soon losing life and all shine on its face was gone. Then Krishna used his power to pull it towards the bank. The snake looked like a huge wooden beam and they all pulled it towards bank with the help of ropes ॥ 214 ॥

ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯੋਸੁਤ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਸੋਂ।

ਸਵੈਯਾ

ਤਉ ਤਿਹ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਭ ਹੀ ਸੁਤ ਅੰਜੁਲ ਜੋਰ ਕੈ ਯੋ ਘਿਘਯਾਵੈਂ।
ਰੱਛ ਕਰੋ ਇਹ ਕੀ ਹਰਿ ਜੀ ਤੁਮ ਪੈ ਬਰੁਦਾਨ ਇਹੈ ਹਮ ਪਾਵੈਂ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਤ ਵਹੈ ਹਮ ਲਿਆਵਤ ਬਿੱਖ ਦਈ ਵਹ ਹੀ ਹਮ ਲਿਆਵੈਂ।
ਦੋਸ ਨਹੀਂ ਹਮਰੇ ਪਤਿ ਕੋ ਕਛੁ ਬਾਤ ਕਹੈਂ ਅਰੁ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੈਂ ॥੨੧੫॥
ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੋ ਅਹਿ ਕੇ ਰਿਪ ਕੋ ਕਰ ਭਾਗ ਸਰਾ ਮਧਿ ਆਇ ਛਪੇ ਥੇ।
ਗਰਬੁ ਬਡੋ ਹਮਰੇ ਪਤਿ ਮੈਂ ਅਬ ਜਾਨਿ ਹਮੈਂ ਹਰਿ ਨਾਹਿ ਜਪੇ ਥੇ।
ਹੇ ਜਗ ਕੇ ਪਤਿ ਹੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਤੈਂ ਦਸ ਰਾਵਨਸੀਸ ਕਪੇ ਥੇ।
ਮੂਰਖ ਬਾਤ ਜਨੀ ਨ ਕਛੂ ਪਰਵਾਰ ਸਨੈ ਹਮ ਇਊ ਹੀ ਖਪੇ ਥੇ ॥੨੧੬॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ਕਾਲੀ ਸੋਂ।

ਸਵੈਯਾ

ਬੋਲਿ ਉਠਿਯੋ ਤਬ ਇਉਂ ਹਰਿ ਜੀ ਅਬ ਛਾਡਤ ਹਉਂ ਤੁਮ ਦੱਛਨਿ ਜਈਯੋ।
ਰੰਚਕ ਕਾ ਬਸੀਯੋ ਸਰ ਮੈ ਸਭ ਹੀ ਸੁਤ ਲੈ ਸੰਗ ਬਾਟਹਿ ਪੱਈਯੋ।
ਸੀਘ੍ਰਤਾ ਐਸੀ ਕਰੋ ਤੁਮ ਹੂੰ ਤਿਰੀਆ ਲਈਯੋ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਸੁ ਲੱਈਯੋ।
ਛੋਡਿ ਦਯੋ ਹਰਿ ਨਾਗ ਬਡੋ ਥਕਿ ਜਾਇ ਕੈ ਮਧਿ ਬਰੇਤਨ ਪੱਈਯੋ ॥੨੧੭॥

ਕਬਿਯੋਬਾਚ।

ਸਵੈਯਾ

ਹੇਰਿ ਬਡੋ ਹਰਿ ਭੈ ਵਹ ਪੰਨਗ ਪੈ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਉਠਿ ਭਾਗਾ।
ਬਾਰੂ ਕੇ ਮੱਧਿ ਗਯੋ ਪਰਕੈ ਜਨ ਸੋਇ ਰਹਯੋ ਸੁਖ ਕੈ ਨਿਸਿ ਜਾਗਾ।
ਗਰਬ ਗਯੋ ਗਿਰ ਕੈ ਤਿਹ ਕੋ ਰਨ ਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਰਸ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਲੇਟ ਰਹਿਓ ਕਰ ਕੈ ਉਪਮਾ ਇਹ ਡਾਰਿ ਚਲੇ ਕਿਰਸਾਨ ਸੁਹਾਗਾ ॥੨੧੮॥
ਸੁੱਧਿ ਭਈ ਜਬ ਹੀ ਉਹ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਉਠ ਕੈ ਹਰਿ ਪਾਇਨ ਲਾਗਿਓ।
ਪਉਢਿ ਰਹਿਓ ਥੱਕ ਕੈ ਸੁਨਿ ਮੋ ਪਤਿ ਪਾਇ ਲਗਿਓ ਜਬ ਹੀ ਫੁਨਿ ਜਾਗਿਓ।
ਦੀ ਧਰਿ ਮੋਰਿ ਸੁ ਨੈਕੁ ਬਿਖੈ ਤੁਮ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਤਹਂ ਕੋ ਉਠਿ ਭਾਗਿਓ।
ਦੇਖਿ ਲਤਾ ਤੁਮ ਕਉ ਨ ਬਧੈ ਮਮ ਬਾਹਨ ਮੋ ਰਸ ਮੋ ਅਨੁਰਾਗਿਓ ॥੨੧੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਨਿਕਾਰਬੋ ਬਰਨਨੰ।

Address of Snake's Wives and Children

Savaiya

The wives of the snake stood with folded hands and said with lump in the throat : 'Please bless us with the safety of this snake.' We accept whether you give us nectar or poison. Our husband is not at fault at all.' Saying this they bowed their heads ॥ 215 ॥

We were greatly afraid of blue jay and we ran into this pond for safety. Our husband was rather proud, and we now realize we did not remember God. O Master of the world! O sea of compassion! you had slain the ten heads of Ravan. Our husband was a fool and he did not realize this. Our entire family just wasted their lives ॥ 216 ॥

Krishna's Address

Savaiya

Then Krishna replied that : "I release you now, and you may go southwards. Do not stay in this pond any more. You set out immediately along with your family. You take your spouses along and hurry up; you must continue remembering God on the way. Thus, Krishna released the great snake, and with tired limbs lay down on the sand ॥ 217 ॥

Poet's Address

Krishna saw that the big snake got up and hurried to its place. It lay on the sand and slept there as if it had been awake last night. The snake's pride was gone and it remembered God. About the snake lying on sand, the poet says that it looked like the field-roller left by the farmer ॥ 218 ॥

When the snake regained consciousness, it fell down on Krishna's feet and said, " I an sorry I remained lying on the sand in a tired state, but have come to touch your feet as soon as I got up." Krishna told : you have given back the land to me in no time and that my carrier, glue jay will not kill you after it sees the print of my foot on your body because blue jay is deeply attached to me ॥ 219 ॥

Thus concludes the account of sending away the great cobra in Krishna Avtar in the *Bachitra Natak Granth*

ਅਥ ਦਾਨ ਦੀਬੋ

ਸਵੈਯਾ

ਨਾਗਿ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਕੈ ਗਰੜੱਧ੍ਰਜ ਆਇ ਮਿਲਿਓ ਅਪੁਨੇ ਪਰਵਾਰੈ ।
ਧਾਇ ਮਿਲਿਓ ਗਰੇ ਤਾਹਿ ਹਲੀ ਅਰੁ ਮਾਤ ਮਿਲੀ ਤਿੰਹ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੈ ।
ਸਿੰਘ ਧਰੇ ਹਰਿ ਧੇਨ ਹਜਾਰ ਤਬੈ ਤਿਹਕੇ ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਵਾਰੈ ।
ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਮਨ ਮੋਹ ਬਢਾਇ ਬਹੁ ਪੁੰਨ ਕੈ ਬਾਮਨ ਕੋ ਦੈ ਡਾਰੈ ॥੨੨੦॥
ਲਾਲ ਮਨੀ ਅਰੁ ਨਾਗ ਬਡੇ ਨਗ ਦੇਤ ਜਵਾਹਰ ਤੀਛਨ ਘੋਰੇ ।
ਪੁਹਕਰ ਅਉ ਖਿਰਜੇ ਚੁਨਿ ਕੈ ਜਰਬਾਫ ਦਿਵਾਵਤ ਹੈ ਦਿਜ ਜੋਰੇ ।
ਮੋਤਿਨਿ ਹਾਰ ਹੀਰੇ ਅਰੁ ਮਾਨਿਕ ਦੇਵਤ ਹੈ ਭਰਿ ਪਾਨਨ ਬੋਰੇ ।
ਕੰਚਨ ਰੋਕਿਨ ਕੇ ਗਹਨੇ ਗੜ੍ਹਿ ਦੇਤ ਕਹੈ ਸੁ ਬਚੇ ਸੁਤ ਮੋਰੇ ॥੨੨੧॥

ਅਥ ਦਾਵਾਨਲ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਸਭੇ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਜਨ ਰੈਨ ਪਰੇ ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਸੋਏ ।
ਆਗ ਲਗੀ ਸੁ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਮਧਿ ਜਾਗ ਤਬੈ ਤਿਹ ਤੇ ਡਰਿ ਰੋਏ ।
ਰੱਛ ਕਰੈ ਹਮਰੀ ਹਰਿ ਜੀ ਇਹ ਚਿੱਤਿ ਬਿਚਾਰਿ ਤਹਾਂ ਕਹੁ ਹੋਏ ।
ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਤ ਕਹੀ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਮੀਚ ਲਯੋ ਇਤਨੇ ਸੁ ਤਊ ਦੁਖ ਖੋਏ ॥੨੨੨॥
ਮੀਚ ਲਏ ਦ੍ਰਿਗ ਜਉ ਸਭ ਹੀ ਨਰ ਪਾਨ ਕਰਯੋ ਹਰਿਜੀ ਹਰਿ ਦੋ ਤਉ ।
ਦੋਖ ਮਿਟਾਇ ਦਯੋ ਪੁਰ ਕੋ ਸਭ ਹੀ ਜਨਕੇ ਮਨ ਕੋ ਹਨਿ ਦਯੋ ਭਉ ।
ਚਿੰਤ ਕਛੂ ਨਹਿ ਹੈ ਤਿਹ ਕੋ ਜਿਨ ਕੋ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਦੂਰ ਕਰੈ ਖਉ ।
ਦੂਰ ਕਰੀ ਤਪਤਾ ਤਿਹ ਕੀ ਜਨੁ ਡਾਰ ਦਯੋ ਜਲ ਕੋ ਛਲ ਕੈ ਰਉਂ ॥੨੨੩॥

ਕਬਿੱਤੁ

ਆਂਖੈ ਮਿਟਵਾਇ ਮਹਾਂ ਬਪੁ ਕੋ ਬਢਾਇ ਅਤਿ ਸੁਖ ਮਨਿ ਪਾਇ ਆਗਿ ਖਾਇ ਗਯੋ ਸਾਂਵਰਾ ।
ਲੋਕਨ ਕੀ ਰੱਛਨ ਕੇ ਕਾਜ ਕਰੁਨਾ ਕੇ ਨਿਧਿ ਮਹਾਂ ਛਲ ਕਰਿ ਕੈ ਬਚਾਇ ਲਯੋ ਗਾਂਵਰਾ ।
ਕਹੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਤਿਨ ਕਾਮ ਕਰਿਓ ਦੁਖੁ ਕਰਿ ਤਾ ਕੋ ਫੁਨਿ ਫੈਲ ਰਹਿਓ ਦਸੋ ਦਿਸ ਨਾਂਵਰਾ ।
ਦਿਸਟਿ ਬਚਾਇ ਸਾਥ ਦਾਂਤਨ ਚਬਾਇ ਸੋ ਤੋ ਗਯੋ ਹੈ ਪਚਾਇ ਜੈਸੇ ਖੇਲੇ ਸਾਂਗ ਬਾਵਰਾ ॥੨੨੪॥

ਇਤਿਹ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਦਾਵਾਨਲ ਤੇ ਬਚੈਬੋ ਬਰਨਨੰ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤੰ ।

Account of giving charities

Savaiya

After sending away the cobra, Krishna came back to meet his family. Balram embraced him; mother also met him, and he ameliorated all her sorrows. At that time a thousand cows with their horns covered with gold were given away in charity over the head of Krishna. The poet says that thus showing great love in heart charity was given to the brahmins ॥ 220 ॥

Red rubies, precious jewels, elephants and horses were also given in charity. Topaz, torquise, sapphire and cloth woven with golden wires were given to brahmins. Necklaces of pearls and jewels were also given in handful and bags. Gold and silver ornaments were also given for the safety of their son ॥ 221 ॥

The account of wild fire

Savaiya

All dwellers of Braj felt pleased and went to sleep in their houses. At night a fire broke out in all directions at which they all woke up, were afraid and wept. "O God ! save us." This thought was uppermost in their mind. Krishna, the ocean of compassion, asked them to close their eyes and that their sufferings will be over ॥ 222 ॥

When everybody closed his eyes, Krishna drank off their wild fire. All the sufferings of that place thus ended and their fears were gone. Those whose fear is removed by the ocean of compassion have nothing to worry about. He removed their sufferings as the heat of fire is neutralized by the flood of water ॥ 223 ॥

Kabitt

Asking all to close their eyes and increasing his body to a huge size Krishna drank off wild fire with joy in heart. To save the people, Krishna saved the entire town with this deception. The poet says that he did a great deed the appreciation of which spread in all directions. This boy drank off and digested the fire away from the sight of others as if it were a mere play ॥ 224 ॥

Thus concludes the account of saving from wild fire in Krishna Avtar in the *Bachitra Natak Granth*

ਅਥ ਗੋਪਿਨ ਸੋ ਹੋਲੀ ਖੇਲਬੋ

ਸਵੈਯਾ

ਮਾਘ ਬਿਤੀਤ ਭਏ ਰੁਤਿ ਫਾਗੁਨ ਆਇ ਗਈ ਸਭ ਖੇਲਤ ਹੋਰੀ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਤਾਲ ਕਹੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਭਰੂਆ ਮਿਲਿ ਜੋਰੀ ।
ਡਾਰਤ ਹੈਂ ਅਲਿਤਾ ਬਨਿਤਾ ਛਟਿਕਾ ਸੰਗਿ ਮਾਰਤ ਬੈਸਨ ਥੋਰੀ ।
ਖੇਲਤ ਸਯਾਮ ਧਮਾਰ ਅਨੂਪ ਮਹਾਂ ਮਿਲਿ ਸੁੰਦਰਿ ਸਾਂਵਲ ਗੋਰੀ ॥੨੨੫॥
ਅੰਤ ਬਸੰਤ ਭਏ ਰੁਤਿ ਗ੍ਰੀਖਮ ਆਇ ਗਈ ਹਰਿ ਖੇਲ ਮਚਾਇਓ ।
ਆਵਹੁ ਮਿੱਕ ਦੂਹੂੰ ਦਿਸ ਤੇ ਤੁਮ ਕਾਨ੍ਹ ਭਏ ਧਨਠੀ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ।
ਦੈਤ ਪ੍ਰਲੰਬ ਬਡੋ ਕਪਟੀ ਤਬ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਧਰਿਯੋ ਨ ਜਨਾਯੋ ।
ਕੰਧ ਚੜ੍ਹਾਇ ਹਲੀ ਉਡਿਓ ਤਿਨਿ ਮੂਕਨ ਸੋ ਧਰਿ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਯੋ ॥੨੨੬॥
ਕੇਸਵ ਰਾਮ ਭਏ ਧਨਠੀ ਮਿਕ ਬਾਲ ਕਏ ਤਬ ਹੀ ਸਭ ਪਿਆਰੇ ।
ਦੈਂਤ ਮਿਕਯੋ ਸੁਤ ਨੰਦਹਿ ਕੇ ਸੰਗਿ ਖੇਲਿ ਜਿਤਯੋ ਮੁਸਲੀ ਹਰਿ ਹਾਰੇ ।
ਆਵ ਚੜ੍ਹੋ ਨ ਚੜਿਓ ਸੁ ਕਹਯੋ ਇਨ ਪੈ ਤਿਹ ਕੇ ਬਪੁ ਕੋ ਪਗ ਧਾਰੇ ।
ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਇ ਦਯੋ ਧਰਨੀ ਪਰ ਬੀਰ ਬਡੋ ਉਨ ਮੂਕਨ ਮਾਰੇ ॥੨੨੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਪ੍ਰਲੰਬ ਦੈਂਤ ਬਧਹਿ ਧਯਾਇ ਸਮਾਪਤੰ ।

ਅਥ ਲੁਕ ਮੀਚਨ ਖੇਲ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਮਾਰਿ ਪ੍ਰਲੰਬ ਲਯੋ ਮੁਸਲੀ ਜਬ ਯਾਦ ਕਰੀ ਹਰਿ ਜੀ ਤਬ ਗਾਈਂ ।
ਚੂਮਨ ਲਾਗ ਤਬੈ ਬਛਰਾ ਮੁਖ ਧੇਨ ਵਹੈ ਉਨ ਕੀ ਅਰੁ ਮਾਈਂ ।
ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਤਬੈ ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਤਉ ਲੁਕ ਮੀਚਨ ਖੇਲ ਮਚਾਈ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਭਾਈ ॥੨੨੮॥

ਕਬਿਤ

ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਗ੍ਵਾਰ ਆਂਖੈਂ ਮੀਚੈ ਏਕ ਗ੍ਵਾਰ ਹੂੰ ਕੀ ਛੋਰਿ ਦੇਤ ਤਾ ਕੋ ਸੋ ਤੋ ਅਉਰੋ ਗਹੈ ਧਾਇ ਕੈ ।
ਆਂਖੈ ਮੂੰਦਤ ਹੈ ਤਬ ਓਹੀ ਗੋਪ ਹੂੰ ਕੀ ਫੇਰਿ ਜਾ ਕੇ ਤਨ ਕੌ ਜੋ ਛੂਐ ਕਰ ਸਾਥ ਜਾਇ ਕੈ ।
ਤਹ ਤੋ ਛਲ ਬਲ ਕੇ ਪਲਾਵੈ ਹਾਥਿ ਆਵੈ ਨਹੀ ਤਉ ਮਿਟਾਵੈ ਆਂਖੈਂ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਸੋ ਤੋ ਆਇਕੈ ।
ਕਹੈ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਨ ਲਖੀ ਜਾਇ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਖੇਲੈ ਕਾਨ੍ਹ ਮਹਾਂ ਸੁਖੁ ਪਾਇ
ਕੈ ॥੨੨੯॥

Playing *holi* with the Gopas

Savaiya

The month of Magh was over, came Phagun, and with it came the festival of *holi*.The procuress sing songs and clap to the tune of cymbals. Colour is thrown on women and young maids lovingly beat the boys with sticks. The poet says that Krishna and Gopis play together *holi* very enthusiastically ॥ 225 ॥

The spring was over and as the Summer set in, Krishna began playing all day long. People came from both sides and they joyfully accepted him their leader. During this while,a demon named Pralambh, joined them in the form of a boy. He put Krishna on his soldiers and flew in the sky. Krishna beat him with his fists and brought him down ॥ 226 ॥

Krishna remained the leader and the children continued playing with him. That demon also became Krishna's companion. In that game, Balram won and Krishna lost. Then Krishna carried Balram on his body. Balram put his foot of the demon's body and threw away. Thus he beat him to death ॥ 227 ॥

Thus concludes the account of death of demon Pralambh.

Playing hide and seek

Savaiya

Balram killed Pralambh and then sent for Krishna who then kissed his cows and calves. Pleased at heart they began playing hide and seek. The poet has said this with the help of several similes ॥ 228 ॥

Kabitt

One cow-boy sits and he covers the eyes of the other.He leaves the latter who then chases others. Then he closes the eyes of the cow-boy whose body is touched with hand by the chaser. Krishna, however, runs away deceptively and cannot be got hold of, but then comes of his own and wants his eyes to be closed. The poet says that the majesty of Krishna as he plays and enjoys the game cannot be put in words ॥ 229 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਅੰਤ ਭਏ ਰੁਤਿ ਗ੍ਰੀਖਮ ਕੀ ਰੁਤਿ ਪਾਵਸ ਆਇ ਗਈ ਸੁਖਦਾਈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਫਿਰੈ ਬਨ ਬੀਥਿਨ ਮੈਂ ਸੰਗਿ ਲੈ ਬਛਰੇ ਤਿਨ ਕੀ ਅਰੁ ਮਾਈ ।
ਬੈਠਿ ਤਬੈ ਫਿਰਿ ਮੱਧ ਗੁਫਾ ਗਿਰਿ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਸਭੈ ਮਨੁ ਭਾਈ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ ॥੨੩੦॥
ਸੋਰਠਿ ਸਾਰੰਗ ਅਉ ਗੁਜਰੀ ਲਲਤਾ ਅਰੁ ਭੈਰਵ ਦੀਪਕ ਗਾਵੈਂ ।
ਟੋਡੀ ਅਉ ਮੇਘ ਮਲ੍ਹਾਰ ਅਲਾਪਤ ਗੌਡ ਅਉ ਸੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ ਸੁਨਾਵੈਂ ।
ਜੈਤਸਰੀ ਅਰੁ ਮਾਲਸਿਰੀ ਅਓ ਪਰਜ ਸੁ ਰਾਗਸਿਰੀ ਠਟ ਪਾਵੈਂ ।
ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਹਰਿ ਜੀ ਰਿਝ ਕੈ ਮੁਰਲੀ ਸੰਗ ਕੋਟਕ ਰਾਗ ਬਜਾਵੈਂ ॥੨੩੧॥

ਕਬਿਤ

ਲਲਤ ਧਨਾਸਰੀ ਬਜਾਵਹਿ ਸੰਗਿ ਬਾਂਸੁਰੀ ਕਿਦਾਰਾ ਔਰ ਮਾਲਵਾ ਬਿਹਾਗੜਾ ਅਉ ਗੂਜਰੀ ।
ਮਾਰੂ ਅਉ ਪਰਜ ਔਰ ਕਾਨ੍ਹੜਾ ਕਲਿਆਨ ਸਸੁਭ ਕੁਕਭ ਬਿਲਾਵਲੁ ਸੁਨੈ ਤੇ ਆਵੈ ਮੂਜਰੀ ।
ਭੈਰਵ ਪਲਾਸੀ ਭੀਮ ਦੀਪਕ ਸੁ ਗਉਰੀ ਨਟ ਠਾਢੇ ਦ੍ਰੁਮ ਛਾਇ ਮੈਂ ਸੁ ਗਾਵੈ ਕਾਨ੍ਹ ਪੂਜ ਰੀ ।
ਤਾਂਤੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤਿਆਗਿ ਤਾ ਕੀ ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨਨ ਮੈ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ ਫਿਰਤ ਸੁ ਬਨਿ ਬਨਿ ਊਜਰੀ ॥੨੩੨॥

ਸਵੈਯਾ

ਸੀਤ ਭਈ ਰੁਤਿ ਕਾਤਿਕ ਕੀ ਮੁਨਿਦੇਵ ਚੜ੍ਹਿਓ ਜਲ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ ਥੋਰੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਨੀਰੇ ਕੇ ਫੂਲ ਧਰੇ ਅਰੁ ਗਾਵਤ ਬੇਨ ਬਜਾਵਤ ਭੋਰੋ ।
ਸਜਾਮ ਕਿਧੋ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਮਨ ਮੱਧਿ ਬਿਚਾਰੁ ਕਬਿੱਤੁ ਸੁ ਜੋਰੋ ।
ਮੈਨ ਉਠਯੋ ਜਗਿ ਕੈ ਤਿਨ ਕੈ ਤਨਿ ਲੇਤ ਹੈ ਪੇਚ ਮਲੋ ਅਹਿ ਤੋਰੋ ॥੨੩੩।

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਪਰਸਪਰ ।

ਸਵੈਯਾ

ਬੋਲਤ ਹੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭ ਗਵਾਰਿਨ ਪੁੰਨਿ ਕਰਿਓ ਇਨ ਹੂੰ ਅਤਿ ਮਾਈ ।
ਜਗਜ ਕਰਯੋ ਕਿ ਕਰਯੋ ਤਪ ਤੀਰਥ ਗੰਧ੍ਰਬ ਤੇ ਇਨ ਕੈ ਸਿਛ ਪਾਈ ।
ਕੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹੀ ਸਿਤ ਬਾਨ ਹੁ ਤੇ ਕਿ ਕਿਧੋ ਚਤੁਰਾਨਨਿ ਆਪ ਬਨਾਈ ।
ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਇਹ ਤੇ ਹਰਿ ਓਠਨ ਸਾਥ ਲਗਾਈ ॥੨੩੪॥
ਸੁਤ ਨੰਦ ਬਜਾਵਤ ਹੈ ਮੁਰਲੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਗਨੋ ।
ਤਿਹ ਕੀ ਧੁਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਮੋਹ ਰਹੇ ਮੁਨਿ ਰੀਝਤ ਹੈ ਸੁ ਜਨੌਰੁ ਕਨੋ ।
ਤਨ ਕਾਮ ਭਰੀ ਗੁਪੀਆ ਸਭ ਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਭਾਂਤਨ ਜਵਾਬ ਭਨੋ ।
ਮੁਖ ਕਾਨ੍ਹ ਗੁਲਾਬ ਕੋ ਫੂਲ ਭਯੋ ਇਹ ਨਾਲਿ ਗੁਲਾਬ ਚੁਆਤ ਮਲੋ ॥੨੩੫॥

Savaiya

At last summer was over and the pleasant rainy season set in. Krishna grazes his cows and calves in forests and caves. Then he sits in a mountain cave and sings pleasant songs. The grandeur of this scene has been described by the poet ॥ 230 ॥

He sang measures such as Sorath, Sarang, Gujri, Lalit, Bhairav and Dipak. He also sang Todi, Megh, Malhar, Gaund and pure Malhar measures. Jaitsari, Malsiri, Paraj and Ragsiri measures are also sung. The poet says that the pleased Krishna sings millions of measures with his flute ॥ 231 ॥

Kabitt

He sang with his flute measures like Lalit, Dhanasari, Kidara, Malwa, Bihagra and Gujri. Listening to Maru, Paraj, Kanra, Kalian, Kumbhak and Bilawal one feels elated. The worshippable Krishna standing under the cool shadow of the tree sings Bhairav, Bhimpalasi, Dipak, and Gauri Nat. Listening to the tune of these measures many wide-eyed leave their homes and wander about ॥ 232 ॥

Savaiya

Winter set in. It was Kartik. Shortage of water has started being felt. Krishna wears cleanger flowers early in the morning and plays flute. To arrest the grandeur of this scene the poet composed many verses. The desire for sexual union had arisen in many and they now tossed in bed ॥ 233 ॥

Gopis among themselves

Savaiya

All the Gopis say, "Mother! This flute might have performed great charities. It might have performed *yajnas*, austerities and visited pilgrim centres or it might have received training from Gandharva. Kamdev might have taught it, and it might have been made by Brahma himself. The poet sings the grandeur of this scene and says that is why Krishna put it to his lips ॥ 234 ॥

Nand's son plays flute and the poet appreciates it. Listening to it the ascetics and even animals feel attracted. The bodies of Gopis get saturated with sensual desire and they say that Krishna's face is like rose and this flute is like the oozing out of rose essence ॥ 235 ॥

ਮੋਹਿ ਰਹੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਧੁਨਿ ਕੌ ਮ੍ਰਿਗ ਮੋਹਿ ਪਸਾਰ ਗੇ ਖੱਗ ਪੈ ਪੱਖਾ ।
ਨੀਰ ਬਹਿਓ ਜਮੁਨਾ ਉਲਟੋ ਪਿਖਿ ਕੈ ਤਿਹ ਕੋ ਨਰ ਖੋਲ੍ਹ ਰੇ ਚੱਖਾ ।
ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਛੁਰਾ ਮੁਖ ਸੋ ਕਛੁ ਨਾ ਚੁਗੈਂ ਕੱਖਾ ।
ਛੋਡਿ ਚਲੀ ਪਤਨੀ ਅਪਨੇ ਪਤਿ ਤਾਰਕ ਹ੍ਵੈ ਜਿਮ ਡਾਰਤ ਲੱਖਾ ॥੨੩੬॥
ਕੋਕਿਲ ਕੀਰ ਕੁਰੰਗਨ ਕੇ ਹਰਿ ਮੈਨ ਰਹਯੋ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਮਤਵਾਰੋ ।
ਰੀਝ ਰਹੇ ਸਭ ਹੀ ਪੁਰ ਕੇ ਜਨ ਆਨਨ ਪੈ ਇਹ ਤੈ ਸਸਿ ਹਾਰੋ ।
ਅਉ ਇਹ ਕੀ ਮੁਰਲੀ ਜੁ ਬਜੈ ਤਿਹ ਊਪਰਿ ਰਾਗ ਸਭੈ ਫੁਨਿ ਵਾਰੋ ।
ਨਾਰਦ ਜਾਤ ਥਕੈ ਇਹ ਤੇ ਬੰਸੁਰੀ ਜੁ ਬਜਾਵਤ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕਾਰੋ ॥੨੩੭॥
ਲੋਚਨ ਹੈਂ ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਕਟਿ ਕੇਹਰਿ ਨਾਕ ਕਿਧੋ ਸੁਕ ਸੋ ਤਿਹ ਕੋ ਹੈ ।
ਗ੍ਰੀਵ ਕਪੋਤ ਸੀ ਹੈ ਤਿਹ ਕੀ ਅਧਰਾ ਪੀਆ ਸੇ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜੋ ਹੈ ।
ਕੋਕਿਲ ਅਉ ਪਿਕ ਸੇ ਬਚਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਕ੍ਰਬਿ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈ ।
ਪੈ ਇਹ ਤੇ ਲਜ ਕੈ ਅਬ ਬੋਲਤ ਮੂਰਤਿ ਲੈ ਨ ਕਰੈਂ ਖਗ ਰੋਹੈਂ ॥੨੩੮॥
ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਨ ਲੇਤ ਹੈ ਤਾਬ ਸਿਹਾਬ ਕੋ ਆਬ ਹ੍ਵੈ ਦੇਖਿ ਖਿਸਾਨੋ ।
ਪੈ ਕਮਲਾ ਦਲ ਨਰਗਸ ਕੋ ਗੁਲ ਲੱਜਤ ਹ੍ਵੈ ਫੁਨਿ ਦੇਖਤ ਤਾ ਨੋ ।
ਸਯਾਮ ਕਿਧੋ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਮੈਂ ਬਰਤਾ ਗਨਿ ਕੈ ਕਬਿਤਾ ਇਹ ਠਾਨੋ ।
ਦੇਖਨ ਕੋ ਇਨ ਕੇ ਸਮ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਡੋਲੈਂ ਲਹੈਂ ਨਹਿ ਆਨੋ ॥੨੩੯॥
ਮੰਘਰ ਮੈ ਸਭ ਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ਮਿਲਿ ਪੂਜਤ ਚੰਡਿ ਪਤੇ ਹਰਿ ਕਾਜੈ ।
ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੇ ਜਮੁਨਾ ਮਧਿ ਨ੍ਹਾਵਤ ਦੇਖਿ ਤਿਨੈ ਜਲਜੰ ਮੁਖ ਲਾਜੈ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਿਲਾਵਲ ਮੇ ਜੁਰਿ ਬਾਹਨਿ ਸਯਾਮ ਕਥਾ ਇਹ ਸਾਜੈ ।
ਅੰਗਿ ਅਨੰਗ ਬਢਿਓ ਤਿਨ ਕੇ ਪਿਖ ਕੈ ਜਿਹ ਲਾਜ ਕੋ ਭਾਂਜਨ ਭਾਜੈ ॥੨੪੦॥
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਿਲਾਵਲ ਮੈ ਸਭ ਹੀ ਮਿਲਿ ਗੋਪਿਨ ਉੱਜਲ ਕਾਰੀ ।
ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੋ ਭਰਤਾ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਬਾਂਛਤ ਹੈ ਪਤਲੀ ਅਰੁ ਭਾਰੀ ।
ਸਯਾਮ ਕਰੈ ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਕੌ ਪਿਖਿ ਜੋਤਿ ਕਲਾ ਸਸਿ ਕੀ ਫੁਨਿ ਹਾਰੀ ।
ਨ੍ਹਾਵਤ ਹੈਂ ਜਮੁਨਾ ਜਲ ਮੈ ਜਨੁ ਫੂਲ ਰਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਫੁਲਵਾਰੀ ॥੨੪੧॥
ਨ੍ਹਾਵਤ ਹੈਂ ਗੁਪੀਆ ਜਲ ਮੈ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਫੁਨਿ ਹਉਲ ਨ ਕੋ ।
ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤਾਲ ਬਜਾਵਤ ਹੈਂ ਤਿਹ ਜਾਇ ਕਿਧੌ ਇਕ ਠਉਲ ਨ ਕੋ ।
ਮੁਖਿ ਤੇ ਉਚਰੈਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਸਭੈ ਇਤਨੋ ਸੁਖ ਨ ਹਰਿ ਧਉਲਨ ਕੋ ।
ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈਂ ਅਤਿ ਹੀ ਇਕ ਬਨਿਓ ਸਰ ਸੁੰਦਰ ਕਉਲਨ ਕੋ ॥੨੪੨॥

The deer are fascinated by the tune and the birds with open beaks flew to him to listen to the music. Yamuna flowed backwards and people look at this with wide eyes. The poet tells them that listening to this music even calves have stopped eating grass. The wife leaves the home of her husband as an ascetic renounces the wealth of the world ॥ 236 ॥
Nightingale, parrot, deer and lion all get sensually aroused and suffer the passion. All natives of Braj are pleased and they find that even moon gets pale before Krishna. When he plays the flute, all measures can be sacrificed for it. Even Narad is excelled as Krishna plays his flute ॥ 237 ॥
The eyes of Krishna are made wide like deer's, waist like lion's, nose like parrot's, neck like pigeon's and lips are like necter. His voice is sweet like that of nightingale and peacock. These sweet-tongued birds feel shy as well as jealous before the sweet tune of his flute ॥ 238 ॥
The rose does not stand in comparison to him and the shine of red star feels shy before him. The lotus petals, and rose flowers feel shy looking at him. The poet imagines in his mind the praises to be sung in poem and says that he has wandered everywhere from east to west but has failed to find such a handsome person ॥ 239 ॥
In the month of Maghar, all the women of Braj worship goddess Durga desiring a husband like Krishna. They bathe in the waters of Yamuna in the morning. Looking at their beautiful forms even the lotus flowers feel outclassed. Getting hold of each other by the arm, they sing songs in Bilawal measure. Sexual desire has increased in their bodies and no modesty is left in them ॥ 240 ॥
All the Gopis–whether dark or fair-complexioned–sing songs in Bilawal measure. The fat as well as the slim all aspire for Krishna as their spouse. Looking at their faces, even the brightness of moon accepts defeat. When they bathe in the Yamuna waters, it seems as if a garden of flowers had blossomed at home ॥ 241 ॥
The Gopis bathe in the Yamuna with no fear in mind. They sing Krishna's praises, clap together and they are together at an isolated place. They all seem to say : 'This much of comfort cannot be available even in the palaces of Indra.' The poet says that they all present the scene of a pond full of lotus flowers ॥ 242 ॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਦੇਵੀ ਜੂ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਲੈ ਅਪੁਨੇ ਕਰ ਜੋ ਮਿਟੀਆ ਤਿਹ ਥਾਪ ਕਹੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਜੁ ਭਵਾਨੀ ।
ਪਾਇ ਪਰੈਂ ਤਿਹ ਕੇ ਹਿਤ ਸੌ ਕਰਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਨਾਮੁ ਕਹੈਂ ਇਹ ਬਾਨੀ ।
ਪੂਜਤ ਹੈਂ ਇਹ ਤੇ ਹਮ ਤੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਵਹੈ ਜੀਅ ਮੈ ਹਮ ਠਾਨੀ ।
ਹ੍ਵੈ ਹਮਰੋ ਭਰਤਾ ਹਰਿ ਜੀ ਮੁਖਿ ਸੁੰਦਰਿ ਹੈ ਜਿਹ ਕੋ ਸਸਿ ਸਾਨੀ ॥੨੪੩॥
ਭਾਲਿ ਲਗਾਵਤ ਕੇਸਰ ਅੱਛਤ ਚੰਦਨ ਲਾਵਤ ਹੈ ਸਿਤ ਕੈ ।
ਫੁਨਿ ਡਾਰਤ ਫੂਲ ਉਡਾਵਤ ਹੈਂ ਮਖੀਆਂ ਤਿਹ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਹਿਤ ਕੈ ।
ਪਟ ਧੂਪ ਪਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦੱਛਨਾ ਪਾਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨਾ ਦੇਤ ਮਹਾਂ ਚਿਤ ਕੈ ।
ਬਰਬੇ ਕਹੁ ਕਾਨ੍ਹ ਉਪਾਉ ਕਰੈ ਮਿਤ ਹੋ ਸੋਊ ਤਾਤ ਕਿਧੋਂ ਕਿਤ ਕੈ ॥੨੪੪॥

ਗੋਪੀ ਬਿਨਤੀ ਬਾਚ ਦੇਵੀ ਜੂ ਸੋਂ ।

ਕਬਿੱਤ

ਦੈਂਤਨ ਸੰਘਾਰਨੀ ਪਤਿਤ ਲੋਕ ਤਾਰਨੀ ਸੁ ਸੰਕਟ ਨਿਵਾਰਨੀ ਕਿ ਐਸੀ ਤੂੰ ਸਕਤਿ ਹੈਂ ।
ਬੇਦਨ ਉਧਾਰਨੀ ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਰਾਜ ਕਾਰਨੀ ਪੈ ਗਉਰਜਾ ਕੀ ਜਾਗੇ ਜੋਤਿ ਅਉਰ ਜਾਨ ਕਤ ਹੈਂ ।
ਧ੍ਰੂਆ ਮੈ ਨ ਧਰਾ ਮੈ ਨ ਧਿਆਨ ਧਾਰੀ ਮੈ ਪੈ ਕਛੁ ਜੈਸੇ ਤੇਰੇ ਜੋਤਿ ਬੀਚ ਆਨਨ ਛਕਤਿ ਹੈ ।
ਦਿਨਸ ਦਿਨੇਸ ਮੈ ਦਿਵਾਨ ਮੈ ਸੁਰੇਸ ਮੈ ਸੁਪਤਿ ਮਹੇਸ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਐ ਜਗਤਿ ਹੈ ॥੨੪੫॥
ਬਿਨਤੀ ਕਰਤ ਸਭ ਗੋਪੀ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਬਿਨਤੀ ਹਮਾਰੀ ਇਹ ਚੰਡਿਕਾ ।
ਸੁਰ ਤੈਂ ਉਬਾਰੇ ਕੋਟਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਮੁੰਡ ਡਾਰੇ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਕੀ ਖੰਡਿਕਾ।
ਦੀਜੈ ਮਾਂਗਯੋ ਦਾਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਤੱਛ ਕਹੈਂ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ਪੂਜੈਂ ਹਮ ਤੁਮੈ ਨਾਹੀ ਪੂਜੈਂ ਸੁਤ ਗੰਡਕਾ ।
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਤਾ ਕੋ ਕਹਿਓ ਸੀਘ੍ਰ ਮਾਨ ਦੀਨੋ ਵਹੈ ਬਰਦਾਨ ਫੁਨਿ ਰਾਨਿਨ ਕੀ ਮੰਡਿਕਾ ॥੨੪੬॥

ਦੇਵੀ ਜੀ ਬਾਚ ਗੋਪਿਨ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਹ੍ਵੈ ਭਰਤਾ ਅਬ ਸੋ ਤੁਮਰੋ ਹਰਿ ਦਾਨ ਇਹੈ ਦੁਰਗਾ ਤਿਨ ਦੀਨਾ ।
ਸੋ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਸੁਨ ਕੈ ਤਿਨ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਤਬੈ ਉਠਿ ਕੀਨਾ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮੈ ਫੁਨਿ ਚੀਨਾ ।
ਹੈ ਇਨ ਕੋ ਮਨ ਕਾਨ੍ਹਰ ਮੈਂ ਅਉ ਜੁ ਪੈ ਰਸ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੇ ਸੰਗਿ ਭੀਨਾ ॥੨੪੭॥

Gopi's Prayers to goddess

Savaiya

They take out earth in their hand and create out of it the form of goddess Bhavani. They fall at her feet and salute her numerous times saying that we worship you so that you will fulfil our hearts' desire, i.e. Krishna whose face is as handsome as moon should be our husband ॥ 243 ॥

They put the saffron and rice on the forehead; they also rub sandal and paste it there. Then they put flowers on it and fan it with respect. They also present robes, fragrance, a combination made of milk, ghee, curd, sugar and honey, money etc. and then circumambulate it. They make endeavours to marry Krishna who is their friend–whosoever's son he might be ॥ 244 ॥

Gopis' request to goddess

Kabitt

O killer of demons, saviour of the sinners and ameliorator of sufferings, you are such a great power as liberated the Vedas and restored the kingdom to Indra; the resplendent flame of Parvati, nowhere else is such other flame.There is no such power like you either in polar star or in earth or in Shiva. Your flame is resplendent in day and sun, earth and heaven, and Shiva ॥ 245 ॥

All the Gopis make prayer with folded hands that Chandi accepts their request. Chandi liberated gods, saved the sinners, killed demons like Chand and Mund, slayed demons like Sumbh and Nisumbh. O Mother goddess! give us the blessing and fulfil our wish. In fact, we do not worship you, rather we worship Salgram because you had got pleased with him and acceded to his request. O restorer of queens, we seek the same blessings from you ॥ 246 ॥

Goddess' reply to Gopis

Savaiya

"Krishna will be your spouse." Durga gave this blessing to them. Listening this with their own ears, they got up and paid obeisance to her. The poet imagined the majesty of this scene saying that they had their mind on Krishna and they had fallen for him ॥ 247 ॥

ਪਾਂਇ ਪਰੀ ਤਿਹ ਕੇ ਤਬ ਹੀ ਸਭ ਭਾਂਤਿ ਕਰੀ ਬਹੁੰ ਤਾਹਿੰ ਬਡਾਈ ।
ਹੈਂ ਜਗ ਕੀ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਦੁਖ ਹੈਂ ਸਭ ਤੂੰ ਗਨ ਗੰਧ੍ਰਬ ਮਾਈ ।
ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ ।
ਲਾਲ ਭਈ ਤਬ ਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ਫੁਨਿ ਬਾਤ ਜਬੈ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਪਾਈ ॥੨੪੮॥
ਲੈ ਬਰਦਾਨ ਸਭੈ ਗੁਪੀਆਂ ਅਤਿ ਆਨੰਦ ਕੈ ਮਨਿ ਡੇਰਨ ਆਈ ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਸਭੈ ਮਿਲ ਕੈ ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਸੁ ਦੇਤ ਬਧਾਈ ।
ਪਾਤਨ ਸਾਥ ਖਰੀ ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਗਾਈ ।
ਮਾਨਹੁ ਪਾਇ ਨਿਸਾਪਤਿ ਕੋ ਸਰ ਮੱਧਿ ਖਿਰੀ ਕਲੀਆਂ ਧੁਰ ਤਾਈਂ ॥੨੪੯॥
ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਜਮੁਨਾ ਜਲ ਮੈ ਮਿਲਿ ਧਾਇ ਗਈ ਸਭ ਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ।
ਮਿਲਿ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਚਲੀ ਤਹਿੰ ਜਾ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਭਾਮਿਨ ਮੈ ਕੁਪੀਆਂ ।
ਤਬ ਹੀ ਫੁਨਿ ਕਾਨ੍ਹ ਚਲੇ ਤਿਹ ਜਾ ਜਮੁਨਾ ਜਲ ਕੋ ਫੁਨਿ ਜਾ ਜੁਪੀਆਂ ।
ਸੋਊ ਦੇਖਿ ਤਬੈ ਭਗਵਾਨ ਕਹੇ ਨਹਿ ਬੋਲਹੁ ਰੀ ਕਰਿ ਹੋ ਚੁਪੀਆਂ ॥੨੫੦॥

ਅਥ ਚੀਰ ਹਰਨ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਨ੍ਹਾਵਨਿ ਲਾਗਿ ਜਬੈ ਗੁਪੀਆਂ ਤਬ ਲੈ ਪਟ ਕਾਨ ਚਰਯੋ ਤਰੁ ਊਪੈ ।
ਤਉ ਮੁਸਕਯਾਨ ਲਗੀ ਮਧਿ ਆਪਨ ਕੋਇ ਪੁਕਾਰ ਕਰੈ ਹਰਿ ਜੂ ਪੈ ।
ਚੀਰ ਹਰੇ ਹਮਰੇ ਛਲ ਸੋ ਤੁਮ ਸੋ ਠਗ ਨਾਹਿ ਕਿਧੋ ਕੋਊ ਭੂ ਪੈ ।
ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਸੁ ਸਾਰ੍ਹੀ ਹਰੀ ਦ੍ਰਿਗ ਸਾਥ ਹਰੋ ਹਮਰੋ ਤੁਮ ਰੂਪੈ ॥੨੫੧॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਕਾਨ ਜੂ ਸੋਂ ।

ਸਜਾਮ ਕਹਿਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਪੀਆਂ ਇਹ ਕਾਨ ਸਿਖੇ ਤੁਮ ਬਾਤ ਭਲੀ ਹੈ ।
ਨੰਦ ਕੀ ਓਰ ਪਿਖੋ ਤੁਮ ਹੂੰ ਦਿਖੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕੀ ਓਰ ਕਿ ਨਾਮ ਹਲੀ ਹੈ ।
ਚੀਰ ਹਰੇ ਹਮਰੇ ਛਲ ਸੋ ਸੁਨਿ ਮਾਰਿ ਡਰੈ ਤੁਹਿ ਕੰਸ ਬਲੀ ਹੈ ।
ਕੋ ਮਰ ਹੈ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮਰੋ ਨ੍ਰਿਪ ਤੋਰ ਡਰੈਂ ਜਿਮ ਕਉਲ ਕਲੀ ਹੈ ॥੨੫੨॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਤਿਨ ਕੋ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਦਿਓ ਪਟ ਹਉਂ ਨਿਕਰਯੋ ਬਿਨੁ ਤੋ ਕੋ ।
ਕਿਉਂ ਜਲ ਬੀਚ ਰਹੀ ਛਪ ਕੈ ਤਨ ਕਾਂਹਿ ਕਟਾਵਤ ਹੋ ਪਹਿ ਜੋਕੋਂ ।
ਨਾਮ ਬਤਾਵਤ ਹੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਤਿਹ ਕੋ ਫੁਨਿ ਨਾਹਿ ਕਛੂ ਡਰੁ ਮੋਕੋ ।
ਕੇਸਨ ਤੇ ਗਹਿ ਕੇ ਤਪਕੀ ਅਗਨੀ ਮਧਿ ਈਂਧੰਨ ਜਿਉਂ ਉਹਿ ਝੋਕੋ ॥੨੫੩॥

All the Gopis fell at the feet of the goddess and sang her praises saying that she is the creator of the world, eradicator of all sorrows and mother of all the Gandharavas. The grandeur of the scene has been described by the poet saying that the face of Goips blushed red as they heard of the fulfilment of their hearts desire ॥ 248 ॥

Receiving this blessing and pleased at heart, Gopis returned to their camp. They sing songs and felicitate one another. They stand in a row, the poet describes with a simile, as if finding the moon resplendent in the pond all the buds had blossomed ॥ 249 ॥

Next morning also all the Gopis rushed to the Yamuna. They set out singing songs and were feeling overjoyed. At that time Krishna also went to the Yamuna; he went on the bank and drank water. Looking at them Krishna said : "Do not talk; please keep quiet" ॥ 250 ॥

Now begins the account of disrobing Gopis

Savaiya

When Gopis began bathing, Krishna stole their clothes and climbed up a tree. Gopis smiled, and some of them addressed Krishna that he had deceptively stolen their clothes and that there was none a greater cheat than him. They said : "You have stolen our garments with hands and now you are stealing our beauty with your eyes ॥ 251 ॥

Gopis' Address to Krishna

The Gopis pleaded Krishna saying that he has learnt a good deed like this. Look at your father Nand and brother Balram how gentle they are. If Kans learns that you have stolen our clothes, he will kill you. None would say us anything and king will trample you like the lotus flower ॥ 252 ॥

Krishna's Address to Gopis

Now Krishna said to Gopis : "I shall not return the clothes unless you come out of the river. Why do you hide yourself in water and let your body be bitten by the leech. I am least afraid of the king you have just named. I shall throw him down holding him by the hair as a wooden piece is thrown into fire ॥ 253 ॥

ਰੁਖਿ ਚਰ੍ਹੇ ਹਰਿ ਜੀ ਰਿਝ ਕੈ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬ ਬਾਤ ਕਹੀ ਇਹ ਤਾ ਸੋਂ ।
ਤਉ ਰਿਸਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਉਨ ਹੂੰ ਇਹ ਜਾਇ ਕਹੈਂ ਤੁਹਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੈਂ ।
ਜਾਇ ਕਹੋ ਇਹ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਮਨ ਹੈ ਤੁਮਰੋ ਕਹਬੇ ਕਹੁ ਜਾਂ ਸੈਂ ।
ਜੋ ਸੁਨਿ ਕੋਊ ਕਹੈ ਹਮ ਕੋ ਇਹ ਤੋ ਹਮ ਹੂੰ ਸਮਝੈਂ ਫੁਨਿ ਵਾ ਸੋਂ ॥੨੫੪॥
ਦੇਉ ਬਿਨਾਂ ਨਿਕਰੈ ਨਹਿ ਚੀਰ ਕਹਯੋ ਹਸਿ ਕਾਨ੍ਹ ਸੁਨੋ ਤੁਮ ਪਿਆਰੀ ।
ਸੀਤ ਸਹੋ ਜਲ ਮੈਂ ਤੁਮ ਨਾਹਕ ਬਾਹਰਿ ਆਵਹੁ ਗੋਰੀ ਅਉ ਕਾਰੀ ।
ਦੇ ਅਪੁਨੇ ਅਗੂਆ ਪਿਛੂਆ ਕਰ ਬਾਰਿ ਤਜੋ ਪਤਲੀ ਅਰੁ ਭਾਰੀ ।
ਯੋ ਨਹਿ ਦੇਉ ਕਹਿਓ ਹਰਿ ਜੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਹਮਾਰੀ ॥੨੫੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਹਰਿ ਜੀ ਤਿਨ ਸੋ ਰਿਝ ਕੈ ਇਹ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਤੁਮ ਮੇਰੀ ।
ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਹਮਰੋ ਕਰ ਲਾਜ ਕੀ ਕਾਟਿ ਸਭੈ ਤੁਮ ਬੇਰੀ ।
ਬਾਰ ਹੀ ਬਾਰ ਕਹਯੋ ਤੁਮ ਸੋ ਮੁਹਿ ਮਾਨਹੁ ਸੀਘ੍ਰ ਕਿਧੋ ਇਹ ਹੇਰੀ ।
ਨਾਤੁਰ ਜਾਇ ਕਹਂ ਸਭ ਹੀ ਪਹਿ ਸਉਹ ਲਗੈ ਫੁਨਿ ਠਾਕੁਰ ਕੇਰੀ ॥੨੫੬॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਕਾਨ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਜੋ ਤੁਮ ਜਾਇ ਕਹੋ ਤਿਨ ਹੀ ਪਹਿ ਤੋ ਹਮ ਬਾਤ ਬਨਾਵਹਿੰ ਐਸੇ ।
ਚੀਰ ਹਰੇ ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਜੀ ਦਈ ਬਾਰਿ ਤੇ ਨਿਆਰੀ ਕਢੈ ਹਮ ਕੈਸੇ ।
ਭੇਦ ਕਹੈਂ ਸਭ ਹੀ ਜਸੁਦਾ ਪਹਿ ਤੋਹਿ ਕਰੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਤ ਵੈਸੇ ।
ਜਿਊਂ ਨਰ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ ਤਿਰੀਯਾ ਹੂੰ ਸੁ ਮਾਰਤ ਲਾਤਨ ਮੂਕਨ ਜੈਸੇ ॥੨੫੭॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਤ ਕਹੀ ਤਬ ਇਹ ਹਰੀ ਕਾਹਿ ਬੰਧਾਵਤ ਮੋਹਿ ।
ਨਮਸਕਾਰ ਜੋ ਨਾ ਕਰੋ ਮੋਹਿ ਦੁਹਾਈ ਤੋਹਿ ॥੨੫੮॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਹਿ ਖਿਝਾਵਤ ਹੋ ਹਮ ਕੋ ਅਰੁ ਦੇਤ ਕਹਾ ਜਦੁਰਾਇ ਦੁਹਾਈ ।
ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਕਾਰਨ ਬਾਤ ਬਨਾਵਤ ਸੋ ਬਿਧਿ ਹੈ ਹਮ ਹੂੰ ਲਖਿ ਪਾਈ ।
ਭੇਦ ਕਰੋ ਹਮ ਸੋਂ ਤੁਮ ਨਾਹਕ ਬਾਤ ਇਹੈ ਮਨ ਮੈ ਤੁਹਿ ਆਈ ।
ਸਉਹਂ ਲਗੈ ਹਮ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਜੁ ਰਹੈਂ ਤੁਮਰੀ ਬਿਨੁ ਮਾਤ ਸੁਨਾਈ ॥੨੫੯॥

Krishna was joyous at heart and climbed further up. Gopis showed their anger by threatening him that they will tell this to his parents. Krishna replied : 'You may say whomsoever you want to because I know in fact you do not want to tell anybody. If anybody rebukes for this, I shall tackle him ॥ 254 ॥

Krishna said : 'O my beloveds. I shall not return your clothes untill you come out. Either you suffer in cold water or be prepared to come out– you all white-skinned and dark-skinned. You all, fat as well as slim, should come out covering with hands your nudity in front and on back. You should then ask for your clothes with folded hands, otherwise I shall not return them ॥ 255 ॥

Then Krishna said to them with an amorous state of mind : "listen to me. You should discard all modesty and petition me with folded hands. I repeat that you should accept what I say or I shall tell everybody : I make you swear by god, accept what I say ॥ 256 ॥

Gopis Address to Krishna

Savaiya

If you tell all this to others, we shall concoct the story thus : Krishna stole our clothes and how could we come out of water? We shall reveal this secret to Yashoda and we shall put you to shame as a man is put to after he is given a severe beating by women ॥ 257 ॥

Dohara

Then Krishna said thus : 'You put me in a fix for nothing. If you do not salute me by raising your arms, you shall be under my oath ॥ 258 ॥

Gopis' Address

Savaiya

Why do you tease us and why put us under oath ? As to why do you say so, we also understand that. If the same thought runs in your mind, why hide it from us ? We swear by God that we will tell this to your mother ॥ 259 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ਗੁਪੀਆ ਸੌਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਮਾਂ ਸੁਨਿ ਹੈ ਤਬ ਕਾ ਕਰਿ ਹੈ ਹਮਰੋ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ ਨਾਰੀ ।
ਬਾਤ ਕਹੀ ਤੁਮ ਮੂੜਨ ਕੀ ਹਮ ਜਾਨਤ ਹੈ ਤੁਮ ਹੋ ਸਭ ਬਾਰੀ ।
ਸੀਖਤ ਹੋ ਰਸ ਰੀਤਿ ਅਬੈ ਇਹ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਤੁਮ ਹੋ ਮੁਹਿ ਪਿਆਰੀ ।
ਖੇਲਨ ਕਾਰਨ ਕੋ ਹਮ ਹੂੰ ਜੁ ਹਰੀ ਛਲ ਕੈ ਤੁਮ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੀ ॥੨੯੦॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ।

ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਗੋਪਿਨ ਬਾਤ ਇਸੀ ਮਨੁਏ ਪਟ ਦੈ ਹੋ ।
ਸਉਂਹ ਕਰੋ ਮੁਸਲੀਧਰ ਕੀ ਜਸੁਧਾ ਨੰਦ ਕੀ ਹਮ ਜੋ ਡਹਕੈ ਹੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਬਿਚਾਰਿ ਪਿਖੋ ਮਨ ਮੈ ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਤੁਮ ਨਾਂ ਕਿਛੁ ਪੈ ਹੋ ।
ਦੇਹੁ ਕਹਯੋ ਜਲ ਮੈ ਹਮ ਕੋ ਇਹ ਦੇਹਿ ਅਸੀਸ ਸਭੈ ਤੁਹਿ ਜੈ ਹੋ ॥੨੯੧॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ।

ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮਿਲਿ ਗੋਪਨ ਨੇਹ ਲਗੈ ਹਰਿ ਜੀ ਨਹਿ ਜੋਰੀ ।
ਨੈਨਨ ਸਾਥ ਲਗੈ ਸੋਊ ਨੇਹੁ ਕਹੈਂ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਸਾਂਵਲ ਗੋਰੀ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਇਹ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਰਸ ਰੀਤਿ ਕਹੌਂ ਮਮ ਹੋ ਰੀ ।
ਆਖਨ ਸਾਥ ਲਗੈ ਟਕਵਾ ਫੁਨਿ ਹਾਥਨ ਸਾਥ ਲਗੈ ਸੁਭ ਸੋਰੀ ॥੨੯੨॥
ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਮੁਖਿ ਤੇ ਗੁਪੀਆ ਹਮਰੇ ਪਟ ਦੇਹੁ ਕਹਯੋ ਨੰਦ ਲਾਲਾ ।
ਫੇਰਿ ਇਸਨਾਨ ਕਰੈਂ ਨ ਇਹਾਂ ਕਹਿ ਹੈਂ ਹਮਿ ਲੋਗਨ ਆਛਨ ਬਾਲਾ ।
ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਹਮ ਕੋ ਕਰ ਬਾਹਰ ਹ੍ਵੈ ਜਲ ਤੇ ਤਤਕਾਲਾ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਮੁਖਿ ਤੈ ਕਰਿ ਹੌ ਨਹੀਂ ਢੀਲ ਦੇਉਂ ਪਟ ਹਾਲਾ ॥੨੯੩॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੰਤ੍ਰ ਸਭਨ ਮਿਲਿ ਇਹ ਕਰਯੋ ਜਲ ਕੋ ਤਜਿ ਸਭ ਨਾਰਿ ।
ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰੋ ਕੀਨੋ ਇਹੈ ਬਿਚਾਰ ॥੨੯੪॥

ਸਵੈਯਾ

ਦੈ ਅਗੂਆ ਪਿਛੂਆ ਅਪੁਨੇ ਕਰ ਪੈ ਸਭ ਹੀ ਜਲ ਤਿਆਗਿ ਖਰੀ ਹੈ ।
ਕਾਨ ਕੇ ਪਾਇੰ ਪਰੀ ਬਹੁ ਬਾਰਨ ਅਉ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਰੀ ਹੈ ।
ਦੇਹੁ ਕਹਯੋ ਹਮਰੀ ਸਰੀਆਂ ਤੁਮ ਜੋ ਕਰਿ ਕੈ ਛਲ ਸਾਥ ਹਰੀ ਹੈ ।
ਜੋ ਕਹਿ ਹੋ ਮਨਿ ਹੈਂ ਹਮ ਸੋ ਅਤਿ ਹੀ ਸਭ ਸੀਤਹਿ ਸਾਥ ਠਰੀ ਹੈ ॥੨੯੫॥

Krishna's Address to Gopis

Savaiya

What will mother do on listening to you ? But at the same time the information will reach all women of Braj. You are all fools and that is why you speak that way. You are still a learner in the art of love and I tell that I love you all. It was only a game to steal the beautiful *saris* of you all ॥ 260 ॥

Gopis' Address

Then the Gopis spoke thus : "Will you return our clothes only if we accept this condition ? You swear by Balram and your parents that you will not cheat us. Think of all this, O Krishna, you will gain nothing out of this. In case you return our clothes while we are still under water, we shall all bless you" ॥ 261 ॥

The Gopis again made a joint request thus : "O Krishna, love cannot be enforced. The real love is that is caused by merely having a look, said the wheatish-coloured maidens." Krishna replied thus laughingly: "Listen, O maidens, I tell you what love is. It is first in staring at the other but what follows is done with hands" ॥ 262 ॥

The Gopis then uttered these words from their lips : "O son of Nand, return our clothes. We are all respectable ladies and we shall never again come here to bathe. Krishna replied again laughingly : "You immediately come out of water and salute me with folded hands. You delay not, and I shall return clothes immediately ॥ 263 ॥

Dohara

They all got together and decided that they all should come out of water and salute him ॥ 264 ॥

Savaiya

They all come out of water, covering with both their hands their nakedness from front and back. They fell at Krishna's feet and requested him in many ways. "Please return our sarees that you have stolen with deceit. We shall accept whatever you say. We are dying with cold ॥ 265 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ।

ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਸਿ ਬਾਤ ਤਿਨੈ ਕਹਿ ਹੈਂ ਹਮ ਜੋ ਤੁਮ ਸੋ ਮਨ ਹੋ ।
ਸਭ ਹੀ ਮੁਖ ਚੂਮਨ ਦੇਹੁ ਕਹਯੋ ਚੁਮ ਹੈ ਹਮ ਹੂੰ ਤੁਮ ਹੂੰ ਗਨਿ ਹੋ ।
ਅਰੁ ਤੋਰਨ ਦੇਹੁ ਕਹਯੋ ਸਭ ਹੀ ਕੁਚ ਨਾਤਰ ਹਉਂ ਤੁਮ ਕੋ ਹਨਿ ਹੋ ।
ਤਬ ਹੀ ਪਟ ਦੇਉ ਸਭੈ ਤੁਮਰੇ ਇਹ ਝੂਠ ਨਹੀ ਸਤਿ ਕੈ ਜਨਿ ਹੋ ॥੨੬੬॥
ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਜੀ ਸੁਨਿ ਰੀ ਇੱਕ ਬਾਤ ਕਹੌਂ ਸੰਗ ਤੇਰੇ ।
ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਕਰ ਸੌਂ ਤੁਮ ਕਾਮ ਕਰਾ ਉਪਜੀ ਜੀਅ ਮੇਰੇ ।
ਤੌ ਹਮ ਬਾਤ ਕਹੀ ਤੁਮ ਸੋ ਜਬ ਘਾਤ ਬਨੀ ਸੁਭ ਠਉਰ ਅਕੇਰੇ ।
ਦਾਨ ਲਹੈਂ ਜੀਅ ਕੋ ਹਮ ਹੂੰ ਹਸਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਤੁਮਰੋ ਤਨ ਹੇਰੇ ॥੨੬੭॥

ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ।

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਜਬੈ ਗੋਪੀ ਸਭੈ ਦੇਖਯੋ ਨੈਨ ਨਚਾਤ ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਕਹਨੇ ਲਗੀ ਸਭੈ ਸੁਧਾ ਸੀ ਬਾਤ ॥੨੬੮॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਸੌਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਬਹਿਕ੍ਰਮ ਥੋਰੀ ਤੁਮੈ ਖੇਲਹੁ ਨਾ ਅਪਨੋ ਘਰ ਕਾਹੋ ।
ਨੰਦ ਸੁਨੈ ਜਸੁਧਾ ਤਪਤੈਂ ਤਿਹ ਤੇ ਤੁਮ ਕਾਨ੍ਹ ਭਏ ਹਰਕਾ ਹੋ ।
ਨੇਹੁੰ ਲਗੈ ਨਹ ਜੋਰ ਭਏ ਤੁਮ ਨੇਹੁ ਲਗਾਵਤ ਹੋ ਬਰਕਾ ਹੋ ।
ਲੇਹੁ ਕਹਾਂ ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਰਸ ਜਾਨਤ ਕਾ ਅਜਹੂੰ ਲਰਕਾ ਹੋ ॥੨੬੯॥

ਕਬਿਤੁ

ਕਮਲ ਸੇ ਆਨਨ ਕੁਰੰਗਨ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰਨ ਸੋ ਤਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਮੈ ਸਾਰੇ ਭਾਵਨ ਸੌਂ ਭਰੀਆਂ ।
ਰਾਜਤ ਹੈਂ ਗੁਪੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਰ੍ਹੇ ਤੇ ਜਿਉਂ ਬਿਰਾਜੈ ਸੇਤ ਹਰੀਆਂ ।
ਰਸ ਹੀ ਕੀ ਬਾਤੈਂ ਰਸ ਰੀਤਿ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੂੰ ਮੈਂ ਕ੍ਰਹੈ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਸਾਥ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਕੇ ਖਰ੍ਹੀਆਂ ।
ਮਦਨ ਕੇ ਹਾਰਨ ਬਨਾਇਬੇ ਕੇ ਕਾਜ ਮਾਨੋ ਹਿਤ ਕੈ ਪਰੋਵਤ ਹੈ ਮੋਤਿਨ ਕੀ ਲਰੀਆਂ ॥੨੭੦॥

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਹੇ ਕੋ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਕਾਮ ਕੇ ਬਾਨ ਲਗਾਵਤ ਹੋ ਤਨ ਕੇ ਧਨੁ ਭਉਂ ਹੈਂ ।
ਕਾਹੇ ਕਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਵਤ ਹੋ ਮੁਸਕਾਵਤ ਹੋ ਚਲਿ ਆਵਤ ਸਉ ਹੈਂ ।
ਕਾਹੇ ਕਉ ਪਾਗ ਧਰੋ ਤਿਰਛੀ ਅਰੁ ਕਾਹੇ ਭਰੋ ਤਿਰਛੀ ਤੁਮ ਗਉ ਹੈਂ ।
ਕਾਹੇ ਰਿਝਾਵਤ ਹੋ ਮਨ ਭਾਵਤ ਆਹਿ ਦਿਵਾਵਤ ਹੈਂ ਹਮ ਸਉ ਹੈਂ ॥੨੭੧॥

Krishna's Address

Krishna told them laughingly : "Will you accept what I say? All right, you all let me kiss you on the face. I shall kiss you and at the same time make a count of you. You all let me play with breasts or I shall beat you all. Only then shall I return your clothes : it is no falsehood, consider it truth ॥ 266 ॥

Then Krishna again asked them to salute him with folded hands. Passion arises in my mind. I have asked you to do this all find the time and seclusion proper. My heart is pleased as my eyes enjoy a rich feast of your bodies ॥ 267 ॥

Poet's Address

Dohara

When the Gopis saw Krishna making gestures with his eyes, they all joyously began speaking very sweetly ॥ 268 ॥

Gopis' Address to Krishna

Savaiya

"O Krishna, you are still an adolescent. Why dont you go and play at your home? If your parents, Nand and Yashoda, hear of this they will be annoyed and you shall feel small. Love cannot be enforced : why do you use force in making love? You cannot get real pleasure out of such things since you are still a small kid ॥ 269 ॥

Kabitt

The Gopis' faces are beautiful like lotus and their eyes charming like deer's; They have beautiful bodies and are full of passion; In their joyous mood they look as beautiful as the white and the green look more beautiful in the moonlight. The poet says that they stand by Krishna as the latter talks of love and love-making. They stand as if making a garland of pearls to put it around the neck of Kamdeva ॥ 270 ॥

Savaiya

O Krishna! why do you shoot arrows of passion by bending your eyebrows? Why do you, with a smile on your lips and increased love in heart, step ahead? Why do you put your feet slant and why do you walk oblique? Why do you charm us, O charming one and why do you make us swear ॥ 271 ॥

ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਹਰਿ ਕੀ ਜਬ ਸ੍ਰਉਨਨ ਰੀਝ ਹਸੀ ਸਭ ਹੀ ਬ੍ਰਿਜ ਬਾਮੈਂ ।
ਠਾਂਢੀ ਭਈ ਤਰੁ ਤੀਰ ਤਬੈ ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ ਚਲ ਕੈ ਗਜ ਗਾਮੈਂ ।
ਬੇਰਿ ਬਨੇ ਤਿਨ ਨੇਤ੍ਰਨ ਕੇ ਜਨੁ ਮੈਨ ਬਨਾਇ ਧਰੈ ਇਹ ਦਾਮੈ ।
ਸਯਾਮ ਰਸਾਤੁਰ ਪੇਖਤ ਯੌ ਜਿਮ ਟੂਟਤ ਬਾਜ ਛੁਧਾ ਜੁਤ ਤਾਮੈ ॥੨੭੨॥
ਕਾਮ ਸੇ ਰੂਪ ਕਲਾਨਿਧਿ ਸੇ ਮੁਖ ਕੀਰ ਸੇ ਨਾਕ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਨੈਨਨ ।
ਕੰਚਨ ਸੇ ਤਨ ਦਾਰਿਮ ਦਾਂਤ ਕਪੋਤ ਸੇ ਕੰਠ ਸੁ ਕੋਕਿਲ ਬੈਨਨ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਲਗਯੋ ਕਹਨੇ ਤਿਨ ਸੋ ਹਸਿ ਕੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਸਹਾਇਕ ਧੈਨਨ ।
ਮੋਹਿ ਲਯੋ ਸਭ ਹੀ ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਸੁ ਭਉਂਹ ਨਚਾਇ ਤੁਮੈ ਸੰਗ ਸੈਨਨ ॥੨੭੩॥
ਕਾਨ੍ਹ ਬਡੇ ਰਸ ਕੇ ਹਿਰੀਆ ਸਬ ਹੀ ਜਲ ਬੀਚ ਅਚਾਨਕ ਹੇਰੀ ।
ਸਉਹ ਤੁਮੈ ਜਸੁਦਾ ਕਹੁ ਬਾਤ ਕਿਸਾਰਥ ਕੋ ਇਹ ਜਾ ਹਮ ਘੇਰੀ ।
ਦੇਹੁ ਕਹਯੋ ਸਭ ਹੀ ਹਮਰੇ ਪਟ ਹੋਹਿੰਗ ਸਭੈ ਤੁਮਰੀ ਹਮ ਚੇਰੀ ।
ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੈ ਤੁਮ ਕੋ ਅਤਿ ਲਾਜ ਕਰੈਂ ਹਰਿ ਜੀ ਹਮ ਤੇਰੀ ॥੨੭੪॥
ਪਾਪ ਕਰਯੋ ਹਰਿ ਕੈ ਤੁਮਰੇ ਪਟ ਅਉ ਤਰੁ ਪੈ ਚੜ੍ਹਿ ਸੀਤ ਸਹਾ ਹੈ ।
ਜੋ ਹਮ ਪ੍ਰੇਮ ਛਕੇ ਅਤਿ ਹੀ ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਢੂੰਢਤ ਢੂੰਢ ਲਹਾ ਹੈ ।
ਜੋਰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਹਮ ਕੋ ਕਰ ਸਉਂਹ ਲਗੈ ਤੁਮ ਮੋਰੀ ਹਹਾ ਹੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਸਿ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਸੁਭ ਚਾਰ ਭਈ ਤੁ ਬਿਚਾਰ ਕਹਾ ਹੈ ॥੨੭੫॥
ਸੰਕ ਕਰੋ ਹਮ ਤੇ ਨ ਕਛੂ ਅਰੁ ਲਾਜ ਕਛੂ ਜੀਅ ਮੈਂ ਨਹੀ ਕੀਜੈ ।
ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਹਮ ਕੋ ਕਰ ਦਾਸਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਤਿਨ ਸੋ ਤੁਮਰੇ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਤ ਜੀਜੈ ।
ਡੇਰਨ ਨਾਹਿ ਕਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਇਹ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਕਛੂ ਨਾਹਿਨ ਛੀਜੈ ॥੨੭੬॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਜਬੈ ਪਟ ਨਾ ਦਏ ਤਬ ਗੋਪੀ ਸਭ ਹਾਰਿ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੈ ਸੋ ਕੀਜੀਐ ਕੀਨੋ ਇਹੈ ਬਿਚਾਰ ॥੨੭੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਹਰਿ ਕੋ ਕਰ ਆਪਸ ਮੈ ਕਹਿ ਕੈ ਮੁਸਕਾਨੀ ।
ਸਯਾਮ ਲਗੀ ਕਹਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭ ਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ।
ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਕਹਯੋ ਹਮ ਪੈ ਕਰੁ ਬਾਤ ਕਹੀ ਤੁਮ ਸੋ ਹਮ ਮਾਨੀ ।
ਅੰਤਰ ਨਾਹਿ ਰਹਯੋ ਇਹ ਜਾ ਅਬ ਸੋਊ ਭਲੀ ਤੁਮ ਜੋ ਮਨਿ ਭਾਨੀ ॥੨੭੮॥

When the women of Braj heard Krishna say all that, they were happy and smiled. These maidens with elephant like majestic gait slowly walked to the tree on which sat Krishna. They stared at Krishna as if Kamdeva had transformed their eyes into a noose. Krishna looked at them with the intensity of a hungry hawk that falls on its prey ॥ 272 ॥
The Gopis were as beautiful as that of Kamdeva; their faces are like moon, noses like that of parrot, eyes like those of a deer, bodies shining like gold, teeth like the seeds of pomegranate, neck like that of a pigeon and voice sweet like a nightingale's. Krishna, the protector of the cows told them that they have enchanted his heart by gesturing with their eyes and stretching their brows ॥ 273 ॥
Krishna, the great lover, suddenly saw Gopis in the water. They made him swear not to tell Yashoda that he had thus seen them in the water. They said : give back our clothes and we shall all be your slaves. How can we salute you as we all feel much shame in your presence ॥ 274 ॥
I have committed the sin of stealing your clothes and I have borne cold sitting on the tree. I found you here as I was highly engrossed in love. I make you swear by me to salute me with folded hands. Krishna again laughingly said that when two eyes meet the other two in love, what else remains then to think of? ॥ 275 ॥
You must not feel any shame of me, and have no such feeling in your heart.Salute me with folded hands; this is the request of your 'slave'. Krishna again laughingly said : "it is by looking at your deer-like eyes that gives me life. Since no one will tell anything about this in your homes, you lose nothing ॥ 276 ॥

Dohara

When Krishna did not return clothes, Gopis accepted defeat and decided that they should do what Krishna says ॥ 277 ॥

Savaiya

We all salute you with folded hands, they said smilingly. They tried to be as sweet as possible and said : "You please yourself and do whatever you wish : we accept what you have said. Now there is no duality between you and us and whatever pleases you is good for us ॥ 278 ॥

ਕਾਮ ਕੇ ਬਾਨ ਬਨੀ ਬਰਛੀ ਭਰੁਟੇ ਧਨੁ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੁੰਦ੍ਰ ਤੇਰੇ ।
ਆਨਨ ਹੈ ਸਸਿ ਸੌ ਅਲਕੈ ਹਰਿ ਮੋਹਿ ਰਹੈਂ ਮਨ ਰੰਚਕ ਹੇਰੇ ।
ਤਉ ਤੁਮ ਸਾਥ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ ਜਬ ਕਾਮ ਕਰਾ ਉਪਜੀ ਜੀਅ ਮੇਰੇ ।
ਚੁੰਬਨ ਦੇਹੁ ਕਹਿਓ ਸਭ ਹੀ ਮੁਖ ਸਉਹ ਹਮੈ ਕਹਿ ਹੈਂ ਨਹਿ ਡੇਰੇ ॥੨੭੯॥
ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਸਭੈ ਗੁਪੀਆਂ ਮਿਲਿ ਮਾਨ ਲਈ ਜੋਊ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹੈ ।
ਜੋਰਿ ਹੁਲਾਸ ਬਢਯੋ ਜੀਅ ਮੈ ਗਿਨਤੀ ਸਰਿਤਾ ਮਗ ਨੇਹ ਬਹੀ ਹੈ ।
ਸੰਕ ਛੁਟੀ ਦੁਹੂੰ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਹਸਿ ਕੈ ਹਰਿ ਤੋ ਇਹ ਬਾਤ ਕਹੀ ਹੈ ।
ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਹਮਰੀ ਤੁਮ ਹੂੰ ਹਮ ਕੋ ਨਿਧਿ ਆਨੰਦ ਆਜ ਲਹੀ ਹੈ ॥੨੮੦॥
ਤਉ ਫਿਰਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਉਨ ਹੂੰ ਸੁਨਿ ਰੀ ਹਰਿ ਜੂ ਪਿਖਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ।
ਸੁਨਿ ਜੋਰ ਹੁਲਾਸ ਬਢਿਓ ਜੀਅ ਮੈ ਗਿਨਤੀ ਸਰਤਾ ਮਗ ਨੇਂਹ ਬਹੀ ।
ਅਬ ਸੰਕ ਛੁਟੀ ਇਨਕੇ ਮਨ ਕੀ ਤਬ ਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਇਹ ਬਾਤ ਕਹੀ ।
ਅਬ ਸਤਿ ਭਯੋ ਹਮ ਕੌ ਦੁਰਗਾ ਬਰੁ ਮਾਤ ਸਦਾ ਇਹ ਸੱਤਿ ਸਹੀ ॥੨੮੧॥
ਕਾਨ੍ਹ ਤਬੈ ਕਰ ਕੇਲ ਤਿਨੋ ਸੰਗਿ ਪੈ ਪਟ ਦੇ ਕਰਿ ਛੋਰ ਦਈ ਹੈ ।
ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਤਬੈ ਗੁਪੀਆਂ ਸਭ ਚੰਡਿ ਸਰਾਹਤ ਧਾਮ ਗਈ ਹੈ ।
ਆਨੰਦ ਅਤਿ ਸੁ ਬਢਯੋ ਤਿਨ ਕੇ ਜੀਅ ਸੋ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਚੀਨ ਲਈ ਹੈ।
ਜਿਉਂ ਅਤਿ ਮੇਘ ਪਰੈ ਧਰਿ ਪੈ ਧਰਿ ਜਯੋਂ ਸਬਜੀ ਸੁਭ ਰੰਗ ਭਈ ਹੈ ॥੨੮੨॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ।

ਅੜਿਲ

ਧੰਨਿ ਚੰਡਿਕਾ ਮਾਤ ਹਮੈ ਬਰੁ ਇਹ ਦਯੋ ।
ਧੰਨਿ ਦਯੋਸ ਹੈ ਆਜ ਕਾਨ੍ਹ ਹਮ ਮਿੱਤ ਭਯੋ ।
ਦੁਰਗਾ ਅਬ ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਹਮ ਪਰ ਕੀਜੀਐ ।
ਹੋ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੋ ਬਹੁ ਦਿਵਸ ਸੁ ਦੇਖਨ ਦੀਜੀਐ ॥੨੮੩॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਦੇਵੀ ਜੂ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਚੰਡਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਮ ਪੈ ਕਰੀਐ ਹਮਰੋ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੋਇ ਕਨਈਯਾ ।
ਪਾਇਹ ਪਰੈਂ ਹਮ ਹੂੰ ਤੁਮਰੇ ਹਮ ਕਾਨ੍ਹ ਮਿਲੈ ਮੁਸਲੀਧਰ ਭਈਯਾ ।
ਯਾ ਹੀ ਤੇ ਦੈਂਤ ਸੰਘਾਰਨ ਨਾਮ ਕਿਧੋ ਤੁਮਰੋ ਸਭ ਹੀ ਜੁਗ ਗਾਈਯਾ ।
ਤਉ ਹਮ ਪਾਇ ਪਰੀ ਤੁਮਰੇ ਜਬ ਹੀ ਤੁਮ ਤੇ ਇਹ ਪੈ ਬਰ ਪਈਯਾ ॥੨੮੪॥

Their eye-brows are like the bow that shoots at us the arrows of passion. Their eyes are beautiful and shining like moon, locks of hair like snakes–they enchant even the casual onlooker. When passion arose in my mind, I made you this request. You all give me kisses and I swear not to reveal this at your houses ॥ 279 ॥

Gopis accepted Krishna's condition willingly and joyously. The joy of their heart has increased that the question of its measure has got flooded down in the stream of love. All doubts were now gone and Krishna ever acknowledged that he has then achieved the treasure of joy ॥ 280 ॥

Then Krishna addressed to them : "O maidens, listen." Listening to him, the joy of their hearts increased immediately. Now all doubts of their heart were removd and they said joyously : "The blessing of goddess Durga has proved to be true just before our eyes ॥ 281 ॥

After making love to them, Krishna returned their clothes and released them. Gopis then got together and while returning home sang praises of Durga. Joy increased in their hearts just as, the poet says, vegetation increases with the rain-fall ॥ 282 ॥

Gopis' Address

Arill

Great is goddess Chandika. She blessed us. Blessed is the day today when Krishna has become our friend. O goddess ! now you do us one more favour that we shall have opportunity to see Krishna on other days as well ॥ 283 ॥

Gopis' petition to goddess

Savaiya

O Chandi ! Bless us that the killer of Kans, Krishna, be our friend. We fall at your feet that we get Krishna, the brother of Balram. Your name as the killer of demons will be sung throughout the aeons. We shall again fall at your feet as we receive this blessing from you ॥ 284 ॥

ਕਬਿਤੁ

ਦੈਂਤਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤ ਸਾਧ ਸੇਵਕ ਕੀ ਬਰਤਾ ਤੂੰ ਕਹੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੂੰ ਕੀ ਕਰਤਾ ।
ਦੀਜੈ ਬਰਦਾਨ ਮੋਹਿ ਕਰਤ ਬਿਨੰਤੀ ਤੋਹਿ ਕਾਨ੍ਹ ਬਰੁ ਦੀਜੈ ਦੋਖ ਦਾਰਦ ਕੀ ਹਰਤਾ ।
ਤੂੰ ਹੀ ਪਾਰਬਤੀ ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਤੁਹੀ ਦੇਵੀ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ਰੂਪ ਛੁਧਾ ਤੁਹੀ ਪੇਟ ਹੂੰ ਕੀ ਭਰਤਾ ।
ਤੁਹੀ ਰੂਪ ਲਾਲ ਤੁਹੀ ਸੇਤ ਰੂਪ ਪੀਤ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ਰੂਪ ਧਰਾ ਕੋ ਹੈ ਤੁਹੀ ਆਪ ਕਰਤਾ ॥੨੮੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਹਨਿ ਸਿੰਘ ਭੁਜਾ ਅਸਟਾ ਜਿਹ ਚਕ੍ਰ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਗਦਾ ਕਰ ਮੈ ।
ਬਰਛੀ ਸਰ ਢਾਲ ਕਮਾਨ ਨਿਖੰਗ ਧਰੇ ਕਟਿ ਜੋ ਬਰ ਹੈ ਬਰ ਮੈ ।
ਗੁਪੀਆਂ ਸਭ ਸੇਵ ਕਰੈ ਤਿਹ ਕੀ ਚਿਤ ਦੈ ਤਿਹ ਮੈਂ ਹਿਤੁ ਕੈ ਹਰਿ ਮੈ ।
ਪੁਨਿ ਅੱਛਤ ਧੂਪ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਦੀਪ ਜਗਾਵਤ ਹਾਰ ਡਰੈ ਗਰ ਮੈ ॥੨੮੬॥

ਕਬਿਤੁ

ਤੋਹੀ ਕੋ ਸੁਨੈ ਹੈਂ ਜਾਪ ਤੇਰੋ ਹੀ ਜਪੈਂ ਹੈ ਧਿਆਨ ਤੇਰੋ ਹੀ ਧਰੈ ਹੈ ਨ ਜਪੈ ਹੈਂ ਕਾਹੂੰ ਆਨ ਕੋ ।
ਤੇਰੋ ਗੁਨ ਗੈ ਹੈਂ ਹਮ ਤੇਰੇ ਹੀ ਕਹੈ ਹੈ ਫੂਲ ਤੋਹੀ ਪੈ ਡਰੈਂ ਹੈਂ ਸਭ ਰਾਖੈਂ ਤੇਰੇ ਮਾਨ ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਬਰ ਦੀਨੋ ਹਮੈ ਹੋਇਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਪਾਛੈ ਤੈਸੇ ਬਰ ਦੀਜੈ ਹਮੇ ਕਾਨ੍ਹ ਸੁਰ ਗਯਾਨ ਕੋ ।
ਦੀਜੀਐ ਬਿਭੂਤਿ ਕੈ ਬਨਾਸਪਤੀ ਦੀਜੈ ਕੈਧੋ ਮਾਲਾ ਦੀਜੈ ਮੋਤਿਨ ਕੈ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਦੀਜੈ ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ॥੨੮੭॥

ਦੇਵੀ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਤੋ ਹਸ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦੁਰਗਾ ਹਮ ਤੋ ਤੁਮ ਕੋ ਹਰਿ ਕੋ ਬਰੁ ਦੈ ਹੈਂ ।
ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਸਭੈ ਮਨ ਮੈ ਤੁਮ ਸੱਤ ਕਹਯੋ ਨਹੀਂ ਝੂਠ ਕਹੈ ਹੈਂ ।
ਕਾਨਹਿ ਕੋ ਸੁਖ ਹੋ ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਸੋ ਸੁਖ ਸੋਂ ਅਖੀਆਂ ਭਰਿ ਲੈ ਹੈਂ ।
ਜਾਹੁ ਕਹਯੋ ਸਭ ਹੀ ਤੁਮ ਡੇਰਨ ਕਾਲ੍ਹ ਵਹੈ ਬਰੁ ਕੋ ਤੁਮ ਪੈ ਹੈਂ ॥੨੮੮॥

ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਸਭ ਬ੍ਰਿਜ ਬਧੂ ਤਿਹ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ।
ਪਰਿ ਪਾਇਨ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਚਲੀ ਗ੍ਰਿਹਨ ਕੋ ਧਾਇ ॥੨੮੯॥

Kabitt

You are the killer of demons and a saviour of the saints. The poet calls her the creator of all. We request you, the ameliorator of all sorrows, to bless us that Krishna is our spouse. You are Parvati with eight arms and you are worshippable. You are highly beautiful and you nourish all. You are, in colour, red, white and golden. You are the earth and you are its creator ॥ 285 ॥

Savaiya

You are rider of lion, eight-armed and equipped with *chakra*, trident and mace in hand. Spear, arrow, shield, bow and quiver are tied to her waist who is the most powerful. Gopis serve her, with a feeling of love for Krishna in their heart. Then they garland the goddess and offer her rice, fragrance and a mixture of five things and light a lamp before her ॥ 286 ॥

Kabitt

We listen to you and recite your name alone. We concentrate on you and remember nobody else. We sing your praises and talk of you alone. We all respect you and offer flowers to you. As you got pleased and blessed us in the past, bless us similarly with Krishna who is worshippable to the enlightened. Give us material comfort and good crop. Otherwise give us a garland of beads and ear-rings to Krishna so that we become ascetics ॥ 287 ॥

Goddess' Utterance

Savaiya

Then Durga said laughingly : "I bless you with Krishna. You all be happy at heart as I speak the truth and no falsehood. You get the pleasure of Krishna, and seeing you happy, my eyes also fill with tears. You all go to your homes : tomorrow he will marry you all ॥ 288 ॥

Poet's Utterance

Dohara

All the maidens of Braj are happy and they bow to the goddess. They fell at her feet and returned to their homes ॥ 289 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਆਪਸ ਮੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਭੈ ਗੁਪੀਆਂ ਚਲਿ ਧਾਮ ਗਈ ਹਰਖਾਨੀ ।
ਰੀਝ ਦਯੋ ਹਮ ਕੋ ਦੁਰਗਾ ਬਰੁ ਸ੍ਯਾਮ ਚਲੀ ਕਹਤੀ ਇਹ ਬਾਨੀ ।
ਆਨੰਦ ਮੱਤ ਭਰੀ ਮਦ ਸੋ ਸਭ ਸੁੰਦਰ ਧਾਮਨ ਕੋ ਨਿਜ ਕਾਨੀ ।
ਦਾਨ ਦਯੋ ਦਿਜ ਹੂੰ ਬਹੁਤਯੋ ਮਨ ਇੱਛਤ ਹੈ ਹਰਿ ਕੋ ਹਮ ਜਾਨੀ ॥੨੯੦॥

ਦੋਹਰਾ

ਸਮੈ ਭਲੈ ਇਕ ਘਾਤ ਸਿਉਂ ਹੈ ਇਕਤ੍ਰ ਸਭ ਬਾਲ ।
ਅੰਗ ਸਭੈ ਗਿਨਨੈਂ ਲਗੀ ਕਰਿ ਕੈ ਬਾਤ ਰਸਾਲ ॥੨੯੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਕੋਊ ਕਹੈ ਹਰਿ ਕੋ ਮੁਖ ਸੰਦਰ ਕੋਊ ਕਹੈ ਸੁਭ ਨਾਕ ਬਨਯੋ ਹੈ ।
ਕੋਊ ਕਹੈ ਕਟਿ ਕੇਹਰਿ ਸੀ ਤਨ ਕੰਚਨ ਸੌਂ ਰਿਝਿ ਕਾਹੂ ਗਨਯੋ ਹੈ ।
ਨੈਨ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਕੋਊ ਗਨੈ ਜਸੁ ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਭਨਯੋ ਹੈ ।
ਲੋਗਨ ਮੈ ਜਿਮ ਜੀਵ ਬਨਯੋ ਤਿਨ ਕੇ ਤਨ ਮੈ ਤਿਮ ਕਾਨ੍ਹ ਮਨਯੋ ਹੈ ॥੨੯੨॥
ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਪੇਖਿ ਕਲਾਨਿਧਿ ਸੋ ਮੁਖ ਰੀਝ ਰਹੀ ਸਭ ਹੀ ਬ੍ਰਿਜ ਬਾਰਾ ।
ਮੋਹਿ ਰਹੇ ਭਗਵਾਨ ਉਤੇ ਇਨਹੂੰ ਦੁਰਗਾ ਬਰੁ ਚੇਟਕ ਡਾਰਾ ।
ਕਾਨਿ ਟਿਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਅਉਰ ਬਿਖੈ ਤਿਹ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਜਸੁ ਸਜਾਮ ਉਚਾਰਾ ।
ਜੀਵ ਇਕੱਤ੍ਰ ਰਹੈਂ ਤਿਨਕੋ ਇਮ ਟੂਟ ਗਏ ਜਿਉਂ ਮ੍ਰਿਨਾਲ ਕੀ ਤਾਰਾ ॥੨੯੩॥
ਨੇਹੁ ਲਗਯੋ ਇਨ ਕੋ ਹਰਿ ਸੋ ਅਰੁ ਨੇਹੁ ਲਗਯੋ ਹਰਿ ਕੋ ਇਨ ਨਾਰੇ ।
ਚੈਨ ਪਰੈ ਦੁਹ ਕੋ ਨਹਿ ਦ੍ਵੈ ਪਲ ਨ੍ਹਾਵਨ ਜਾਵਤ ਹੋਤ ਸਵਾਰੇ ।
ਸ੍ਯਾਮ ਭਏ ਭਗਵਾਨ ਇਨੇ ਬਸਿ ਦੈਂਤਨ ਕੇ ਜਿਹ ਤੇ ਦਲ ਹਾਰੇ ।
ਖੇਲ ਦਿਖਾਵਤ ਹੈ ਜਗ ਕੋ ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮੈ ਅਬ ਕੰਸ ਪਛਾਰੇ ॥੨੯੪॥
ਉਤ ਜਾਗਤ ਸਜਾਮ ਇਤੈ ਗੁਪੀਆਂ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਹਿਤ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਾਕੇ ।
ਰੀਝ ਰਹੀ ਤਿਹ ਪੈ ਸਭ ਹੀ ਪਿਖਿ ਨੈਨਨ ਸੋ ਫੁਨਿ ਕਾਨ੍ਹਰ ਬਾਂਕੇ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਛਕੀ ਨ ਪਰੈ ਇਨ ਕੌ ਕਲਿ ਕਾਮ ਬਢਯੋ ਅਤਿ ਹੀ ਤਨ ਵਾਕੇ ।
ਖੇਲਹਿ ਪ੍ਰਾਤਹਿ ਕਾਲ ਭਏ ਹਮ ਨਾਹਿ ਲਖੈ ਹਮ ਕੈ ਜਨ ਗਾਂ ਕੇ ॥੨੯੫॥
ਪ੍ਰਾਤ ਭਯੋ ਚੁਹਲਾਤ ਚਿਰੀ ਜਲਜਾਤ ਖਿਰੇ ਬਨ ਗਾਇ ਛਿਰਾਨੀ ।
ਗੋਪ ਜਗੇ ਪਤਿ ਗੋਪ ਜਗਯੋ ਕਬਿ ਸ੍ਯਾਮ ਜਗੀ ਅਰੁ ਗੋਪਿਨ ਰਾਨੀ ।
ਜਾਗ ਉਠੇ ਤਬ ਹੀ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਜਾਗਿ ਉਠਯੋ ਮੁਸਲੀਧਰ ਮਾਨੀ ।
ਗੋਪ ਗਏ ਉਤ ਨ੍ਹਾਨ ਕਰੈਂ ਇਤ ਕਾਨ੍ਹ ਚਲੇ ਗੁਪੀਆ ਨਿਜ ਕਾਨੀ ॥੨੯੬॥

Savaiya

Gopis, pleased at heart, left for their homes holding one another by hand. As they set out, they said to each other that the goddess is pleased to bless them with Krishna as their spouse. All the maidens were intoxicated with joy and they thus approached their homes. They gave a lot to brahmins in charity and they wish that Krishna be their friend ॥ 290 ॥

Dohara

Once all Goips found an opportunity to get together and then they began describing, in a loving tone, different limbs of Krishna ॥ 291 ॥

Savaiya

One said that he has a handsome face, the other said that he has a fine nose. One said his waist is slim like lion's and the other joyously said that his body is like gold. One compared his eyes with those of a deer, but the poet says that just as soul is present in each being, Krishna resides in all of them ॥ 292 ॥

Looking at the moon-like face of Krishna, all maidens of Braj felt charmed. They fall for Krishna as they have been enchanted by Durga's blessing. The poet says that Krishna resides in someone other's house for some time. This broke the hearts of Gopis as the pipe of lotus gets easily broken ॥ 293 ॥

Gopis were in love with Krishna who was equally in love with them. Both the parties get impatient without each other and go to bathe early in the morning. Krishna who had overpowered gangs of demons was now in the grip of Gopis. He makes the world play and soon he will kill Kans ॥ 294 ॥

The poet says that on the one hand love-struck Gopis fail to sleep at night and on the other Krishna also goes through the same. Looking at the young and handsome Krishna, they all feel pleased. These love-struck maidens with Krishna in their thoughts, they know not when it might turn into dawn ॥ 295 ॥

It is dawn, the sparrows chirp, lotus flowers bloom and the cows leave for forest. All male members and their chief, Nand, has got up; Yashoda has also got up. At that time Krishna and then Balram also got up. The male members went to bathe, and on the other Krishna went to Gopis ॥ 296 ॥

ਬਾਤ ਕਹੈ ਰਸ ਕੀ ਹਸ ਕੇ ਨਹਿ ਅਉਰ ਕਥਾ ਰਸ ਕੀ ਕੋਊ ਭਾਖੈਂ ।
ਚੰਚਲ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਕੇ ਅਪੁਨੇ ਦ੍ਰਿਗ ਮੋਹਿ ਤਿਨੈ ਬਤੀਆਂ ਇਹ ਆਖੈਂ ।
ਬਾਤ ਨ ਜਾਨਤ ਹੋ ਰਸ ਕੀ ਰਸ ਜਾਨਤ ਸੋ ਨਰ ਜੋ ਰਸ ਗਾਖੈਂ ।
ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੜ੍ਹੈਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੜ੍ਹੈਂ ਰਸ ਰੀਤਿਨ ਚੀਤ ਸੁਨੋ ਸੋਈ ਚਾਖੈ ॥੨੯੭॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਸੌਂ ।

ਮੀਤ ਕਹੋ ਰਸ ਰੀਤਿ ਸਬੈ ਹਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ ਸੁਨਬੇ ਬਤੀਆਂ ਕੀ ।
ਅਉਰ ਭਈ ਤੁਹਿ ਦੇਖਨਿ ਕੀ ਤੁਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ ਹਮਰੀ ਛਤੀਆਂ ਕੀ ।
ਰੀਝਿ ਲਗੀ ਕਹਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਹਸਿ ਸੁੰਦਰ ਬਾਤ ਇਸੀ ਗਤੀਆ ਕੀ ।
ਨੇਹ ਲਗਯੋ ਹਰਿ ਸੋ ਭਈ ਮੋਛਨ ਹੋਤਿ ਇਤੀ ਗਤਿ ਹੈ ਸੁ ਤ੍ਰੀਆ ਕੀ ॥੨੯੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਚੀਰ ਹਰਨ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤੰ ।

ਅਥ ਬਿਪਨ ਗ੍ਰਿਹ ਗੋਪ ਪਠੈਬੋ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕੈ ਕ੍ਰੀੜਾ ਇਨ ਸੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੈ ਜਮੁਨਾ ਇਸਨਾਨੁ ।
ਬਹੁਰ ਸਯਾਮ ਬਨ ਕੋ ਗਏ ਗਊ ਸੁ ਤ੍ਰਿਨਨ ਚਰਾਨ ॥੨੯੯॥
ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਰਾਹਤ ਤਰਨ ਕੋ ਬਨ ਮੈ ਆਗੇ ਗਏ ।
ਸੰਗ ਗ੍ਵਾਰ ਜੇਤੇ ਹੁਤੇ ਤੇ ਸਭ ਭੂਖਿ ਭਏ ॥੩੦੦॥

ਸਵੈਯਾ

ਪਤ੍ਰ ਭਲੇ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭ ਫੂਲ ਭਏ ਫਲ ਹੈਂ ਸੁਭ ਸੋਭ ਸੁਹਾਈ ।
ਭੂਖ ਲਗੇ ਘਰ ਕੋ ਉਮਗੇ ਪੈ ਬਿਰਾਜਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾ ਪਰਛਾਈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਤਰੈ ਤਿਹ ਕੇ ਮੁਰਲੀ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰ ਮੋ ਮੁਖ ਸਾਥ ਬਜਾਈ ।
ਠਾਢਿ ਰਹਯੋ ਸੁਨਿ ਪਉਨ ਘਰੀ ਇਕ ਥਕਤ ਰਹੀ ਜਮੁਨਾ ਉਰਝਾਈ ॥੩੦੧॥
ਮਾਲਸਿਰੀ ਅਰੁ ਜੈਤਸਿਰੀ ਸੁਭ ਸਾਰੰਗ ਬਾਜਤ ਹੈ ਅਰੁ ਗਉਰੀ ।
ਸੋਰਠਿ ਸੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਮੀਠੀ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਨਹ ਕਉਰੀ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਬਜਾਵਤ ਹੈ ਮੁਰਲੀ ਸੁਨਿ ਹੋਤ ਸੁਰੀ ਅਸੁਰੀ ਸਭ ਬਉਰੀ ।
ਆਇ ਗਈ ਬ੍ਰਿਖਭਾਨ ਸੁਤਾ ਸੁਨਿ ਪੈ ਤਰੁਨੀ ਹਰਿਨੀ ਜਿਮੁ ਦਉਰੀ ॥੩੦੨॥
ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਯੋ ਹਰਿ ਕੋ ਕਰ ਨਾਥ ਸੁਨੋ ਹਮ ਭੂਖ ਲਗੀ ਹੈ ।
ਦੂਰ ਹੈ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਘਰ ਖੇਲਨ ਕੀ ਸਭ ਸੁੱਧ ਭਗੀ ਹੈ ।
ਡੋਲਤ ਸੰਗ ਲਗੇ ਤੁਮਰੇ ਹਮ ਕਾਨ੍ਹ ਤਬੈ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਪਗੀ ਹੈ ।
ਜਾਹੁ ਕਹਯੋ ਮਥੁਰਾ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿੱਪਨ ਸਤਿ ਕਹਯੋ ਨਹਿ ਬਾਤ ਠਗੀ ਹੈ ॥੩੦੩॥

Gopis laugh and talk lovingly of Krishna : no other topic interests them. They enchanted the wanton Krishna with their eyes and say : we know not much about love, but he knows love who has enjoyed it. He who has read on love and lived it, only he can taste the joys of love ॥ 297 ॥

Gopis' Address to Krishna

O friend ! tell us something about love as we all wish to know about it. We want to have a look at you, and you seem more interested in our body. They laughed and joyously talked things in this manner. They were in love and were enchanted by him; in fact, this happens with all women. ॥ 298 ॥

Thus concludes the tenth chapter on disrobing of Gopis in the Krishna Avtar in *Bachitra Natak Granth*

Sending Gopas to Barhmins

Dohara

Having made love with Gopis, Krishna bathed in the Jamuna. Then he went to the forest to graze cows ॥ 299 ॥

Appreciating the trees, Krishna went ahead in the forest. All the cow-boys with him felt hungry ॥ 300 ॥

Savaiya

Blessed are the leaves, blossoms and fruit of those trees under which Krishna played and relaxed. There he held his flute in hand, put it to his lips and played it. Listening to his flute, wind became still for a while and even Jamuna felt at a loss ॥ 301 ॥

Krishna played on his flute measures such a Malsri, Jaitsri, Sarang, Sorath, pure Malhar and Bilawal : its tone is very sweet, and not sour. When Krishna plays flute, maidens of gods as well as of demons get enchanted by it. When Radha, daughter of Brikhbhan, heard it, she came running like a deer ॥ 302 ॥

Radha saluted him with folded hands and said : "O Master ! I feel hungry. The residences of all Gopis are far behind and in our play we did not realize we had come so far. We have been wandering along with you. Krishna felt convinced of this, and he told the boys to go to the houses of brahmins in Mathura to get food; he told them that this was truth, and there was no deception in it ॥ 303 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ।

ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਹਰਿ ਜੀ ਸਭ ਗੋਪਨ ਕੰਸ ਪੁਰੀ ਇਹ ਹੈ ਤਹ ਜੱਈਐ ।
ਜੱਗ ਕੋ ਮੰਡਲ ਬਿੱਪਨ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹ ਪੂਛਤ ਪੂਛਤ ਢੂੰਢ ਸੁ ਲੱਈਐ ।
ਅੰਜੁਲ ਜੋਰਿ ਸਭੈ ਪਰਿ ਪਾਇਨ ਤਉ ਫਿਰ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਇਹ ਕੱਈਐ ।
ਖਾਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਭੋਜਨ ਮਾਂਗਤ ਕਾਨ੍ਹ ਛੁਧਾਤੁਰ ਹੈ ਸੁ ਸੁਨੱਈਐ ॥੩੦੪॥
ਮਾਨ ਲਈ ਜੋਊ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਪਰਿ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਚਲੇ ।
ਚਲਿ ਕੈ ਪੁਰ ਕੰਸ ਬਿਖੈ ਜੋ ਗਏ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਿੱਪਨ ਕੇ ਸਭ ਗੋਪ ਭਲੇ ।
ਕਰਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ ਫੁਨਿ ਭੋਜਨ ਮਾਂਗਤ ਕਾਨ੍ਹ ਖਲੇ ।
ਅਬ ਦੇਖਹੁ ਚਾਤੁਰਤਾ ਇਨ ਕੀ ਧਰਿ ਬਾਲਕ ਮੂਰਤਿ ਬਿੱਪ ਛਲੇ ॥੩੦੫॥

ਬਿਪ੍ਰ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਕੋਪ ਭਰੇ ਦਿਜ ਬੋਲ ਉਠੇ ਹਮ ਤੇ ਤੁਮ ਭੋਜਨ ਮਾਂਗਨ ਆਏ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਬਡੇ ਸਠ ਅਉ ਮੁਸਲੀ ਹਮਹੂੰ ਤੁਮਹੂੰ ਸਠ ਸੇ ਲਖ ਪਾਏ ।
ਪੇਟ ਭਰੈਂ ਅਪਨੋ ਤਬ ਹੀ ਜਬ ਆਨਤ ਤੰਦੁਲ ਮਾਂਗਿ ਪਰਾਏ ।
ਏਤੇ ਪੈ ਖਾਨ ਕੋ ਮਾਂਗਤ ਹੈ ਇਹ ਯੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਅਤਿ ਬਿੱਪ ਰਿਸਾਏ ॥੩੦੬॥
ਬਿੱਪਨ ਭੋਜਨ ਜਉਨ ਦਯੋ ਤਬ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਗੋਪ ਚਲੇ ਜੁ ਖਿਸਾਨੇ ।
ਕੰਸ ਪੁਰੀ ਤਜ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿੱਪਨ ਨਾਥਿ ਚਲੇ ਜਮੁਨਾ ਨਿਜ ਕਾਨੇ ।
ਬੋਲਿ ਉਠਯੋ ਮੁਸਲੀ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਸੰਗਿ ਅਨਯ ਬਿਨਾਂ ਜਬ ਆਵਤ ਜਾਨੇ ।
ਦੇਖਹੁ ਲੈਨ ਕੋ ਆਵਤ ਥੇ ਦਿਜ ਦੇਨ ਕੀ ਬੇਰ ਕੋ ਦੂਰ ਪਰਾਨੇ ॥੩੦੭॥

ਕਬਿੱਤੁ

ਬਡੇ ਹੈਂ ਕੁਮੱਤੀ ਅਉ ਕੁਜਤੀ ਕੂਰ ਕਾਇਰ ਹੈਂ ਬਡੇ ਹੈ ਕਮੂਤ ਅਉ ਕੁਜਾਤਿ ਬਡੇ ਜੱਗ ਮੈ ।
ਬਡੇ ਚੋਰ ਚੂਹਰੇ ਚਪਾਤੀ ਲੀਏ ਤਜੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰੈਂ ਅਤਿ ਜਾਰੀ ਬਟਪਾਰੀ ਅਉਰ ਮਗ ਮੈ ।
ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਅਜਾਨ ਮਾਨੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸਯਾਨੇ ਕਛੂ ਜਾਨੇ ਨ ਗਿਆਨ ਸਉ ਕੁਰੰਗ ਬਾਧੇ ਪਗ ਮੈ ।
ਬਡੇ ਹੈ ਕੁਛੈਲ ਪੈ ਕਹਾਵਤ ਹੈਂ ਛੈਲ ਐਸੇ ਫਿਰਤ ਨਗਰ ਜੈਸੇ ਫਿਰੈ ਢੋਰ ਵਗ ਮੈ ॥੩੦੮॥

ਮੁਸਲੀ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਸੌ ।

ਸਵੈਯਾ

ਆਇਸੁ ਹੋਇ ਤਉ ਖੈਂਚ ਹਲਾ ਸੰਗ ਮੂਸਲ ਸੌ ਮਥੁਰਾ ਸਭ ਫਾਟੌਂ ।
ਬਿੱਪਨ ਜਾਇ ਕਹੋ ਪਕਰੋ ਕਹੋ ਮਾਰਿ ਡਰੋਂ ਕਹੋ ਰੰਚਕ ਡਾਟੌਂ ।
ਅਉਰ ਕਹੋ ਤੋ ਉਖਾਰਿ ਪੁਰੀ ਬਲੁ ਕੈ ਅਪੁਨੋ ਜਮੁਨਾ ਮਹਿ ਸਾਟੌਂ ।
ਸੰਕਤ ਹੋ ਤੁਮ ਤੇ ਜਦੁਰਾਇ ਨ ਹਉਂ ਇਕਲੋ ਅਰਿ ਕੋ ਸਿਰ ਕਾਟੌਂ ॥੩੦੯॥

Krishna's Address

Then Krishna addressed all the boys to say that the town of Mathura was of Kans. He asked them to ask for the houses of brahmins who perform *yajna.* When you find such brahmins, pay respect with folded hands, touch their feet and then make this request : "Krishna is afflicted with hunger, and he seeks food to eat" ॥ 304 ॥

The boys (gopas) accepted what he said, bowed their heads on his feet and left. They reached Mathura and then went to the house of brahmins. They made repeated bows and then made the request that Krishna asks for food. Just look at their cleverness as they all in the form of Krishna are deluding the brahmins ॥ 305 ॥

Brahmins' Address

The angry brahmins said : "You have come to seek food ? Krishna and Balram are fools : do you think we are also fools ? We fill our belly by eating uncooked rice that we beg and now you beg of us. Saying this, the brahmins felt rather annoyed ॥ 306 ॥

When the brahmins gave them nothing, the boys felt rather humiliated. They left Mathura and brahmins' houses and approached Yamuna. Seeing them return without food, both Krishna and Balram said : "Look, these brahmins come to us asking for various things, but run away when something is sought from them ॥ 307 ॥

Kabitt

There are many brahmins who are foolish, given to vices, and are false and coward. Many are bastards and many of no caste. Many are thieves, scavengers and those who die for a loaf of bread. Many are fickle and robbers. Such brahmins are ignorant, but they boast of being wise. They have no knowledge, but their mind runs fast like a deer. They are badly proportioned, but call themselves dandy. They wander about towns as animals wander with the herd ॥ 308 ॥

Balram to Krishna

Savaiya

If you alow me, I may use my plough and raze the entire Mathura to the ground. I may arrest, kill or just rebuke these brahmins as you might say. Or, I may simply uproot the town and throw it in Yamuna. I am afraid of you, otherwise I may go alone and fetch the enemy's head ॥ 309 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ।

ਕ੍ਰੋਧ ਛਿਮਾਪਨ ਕੈ ਮੁਸਲੀ ਹਰਿ ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਸੰਗ ਬਾਲਕ ਬਾਨੀ ।
ਬਿੱਪ ਗੁਰੂ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਕੇ ਸਮਝਾਇ ਕਹੀ ਇਹ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹਾਨੀ ।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਗਏ ਫਿਰ ਕੈ ਜੁ ਹੁਤੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਸਹਿ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ ।
ਖੈਬੇ ਕੋ ਭੋਜਨ ਮਾਂਗਤ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹਯੋ ਨਹਿ ਬਿੱਪ ਮਨੀ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥੩੧੦॥

ਕਬਿਤ

ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਕੇ ਗ੍ਵਾਰਨ ਕੋ ਬਿੱਪਨ ਦੁਬਾਰਾ ਰਿਸਿ ਉਤਰ ਦਯੋ ਕਛੂ ਨ ਖੈਬੇ ਕੋ ਕਛੂ ਦਯੋ ।
ਤਬ ਹੀ ਰਿਸਾਏ ਗੋਪ ਆਏ ਹਰਿ ਜੂ ਕੇ ਪਾਸ ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਨਾਮ ਐਸੇ ਉਤਰ ਤਿਨੈ ਦਯੋ ।
ਮੋਨ ਸਾਧਿ ਬੈਠਿ ਰਹੈ ਖੈਬੇ ਕੋ ਨ ਦੇਤ ਕਛੂ ਤਬੈ ਫਿਰਿ ਆਇ ਜਬੈ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਮੈ ਭਯੋ ।
ਅਤਿ ਹੀ ਛੁਧਾਤੁਰ ਭਏ ਹੈਂ ਹਮ ਦੀਨਾਨਾਥ ਕੀਜੀਐ ਉਪਾਵ ਨਾ ਤੋ ਬਲ ਤਨ ਕੋ ਗਯੋ ॥੩੧੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਗਰੜਾਧ੍ਵਜ ਦੇਖਿ ਤਿਨੈ ਛੁਧਵਾਲ ਕਹਯੋ ਮਿਲਿ ਕੈ ਇਹ ਕਾਮ ਕਰਉ ਰੇ ।
ਜਾਹੁ ਕਹਯੋ ਉਨ ਕੀ ਪਤਨੀ ਪਹਿ ਬਿੱਪ ਬਡੇ ਮਤਿ ਕੇ ਅਤਿ ਬਉਰੇ ।
ਜੱਗਿ ਕਰੈ ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਕੋ ਅਰੁ ਹੋਮ ਕਰੈਂ ਜਪੁ ਅਉ ਸਤੁ ਸਉ ਰੇ ।
ਤਾਹੀ ਕੋ ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਨਤ ਮੂੜ੍ਹ ਕਹੈਂ ਮਿਸਟਾਨ ਕੇ ਖਾਨ ਕੋ ਕਉਰੇ ॥੩੧੨॥
ਸਭ ਗੋਪਿ ਨਿਵਾਇ ਕੈ ਸੀਸ ਚਲੇ ਚਲ ਕੇ ਫਿਰਿ ਬਿੱਪਨ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ।
ਜਾਇ ਤਬੈ ਤਿਨ ਕੀ ਪਤਨੀ ਪਹਿ ਕਾਨ੍ਹ ਤਬੈ ਛੁਧਵਾਨ ਜਤਾਏ ।
ਤਉ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਸਭੈ ਪਤਨੀ ਦਿਜ ਠਾਢਿ ਭਈ ਉਠਿ ਆਨੰਦ ਪਾਏ ।
ਧਾਇ ਚਲੀ ਹਰਿ ਕੇ ਮਿਲਬੇ ਕਹੁ ਆਨੰਦ ਕੈ ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਨਸਾਏ ॥੩੧੩॥
ਬਿੱਪਨ ਕੀ ਬਰਜੀ ਨ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੇ ਮਿਲਬੇ ਕਹੁ ਧਾਈ ।
ਏਕ ਪਰੀ ਉਠਿ ਮਾਰਗ ਮੈ ਇਕ ਦੇਹ ਰਹੀ ਜੀਅ ਦੇਹ ਪੁਜਾਈ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਭਾਖ ਸੁਨਾਈ ।
ਜੋਰ ਸਿਉ ਜਯੋਂ ਬਹਤੀ ਸਰਤਾ ਨ ਰਹੇ ਹਟਕੀ ਭੁਸ ਭੀਤ ਬਨਾਈ ॥੩੧੪॥
ਧਾਇ ਸਭੈ ਹਰਿ ਕੇ ਮਿਲਬੇ ਕਹੁ ਬਿੱਪਨ ਕੀ ਪਤਨੀ ਬਡਭਾਗਨ ।
ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗਨੀ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਚਲੀ ਹਰਿ ਕੇ ਪਗ ਲਾਗਨ ।
ਹੈ ਸੁਭ ਅੰਗ ਸਭੇ ਜਿਨ ਕੇ ਨ ਸਕੈ ਜਿਨ ਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਨਤਾ ਗਨ ।
ਭਉਨਨ ਤੇ ਸਭ ਇਉਂ ਨਿਕਰੀ ਜਿਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨਿਕਰੈਂ ਬਹੁ ਨਾਗਨ ॥੩੧੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਹਰਿ ਕੋ ਆਨਨ ਦੇਖ ਕੈ ਭਈ ਸਭਨ ਕੋ ਚੈਨ ।
ਨਿਕਟ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਪਾਇ ਕੈ ਪਰਤ ਚੈਨ ਪਰ ਮੈਨ ॥੩੧੬॥

Krishna's Reply

Krishna cooled down Balram and then said that these brahmins are the *gurus* of the entire world : Krishna taught all the boys this story. These boys again obeyed Krishna and went to what was king Kans' capital. They told that Krishna himself needs food, but the proud did not listen to them ॥ 310 ॥

Kabitt

The cow-boys sent by Krishna received only negative response from the brahmins, but nothing to eat. The boys felt annoyed and returned to Krishna. They bowed to him and spoke thus : "The brahmins observed silence on seeing us and gave us nothing to eat. We felt enraged and came back. O Master of the hapless, we are rather hungry. Make some arrangement for food or our life-force is going ॥ 311 ॥

Savaiya

Finding his companions hungry, Krishna asked them to jointly go to the wives of brahmins since the latter lacked intellect. They perform *yajna, hom* and recite 700 *shlokas* eulogizing Durga, but they know not their mystery and thus call the sweet bitter ॥ 312 ॥

The boys bowed their heads, obeyed his command and came again to brahmins' houses. On returning there they requested their wives that Krishna is hungry. On hearing this the wives of all brahmins felt the solace in heart. They rushed to meet him so as to eradicate their sorrow ॥ 313 ॥

They could not be checked by brahmins and all the women hastened to meet Krishna. Some set out to meet him while some others remained physcially at home but their hearts reached out to him. The poet describes the majesty of this scene thus; it was as the powerful flow of a stream cannot be checked by a wall of straw ॥ 314 ॥

They all rushed to meet Krishna : these wives of brahmins were fortunate enough. They had faces as beautiful as moon, and eyes as charming as deer's and they all left to touch Krishna's feet. They were beautifully proportioned, and even Brahma failed to decsribe their beauty. They come out of their homes as the female serpent comes out on reciting a *mantra* ॥ 315 ॥

Dohara

They all felt at peace on seeing the face of Krishna and in their pleasure the surge of sensual passion also got mixed ॥ 316 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਕੋਮਲ ਕੰਜ ਸੇ ਫੂਲ ਰਹੇ ਦ੍ਰਿਗ ਮੋਰ ਕੇ ਪੰਖ ਸਿਰ ਊਪਰ ਸੋਹੈਂ ।
ਹੈ ਬਰਨੀ ਸਰ ਸੀ ਭਰੁਟੇ ਧਨੁ ਆਨਨ ਪੈ ਸਸਿ ਕੋਟਿਕ ਕੋਹੈਂ ।
ਮਿਤ੍ਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹੀਐ ਜਿਹ ਕੋ ਪਿਖ ਕੈ ਰਿਪੁ ਕੋ ਮਨ ਮੋਹੈਂ ।
ਮਾਨਹੁ ਲੈ ਸਿਵ ਕੇ ਰਿਪੁ ਆਪ ਦਯੋ ਬਿਧਨਾ ਰਸ ਯਾਹਿ ਨਿਚੋਹੈਂ ॥੩੧੭॥
ਗਵਾਰਿ ਕੇ ਹਾਥ ਪੈ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹਰਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰਿ ਠਾਢੇ ।
ਪਾਟ ਕੋ ਪਾਟ ਧਰੇ ਪੀਯਰੋ ਉਰਿ ਦੇਖਿ ਜਿਸੈ ਅਤਿ ਆਨੰਦ ਬਾਢੇ ।
ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਜਿਉਂ ਚੁਨਿ ਲੀ ਤਿਸ ਕੋ ਚੁਨਿ ਕਾਢੈ ।
ਮਾਨਹੁ ਪਾਵਸ ਕੀ ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਚਪਲਾ ਚਮਕੀ ਘਨ ਸਾਵਨ ਗਾਢੇ ॥੩੧੮॥
ਲੋਚਨ ਕਾਨ੍ਹ ਨਿਹਾਰਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਦਿਜ ਰੂਪ ਕੈ ਪਾਨ ਮਹਾਂ ਮਤ ਹੂਈ ।
ਹੋਇ ਗਈ ਤਨਮੈ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਸੁਧਿ ਯੌ ਉਡਗੀ ਜਿਮੁ ਪਉਨ ਸੌ ਰੂਈ ।
ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਰਹਾਗਨਿ ਯੌ ਭਰਕੀ ਜਿਮੁ ਤੇਲ ਸੌ ਧੂਈ ।
ਜਿਉ ਟੂਕਰਾ ਪਿਖਿ ਚੁੰਬਕ ਡੋਲਤ ਬੀਚ ਮਨੋ ਜਲ ਲੋਹ ਕੀ ਸੂਈ ॥੩੧੯॥
ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਦਿਜ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਯੋ ਦੁਖ ਦੂਰ ਭਏ ਹੈਂ ।
ਭੀਖਮ ਮਾਤ ਕੋ ਜਜੋਂ ਪਰਸੇ ਛਿਨ ਮੈ ਸਭ ਪਾਪ ਬਿਲਾਇ ਗਏ ਹੈਂ ।
ਜਿਊਂ ਧਨਵਾਨ ਮਨੋ ਧਨ ਕੋ ਧਰਿ ਅੰਦਰ ਧਾਮ ਕਿਵਾਰ ਦਏ ਹੈਂ ॥੩੨੦॥
ਸੁੱਧਿ ਭਈ ਜਬ ਹੀ ਤਨ ਮੈਂ ਤਬ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਸਿ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਵਹੁ ।
ਬਿੱਪਨ ਬੀਚ ਕਹੈ ਰਹੀਯੋ ਦਿਨ ਰੈਨ ਸਭੈ ਹਮਰੈ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ।
ਹੋਇ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਮੈ ਜਮ ਕੀ ਹਿਤ ਕੇ ਹਮ ਸੌਂ ਜੁ ਧਿਆਨ ਲਗਾਵਹੁ ।
ਜੋ ਤੁਮ ਬਾਤ ਕਰੋ ਇਹ ਹੀ ਤਬ ਹੀ ਸਬ ਹੀ ਮੁਕਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵਹੁ ॥੩੨੧॥

ਦਿਜਨ ਤ੍ਰਿਯੋ ਬਾਚ ।

ਪਤਨੀ ਦਿਜ ਕੀ ਇਹ ਬਾਤ ਕਹੀ ਹਮ ਸੰਗ ਨ ਛਾਡਤ ਕਾਨ੍ਹ ਤੁਮਾਰੋ ।
ਸੰਗ ਫਿਰੈਂ ਤੁਮਰੇ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਚਲੈਂ ਬ੍ਰਿਜ ਕੌ ਬ੍ਰਿਜ ਜੋਊ ਸਿਧਾਰੋ ।
ਲਾਗ ਰਹਯੋ ਤੁਮ ਸੌਂ ਹਮਰੋ ਮਨ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਧਾਮ ਹਮਾਰੋ ।
ਪੂਰਨ ਜੋਗ ਕੋ ਪਾਇ ਜੁਗੀਸੁਰ ਆਨਤ ਨ ਧਨ ਬੀਚ ਸੰਭਾਰੋ ॥੩੨੨॥

Savaiya

Krishna's eyes are as soft as lotus and peacock feathers look beautiful on his head. His eye-lashes are like arrows and brows like bow. Many moons feel jealous of his face. Not to speak of friends, even enemies felt enchanted looking at him. It seems as if cupid has squeezed the entire *rasa* (delight) and given it to Krishna ॥ 317 ॥

Placing his hand on the hand of some other cow-boy, Krishna sits under the shade of a tree. He wears a yellow velvet robe looking at which adds to the pleasure of his onlooker. The poet has culled out a chosen simile to describe this majestic scene : It seemed as if lightning shone from the dark black clouds ॥ 318 ॥

Looking into the eyes of Krishna, the brahmin women felt enchanted by his handsome personality. All memory and anxiety of home fled as cotton flies before wind. The poet says that the passion of love overtook them as englufs the oil-soaked object when it is put on fire. Their condition was like that of an iron needle placed near a magnet : the former is keen to unite with the latter ॥ 319 ॥

Admiring the beauty of Krishna, all sorrows of brahmin women are gone and their love increased as all sins of Bhisham were gone as soon as he touched mother Ganga's feet. They have captivated him in their eyes as a rich man shuts door after putting all his money inside ॥ 320 ॥

They came to their senses only after Krishna asked them to go back home, remain with the brahmins and ever rememeber him. You will have no fear of the god of death if you concentrate on me. If you do as I command, you will get liberated ॥ 321 ॥

Address of Brahmin Women

Savaiya

The brahmin women said : "O Krishna, we cannot give up your company. We want to be with you all day and night. We shall go to Braj when you go there. Our heart is with you, and we intend not going back home. He who achieves perfect yoga and renounces the world, he has no desire to keep and manage money ॥ 322 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਤਿਨੈ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਤੁਮ ਧਾਮਿ ਸਿਧਾਰੋ ।
ਜਾਇ ਸਭੈ ਪਤਿ ਆਪਨ ਆਪਨ ਕਾਨ੍ਹ ਕਥਾ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਉਧਾਰੋ ।
ਪੁਤ੍ਰਨ ਪਉਤ੍ਰਨ ਪਤਿਨ ਸੋ ਇਹ ਕੈ ਚਰਚਾ ਸਭ ਹੀ ਦੁਖੁ ਟਾਰੋ ।
ਗੰਧ ਮਲਿਯਾਗਰ ਸਯਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਲੈ ਰੂਖਨ ਕੋ ਕਰਿ ਚੰਦਨ ਡਾਰੋ ॥੩੨੩॥

ਕਬਯੋ ਬਾਚ ।

ਮਾਨ ਲਈ ਪਤਨ ਦਿਜ ਕੀ ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਬਤੀਆਂ ।
ਜਿਤਨੋ ਹਰਿ ਯਾ ਉਪਦੇਸ ਕਰਯੋ ਤਿਤਨੋ ਨਹਿ ਹੋਤ ਕਛੂ ਜਤੀਆਂ ।
ਚਰਚਾ ਜਬ ਨਾ ਉਨ ਸੋ ਇਨ ਕੀ ਤਬ ਹੀ ਉਨ ਕੀ ਭਈ ਯਾ ਗਤੀਆਂ ।
ਇਨ ਸਯਾਹ ਭਏ ਮੁਖ ਯੌ ਜੁਵਤੀ ਮੁਖ ਲਾਲ ਭਏ ਵਹ ਜਿਉਂ ਰਤੀਆਂ ॥੩੨੪॥
ਚਰਚਾ ਸੁਨਿ ਬਿੱਪ ਜੁ ਤ੍ਰੀਅਨ ਸੋ ਮਿਲ ਕੇ ਸਭ ਹੀ ਪਛੁਤਾਵਨ ਲਾਗੇ ।
ਬੇਦਨ ਕੋ ਹਮ ਕੋ ਸਭ ਕੋ ਧ੍ਰਿਗ ਗੋਪ ਗਏ ਮੰਗ ਕੇ ਹਮ ਆਗੈ ।
ਮਾਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮੈ ਬੂਡੇ ਹੁਤੇ ਹਮ ਚੂਕ ਗਯੋ ਅਉਸਰ ਤਉ ਹਮ ਜਾਗੇ ।
ਪੈ ਜਿਨ ਕੀ ਇਹ ਹੈ ਪਤਨੀ ਤਿਹ ਤੇ ਫੁਨਿ ਹੈਂ ਹਮ ਹੂੰ ਬਡਭਾਗੇ ॥੩੨੫॥
ਮਾਨਿ ਸਭੈ ਦਿਜ ਆਪਨ ਕੋ ਧ੍ਰਿਗ ਫੇਰਿ ਕਰੀ ਮਿਲਿ ਕਾਨ੍ਹ ਬਡਾਈ ।
ਲੋਕਨ ਕੋ ਸਭ ਕੇ ਪਤਿ ਕਾਨ੍ਹ ਹਮੈ ਕਹਿ ਬੇਦਨ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ ।
ਤੌ ਨ ਗਏ ਉਨ ਕੇ ਹਮ ਪਾਸਿ ਡਰੇ ਜੁ ਮਰੇ ਹਮ ਕਉ ਹਮ ਰਾਈ ।
ਸਤਿ ਲਖਯੋ ਤੁਮ ਕਉ ਭਗਵਾਨ ਕਹੀ ਹਮ ਸੱਤ ਕਹੀ ਨ ਬਨਾਈ ॥੩੨੬॥

ਕਬਿਤ

ਪੂਤਨਾ ਸੰਘਾਰੀ ਤ੍ਰਿਣਾਵ੍ਰਤ ਕੀ ਬਿਦਾਰੀ ਦੇਹ ਦੈਂਤ ਅਘਾਸੁਰ ਹੂੰ ਕੀ ਸਿਰੀ ਜਾਹਿੰ ਫਾਰੀ ਹੈ ।
ਸਿਲਾ ਜਾਹਿੰ ਤਾਰੀ ਬਕ ਹੂੰ ਕੀ ਚੋਂਚ ਚੀਰ ਡਾਰੀ ਐਸੇ ਭੂਮਿ ਪਾਰੀ ਜੈਸੇ ਆਰੀ ਚੀਰ ਡਾਰੀ ਹੈ ।
ਰਾਮ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦੈਂਤਨ ਕੀ ਸੈਨਾ ਜਿਨ ਮਾਰੀ ਅਰੁ ਆਪਨੋ ਬਿਭੀਛਨ ਕੋ ਦੀਨੀ ਲੰਕਾ ਸਾਰੀ ਹੈ ।
ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਦਿਜਨ ਕੀ ਪਤਨੀ ਉਧਾਰੀ ਅਵਤਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਧ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਉਧਾਰੀ ਹੈ ॥੩੨੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਬਿੱਪਨ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਸੁਨ ਕੇ ਕਬਿ ਰਾਜ ਕਹਯੋ ਦਿਜ ਅਉਰ ਕਹੀਜੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕਥਾ ਅਤਿ ਰੋਚਨ ਜੀਯ ਬਿਚਾਰ ਕਹੋ ਜਿਹ ਤੇ ਫੁਨਿ ਜੀਜੈ ।
ਤੌ ਹਸਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਮੁਸਕਾਇ ਪਹਿਲੈ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਹਿੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਜੁ ਕੀਜੈ ।
ਤੌ ਭਗਵਾਨ ਕਥਾ ਅਤਿ ਰੋਚਨ ਦੈ ਚਿਤ ਪੈ ਹਮ ਤੇ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ॥੩੨੮॥

Krishna's Address

Vishnu-form Krishna looked at them with love and asked them to go home. "You go back to your respective husbands, narrate the discourse on Krishna, and then liberate them. You remove the sufferings of your husbands, sons and grandsons by this discourse. Name Divine is like the fragrance of sandal tree; you should remember it and thus make other trees also fragrant like the sandal ॥ 323 ॥

Poet's Address

The brahmin women accepted what Krishna said so sweetly. The knowledge that Krishna gave them, no ascetic or celibate can ever give. When these women held discourse with their husbands, the faces of the latter became black and those of their women shone red with enlightenment ॥ 324 ॥

When the brahmins heard this discourse from their women, they all repented. Damn us and our knowledge of Vedas : the cow-boys came to beg of us. We were drowned in the ocean of ego and we awakened when the opportunity was lost. We are fortunate in so far as these are our own wives ॥ 325 ॥

Considering themselves worthless, the brahmins then sang eulogies of Krishna. They said that even Vedas declare Krishna the master of all. We did not go to him fearing that Kans might kill us. These women saw God in his obvious form, and we say truth without adding anything from imagination ॥ 326 ॥

Kabitt

He killed Putna destroyed the body of Trinavrat and split the head of Aghasur demon. He liberated Ahlaya and slpit open the beak of Bakasur and threw it on earth as if it were sawn into two. He who as Rama killed the army of demons and then restored the throne of Lanka to Vibhishan. He has liberated these brahmin women just as many holy men liberated the earth of the burden of evil ॥ 327 ॥

Savaiya

After hearing the discourse from the brahmin women, their spouses asked for more. The story of Krishna is very interesting. Please relate it again so that we live again a life of truth. The woman laughed and said : "First of all, bow to that King of kings, then you may listen the interesting account of Krishna from us ॥ 328 ॥

ਸਾਲਨ ਅਉ ਅਖਨੀ ਬਿਰੀਆ ਜਿਜ ਤਾਹਰੀ ਅਉਰ ਪੁਲਾਵ ਘਨੇ ।
ਨੁਗਦੀ ਅਰੁ ਸੇਵਕੀਆਂ ਚਿਰਵੇ ਲਡੂਆ ਅਰੁ ਸੁਤ ਭਲੇ ਜੁ ਬਨੇ ।
ਫੁਨਿ ਖੀਰ ਦਹੀ ਅਰੁ ਦੂਧ ਕੇ ਸਾਥ ਬਰੇ ਬਹੁ ਅਉਰ ਨ ਜਾਤ ਗਨੇ ।
ਇਹ ਖਾਇ ਚਲਯੋ ਭਗਵਾਨ ਗ੍ਰਿਹੰ ਕਹੁ ਸਯਾਮ ਕਬੀਸੁਰ ਭਾਵ ਭਨੇ ॥੩੨੯॥
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਚਲੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਗਰੜ ਧ੍ਵਜ ਜੀਯ ਮੈ ਆਨੰਦ ਪੈ ਕੈ ।
ਸੋਭਤ ਸਜਾਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ਹਲੀ ਘਨ ਸਜਾਮ ਅਉ ਸੇਤ ਚਲਯੋ ਉਨਸੈ ਕੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਤਬੈ ਹਸਿ ਕੈ ਮੁਰਲੀ ਸੁ ਬਜਾਇ ਉਠਯੋ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲੈ ਕੇ ।
ਠਾਢ ਭਈ ਜਮੁਨਾ ਸੁਨਿ ਕੈ ਧੁਨਿ ਪਉਨ ਰਹਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਉਰਝੈ ਕੈ ॥੩੩੦॥
ਰਾਮਕਲੀ ਅਰੁ ਸੋਰਠਿ ਸਾਰੰਗ ਮਾਲਸਿਰੀ ਅਰੁ ਬਾਜਤ ਗਉਰੀ ।
ਜੈਤਸਿਰੀ ਅਰੁ ਗੌਡ ਮਲਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਬਸੈ ਸੁਭ ਠਉਰੀ ।
ਮਾਨਸ ਕੀ ਕਹ ਹੈ ਗਨਤੀ ਸੁਨਿ ਹੋਤ ਸੁਰੀ ਅਸੁਰੀ ਧਨਿ ਬਉਰੀ ।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਤਰੁਨੀ ਹਰਿਨੀ ਜਿਮ ਆਵਤ ਦਉਰੀ ॥੩੩੧॥

ਕਬਿਤ

ਬਾਜਤ ਬਸੰਤ ਅਰੁ ਭੈਰਵ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਬਾਜਤ ਹੈ ਲਲਤਾ ਕੇ ਸਾਥ ਹ੍ਵੈ ਧਨਾਸਰੀ ।
ਮਾਲਵਾ ਕਲਯਾਨ ਅਰੁ ਮਾਲਕਉਸ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਬਨ ਮੈ ਬਜਾਵੈ ਕਾਨ੍ਹ ਮੰਗਲ ਨਿਵਾਸਰੀ ।
ਸੁਰੀ ਅਰੁ ਆਸੁਰੀ ਅਉ ਪੰਨਗੀ ਜੇ ਹੁਤੀ ਤਹਾਂ ਧੁਨਿ ਕੇ ਸੁਨਤ ਪੈ ਨ ਰਹੀ ਸੁਧਿ ਜਸੁ ਰੀ ।
ਕਹੈ ਇਉਂ ਦਾਸਰੀ ਸੁ ਐਸੀ ਬਾਜੀ ਬਾਂਸੁਰੀ ਸੁ ਮੇਰੇ ਜਾਨੇ ਯਾ ਮੈ ਸਭ ਰਾਗ ਕੋ ਨਿਵਾਸੁ
ਰੀ ॥੩੩੨॥
ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਬੇਦ ਕਹਤ ਬਖਾਨ ਯਾਂ ਕੀ ਬੀਚ ਤੀਨ ਲੋਕ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਸੁ ਬਾਸੁ ਰੀ ।
ਦੇਵਨ ਕੀ ਕੰਨਿਆ ਤਾ ਕੀ ਸੁਨਿ ਧਨਿ ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਧਾਈ ਧਾਈ ਆਵੈ ਤਜਿ ਕੈ ਸੁਰਗ ਬਾਸੁ ਰੀ।
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨਜ ਰੂਪ ਰਾਗ ਕੋ ਨਿਹਾਰ ਕਹਿਯੋ ਰਚਿਯੋ ਹੈ ਬਿਧਾਤਾ ਇਹ ਰਾਗਨ ਕੋ ਬਾਸੁ ਰੀ ।
ਰੀਝੇ ਸਭ ਗਨ ਉਡਗਨ ਭੇ ਮਗਨ ਜਬ ਬਨ ਉਪਬਨ ਮੈ ਬਜਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਂਸੁਰੀ ॥੩੩੩।

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਬਜਾਵਤ ਹੈ ਮੁਰਲੀ ਅਤਿ ਆਨੰਦ ਕੈ ਮਨਿ ਡੇਰਨ ਆਏ ।
ਤਾਲ ਬਜਾਵਤ ਕੂਦਤ ਆਵਤ ਗੋਪ ਸਭੋ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲ ਗਾਏ ।
ਆਪਨ ਹ੍ਵੈ ਧਨਠੀ ਭਗਵਾਨ ਤਿਨੋ ਪਹਿ ਤੇ ਬਹੁ ਨਾਚ ਨਚਾਏ ।
ਰੈਨ ਪਰੀ ਤਬ ਆਪਨ ਆਪਨ ਸੋਇ ਰਹੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਨੰਦ ਪਾਏ ॥੩੩੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਸਕੰਧੇ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਬਿਪਨ ਕੀ ਤ੍ਰੀਯਨ ਕੋ ਚਿਤ ਹਰਿ ਭੋਜਨ ਲੇਇ ਉਧਾਰ ਕਰਬੋ ਬਰਨਨੰ ।

Various kinds of meat dishes such as meat curry both thick and not-so-thick, dry meat, boneless flesh, meat soup, meat added to peas, noodles made of gram flour and wheat flour (the former saltish and the latter sweet), boiled rice, *ladoo* and fried cake of ground pulse added to curd-all these dishes were well prepared. Then there were more dishes such as rice cooked in milk, curd, milk, small fried cakes of ground pulse : they could not be counted. The poet says that Krishna partook of these dishes and left for home ॥ 329 ॥

Krishna was pleased at heart and they left for home singing songs. Krishna was accompanied by Balram as dark clouds are accompanied by white clouds. Then Krishna laughed, took flute in hand and played on it. The flow of Yamuna stopped on hearing its sound and the wind also came to a halt ॥ 330 ॥

He played Ramkali, Sortha, Sarang, Malsiri, Gauri, Jaitsiri, Gond Malhar, Bilawal and other ragas in forest. Not to speak of humans, even gods and demons were enchanted by its sound. As this sound reached the ear of Gopis, and they came running like deer ॥ 331 ॥

Kabitt

The flute plays Basant, Bhairava, Hindol, Lalita, Dhanasari, Malwa Kalyan, Malkans and Maru : joy resides in these measures sung in the forest. Women good and bad as well as she-serpent lost their consciousness on hearing this sound. They sang that flute is played as if only *ragas* and *raginis* dwelt all around ॥ 332 ॥

The sound of the flute of one who is ocean of compassion and whose eulogies even Vedas sing spreads in the three worlds. The maidens of gods leave heaven and rush to him as this sound reaches their ear. As they come, they appreciate the meaures and say that God makes these measures especially for the flute. All the gods and stars are pleased when Krishna played his flute in the forest ॥ 333 ॥

Savaiya

As Krishna plays flute, they all reached their homes. They clap, jump about and sing joyously. Krishna himself is their leader and makes them dance differently. On the fall of night all the boys were pleased and they slept in their respective homes ॥ 334 ॥

Thus concludes the account of enchanting the brahmin women, getting food from them and liberating them in the tenth chapter of Krishna Avtar in the *Bachitra Natak Granth*

ਅਥ ਗੋਵਰਧਨ ਗਿਰਿ ਕਰ ਪਰ ਧਾਰਬੋ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਕੀਨੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤ ।
ਹਰਿ ਪੂਜਾ ਕੋ ਦਿਨ ਅਯੋ ਗੋਪ ਬਿਚਾਰੀ ਚੀਤਿ ॥੩੩੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਆਯੋ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕੋ ਦਯੋਸ ਸਭੋ ਮਿਲਿ ਗੋਪਿਨ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ ।
ਭੋਜਨ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੋਰੁ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਕਰੋ ਜਾਇ ਤਯਾਰੀ ।
ਨੰਦ ਕਹਯੋ ਜਬ ਗੋਪਿਨ ਸੋ ਬਿਧਿ ਅਉਰ ਚਿਤੀ ਮਨ ਬੀਚ ਮੁਰਾਰੀ ।
ਕੋ ਬਪੁਰਾ ਮਘਵਾ ਹਮਰੀ ਸਮ ਪੂਜਨ ਜਾਤ ਜਹਾਂ ਬ੍ਰਿਜ ਨਾਰੀ ॥੩੩੬॥

ਕਬਿਤ

ਇਹ ਬਿਧਿ ਬੋਲਯੋ ਕਾਨ੍ਹ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਤਾਤ ਕਾਹੇ ਕੇ ਨਵਿੱਤ ਕੋ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਤੈ ਬਨਾਈ ਹੈ ।
ਕਹਯੋ ਐਸੇ ਨੰਦ ਜੋ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀਪਤਿ ਭਾਖੀਅਤ ਤਾਹੀ ਕੋ ਬਨਾਈ ਹਰਿ ਕਹਿ ਕੈ ਸੁਨਾਈ ਹੈ ।
ਕਾਹੇ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਹਯੋ ਬਾਰਿਦ ਤ੍ਰਿਨਨ ਕਾਜ ਗਊਅਨ ਕੀ ਰੱਛ ਕਰੀ ਅਉ ਹੋਤ ਆਈ ਹੈ ।
ਕਹਯੋ ਭਗਵਾਨ ਏ ਤੋ ਲੋਗ ਹੈਂ ਅਜਾਨ ਬ੍ਰਿਜ ਈਸਰ ਤੇ ਹੋਤ ਨਹੀ ਮਘਵਾ ਤੇ ਗਾਈ ਹੈ ॥੩੩੭॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਹੈ ਨਹੀ ਮੇਘੁ ਸੁਰਪਤਿ ਹਾਥਿ ਤਾਤ ਸੁਨੋ ਅਰੁ ਲੋਕ ਸਭੈ ਰੇ ।
ਭੰਜਨ ਪਉ ਅਨਭੈ ਭਗਵਾਨ ਸੁ ਦੇਤ ਸਭੈ ਜਨ ਕੋ ਅਰੁ ਲੈ ਰੇ ।
ਕਿਉਂ ਮਘਵਾ ਤੁਮ ਪੂਜਾਨ ਜਾਤ ਕਰੋ ਤੁਮ ਸੇਵ ਹਿਤੰ ਚਿਤ ਕੈ ਰੇ ।
ਧਯਾਨ ਧਰੋ ਸਭ ਹੀ ਮਿਲ ਕੈ ਸਭ ਬਾਤਨ ਕੋ ਤੁਮ ਕੋ ਫਲ ਦੈ ਰੇ ॥੩੩੮॥
ਬਾਸਵ ਜੱਗਯਨ ਕੈ ਬਸਿ ਮੇਘ ਕਿਧੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਇਹ ਬਾਤ ਉਚਾਰੈ ।
ਲੋਗਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ ਕੋ ਹਰਿ ਸੂਰਜ ਮੇ ਹੁਇ ਕੈ ਜਲ ਡਾਰੈ ।
ਕਤ੍ਰਿਤਕ ਦੇਖਤ ਜੀਵਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਕਉਤੁਕ ਹ੍ਵੈ ਸਿਵ ਤਾਹਿੰ ਸੰਘਾਰੈ ।
ਹੈ ਵਹ ਏਕ ਕਿਧੋ ਸਰਤਾ ਸਮ ਬਾਹਨ ਕੇ ਜਮ ਬਾਹੇ ਬਿਥਾਰੇ ॥੩੩੯॥
ਪਾਥਰ ਪੈ ਜਲ ਪੈ ਨਗ ਪੈ ਤਰ ਪੈ ਧਰ ਪੈ ਅਰੁ ਅਉਰ ਨਰੀ ਹੈ ।
ਦੇਵਨ ਪੈ ਅਰੁ ਦੈਂਤਨ ਪੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਅਉ ਮੁਰਾਰਿ ਹਰੀ ਹੈ ।
ਪੱਛਨ ਪੈ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਨ ਪੈ ਮ੍ਰਿਗ ਕੇ ਗਨ ਪੈ ਫੁਨਿ ਹੋਤ ਖਰੀ ਹੈ ।
ਭੇਦ ਕਹਯੋ ਇਹ ਬਾਤ ਸਭੈ ਇਨਹੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕਹਾਂ ਪੂਜ ਕਰੀ ਹੈ ॥੩੪੦॥

Now lifting of Govardhan Mountain on Hand

Dohara

Krishna spent many days, thus. When the day of worshipping Indra came, all the Gopis sat together to think about ॥ 335 ॥

Savaiya

When the day of Indra's worship came, all of them thought that various kinds of dishes and *panchamrit* be prepared. When Nand told them all this, Krishna made up his mind : who is this hapless Indra (to equal me) whom women of Braj go to worship ॥ 336 ॥

Kabitt

Then Krishna, the ocean of compassion said thus : "O Father, for what purpose have you arranged all these things ?" Nand replid that'all this has been for Indra, the king of three worlds. We have done this for rain and for the protection of cows as has been the past practice.' Krishna said that the people of Braj are ignorant of the truth that rain is caused by Lord God and not by Indra ॥ 337 ॥

Krishna's Address

Savaiya

"O Father and other people ! clouds and rain are not in the hands of Indra. There is only one God who is ameliorator of the sufferings of all and who gives and takes back. Why do you go to worship Indra ? You should serve devotedly, contemplate God because He will reward you for all this ॥ 338 ॥

Indra and his clouds are in the powers of *yajnas* : even Brahma also says this. The truth is that the nourisher of all, God causes rainfall through the medium of sun. He Himself looks at the play of beings and Shiva annihilates them also. God is one, is like a stream into which merge different streamlet and water-courses ॥ 339 ॥

In stones, water, mountains, trees and earth dwells the One Lord. The poet says that the same Lord resides in gods and demons also. On the birds, animal-king lion and flocks of deer falls the same rain of the grace of the true Lord. You amuse me : whom have these animals worshipped ? ॥ 340 ॥

ਤਬ ਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਹਰਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਨੰਦ ਪੈ ਹਮਰੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਲਈਯੈ ।
ਪੂਜਹੁ ਬਿੱਪਨ ਕੋ ਮੁਖ ਗਊਅਨ ਪੂਜਨ ਜਾਂ ਗਿਰ ਹੈ ਤਹ ਜੱਈਯੈ ।
ਗਊਅਨ ਕੇ ਪਯ ਪੀਜਤ ਹੈ ਗਿਰਿ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਐਮਨਿ ਆਨੰਦ ਪੱਈਐ ।
ਦਾਨ ਦਏ ਤਿਨ ਕੇ ਜਸੁ ਹਯਾ ਪਰਲੋਕ ਗਏ ਜੁ ਦਯੋ ਸੋਊ ਖੱਈਯੈ ॥੩੪੧॥
ਤਬ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਕਹੀ ਪਿਤ ਸੋਂ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਤੁ ਕਹੋਂ ਮਮ ਤੋ ਸੋਂ ।
ਪੂਜਹੁ ਜਾਇ ਸਬੈ ਗਿਰਿ ਕੌਂ ਤੁਮ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰੈ ਕੁਪਿ ਕਿਆ ਫੁਨਿ ਤੋ ਸੋਂ ।
ਮੋ ਸੋ ਸੁਪੂਤ ਭਯੋ ਤੁਮਰੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮਾਰਿ ਡਰੋਂ ਮਘਵਾ ਸੰਗਿ ਝੋਸੋਂ ।
ਰਹਸਿ ਕਹੀ ਪਿਤਾ ਪਾਰਥ ਕੀ ਤਜਿ ਹੈ ਇਹ ਜਾ ਹਮਰੀ ਅਨ ਮੋ ਸੋ ॥੩੪੨॥
ਤਾਤ ਕੀ ਬਾਤ ਜੁ ਨੰਦ ਸੁਨੀ ਸਭ ਬਾਤ ਭਲੀ ਸਿਰ ਊਪਰ ਬਾਂਧੀ ।
ਬਾਕੋਂ ਕੀ ਕੈ ਮੁਰਵੀ ਤਨ ਕੈ ਧਨੁ ਤੀਛਨ ਮੱਤ ਮਹਾਂ ਸਰ ਸਾਂਧੀ ।
ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਸੁਨਤਯੋ ਇਹ ਬਾਤ ਕਬੁੱਧਿਰੀ ਛੂਟਿ ਚਿਰੀ ਜਿਮ ਫਾਂਧੀ ।
ਮੋਹਿ ਕੀ ਬਾਰਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗਿਆਨ ਨਿਵਾਰ ਦਈ ਉਮਡੀ ਜਨੁ ਆਂਧੀ ॥੩੪੩॥
ਨੰਦ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਗੋਪ ਲਏ ਹਰਿ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸਿਰ ਊਪਰ ਲੀਆ ।
ਪੂਜਹੁ ਗਊਅਨ ਅਉ ਮੁਖ ਬਿੱਪਨ ਭਈਅਨ ਸੋ ਇਹ ਆਇਸੁ ਕੀਆ ।
ਫੇਰਿ ਕਹਯੋ ਹਮ ਤਉ ਕਹਯੋ ਤੋ ਸੋ ਗਯਾਨ ਭਲੋ ਮਨ ਮੈ ਸਮਝੀਆ ।
ਚਿੱਤ ਦਯੋ ਸਭਨੋ ਹਮ ਸੋ ਤਿਹੁ ਲੋਗਨ ਕੋ ਪਤਿ ਚਿੱਤ ਨ ਕੀਆ ॥੩੪੪॥
ਗੋਪ ਚਲੇ ਉਠ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਪਤਿ ਕੋ ਫੁਨਿ ਆਇਸੁ ਪਾਈ ।
ਅੱਛਤ ਧੂਪ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਦੀਪਕ ਪੂਜਨ ਕੀ ਸਭ ਭਾਂਤਿ ਬਨਾਈ ।
ਲੈ ਕੁਰਬੇ ਅਪਨੈ ਸਭ ਸੰਗਿ ਚਲੇ ਗਿਰਿ ਕੌਂ ਸਭ ਢੋਲ ਬਜਾਈ ।
ਨੰਦ ਚਲਯੋ ਜਸੁਦਾ ਉ ਚਲੀ ਭਗਵਾਨ ਚਲੇ ਮੁਸਲੀ ਸੰਗਿ ਭਾਈ ॥੩੪੫॥
ਨੰਦ ਚਲਯੋ ਕੁਰੇ ਸੰਗਿ ਲੈ ਕਰਬੇ ਤੀਰ ਜਬੈ ਗਿਰਿ ਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ ।
ਗਊਅਨ ਘਾਸ ਚਰਾ ਹਿਤ ਸੋ ਬਹੁ ਬਿੱਪਨ ਖੀਰ ਅਹਾਰ ਖਵਾਯੋ ।
ਆਪ ਪਰੋਸਨ ਲਾਗ ਜਦੁਪਤਿ ਗੋਪ ਸਭੈ ਮਨ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ।
ਬਾਰ ਚੜ੍ਹਾਇ ਲਏ ਰਥ ਪੇ ਚਲ ਕੈ ਇਹ ਕਉਤਕ ਅਉਰ ਬਨਾਯੋ ॥੩੪੬॥

ਸਵੈਯਾ

ਕਉਤੁਕ ਏਕ ਬਿਚਾਰ ਜਦੁਪਤਿ ਸੂਰਤਿ ਏਕ ਧਰੀ ਗਿਰਿ ਬਾਕੀ ।
ਸ੍ਰਿੰਗ ਬਨਾਇ ਧਰੀ ਨਗ ਕੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਜਹਂ ਗਮਜ ਨ ਕਾਂ ਕੀ ।
ਭੋਜਨ ਖਾਤ ਪ੍ਰਤੱਛਿ ਕਿਧੋ ਵਹ ਬਾਤ ਲਖੀ ਨ ਪਰੈ ਕਛੁ ਵਾ ਕੀ ।
ਕਉਤਕ ਏਕ ਲਖੈ ਭਗਵਾਨ ਅਉ ਜੋ ਪਿਖਵੈ ਅਟਕੈ ਮਤਿ ਤਾਂ ਕੀ ॥੩੪੭॥

Krishna laughed and said to his father, "Listen to my request, We worship brahmins, cows and mountains because cows give us milk and we get pleasure as we visit the mountains. Giving charity to the saintly which gives us honour in this world and in the next ॥ 341 ॥

Then Krishna again said to his father, "I may make a point if you listen to me. You all go and worship the mountain. Will Indra be annoyed with you ? You have in your home a son like me and I shall shake him to death. I reveal to you a secret : you stop his worship, and he will go away ॥ 342 ॥

Nand listened to what his son had said and accepted it. The sharp arrows of wisdom pricked his heart. As these words reached his ears, his ignorance departed as flies the sparrow when released from captivity. The strom of knowledge made the clouds of infatuation fly away ॥ 343 ॥

Nand summoned all the gopas and abided by Krishna's advice. He directed his kith and kin to worship cows and brahmins. He said that he says what knowledge he has acquired. So far I have been mindful of all, but never remembered the Master of the three worlds ॥ 344 ॥

They all left for their homes following a directive from their chief. They arranged for worship things like lamps, fragrance, *panchamrit*, etc. Taking along their families, they set out for the mountains : drums were beaten as they moved on. Nand and his wife Yashoda, Krishna and Balram all left for that place ॥ 345 ॥

Nand left with his family and approached the mountain. The cows grazed grass and brahmins were offered rice cooked in milk. Krishna himself served them and looking at this all Gopas felt pleased. They took along children who came on chariots, and this made the whole scene enchanting ॥ 346 ॥

Savaiya

Krishna thought of a game and he transformed a boy into the form of a mountain. He added horns to him and made him a symbol of a mountain where nobody could reach. The poet says that from afar the child seemed to eat food. Krishna himself saw this miraculous scene and whosoever saw this felt badly puzzled ॥ 347 ॥

ਤੌ ਭਗਵਾਨ ਤਬੈ ਹਸਿ ਕੈ ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਤ ਤਿਨੈ ਸੰਗਿ ਭਾਖੀ ।
ਭੋਜਨ ਖਾਤ ਦਯੋ ਹਮਰੋ ਗਿਰਿ ਲੋਕ ਸਭੈ ਪਿਖਵੋ ਤੁਮ ਆਖੀ ।
ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਿਸਮੈ ਸਭ ਗੋਪ ਸੁਨੀ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬ ਸਾਖੀ ।
ਗਿਆਨ ਜਨਾਵਰ ਕੀ ਲਈ ਬਾਜ ਹ੍ਵੈ ਗਵਾਰਨ ਕਾਨ੍ਹ ਦਈ ਜਬ ਚਾਖੀ ॥੩੪੮॥
ਅੰਜੁਲ ਜੋਰਿ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਜਨ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੈਂ ਹਰਿ ਆਗੇ ।
ਭੂਲ ਗਈ ਸਭ ਕੋ ਮਘਵਾ ਸੁਧਿ ਕਾਨ੍ਹ ਹੀ ਕੇ ਰਸ ਭੀਤਰ ਪਾਗੇ ।
ਸੋਵਤ ਥੇ ਜੁ ਪਰੇ ਬਿਖ ਮੈਂ ਸਭ ਧਯਾਨ ਲਗੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਜਾਗੇ ।
ਅਉਰ ਗਈ ਸੁਧ ਭੂਲ ਸਭੋ ਇਕ ਕਾਨ੍ਹ ਕੀ ਕੇ ਰਸ ਮੈ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥੩੪੯॥
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਸਭ ਕੋ ਹਸਿ ਕੇ ਮਿਲਿ ਧਾਮਿ ਚਲੋ ਜੋਊ ਹੈ ਹਰਤਾ ਅਘ ।
ਨੰਦ ਚਲਯੋ ਬਲਭਦ੍ਰ ਚਲਯੋ ਜਸੁਦਾ ਉ ਚਲੀ ਨੰਦਲਾਲ ਬਿਨਾ ਨਘ ।
ਪੂਜ ਜਬੈ ਇਨਹੂੰ ਨ ਕਰੀ ਤਬ ਹੀ ਕੁਪਿਓ ਇਨ ਪੈ ਧਰਤਾ ਪ੍ਰਘ ।
ਬੇਦਨ ਮੱਧ ਕਹੀ ਇਨਿ ਭੀਮ ਤੇ ਮਾਰਿ ਡਰਯੋ ਛਲ ਸੋਂ ਪਤਵਾ ਮਘ ॥੩੫੦॥
ਭੂ ਸੁਤ ਸੋਂ ਲਰ ਕੈ ਜਿਨ ਹੂੰ ਨਵਸਾਤ ਛੁਡਾਇ ਲਈ ਬਰਮੰਙਾ ।
ਆਦਿ ਸੱਤਜੁਗ ਕੇ ਮੁਰ ਕੇ ਗੜ੍ਹ ਤੋਰਿ ਦਏ ਸਭ ਜਿਉਂ ਕਚ ਬੰਙਾ ।
ਹੈ ਕਰਤਾ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਕੋ ਅਰੁ ਦੇਵਨ ਹਾਰ ਇਹੀ ਜੁਗ ਸੰਙਾ ।
ਲੋਕਨ ਕੋ ਪਤਿ ਸੋਂ ਮਤਿ ਮੰਦ ਬਿਬਾਦ ਕਰੈ ਮਘਵਾ ਮਤਿ ਲੰਙਾ ॥੩੫੧॥
ਗੋਪਨ ਸੋਂ ਖਿਝ ਕੈ ਮਘਵਾ ਤਜਿ ਕੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦ ਕੋਪ ਰਚੇ ।
ਸੰਗਿ ਮੇਘਨ ਜਾਇ ਕਹੀ ਬਰਖੋ ਬ੍ਰਿਜ ਪੈ ਰਸ ਬੀਰ ਹੀ ਮੱਧ ਗਚੇ ।
ਕਰੀਯੋ ਬਰਖਾ ਇਤਨੀ ਉਨ ਪੈ ਜਿਹ ਤੇ ਫੁਨਿ ਗੋਪ ਨ ਏਕ ਬਚੇ ।
ਸਭ ਭੈਨਨ ਭ੍ਰਾਤਨ ਤਾਤਨ ਪਊਤ੍ਰਨ ਤਊਅਨ ਮਾਰਹੁ ਸਾਥ ਚਚੇ ॥੩੫੨॥
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਪੁਰੰਦਰ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸਭ ਮੇਘੜ ਕਾਛ ਸੁ ਕਾਛੇ ।
ਧਾਇ ਚਲੇ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਮਰਬੇ ਕਹੁ ਘੇਰਿ ਦਸੋ ਦਿਸ ਤੇ ਘਨ ਆਛੇ ।
ਕੋਪ ਭਰੇ ਅਰੁ ਬਾਰਿ ਭਰੇ ਬਧਬੇ ਕਉ ਚਲੇ ਚਰੀਆ ਜੋਊ ਬਾਛੇ ।
ਛਿਪ੍ਰ ਚਲੇ ਕਰਬੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾਰਜ ਛੋਡਿ ਚਲੇ ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਪਾਛੇ ॥੩੫੩॥
ਦੈਂਤ ਸੰਖਾਸੁਰ ਕੇ ਮਰਬੇ ਕਹੁ ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਜਲ ਮੇ ਜਿਨਿ ਮੱਛਾ ।
ਸਿੰਧੁ ਮਥਯੋ ਜਬ ਹੀ ਅਸੁਰਾਸੁਰ ਮੇਰੁ ਤਰੈ ਭਯੋ ਕੱਛਪ ਹੱਛਾ ।
ਸੋ ਅਬ ਕਾਨ੍ਹ ਭਯੋ ਇਹ ਠਉਰਿ ਚਰਾਵਤ ਹੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਸਭ ਬੱਛਾ ।
ਖੇਲ ਦਿਖਾਵਤ ਹੈ ਜਗ ਕੋ ਇਹ ਹੈ ਕਰਤਾ ਸਭ ਜੀਵਨ ਰੱਛਾ ॥੩੫੪॥
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸਭੈ ਮਘਵਾ ਹਰਿ ਕੇ ਪੁਰ ਘੇਰਿ ਘਨੇ ਘਨ ਗਾਜੈ ।
ਦਾਮਿਨਿ ਜਿਉ ਗਰਜੈ ਜਨੁ ਰਾਮ ਕੇ ਸਾਮੁਹਿ ਰਾਵਨ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੈ ।
ਸੋ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਸੁਨਿ ਗੋਪ ਦਸੋ ਦਿਸ ਕੋ ਡਰ ਕੈ ਉਠਿ ਭਾਜੈ ।
ਆਇ ਪਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਸਭ ਪਾਇਨ ਆਪਨ ਜੀਵ ਸਹਾਇਕ ਕਾਜੈ ॥੩੫੫॥

Then Krishna laughed and in a very sweet tone said that the mountain is eating the food offered by us and all the people may see this. When the Gopas heard all this from Krishna, they were astonished. The bite of knowledge that Krishna gave to Gopas, the latter snatched it as does the hungry hawk ॥ 348 ॥

People of Braj bowed before Krishna with folded hands. They forgot Indra and were saturated in the love of Krishna. All those who slept in ignorance got up as they reflected on God. They forgot everything else, and remained engrossed in Krishna's love alone ॥ 349 ॥

Krishna who was the annihilator of sorrows of all laughed and asked them to go home. Nand, Yashoda, Balram and immaculate Krishna left for home. When they did not worship Indra, the latter felt highly enraged. Vedas give details of how Indra got Jarasandh, the king of Magadh, deceitfully killed by Bhim ॥ 350 ॥

Krishna fought against Bhumasur, the king of Assam, and got 1600 young maidens released from him. In Satiyuga, he broke the body of Haranaksh like glass bangles. He is the creator of the entire universe and is the provider to all. Indra who lacks intellect causes polemic on this count ॥ 351 ॥

Indra was angry with Gopas. Losing his peace of mind, he asked the clouds to go and shower heavy rain on Braj. You should rain so heavily, that not a single Gopa survives. They should die with their brothers, sisters, sons, grandsons, uncles and others ॥ 352 ॥

Following the command of Indra, all clouds put on their weapons. They left for Braj to destroy it and surround it from all directions. Filled with anger and rain-water, they set out to kill the cow-boys. They moved fast as if dancing, leaving behind their women and children ॥ 353 ॥

He who took the form of Matsaya to kill Sankhasur and who sat as Kachchhap under the Sumer during the churning of ocean is now Krishna here who grazes the cows of Braj. He shows the life-play and protects lives of all ॥ 354 ॥

Following the order of Indra, all the dark clouds now thundered on the camp of Krishna. Lightning struck like the blowing trumpet of Ravana. Listening to this sound, the Gopas ran in all directions. They came and fell on the feet of Krishna and asked him to help his people ॥ 355 ॥

ਗੋਪ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਮੇਘਨ ਕੋ ਡਰ ਕੈ ਹਰਿ ਸਾਮੁਹਿ ਗੋਪ ਪੁਕਾਰਤ ਹੈਂ ਦੁਖੁ ਮਾਂਝਾ ।
ਰੱਛ ਕਰੋ ਹਮਰੀ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬ੍ਰਿਸਟ ਭਈ ਦਿਨ ਅਉ ਸਤ ਸਾਂਝਾ ।
ਏਕ ਬਚੀ ਨ ਗਊ ਪੁਰ ਕੀ ਮਰਗੀ ਦੁਧਰੀ ਬਛਰੇ ਅਰੁ ਬਾਂਝਾ ।
ਅਗ੍ਰਜ ਸਜਾਮ ਕੇ ਰੋਵਤ ਇਉ ਜਿਮ ਹੀਰ ਬਿਨਾਂ ਪਿਖਏ ਪਤਿ ਰਾਂਝਾ । ੩੫੬॥

ਗੋਪ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਪ੍ਰਤਿ ।

ਕਬਿੱਤ

ਕਾਲੀ ਨਾਥ ਕੇਸੀ ਰਿਪੁ ਕਉਲ ਨੈਨ ਕਉਲ ਨਾਭਿ ਕਮਲਾ ਕੇ ਪਤਿ ਇਹ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨੀਜੀਐ ।
ਕਾਮ ਰੂਪ ਕੰਸ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਕਾਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭ ਕਾਮਿਨੀ ਕੇ ਕਾਮ ਕੇ ਨਿਵਾਰੀ ਕਾਮ ਕੀਜੀਐ ।
ਕਉਲਾਸਨ ਪਤਿ ਕੁੰਭਕਾਨ ਕੇ ਮਰੱਈਯਾ ਕਾਲਨੇਮਿਕ ਕੇ ਬਧੱਈਯਾ ਐਸੀ ਕੀਜੈ ਜਾਂ ਤੇ ਜੀਜੀਐ ।
ਕਾਰਮਾ ਹਰਨ ਕਾਜ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਦਾਸਨ ਅਰਜ ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਐ । ੩੫੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਬੂੰਦਨ ਤੀਰਨ ਸੀ ਸਭ ਹੀ ਕੁਪ ਕੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਪੁਰ ਪੈ ਜਬ ਪੱਈਯਾਂ ।
ਸੋਊ ਸਹੀ ਨ ਗਈ ਕਿਹ ਪੈ ਸਭ ਧਾਮਨ ਬੇਧਿ ਧਰਾ ਲਗਿ ਗੱਈਯਾਂ ।
ਸੋ ਪਿਖਿ ਗੋਪਨ ਨੈਨਨ ਸੋ ਬਿਨਤੀ ਹਰਿ ਕੇ ਅਗ੍ਰਆ ਪਹੁਚੱਈਯਾਂ ।
ਕੋਪ ਭਰਯੋ ਹਮ ਪੈ ਮਘਵਾ ਹਮਰੀ ਤੁਮ ਰੱਛ ਕਰੋ ਉਠਿ ਸੱਈਯਾਂ ॥੩੫੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਦੀਸਤ ਹੈ ਨ ਕਹੂੰ ਅਰੁਣੋਦਿਤ ਘੇਰਿ ਦਸੋ ਦਿਸ ਤੇ ਘਨ ਆਵੈ ।
ਕੋਪ ਭਰੇ ਜਨੁ ਕੇਹਰਿ ਗਾਤ ਦਾਮਿਨਿ ਦਾਂਤ ਨਿਕਾਸਿ ਡਰਾਵੈ ।
ਗੋਪਨ ਜਾਇ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ ਹਰਿ ਪੈ ਸੁਨੀਐ ਹਰਿ ਜੋ ਤੁਮ ਭਾਵੈ ।
ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੇਖਤ ਸਿੰਘਨ ਸਯਾਰ ਕਹੇ ਕੁਪ ਕੈ ਜਮ ਲੋਕ ਪਠਾਵੈ ॥੩੫੯॥
ਕੋਪ ਭਰੇ ਹਮਰੇ ਪੁਰ ਪੈ ਬਹੁ ਮੇਘਨ ਕੇ ਇਹ ਠਾਟ ਠਟੇ ।
ਜਿਹ ਕੋ ਗਜ ਬਾਹਨ ਲੋਕ ਕਹੈ ਜਿਨਿ ਪੱਬਨ ਕੇ ਪਰ ਕੋਪ ਕਟੇ ।
ਤੁਮ ਹੋ ਕਰਤਾ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਕੇ ਤੁਮ ਹੀ ਸਿਰ ਰਾਵਨ ਕਾਟਿ ਸਟੇ ।
ਤੁਮ ਸਿਯੋਂ ਫੁਨਿ ਦੇਖਿਤ ਗੋਪਨ ਕੋ ਘਨ ਘੋਰਿ ਡਰਾਵਤ ਕੋਪ ਲਟੇ ॥੩੬੦॥
ਕਾਨ੍ਹ ਬਡੋ ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਤੁਮੈ ਫੁਨਿ ਜਾਮ ਸੁ ਜਾਪ ਕਰੈਂ ਤੁਹ ਆਠੋ ।
ਨੀਰ ਹੁਤਾਸਨ ਭੂਮਿ ਧਰਾਧਰ ਥਾਪਿ ਕਰਯੋ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਕਾਠੋ ।
ਬੇਦ ਦਏ ਕਰ ਕੈ ਤੁਮ ਹੀ ਜਗ ਮੈ ਛਿਨ ਤਾਤ ਭਯੋ ਜਬ ਘਾਠੋ ।
ਸਿੰਧੁ ਮਥਯੋ ਤੁਮ ਹੀ ਤ੍ਰੀਯ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਸੁਰਾਸੁਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਬਾਂਟੋ ॥੩੬੧॥

Scared of clouds, Gopas go to Krishna and tell him of their woes. They say : "O ocean of compassion, protect us. It has been raining continuously for the last seven days. Not a single cow of Braj has survived. All milk cattle and calves are dead. They weep before Krishna as Hir wept for not able to see her friend Ranjha ॥ 356 ॥

Gopas' Address to Krishna

Kabitt

O enemy of black cobra and Keshi demon ! you have eyes like lotus, naval like lotus and master of Lakshmi. Please listen to our petition. You are handsome like Kamdev, killer of Kans, Creator-Lord and fulfiller of the desires of all. Please fulfil our desire also. You are Lord of Lakshmi, killer of Kumbhasur and Kalnemi demons. Please do something so that our lives are saved. You are eradicator of evil reputation and the one who causes completion of a work. Please listen to our request ॥ 357 ॥

Savaiya

When the rain fell on Braj soil like angry arrows, no one could bear it because they reached the ground piercing through the roofs. Gopas saw this with their own eyes and conveyed the news to Krishna : "O Krishna ! Indra is angry with us. Please protect us." ॥ 358 ॥

The clouds rise up in all directions, and sun is not visible anywhere. Clouds thunder like a lion and lightning terrifies by showing its teeth. Gopas went to Krishna and prayed, "Listen, you do as you wish. A lion should fight a lion and not kill jackals in its anger ॥ 359 ॥

In our town the clouds shower rain in anger. These clouds have been sent by Indra who rides Airawat elephant and who has cut off wings of mountains. But you are the creator of the world and you had cut off Ravana's heads. The flames of anger terrify all, but who is more than you for Gopas ? ॥ 360 ॥

O Krishna ! You are great. People remember you day and night. You have created emperors, fire, earth, mountains and trees. Whenever there is the lack of knowledge, you have been there to teach Vedic knowledge to people. You churned the ocean and you, taking the form of Mohini, distributed nectar among gods and demons ॥ 361 ॥

ਗੋਪਨ ਫੇਰਿ ਕਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਨੁ ਤੈਂ ਹਮਰੋ ਕੋਊ ਅਉਰ ਨ ਆਡਾ।
ਮੇਘਨ ਮਾਰਿ ਬਿਥਾਰ ਡਰੋ ਕੁਪਿ ਬਾਲਕ ਮੂਰਿਤ ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਗਾਡਾ।
ਮੇਘਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਬਹੁਤੁ ਡਰੈ ਫੁਨਿ ਜੀਉ ਅਸਾਡਾ।
ਕਾਨ੍ਹ ਅਬੈ ਪ੍ਰਸਤੀਨ ਹ੍ਵੈ ਆਪ ਉਤਾਰ ਡਰੋ ਸਭ ਗੋਪਨ ਜਾਡਾ ॥੩੬੨॥
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਪੁਰੰਦਰ ਕੋ ਘਨਘੋਰ ਘਟਾ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਆਵੈਂ।
ਕੈ ਕਰ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਿਧੋ ਮਨ ਮੱਧਿ ਬ੍ਰਿਜ ਊਪਰ ਆਨ ਕੈ ਬਹੁ ਬਲ ਪਾਵੈਂ।
ਅਉ ਅਤਿ ਹੀ ਚਪਲਾ ਚਮਕੈ ਬਹੁ ਬੂੰਦਨ ਤੀਰਨ ਸੀ ਬਰਖਾਵੈਂ।
ਗੋਪ ਕਹੈ ਹਮ ਤੇ ਭਈ ਚੂਕ ਸੁ ਯਾ ਤੇ ਹਮੈ ਗਰਜੈਂ ਔ ਡਰਾਵੈਂ ॥੩੬੩॥
ਆਜ ਭਯੋ ਉਤਪਾਤ ਬਡੋ ਡਰੁ ਮਾਨਿ ਸਭੈ ਹਰਿ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੇ।
ਕੋਪ ਕਰਯੋ ਹਮ ਪੈ ਮਘਵਾ ਤਿਹ ਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਪੈ ਬਰਖੇ ਘਨ ਭਾਰੇ।
ਭੱਛਿ ਭਖਯੋ ਇਹ ਕੋ ਤੁਮ ਹੂੰ ਤਿਹ ਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਜਨ ਕੋਪਿ ਸੰਘਾਰੇ।
ਰੱਛਕ ਹੋ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਕੇ ਤੁਮ ਰੱਛ ਕਰੋ ਹਮਰੀ ਰਖਵਾਰੇ ॥੩੬੪॥
ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਅਬੈ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਇਨ ਕੋ ਤੁਮ ਕਾਢੋ।
ਕੋਪ ਕਰਯੋ ਹਮ ਪੈ ਮਘਵਾ ਦਿਨ ਸਾਤ ਇਹਾਂ ਬਰਖਯੋ ਘਨ ਗਾਢੋ।
ਭ੍ਰਾਤੰ ਬਲੀ ਇਨਿ ਰੱਛਨ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਕਰਿ ਕੋਪ ਭਯੋ ਉਠਿ ਠਾਢੋ।
ਜੀਵ ਗਯੋ ਘਟ ਮੇਘਨ ਕੋ ਸਭ ਗੋਪਨ ਕੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਾਢੋ ॥੩੬੫॥
ਗੋਪਨ ਕੀ ਸੁਨ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਹਰਿ ਗੋਪ ਸਭੈ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਜਾਨੇ।
ਮੇਘਨ ਕੇ ਬਧਬੇ ਕਹੁ ਕਾਨ੍ਹ ਚਲਯੋ ਉਠਿ ਕੈ ਕਰਤਾ ਜੋਊ ਤਾਨੇ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੇ ਜਸ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਮੈ ਪਹਿਚਾਨੇ।
ਇਉ ਚਲ ਗਯੋ ਜਿਮ ਸਿੰਘ ਮ੍ਰਿਗੀ ਪਿਖਿ ਆਇਹ ਹੈ ਜਾਨ ਕਿਧੋ ਮੁਹਿ ਡਾਣੇ ॥੩੬੬॥
ਮੇਘਨ ਕੇ ਬਧ ਕਾਜ ਚਲਯੋ ਭਗਵਾਨ ਕਿਧੋ ਰਸ ਭੀਤਰ ਰੱਤਾ।
ਰਾਮ ਭਯੋ ਜੁਗ ਤੀਸਰ ਮੱਧਿ ਮਰਯੋ ਤਿਨ ਰਾਵਨ ਕੈ ਰਨ ਅੱਤਾ।
ਅਉਧ ਕੇ ਬੀਚ ਬਧੂ ਬਰਬੇ ਕਹੁ ਕੋਪ ਕੈ ਬੈਲ ਨੱਥੇ ਜਿਹ ਸੱਤਾ।
ਗੋਪਨ ਗੋਧਨ ਰੱਛਨ ਕਾਜ ਤੁਰਯੋ ਤਿਹਕੋ ਗਜ ਜਿਉ ਮਦ ਮੱਤਾ ॥੩੬੭॥
ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਰੱਛ ਸੁ ਗੋਪਨ ਕੀ ਬਰ ਪੂਟ ਲਯੋ ਨਗ ਕੋ ਪਹਿ ਹੱਥਾ।
ਤਨ ਕੋ ਨ ਕਰਯੋ ਬਲ ਰੰਚਕ ਤਾਹ ਕਰਯੋ ਜੁ ਹਤੋ ਕਰ ਬੀਚ ਜਥਾ।
ਨ ਚਲੀ ਤਿਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਗੋਪਨ ਪੈ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੇ ਗਜ ਜਾਹਿੰ ਰਥਾ।
ਮੁਖਿ ਨਯਾਇ ਖਿਸਾਇ ਚਲਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਪੈ ਇਹ ਬੀਚ ਚਲੀ ਜਗ ਕੇ ਸੁ ਕਥਾ ॥੩੬੮॥
ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦ ਬਡੋ ਸੁਖਕੰਦ ਰਿਪੁਅਰਿ ਸੁਰਿੰਦ ਸਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਰਦ।
ਆਨਨ ਚੰਦ ਪ੍ਰਭਾ ਕਹੁ ਮੰਦ ਕਹੈ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਜਪੈ ਜਿਹ ਨਾਰਦ।
ਤਾ ਗਿਰਿ ਕੋਪ ਉਠਾਇ ਲਯੋ ਜੋਊ ਸਾਧਨ ਕੋ ਹਰਤਾ ਦੁਖ ਦਾਰਦ।
ਮੇਘ ਪਰੇ ਉਪਰਯੋ ਨ ਕਛੂ ਪਛੁਤਾਇ ਗਏ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਉਠਿ ਬਾਰਿਦ ॥੩੬੯॥

Gopas again said to Krishna, "We have none to depend upon except you. We are as afraid of the clouds as a kid is of a frightning form. We are afraid to the core looking at these clouds. O Krishna ! you please be active and remove the sufferings of Gopas ॥ 362 ॥
Under the orders of Indra, dark thick clouds come from all directions. They are angry at heart, and as they reach above Braj they make a show of their strength. There is lightning in clouds and rain showers hit us like sharp arrows. Gopas said that they have committed the fault of not worshipping Indra. That is why clouds thunder thus ॥ 363 ॥
A blunder has been made. Afraid at heart, they went to Krishna with this petition. "Indra is annoyed with us. That is why it rains so heavily on Braj. You have eaten the material meant for Indra's worship. That is the reason why he, in his anger, is killing the people of Braj. You are the protector of all. Please protect us all ॥ 364 ॥
O God ! Save us from these clouds. Indra is angry with us, and it has been raining for the last seven days. Krishna's brother, Balram, got up ready to help them. When the cloud saw him getting up they got badly frightened. On the other hand, it caused joy in the hearts of Gopas ॥ 365 ॥
Listening to the prayer of Gopas, Krishna summoned Gopas with a gesture of hand. The mighty Krishna left to overpower the clouds. Imagining this grandeur in his mind, the poet says that Krishna set out as a roaring lion runs after the herd of deer ॥ 366 ॥
The enraged Krishna left to destroy the clouds. He, as Rama, killed Ravana in the Treta aeon. He along with Sita ruled over Avadh. The same Krishna today set out like an intoxicated elephant to protect the cows and Gopas ॥ 367 ॥
With a view to protecting Gopas, the enraged Krishna uprooted the mountain and placed it on his palm. He did not have to exert even a little bit in doing so. Indra failed to use any of his powers on Gopas and with a downcast face and humiliated he left for his home. The story of Krishna's grandeur became current throughout the world ॥ 368 ॥
Krishna, the son of Nand, provider of pleasure to all, enemy of Indra, enlightenend and proficient in all arts - his face ever sheds soothing light like moon. The poet says that even Narad remembers the same Krishna who annihilates the sorrows and sufferings of the saintly. The same Krishna picked up the mountain, and clouds could have no effect on Gopas. Thus repenting clouds returned home ॥ 369 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਉਪਾਰਿ ਲਯੋ ਕਰ ਮੋ ਗਿਰਿ ਏਕ ਪਰੀ ਨਹੀ ਬੂੰਦ ਸੁ ਪਾਨੀ ।
ਫੇਰਿਕਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਕੋ ਮਘਵਾ ਜੁ ਭਯੋ ਮੁਹਿ ਸਾਨੀ ।
ਮਾਰਿ ਡਰਯੋ ਮੁਰ ਮੈਂ ਮਧੁ ਕੀਟਭ ਮਾਰਯੋ ਹਮੈ ਮਘਵਾ ਪਤਿ ਮਾਨੀ ।
ਗੋਪਨ ਮੈ ਭਗਵਾਨ ਕਹੀ ਸੋਊ ਫੈਲ ਪਰੀ ਜਗ ਬੀਚ ਕਹਾਨੀ ॥੩੭੦॥
ਗੋਪਨ ਕੀ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਰੱਛ ਸਤੱਕ੍ਰਿਤ ਪੈ ਹਰਿ ਜੀ ਜਬ ਕੋਪੇ ।
ਇਉਂ ਗਿਰਿ ਕੇ ਤਰਿ ਭਯੋ ਉਠਿ ਠਾਢਿ ਮਨੋ ਰੁਪ ਕੈ ਪਗ ਕੇਹਰਿ ਰੋਪੇ ।
ਜਿਉ ਜੁਗ ਅੰਤ ਮੈ ਅੰਤਕ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਸਭ ਕੇ ਉਰਿ ਘੋਪੇ ।
ਜਿਓਂ ਜਨ ਕੋ ਮਨ ਹੋਤ ਹੈ ਲੋਪ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਮੇਘ ਭਏ ਸਭ ਲੋਪੇ ॥੩੭੧॥

ਸਵੈਯਾ

ਹੋਇ ਸਤੱਕ੍ਰਿਤ ਊਪਰ ਕੋਪ ਸੁ ਰਾਖ ਲਈ ਸਭ ਗੋਪ ਦਫਾ ।
ਤਿਨਿ ਮੇਘ ਬਿਦਾਰ ਦਏ ਛਿਨ ਮੈ ਜਿਨਿ ਦੈਤ ਕਰੇ ਸਭ ਏਕ ਗੱਫਾ ।
ਕਰਿ ਕਉਤੁਕ ਪੈ ਰਿਪੁ ਟਾਰ ਦਏ ਬਿਨੁ ਹੀ ਧਰਏ ਸਰ ਸਜਾਮ ਜਫਾ ।
ਸਭ ਗੋਪਨ ਕੀ ਕਰਬੈ ਕਹੁ ਰੱਛ ਸੁ ਸੱਕ੍ਰਨ ਲੀਨ ਲਪੇਟ ਸਫਾ ॥੩੭੨॥
ਜੁ ਲਈ ਸਭ ਮੇਘ ਲਪੇਟ ਸਫਾ ਅਰੁ ਲੀਨੋ ਹੈ ਪੱਬ ਉਪਾਰਿ ਜਬੈ ।
ਇਹ ਰੰਚਕ ਸੋ ਇਹ ਹੈ ਗਰੂਓ ਗਿਰਿ ਚਿੰਤ ਕਰੀ ਮਨਿ ਬੀਚ ਸਬੈ ।
ਇਹ ਦੈਤਨ ਕੋ ਮਰਤਾ ਕਰਤਾ ਸੁਖ ਹੈ ਦਿਵਿਯਾ ਜੀਯ ਦਾਨ ਅਬੈ ।
ਇਹ ਕੋ ਤੁਮ ਧਯਾਨ ਧਰੋ ਸਭ ਹੀ ਨਹਿ ਧਯਾਨ ਧਰੋ ਤੁਮ ਅਉਰ ਕਬੈ ॥੩੭੩॥
ਸਭ ਮੇਘ ਗਏ ਘਟ ਕੇ ਜ਼ਬ ਹੀ ਤਬ ਹੀ ਹਰਖੇ ਫੁਨਿ ਗੋਪ ਸਭੈ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਲਗੇ ਕਹਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦਯੋ ਹਮ ਦਾਨ ਅਭੈ ।
ਮਘਵਾ ਜੁ ਕਰੀ ਕੁਪਿ ਦਉਰ ਹਮੂਪਰ ਸੋ ਤਿਹ ਕੋ ਨਹੀ ਬੇਰ ਲਭੈ ।
ਅਬ ਕਾਨ੍ਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਹੈ ਘਟ ਬਾਦਰ ਏਕ ਨ ਦੀਸਤ ਬੀਚ ਨਭੈ ॥੩੭੪॥
ਗੋਪ ਕਹੈਂ ਸਭ ਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਕਾਨ੍ਹ ਬਲੀ ਬਰ ਹੈ ਬਲ ਮੈ ।
ਜਿਨਿ ਕੂਦਿ ਕਿਲੇ ਸਤ ਮੋਰ ਮਰਯੋ ਜਿਨਿ ਜੁੱਧ ਸੰਖਾਸੁਰ ਸੋਂ ਜਲ ਮੈ ।
ਇਹ ਹੈ ਕਰਤਾ ਸਭ ਹੀ ਗਜ ਕੋ ਅਰੁ ਫੈਲ ਰਹਯੋ ਜਲ ਅਉ ਥਲ ਮੈ ।
ਸੋਊ ਆਇ ਪ੍ਰਤੱਛਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਜ ਮੈ ਜੋਊ ਜੋਗ ਜੁਤੋ ਰਹੈ ਓਝਲ ਮੈ ॥੩੭੫॥
ਮੋਰ ਮਰਯੋ ਜਿਨਿ ਕੂਦ ਕਿਲੈ ਸਤ ਸੰਧਿ ਜਰਾ ਜਿਰ ਸੈਨ ਮਰੀ ।
ਨਰਕਾਸੁਰ ਜਾਹਿ ਕਰਯੋ ਰਕਸੀ ਬਿਰਥੀ ਗਜ ਕੀ ਜਿਹ ਰੱਛ ਕਰੀ ।
ਜਿਹ ਰਾਖਿ ਲਈ ਪਤਿ ਪੈ ਦ੍ਰਪਤੀ ਸਿਲ ਜਾ ਲਗਤਿਉਂ ਪਗ ਪਾਰਿ ਪਰੀ ।
ਅਤਿ ਕੋਪਤ ਮੇਘਨ ਅਉ ਮਘਵਾ ਇਹ ਰਾਖ ਲਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਧਰੀ ॥੩੭੬॥

Krishna picked up the mountain on his hand, and not a drop of rain fell on the earth. Krishna laughed and said : who is this Indra to fight against me. I have killed Madhu and Kaitabh also; and this Indra thought of killing me. Thus, the words uttered by Lord among Gopas became a popular legend in the world ॥ 370 ॥

When Krishna became angry with Indra so as to protect Gopas, the latter had a fall as if he had slipped down just as at the end of an aeon, the entire creation comes to an end, and new creation evolves gradually or as the mind of an ordinary man sometimes falls down and at others takes high flights of fancy. Thus all the clouds disappeared ॥ 371 ॥

Thus getting angry with Indra, Krishna saved Gopas and their herds. He scattered the clouds in a moment as a demon devours something in one go. Krishna played his game and made the enemies flee. Everybody took Krishna in his embrace. Thus Krishna annihilated ranks after ranks of clouds to protect Gopas ॥ 372 ॥

When the clouds had cleared and he had picked up the mountain, Gopas thought that this mountain might be rather heavy for Krishna. He is killer of demons, provider of comfort as well as of life. We all should therefore forget all else and concentrate on him alone ॥ 373 ॥

When the clouds had cleared, Gopas felt very happy at heart. They said thus : "God has given us the rage, but he is now visible nowhere. Due to the grace of Krishna, not a single cloud can be seen in the sky" ॥ 374 ॥

All Gopas said : 'Krishna is the mightiest of all. He killed Mur demon by jumping into the fort and Shankhasur by jumping into water. He is the creator of entire Universe and He pervades on earth and in water. Which we felt in an oblique manner earlier has now become obvious in Braj ॥ 375 ॥

He killed Mur by jumping into fort, Shankhasur by jumping into water and annihilated Narakasur. He also saved the hapless elephant. He saved the honour of Dropadi and the touch of his feet tansformed Ahlaya from stone to life. That Krishna had saved us from Indra and his clouds ॥ 376 ॥

ਮਘਵਾ ਜਿਹ ਫੇਰਿ ਦਈ ਪ੍ਰਤਨਾ ਜਿਹ ਦੈਤੁ ਮਰੇ ਇਹ ਕਾਨ ਬਲੀ ।
ਜਿਹ ਕੋ ਜਨ ਨਾਮ ਜਪੈ ਮਨ ਮੇ ਜਿਹ ਕੋ ਫੁਨਿ ਭ੍ਰਾਤ ਹੈ ਬੀਰ ਹਲੀ ।
ਜਿਹ ਤੇ ਸਭ ਗੋਪਨ ਕੀ ਬਿਪਤਾ ਹਰਿ ਕੇ ਕੁਪ ਤੇ ਛਿੜ ਮਾਹਿੰ ਟਲੀ ।
ਤਿਹ ਕੋ ਲਖ ਕੈ ਉਪਮਾ ਭਗਵਾਨ ਕਰੈ ਜਿਹ ਕੀ ਸੁਤ ਕਉਲ ਕਲੀ ॥੩੭੭॥
ਕਾਨ ਉਪਾਰ ਲਯੋ ਗਰੂਓ ਗਿਰਿ ਧਾਮਿ ਖਿਸਾਇ ਗਯੋ ਮਘਵਾ ।
ਸੋ ਉਪਜਯੋ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਜੋਊ ਤੀਸਰ ਜੁਗ ਭਯੋ ਰਘੁਵਾ ।
ਅਬ ਕਉਤੁਕਿ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ ਕੋ ਜਗ ਮੇ ਫੁਨਿ ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਲਘੁਵਾ ।
ਥਨ ਐਚ ਹਨੀ ਛਿਨ ਮੈ ਪੁਤਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੇ ਲੇਤ ਹਰੇ ਅਘਵਾ ॥੩੭੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨ ਬਲੀ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਬ੍ਰਿਜ ਮੈ ਜਿਨਿ ਗੋਪਨ ਕੇ ਦੁਖ ਕਾਟਿ ਸਟੇ ।
ਸੁਖ ਸਾਧਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤਬ ਹੀ ਦੁਖ ਦੈਤਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਨਾਮੁ ਘਟੇ ।
ਇਹ ਹੈ ਕਰਤਾ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਕੋ ਬਲਿ ਕੋ ਅਰੁ ਇੰਦ੍ਰਹਿ ਲੋਕ ਬਟੇ ।
ਤਿਹ ਨਾਮ ਕੇ ਲੇਤ ਕਿਧੋ ਮੁਖ ਤੇ ਲਟ ਜਾਤ ਸਭੈ ਤਨ ਦੋਖ ਲਟੇ ॥੩੭੯॥
ਕਾਨ੍ਹ ਬਲੀ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਪੁਤਨਾ ਜਿਨਿ ਮਾਰਿ ਡਰੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਸ ਪਠੀ ।
ਇਨ ਹੀ ਰਿਪੁ ਮਾਰਿ ਡਰਯੋ ਸੁ ਤ੍ਰਿਨਾਵ੍ਰਤ ਪੈਜਨਿ ਸੌ ਇਹ ਥਿੱਤ ਛਠੀ ।
ਸਭ ਜਾਪੁ ਜਪੈਂ ਇਹ ਕੋ ਮਨ ਮੈ ਸਭ ਗੋਪ ਕਹੈਂ ਇਹ ਅਤਿ ਹਠੀ ।
ਅਤਿ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਨਾ ਫੁਨਿ ਮੇਘਨ ਕੀ ਇਨਹੂੰ ਕਰਿ ਦੀ ਛਿਨ ਮਾਹਿ ਮਠੀ ॥੩੮੦॥
ਗੋਪ ਕਹੈ ਇਹ ਸਾਧਨ ਕੇ ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਮਨ ਮਾਹਿ ਗਡੇ ।
ਇਹ ਹੈ ਬਲਵਾਨ ਬਡੋ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਸੋਊ ਕੋ ਇਹ ਸੌ ਛਿਨ ਆਇ ਅਡੈ ।
ਸਭ ਲੋਕ ਕਹੈਂ ਫੁਨਿ ਜਾਪਤ ਯਾ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਭਗਵਾਨ ਬਡੈ ।
ਤਿਨ ਮੋਛ ਲਈ ਛਿਨ ਮੈ ਇਹ ਤੇ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਜਰਰਾ ਕੁ ਜਡੈ ॥੩੮੧॥
ਮੇਘ ਗਏ ਪਛੁਤਾਇ ਗ੍ਰਿਹੰ ਕਹੁ ਗੋਪਨ ਕੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਾਢੇ ।
ਹ੍ਵੈ ਇਕਠੇ ਸੁ ਚਲੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਸਭ ਆਇ ਭਏ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰ ਠਾਢੇ ।
ਆਇ ਲਗੇ ਕਹਨੇ ਤ੍ਰੀਯ ਸੋ ਇਨ ਹੀ ਛਿਨ ਮੈ ਮਘਵਾ ਕੁਪਿ ਕਾਢੇ ।
ਸਤਿ ਲਹਯੋ ਭਗਵਾਨ ਹਮੈ ਇਨ ਹੀ ਹਮਰੇ ਸਭ ਹੀ ਦੁਖ ਕਾਢੇ ॥੩੮੨॥
ਕੋਪ ਭਰੇ ਪਤਿ ਲੋਕਹ ਕੇ ਦਲ ਆਬ ਬਰਖੇ ਠਟਿ ਸਾਜ ਅਣੇ ।
ਭਗਵਾਨ ਜੂ ਠਾਢ ਭਯੋ ਕਰਿ ਲੈ ਗਿਰਿ ਪੈ ਕਰਿਕੈ ਕੁਛ ਹੂੰ ਨ ਗਣੇ ।
ਅਤਿ ਤਾ ਛਬਿ ਕੇ ਜਸ ਉੱਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਿਧੌ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਭਣੇ ।
ਜਿਮੁ ਬੀਰ ਬਡੋ ਕਰਿ ਸਿੱਪਰ ਲੈ ਕਛੁ ਕੈ ਨ ਗਣੇ ਪੁਨਿ ਤੀਰ ਘਣੇ ॥੩੮੩॥

The person who made Indra flee and killed Putna and other demons is Krishna. Everybody remembers his name. Balram is his brother. It is because of him that the suffering of Gopas was removed in an instant. It is also because of him that small bids turn in lots of flowers ॥ 377 ॥
Krishna picked up the Govardhan mountain and Indra felt ashamed and said : 'He who was Rama in Treta aeon has now incarnated in Braj and he has taken a small human form to show his game. He killed Putna by sucking her breast and also killed Aghasur demon in a moment ॥ 378 ॥

Savaiya

Mighty Krishna took birth in Braj and ameliorated all sufferings of Gopas. The comforts of the saintly increased with his birth and the pain caused by demons decreased. He is the creator of the entire universe and eradicator of ego of Bali and Indra. Remembrance of his name destroys hordes of suffering ॥ 379 ॥
Mighty Krishna killed Putna sent by Kans, and also Trinavrat demon. All should remember him. Gopas also say that he is highly determined. It is he who neutralized the power of the clouds in an instant ॥ 380 ॥
Gopas say that he resides in each heart because he removed sufferings of the saintly. He is the mightiest, and none can contest against him. All remember his name. The poet says that he is the greatest, and whosoever saw him with devotion was charmed by his power and form ॥ 381 ॥
Both humiliated clouds and pleased Gopas left for their respective homes. All Gopas gathered together at home and told the women folk that the enraged Krishna made the clouds flee in a moment. It is a fact that it is because of Krishna that all our suffering is gone ॥ 382 ॥
Gopas again said :The clouds of enraged Indra rained heavily and Lord Krishna picked up the mountain on his hand and stood fearlessly. The poet describes the majesty of the scene saying that Krishna stood like a great warrior with shield in hand, unmindful of the arrows shot at him ॥ 383 ॥

ਗੋਪ ਕਹੈ ਇਹ ਸਾਧਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰੈ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਗਡੈ ।
ਇਹ ਹੈ ਬਲਵਾਨ ਬਡੋ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਸੋਊ ਕੋ ਇਹ ਸੌਂ ਛਿਨ ਆਇ ਅਡੈ ।
ਸਭ ਲੋਗ ਕਹੈਂ ਫੁਨਿ ਖਾਪਤ ਯਾ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਭਗਵਾਨ ਬਡੈ ।
ਤਿਹ ਮੋਛ ਲਈ ਛਿਨ ਮੈ ਇਹ ਤੇ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਜਰਰਾ ਕੁ ਜਡੈ ॥੩੮੪॥
ਕਰਿ ਕੋਪ ਨਿਵਾਰ ਦਏ ਮਘਵਾ ਦਲ ਕਾਨ ਬਡੇ ਬਰਬੀਰ ਬ੍ਰਤੀ ।
ਜਿਮ ਕੋਪਿ ਜਲੰਧਰਿ ਈਸਿ ਮਰਯੋ ਜਿਮ ਚੰਡਿ ਚਮੁੰਡਹਿ ਸੈਨ ਹਤੀ ।
ਪਛੁਤਾਇ ਗਯੋ ਮਘਵਾ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਨ ਰਹੀ ਤਿਹ ਕੀ ਪਤਿ ਏਕ ਰਤੀ ।
ਇਮ ਮੇਘ ਬਿਦਾਰ ਦਏ ਹਰਿ ਜੀ ਜਿਮ ਮੋਹਿ ਨਿਵਾਰਤ ਕੋਪਿ ਜਤੀ ॥੩੮੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਕੁਪ ਕੈ ਤਿਨਿ ਮੇਘ ਬਿਦਾਰ ਦਏ ਜਿਨਿ ਰਾਖ ਲਯੋ ਜਲ ਭੀਤਰ ਹਾਥੀ ।
ਜਾਹਿੰ ਸਿਲਾ ਲਗਿ ਪਾਇ ਤਰੀ ਜਿਹੰ ਰਾਖਿ ਲਈ ਦਰੁਪਤੀ ਸੁ ਅਨਾਥੀ ।
ਬੈਰ ਕਰੈ ਜੋਊ ਪੈ ਇਹ ਸੋ ਸਭ ਗੋਪ ਕਹੈਂ ਇਹ ਤਾਹਿੰ ਅਸਾਥੀ ।
ਜੋ ਹਿਤ ਸੋ ਚਿਤ ਕੈ ਇਹ ਕੀ ਫੁਨਿ ਸੇਵ ਕਰੈ ਤਿਹ ਕੋ ਇਹ ਸਾਥੀ ॥੩੮੬॥
ਮੇਘਨ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਦਲ ਖਾਤਿਰ ਊਪਰ ਨਾ ਕਛੁ ਆਂਦਾ ।
ਕੋਪ ਕਰਯੋ ਅਤਿ ਹੀ ਮਘਵਾ ਨ ਚਲਯੋ ਤਿਹ ਸੌਂ ਕਛੁ ਤਾਹਿੰ ਬਸਾਂਦਾ ।
ਜੋਰ ਚਲੇ ਕਿਹ ਕੋ ਤਿਹ ਸੌਂ ਕਹਿ ਹੈਂ ਸਭ ਹੀ ਜਿਸ ਕੋ ਜਗੁ ਬਾਂਦਾ ।
ਮੂੰਡ ਨਿਵਾਇ ਮਨੈ ਦੁਖ ਪਾਇ ਗਯੋ ਮਘਵਾ ਉਠਿ ਧਾਮਿ ਖਿਸਾਂਦਾ ॥੩੮੭॥
ਸਕ੍ਰ ਗਯੋ ਪਛੁਤਾਹਿ ਗ੍ਰਿਹੰ ਕਹੁ ਫੇਰ ਦਈ ਜਬ ਕਾਨ੍ਹਿ ਅਨੀ ।
ਬਰਖਾ ਕਰਿ ਕੋਪ ਕਰੀ ਬ੍ਰਿਜ ਪੈ ਸੁ ਕਛੂ ਹਰਿ ਕੈ ਨਹਿ ਏਕ ਗਨੀ ।
ਫੁਨਿ ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਿਧੋ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਭਨੀ ।
ਪਛੁਤਾਇ ਗਯੋ ਪਤਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਜਿਮ ਲੂਟ ਲਯੋ ਅਹਿ ਸੀਸ ਮਨੀ ॥੩੮੮॥
ਜਾਹਿੰ ਨ ਜਾਨਤ ਭੇਦ ਮੁਨੀ ਮਨਿ ਭਾ ਇਹ ਜਾਪਨ ਕੋ ਇਹ ਜਾਪੀ ।
ਰਾਜ ਦਯੋ ਇਨ ਹੀ ਬਲਿ ਕੋ ਇਨ ਹੀ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਧਰਾ ਸਭ ਥਾਪੀ ।
ਮਾਰਤ ਹੈ ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮੈ ਰਿਪੁ ਗੋਪ ਕਹੈ ਇਹ ਕਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ।
ਕਾਰਨ ਯਾਹਿ ਧਰੀ ਇਹ ਮੂਰਤਿ ਮਾਰਨ ਕੋ ਜਗ ਕੇ ਸਭ ਪਾਪੀ ॥੩੮੯॥
ਕਰਿ ਕੈ ਜਿਹ ਸੌਂ ਛਲ ਪੈ ਚਤੁਰਾਨਨ ਚੋਰਿ ਲਏ ਸਭ ਗੋਪ ਦਫਾ ।
ਤਿਨ ਕਉਤਕ ਦੇਖਨ ਕਾਰਨ ਕੋ ਫੁਨਿ ਰਾਖਿ ਰਹਿਓ ਵਹ ਬੀਚ ਖਫਾ ।
ਕਾਨ ਬਿਨਾਂ ਕੁਪਏ ਉਹ ਸੌਂ ਸੁ ਕਰੇ ਬਿਨ ਹੀ ਸਰ ਦੀਨ ਜਫਾ ।
ਛਿਨ ਮਧਿ ਬਨਾਇ ਲਏ ਬਛਰੇ ਸਭ ਗੋਪਨ ਕੀ ਉਨ ਹੀ ਸੀ ਸਫਾ ॥੩੯੦॥

Gopas said that he has removed the sorrows of the saints and thus he happens to reside in the hearts of all. He has appeared as a mighty hero, and there is none to equal him. Whosoever felt a little interested in him was certainly charmed by his form and power ॥ 384 ॥

Mighty Krishna made Indra flee as Shiva had causd Jalandhar flee and as Chandi had annihilated the forces of Chand and Mund, Repentent Indra returned to his home, and he lost all his honour. Krishna destroyed clouds as a great celebate instantly breaks away from the net of attachment ॥ 385 ॥

The Lord who protected elephant inside water destroyed the clouds. He who saved Ahalaya with the touch of his feet, protected Dropadi's honour, will not be the saviour of those who oppose him whereas those who serve him with devotion will find him as their companion ॥ 386 ॥

The clouds failed to be effective against Krishna's people. Indra showed his anger and whatever was within his might could cause no harm. Who can overpower him who is served by the entire world. Thus, Indra left for his home with bowed head and humiliated ॥ 387 ॥

The repentent clouds returned home, and the sway of Krishna's armies ran there. They rained heavily at Braj, but Krishna cared a fig for them. The poet describes the beauty of this scene saying that Indra returned repentent as the snake returns after losing its *mani* or jewel in the hood ॥ 388 ॥

Krishna, whom not even the greatest of saints can fathom or any recitation can realize, restored the throne to Bali and he is the creator of this earth. Gopas said that he will kill all the enemies in a few days. In fact, he has taken birth to kill these wicked persons ॥ 389 ॥

Brahma had taken away his Gopas by deceit and hidden them in a cave to see his game. Without getting with Brahma and without causing him any pain by shooting arrows at him, Krishna made him release Gopas. He had in a moment created similar Gopas and calves ॥ 390 ॥

ਕਾਨ ਉਪਾਰਿ ਧਰਿਓ ਕਰ ਪੈ ਗਿਰਿ ਤਾ ਤਰਿ ਗੋਪ ਨਿਕਾਰਿ ਸਬੈ ।
ਬਕਈ ਬਕ ਅਉਰ ਗਡਾਸਰੁ ਤ੍ਰਿਨਾਵ੍ਰਤ ਬੀਰ ਬਧੇ ਛਿਨ ਬੀਚ ਤਬੈ ।
ਜਿਨ ਕਾਲੀ ਕੋ ਨਾਥ ਲਯੋ ਛਿਨ ਭੀਤਰ ਧਿਆਨ ਨ ਛਾਡਹੁ ਵਾਹਿ ਕਬੈ ।
ਸਭ ਸੰਤ ਸੁਨੀ ਸੁਭ ਕਾਨ੍ਹ ਕਥਾ ਇਕ ਅਉਰ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਅਬੈ ॥੩੯੧॥

ਗੋਪ ਬਾਚ ਨੰਦ ਜੂ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ ।

ਨੰਦ ਕੇ ਅਗ੍ਰਜ ਕਾਨ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਗੋਪਨ ਜਾਇ ਕਹਯੋ ਸੁ ਸਬੈ ।
ਦੈਂਤ ਅਘਾਸੁਰ ਅਉਰ ਤ੍ਰਿਨਾਵ੍ਰਤ ਯਾਹਿ ਬਧਯੋ ਉਡਿ ਬੀਚ ਨਭੈ ।
ਫੁਨਿ ਮਾਰਿ ਡਰੀ ਬਕਈ ਸਭ ਗੋਪਨ ਦਾਨ ਦਯੋ ਇਹ ਕਾਨ੍ਹ ਅਭੈ ।
ਸੁਨੀਐ ਪਤਿ ਕੋਟਿ ਉਪਾਵ ਕਰੈ ਕੋਊ ਪੈ ਇਹ ਸੋ ਸੁਤ ਨਾਹਿ ਨਭੈ ॥੩੯੨॥
ਗੋਪਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨੀਐ ਪਤਿ ਧਿਆਨ ਧਰੈਂ ਇਹ ਕੋ ਰਣਗਾਮੀ ।
ਧਿਆਨ ਧਰੈਂ ਇਹ ਕੋ ਮੁਨਿ ਈਸਰ ਧਿਆਨ ਧਰੈਂ ਇਹ ਕਾਇਰ ਕਾਮੀ ।
ਧਿਆਨ ਧਰੈਂ ਇਹ ਕੋ ਸੁ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਭ ਧਿਆਨ ਧਰੈਂ ਇਹ ਦੇਖਨ ਬਾਮੀ ।
ਸਤਿ ਲਖਯੋ ਹਮ ਕੈ ਕਰਤਾ ਜਗ ਸਤਿ ਕਹਯੋ ਮਤ ਕੈ ਨਹਿ ਖਾਮੀ ॥੩੯੩॥
ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਬਲੀ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਸਭ ਗੋਪ ਕਹੈਂ ਪੁਤਨਾ ਇਨ ਮਾਰੀ ।
ਰਾਜ ਬਿਭਗਛਨ ਯਾਹਿ ਦਯੋ ਇਨ ਹੀ ਕੁਪਿ ਰਾਵਨ ਦੈਂਤ ਸੰਘਾਰੀ ।
ਰੱਛ ਕਰੀ ਪ੍ਰਹਲਾਦਹਿ ਕੀ ਇਨ ਹੀ ਹਰਨਾਖਸ ਕੀ ਉਰ ਫਾਰੀ ।
ਨੰਦ ਸੁਨੋ ਪਤਿ ਲੋਕਨ ਕੈ ਇਨ ਹੀ ਹਮਰੀ ਅਬ ਦੇਹ ਉਬਾਰੀ ॥੩੯੪॥
ਹੈ ਸਭ ਲੋਗਨ ਕੋ ਕਰਤਾ ਬ੍ਰਿਜ ਭੀਤਰ ਹੈ ਕਰਤਾ ਇਹ ਲੀਲਾ ।
ਸਿਖਯਨ ਕੋ ਬਰਤਾ ਹਰਿ ਹੈ ਇਹ ਸਾਧਨ ਕੋ ਹਰਤਾ ਤਨ ਹੀਲਾ ।
ਰਾਖ ਲਈ ਇਨ ਹੀ ਸੀਅ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖਿ ਲਈ ਤ੍ਰਿਯ ਪਾਰਥ ਸੀਲਾ ।
ਗੋਪ ਕਹੈਂ ਪਤਿ ਸੋ ਸੁਨੀਐ ਇਹ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਬਰ ਬੀਰ ਹਠੀਲਾ ॥੩੯੫॥
ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਚਕਏ ਗਿਰਿ ਕੇ ਹਰਿ ਜੀ ਬਛਰੇ ਸੰਗ ਲੈ ਬਨਿ ਜਾਵੈ ।
ਜਿਉਂ ਧਰ ਮੂਰਤਿ ਘਾਸੁ ਚੁਗੈਂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ ।
ਲੈ ਮੁਰਲੀ ਅਪੁਨੇ ਕਰ ਮੈਂ ਕਰਿ ਭਾਵ ਘਨੇ ਹਿਤ ਸਾਥ ਬਜਾਵੈਂ ।
ਮੋਹਿ ਰਹੈਂ ਜੁ ਸੁਨੈ ਪਤਨੀਸੁਰ ਮੋਹਿ ਰਹੈਂ ਧੁਨਿ ਜੋ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈਂ ॥੩੯੬॥
ਕਪੁ ਕੈ ਜਿਨਿ ਬਾਲਿ ਮਰਿਓ ਛਿਨ ਮੈ ਅਰੁ ਰਾਵਨ ਕੀ ਜਿਨਿ ਸੈਨ ਮਰੀ ਹੈ ।
ਜਾਹਿ ਬਿਭੀਛਨ ਰਾਜ ਦਯੋ ਛਿਨ ਮੈ ਜਿਹ ਕੀ ਤਿਹ ਲੰਕ ਕਰੀ ਹੈ ।
ਮੁਰਿ ਮਾਰਿ ਦਯੋ ਘਟਿਕਾਨ ਕਰੀ ਰਿਪੁ ਜਾ ਸੀਅ ਕੀ ਜੀਯ ਪੀਰ ਹਰੀ ਹੈ ।
ਸੋ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਭਗਵਾਨ ਸੁ ਗਊਅਨ ਕੈ ਮਿਸ ਖੇਲ ਕਰੀ ਹੈ ॥੩੯੭॥

Krishna uprooted the mounain, held it aloft on his hand and thus saved all Gopas by providing them shelter thereunder. Around that time during his childhood he killed Putna, Bakasur, Gajasur, Trinavrat and other demons. He who overpowered the black cobra Kaliya should never be forgotten. All the saints have heard this story of Krishna. Now listen to another episode ॥ 391 ॥

Gopas Address to Nand

Savaiya

Gopas presented themselves before Nand and told him of the brave deeds of Krishna who had killed Aghasur and Trinavrat demons by flying in the sky. Then he killed Bakasur and made them fearless. O chief of Gopas, such a son is not born to anybody whatever he might do ॥ 392 ॥

O chief! Listen to our request. Even warriors contemplate on Krishna. Saints, Shiva, ordinary persons, cowards and desireful all mediate upon him. All women householders contemplate on him. The world considers him the creator; it is truth and nothing is wrong in it ॥ 393 ॥

Gopas say that a mighty hero is born who has killed Putna. After killing demon Ravana, he restored Vibhishan on the throne. He protrected Prahalad and he tore apart the chest of Hiranyakashipu. O chief of the people! he has now been our saviour ॥ 394 ॥

He is the creator of all mankind, playing games in Braj. He blesses the learners and inspires the saints. It was he who saved honour of Sita as well as of Dropadi. Gopas said to their chief that Krishna has been the determined doer of all these deeds ॥ 395 ॥

Many days passed by the day when he had uprooted the mountain. Now again Krishna went to forest to graze his cows and calves. As the cows grazed grass, he felt pleased in heart. He took his flute in hand and played it with much feeling. Womenfolk of gods and everybody also who heard its sound felt charmed ॥ 396 ॥

He killed in an instant and annihilated Ravan's army. He gave the throne to Vibhishan, making him master of Lanka in a moment. He killed Mur demon, killed Kumbhkaran and crocodile and removed the pain of Sita. That Lord is not present in Braj, showing his games on the excuse of grazing cows ॥ 397 ॥

ਜਾਹਿ ਸਹੰਸ੍ਰ ਫਨੀ ਤਨ ਊਪਰਿ ਸੋਇ ਕਰੀ ਜਲ ਭੀਤਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ।
ਜਾਹਿ ਬਿਭੀਛਨ ਰਾਜ ਦਯੋ ਅਰੁ ਜਾਹਿ ਦਈ ਕੁਪਿ ਰਾਵਨ ਪੀੜਾ ।
ਜਾਹਿ ਦਯੋ ਕਰ ਕੈ ਜਗ ਭੀਤਰ ਜੀਵ ਚਰਾਚਰ ਅਉ ਗਜ ਕੀੜਾ ।
ਖੇਲਤ ਸੋ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਜਿਨਿ ਕੀਨ ਸੁਰਾਸੁਰ ਬੀਚ ਝਗੀੜਾ ॥੩੯੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਬੀਰ ਬਡੇ ਦੁਰਜੋਧਨ ਆਦਿਕ ਜਾਹਿੰ ਮਰਾਇ ਡਰੇ ਰਨਿ ਛਤ੍ਰੀ ।
ਜਾਹਿੰ ਮਰਯੋ ਸਿਸੁਪਾਲ ਰਿਸੈ ਕਰਿ ਰਾਜਨ ਮੇ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਬਰ ਅਤ੍ਰੀ ।
ਖੇਲਤ ਹੈ ਸੋਊ ਗਊਅਨ ਮੈਂ ਜੋਊ ਹੈ ਜਗ ਕੋ ਕਰਤਾ ਬਧ ਸਤ੍ਰੀ ।
ਆਗਿ ਸੋਂ ਧੂਮ੍ਰ ਲਪੇਟਤ ਜਿਉਂ ਫੁਨਿ ਗੋਪ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਇਹ ਛੱਤ੍ਰੀ ॥੩੯੯॥
ਕਰ ਜੁੱਧ ਮਰੇ ਇਕਲੇ ਮਧੁ ਕੀਟਭ ਰਾਜੁ ਸਤੱਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਜਿਹ ਦੀਆ ।
ਕੁੰਭਕਰਨ ਮਰਿਯੋ ਜਿਨਿ ਹੈ ਅਰੁ ਰਾਵਨ ਕੋ ਛਿਨ ਮੈ ਬਧ ਕੀਆ ।
ਰਾਜ ਬਿਭੀਛਨ ਦੇ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਅਉਧਿ ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਲੈ ਕਰਿ ਸੀਆ ।
ਪਾਵਨ ਕੇ ਬਧ ਕਾਰਨ ਸੋ ਅਵਤਾਰ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਅਬਲੀਆ ॥੪੦੦॥
ਜੋ ਉਪਮਾ ਹਰਿ ਕੀ ਕਰੀ ਗੋਪਨ ਤਉ ਪਤਿ ਗੋਪਨ ਬਾਤ ਕਹੀ ਹੈ ।
ਜੋ ਇਹ ਕੋ ਬਲੁ ਆਇ ਕਹਯੋ ਗਰਗੈ ਹਮ ਸੋਂ ਸੋਊ ਬਾਤ ਸਹੀ ਹੈ ।
ਪੂਤੁ ਕਹਯੋ ਬਸੁਦੇਵਹਿ ਕੋ ਦਿਜ ਤਾਹਿ ਮਿਲਯੋ ਫੁਨਿ ਮਾਨਿ ਇਹੀ ਹੈ ।
ਜੋ ਇਹ ਕੁ ਫੁਨਿ ਮਾਰਨ ਆਯੋ ਸੁ ਤਾ ਹੀ ਕੀ ਦੇਹ ਗਈ ਨ ਰਹੀ ਹੈ ॥੪੦੧॥

ਅਥ ਇੰਦ੍ਰ ਆਇ ਦਰਸਨ ਕੀਆ ਅਰੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤ ਭਯਾ

ਸਵੈਯਾ

ਦਿਨ ਏਕ ਗਏ ਬਨ ਕੋ ਹਰਿ ਜੀ ਮਘਵਾ ਤਜਿ ਮਾਨ ਹਰੀ ਪਹਿ ਆਯੋ ।
ਪਾਪਨ ਕੇ ਬਖਸਾਵਨ ਕੌਂ ਹਰਿ ਕੇ ਤਰਿ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ।
ਅਉਰ ਕਰੀ ਬਿਨਤੀ ਹਰਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਤਿਹ ਤੋ ਭਗਵਾਨ ਰਿਝਾਯੋ ।
ਚੂਕ ਭਈ ਹਮ ਤੇ ਕਹਿਯੋ ਸਕ੍ਰ ਸੁ ਕੈ ਹਰਿ ਜੀ ਤੁਮ ਕੌਂ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥੪੦੨॥
ਤੂੰ ਜਗ ਕੋ ਕਰਤਾ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਤੂੰ ਸਭ ਲੋਗਨ ਕੋ ਕਰਤਾ ਹੈਂ ।
ਤੂੰ ਮੁਰ ਕੋ ਮਰੀਯਾ ਰਿਪੁ ਰਾਵਨ ਭੂਰਿਸਿਲਾ ਤ੍ਰੀਯਾ ਕੋ ਭਰਤਾ ਹੈ ।
ਤੂੰ ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੋ ਪਤਿ ਹੈਂ ਅਰੁ ਸਾਧਨ ਕੇ ਦੁਖ ਕੋ ਹਰਤਾ ਹੈਂ ।
ਜੋ ਤੁਮਰੀ ਕਛੁ ਭੂਲ ਕਰੈ ਤਿਹ ਕੇ ਫੁਨਿ ਤੂੰ ਤਨ ਕੋ ਮਰਤਾ ਹੈ ॥੪੦੩॥
ਸੁਨਿ ਕਾਨ੍ਹ ਸਤੱਕ੍ਰਿਤ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਬ ਕਾਮ ਸੁ ਧੇਨ ਗਊ ਚਲਿ ਆਈ ।
ਆਇ ਕਰੀ ਉਪਮਾ ਹਰਿ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਸੋ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਬਡਾਈ ।
ਗਾਵਤ ਹੀ ਗੁਨ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੇ ਇਕ ਕਿੰਕਰ ਆਇ ਗਈ ਹਰਿ ਪਾਈ ।
ਸਜਾਮ ਕਰੋ ਉਪਮਾ ਕਹੀਓ ਪਤਿ ਸੋ ਉਪਮਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਭਾਈ ॥੪੦੪॥

He plays in the water, sitting on the Sheshnag with thousands of hoods. He in his rage gave throne to Vibhushan and pain to Ravana. He showed his grace and gave life-breath to all insects, who can and cannot move, and elephants. He who has ever been present in the struggle between gods and demons now plays in Braj II 398 II

Savaiya

Great warriors like Duryodhan are afraid of him in the field. In his rage, he killed Shishupal : He is proficient in the use of all weapons. He now plays with cows; he is the creator of the world and killer of the enemies. He is present as a spark of fire in the smoke. Although a kshatriya, he joyfully calls himself a Gopa II 399 II

He alone killed Madhu and Kaitabh and restored kingdom to Indra. He killed Kumbhkaran and Ravana in a moment. He made Vibhishan happy by making him king of Lanka, and himself left for Avadh along with Sita. He has been born in Braj only to annihilate the sinners II 400 II

When Gopas praised Krishna thus, their chief replied then : "The way you have described Krishna's might is all right. The priest has said that he is Vasudeva's son and it is his good fortune. He who came to kill him lost his own life II 401 II

Indra comes to see him and makes a petition.

Savaiya

One day as Krishna went to the forest, Indra came to him discarding all his ego. He bowed his head on Krishna's feet so as to get his sins forgiven. He made a request to him which pleased the latter. He said : O Lord! I have blundered. I failed to fathom you II 402 II

"You are the creator of the world and of entire mankind, O compassionate one. You are the killer of Mur demon and king Ravana and you are the redeemer of stony Ahlya. You are the master of all gods and ameliorator of sorrows of the saints. He who defies you gets killed at your hands II 403 II

As Indra says this eulogy of Krishna, Kamdhenu (the mythological cow of gods that fulfils desires) also came over there. Kamdhenu eulogized Krishna and attained the Lord. She asked Indra to eulogize Krishna still more because it pleases in varied ways II 404 II

ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੇ ਪਗ ਪੂਜਨ ਕੋ ਸਭ ਦੇਵਪੁਰੀ ਤਜਿ ਕੈ ਸੁਰ ਆਏ ।
ਪਾਇੰ ਪਰੇ ਇੱਕ ਪੂਜਤ ਭੇ ਇਕ ਨਾਚ ਉਠੇ ਇਕ ਮੰਗਲ ਗਾਏ ।
ਸੇਵ ਕਰੈਂ ਹਰਿ ਕੀ ਹਿਤ ਕੈ ਕਰਿ ਆਵਤ ਕੇਸਰ ਧੂਪ ਜਗਾਏ ।
ਦੈਤਨ ਕੋ ਬਧ ਕੈ ਭਗਵਾਨ ਮਨੋ ਜਗ ਮੈ ਸੁਰ ਫੇਰਿ ਬਸਾਏ ॥੪੦੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਵ ਸਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਸਭੈ ਸਭ ਤੁਜਿ ਕੈ ਮਨਿ ਮਾਨ ।
ਹ੍ਵੈ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਨੈ ਲਗੈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਉਸਤਤੀ ਬਾਨਿ ॥੪੦੬॥

ਕਬਿੱਤ

ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਲਾਜ ਕੇ ਜਹਾਜ ਦੋਊ ਦੇਖੀਅਤ ਬਾਰਿ ਭਰੇ ਅਕ੍ਰੂਨ ਕੀ ਆਭਾ ਕੋ ਧਰਤ ਹੈਂ ।
ਸੀਲ ਕੇ ਹੈਂ ਸਿੰਧੁ ਗੁਨ ਸਾਗਰ ਉਜਾਗਰ ਕੇ ਨਾਗਰ ਨਵਲ ਨੈਨ ਦੋਖਨ ਹਰਤ ਹੈਂ ।
ਸੱਤ੍ਰਨ ਸੰਘਾਰੀ ਇਹ ਕਾਨ੍ਹ ਅਵਤਾਰੀ ਜੂ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕੋ ਦੇਹ ਦੂਖ ਦੂਰ ਕੋ ਕਰਤ ਹੈਂ ।
ਮਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਤਿਪਾਰਕ ਏ ਜਗ ਕੇ ਉਧਾਰਕ ਹੈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਸਟ ਜਿਂਹ ਜੀਯ ਤੇ ਜਰਤ ਹੈਂ ॥੪੦੭॥

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਸਭੈ ਸੁਰ ਆਇਸੁ ਲੈ ਚਲ ਧਾਮਿ ਗਏ ਹੈਂ ।
ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਹਰਿ ਕੋ ਇਹ ਤੈ ਮਨ ਆਨੰਦ ਯਾਦ ਭਏ ਹੈਂ ।
ਰਾਤਿ ਪਰੇ ਚਲਿ ਕੈ ਭਗਵਾਨ ਸੁ ਡੇਰਨਿ ਆਪਨ ਬੀਚ ਅਏ ਹੈਂ ।
ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਏ ਜਗ ਕੇ ਦਿਖਬੇ ਕਹੁ ਕੀਨ ਸੁ ਸੁੰਦਰ ਖੇਲ ਨਏ ਹੈਂ ॥੪੦੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰ ਭੂਲ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਨਾਮ ਬਰਨਨੰ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ ॥

ਅਥ ਨੰਦ ਕੋ ਬਰੁਨ ਕੇ ਭਿਤ੍ਰ ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਲੈ ਗਏ

ਸਵੈਯਾ

ਨਿਸਿ ਏਕ ਦ੍ਵਾਦਸਿ ਕੇ ਹਰਿ ਤਾਤ ਚਲਯੋ ਜਮੁਨਾ ਮਹਿ ਨ੍ਹਾਵਨ ਕਾਜੈ ।
ਆਇ ਪਰਿਓ ਜਲ ਮੈ ਬਰੁਨੰ ਗਜ ਕੋਪਿ ਗਹਿਯੋ ਸਭ ਜੋਰਿ ਸਮਾਜੈ ।
ਬਾਂਧ ਚਲੇ ਸੰਗਿ ਲੈ ਬਰੁਨੰ ਪਹਿ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੇ ਬਿਨੁ ਹੀ ਕੁਪਿ ਗਾਜੈ ।
ਜਾਇ ਕੈ ਠਾਢਿ ਕਰਿਓ ਜਬ ਹੀ ਪਹਿਚਾਨ ਲਯੋ ਦਰੀਆਵਨ ਰਾਜੈ ॥੪੦੯॥
ਨੰਦ ਬਿਨਾਂ ਪੁਰਿ ਸੁੰਨ ਭਯੋ ਸਭ ਹੀ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰਿ ਜੀ ਪਹਿ ਆਏ ।
ਆਇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੇ ਪਰ ਪਾਇਨ ਨੰਦ ਤ੍ਰਿਯਾਦਿਕ ਤੇ ਘਿਘਿਆਏ ।
ਕੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਨ ਸੋ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕੈ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਆਇ ਰਿਝਾਏ ।
ਮੋ ਪਤਿ ਆਜ ਗਏ ਉਠ ਕੈ ਹਮ ਢੂੰਢਿ ਰਹੇ ਕਹੂੰਐ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ॥੪੧੦॥

All the gods left heaven and came to touch Krishna's feet. They touched his feet and worshipped him; some danced as others sang joyously. They served him with devotion, and brought *kesar* (saffron) and fragrance in hand. It looked as if the Lord, after killing all demons, has resettled gods on this earth ॥ 405 ॥

Dohara

All gods, including Indra, gave up their ego, got together and began singing eulogies of Krishna ॥ 406 ॥

Kabitt

Krishna's eyes look like two vessels of love and modesty. They look beautiful like the rain-filled clouds. He is ocean of modesty and obviously a sea of qualities. Wherever these modest eyes look, they ameliorate the suffering. Eyes of Krishna are killers of enemies and remover of all sorrows and pain of the saints. Krishna is nourisher of friends, and looking at him the wicked feel jealous ॥ 407 ॥

Savaiya

All the gods bowed their heads to Krishna and with his permission went to their abodes. They named him Govind and felt very pleased. As the dusk fell, Krishna also came back to his camp. As the day dawned, he prepared to show more feats to the world ॥ 408 ॥

Thus concludes the chapter on Indra seeking forgiveness in the "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Account of Nand being taken to Varun

Savaiya

On the night of the 12th lunar day, Nand went to bathe in Jamuna. There came Varun's servants as Nand entered the river in nakedness. They felt annoyed. Before Krishna could challenge them, they tied Nand and took him to Varun. As Nand was presented before Varun, the god of water recognized him ॥ 409 ॥

Without Nand, the town of Braj seemed deserted, and all came to Krishna. They bowed before him, fell on his feet and all including Yashoda wept bitterly. They made petition to him in various ways and tried to please him. My husband went out this morning, said Yashoda, and we have searched him but in vain ॥ 410 ॥

ਤਾਤ ਕਹਿਓ ਹਸਿ ਕੇ ਜਸੁਦਾ ਪਹਿ ਤਾਤ ਲਿਆਵਨ ਕੋ ਹਮ ਜੈ ਹੈਂ ।
ਸਾਤ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਸੁ ਸਾਤਹਿੰ ਜਾਇ ਜਹੀ ਤੰਹ ਹੀ ਤੇ ਨਿਐ ਹੈਂ ।
ਜੌ ਮਰ ਗਿਓ ਤਉ ਜਾ ਜਮ ਕੇ ਪੁਰਿ ਆਯੁਧ ਲੈ ਕੁਪਿ ਭਾਰਥ ਕੈ ਹੈਂ ।
ਨੰਦ ਕੋ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਹਉਂ ਹਉ ਕਿਹ ਜਾਇ ਰਮੈ ਤਊ ਜਾਨ ਨ ਦੈ ਹੈਂ ॥੪੧੧॥
ਗੋਪ ਪ੍ਰਨਾਮ ਗਏ ਕਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੋ ਹਸਿ ਕੇ ਇਮ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹਿਯੋ ਹੈ ।
ਗੋਪਨ ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਬਾਤ ਸੁਨੇ ਹਰਿ ਦੂਰ ਬਹਿਓ ਹੈ ।
ਛਾਡਿ ਅਧੀਰਜ ਦੀਨ ਸਭੋ ਫੁਨਿ ਧੀਰਜ ਕੋ ਮਨ ਗਾਢ ਰਹਿਓ ਹੈ ॥੪੧੨॥
ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਹਰਿ ਜੀ ਉਠ ਕੈ ਜਲ ਬੀਚ ਧਸਿਓ ਬਰਨੰ ਪਹਿ ਆਯੋ ।
ਆਇ ਕੈ ਠਾਂਢਿ ਭਯੋ ਜਬ ਹੀ ਨਦੀਆਂ ਪਤਿ ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਲਪਟਾਯੋ ।
ਭ੍ਰਿਤਨ ਮੋ ਅਜਨੇ ਤੁਮ ਤਾਤ ਅਨਿਓ ਬੰਧ ਕੇ ਕਹਿ ਕੇ ਘਿਘਿਆਯੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਛਿਮਾਪਨ ਦੋਖ ਕਰੋ ਇਹ ਭੇਦ ਹਮੈ ਲਖ ਕੇ ਨਹੀ ਪਾਯੋ ॥੪੧੩॥
ਜਿਨਿ ਰਾਜ ਬਿਭੀਖਨ ਰੀਝਿ ਦਯੋ ਰਿਸ ਕੈ ਜਿਨਿ ਰਾਵਨ ਖੇਤ ਮਰਿਓ ਹੈ ।
ਜਾਹਿ ਮਰਓਮੁਰ ਨਾਮ ਅਘਾਸੁਰ ਪੈ ਬਲਿ ਕੋ ਛਲ ਸੋਂ ਜੁ ਛਲਿਓ ਹੈ ।
ਜਾਹਿ ਜਲੰਧਰ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਤਿਹ ਮੂਰਤਿ ਕੇ ਸਤ ਜਾਹਿੰ ਟਰਯੋ ਹੈ ।
ਧੰਨ ਹੈਂ ਭਾਗ ਕਿਧੋ ਹਮਰੇ ਤਿਹ ਕੋ ਹਮ ਪੇਖਬਿ ਆਜੁ ਕਰਿਓ ਹੈ ॥੪੧੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਪਾਇਨ ਪਰ ਕੇ ਬਰੁਨ ਜੂ ਦਯੋ ਨੰਦ ਕਉ ਸਾਥਿ ।
ਕਹਯੋ ਭਾਗ ਮੁਹਿ ਧੰਨਿ ਹੈ ਚਲੈ ਪੁਸਤਕਨ ਗਾਥ ॥੪੧੫॥

ਸਵੈਯਾ

ਤਾਤ ਕੋ ਸਾਥ ਲਯੋ ਭਗਵਾਨ ਚਲਯੋ ਪੁਰ ਕੋ ਮਨਿ ਆਨੰਦ ਭੀਨੋ ।
ਬਾਹਰਿ ਲੋਕ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਕਰਿ ਕਾਨ੍ਹ ਪ੍ਰਨਾਮ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਕੀਨੋ ।
ਪਾਇ ਪਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਬਹੁ ਬਾਰਨ ਦਾਨ ਘਨੋ ਦਿਜ ਲੋਕਨ ਦੀਨੋ ।
ਆਇ ਮਿਲਾਇ ਦਯੋ ਬ੍ਰਿਜ ਕੋ ਪਤਿ ਸਤਿ ਹਮੈ ਕਰਤਾ ਕਰ ਦੀਨੋ ॥੪੧੬॥

ਨੰਦ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਹਰਿ ਆਨਿ ਕਹਯੋ ਬ੍ਰਿਜ ਕੇ ਪਤਿ ਕਾਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਜਗ ਕੋ ਕਰਤਾਰੇ ।
ਰਾਜ ਦਯੋ ਇਨ ਰੀਝਿ ਬਿਭੀਛਨਿ ਰਾਵਨ ਸੇ ਰਿਪੁ ਕੋਟਿਕ ਮਾਰੇ ।
ਭ੍ਰਿਤਨ ਲੈ ਬਰੁਨੈ ਬਧਿਓ ਤਿਹ ਤੇ ਮੁਹਿ ਆਨਿਓ ਹੈ ਯਾ ਹੀ ਛਡਾ ਰੇ ।
ਕੈ ਜਗ ਕੋ ਕਰਤਾ ਸਮਝੋ ਇਹ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਸਮਝੋ ਨਹੀ ਬਾਰੇ ॥੪੧੭॥

Krishna asked Yashoda that he will go and bring back his father. I shall search out wherever he might be in seven skies and seven nether-lands. If he had died, I shall go to Yama's land, take up weapons and fight against him. I shall bring back Nand to meet you all : I shall not let him go thus ॥ 411 ॥

Gopas saluted him and returned to their homes. Then Krishna laughed and said ; I shall make Nand, the master of these Gopas, meet them. This is perfectly true and there is no falsehood in it. Most of the sorrow of Gopas is gone after listening to his words. They discarded impatience and developed patience in his heart ॥ 412 ॥

At day dawn, Krishna got up, jumped into water and reached Varun. On reaching there he felt consoled as the water-god fell on his feet saying: my servants have unknowingly brought your father here tied. Saying this he wept. O Krishna! forgive my fault. We never knew that he was your father ॥ 413 ॥

He who joyously gave throne to Vibhishan and in rage killed Ravana in the battlefield, who killed Mur and Aghasur demons and deceived Bali of strength and who violated the modesty of Jalandhar's wife by taking Jalandhar's form is visible to me today. I consider myself fortunate for this ॥ 414 ॥

Dohara

Varun touched his feet and sent Nand with him. He said O Krishna, I am fortunate enough. This story will be written in books in future ॥ 415 ॥

Savaiya

Taking his father along, Krishna joyously left for Braj. People met him outside of Braj. They saluted and circumambulated him. They fell at his feet many times and gave a lot in charity to the brahmins. He made Nand meet his people, and proved his promise to be true ॥ 416 ॥

Nand's Address

Savaiya

As Nand came out, he told others that he was not just Krishna but was creator of the world.Pleased, he gave kingdom toVibhishan and killed numerous kings like Ravana. The servants of Varun tied me and took to him. He has got me released from there. Consider him the creator of the world and not just an adolescent child ॥ 417 ॥

ਗੋਪ ਸਭੋ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਭੀਤਰ ਜਾਨਿ ਹਰੀ ਇਹ ਭੇਦ ਬਿਚਾਰਿਓ ।
ਦੇਖਹਿ ਜਾਇ ਬੈਕੁੰਠ ਸਭੈ ਹਮ ਪੈ ਇਹ ਕੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰਿਓ ।
ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੇ ਅਪੁਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਸਾਰਿਓ ।
ਗਿਆਨ ਹੁਇ ਪਾਰਸੁ ਗੋਪਨ ਲੋਹ ਕੌ ਕਾਨ੍ਹ ਸਭੈ ਕਰਿ ਕੰਚਨ ਡਾਰਿਓ ॥੪੧੮॥
ਜਾਨ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਕੋ ਲਖੀਆ ਜਬ ਰੈਨਿ ਪਰੀ ਤਬ ਹੀ ਪਰਿ ਸੋਏ ।
ਦੂਖ ਜਿਤੇ ਜੁ ਹੁਤੇ ਮਨ ਮੇ ਤਿਤਨੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕੇ ਲੇਵਤ ਖੋਏ ।
ਆਇ ਗਯੋ ਸੁਪਨਾ ਸਭ ਕੋ ਤਿਹ ਜਾ ਪਿਖਏ ਤ੍ਰੀਯਾ ਨਰ ਦੋਏ ।
ਜਾਇ ਅਨੂਪ ਬਿਰਾਜਤ ਥੀ ਤਿਹ ਜਾਂ ਸਮ ਜਾ ਵੁਨਿ ਅਉਰ ਨ ਕੋਏ ॥੪੧੯॥

ਸਵੈਯਾ

ਸਭ ਗੋਪਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਹਿਯੋ ਮਨ ਮੈ ਇਹ ਬੈਕੁੰਠ ਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਮੋਹਿ ਭਲਾ ਹੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਸਮੈ ਲਖੀਐ ਨਹੀ ਯਾ ਓਹੁ ਜਾ ਪਿਖੀਐ ਭਗਵਾਨ ਖਲਾ ਹੈ ।
ਗੋਰਸ ਖਾਤ ਉਹਾਂ ਹਮ ਤੇ ਮੰਗਿ ਜੋ ਕਰਤਾ ਸਭ ਜੀਵ ਜਲਾ ਹੈ ।
ਸੋ ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਛਾਛਹਿ ਪੀਵਤ ਜਾਹਿ ਰਮੀ ਨਭ ਭੂਮਿ ਕਲਾ ਹੈ ॥੪੨੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ ਨੰਦ ਜੂ ਕੋ ਬਰੁਣ ਪਾਸ ਤੇ ਛੁਡਾਇ ਲਿਆਇ ਬੈਕੁੰਠ ਦਿਖਾਵ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਕੋ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤੰ ਸੁਭਮਸਤੁ ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਬਰਨਨੰ

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਤੂੰਹੀਂ ਅਸਤ੍ਰਣੀ ਸਸਤ੍ਰਣੀ ਆਪ ਰੂਪਾ । ਤੁਹੀਂ ਅੰਬਿਕਾ ਜੰਭ ਹੰਤੀ ਅਨੂਪਾ ।
ਤੁਹੀਂ ਅੰਬਿਕਾ ਸੀਤਲਾ ਤੋਤਲਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਤੈਂਹੀ ਕੀਆ ਹੈ ।੪੨੧॥
ਤੁਹੀਂ ਮੁੰਡ ਮਰਦੀ ਕਪਰਦੀ ਭਵਾਨੀ । ਤੁਹੀ ਕਾਲਿਕਾ ਜਾਲਪਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ।
ਮਹਾਂ ਜੋਗ ਮਾਇਆ ਤੁਹੀਂ ਈਸਵਰੀ ਹੈ । ਤੁਹੀਂ ਤੇਜ ਆਕਾਸ ਥੰਭੋ ਮਹੀ ਹੈ ॥੪੨੨॥
ਤੁਹੀ ਰਿਸਟਣੀ ਪੁਸਟਣੀ ਜੋਗ ਮਾਇਆ । ਤੁਹੀਂ ਮੋਹ ਸੌ ਚਉਦਹੂੰ ਲੋਕ ਛਾਇਆ ।
ਤੁਹੀਂ ਸੁੰਭ ਨੈਸੁੰਭ ਹੰਤੀ ਭਵਾਨੀ । ਤੁਹੀ ਚਉਦਹੂੰ ਲੋਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਜਾਨੀ ॥੪੨੩॥
ਤੁਹੀਂ ਰਿਸਟਣੀ ਪੁਸਟਣੀ ਸਸਤ੍ਰਣੀ ਹੈਂ । ਤੁਹੀਂ ਕਸਟਣੀ ਹਰਤਨੀ ਅਸਤ੍ਰਣੀ ਹੈਂ ।
ਤੁਹੀ ਜੋਗ ਮਾਇਆ ਤੁਹੀ ਬਾਕਬਾਨੀ । ਤੁਹੀ ਅੰਬਿਕਾ ਜੰਭਹਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ॥੪੨੪॥

When Gopas heard this, they reflected on this secret in their heart. They thought that they should also see heaven : they made such a request to him. The poet has described the grandeur of this scene saying that the philosopher's stone of knowledge with Krishna has transformed all Gopas from iron into gold ॥ 418 ॥

The knower of the secrets of all, Krishna went to sleep as the night came. All the sorrows in one's mind come to an end as we remember his name. All the men and women in Braj had had a dream wherein they 'saw' heaven. The place was of unique beauty and no other place could equal it ॥ 419 ॥

All the Gopas thought in their minds and said that their Braj was better than heaven. We see Krishna present both here (Braj) and there (heaven) : wherever we looked, we found the Lord present. In Braj, he eats butter and curd, borrowing from us although he is the creator of the world. He drinks butter-milk in our homes who is pervading everywhere on earth and in the sky ॥ 420 ॥

Thus concludes the chapter on Nand's release and showing heaven to all Gopas in the "Krishna Avtar" in the *Bachitra Natak Granth.*

Now begins the eulogy of Sri Bhagauti Ji

With Thy Grace

Bhujang Prayat Chhand

You are the wielder of arms and weapons and with a frightening form. You are the killer of Jambh, with unique form. You are Ambika, Seetala and innocent lisping one. You have created earth as well as sky ॥ 421 ॥

You are Bhavani the killer of Mund demon. You are Kalika and Jalapa goddesses and the cause of all sound. You are the Lord's power causing creation, and you are divine. Fire, sky, air and water are all your form ॥ 422 ॥

You are provider of comfort and you are Bhavani. You have covered the fourteen worlds with *maya.* You are Bhavani who killed Sumbh and Nisumbh. You are the spirit pervading all the fourteen realms ॥ 423 ॥

You are provider of comfort, Bhavani and wielder of weapons. You are the weapon that removes all pains. You are *maya* and you are the cause of speech. You are killer of Jambha and all-pervasive ॥ 424 ॥

ਮਹਾਂ ਜੋਗ ਮਾਇਆ ਮਹਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ । ਭਵੀ ਭਾਵਨੀ ਭੂਤ ਭਬਿਅੰ ਭਵਾਨੀ ।
ਚਰੀ ਆਚਰਣੀ ਖੇਚਰਣੀ ਭੂਪਣੀ ਹੈਂ । ਮਹਾਂ ਬਾਹਣੀ ਆਪਨੀ ਰੂਪਣੀ ਹੈਂ ॥੪੨੫॥
ਮਹਾਂ ਭੈਰਵੀ ਭੂਤਨੇਸਵਰੀ ਭਵਾਨੀ । ਭਵੀ ਭਾਵਨੀ ਭਬਯੰ ਕਾਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ।
ਜਯਾ ਆਜਯਾ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਹੈਂ । ਸਿਵਾ ਸੀਤਲਾ ਮੰਗਲਾ ਤੋਤਲਾ ਹੈਂ ॥੪੨੬॥
ਤੁਹੀਂ ਅੱਛਰਾ ਪੱਛਰਾ ਬੁੱਧਿ ਬ੍ਰਿਧਿਆ । ਤੁਹੀਂ ਭੈਰਵੀ ਭੂਪਣੀ ਸੁੱਧ ਸਿੱਧਿਆ ।
ਮਹਾਂ ਬਾਹਣੀ ਅਸਤ੍ਰਣੀ ਸਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ । ਤੁਹੀ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਕਾਤੀ ਕਟਾਰੀ ॥੪੨੭॥
ਤੁਹੀਂ ਰਾਜਸੀ ਸਾਤਕੀ ਤਾਮਸੀ ਹੈਂ । ਤੁਹੀ ਬਾਲਕਾ ਬ੍ਰਿਧਣੀ ਅਉ ਜੁਆਂ ਹੈਂ ।
ਤੁਹੀ ਦਾਨਵੀ ਦੇਵਣੀ ਜੱਛਣੀ ਹੈਂ । ਤੁਹੀਂ ਕਿੰਨ੍ਰਨੀ ਮੱਛਣੀ ਕੱਛਣੀ ਹੈਂ ॥੪੨੮॥
ਤੁਹੀ ਦੇਵਤੇ ਸੇਸਣੀ ਦਾਨੁ ਵੇਸਾ । ਸਰਹਿ ਬ੍ਰਿਸਟਣੀ ਹੈ ਤੁਹੀ ਅਸਤ੍ਰ ਭੇਸਾ ।
ਤੁਹੀਂ ਰਾਜ ਰਾਜੇਸਵਰੀ ਜੋਗ ਮਾਯਾ । ਮਹਾ ਮੋਹ ਸੌ ਚਉਦਹੂੰ ਲੋਕ ਛਾਯਾ ॥੪੨੯॥
ਤੁਹੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮੀ ਬੈਸਨਵੀ ਸ੍ਰੀ ਭਵਾਨੀ । ਤੁਹੀਂ ਬਾਸਵੀ ਈਸਵਰੀ ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ ।
ਤੁਹੀ ਅੰਬਿਕਾ ਦੁਸਟਹਾ ਮੂੰਡਮਾਲੀ । ਤੁਹੀ ਕਸਟ ਹੰਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ ॥੪੩੦॥
ਤੁਮੀ ਬਰਾਹਣੀ ਹ੍ਵੈ ਹਿਰਨਾਛ ਮਾਰਯੋ । ਹਰੰਨਾਕਸੰ ਸਿੰਘਣੀ ਹ੍ਵੈ ਪਛਾਰਯੋ ।
ਤੁਮੀ ਬਾਵਨੀ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨੋ ਲੋਗ ਮਾਪੇ । ਤੁਮੀਂ ਦੇਵ ਦਾਨੋ ਕੀਏ ਜੱਛ ਥਾਪੇ ॥੪੩੧॥
ਤੁਮੀ ਰਾਮ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦਸਾਗ੍ਰੀਵ ਖੰਡਯੋ । ਤੁਮੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹ੍ਵੈ ਕੰਸੁ ਕੇਸੀ ਬਿਹੰਡਯੋ ।
ਤੁਮੀ ਜਾਲਪਾ ਹੈਂ ਬਿੜਾਲਛ ਘਾਯੋ । ਤੁਮੀ ਸੁੰਭ ਨੈਸੁੰਭ ਦਾਨੋ ਖਪਾਯੋ ॥੪੩੨॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਦਾਸ ਪਰਿ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਪਾਰ ।
ਆਪ ਹਾਥ ਦੈ ਰਾਖ ਮੁਹਿ ਮਨ ਕ੍ਰਮ ਬਚਨ ਬਿਚਾਰਿ ॥੪੩੩॥

You are Bhavani who is present in past, present and future. You are in the moveable and the immoveble beings on earth and all beings in sky. You are the master of a huge army and unparalleled you are ॥ 425 ॥

You are the great Bhairavi, Bhuteshavari and Bhavani. You ever pervade as Kali, wearing sword, both in past and present. You are the vanquisher, unconquerable, worshippable in Sindh and fair-complexioned. You are ameliorator, provider of bliss, the killer and the innocent lisping one ॥ 426 ॥

You are in the syllables, fairy and the wisdom. You are Bhairavi, the empress and the devotion. You are the unique rider, wielder of weapons and arms. You are also in sword, arrow and dagger ॥ 427 ॥

You are in the three *gunas*.You are in the adolescent, young and old. You are in the demoness, goddess and Yakshini. You are also in Kinnari, Matsaya maiden and Kachchhap woman ॥ 428 ॥

You are the master of king of gods as well as of demons. You are the bestower of arrows and you are in the arms. You are in the Rajrajeshavari and Yogmaya who have put the veil of *maya* on all the fourteen realms ॥ 429 ॥

You are the female spouse of Brahma and Vishnu. You are also called Bhavani. You are the power of Indra as well as of Kartikeya. You are the creator, killer of the wicked and wearer of the garland of beheaded heads. You are eradicator of suffering and wielder of the sword of compassion ॥ 430 ॥

You were the power of God to kill Haranaksh. You vanquished Hiranyakashyapu as the man-lion power of God. You are the power of god to measure the entire world. You are the creator of gods, demons and yakshas ॥ 431 ॥

You as Rama killed Ravana. You as Krishna killed Kans and Keshi demon. You as Jalap killed Biralaksh demon. You annihilated Sumbh and Nisumbh demons ॥ 432 ॥

Dohara

Consider the poet as your slave, O Lord, and favour him with your grace. You please protect me from all lapses caused by thought, word and deed ॥ 433 ॥

ਚੌਪਈ

ਮੈਂ ਨ ਗਨੇਸਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਊਂ । ਕਿਸਨ ਬਿਸਨ ਕਬਹੂੰ ਨਾ ਧਿਆਊਂ ।
ਕਾਨਿ ਸੁਨੇ ਪਹਿਚਾਨ ਨ ਤਿਨ ਸੋ । ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਮੋਰੀ ਪਗ ਇਨ ਸੌ ॥੪੩੪॥
ਮਹਾਂਕਾਲ ਰਖਵਾਰ ਹਮਾਰੋ । ਮਹਾਂ ਲੋਹ ਮੈਂ ਕਿੰਕਰ ਥਾਰੋ ।
ਅਪੁਨਾ ਜਾਨਿ ਕਰੋ ਰਖਵਾਰ । ਬਾਂਹ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰਿ ॥੪੩੫॥
ਅਪੁਨਾ ਜਾਨਿ ਮੁਝੈ ਪ੍ਰਤਿਪਰੀਐ । ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਸਤ੍ਰੁ ਹਮਾਰੇ ਮਰੀਐ ।
ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮੈ ਦੋਊ ਚਲੈਂ । ਰਾਖੁ ਆਪਿ ਮੁਹਿ ਅਉਰ ਨ ਦਲੈਂ ॥੪੩੬॥
ਤੁਮ ਮਮ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ । ਤੁਮ ਸਾਹਿਬ ਮੈ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰਾ ।
ਜਾਨਿ ਆਪਨਾ ਮੁਝੈ ਨਿਵਾਜ । ਆਪਿ ਕਰੋ ਹਮਰੇ ਸਭ ਕਾਜ ॥੪੩੭॥
ਤੁਮ ਹੋ ਸਭ ਰਾਜਨ ਕੇ ਰਾਜਾ । ਆਪੇ ਆਪੁ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜਾ ।
ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮੁਹਿ । ਹਾਰਿ ਪਰਾ ਮੈ ਆਨਿ ਦਵਾਰਿ ਤੁਹਿ ॥੪੩੮॥
ਅਪੁਨਾ ਜਾਨਿ ਕਰੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ । ਤੁਮ ਸਾਹਿਬੁ ਮੈਂ ਕਿੰਕਰ ਥਾਰਾ ।
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਦੇ ਹਾਥਿ ਉਬਾਰੋ । ਹਮਰੇ ਸਭ ਬੈਰੀਅਨ ਸੰਘਾਰੋ ॥੪੩੯॥
ਪ੍ਰਥਮਿ ਧਰੌਂ ਭਗਵਤ ਕੋ ਧਯਾਨਾ । ਬਹੁਰਿ ਕਰੋ ਕਬਿਤਾ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾਂ ।
ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਥਾਮਤਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਚਾਰੌਂ । ਚੂਕ ਹੋਇ ਕਬਿਤਾਹਿ ਸੁਧਾਰੋ ॥੪੪੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ । ਅਫਜੂੰ ।

ਅਥ ਗੋਪਿਨ ਸੰਗਲ ਖੇਲਨ

ਸਵੈਯਾ

ਜਬ ਆਈ ਹੈ ਕਾਤਿਕ ਕੀ ਰੁਤਿ ਸੀਤਲ ਕਾਨ੍ਹ ਤਬੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰਸੀਆ ।
ਸੰਗਿ ਗੋਪਿਨ ਖੇਲ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿਓ ਜੁ ਹੁਤੋ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂ ਜਸੀਆ ।
ਅਪਵਿਤ੍ਰਨ ਲੋਗਨ ਕੇ ਜਿਹ ਕੇ ਪਗਿ ਲਾਗਤ ਪਾਪ ਸਭੈ ਨਸੀਆ ।
ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਨਿ ਤ੍ਰੀਯਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਖੇਲ ਨਿਵਾਰਹੁ ਕਾਮ ਇਹੈ ਬਸੀਆ ॥੪੪੧॥
ਆਨਨ ਜਾਹਿ ਨਿਸਾਪਤਿ ਸੌ ਦ੍ਰਿਗ ਕੋਮਲ ਹੈਂ ਕਮਲਾ ਦਲ ਕੈਸੇ ।
ਹੈ ਭਰੁਟੇ ਧਨੁ ਸੇ ਬਰਨੀ ਸਰ ਦੂਰ ਕਰੈਂ ਤਨ ਕੇ ਦੁਖਰੇ ਸੇ ।
ਕਾਮ ਹੀ ਸਾਨ ਕੇ ਸਾਥ ਘਸੇ ਦੁਖ ਸਾਧਨ ਕਟਬੇ ਕਹੁ ਤੈਸੇ ।
ਕਉਲ ਕੇ ਪੱਤ੍ਰ ਕਿਧੋ ਸਸਿ ਸਾਥ ਲਗੇ ਕਬਿ ਸੁੰਦਰ ਸਯਾਮ ਅਰੈਸੇ ॥੪੪੨॥

Chaupai

I shall not invoke Ganesha first of all (as had been the practice with all poets before starting their work). I shall never contemplate on Krishna or Vishnu. I have heard about them, but know them not. My devotion is concentrated on the feet of the Lord ॥ 434 ॥

Mahakal (God) is our protecter. O Mahalok (God)! I am your lowliest slave. Protect me as your own. You have held my arm for help, and now keep it up ॥ 435 ॥

Nourish me considering your own. Kill my enemies picking them up. Let both *raj* and *yoga* go on in the world. Protect me so that none other causes me pain ॥ 436 ॥

You nourish me for ever. you are Master and I am your slave. Give me honour considering me your own and help in the successful completion of all my deeds ॥ 437 ॥

You are the King of kings. You are the Honour of the poor. Show your grace considering me as your slave. I have come to your portal ॥ 438 ॥

Provide me nourishment considering me your own. You are Master and I am your slave. Considering me your servant redeem me. Kill all of my enemies ॥ 439 ॥

First of all, I remember God. Then I compose poetry of different moods. I describe the deeds of Krishna as I can. If there is a flaw, let the poets improve upon it ॥ 440 ॥

Thus concludes the eulogy of Sri Bhagauti Ji.

Savaiya

When it was early winter and the month of Kartik, the romantic Krishna well known everywhere, made up his mind to play with Gopis. As soon as the sinners touch his feet, their sins are at once washed off. Hearing him play with women, the women folk discarded all sensual thoughts and surrounded him ॥ 441 ॥

Their faces are beautiful like moon and eyes are soft like lotus petals. Their eye-brows are like bows and eye-lashes like arrows. Mere look at them removes one's pain. Their bodies are the arrows sharpened after rubbing against the stone of Kama so as to remove the suffering of the saints. They all look like the lotus petal attached to moon ॥ 442 ॥

ਬੰਧਿਕ ਹ੍ਵੈ ਟਟੀਆ ਬਰਨੀ ਧਰ ਕੋਰਨ ਕੀ ਦੁਤਿ ਸਾਇਕ ਸਾਂਧੇ ।
ਠਾਢੇ ਹੈਂ ਕਾਨ੍ਹ ਕਿਧੋ ਬਨ ਮੈ ਤਨ ਪੈ ਸਿਰ ਪੈ ਅੰਬੁਵਾ ਰੰਗ ਬਾਂਧੇ ।
ਚਾਲ ਚਲੈ ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ ਮਨੋ ਸੀਖ ਦਈ ਇਹ ਬੱਧਿਕ ਪਾਂਧੇ ।
ਅਉ ਸਭ ਹੀ ਠਟ ਬੱਧ ਕਸੇ ਮਨ ਮੋਹਨ ਜਾਲ ਪੀਤੰਬਰ ਕਾਂਧੇ ॥੪੪੩॥
ਸੋ ਉਠਿ ਠਾਢਿ ਕਿਧੋ ਬਨ ਮੈ ਜੁਗ ਤੀਸਰ ਮੈ ਪਤਿ ਜੋਊ ਸੀਯਾ ।
ਜਮੁਨਾ ਮਹਿ ਖੇਲ ਕੇ ਕਾਰਨ ਕੋ ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਭਾਲ ਮੈ ਟੀਕੋ ਦੀਜਾ ।
ਭਿਲਰਾ ਡਰਿ ਨੈਨ ਕੇ ਸੈਨਨ ਕੋ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਕੋ ਮਨ ਚੋਰਿ ਲੀਯਾ ।
ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਭਗਵਾਨ ਕਿਧੋ ਰਸ ਕਾਰਨ ਕੋ ਠਗ ਬੇਸ ਕੀਆ ॥੪੪੪॥
ਦ੍ਰਿਗ ਜਾਹਿ ਮ੍ਰਿਗੀ ਪਤਿ ਕੀ ਸਮ ਹੈ ਮੁੱਖਿ ਜਾਹਿੰ ਨਿਸਾਪਤਿ ਸੀ ਛਬਿ ਪਾਈ ।
ਜਾਹਿੰ ਕੁਰੰਗਨ ਕੇ ਰਿਪੁ ਸੀ ਕਟਿ ਕੰਚਨ ਸੀ ਤਨ ਲੈ ਛਬਿ ਛਾਈ ।
ਪਾਟ ਬਨੇ ਕਦਲੀ ਦਲ ਦ੍ਵੈ ਜੰਘਾ ਪਰ ਤੀਰਨ ਸੀ ਦੁਤਿ ਗਾਈ ।
ਅੰਗ ਪ੍ਰਤੰਗ ਸੁ ਸੁੰਦਰ ਸਯਾਮ ਕਛੂ ਉਪਮਾ ਕਹੀਐ ਨਹੀਂ ਜਾਈ ॥੪੪੫॥
ਮੁਖ ਜਾਹਿੰ ਨਿਸਾਪਤਿ ਕੀ ਸਮ ਹੈ ਬਨ ਮੈ ਤਿਨ ਗੀਤ ਰਿਝਯੋ ਅਰੁ ਗਾਯੋ ।
ਤਾ ਸੁਰ ਕੋ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਬ੍ਰਿਜਹੂੰ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਭ ਹੀ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ ।
ਧਾਇ ਚਲੀ ਹਰਿ ਕੇ ਮਿਲਬੇ ਕਹੁ ਤਉ ਸਭ ਕੇ ਮਨ ਮੇ ਜਬ ਭਾਯੋ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਮਨੋ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਜੁਵਤੀ ਛਲਬੇ ਕਹੁ ਘੰਟਕ ਹੇਰਿ ਬਨਾਯੋ ॥੪੪੬॥
ਮੁਰਲੀ ਮੁਖ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੇ ਤਰੂਏ ਤਰੁ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਬਿਧਿ ਖੂਬ ਛਕੀ ।
ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਮਿਨ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਦਵਰੀ ਸੁਧਿ ਹਿਯ ਜੁ ਰਹੀ ਨ ਕਛੂ ਮੁਖ ਕੀ ।
ਮੁਖ ਕੋ ਪਿਖਿ ਰੂਪ ਕੇ ਬੱਸਜ ਭਈ ਮੱਤ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਹੀ ਕਹਿ ਕਾਨ੍ਹ ਬਕੀ ।
ਇਕ ਝੂਮਿ ਪਰੀ ਇਕ ਗਾਇ ਉਠੀ ਤਨ ਮੇਂ ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਰਹਿਗੀ ਸੁ ਜਕੀ ॥੪੪੭॥
ਹਰਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਰ ਸ੍ਰਉਨਨ ਮੈ ਸਭ ਧਾਇ ਚਲੀ ਬ੍ਰਿਜਭੂਮਿ ਸਖੀ ।
ਸਭ ਮੈਨ ਕੇ ਹਾਥਿ ਗਈ ਬਧ ਕੈ ਸਭ ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਮ ਕੀ ਪੇਖਿ ਅਖੀ ।
ਨਿਕਰੀ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਸਮ ਮਾਨਹੁ ਗੋਪਿਨ ਤੇ ਨਹਿ ਜਾਹਿੰ ਰਖੀ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਹਰੀ ਪਹਿ ਆਇ ਗਈ ਜਨੁ ਆਇ ਗਈ ਸੁਧਿ ਜਾਨਿ ਸਖੀ ॥੪੪੮॥
ਗਈ ਆਇ ਦਸੋ ਦਿਸ ਤੇ ਗੁਪੀਆਂ ਸਭ ਹੀ ਰਸ ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਥ ਪਗੀ ।
ਪਿਖ ਕੈ ਮੁਖਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਚੰਦ ਕਲਾ ਸੁ ਚਕੋਰਨ ਸੀ ਮਨ ਮੈ ਉਮਗੀ ।
ਹਰਿ ਕੋ ਪੁਨਿ ਸੁੱਧਿ ਸੁਆਨਨ ਪੇਖਿ ਕਿਧੌ ਤਿਨ ਕੀ ਠਗ ਡੀਠ ਲਗੀ ।
ਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਭਯੋ ਪਿਖ ਕੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਮਲੋ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇਖ ਮ੍ਰਿਗੀ ॥੪੪੯॥

Wearing arms like a hunter, Krishna looked sideways like shooting arrows. Wearing a yellow headgear, he stands amidst a forest. He walks slow as if he were trained to walk slow, All his features are like a hunter's and the one, charmer of Gopis has put the yellow cloth on his shoulder as if it were a net to catch them ॥ 443 ॥

He was Sita's spouse in Treta *yuga* and is now standing in the forest. He has put a sandal paste-mark on his forehead to play in the Yamuna. The Bhils are frightened to look at the gesture made by his eyes. Krishna has charmed the hearts of all Gopis. The poet says that God seems to have taken birth as an enchanter to provide pleasure to Gopis ॥ 444 ॥

The eyes of these Gopis are deer-like, faces as resplendent moon, waist like lion's and bodies are golden in hue. Their thighs are smooth like banana-tree trunk, and their entire legs are like arrows. The poet says that it is impossible to put in words the beauty of different parts of their organs ॥ 445 ॥

The moon-eyed Krishna felt pleased and sang songs in the forest. The sound of his songs was heard by all women of Braj. They ran out to meet Krishna who is liked by all of them. It seemed as if he were the form of melody and the charmed women were like the she-deer runnning towards it ॥ 446 ॥

Krishna standing beneath a tree with flute on his lips looked beautiful. The women of Braj, having lost all sense of body and mind, came running there to. Looking at Krishna's face they felt so enchanted by his beauty that some started unconsciously uttering Krishna's name, some fell down to get up again to sing songs, and some remained wonder-struck ॥ 447 ॥

Listening to the sound of Krishna's flute, all women of Braj came running. Looking at the charming eyes of enchanting Krishna, they all have fallen prey to sensuous desires. They rushed out from their homes like the deer, and their spouses could not control them. They came running to him as a maiden feels solace having met a friend ॥ 448 ॥

Gopis came to Krishna from all the directions, dyed in the love of Krishna. As they looked at his moon-like face, the desire for union aroused in them. Looking at face, their eyes get struck there. Krishna also felt pleased as a he-deer feels seeing a she-deer ॥ 449 ॥

ਗੋਪਿਨ ਕੀ ਬਰਜੀ ਨ ਰਹੀ ਸੁਰ ਕਾਨ੍ਰ ਕੀ ਸੁਨਬੇ ਕਹੁ ਤ੍ਰਾਂਘੀ ।
ਨਾਖਿ ਚਲੀ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਇਉਂ ਜਿਮੁ ਮਤਿਹ ਜੁਗੀਸੁਰ ਇੰਦ੍ਰਹਿ ਲਾਂਘੀ ।
ਦੇਖਨ ਕੋ ਮੁਖਿ ਤਾਂਹਿ ਚਲੀ ਜੋਊ ਕਾਮ ਕਲਾ ਹੂੰ ਕੋ ਹੈ ਫੁਨਿ ਥਾਘੀ ।
ਡਾਰਿ ਚਲੀ ਸਿਰ ਕੇ ਪਟ ਇਉਂ ਜਨੁ ਡਾਰਿ ਚਲੀ ਸਭ ਲਾਜ ਬਹਾਂਘੀ ॥੪੫੦॥
ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਪਾਸਿ ਗਈ ਜਬ ਹੀ ਤਬ ਹੀ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਲੀਨ ਸੁ ਸੰਙਾ ।
ਚੀਰ ਪਰੇ ਗਿਰ ਕੈ ਤਨ ਭੂਖਨ ਟੂਟ ਗਈ ਤਿਨ ਹਾਥਨ ਬੰਙਾ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ ਸਭੈ ਗੁਪੀਆਂ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਭਈ ਇਕ ਰੰਙਾ ।
ਹੋਇ ਗਈ ਤਨ ਮੇ ਸਭ ਹੀ ਇਕ ਰੰਗ ਮਲੋ ਸਭ ਛੋਡ ਕੈ ਸੰਙਾ ॥੪੫੧॥
ਗੋਪਿਨ ਭੂਲਿ ਗਈ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਾਨ੍ਹ ਹੀ ਕੇ ਰਸ ਭੀਤਰ ਰਾਚੀਂ ।
ਭਉਂਹ ਭਰੀ ਮਧੁਰੀ ਬਰਨੀ ਸਭ ਹੀ ਸੁ ਢਰੀ ਜਨੁ ਮੈਨ ਕੇ ਸਾਂਚੀ ।
ਛੋਰ ਦਏ ਰਸ ਅਉਰਨ ਸ੍ਵਾਦ ਭਲੇ ਭਗਵਾਨ ਹੀ ਸੋ ਸਭ ਮਾਚੀਂ ।
ਸੋਭਤ ਤਾ ਤਨ ਮੇ ਹਰਿ ਕੋ ਮਨੋ ਕੰਚਨ ਮੈ ਚੁਨੀਆ ਚੁਨਿ ਖਾਚੀਂ ॥੪੫੨॥
ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ ਰਹੀ ਬ੍ਰਿਜ ਮੈਂ ਜੁ ਹੁਤੀ ਗੁਪੀਆਂ ਅਤਿ ਹਾਛੀ ।
ਰਾਜਤ ਜਾਹਿੰ ਮ੍ਰਿਗੀ ਪਤਿ ਨੈਨ ਬਿਰਾਜਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈਂ ਸਮ ਮਾਛੀ ।
ਸੋਭਿਤ ਹੈ ਬ੍ਰਿਜਮੰਡਲ ਮੈਂ ਜਨੁ ਖੇਲਬੇ ਕਾਜਿ ਨਟੀ ਇਹ ਕਾਛੀ ।
ਦੇਖਨਿ ਹਾਰ ਕਿਧੌ ਭਗਵਾਨ ਦਿਖਾਵਤ ਭਾਵ ਹਮੇ ਹਿਯ ਆਛੀ ॥੪੫੩॥

ਸਵੈਯਾ

ਸੋਹਤ ਹੈਂ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਦ੍ਰਿਗ ਅੰਜਨ ਆਂਜੇ ।
ਕਉਲਨ ਕੀ ਜਨੁ ਸੁੱਧਿ ਪ੍ਰਭਾ ਸਰ ਸੁੰਦਰ ਸਾਨ ਕੇ ਊਪਰਿ ਮਾਂਜੇ ।
ਬੈਠਿ ਘਰੀ ਇਕ ਮੈ ਚਤੁਰਾਨਨ ਮੈਨ ਕੇ ਤਾਤ ਬਨੇ ਕਸਿ ਸਾਜੇ ।
ਮੋਹਤਿ ਹੈਂ ਮਲ ਜੋਗਨ ਕੇ ਫੁਨਿ ਜੋਗਨ ਕੇ ਗਨ ਬੀਚਕ ਲਾਜੇ ॥੪੫੪॥
ਠਾਂਢਿ ਹੈ ਕਾਨ੍ਹ ਸੋਊ ਮਹਿ ਗੋਪਿਨ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਅੰਤ ਮੁਨੀ ਨਹਿ ਬੂਝੇ ।
ਕੋਟਿ ਕਰੈਂ ਉਪਮਾ ਬਹੁ ਬਰਖਨ ਨੈਨਨ ਸੋ ਤਉ ਨੈਕੁ ਨ ਸੂਝੇ ।
ਤਾ ਹੀ ਕੇ ਅੰਤਿ ਲਖੈਬੇ ਕੇ ਕਾਰਨ ਸੂਰ ਘਨੈ ਰਨ ਭੀਤਰ ਜੂਝੇ ।
ਸੋ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਭਗਵਾਨ ਤ੍ਰੀਆ ਗਨ ਮੈ ਰਸ ਬੈਨ ਅਰੂਝੇ ॥੪੫੫॥
ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੇ ਨਿਕਟੈ ਜਬ ਹੀ ਸਭ ਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ਮਿਲਿ ਸੁੰਦਰ ਗੱਈਯਾ ।
ਸੋ ਹਰਿ ਮੱਧਿ ਸਸਾਨਨ ਪੇਖਿ ਸਭੈ ਫੁਨਿ ਕੰਦ੍ਰਪ ਬੇਖ ਬਨੱਈਯਾ ।
ਲੈ ਮੁਰਲੀ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕਿਧੌ ਅਤਿ ਹੀ ਹਿਤ ਸਾਥ ਬਜੱਈਯਾ ।
ਘੰਟਕ ਹੇਰਕ ਜਿਉਂ ਪਿਖ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਮੁਹਿ ਜਾਤ ਸੁ ਹੈ ਠਹਰਈਯਾ ॥੪੫੬॥

Undeterred by Gopas, they were all attracted by Krishna's flute. They came out of their portals as Shiva wanders unmindful of Indra. They left to see face of one who knows fully about the art of sex. They threw away their headgear as the ascetics are not worried about modesty॥ 450 ॥

As soon as Gopis reached Krishna, they united with him. The robes and ornaments on their bodies had fallen off. Bangles on their wrists got broken. Looking at the charm of Krishna, all of them became one with him. They became physically one with him, leaving away all their modesty ॥ 451 ॥

Gopis got so enchanted by Krishna that they forgot about their homes. The eye-brows, both heavy and average, and eye-lashes of these Gopis were well shaped. They forgot all the other tasks and got immersed in the task of Krishna. They looked beautiful like the precious stones studded in gold ॥ 452 ॥

All the beautiful Gopis look at Krishna's handsome face. Their eyes are like those of deer and vivacious like fish. They look majestic in Braj as if these rope-dancers were created to play here. They make different gesticulation so as to have a look at him ॥ 453 ॥

The poet says that the eyes of Gopis with collyrium put in them look beautiful. They are beautiful like lotus and as the arrows shine when rubbed against a stone. They are beautiful as if Brahma had made them as offspring of Kamdev. They are so beautiful that they enchanted even the yogis. Surrounded by Gopis, Krishna looks like Shiva surrounded by yoginis ॥ 454 ॥

Amidst Gopis stands the same Krishna whom even ascetics have failed to fathom. He is eulogized in millions of ways but still nothing can be said about him. Innumerable warriors have laid down their lives in the battlefield to fathom him. The same Krishna is today engrossed in conversation with Gopis of Braj ॥ 455 ॥

As all the beautiful Gopis came nearer to Krishna, they got transformed into Kamdeva himself looking at his moon-like face. When Krishna held flute in hand and played in lovingly, Gopis stood still like the deer which stops still listening to the sound of trinklets made by the hunter ॥ 456 ॥

ਮਾਲਸਿਰੀ ਅਰੁ ਰਾਮਕਲੀ ਸੁੰਭ ਸਾਰੰਗ ਭਾਵਨ ਸਾਥ ਬਸਾਵੈਂ ।
ਜੈਤਸਿਰੀ ਅਰੁ ਸੁੱਧ ਮਲਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੂਕ ਸੁਨਾਵੈ ।
ਲੈ ਮੁਰਲੀ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕਿਧੋ ਅਤਿ ਹੀ ਹਿਤ ਸਾਥ ਬਜਾਵੈ ।
ਪਉਨ ਚਲੈ ਨ ਰਹੈ ਜਮੁਨਾ ਥਿਰ ਮੋਹਿ ਰਹੈ ਧੁਨਿ ਜੋ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈ ॥੪੫੭॥
ਸੁਨ ਕੇ ਮੁਰਲੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਰ ਕੀ ਸਭ ਗੋਪਨਿ ਕੀ ਸਭ ਸੁੱਧਿ ਛੁਟੀ ।
ਸਭ ਛਾਡਿ ਚਲੀ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕਾਰਜ ਕਾਨ੍ਹ ਹੀ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸਾਥ ਜੁਟੀ ।
ਠਗਨੀਸੂਰ ਹੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਇਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਸਭ ਮਤਿ ਲੁਟੀ ।
ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਸਮ ਹੈ ਚਲਤ ਯੌ ਇਨਕੇ ਮਗ ਲਾਜ ਕੀ ਬੇਲ ਤਰਾਕ ਤੁਟੀ ॥੪੫੮॥
ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਕਬਿ ਹੋਇ ਇਕਾਠੀ ।
ਜਿਉਂ ਸੁਰ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੌ ਸੁਨ ਕੈ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਚਲਿ ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਨਾਠੀ ।
ਮੈਨ ਸੌ ਮੱਤ ਹ੍ਵੈ ਕੂਦਤ ਕਾਨ੍ਹ ਸੁ ਛੋਰਿ ਮਨੋ ਸਭ ਲਾਜ ਕੀ ਗਾਠੀ ।
ਗੋਪਿਨ ਕੋ ਮਨੁ ਯੌ ਚੁਰਿ ਗਯੋ ਜਿਮ ਖੋਰਰ ਪਾਥਰ ਪੈ ਚਰਨਾਠੀ ॥੪੫੯॥
ਹਸਿ ਬਾਤ ਕਰੈਂ ਹਰਿ ਸੌ ਗੁਪੀਆਂ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਜਿਨ ਭਾਗ ਬਡੇ ।
ਮੋਹਿ ਸਭੈ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਇਨ ਕੋ ਪਿਖ ਕੈ ਹਰਿ ਪਾਪਨ ਜਾਲ ਲਡੇ ।
ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਤਨ ਮਧਿ ਬਧੂ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਆਤੁਰ ਅਤਿ ਗਡੇ ।
ਸੋਊ ਸਤਿ ਕਿਧੋ ਮਨ ਜਾਹਿੰ ਗਡੇ ਸੁਅ ਧਨਿ ਜਿਨੋ ਮਨ ਹੈ ਅਗਡੇ ॥੪੬੦॥
ਨੈਨ ਚੁਰਾਇ ਮਹਾਂ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ਕਛੂ ਮੁਸਕਾਇ ਭਯੋ ਹਰਿ ਠਾਂਢੋ ।
ਮੋਹਿ ਰਹੀ ਬ੍ਰਿਜ ਬਾਮ ਸਭੈ ਅਤਿ ਹੀ ਤਿਨ ਕੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦ ਬਾਢੋ ।
ਜਾਂ ਭਗਵਾਨ ਕਿਧੋ ਸੀਜ ਜੀਤ ਕੈ ਮਾਰਿ ਡਰਯੋ ਰਿਪੁ ਰਾਵਨ ਗਾਢੋ ।
ਤਾ ਭਗਵਾਨ ਕਿਧੋ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਨੁਕਤਾ ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਢੋ ॥੪੬੧।

ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਬਾਚ ਗੋਪਿਨ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਆਜੁ ਭਯੋ ਝੜ ਹੈ ਜਮੁਨ ਤਟਿ ਖੇਲਨ ਕੀ ਅਬ ਘਾਤ ਬਣੀ ।
ਤਜ ਕੈ ਡਰ ਖੇਲ ਕਰੋ ਹਮ ਸੋ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹਯੋ ਹਸਿ ਕਾਨ੍ਹ ਅਣੀ ।
ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤੁਮ ਮੈ ਸੋਊ ਖੇਲਹੁ ਖੇਲਹੁ ਨਾਹਿ ਜਣੀਰੁ ਕਣੀ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹੈ ਹਸਿ ਕੈ ਰਸ ਬੋਲ ਕਿਧੋ ਹਰਤਾਂ ਜੋਊ ਮਾਨ ਫਣੀ ॥੪੬੨॥

Krishna played on his flute measures like, Malsiri, Ramkali, Sarang, Jaitsiri, pure Malhar and Bilawal. When Krishna, holding the flute in his hand, played it lovingly, even the wind came to a halt, water of Yamuna stopped and all those who heard its sound felt charmed by it ॥ 457 ॥

Hearing the sound of Krishna's flute, Gopis lost their consciousness. Engrossed in Krishna, they left their homes and household affairs. The poet says that he like a great deluder has charmed these charming maidens and they have lost their wisdom. Gopis walk like she-deer, and as they walk they leave behind all their modesty ॥ 458 ॥

The poet says that these women get together and appreciate Krishna's charm just as a she-deer comes running on listening to the sound of music. Discarding all modesty and immersed in sensuousness they moved around him.The heart of Gopis was stolen just as the sandal disappears when rubbed on a stone ॥ 459 ॥

The fortunate Gopis laugh and talk to Krishna. All have fallen to him : merely looking at him has washed off their sins. Standing amidst the maidens of Braj, Krishna has rooted deeply in their hearts. Those whose hearts are united with Krishna have realized the truth whereas those who have not yet set their hearts on him are also fortunate (because they have saved themselves from the pain of his love) ॥ 460 ॥

Krishna looks the other way, smiles a little and is happily standing there. All the maidens of Braj are charmed, and thus joy of their heart increases. Just as Lord Rama had won back Sita after killing the mighty Ravana, the same Lord now as Krishna utters words of nectar to Gopis ॥ 461 ॥

Krishna's Address to Gopis

Savaiya

It might rain today and it is the opportune time to play on the bank of Yamuna. The poet say that Krishna told them to play with him without any fear. Only those more beautiful among you should play while others should not. These sweet words were spoken laughingly by the killer of Kalia snake ॥ 462 ॥

ਹਸਿ ਕੈ ਸੁ ਕਹੀ ਬਤੀਆਂ ਤਿਨ ਸੌ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਹਰਿ ਜੋ ਰਸ ਰਾਤੋ ।
ਨੈਨ ਮ੍ਰਿਗੀਪਤਿ ਸੇ ਤਿਹ ਕੇ ਇਮ ਚਾਲ ਚਲੈ ਜਿਮ ਗੱਈਯਰ ਮਾਤੋ ।
ਦੇਖਤ ਮੂਰਤਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕੀ ਗੋਪਿਨ ਭੂਲਿ ਗਈ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਸੁਧ ਸਾਤੋ ।
ਚੀਰ ਗਏ ਉਡ ਕੈ ਤਨ ਕੇ ਅਰੁ ਟੂਟ ਗਯੋ ਨੈਨ ਤੇ ਲਾਜ ਕੋ ਨਾਤੋ ॥੪੬੩॥
ਕੁਪਿ ਕੈ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਤਾਨਿ ਮਰੇ ਮੁਰਿ ਦੈਂਤ ਮਰਯੋ ਅਪਨੇ ਜਿਨਿ ਹਾਥਾ ।
ਜਾਹਿ ਬਿਭੀਛਨ ਰਾਜ ਦਯੋ ਰਿਸਿ ਰਾਵਨ ਕਾਟ ਦਏ ਜਿਹ ਮਾਥਾ ।
ਸੋ ਤਿਹ ਕੀ ਤਿਹੂੰ ਲੋਗਨ ਮਧਿ ਕਹੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਚਲੈ ਜਸ ਗਾਥਾ ।
ਸੋ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਰਸ ਕੈ ਹਿਤ ਖੇਲਤ ਹੈ ਫੁਨਿ ਗੋਪਿਨ ਸਾਥਾ ॥੪੬੪॥
ਹਸਿ ਕੈ ਹਰਿ ਜੂ ਬ੍ਰਿਜ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਸੰਗ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਇਕ ਹੋਡ ਬਦੀ ।
ਸਭ ਧਾਇ ਪਰੈਂ ਹਮਹੂੰ ਤੁਮ ਹੂੰ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹਯੋ ਮਿਲਿ ਬੀਚ ਨਦੀ ।
ਜਬ ਜਾਇ ਪਰੇ ਜਮੁਨਾ ਜਲ ਮੈ ਸੰਗ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਜਦੀ ।
ਤਬ ਲੈ ਚੁਭਕੀ ਹਰਿ ਜੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਸੁ ਲਯੋ ਮੁਖ ਚੂਮ ਕਿਧੋ ਸੋ ਤਦੀ ॥੪੬੫॥

ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਬਾਚ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਸੁੰਦਰ ਸਯਾਮ ਸੋ ਸਯਾਮ ਕਹੀ ਹਸਿ ਬਾਤ ਪ੍ਰਬੀਨਨਿ ।
ਰਾਜਤ ਜਾਹਿੰ ਮ੍ਰਿਗੀਪਤਿ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਛਾਜਤ ਚੰਚਲਤਾ ਸਮ ਮੀਨਨ ।
ਕੰਚਨ ਸੇ ਤਨ ਕਉਲ ਮੁਖੀ ਰਸ ਆਤੁਰ ਹੈ ਕਹਯੋ ਰੱਛਕ ਦੀਨਨ ।
ਨੇਹੁ ਬਢਾਇ ਮਹਾਂ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ਕਹਯੋ ਸਿਰਿ ਨਿਆਇ ਕੈ ਭਾਂਤਿ ਅਧੀਨਨ ॥੪੬੬॥
ਅਤਿ ਹ੍ਵੈ ਰਿਝਵੰਤ ਕਹਿਓ ਗੁਪੀਆਂ ਜੁਗ ਤੀਸਰ ਮੈ ਪਤਿ ਭਯੋ ਜੁ ਕਪੀ ।
ਜਿਨਿ ਰਾਵਨ ਖੇਤਿ ਮਰਿਓ ਕੁਪ ਕੈ ਜਿਹ ਰੀਝਿ ਬਿਭੀਛਨ ਲੰਕ ਥਪੀ ।
ਜਿਹ ਕੀ ਜਗ ਬੀਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਾ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਛਪੀ ।
ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਰੈਂ ਰਸ ਕੀ ਚਰਚਾ ਜਿਨ ਹੂੰ ਤਿਰੀਯਾ ਫੁਨਿ ਚੰਡਿ ਜਪੀ ॥੪੬੭॥
ਜਉ ਰਸ ਬਾਤ ਕਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ਤਬ ਹੀ ਹਰਿ ਜਵਾਬ ਦਯੋ ਤਿਨ ਸਾਫੀ ।
ਆਈ ਹੋ ਛੋੜਿ ਸਭੈ ਪਤਿ ਕੋ ਤੁਮ ਹੋਇ ਤੁਮੈ ਨ ਮਰੇ ਫੁਨਿ ਮਾਫੀ ।
ਹਉਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਨਹਿ ਹੇਤ ਕਰੋ ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਕਉ ਬਾਮ ਕਰੋ ਰਸ ਲਾਫੀ ।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੈ ਹਰਿ ਮੋਨ ਭਜੀ ਸੁ ਬਜਾਇ ਉਠਯੋ ਮੁਰਲੀ ਮਹਿ ਕਾਫੀ ॥੪੬੮॥

The poet says that Krishna uttered these words laughingly and fully engrossed. His eyes are like deer's and his gait is like elephant's. Looking at the person of Krishna, Gopis forgot all about their homes. The robes on their body went off and their eyes became denuded of modesty ॥ 463 ॥

He in rage killed Madhu and Kaitabh demons; also killed Mur demon with his own hands. After slaying of Ravana's head, he bestowed the crown on Vibhishan. The poet says that the eulogistic story of his victories is current in three worlds. He is now playing with Gopis in Braj ॥ 464 ॥

Krishna jokingly plans to play game with these Gopis on a bet. He asked them all to join him and jump into the river. When Krishna jumped into the river along with Gopis, he made a dive and swiftly kissed one of them ॥ 465 ॥

Gopis' Address to Krishna

Savaiya

All Gopis now got together and cleverly addressed Krishna whose eyes were wide like deer's and vivacious like fish and, whose body is of golden hue and soft like lotus-petals. Under the influence of risen passions, they said to the protector of the hapless that they have attained much pleasure by their love for him. They said so with bowed head and with a sense of subservience ॥ 466 ॥

Highly pleased Gopis said, "He who was master of Sugriv and Hanuman in Treta, he who killed Ravana in the field of battle and gave Lanka to Vibhishan, he whose arts are well known throughout the world–the poet says that nothing about him is hidden. The women who had remembered Chandi to obtain Krishna now talk of *rasa* with him ॥ 467 ॥

When Gopis talked of rasa, Krishna replied to them in clear words, "You all have come leaving your husbands, so you will not get forgiveness even after death. I do not love you. Then why do you boast of your love ? After saying this, Krishna became silent and he began to play flute in the measure Kafi ॥ 468 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਸਭ ਸੁੰਦਰ ਗੋਪਿਨ ਸੋਂ ਕਬਿ ਸ੍ਯਾਮ ਦਯੋ ਹਸਿ ਕੈ ਹਰਿ ਜਵਾਬ ਜਬੈ।
ਨ ਗਈ ਹਰਿ ਮਾਨ ਕਹ੍ਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਰਹੀ ਮੁਖਿ ਦੇਖ ਸਬੈ।
ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਕਰਿ ਲੈ ਅਪਨੇ ਮੁਰਲੀ ਸੁ ਬਜਾਇ ਉਠਓ ਜੁਤ ਰਾਗ ਤਬੈ।
ਮਨੋ ਘਾਇਲ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਬ੍ਰਣ ਮੈ ਭਗਵਾਨ ਡਰ੍ਯੋ ਜਨੁ ਲੋਨ ਅਬੈ ॥੪੬੯॥
ਜਿਉਂ ਮ੍ਰਿਗ ਬੀਚ ਮ੍ਰਿਗੀ ਪਿਖੀਐ ਹਰਿ ਤਿਉਂ ਗਨ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਕੇ ਮਧਿ ਸੋਭੈ।
ਦੇਖਿ ਜਿਸੈ ਰਿਪੁ ਰੀਝ ਰਹੈ ਕਬਿ ਸ੍ਯਾਮ ਨਹੀ ਮਨ ਭੀਤਰ ਛੋਭੈ।
ਦੇਖਿ ਜਿਸੈ ਮ੍ਰਿਗ ਧਾਵਤ ਆਵਤ ਚਿੱਤ ਕਰੈਂ ਨ ਹਮੈ ਫੁਨਿ ਕੋ ਭੈ।
ਸੋ ਬਨ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਤ ਕਾਨ੍ਹ ਜੋਊ ਪਿਖਵੈ ਤਿਹ ਕੋ ਮਨੁ ਲੋਭੈ ॥੪੭੦॥

ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਬਾਚ।

ਸਵੈਯਾ

ਸੋਊ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਬੋਲ ਉਠੀ ਹਰਿ ਸੋ ਬਚਨਾ ਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਸੁੱਧ ਅਮੀ।
ਤਿਹ ਸਾਥ ਲਗੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨੇ ਹਰਤਾ ਮਨ ਸਾਧਨ ਸੁੱਧਿ ਗਮੀ।
ਤਜ ਕੈ ਅਪੁਨੇ ਭਰਤਾ ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਊਪਰਿ ਤੋਹਿ ਰਮੀ।
ਅਤਿ ਹੀ ਤਨ ਕਾਮ ਕਰਾ ਉਪਜੀ ਤੁਮ ਕੋ ਪਿਖਏ ਨਹਿ ਜਾਤ ਛਮੀ ॥੪੭੧॥

ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ।

ਸਵੈਜਾ

ਭਗਵਾਨਿ ਲਖੀ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਮੈ ਇਹ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਮੋ ਪਿਖਿ ਮੈਨ ਭਰੀ।
ਤਬ ਹੀ ਤਜਿ ਸੰਕ ਸਭੈ ਮਨ ਕੀ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਾਨੁਖ ਕੇਲ ਕਰੀ।
ਹਰਿ ਜੀ ਕਰਿ ਖੇਲ ਕਿਧੌਂ ਇਨ ਸੌਂ ਜਨੁ ਕਾਮ ਜਰੀ ਇਹ ਕੀਨ ਜਰੀ।
ਕਬਿ ਸ੍ਯਾਮ ਕਹੈ ਪਿਖਵੋ ਤੁਮ ਕੌਤੁਕ ਕਾਨ੍ਹ ਹਰ੍ਯੋ ਕਿ ਹਰੀ ਸੁ ਹਰੀ ॥੪੭੨॥
ਜੋ ਜੁਗ ਤੀਸਰ ਮੂਰਤਿ ਰਾਮ ਧਰੀ ਜਿਹ ਅਉਰ ਕਰ੍ਯੋ ਅਤਿ ਸੀਲਾ।
ਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਸੁ ਸੰਘਾਰਿ ਕਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਕ ਸਾਧਨ ਕੋ ਹਰਿ ਹੀਲਾ।
ਦਵਾਪਰ ਮੋ ਸੋਊ ਕਾਨ੍ਹ ਭਯੋ ਮਰੀਯਾ ਅਰਿ ਕੋ ਧਰੀਯਾ ਪਟ ਪੀਲਾ।
ਸੋ ਹਰਿ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਹਸਿ ਗੋਪਿਨ ਸਾਥ ਕਰੈ ਰਸ ਲੀਲਾ ॥੪੭੩॥
ਮਾਲਸਿਰੀ ਅਰੁ ਰਾਮਕਲੀ ਸੁਭ ਸਾਰੰਗ ਭਾਵਨ ਸਾਥ ਬਜਾਵੈ।
ਜੈਤਸਿਰੀ ਅਰੁ ਸੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੂਕਿ ਸੁਨਾਵੈ।
ਲੈ ਮੁਰਲੀ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕਿਧੋ ਅਤਿ ਭਾਵਨ ਸਾਥ ਬਜਾਵੈ।
ਪਉਨ ਚਲੈ ਨ ਰਹੈ ਜਮੁਨਾ ਥਿਰ ਮੋਹਿ ਰਹੈ ਧੁਨਿ ਜੋ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈ ॥੪੭੪॥

When Krishna gave this answer to beautiful Gopis, none of them went home as he said, rather they looked at his face. Krishna then took his flute in hand and began to play in musical measures. Their hearts were already wounded, and now this music seemed like adding salt to the wound ॥ 469 ॥

Just a he-deer becomes visible among the herd of she-deer, Krishna is seen amongst Gopis. Looking at him gives joy even to the enemy. The poet says that none gets annoyed looking at him, herds of deer rush to him without any fear. Krishna is present in the forest and whosoever looks at him feels enchanted ॥ 470 ॥

Gopis' Address

Savaiya

The Gopis whose voice is sweet like nectar addressed Krishna. They began discussion with him who eradicated anxiety from the minds of saints. We had lost our mind that leaving our husbands we fell for you. Intense passion arises in our body which gets pacified only after seeing you ॥ 471 ॥

Poet's Utterance

Savaiya

Krishna realized that seeing me these Gopis are sensuously aroused. Giving up any doubts, he did what humans do. Performing this act, he seems to have provided remedy to their malady of arisen passions. The poet says that it is not clear whether Gopis have deluded Krishna or Krishna, the Gopis ॥ 472 ॥

He was born as Rama in Treta and did many deeds of establishing civility. He is the destroyer of enemies and protector of the saintly. The same Rama is now doing playful deeds with Gopis in Braj ॥ 473 ॥

He plays with his flute measures Malsiri, Ramkali, Sarang, Jaitsiri, pure Malhar, and Bilawal. He holds the flute in hand and plays it with great passion. Listening it, wind has become still, Yamuna stopped flowing and all other get enchanted ॥ 474 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਜਾਵਤ ਹੈ ਸੁਰ ਸੋ ਫੁਨਿ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਜੋਊ ਭਾਵੈ ।
ਰਾਮਕਲੀ ਅਰੁ ਸੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਠਟ ਪਾਵੈਂ ।
ਰੀਝਿ ਰਹੈਂ ਸੁ ਸੁਰੀ ਅਸੁਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਡਿ ਮ੍ਰਿਗੀ ਬਨ ਕੀ ਚਲਿ ਆਵੈਂ ।
ਸੋ ਮੁਰਲੀ ਮਹਿ ਸਯਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ਮਨੋ ਕਰਿ ਰਾਗਨ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵੈ ॥੪੭੫॥
ਸੁਨ ਕੈ ਮੁਰਲੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੀ ਮਨ ਮੇ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਰੀਝਿ ਰਹੀ ਹੈਂ ।
ਜੋ ਗ੍ਰਿਹ ਲੋਗਨ ਬਾਤ ਕਹੀ ਤਿਨਹੂੰ ਫੁਨਿ ਊਪਰਿ ਸੀਸ ਸਹੀ ਹੈਂ ।
ਸਾਮੁਹਿ ਧਾਇ ਚਲੀ ਹਰਿ ਕੇ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੀ ਹੈ ।
ਮਾਨਹੁ ਪੇਖਿ ਸਮਾਸਨ ਕੇ ਮੁਖ ਧਾਇ ਚਲੀ ਮਿਲਿ ਜੂਥ ਅਹੀ ਹੈ ॥੪੭੬॥
ਜਿਨਿ ਰੀਝਿ ਬਿਭੀਛਨ ਰਾਜੁ ਦਯੋ ਕ੍ਰੁਪ ਕੈ ਦਸ ਸੀਸ ਦਈ ਜਿਨਿ ਪੀੜਾ ।
ਮਾਰੁਤ ਹ੍ਵੈ ਦਲ ਦੈਤਨ ਕੋ ਛਿਨ ਮੈ ਘਨ ਸੋ ਕਰ ਦੀਨ ਉਝੀੜਾ ।
ਜਾਹਿ ਮਰਯੋ ਮੁਰ ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਸੁਰ ਆਪਨ ਹੀ ਲੰਘਿ ਮਾਰਗੁ ਭੀੜਾ ।
ਸੋ ਫੁਨਿ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਸੰਗਿ ਗੋਪਿਨ ਕੈ ਸੁ ਕਰੈ ਰਸ ਕ੍ਰੀੜਾ ॥੪੭੭॥
ਖੇਲਤ ਕਾਨ੍ਹ ਸੋਊ ਤਿਨ ਸੋ ਜਿਹ ਕੀ ਸੁ ਕਰੈ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਜਾਤ੍ਰਾ ।
ਸੋ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਕੋ ਪਤਿ ਹੈ ਤਿੰਨ ਜੀਵਨ ਕੇ ਬਲ ਕੀ ਧਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ।
ਰਾਮ ਹ੍ਵੈ ਰਾਵਨ ਸੋ ਜਿਨਹੂੰ ਕੁਪਿ ਜੁੱਧ ਕਰਯੋ ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਮ ਛਾਤ੍ਰਾ ।
ਸੋ ਹਰਿ ਬੀਚ ਅਹੀਰਿਨ ਕੇ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਕਉਤੁਕ ਕੀਨ ਸੁ ਨਾਤ੍ਰਾ ॥੪੭੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਬੈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੰਗ ਗੋਪੀਅਨ ਕਰੀ ਮਾਨੁੱਖੀ ਬਾਨ ।
ਸਭ ਗੋਪੀ ਤਬ ਯੌ ਲਖਯੋ ਭਯੋ ਬੱਸਜ ਭਗਵਾਨ ॥੪੭੯॥

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਤਬੈ ਸੰਗ ਗੋਪਿਨ ਕੈ ਤਬ ਹੀ ਫੁਨਿ ਅੰਤ੍ਰ ਧਿਆਨ ਹ੍ਵੈ ਗੱਈਯਾ ।
ਖੇ ਕਹ ਗਯੋ ਧਰਨੀ ਧਸਿ ਗਯੋ ਕਿਧੋ ਮਧਿ ਰਹਯੋ ਸਮਝਯੋ ਨਹੀਂ ਪਈਯਾ ।
ਗੋਪਿਨ ਕੀ ਜਬ ਯੌ ਗਤਿ ਭੀ ਤਬ ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੱਇਯਾ।
ਜਿਉਂ ਸੰਗ ਮੀਨਨ ਕੇ ਲਰ ਕੈ ਤਿਨ ਤਯਾਗ ਸਭੋ ਮਨੋ ਬਾਰਿ ਧਰੱਇਯਾ ॥੪੮੦॥
ਗੋਪਿਨ ਤੇ ਤਨ ਕੀ ਛੁਟਗੀ ਸੁਧਿ ਡੋਲਤ ਹੈਂ ਬਨ ਮੈ ਜਨੁ ਬਉਰੀ ।
ਏਕ ਉਠੈਂ ਇਕ ਝੂਮਿ ਗਿਰੈਂ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਮਹਰੀ ਇਕ ਆਵਤ ਦਉਰੀ ।
ਆਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਢੂੰਢਤ ਹੈ ਤਿਹ ਕੇ ਸਿਰ ਕੀ ਗਿਰਗੀ ਸੁ ਪਿਛਉਰੀ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਧਯਾਨ ਬਸਯੋ ਮਨ ਮੈ ਸੋਊ ਜਾਨ ਗਹੈਂ ਫੁਨਿ ਰੂਖਨ ਕਉਰੀ ॥੪੮੧॥

He plays on the flute what pleases Gopis. Ramkali, pure Malhar and Bilawal sound very good to them. Spouses of gods and demons are charmed and she-deer leaves the he-deer and rushes to him. He is so proficient in flute playing that he seems to be personifying musical measures ॥ 475 ॥

Listening to Krishna's flute, Gopis feel joyous at heart. Whatever people at home said, they have borne it joyfully. They run to Krishna and the poet describes that it seems as if hordes of snakes jump out in the rainy season on seeing the red worms ॥ 476 ॥

He gave the crown to Vibhishan after killing the ten-headed Ravana. He killed the hordes of demons in an instant. He killed demon named Mur by passing through the narrow and zig-zag paths to the fort. He is now playing games with Gopis in Braj ॥ 477 ॥

The same Krishna whom the whole world adores plays here. He is the creator-master of the whole world and is the fount of all. He as Rama fought against Ravana in severe rage. He is now moving among Gopis too ॥ 478 ॥

Dohara

When Krishna did with Gopis what humans do, they felt that they have enchanted Krishna ॥ 479 ॥

Savaiya

After making love to Gopis, Krishna went into a trance and disappeared. Whether he went into the sky or deep into the earth or somewhere in-between, none knew it. What happened with Gopis, the poet compares them with the fish who writhes having come out of the sea ॥ 480 ॥

Gopis are unmindful of their physical beings and run about crazily in the forest. As one gets up, the other falls down and another woman is seen from Braj coming running. They are restless, search for him and their head covers have fallen off. Their minds are set on Krishna and they embrace trees taking them for Krishna ॥ 481 ॥

ਫੇਰਿ ਤਜੈਂ ਤਿਨ ਰੂਖਨ ਕੋ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹੈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਹਾਂ ਰੇ ।
ਚੰਪਕ ਮਉਲਸਿਰੀ ਬਟ ਤਾਲ ਲਵੰਗ ਲਤਾ ਕਚਨਾਰ ਜਹਾਂ ਰੇ ।
ਪੈ ਜਿਹ ਕੇ ਹਮ ਕਾਰਨ ਕੋ ਪਗਿ ਕੰਟਕਕਾ ਸਿਰਿ ਧੂਪ ਸਹਾ ਰੇ ।
ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਪਰੈਂ ਤੁਮ ਪਾਇਨ ਜਾਂਵ ਤਹਾਂ ਰੇ ॥੪੮੨॥
ਬੇਲ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈਂ ਜਿਹ ਜਾ ਗੁਲ ਚੰਪਕ ਕਾ ਸੁ ਪ੍ਰਭਾ ਅਤਿ ਪਾਈ ।
ਮੌਲਸਿਰੀ ਗੁਲ ਲਾਲ ਗੁਲਾਬ ਧਰਾ ਤਿਨ ਫੂਲਨ ਸੋਂ ਛਬਿ ਛਾਈ ।
ਚੰਪਕ ਮਉਲਸਿਰੀ ਬਟ ਤਾਲ ਲਵੰਗ ਲਤਾ ਕਚਨਾਰ ਸੁਹਾਈ ।
ਬਾਰਿ ਝਰੈ ਝਰਨਾ ਗਿਰਿ ਤੇ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਅਤਿ ਹੀ ਸੁਖਦਾਈ ॥੪੮੩॥
ਤਿਹ ਕਾਨਨ ਕੋ ਹਰਿ ਕੇ ਹਿਤ ਤੇ ਗੁਪੀਆਂ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹੈਂ ।
ਬਰ ਪੀਪਰ ਹੇਰਿ ਹਿਯਾਂ ਨ ਕਹੂੰ ਜਿਹ ਕੇ ਹਿਤ ਸੋ ਸਿਰਿ ਧੂਪ ਸਹੈਂ ।
ਅਹੋ ਕਿਉ ਤਜਿ ਆਵਤ ਹੋ ਭਰਤਾ ਬਿਨੁ ਕਾਨ੍ਹ ਪਿਖੇ ਨਹਿ ਧਾਮਿ ਰਹੈਂ ।
ਇਕ ਬਾਤ ਕਰੈਂ ਸੁਨ ਕੈ ਇਕ ਬੋਲਬ ਰੂਖਨ ਕੋ ਹਰਿ ਜਾਨਿ ਗਹੈਂ ॥੪੮੪॥
ਕਾਨ੍ਹ ਬਿਯੋਗ ਕੋ ਮਾਨਿ ਬਧੂ ਬ੍ਰਿਜ ਡੋਲਤ ਹੈਂ ਬਨ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨੀ ।
ਕੂੰਜਨ ਜਯੋਂ ਕੁਰਲਾਤ ਫਿਰੈਂ ਤਿਹ ਜਾ ਜਿਹ ਜਾ ਕਛੁ ਖਾਨ ਨ ਪਾਨੀ ।
ਏਕ ਗਿਰੈਂ ਮੁਰਝਾਇ ਧਰਾ ਪਰ ਏਕ ਉਠੈ ਕਹਿ ਕੈ ਇਹ ਬਾਨੀ ।
ਨੇਹੁ ਬਢਾਇ ਮਹਾਂ ਹਮ ਸੋ ਕਤ ਜਾਤ ਭਯੋ ਭਗਵਾਨ ਗੁਮਾਨੀ ॥੪੮੫॥
ਨੈਨ ਨਚਾਇ ਮਨੋ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਕੋ ਮਨ ਚੋਰਿ ਲਯੋ ਹੈ ।
ਤਾ ਹੀ ਕੈ ਬੀਚ ਰਹਯੋ ਗਡਿ ਕੈ ਤਿਹ ਤੇ ਨਹਿ ਛੂਟਨ ਨੈਕੁ ਭਯੋ ਹੈ ।
ਤਾਂ ਹੀ ਕੇ ਹੇਤ ਫਿਰੈਂ ਬਨ ਮੈਂ ਤਜਿ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਏਕ ਲਯੋ ਹੈ ।
ਸੋ ਬਿਰਥਾ ਹਮ ਸੌਂ ਬਨ ਭ੍ਰਾਤ ਕਹੋ ਹਰਿ ਜੀ ਕਿਹ ਓਰਿ ਗਯੋ ਹੈ ॥੪੮੬॥
ਜਿਨ ਹੂੰ ਬਨ ਬੀਚ ਮਰੀਚ ਮਰਯੋ ਪੁਰ ਰਾਵਨਿ ਸੇਵਕ ਜਾਹਿੰ ਦਹਯੋ ਹੈ ।
ਤਾਹੀ ਸੋਂ ਹੇਤ ਕਰਯੋ ਹਮ ਹੂੰ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੋ ਉਪਹਾਸ ਸਹਯੋ ਹੈ ।
ਵਾ ਸਰ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੁੰਦਰ ਸੋ ਮਿਲਿ ਗ੍ਵਾਰਿਨਿਯਾਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹਯੋ ਹੈ ।
ਤਾ ਹੀ ਕੀ ਚੋਟ ਚਟਾਕ ਲਗੇ ਹਮਰੋ ਮਨੂਆਂ ਮ੍ਰਿਗ ਠਉਰ ਰਹਯੋ ਹੈ ।੪੮੭॥
ਬੇਦ ਪੜ੍ਹੇ ਸਮ ਕੋ ਫਲ ਹੋ ਬਹੁ ਮੰਗਨ ਕੋ ਜੋਊ ਦਾਨ ਦਿਵਾਵੈ ।
ਕੀਨ ਅਕੀਨ ਲਖੈ ਫਲ ਹੋ ਜੋਊ ਆਥਿਤ ਲੋਗਨ ਅੰਨ ਜਿਵਾਵੈ ।
ਦਾਨ ਲਹੈ ਹਮਰੇ ਜੀਅ ਕੋ ਇਹ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਨ ਸੋਊ ਫਲ ਪਾਵੈ ।
ਜੋ ਬਨ ਮੈ ਹਮ ਕੋ ਜਰਰਾ ਇਕ ਏਕ ਘਰੀ ਭਗਵਾਨ ਦਿਖਾਵੈ ॥੪੮੮॥
ਜਾਹਿ ਬਿਭੀਛਨ ਲੰਕ ਦਈ ਅਰੁ ਦੈਂਤਨ ਕੇ ਕੁਪਿ ਕੈ ਗਨ ਮਾਰੇ ।
ਪੈ ਤਿਨ ਹੂੰ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਸਭ ਸਾਧਨ ਰਾਖਿ ਅਸਾਧ ਸੰਘਾਰੇ ।
ਸੋ ਇਹ ਜਾ ਹਮ ਤੇ ਛਪ ਗਯੋ ਅਤਿ ਹੀ ਕਰਕੈ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮਾਰੇ ।
ਪਾਇ ਪਰੋਂ ਕਹੀਯੋ ਬਨ ਭ੍ਰਾਤ ਕਹੋ ਹਰਿ ਜੀ ਕਿਹ ਓਰਿ ਪਧਾਰੇ ॥੪੮੯॥

Leaving the trees, they ask jasmine, *maulsiri*, bunyan and *tal*, clove creeper and *Bauhinia variegata* as to where is Krishna in whose love we suffer in this sun-heat on head and thorns in feet : please tell us about his whereabouts so that we may go where he is ॥ 482 ॥

Gopis search for Krishna where flowers of jasmine look beautiful, where *maulsiri*, red flower of poppy and red rose decorate the earth, and where jasmine, *maulsiri*, bunyan, *tal*, clove creeper and *bauhinia* look beautiful. A fountain gushes out of a mountain. The poet says that it looks very pleasent ॥ 483 ॥

Caught in the love of Krishna, Gopis ask him if he is near the pipal tree. For his sake they bear heat on their heads. Why have we leaving behind ours spouses. But we cannot remain at home without seeing him. Thus, one talks as the other listens to her. They perceive Krishna in the trees ॥ 484 ॥

The women of Braj wander about in the forest like crazy people as a result of their separation from Krishna. They cry like, unmindful of anything to eat or drink. One of them fades and falls down on earth while another gets up saying : where has the proud Krishna gone after having increased his love for us ? ॥ 485 ॥

Making his deer-eyes dance, Krishna has enchanted all Gopis. Their hearts remained set on him, and did not waiver even a little. For his love, they wander in forests without resting or relaxing. O brethren in the forest ! let someone tell us as to where he has gone ॥ 486 ॥

He who killed Marich in the forest and whose slave (Hanuman) burnt Ravana's city was the object of our love and for its sake we faced much ridicule. His eyes were sharp like arrows. About him all Gopis say that our mind had fallen wounded when hit by arrows of his eyes ॥ 487 ॥

He who gives charity to beggars gets reward equal to Veda's recitation. He who offers food to a stranger guest also receives rewards. He who arranges the glimpse of Krishna for us even for a while may have even our life as gift ॥ 488 ॥

He killed hordes of demons and offered throne of Lanka to Vibhishan. The poet says that he is saviour of saints and killer of the wicked. He has now disappeared from our view after showing his love for us. They ask their forest brethren that they will touch their feet it they tell them where he has gone to ॥ 489 ॥

ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਖੋਜਿ ਰਹੀ ਬਨ ਮੈਂ ਹਰਿ ਜੀ ਬਨ ਮੈ ਨਹੀਂ ਖੋਜਤ ਪਾਏ ।
ਏਕ ਬਿਚਾਰ ਕਰਯੋ ਮਨ ਮੈ ਫਿਰ ਕੈ ਨ ਗਯੋ ਕਬਹੂੰ ਉਹ ਜਾਏ ।
ਫੇਰਿ ਫਿਰੀ ਮਨ ਮੇ ਗਿਨਤੀ ਕਰਿ ਪਾਰਥ ਸੂਤ ਕੀ ਡੋਰ ਲਗਾਏ ।
ਯੌ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਚਕਈ ਜਨੁ ਆਵਤ ਹੈ ਕਰ ਮੈ ਫਿਰਿ ਧਾਏ ॥੪੯੦॥
ਆਇ ਕੇ ਢੂੰਢਿ ਰਹੀ ਸੋਊ ਠਉਰ ਤਹਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨ ਢੂੰਢਤ ਪਾਏ ।
ਇਉਂ ਜੁ ਰਹੀ ਸਭ ਹੀ ਚਕਿ ਕੇ ਜਨੁ ਚਿਤ੍ਰਿ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਿਤਿਮਾ ਛਬਿ ਪਾਏ ।
ਅਉਰ ਉਪਾਵ ਕਰਯੋ ਪੁਨਿ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਕਾਨ੍ਹ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਚਿੱਤ ਲਗਾਏ ।
ਗਾਇ ਉਠੀ ਤਿਹ ਕੇ ਗੁਨ ਏਕ ਬਜਾਇ ਉਠੀ ਇਕ ਸ੍ਵਾਂਗ ਲਗਾਏ ॥੪੯੧॥
ਹੋਤ ਬਕੀ ਇਕ ਹੋਤ ਤ੍ਰਿਣਾਵ੍ਰਤ ਏਕ ਅਘਾਸੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਧਾਵੈ ।
ਹੋਇ ਹਰੀ ਤਿਨ ਮੇ ਧਸਿ ਕੇ ਧਰਨੀ ਪਰ ਤਾ ਕਹੁ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਵੈ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਸੋ ਲਾਗ ਰਹਯੋ ਤਿਨ ਕੋ ਅਤ ਹੀ ਮਨ ਨੇਕ ਨ ਛੂਟਨ ਪਾਵੈ ।
ਇਉਂ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਬਨੀਆਂ ਜਨੁ ਸਾਲਨ ਕੇ ਹਿਤ ਰੋਰ ਬਨਾਵੈ ॥੪੯੨॥

ਰਾਜਾ ਪਰੀਛਤ ਬਾਚ ਸੁਕ ਸੋਂ ।

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਕ ਸੰਗ ਰਾਜੇ ਕਹੁ ਕਹੀ ਜੂਥ ਦਿਜਨ ਕੇ ਨਾਥ ।
ਅਗਨਿ ਭਾਵ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹੈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਭਾਵ ਕੇ ਸਾਥ ॥੪੯੩॥

ਸੁਕ ਬਾਚ ਰਾਜਾ ਸੋਂ ।

ਸਵੈਯਾ

ਰਾਜਨ ਪਾਸ ਬਜਾਸ ਕੇ ਬਾਲਕ ਥਾ ਸੁ ਅਰੋਚਿਕ ਭਾਂਤਿ ਸੁਨਾਵੈ ।
ਗ੍ਵਾਰਨੀਆਂ ਬਿਰਹਾਨਲ ਭਾਵ ਕਰੈਂ ਬਿਰਹਾਨਲ ਕੋ ਉਪਜਾਵੈਂ ।
ਪੰਚ ਭੂਆਤਮ ਲੋਗਨ ਕੋ ਇਹ ਕਉਤੁਕ ਕੈ ਅਤਿ ਹੀ ਡਰਪਾਵੈਂ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਧਯਾਨ ਕਰੈ ਜਬ ਹੀ ਬਿਰਹਾਨਲ ਕੀ ਲਪਟਾਨ ਬੁਝਾਵੈਂ ॥੪੯੪॥
ਬ੍ਰਿਖਭਾਸੁਰ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਏਕ ਬਨੈ ਬਛੁਰਾਸੁਰ ਮੂਰਤਿ ਏਕ ਧਰੈ ।
ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਚਤੁਰਾਨਨ ਗ੍ਵਾਰ ਹਰੈ ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਫਿਰਿ ਪਾਇ ਪਰੈ ।
ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਬਗੁਲਾ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਸਾਥ ਮਹਾ ਕਰ ਕੈ ਮਨਿ ਕੋਪ ਲਰੈ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਧੁ ਬ੍ਰਿਜ ਖੇਲ ਕੈ ਜਿਹ ਭਾਂਤਿ ਕਿਧੌ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਰੈ ॥੪੯੫॥
ਕਾਨ੍ਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਭੈ ਕਰਕੈ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਫੇਰਿ ਲਗੀ ਗੁਨ ਗਾਵਨ ।
ਤਾਲ ਬਜਾਇ ਬਜਾ ਮੁਰਲੀ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਅਤਿ ਹੀ ਕਰਿ ਭਾਵਨ ।
ਫੇਰਿ ਚਿਤਾਰ ਕਹਯੋ ਹਮਰੇ ਸੰਗਿ ਖੇਲ ਕਰਯੋ ਹਰਿ ਜੀ ਇਹ ਠਾਵਨ ।
ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਸਯਾਮ ਕੀ ਭੂਲ ਗਈ ਸੁਧਿ ਬੀਚ ਲਗੀ ਮਨ ਕੇ ਦੁਖ ਪਾਵਨ ॥੪੯੬॥

Gopis continued to search for Krishna in the forest but he was not there. Then they thought that he might not have been where from he had disappered. They reflect again and fix their mind's thread with him. The poet compares this with the female partridge who runs about and comes back ॥ 490 ॥

Whereever they search for him they do not find him there. They come back wonder-struck like portraits of stone. Then they made more efforts and fixed their mind on him. Some sang his eulogies, some played music while still others imitated him ॥ 491 ॥

Someone took the form of Putna, other of Trinavart and another makes the attack as Aghasur. One of them became Krishna and thrusting 'himself' into their ranks killed them all. Their mind is fixed on Krishna and it does not waiver even for a moment. All this seemed like that non-vegetarian trader who in order to enjoy the taste of meat cooks pebbles ॥ 492 ॥

King Prikshit's Address to Shuk

Dohara

The king said to Shukdev, "O great brahmin, tell me, how do the poets describe Krishna's sensual love for Gopis mixing it with pure devotional love ?" ॥ 493 ॥

Shuk's Answer to King

Savaiya

The son of Vyas, Shuk, answers king's question in an interesting way. Gopis' were burning in the fire of separation and they were further creating the same fire. Looking at their condition, ordinary mortals gots terrified. As soon as they thought of Krishna, the flames of seperation got extinguished ॥ 494 ॥

One of the Gopis becomes Brahma and some others become the cow-herd. Some as Brahma steal away the cow-herd and then fall on the feet of 'Krishna'. Someone becomes Bakul and ferociously fights against 'Krishna'. Thus play games the women of Braj as Krishna used to do ॥ 495 ॥

After playing different roles of Krishna, Gopis began singing his eulogies. The poet says that they clapped, played flute and enjoyed themselves. They remembered that Krishna played with them at that place. Then they forgot Krishna as their minds were set on the game played, and they suffered in separation ॥ 496 ॥

ਅਤਿ ਹੋਇ ਗਈ ਤਨਮੈ ਹਰਿ ਸਾਥ ਸੁ ਗੋਪਿਨ ਕੀ ਸਭ ਹੀ ਘਰਨੀ ।
ਤਿਹ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰ ਕੈ ਬਸਿ ਭਈ ਜੁ ਹੁਤੀ ਅਤਿ ਰੂਪਨ ਕੀ ਧਰਨੀ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਪਰੀ ਮੁਰਝਾਇ ਧਰੀ ਕਬਿ ਨੇ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਬਰਨੀ ।
ਜਿਮ ਘੰਟਕ ਹੇਰ ਮੈ ਭੂਮਿ ਕੇ ਬੀਚ ਪਰੈ ਗਿਰ ਬਾਨ ਲਗੇ ਹਰਿਨੀ ॥੪੯੭॥
ਬਰੁਨੀ ਸਰ ਭਉਂਹਨ ਕੋ ਧਨੁ ਕੈ ਸੁ ਸਿੰਗਾਰ ਕੇ ਸਾਜਨ ਸਾਥ ਕਰੀ ।
ਰਸ ਕੋ ਮਨ ਮੈ ਅਤਿ ਹੀ ਕਰਿ ਕੋਪ ਸੁ ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਮੁਹਿ ਜਾਇ ਅਰੀ ।
ਅਤਿ ਹੀ ਕਰਿ ਨੇਹੁ ਕੋ ਕ੍ਰੁੱਧੁ ਮਨੈ ਤਿਹ ਠਉਰ ਤੇ ਪੈਗ ਨ ਏਕ ਟਰੀ ।
ਮਨੋ ਮੈਨ ਹੀ ਸੋਂ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਕੈ ਧਰਨੀ ਪਰ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਜੂਝਿ ਪਰੀ ॥੪੯੮॥
ਤਿਨ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਪਿਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤਬੈ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭਗਵਾਨ ਸਿਤਾਬੀ ।
ਜੋਤਿ ਭਈ ਧਰਨੀ ਪਰ ਇਉਂ ਰਜਨੀ ਮਹਿ ਛੂਟਤ ਜਿਉਂ ਮਹਤਾਬੀ ।
ਚਉਂਕ ਪਰੀ ਤਬ ਹੀ ਇਹ ਇਉਂ ਜੈਸੇ ਚਉਂਕ ਪਰੈ ਤਮ ਮੈਂ ਡਰਿ ਖੁਆਬੀ ।
ਛਾਡਿ ਚਲਯੋ ਤਨ ਕੋ ਮਨ ਇਉਂ ਜਿਮ ਭਾਜਤ ਹੈ ਗ੍ਰਿਹ ਛਾਡਿ ਸਰਾਬੀ ॥੪੯੯॥
ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਧਾਇ ਚਲੀ ਮਿਲਬੇ ਕਹੁ ਜੋ ਪਿਖਏ ਭਗਵਾਨ ਗੁਮਾਨੀ ।
ਜਿਉਂ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਮ੍ਰਿਗ ਪੇਖਿ ਚਲੈ ਜੁ ਹੁਤੀ ਅਤਿ ਰੂਪ ਬਿਖੈ ਅਭਿਮਾਨੀ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨੀ ।
ਜਿਉਂ ਜਲ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦ ਪਰੈ ਜਿਮ ਕੂਦਿ ਪਰੈ ਮਛਲੀ ਪਿਖਿ ਪਾਨੀ ॥੫੦੦॥
ਰਾਜਤ ਹੈ ਪੀਅਰ ਪਟ ਕੰਧਿ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈਂ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਦੋਊ ।
ਛਾਜਤ ਹੈ ਮਨਿ ਸੋ ਉਰ ਮੈ ਨਦੀਆਂ ਪਤਿ ਸਾਥ ਲੀਏ ਫੁਨਿ ਜੋਊ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਫਿਰੈ ਤਿਨ ਗੋਪਿਨ ਮੈ ਜਿਹ ਕੀ ਜਗ ਮੈ ਸਮ ਤੁਲਿ ਨ ਕੋਊ ।
ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਰੀਝ ਰਹੀ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਸੋਊ ਰੀਝਤ ਹੈ ਚਕ ਦੇਖਤ ਸੋਊ ॥੫੦੧॥

ਕਬਿਤ

ਕਉਲ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਤੈ ਬਿਛਰਯੋ ਮਿਲੀ ਬਾਤ ਤੈ ਗੁਨੀ ਜਿਉਂ ਸੁਰ ਸਾਤ ਤੈ ਬਚਾਯੋ ਚਰ ਗਾਤ ਤੈ ।
ਜੈਸੇ ਧਨੀ ਧਨ ਤੈ ਅਉ ਰਿਨੀ ਲੋਕ ਮਨਿ ਤੈ ਲਰਈਯਾ ਜੈਸੇ ਰਨ ਤੈ ਤਜਈਯਾ ਜਿਉਂ ਨਸਾਤ ਤੈ ।
ਜੈਸੇ ਦੁਖੀ ਸੁਖ ਤੈ ਅਭੂਖੀ ਜਸੇ ਭੂਖ ਤੈ ਸੁ ਰਾਜਾ ਸਤ੍ਰੁ ਆਪਨੇ ਕੋ ਸੁਨੇ ਜੈਸੇ ਘਾਤ ਤੈ ।
ਹੋਤ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜੇਤੇ ਏਤੇ ਏਤੀ ਬਾਤਨ ਤੈ ਹੋਤ ਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨਯ ਗੋਪੀ ਤੈਸੇ ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਤ ਤੈ ॥੫੦੨॥

Gopis became one in thought with Krishna, including the married ones also. Even those among them who were very beautiful felt enchanted by him. Looking at their faded faces, the poet says that they looked like the she-deer who attracted by music came, got wounded by an arrow, and now lay on ground ॥ 497 ॥
Gopis were well armed with bows of eye-brows and arrows of eye-lashes. Transforming the feelings of love into anger, they stood before Krishna. All love was now anger, and they did not retract a single step. They seemed to be at war, in mind, with Kamdev and thus received martyrdom in the field ॥ 498 ॥
Looking at the intensity of Gopis' love, Krishna immediately appeared there. Light appeares on the earth as fireworks shoot up in night. They were so astonished as does a human slept in darkness. The mind of Gopis left their bodies as a drunkard runs away from home ॥ 499 ॥
As Gopis saw proud Krishna, they set out to see him as even the proud she-deer runs towards he-deer on seeing him. The grandeur of the scene has been depicted by the poet by comparing them with cuckoos as it receives a rain-drop and the fish as it jumps towards water ॥ 500 ॥
Krishna has a yellow piece of cloth on his shoulder, and his deer-like eyes look majestic. The *mani* worn in necklace adorns him : it is the *mani* he got from Varun, the god of rivers. Krishna moves among Gopis who have no parallels in beauty in the world. Gopis of Braj feel happy and astonished on seeing Krishna ॥ 501 ॥

Kabitt

As lotus flower gets happy in the morning, one gets happy on regaining a lost thing, a musician on hearing the harmony of seven tunes, a thief as he is saved from a beating, a wealthy man on getting more wealth, a debtor on gaining a precious stone, a warrior on entering the field, a coward on fleeing from the field, a sad man on getting pleasure, one suffering from problems of digestion on getting hungry, a king on the death of his enemy, similarly Gopis get rejoiced on listening to Krishna ॥ 502 ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਜੂ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਹਸਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਸੰਗਿ ਗੋਪਿਨ ਕਾਨ ਚਲੋ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਖੇਲ ਕਰੈਂ ।
ਚਿਟਕਾਰਨ ਸੋ ਭਿਰ ਕੈ ਤਿਹ ਜਾ ਤੁਮ ਹੂੰ ਹੂੰ ਤਰੋ ਹਮ ਹੂੰ ਹੂੰ ਤਰੈਂ ।
ਗੁਹਿ ਕੈ ਬਨ ਫੂਲਨ ਸੁੰਦਰ ਹਾਰ ਸੁ ਕੇਲ ਕਰੈਂ ਤਿਨ ਡਾਰਿ ਗਰੈਂ ।
ਬਿਰਹਾ ਛੁਧ ਕੋ ਤਿਹ ਠਉਰ ਬਿਖੈ ਹਸ ਕੈ ਰਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪੇਟ ਭਰੈਂ ॥੫੦੩॥
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਤਬੈ ਹਰਿ ਕੋ ਸਭ ਧਾਇ ਚਲੀ ਗੁਪੀਆਂ ਤਿਹ ਠਉਰੈਂ ।
ਏਕ ਚਲੈ ਮੁਸਕਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਏਕ ਚਲੈਂ ਹਰੂਏ ਇਕ ਦਉਰੈਂ ।
ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਉਪਮਾ ਤਿਹ ਕੀ ਜਲ ਮੈ ਜਮੁਨਾ ਕਹੁ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਹਉਰੈਂ ।
ਰੀਝ ਰਹੈਂ ਬਨ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇਖਿ ਸੁ ਅਉਰ ਪਿਖੈ ਗਜ ਗਾਮਨ ਸਉਰੈਂ ॥੫੦੪॥
ਸਯਾਮ ਸਮੇਤ ਸਭੈ ਗੁਪੀਆਂ ਜਮੁਨਾ ਜਲ ਕੋ ਤਰਿ ਪਾਰਿ ਪਰੱਈਯਾ ।
ਪਾਰ ਭਈ ਜਬ ਹੀ ਹਿਤ ਸੋ ਗਿਰਦਾ ਕਰਕੈ ਤਿਹ ਕੋ ਤਿਸਟੱਈਯਾ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਨੈ ਮੁਖ ਤੇ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਸੁਨੱਈਯਾ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਭਯੋ ਸਸਿ ਸੁੱਧ ਮਨੋ ਸਮ ਰਾਜਤ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਤੀਰ ਤਰੱਈਯਾ ॥੫੦੫॥
ਬਾਤ ਲਗੀ ਕਹਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਵਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਮਿਲ ਕੇ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ।
ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗਨੀ ਲਖੀਐ ਤਿਨ ਭਾਨ ਅਨੰਤ ਅਪਾਰਨਿ ।
ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਥ ਕਰੀ ਚਰਚਾ ਮਿਲਿ ਕੈ ਬ੍ਰਿਜ ਕੀ ਸਭ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਨਿ ।
ਛੋਰਿ ਦਈ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਸਭ ਲਾਜਜੁ ਹੋਇ ਮਹਾਂ ਰਸ ਦੀ ਚਸਕਾਰਨਿ ॥੫੦੬॥
ਕੈ ਰਸ ਕੇ ਹਰਿ ਕਾਰਨੁ ਕੈ ਕਰਿ ਕਸਟ ਬਡੋ ਕੋਊ ਮੰਤਰ ਸਾਧੋ ।
ਕੈ ਕੋਊ ਜੰਤ੍ਰ ਬਡੋਈ ਸਧਯੋ ਇਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਮਨ ਭੀਤਰ ਬਾਂਧੋ ।
ਕੈ ਕੇਹੂੰ ਤੰਤ੍ਰ ਕੇ ਸਾਥ ਕਿਧੋ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਅਤਿ ਹੀ ਕਰਿ ਧਾਂਧੋ ।
ਚੋਰਿ ਲਯੋ ਮਨੁ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਕੋ ਛਿਨ ਭੀਤਰ ਦੀਨ ਦਯਾਨਿਧਿ ਮਾਧੋ ॥੫੦੭॥
ਗੋਪੀ ਵਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਸਾਥ ਕਹਯੋ ਹਮ ਕੋ ਤਜਿ ਕੈ ਕਿਹ ਓਰਿ ਗਏ ਥੇ ।
ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢਾਇ ਮਹਾਂ ਹਮ ਸੋ ਜਮੁਨਾ ਤਟਿ ਪੈ ਰਸ ਕੇਲ ਕਏ ਥੇ ।
ਯੌ ਤਜਿ ਗੇ ਜਿਮ ਰਾਹਿ ਮੁਸਾਫਿਰ ਸਯਾਮ ਕਹਯੋ ਤੁਮ ਨਾਹਿ ਨਏ ਥੇ ।
ਫੂਲ ਖਿਰੇ ਮੁਖ ਆਏ ਕਹਾਂ ਅਪਨੀ ਬਿਰੀਆ ਕਹੂੰ ਭਉਰ ਭਏ ਥੇ ॥੫੦੮॥

Krishna's Utterance

Savaiya

Krishna laughed as he said to Gopis that they should go to the bank of Yamuna and play there. We shall throw water on one another; you may swim in the river and I shall also swim. We shall prepare garlands of beautiful wild flowers and play by putting them round each other's neck. To make up for the pain of separation with the union of love, let us laugh and enjoy ourselves ॥ 503 ॥

Following the desire of Krishna, all Gopis left for that place. One walks as she smiles, other walks slow as another almost runs. The poet says that in the river Yamuna Gopis throw water. The deer are pleased looking at them and the elephant improves his gait ॥ 504 ॥

Krishna and all Gopis swim across Yamuna to the other shore. On reaching there, they stood surrounding Krishna. The poet has depicted the grandeur of this scene by saying that Krishna looked like a full moon as Gopis around him seemed small bright stars ॥ 505 ॥

Among the Gopis whose faces were like moon, eyes like deer's and who shown brightly said something to Krishna. All the beautiful women of Braj had a dialogue with him. They had given up all modesty and fear of home as they became addicted to the taste of his love ॥ 506 ॥

Either Krishna made serious effort to use some magical incantation to charm Gopis and enjoy them, or he had performed some *jantra* and captivated them to himself. He may have done some magic or charm to enchant them. The treasure of compassion and helper of the hapless, Krishna has stolen the hearts of these Gopis ॥ 507 ॥

Gopis' Utterance

Then the Gopis said to Krishna, "Where had you gone leaving us ? Increasing your love for us, we played games of love on the banks of Yamuna. You left us suddenly as another passenger who meets on the way, but you were not a stranger to us. Here our faces bloom like flowers but you went to some other garden as a black bee to enjoy yourself ॥ 508 ॥

ਅਥ ਚਤੁਰ ਪੁਰਖ ਭੇਦ ਕਥਨੰ

ਸਵੈਯਾ

ਨਰ ਏਕ ਅਕੀਨ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੈ ਇਕ ਕੀਨ ਕਰੈ ਇਕ ਕੀਨ ਜੁ ਜਾਨੈ ।
ਏਕ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਭੇਦ ਜਨੈ ਜੋਊ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਅਰਿ ਕੈ ਤਿਹ ਮਾਨੈ ।
ਸੋ ਨਰ ਮੂੜ ਬਿਖੈ ਕਹੀਐ ਜਗਿ ਜੋ ਨਰ ਰੰਚ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੈ ।
ਸੋ ਚਰਚਾ ਰਸ ਕੀ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਸੁ ਗ੍ਵਾਰਿਨੀਆਂ ਸੰਗਿ ਕਾਂਨ੍ਹ ਬਖਾਨੈ ॥੫੦੯॥

ਗੋਪੀ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਗ੍ਵਾਰਿਨੀਆਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹੈ ਕਰਿ ਨੇਹ ਕੋ ਅੰਤਿ ਦਗਾ ਕੋਊ ਦੈ ਹੈ ।
ਦੋ ਜਨ ਛਾਡਿ ਪਰੋ ਹਰਿ ਗਯੋ ਜਨ ਜੋ ਛਲ ਸੌ ਤਿਹ ਕੋ ਹਰਿ ਲੈ ਹੈ ।
ਜੋ ਬਟਹਾ ਜਨ ਘਾਵਤ ਹੈ ਕੋਊ ਜਾਤ ਚਲਯੋ ਪਿਖਕੈ ਮਧਿ ਮੈ ਹੈ ।
ਪੈ ਖਿਝਕੈ ਅਤਿ ਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹਯੋ ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ ਏ ਹੈ ॥੫੧੦॥

ਸਵੈਯਾ

ਜਬ ਹੀ ਇਹ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਬਾਤ ਕਹੀ ਤਬ ਹੀ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਕਾਨ੍ਹ ਹਸੈ ।
ਜਿਹ ਨਾਮ ਕੇ ਲੇਤ ਜਰਾ ਮੁਖ ਤੇ ਤਜਕੇ ਗਨਕਾ ਸਭ ਪਾਪ ਨਸੇ ।
ਨ ਜਪਯੋ ਜਿਹ ਜਾਪ ਸੋਊ ਉਜਰੇ ਜਿਹ ਜਾਪ ਜਪਯੋ ਸੋਊ ਧਾਮ ਬਸੇ ।
ਤਿਨ ਗੋਪਿਨ ਸੋ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹਯੋ ਹਮਹੂੰ ਅਤਿ ਹੀ ਰਸ ਬੀਚ ਫਸੇ ॥੫੧੧॥
ਕਹਿ ਕੈ ਇਹ ਬਾਤ ਹਸੇ ਹਰਿ ਜੂ ਉਠ ਕੈ ਜਮੁਨਾ ਜਲ ਬੀਚ ਤਰੇ ।
ਛਿਨ ਏਕ ਲਗਯੋ ਨ ਤਬੈ ਤਿਹ ਕੋ ਲਖਿ ਕੈ ਜਮੁਨਾ ਕਹ ਪਾਰ ਪਰੇ ।
ਲਖਿ ਕੈ ਜਲ ਕੋ ਸੰਗ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂ ਉਪਹਾਸ ਕਰੇ ।
ਬਹੁ ਹੇਰਨਿ ਤੈ ਅਰੁ ਬਹਯਨਿ ਤੈ ਕੁਰਮਾਤਨ ਤੈ ਅਤਿ ਸੋਊ ਖਰੇ ॥੫੧੨॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਚ ।

ਸਵੈਯਾ

ਰਜਨੀ ਪਰ ਗੀ ਤਬ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਕਹਯੋ ਹਸਿ ਕੈ ਹਮ ਰਾਸ ਕਰੈਂ ।
ਸਸਿ ਰਾਜਤ ਹੈ ਸਿਤ ਗੋਪਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਸੁੰਦਰ ਸੇਤ ਹੀ ਹਾਰ ਡਰੈਂ ।
ਹਿਤ ਸੌ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈਓ ਸਭ ਹੀ ਰਸ ਖੇਲ ਕਰੈਂ ਕਰ ਡਾਰ ਗਰੈਂ ।
ਤੁਮ ਕੋ ਜੋਊ ਸੋਕ ਬਢਯੋ ਬਿਛੁਰੇ ਹਮ ਸੋ ਮਿਲਿ ਕੇ ਅਬ ਸੋਕ ਹਰੈਂ ॥੫੧੩॥
ਐਹੋ ਤ੍ਰੀਯਾ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਬੀਰ ਸਭੈ ਤੁਮ ਰਾਸ ਕੋ ਖੇਲ ਕਰੋ ।
ਗਹਿ ਕੈ ਕਰ ਸੌ ਕਰ ਮੰਡਲ ਕੈ ਨ ਕਛੂ ਮਨ ਭੀਤਰ ਲਾਜ ਧਰੋ ।
ਹਮਹੂੰ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਰਾਸ ਕਰੈਂ ਨਚਿ ਹੈਂ ਨਚਿਯੋ ਨਹ ਨੈਕੁ ਡਰੋ ।
ਸਭ ਹੀ ਮਨ ਬੀਚ ਅਸੋਕ ਕਰੋ ਅਤਿ ਹੀ ਮਨ ਸੋਕਨ ਕੋ ਸੁ ਹਰੋ ॥੫੧੪॥

Description of the four types of men

Savaiya

Some persons are there who love even if they are not loved. Second are those who love only when they are loved and feel obliged of such love. Others are those who understand the intricacies of love and accept love from their heart. Fourth type of foolish persons in the world are those who absolutely do not realize the value of love. Such a discussion among *gopis* and Krishna is going on ॥ 509 ॥

Gopis Utterances

Gopis say let us see who terminates love and deceives other. Krishna is such who would leave the enemy in front and be ready to go for the welfare of others and would thus be deceived. It is such as somebody accompanies in the rainy season and finding opportunity, like a robber kills the companion. Irritated *gopis* said that Krishna is such a person ॥ 510 ॥

When *gopis* said this, Krishna also joined them laughingly. Remembrance of whose name perished the sins of the sinner like Ganika, where his name is not remembered the place goes desolate and the homes of meditators of his name flourished, that Krishna said to the *gopis* that he was also terribly stuck in their love ॥ 511 ॥

Smilingly saying thus Krishna stood up and jumped into Yamuna. In a moment he crossed Yamuna. Seeing *gopis* and the water Krishna, gave a hearty laugh. In spite of much restraint and the reminders of the respect of the family, Krishna alone looks loving to the *gopis* ॥ 512 ॥

Krishna's Utterances

Savaiya

At the fall of night the Lord smilingly ask together for a joy-dance. White moon adorns the faces of *gopis* and white flower-garlands hang from their necks. Having arms around each other's neck they are enjoying the game of love. Krishna is saying to them that the pain you suffered because of my separation may now be alleviated by meeting one another ॥ 513 ॥

The women said, O brave Yadav ! while playing when you catch hold of others' hand, don't you feel even a bit ashamed ? We also fearlessly play and dance with you. Please exterminate our sufferings and make our mind devoid of sorrows ॥ 514 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਗਵਾਨ ਕਹੀ ਫਿਰ ਯੋਂ ਸਜਨੀ ਹਮਰੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ ॥
ਆਨੰਦ ਬੀਚ ਕਰੋ ਮਨ ਕੇ ਜਿਹ ਤੇ ਹਮਰੋ ਤਨ ਕੋ ਮਨ ਜੀਜੈ ।
ਮਿਤਵਾ ਜਿਹ ਤੇ ਹਿਤ ਮਾਨਤ ਹੈ ਤਬ ਹੀ ਉਠ ਕੈ ਸੋਊ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ ।
ਦੈ ਰਸ ਕੋ ਸਿਰਪਾਵ ਤਿਸੈ ਮਨ ਕੋ ਸਭ ਸੋਕ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ॥੫੧੫॥
ਹਸਿ ਕੈ ਭਗਵਾਨ ਕਹੀ ਫਿਰਿ ਯੋਂ ਰਸ ਕੀ ਬਤੀਯਾ ਹਮ ਤੇ ਸੁਨ ਲੱਈਯੈ ।
ਜਾਂ ਕੈਂ ਲੀਏ ਮਿਤਵਾ ਹਿਤ ਮਾਨਤ ਸੋ ਸੁਨ ਕੈ ਉਠਿ ਕਾਰਜ ਕੱਈਯੈ ।
ਗੋਪਿਨ ਸਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹਯੋ ਮੁਸਲੀਧਰ ਭੱਈਯੈ ।
ਜਾ ਸੰਗ ਹੇਤ ਮਹਾਂ ਕਰੀਯੈ ਬਿਨੁ ਦਾਮਨ ਤਾ ਹੀ ਕੇ ਹਾਥਿ ਬਿਕੱਈਯੈ ॥੫੧੬॥
ਕਾਨ੍ਹਰ ਕੀ ਸੁਨ ਕੈ ਬਤੀਆਂ ਮਨ ਮੈ ਤਿਨ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਧੀਰ ਗਹਯੋ ਹੈ ।
ਦੋਖ ਜਿਤੋ ਮਨ ਭੀਤਰ ਥੋ ਰਸ ਪਾਵਕ ਮੋ ਤ੍ਰਿਣ ਤੁਲਿ ਦਹਯੋ ਹੈ ।
ਰਾਸ ਕਰਯੋ ਸਭ ਹੀ ਮਿਲਿ ਕੈ ਜਸੁਦਾ ਸੁਤ ਕੋ ਤਿਨ ਮਾਨਿ ਕਹਯੋ ਹੈ ।
ਰੀਝ ਰਹੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਗਨ ਅਉ ਨਭ ਮੰਡਲ ਰੀਝ ਰਹਯੋ ਹੈ ॥੫੧੭॥
ਗਾਵਤ ਏਕ ਬਜਾਵਤ ਤਾਲ ਸਭੈ ਬ੍ਰਿਜ ਨਾਰਿ ਮਹਾਂ ਹਿਤ ਸੋਂ ।
ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਮਾਨਿ ਕਹਯੋ ਤਬ ਹੀ ਕਬਿ ਸਜਾਮ ਕਹੈ ਅਤਿ ਹੀ ਚਿਤ ਸੋਂ ।
ਇਨ ਸੀਖ ਲਈ ਗਤਿ ਗਾਮਨ ਤੇ ਸੁਰ ਭਾਮਨਿ ਤੇ ਕਿ ਕਿਧੌ ਕਿਤ ਸੌਂ ।
ਅਬ ਮੋਹਿ ਇਹੈ ਸਮਝਯੋ ਸੁ ਪਰੈ ਜਿਹ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿਖੇ ਇਨ ਹੂੰ ਤਿਤ ਸੌਂ ॥੫੧੮॥

ਸਵੈਯਾ

ਮੋਰ ਕੋ ਪੰਖ ਬਿਰਾਜਤ ਸੀਸ ਸੁ ਰਾਜਤ ਕੁੰਡਲ ਕਾਨਨ ਦੋਊ ।
ਲਾਲ ਕੀ ਮਾਲ ਸੁ ਛਾਜਤ ਕੰਠਹਿ ਤਾ ਉਪਮਾ ਸਮ ਹੈ ਨਹਿ ਕੋਊ ।
ਜੋ ਰਿਪੁ ਪੈ ਮਗ ਜਾਤ ਚਲਯੋ ਸੁਨਿ ਕੇ ਉਪਮਾ ਚਲਿ ਦੇਖਤ ਓ ਊ ।
ਅਉਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹੀਯੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਸੁਰਾਦਿਕ ਰੀਝਤ ਸੋਊ ॥੫੧੯॥
ਗੋਪਿਨ ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਭਗਵਾਨ ਮਨੇ ਅਤਿ ਹੀ ਹਿਤ ਕੋ ਕਰ ਗਾਵੈਂ ।
ਰੀਝ ਰਹੈਂ ਖਗ ਠਉਰ ਸਮੇਤ ਸੁ ਯਾ ਬਿਧਿ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਕਾਨ੍ਹ ਰਿਝਾਵੈਂ ।
ਜਾ ਕਹੁ ਖੋਜਿ ਕਈ ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਕਿੰਨਰ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚਕ ਪਾਵੈਂ ।
ਗਾਵਤ ਸੋ ਹਰਿ ਜੂ ਤਿਹ ਜਾ ਤਜ ਕੈ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਚਲਿ ਕੈ ਮ੍ਰਿਗ ਆਵੈਂ ॥੫੨੦॥
ਗਾਵਤ ਸਾਰੰਗ ਸੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ ਬਿਭਾਸ ਬਿਲਾਵਲ ਅਉ ਫੁਨਿ ਗਉਰੀ ।
ਜਾ ਸੁਰ ਸ੍ਰੋਨਨ ਮੈ ਸੁਨ ਕੈ ਸੁਰ ਭਾਮਿਨ ਧਾਵਤ ਡਾਰਿ ਪਿਛਉਰੀ ।
ਸੋ ਸੁਨ ਕੈ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਿਨਿਯਾਂ ਰਸ ਕੈ ਸੰਗ ਹੋਇ ਗਈ ਜਨੁ ਬਉਰੀ ।
ਤਿਆਗ ਕੈ ਕਾਨਨ ਤਾ ਸੁਨ ਕੈ ਮ੍ਰਿਗ ਲੈ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਚਲਿ ਆਵਤ ਦਉਰੀ ॥੫੨੧॥

To those women Krishna said, 'O dear ones, listening to my request you fill your heart with delight so that your mind always remains stuck in me. O friends, do whatever your mind desires and in whatever your welfare lies. Drown yourself from head to foot and bid good-bye to all the sorrows of your mind ॥ 515 ॥

Smilingly, again, the Lord said that listen to me the essence of discourse that O friends do whatever you like. Krishna said to *gopis* along with Balram that one sells oneself free of price at the hands of those whom one loves ॥ 516 ॥

Listening to Krishna, the *gopis* felt solace and the straws of suffering of their mind got perished in the fire of the delights (provided by Krishna). Yashoda also asked all to dance jointly. Beholding thus the creatures of earth and sky are also feeling elated ॥ 517 ॥

All the women of Braj are singing and playing on instruments with intense love and are feeling in their hearts proud of Krishna. Their gait shows as if they have learnt this movement either from elephants or the goddesses. Says poet that he feels as if this all they have learnt from Krishna ॥ 518 ॥

Peacock feather on the head and large rings in the ears adorn him. Around his neck is a necklace of red rubies, and he cannot be compared to anybody. Even an enemy going his way gets restless to see Krishna. Not to speak of ordinary masses, even gods feel pleased to see him ॥ 519 ॥

Krishna sings joyously in the company of Gopis. He tries to please them in manner that even the birds become still. They sing of God's glory whom all Jachhap, Gandharav and Kinner cannot fathom. Listening to this sound, she-deer run towards the source of sound leaving behind their spouses ॥ 520 ॥

They sing in the measures of Sarang, pure Malhar, Vibhas, Bilawal and Gauri. Listening to this sound even the women folk of gods also rush out discarding their headgears. Gopis have also become crazy on listening to this. Deers also rush with their spouses and leaving forest, run to Krishna to hear him ॥ 521 ॥

ਸਵੈਯਾ

ਏਕ ਨਚੈ ਇਕ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਤਾਲ ਦਿਖਾਵਤ ਭਾਵਨ ।
ਰਾਸ ਬਿਖੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰਸ ਸੋਂ ਸੁ ਰਿਝਾਵਨ ਕਾਜ ਸਭੈ ਮਨ ਭਾਵਨਿ ।
ਚਾਂਦਨੀ ਸੁੰਦਰ ਰਾਤਿ ਬਿਖੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਸੁ ਬਿਖੈ ਰੁਤ ਸਾਵਨ ।
ਗ੍ਵਾਰਿਨਿਯਾਂ ਤਜਿ ਕੈ ਪੁਰ ਕੋ ਮਿਲਿ ਖੇਲਿ ਕਰੈਂ ਰਸ ਨੀਕਨਿ ਠਾਵਨ ॥੫੨੨॥
ਸੁੰਦਰ ਠਉਰ ਬਿਖੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਮਿਲਿ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਖੇਲ ਕਰਯੋ ਹੈ ।
ਮਾਨਹੁ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੁਰ ਮੰਡਲ ਸੁਧਿ ਬਨਾਇ ਧਰਯੋ ਹੈ ।
ਜਾ ਪਿਖ ਕੇ ਖਗ ਰੀਝ ਰਹੈਂ ਮ੍ਰਿਗ ਤਿਆਗ ਤਿਸੈ ਨਹੀ ਚਾਰੋ ਚਰਯੋ ਹੈ ।
ਅਉਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹੀਯੇ ਜਿਹ ਕੋ ਪਿਖਏ ਭਗਵਾਨ ਛਰਯੋ ਹੈ ॥੫੨੩॥
ਇਤਿ ਤੇ ਨੰਦਲਾਲ ਸਖਾ ਲੀਏ ਸੰਗਿ ਉਤੈ ਫੁਨਿ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਜੂਥ ਸਬੈ ।
ਬਹਸਾ ਬਹਸੀ ਤਹ ਹੋਨ ਲਗੀ ਰਸ ਬਾਤਨ ਸੋਂ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਤਬੈ ।
ਜਿਹ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹੀਂ ਅੰਤ ਲਖੈ ਨਹ ਨਾਰਦ ਪਾਵਤ ਜਾਹਿੰ ਛਬੈ ।
ਮ੍ਰਿਗ ਜਿਉਂ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਮਹਿ ਰਾਜਤ ਹੈ ਹਰਿ ਤਿਉਂ ਗਨ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਬੀਚ ਫਬੈ ॥੫੨੪॥

ਸਵੈਯਾ

ਨੰਦ ਲਾਲ ਲਲਾ ਇਤ ਗਾਵਤ ਹੈ ਉਤ ਤੇ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਨਿਯਾਂ ਮਿਲਿ ਗਾਵੈਂ ।
ਫਾਗੁਨ ਕੀ ਰੁਤਿ ਊਪਰਿ ਆਂਬਨ ਮਾਨਹੁ ਕੋਕਿਲਕਾ ਕੁਹਕਾਵੈਂ ।
ਤੀਰ ਨਦੀ ਸੋਊ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਜੋਊ ਉਨ ਕੇ ਮਨ ਭੀਤਰ ਭਾਵੈਂ ।
ਨੈਨ ਨਛਤ੍ਰ ਪਸਾਰਿ ਪਿਖੈ ਸੁਰ ਦੇਵ ਬਧੂ ਮਿਲਿ ਦੇਖਨਿ ਆਵੈਂ ॥੫੨੫॥
ਮੰਡਲ ਰਾਸ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਮਹਾ ਸਮ ਜੋ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਵਾਨ ਨਚਯੋ ਹੈ ।
ਤਾਂ ਹੀ ਕੇ ਬੀਚ ਕਹੈ ਕਬਿ ਇਉਂ ਰਸ ਕੰਚਨ ਕੀ ਸਮ ਤੁਲਿ ਮਚਯੋ ਹੈ ।
ਤਾ ਸੀ ਬਨਾਇਬੇ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨ ਬਨੀ ਕਰਿ ਕੈ ਜੁਗ ਕੋਟਿ ਪਚਯੋ ਹੈ ।
ਕੰਚਨ ਕੇ ਤਨਿ ਗੋਪਨਿ ਕੋ ਤਿਹ ਮੱਧਿ ਮਨੀ ਮਨ ਤੁਲਿ ਗਚਯੋ ਹੈ ॥੫੨੬॥
ਜਲ ਮੈਂ ਸਫਰੀ ਜਿਮ ਕੇਲ ਕਰੈ ਤਿਮ ਗ੍ਵਾਰਿਨਿਯਾਂ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗਿ ਡੋਲੈਂ ।
ਜਿਉਂ ਜਨ ਫਾਗ ਕੋ ਖੇਲਤ ਹੈ ਤਿਹ ਭਾਂਤਿ ਹੀ ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਥ ਕਲੋਲੈਂ ।
ਕੋਕਿਲਕਾ ਜਿਮ ਬੋਲਤ ਹੈ ਤਿਮ ਗਾਵਤ ਤਾ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਬੋਲੈਂ ।
ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਿਨਿਯਾਂ ਇਹ ਭਾਂਤਨ ਸੋਂ ਰਸ ਕਾਨ੍ਹਿ ਨਿਚੋਲੈਂ ॥੫੨੭॥
ਰਸ ਕੀ ਚਰਚਾ ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਗਵਾਨ ਕਰੀ ਹਿਤ ਸੋਂ ਨ ਕਛੂ ਕਮ ਕੈ ।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਹਯੋ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਤੁਮਰੇ ਮਹਿ ਖੇਲ ਬਨਿਓ ਹਮ ਕੈ ।
ਕਹਿ ਕੈ ਇਹ ਬਾਤ ਦੀਯੋ ਹਸਿ ਕੈ ਸੁ ਪ੍ਰਭਾ ਸੁਭ ਦੰਤਨ ਯੋਂ ਦਮਕੈ ।
ਜਨੁ ਦਿਉਸ ਭਲੇ ਰੁਤਿ ਸਾਵਨ ਕੀ ਅਤਿ ਅਭ੍ਰਨ ਮੈ ਚਪਲਾ ਚਮਕੈ ॥੫੨੮॥

Savaiya

Someone dances as some else rings and someone expresses his passions in a variety of ways. In that play of love, each tries to please the other. The poet says that Gopis get together to play with Krishna in the moon-lit nights of the rainy season ॥ 522 ॥

The poet says that Gopis played together with Krishna on beautiful places. It seems as if Brahma had created a group of godly beings. Looking at this scene, the birds are joyous, the deer get forgetful of their food and water. What more should be said about the scene except that God himself seems to have been taken in ॥ 523 ॥

On the one hand, Krishna took his companions along and, on the other, Gopis also set out in a group. They held a discourse of subjects related to love. Even Brahma and Narad have failed to fathom God. As a he-deer sits prominantly among the she-deer, Krishna is present among these Gopis ॥ 524 ॥

One the one side, Krishna sings and on the other sing Gopis. Together they seems to be like the nightingales singing on the blooming mango-trees in the month of Phagun. They sing songs of their choice on the bank of Yamuna. Even the stars and planets on the sky look at their grandeur with wide eyes. The spouse of gods are also coming to have their glimpse ॥ 525 ॥

Where Krishna danced, that place is of his sports is there are also strange. His companions are like gold in that group and they play with agility and vitality. Even Brahma cannot create such a group of players in billions of years. The bodies of Gopis are golden, and their mind is studded in the body like a jewel, *mani* ॥ 526 ॥

Just as a fish joyously wanders about in the sea, Gopis wander about with Krishna. Gopis make love to Krishna as people play *holi* fearlessly. All are in a joyous mood like a nightingale, and these Gopis devour the love of Krishna ॥ 527 ॥

Krishna held a detailed dialogue with them on love-related themes. The poet says that what Krishna told them that had also become a plaything for them. Saying this, Krishna laughed and the shine of his teeth appeared like lightning coming from dark thick clouds ॥ 528 ॥

ਐਹੋ ਲਾਲਾ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਹੈ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਨਿਯਾ ਅਤਿ ਮੈਨ ਭਰੀ ।
ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਆਵਹੁ ਖੇਲ ਕਰੋ ਨ ਕਛੂ ਮਨ ਭੀਤਰ ਸੰਕ ਕਰੀ ।
ਨੈਨ ਨਚਾਇ ਕਛੂ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ ਭਉਹ ਦੁਊ ਕਰਿ ਟੇਢਿ ਧਰੀ ।
ਮਨ ਯੌ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਰਸ ਕੀ ਮਨੋ ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਕੰਠਹਿ ਫਾਸਿ ਡਰੀ ॥੫੨੯॥
ਖੇਲਤ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਮੱਧਿ ਸੋਊ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਹਰਿ ਜੂ ਛਬਿ ਵਾਰੋ ।
ਖੇਲਤ ਹੈ ਸੋਊ ਮੈਨ ਭਰੀ ਇਨ ਹੂੰ ਪਰ ਮਾਨਹੁ ਚੇਟਕ ਡਾਰੋ ।
ਤੀਰ ਨਦੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਅਤਿ ਹੋਤ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਭਾਂਤਿ ਅਖਾਰੋ ।
ਰੀਝ ਰਹੈ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਕੇ ਸਭੈ ਜਨ ਰੀਝ ਰਹਯੋ ਸੁਰ ਮੰਡਲ ਸਾਰੋ ॥੫੩੦॥
ਗਾਵਤ ਏਕ ਨਚੈ ਇਕ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਤਾਰਿਨ ਕਿੰਕਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਬਾਜੈ ।
ਜਿਉਂ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਜਤ ਬੀਚ ਮ੍ਰਿਗੀ ਹਰਿ ਤਿਉਂ ਗਨ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜੈ ।
ਨਾਚਤ ਸੋਊ ਮਹਾਂ ਹਿਤ ਸੋ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਪ੍ਰਭਾ ਤਿਨ ਕੀ ਇਮ ਛਾਜੈ ।
ਗਾਇਬ ਪੇਖਿ ਰਿਸੈ ਗਨ ਗੰਧ੍ਰਬ ਨਾਚਬ ਦੇਖਿ ਬਧੂ ਸੁਰ ਲਾਜੈਂ ॥੫੩੧॥
ਰਸ ਕਾਰਨ ਕੋ ਭਗਵਾਨ ਤਹਾਂ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਰਸ ਖੇਲ ਕਰਯੋ ।
ਮਨ ਯੌ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਹਰਿ ਜੂ ਇਨ ਪੈ ਜਨੁ ਚੇਟਕ ਮੰਤ੍ਰ ਡਰਯੋ ।
ਪਿਖ ਕੈ ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਰ ਅਛ੍ਰਨ ਕੇ ਗਿਰਿ ਬੀਚ ਲਜਾਇ ਬਪੈ ਸੁ ਧਰਯੋ ।
ਗੁਪੀਆਂ ਸੰਗਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕੇ ਡੋਲਤ ਹੈ ਇਨ ਕੋ ਮਨੂਆ ਜਬ ਕਾਨ੍ਹ ਹਰਯੋ ॥੫੩੨॥
ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਸਭ ਹੀ ਗੁਪੀਆਂ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗਿ ਡੋਲਤ ਹੈਂ ਸਭ ਹੂਈਆਂ ।
ਗਾਵਤ ਏਕ ਫਿਰੈ ਇਕ ਨਾਚਤ ਏਕ ਫਿਰੈਂ ਰਸ ਰੰਗ ਅਕੂਈਆਂ ।
ਏਕ ਕਹੈਂ ਭਗਵਾਨ ਹਰੀ ਇਕ ਲੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰੈਂ ਗਿਰਿ ਭੂਈਆਂ ।
ਯੌ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਪਿਖਿ ਚੁੰਮਕ ਲਾਗੀ ਫਿਰੈਂ ਤਿਹਕੇ ਸੰਗ ਸੂਈਆਂ ॥੫੩੩॥

ਸਵੈਯਾ

ਸੰਗ ਗ੍ਵਾਰਿਨ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਅਧਰਾਤਿ ਸਮੈ ।
ਹਮ ਹੂੰ ਤੁਮ ਹੂੰ ਤਜਿ ਕੇ ਸਭ ਖੇਲ ਸਭੈ ਮਿਲ ਕੈ ਹਮ ਧਾਮਿ ਰਮੈ ।
ਹਰਿ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਚਲੀ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਸਭ ਗ੍ਵਾਰਿਨੀਯਾਂ ਕਰਿ ਦੂਰਿ ਗਮੈ ।
ਅਬ ਜਾਇ ਟਿਕੈਂ ਸਭ ਆਸਨ ਮੈ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭ ਪ੍ਰਾਤ ਕੀ ਨੇਹ ਤਮੈ ॥੫੩੪॥
ਹਰਿ ਸੌ ਅਰੁ ਗੋਪਿਨ ਸੰਗਿ ਕਿਧੋ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਅਤਿ ਖੇਲ ਭਯੋ ਹੈ ।
ਲੈ ਹਰਿ ਜੀ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ ਆਪਨ ਤਿਆਗ ਕੈ ਖੇਲ ਕੋ ਧਾਮਿ ਅਯੋ ਹੈ ।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਜਸੁ ਉਚ ਮਹਾਂ ਕਬਿ ਨੇ ਅਪੁਨੇ ਮਨਿ ਚੀਨ ਲਯੋ ਹੈ ।
ਕਾਗਜੀਏ ਰਸ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਸੁ ਮਨੋ ਗਨਤੀ ਕਰਿ ਜੋਰੁ ਦਯੋ ਹੈ ॥੫੩੫॥

Gopis with their passion aroused call out Krishna and ask him to make love to them without any fear. They play their eyes, bend their brows and it seems Krishna has been caught in the web of their passion ॥ 529 ॥
The poet is sacrifice unto the personality of Krishna playing amidst Gopis. With the passions aroused, they play as if put under charm. Thus is a beautiful playground on the bank of Yamuna within the boundaries of Braj. Looking at this the entire mankind and gods feel overjoyed ॥ 530 ॥
A Gopi dances as another sings; one plays a stringed instrument as another plays flute. As a he-deer looks majestic among the she-deer, Krishna also looks majestic among maidens. All dance with love and they look wonderful. Hearing their songs the Gandharvas feel jealous and the spouse of gods feel small ॥ 531 ॥
Engrossed in love, Krishna played there. It seems as God has charmed all. Looking at Gopis, the fairies quietly put themselves behind rocks in order to hide from beautiful-Gopis. Krishna has stolen the heart of Gopis and they move about with him ॥ 532 ॥
The poet says that all Gopis wander about with him. Some one sings, the other dances, and the other quietly walks. Some recite his name as the other had fallen on the ground with his name on her lips. They look like needles attracted to the magnet ॥ 533 ॥
At mid-night Krishna asked Gopis that they should stop playing and run away and relax at home. Following his command and forgetful of their pain, Gopis left for their homes. They all slept in their homes, waiting for the morning to come ॥ 534 ॥
The poet says that the games between Krishna and Gopis went on thus. Krishna took Gopis along, gave up playing and reached home. Describing the grandeur of the scene the poet says that it seems as if the ultimate fruit was being obtained by making a grand-total of all the account ॥ 535 ॥